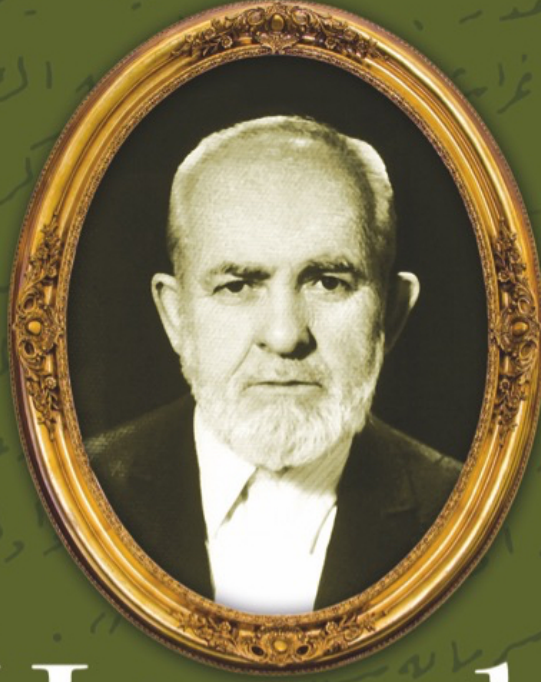

MUSTAFA ATALAR

Hocamla Yıllarım

ALİ YAKUP CENKCİLER'İN
İLİM VE FİKİR DÜNYASI

2

inkılab
basım yayım

TÜRKİYE
SAFHASI

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

HOCAMLA YILLARIM-2
ALİ YAKUP CENKCİLER'İN İLİM VE FİKİR DÜNYASI

İnkılâb Yayınları: 218
Hâtırât Dizisi: 10
ISBN 978-605-9555-40-1

ADI
Hocamla Yıllarım-2
Ali Yakup Cenkciler'in İlim ve Fikir Dünyası

YAZAN
Mustafa Atalar
atalar1955@gmail.com

YAYINA HAZIRLIK
Mustafa Kadiođlu
Hakkı Bayraktar

KAPAK
M. Semih Taneri

BASKI VE CİLT
Erkam Yay. San ve Tic. A.Ş., Başakşehir-İstanbul
Eylül 2020 / Safer 1442

Yayıncı Sertifika No: 19204

İnkılâb Basım Yayım Organizasyon ve Tic. Ltd. Şti.
Fevzipaşa Cad. Şehitkubılay Sok. No: 6/AB Fatih, İstanbul
TelFaks: (0212) 524 44 99
www.inkilab.com.tr **f** inkilabyayinlari **t** inkilabyayinevi
inkilab@inkilab.com.tr

MUSTAFA ATALAR

Hocamla Yıllarım

ALİ YAKUP CENKCİLER'İN
İLİM VE FİKİR DÜNYASI

2

inkılāb
basım yayım

Mustafa Atalar (1955-Trabzon/Şal-pazarı). İlkokulu doğduğu Geyikli köyünde, ortaöğrenimini İstanbul İmam-Hatip Okulu ve Plevne Lisesi'nde tamamladı. 1979 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat-Maliye Bölümü'nden mezun oldu.

Ali Yakup Cenkçiler Hoca, onun için İmam-Hatip Okulu ikinci sınıfından itibaren kendi kabiliyetleri yönünde çok yönlü ve özel bir eğitim programı uyguladı. Bu program yarım kalmış olsa da yetişmesinde ve birikiminde, bütün eğitim kurumlarından daha fazla yarar sağladı.

1982 yılında Müfettiş Yardımcısı olarak girdiği Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda otuz yıl çalıştı. Müfettişlik, Başmüfettişlik, Kuveyt ve Berlin'de Müşavir ve Ataşe Yardımcılığı, vekâleten de Müsteşar Yardımcılığı ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü gibi görevlerde bulundu. 2012 yılında TBMM Genel Kurulu tarafından Sayıştay Üyeliğine, 2019 yılında da Sayıştay Genel Kurulunca Daire Başkanlığına seçildi. 1 Ocak 2020 tarihinde Sayıştay 3. Daire Başkanlığından, yaş haddinden emekli oldu. Almanca ve Arapça bilen Mustafa Atalar, evli ve beş çocuk babasıdır.

Atalar'ın, *Mehmet Akif* ve *Orhun Âbideleri* üzerine ve *Hz. Mevlânâ'dan Umutlara ve Aydınlıklara Çağrı* isimli kitapları ile bazı gazete ve dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

– *İthaf* –

*Ali Yakup Cenkiler Hoca'nın ve
yol arkadaşlarının aziz hâtırasına!*

İÇİNDEKİLER

ALİ YAKUP CENKCİLER'İN HAYATININ TÜRKİYE SAFHASI / 13

Türkiye'ye Hicreti	13
Türkiye'de Karşılaştığı Durum	15
Sefaretteki İşi	21
İstanbul'a Gelişi.....	24
Diplomaya Kurban Edilen Ehliyet ve Liyâkat	30
Çok Değerli Bir Arşivci ve Kütüphaneci	33
Hocayı Ağlatan Adam Kıtlığı	36
Bir Yıllık Zoraki Misafirlik	40
Abdurrahman Gürses Hoca ile Dostluğu	42
İki Dostun Benzer Özellikleri	43
İki Dostun Benzemez Güzellikleri	47
Herkes Yâr Ol, Kimseye Bâr Olma!	49
Lastiğimi Niye Patlattınız?	52
Hocanın Muhasebeci Olması	55
Hocanın Evliliği	57
Hocanın Evi	59
Fabrikadan İzin	60
Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri	63
Şükran Borcu	68
Öğrencilere Adanmış Bir Hayat!	70
Hayırlı Evlatlar	74
Kendine Has Eğitim ve Öğretim Metodu	76

Biley Taşı	82
Adam, Nesil ve Kuşak Yetiştirme Çabaları	84
Mâlumât Değil İlim Sahibi Olmak	88
Bazı Âlimler ve Eserleri Hakkındaki Değerlendirmeleri ...	91
Mızraklı İlmihal Hakkındaki Görüşleri	98
Köy ve Sıbyan Mektebi Hocaları	101
Eski ve Yeni Değerlendirmeleri	108
İlim Yolunda Haddini Bilmek	112
Abdül Fettah Ebû Gudde'nin Cihad Anlayışı	113
Ali Yakup Hocanın Tasavvufa Bakışı	115
Hocanın Evliya Lakabı	117
Mürşid El Öper mi?	119
Dîni Grup ve Cemaatlerle İlişkileri	124
İlim ve Tasavvuf Erbabıyla Münasebetleri	131
Mehmed Zâhid Efendi'ye Hocalığı	133
Bu Sakal Bende Ne Değiştirdi?	134
Necip Fâzıl Kısakürek'e Muhabbeti	137
Mütefâil Bir Şeyhu'l-Mecânîn	140
Evliyahgın Şartı	144
Ali Nihat Tarlan'a Tasavvuf Dersi	147
Hocanın Diğergâmlığı	149
Melek mi Hızır mı?	153
İstanbul Kışında Paltosuz Kalması	155
Tevazuu, Kanaati ve Tenezzül-süzlüğü	158
Hadsizlere Haddini Bildirmeleri	166
Haddini Aşan Necip Fâzıl Bile Olsa!	167
Arap Diplomatı Hizaya Getirmesi	171
Doğu-Batı Değerlendirmeleri	173
İslam'ın Dünü Bugünü ve Geleceği	179
Gelecekte ve Gençlerden Umudu	185
İran Devrimi Hakkında Değerlendirmesi	186
Etkileyici ve Değiştirici Kişiliği	188

Dükkânı Enver'e Kiralama Sebebi	189
"Delikanlı"	194
Zenginliği Yakıştıramadığı Tüccar	195
Cimrilerden Nefreti	199
Enver'in Amerika Macerası	205
Nifak ve Tasavvuf	206
Hocanın İlginç Zekât Taksimi	212
Çok Âcil ve Mühim Mesele!	220
Günahsız Sabîlerin Duası	223
Hocanın Ehlullah Karakteri	225
Gayrimüslimde İslam Terbiyesi	226
Dost Canlısı Ali Yakup Hoca	236
Vefâ Âbidesi Ali Yakup Hoca	239
Hocanın Yüzü mü, Hesap mı?	243
Çaya Teşekkür Ziyareti	246
Turgut Özal'a Siyaset Dersi	247
İyi Bürokrat Çok Değildir Ama Yok da Değildir	248
Bürokratik Saltanat	286
Aile Meselesi	298
'Devlet Adamlarına Acımak Lazım!'	304
Adam Görmek ve Adam Olmak	309
Ali Yakup Hocayla Yolumun Kesişmesi	313
Zorla Derse Gidişim	321
Hocamın Ev Halkına Dâhil Oluyorum	329
Uzun Soluklu Eğitim Programımız	334
İlme Bakışımı Değiştirmesi	338
Sosyolojik Düşünmek	345
Abdurrahman Gürses Hocada Talim	348
Zamanımın Bereketlenmesi	352
Sevimsizlikten Sevimliliğe Geçiş	356
Soramadığım Sorularına Cevapları	359
Okul Hayatıma Yansımalar	366

Hocamdaki Empati Duygusu	367
Tahtakale Piyasasıyla Tanışmam	371
Netleşen Hedef ve Planlarımız	377
Tavsiye Mektubu	380
Üniversiteye Hazırlık	380
Mülkiyeyi Tercihi	382
Memleketi Bu Çocuk mu Bu Hâle Getirdi	384
Topluma Karşı Çıkmanın Sınırı	392
Bu Çocuğu da Kendine Benzettin!	395
Ankara Yıllarım	398
'Bursu İhtiyacı Olanlara Verin!'	400
Manevî ve Vicdanî Yükün Ağırlığı	406
Görev ve Sorumluluklar Listesi	409
Üstüme Vazife Olmayan İşler!	413
Mahallem ve Cemaatim	421
Hocanın Ali Rıza Demircan'ı Takdir Etmesi	430
Kılıcın Hakkı ve Ebû Dücâne	435
Her Cuma Yeni Bir Hutbe	444
Saha Düz, Top Yuvarlak, Maç Doksan Dakika	447
Anarşi ve Terör Belâsı!	449
Ev ve Mahalle Arkadaşlarım	455
Çok Sosyal Bir Ortam	458
Öğrendiklerimi Öğretmeye Çalışmak	462
Hocamla Kesilmeyen İrtibatımız	467
Hocamdan Mektup Var!	469
Yaz Kur'ân Kursları	471
Ahmed Cevdet Paşa'nın Râhibe Olan Torunu	477
Mesnevi'den Kıssalar	480
İrticacı mı Olacaksınız?!	485
Murâkipleğe Geçişim	487
Ankara'ya Vedâ!	488
Almanya Maceram	491

İçindekiler	11
Nasıl Bir Gelin Adayı?	497
Dedemin Hocamdan Ricası	499
Evlilikte Uyum ve Ünsiyet Arayışımız	501
Babamla Ayrıştığımız Konular	509
Babamla Uzlaşma Mecburiyetimiz	512
Kararsızlık Dönemim	515
Bürokrasiden Uzak Durmamın Sebebi	519
İktidar Kimi Bozar?	522
Eşte Hangi Nitelikler Aranmalı?	535
Nitelikli Hanımlarla Kim Evlensin?	541
Hısım Olayım Derken Hasım Olursun!	551
Babamın Beni Hocamla İknaya Çalışması	554
Müslüman Allah'tan Ne İstemeli?	558
Kendi Kanatlarımla Uçmak İsterim	561
İç Güveyisi ve Sığıntı Olamam!	567
Ben Dünyanın En Zenginiyim!	572
Hangi Akıl?	582
İnsanlara Güzel Gösterilmiş Şeyler	592
Yanlış ve Eksik Yorumlar	596
Hocamın Dünürçülüğü	609
Said İbni Müseyyeb'in Kızını Evlendirmesi	613
Hocamın Düğün Hediyesi	620
Bürokrasiye Geçişim	621
Hocamın Felç Geçirmesi	623
Hocamdan Öğrenebildiğim Arapça	624
Hocamın Ölüm Hazırlıkları	626
Emin Saraç Hocayla Helalleşmesi	629
Tekmelerim ha!	631
Fotoğraflar	635

HAYATININ TÜRKİYE SAFHASI

TÜRKİYE'YE HİCRETİ

ALİ YAKUP HOCANIN gurbetlerle, muhaceretlerle dolu yetmiş beş yıllık ömrünün yaklaşık üçte biri Balkanlarda, üçte biri Mısır'da ve üçte biri de Türkiye'de geçmiştir. O, daha küçüklüğünden itibaren kendisini Türk milletine hizmete adanmış ve onun için yetiştirmişti. Ali Yakup Hoca, her zaman anavatanı bildiği, hasreti ve özlemiyle yanıp tutuştuğu, bir an önce kavuşabilmek, bildiklerini, öğrendiklerini öğretmek için gelmeye can attığı Türkiye'ye ancak kırk dört yaşında gelebilmişti. Bu kırk dört yılın neredeyse kırk yılı, gece gündüz ilim yolunda, kendisini Türk milletine en iyi ve en mükemmel tarzda hizmet edebilecek düzeye ulaştırabilme çaba ve gayretiyle geçmişti.

Türkiye'nin ve Türk milletinin onun gözünde ve gönlünde bambaşka bir yeri ve önemi vardı. Türkiye'yi öz yurdu, ana vatanı gibi görüyor ve seviyordu. Kendisini aslen Türkiyeli, Anadoluluymuş gibi hissediyor; sanki Türkiye'de doğmuş, büyümüş, gurbete gitmiş de vatan hasreti artık canına tak etmiş gibi duygular içinde sürekli bir an önce Türkiye'ye dönme can atıyordu. Küçük yaşlarından beri rotasını çevirdiği Türkiye'ye yerleşip, Müslüman Türk milletine hizmet etmek

onda bir tutku, aşk ve ideal hâlini almıştı.

Sevenleri, yakın dostları, üniversite çevresi onu Türkiye sevdasından vaz geçirmek için çok uğraştılsa da bir işe yaramadı. O, Türkiye'ye ve Türk milletine hizmet aşkı ve hayaliyle yanıp tutuşuyor; bunu bu Millete karşı yerine getirmesi gereken bir minnet ve şükran borcu olarak görüyordu. Onun esas amacı, Türkiye'ye gelip yerleşmek; İslam'ı, doğup büyüdüğü yerlere getiren, böylece onun da hidayetine, Katolik olarak yaşayıp ölmekten kurtulmasına vesile olan Türk milletine ilmi, irfanı, geniş bilgisi ve engin kültürü ile hizmet etmek; üzerindeki hakkı böylece ödemeye çalışmaktı.

Türkiye'ye yerleşme ve Türk vatandaşlığına geçme düşüncesini gerçekleştirebilmek için epeydir aradığı ve kolladığı fırsatı Mısır'ın Ankara Büyükelçiliği için açılan bir tercümanlık sınavını kazanarak yakaladı. Mısır'daki yakın dostlarının, sevenlerinin ve üniversite camiasının şiddetle karşı çıkmalarına rağmen, Türkiye'ye hicret etme kararını 1957 yılında uygulamaya koydu. Kahire Üniversitesi Kütüphanesindeki görevinden ayrılıp, Mısır'ın Ankara Büyükelçiliğindeki tercümanlık görevini kabul ederek Türkiye'ye gelip, yerleşti. Zaten daha küçüklüğünden beri arzu ettiği bu hayatını gerçekleştirmekte çok geç kaldığına; bu ülkede yapacak çok işi, bu millete verebilecek çok şeyi olduğuna; bunun için de çok fazla zamanı kalmadığına inanıyordu.

Türkiye'ye ayak bastığı andan itibaren hiçbir yabancılık çekmedi, Türkiye'de kendisini hiçbir zaman yabancı hissetmedi. En ufak bir eziklik ve muhacirlik duygusu da yaşamadı. Çünkü o, en saf kan Türk olduklarını iddia edenlerden bile kendisini daha fazla Türk hisseder; pek cedelci, polemikçi, tartışmacı bir kişiliğe sahip olmasa da bunun tartışmasını, gerekirse herkese karşı ve herkesle yapmaya hazır olduğunu söylerdi. Onun Türklüğü ve Müslümanlığı, kafa

kâğıdı Türklüğü ve Müslümanlığı değil; yüksek bir şuurla benimsenmiş, büyük imtihanlardan, sınamalardan ve denemelerden geçmiş gerçek ve sağlam bir Türklük ve Müslümanlıktı.

TÜRKİYE'DE KARŞILAŞTIĞI DURUM

Ali Yakup Hoca, Türk milletine ilim ve irfan yoluyla, çok büyük bir heyecanla, aşkla ve şevkle hizmet edebilmek; bildiklerini, öğrendiklerini bu milletin evlatlarına da öğretmek; idealist insanlar, adamlar, nesiller yetiştirmek niyeti, amacı, ideali, hevesi içinde ve bütün gemileri yakarak Türkiye'ye gelip, yerleşmişti. Ömrünün ilk kırk dört yılı, bu iş için kendisini en iyi, en mükemmel bir şekilde yetiştirme çaba ve gayreti içinde geçmişti. Şimdi sıra icraattaydı. Türkiye'de yapacak çok işi, bu millete verebilecek çok şeyi olduğuna, bu yüksek amaçlarını gerçekleştirmek için de çok da fazla bir zamanı kalmadığına inanıyor, bir an önce işe başlamayı düşünüyordu. Türkiye'deki ilim, irfan çevrelerinin de kendisine kucak açacaklarını; hayalindeki hizmet yarışına Türkiye'de devam edebileceğini düşünüyor ve düşünüyordu. Fakat daha ilk geldiği günden itibaren çok büyük hayal kırıklıkları ve üzüntüler yaşamaya başladı. Ne yazık ki yeni Türkiye artık onun bildiği ve umduğu Türkiye değildi. Köprülerin altından çok sular geçmişti.

Türkiye'de yeni rejimin kurucu elitleri, her kalıba rahatça girebilen Osmanlı bakiyesi Batıcı bürokratlar, yeni dönemde işe inkılaplar ve reformlar adı altında İslam'a ve Müslümanlara zarar verecek uygulamalarla başlamışlardı. Dîni eğitim veren medreseler kapatılmış, 1924 yılında çıkarılan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile bütün eğitim kurumları tek bir çatı altında toplanmış; ancak bu süreç içerisinde İslâmî ilimlerin öğretimi arka plana itilmiş, hatta yasaklan-

mıştı. 1933 sonrasında yükseköğretimde üniversite bünyesinde açılacak bölümler arasına İlahiyat Fakültesi hiç alınmamıştı. Evet, medreseler daha Osmanlı Devleti döneminde, çoktan fonksiyonlarını, etkinliklerini, yeterliklerini kaybetmişlerdi, ama milletin dînî eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilebileceği eğitim kurumları çok büyük bir ihtiyaç ve zorunluluktu. Bu zorunluluk tamamen göz ardı edildiği gibi kimseye de bu yönde inisiyatif bırakılmıyor; dinini bir şekilde öğrenmek ve öğretmek isteyenlere göz açtırılmıyor; böyle bir şeye cesaret edenler soruşturmalara, kovuşturmalara tâbi tutuluyor, yargı önüne çıkarılıyordu. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri, okullaşma, okur ve yazarlık oranı sürekli artıyordu ama milletin dînî bilgisi, İslâmî eğitim düzeyi gün gittikçe, üstelik de bilinçli olarak düşürülmeye çalışılıyordu. Köylerde ve kasabalarda camilerde namaz kıldırabilecek, cenazeleri kaldırabilecek kadar bile dînî bilgisi olan kimsenin kalmadığı yolundaki şikâyetler almış yürümüş, feryat ve isyan boyutlarına ulaşmıştı.

İkinci Dünya Savaş sonrası, bütün dünyada ve bu arada Türkiye’de de yaşanmaya başlayan demokratikleşme sürecinde, dînî eğitim ihtiyacı da yeniden toplum gündemine gelmiş; genel olarak eğitim, öğretim sisteminin, özellikle de dînî ve İslâmî eğitimin nasıl kurgulanacağı tartışma konusu olmaya başlamıştı. 1946 seçimleriyle beraber tek partili hayatın son bulması ve çok partili hayata geçilmesiyle bu tartışmalar daha da alevlenmiş, siyasî arenaya da taşınmıştı.

Toplumun din adamı ihtiyacının karşılanabilmesi için 1948 yılında İmam Hatip okullarının, daha sonra da Ankara Üniversitesi bünyesinde bir İlahiyat Fakültesinin açılması kararlaştırıldı. Fakat bunlar da genellikle çok cılız, göstermelik, gelen baskıları azaltmak için başvuru olan ölü yüzü pudralama kâbilinden palyatif tedbirlerdi. Sayıları çok az ve

yetersiz olan İmam Hatip okullarına ve İlahiyat Fakültesi'ne çok kısıtlı sayıda bir öğrenci gidebiliyordu. Verilen eğitimin içeriği de çok yetersizdi. Devlet kurumları bunu da baskı ve kontrol altında tutmaktan hâlâ geri kalmıyorlardı. Açılan İmam-Hatip mektepleri de önce azaltılmış, sonra yavaş yavaş kapatılmış, daha sonra da hiç kalmamıştı.

1950 sonrası Türkiye'de iktidar değişimiyle hürriyetlerde bir genişleme, dinî, siyasî, sosyal hayatta bir yumuşama yaşanmıştı, ama bürokrasinin ve rejimin katı baskısı dînin ve dindarların üzerinden kalkmış değildi. Dînî eğitim kanalları tamamen tıkanmıştı. Çok sınırlı ve sorunlu bir dînî eğitim vardı. Bu alanda çok büyük bir ihtiyaç vardı ve bu ihtiyaç artık ıstırap boyutlarına ulaşmıştı. 1950 seçimlerinden sonra çıkarılan ilk kanun, ezanın orijinal haliyle okunabilmesine izin veren kanundu. Bu kanunun çıkmasına CHP'li milletvekillerinin bile büyük bölümü destek olmuş, kanun meclisin büyük çoğunluğunun "evet" oyuyla meclis genel kurulundan geçmişti. Fakat sıra Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayına geldiğinde o buna "hayır" demiş, büyük bir gerilim yaşanmış, Menderes istifa etme noktasına gelmişti. Celal Bayar'ın imzalamadığı bu yasa, kendisi seyahatte iken, vekili tarafından imzalanarak yürürlüğe girebilmişti.

İmam Hatip okullarının tekrar açılmasına karar verilmesine ve iktidarda da Demokrat Parti bulunmasına rağmen, bürokrasi yine ayak diriyor, bu işi sürekli oyalıyor, okulları açmamak için bin dereden su getiriyordu. Celaleddin Ökten Hoca, bu iş için Ankara'ya gelmiş, günlerce hanlarda, orada burada kalmış, hasta ve yorgun düşmüş, fakat bir sonuç elde edememişti. Ankara'da üstü başı perişan olmuş, yiyecek, içecek alabilecek kadar bile parası kalmamıştı. Bütün ümitleri kırıldıktan sonra son derece mutsuz, bezgin, perişan ve bitkin bir hâlde Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin huzuruna

çıktı. Olup bitenleri kendisine anlatınca Tevfik Bey; ‘Hocam, hemen başvekili arayalım!’ diyerek, Başbakan Adnan Beyi aradı. Başbakan; ‘Siz bekleyin, ben geliyorum.’ dedikten kısa bir süre sonra Bakanlığa geldi. Tevfik Beyin makamından hep beraber doğruca ilgili Genel Müdür’ün odasına geçtiler. Başbakan’ın emrine ve ısrarına rağmen Genel Müdür, ayak diremeye devam ediyordu. Başbakan; ‘Ben talimat veriyorum beyefendi, lütfen imzalayın bunu!’ demesine rağmen, adam hâlâ Başbakana; ‘Efendim, şifahî talimat yetmez, yazılı emir de istiyorum!’ diyebiliyordu. Menderes, hemen oracıkta bir yazılı emir hazırlatıp imzalayınca, Genel Müdür de imzalamak zorunda kalmış, İmam-Hatip okulları böyle açılabilmişti.

Ali Yakup Hoca, Türkiye’ye geldiği andan itibaren hizmet edebileceği eğitim kurumu, kurumsal bir yapı, bildiklerini öğretebileceği ihlaslı ve kâbiliyetli talebe arıyor, fakat bulamıyordu. Kendi başına ne yapabilirse yapmaya, bildiklerini hiç karşılık beklemeden öğretmeye çoktan hâzır ve nâzırdı. Fakat ortada ne böyle bir kurum ve kuruluş, ne böyle bir ortam, ne de onun öğretmek istediklerinin isteklisi vardı. Herkes dini, imanı, İslam’ı öğrenip yaşamayı gündeminden çıkarmış, geçim derdine ve telaşına düşmüştü. Eğitim almak isteyenler, meslek sahibi olacakları branşları, dalları ve devlet okullarını tercih ediyorlardı. İslamî konularda kendini yetiştirmek, bir şeyler öğrenmek isteyen bir öğrenci bulabilmek neredeyse imkânsızdı. Bu konu kendini Müslüman olarak nitelendirenlerin çoğunun umurunda bile değildi.

Ali Yakup Hoca, her şeyde, her işte devleti, devlet kurumlarını ve devlet yöneticilerini suçlamanın, her şeyi devletten beklemenin de bir anlamı ve yararı olmadığına inanıyordu. Devlet mührü bazen yanlış kişilerin eline geçmiş, yöneticiler azıtıp, sapıtıp, yoldan çıkmış, bu yüzden de devlet, yapması

gerekenleri yapmadığı gibi, yapılması gerekenlere engel de olabilir. Böyle bir durumda milletin, halkın ve Müslümanların, her şeye râzı bir şekilde, olup bitenleri uzaktan seyredip, eli kolu bağlı mı oturmaları gerekirdi? Elbette böyle bir şey düşünülemezdi! Böyle bir durumda millet; kendi dinine, imanına, irfanına, kültürüne, sanatına, özüne, nesline, geleceğine, maddî ve manevî birikimlerine daha çok sahip çıkmak, daha büyük fedakârlıklar yapmak zorundaydı. İllâ devlete başkaldırmak, isyana kalkışmak, anarşiye, teröre, illegal yollara başvurmak da gerekmiyordu. Zaten bizim milletimiz her zaman devlete, meşrû otoriteye boyun eğen, itaat eden, isyan etmeyen, aşırılıklardan, ifrat ve tefritten uzak bir millettir. Bizim tarihimizde hiç halk hareketi, halk isyanı olmamıştır, olamazdı da. Ama bizim milletimiz, yoldan çıkanları yeri ve zamanı geldiğinde hizaya getirmeyi çok iyi bilen, her zaman hesabı tutmasa da âhı mutlaka tutan bir millettir.

Aslında, devlet yardımı ve desteği olmadan, hatta devlete ve bürokrasiye rağmen meşrû sınırlar içinde, kırmadan dökmeyen yapılabilecek ve mutlaka yapılması gereken çok şeyler vardır. Maalesef bunlar geçmişte yapılamadığı gibi, hâlâ da doğru dürüst yapılamıyor. Dünyada ve Türkiye’de herkes inandığı, benimsediği, önem verdiği dînî, millî, siyasî, fikri vb. konularda bir sürü sivil toplum örgütleri, yardımlaşma kuruluşları, kültür ve sanat evleri, basın yayın organları, ocaklar, birlikler, vakıflar, enstitüler, dernekler kuruyorlar. Ama sıra bizim milletimizin esas kurması ve önem vermesi gereken ilim, irfan, fikir, kültür, sanat kuruluşlarına, kurumsal yapılara gelince kimsenin kılı bile kıpırdamıyor. Hâlbuki yapılması gereken faaliyetler, öyle yasa dışı, gizli kapaklı, bölücü, yıkıcı, ideolojik faaliyetler de değildir. Bu tür faaliyetler için bu memlekette, her dînin, inancın, fikrin

mensubu insanlar, gayet rahat imkân ve fırsat bulabiliyorlar. Öte yandan bizim için varlık ve bekâ sorunu niteliği taşıyan en önemli ve hayatî meselelerde Müslümanların bulamaması nasıl açıklanabilir? Müslümanlardaki bu umursamazlık, vurdumduymazlık; aklın, mantığın alabileceği işlerden değildir. Ne yazık ki, nitelikli adam yetiştirmekteki ihmal ve gafletimiz, değerli insanlarımızın kadir ve kıymetlerini bilmememiz, onlarla ilgilenmememiz, onlardan daha fazla yararlanma ve verimliliklerini artırma yollarını aramamamız, zamanında ellerinden tutmamamız, asırlardan beri, bizim ve bütün Müslümanların en büyük ve en tehlikeli zaaflarından ve kusurlarından olmuştur.

Ali Yakup Hoca, her şeye rağmen asla gelecekte ümitsiz değildi. Mevlânâ'nın dediği gibi; "Gerçek müminler dışarıdan ne kadar zayıf, arık, çaresiz görünseler de; onlar er veya geç Allah'ın inâyet ve yardımıyla zayıflıktan, arıklıktan, çaresizlikten kurtulur, her şeye çare bulur, dünyanın ve dünyadaki tüm çaresizlerin de çaresi olurlar. Okluğunu O'nun oklarıyla dolduranlar, yay yerine Kafdağı'nın bile belini çekip bükebilirler. Sırf kendi güçlerine, kendi hallerine, durumlarına bakıp güvenen, Allah'a tevekkülü, O'na güvenip dayanmayı terk edenler; başkalarının gözünde ne kadar güçlü ve kuvvetli görünseler de, aslında onlar bütün zayıflardan daha zayıf; bütün çaresizlerden daha çaresiz, güçsüz, kuvvetsizdirler. Bakışlarını ve görüşlerini yalnız Allah'a çevirip, kendilerini ve kendi varlıklarını görmezden gelerek, yalnız O'ndan yardım ve inâyet bekleyen, yalnızca Allah'ın lütfunu, O'nun yardımını görüp, gözetenler ise hallerini bu güzel halle değiştirdikten sonra, onların ne zayıflıkları, ne çaresizlikleri kalır. Ondan sonra artık onlar, her kuvvetliden daha kuvvetli, her güçlüden daha güçlü oldukları gibi, bütün çaresizliklerin de çaresi oluverirler."

SEFARETTEKİ İŞİ

Ali Yakup Hocanın Mısır Sefaretindeki işi, fazla yorucu bir iş değildi. İşi rahat, aldığı maaş da çok tatminkârdı. Aslında bu paraya çok ihtiyacı da vardı. Çünkü ailesi hâlâ Kosova'daydı; büyük maddî ve manevî sıkıntılar içerisinde bocalıyorlardı. Hoca, aldığı maaşın neredeyse tamamını onlara gönderiyordu. Balkan Müslümanları için hayat, her gün biraz daha yaşanmaz ve çekilmez hâle geliyordu. Bu yüzden de 1956 sonrası Yugoslavya'dan Türkiye'ye büyük göçler başlamıştı. 1956-1970 yılları arasında 200.000'in üzerinde Arnavut, Türk ve Boşnak Türkiye'ye göç etmişti. Bu süreçte Ali Yakup Hoca da, Kosova'daki yakınlarının Türkiye'ye göç etmelerini ve uygun yerlere yerleşmelerini sağlamak için epeyce uğraştı.

Aslında âmirlerinin kendisinden tercüme etmesini istedikleri günübürlük bir iki yazıdan fazla değildi. Bunları tercüme etmekle yetinse işi çok daha kolay ve rahat olacaktı. Kimse kendisinden daha fazlasını istemiyordu. Ama o biraz da idealist yapısı gereği, bu işi kendisi için oldukça yorucu ve zahmetli hâle getirmişti. Kimse kendisini zorlamadığı halde, Türkiye'deki ve Mısır'daki basın yayın organlarını çok yakından izliyor; hem Türkiye, hem de Mısır'la ilgili yazıları, yorumları, haberleri tek tek gözden geçiriyor, tercüme edilmesi gerekenleri tercüme ediyor, düzeltilmesi gereken hatalı, yalan, yanlış ifade ve beyanlara karşı da çok ciddi ve yararlı açıklamalar hazırlıyordu. Büyük bir azim, gayret ve titizlik içinde gece gündüz uğraşıp didiniyordu. Fakat onun yetiştirmekte zorlandığı, bu dikkat çekici, takdire şayan, son derece önemli ve yararlı çalışmalar, ilgililer tarafından hiç dikkate alınmıyordu. Bunların hiç bakılmadan, okunmadan, hemen çöpe atıldıklarını büyük bir üzüntüyle izlemekten

başka elinden bir şey gelmiyordu.

Büyükelçilik mensupları, iki ülkenin ve iki milletin yararına olabilecek yararlı işler ve hizmetler yerine, kokteyllerde boy göstermeyi; işretle, içkiyle, çılgın eğlence partileriyle zaman geçirmeyi meslek icabı görüyorlar ve gösteriyorlardı. Dolayısıyla onlara göre esas yapılması gereken işi gece gündüz uğraşp didindiği, çaba ve gayret gösterdiği işlerin onların gözünde hiçbir anlamı, önemi ve gereği yoktu. Bunu kendisine de hissettirmekten geri kalmıyorlar; hatta onun bu çalışkanlığını gördükçe kendi görevlerini bile ona yıkmamanın çarelerini arıyorlardı. Bu yüzden de Büyükelçilik-teki bu maddî imkânları, rahatı ve sefası çok ama ona göre manevî hazzı, tatmini ve manası neredeyse sıfır olan, protokollere boğulmuş bu sunî çalışma ortamına; sıradan, gereksiz, anlamsız, boş ve sıkıcı hayata; kendisini gittikçe daha fazla yoran, üzen, huzursuz ve rahatsız eden bu yabancı âleme ancak iki yıl kadar dayanabildi.

O, bir hizmet ve ideal adamıydı. Ömrünü öyle keyif çatarak, zevk ve sefâ sürerek tüketemezdi. İdeallerine hizmet ederek değerlendirmek azim ve kararlılığıyla Türkiye'ye gelip yerleşmişti. Onun esas amacı ve ideali; İslam'ı doğup büyüdüğü yerlere getiren, böylece onun da, ecdâdının da hidayetine, Katolik olarak yaşayıp ölmekten kurtulmalarına vesile olan Türk milletine engin, derin, geniş ilmi, irfanı, bilgisi ve kültürüyle, ilmî, fikrî ve kültürel sahada hizmet edebilmektir. Böylece üzerindeki hakkı ödemeye çalışacaktı. Bu yönde bir şeyler yapmaya çalışmaktan, çaba ve gayret göstermek için geldiği günden beri uğraşıyordu. Köşe bucak, kapı kapı derdine derman, kendisine hemdert olacak kimse-ler ve yerler arıyor ama bulamıyordu.

Osmanlı Türkçesini, Türkçeyi, Türk Edebiyatını, asırdan asıra nesilden nesile geçirdiği değişikliklere varıncaya kadar

herkesten iyi bilen, yazan, okuyan, düşünen, araştıran onun gibi büyük bir değerın böyle boş işlerle zaman kaybetmesi; erimeye, çürümeye terk edilmesi aklın mantığın alabileceği, akla, hatıra hayale gelebilecek bir durum değildi. Yüz yüze kaldığı bu acı gerçekler Hocayı çok üzüyor, perişan ediyordu.

“Yahu ne oluyor? Ben boşu boşuna ölüyorum, sönüyorum, bitiyorum, tükeniyorum. Doğru dürüst ne okuyabiliyorum, ne yazabiliyorum, ne ilmî çalışma yapabiliyorum. Dünyada neler oluyor, hangi kitaplar çıkıyor, hangi yeni fikir akımları var, haberim bile olmuyor!..”

Camiler iyice boşalmış, iki üç öksürüklü ihtiyardan başka camilere gidip gelen kimse kalmamıştı. Onların ve cami görevlilerinin çoğu da namazın, ibadetın, dının, imanın, Allah’a kulluğun ne demek olduğunu, niçin namaz kıldıklarının, kime ibadet ettiklerinin farkında ve ayırında olmayan, şuursuz kimselerdi. Herkes kendi dünyasında, kendi kafasına göre bir hayat tutturmuş gidiyordu. Onun derdini dert edinen, onun ideallerini paylaşacak kimse bulabilme ümidiyle çalmadık kapı, gezip dolaşmadık yer bırakmamıştı. Müslümanlardaki bu vurdumduymazlık, bu ilgisizlik onu çileden çıkarıyordu ama elinden gelen bir şey yoktu. Kendisine hemdert, yoldaş, arkadaş, gönüldaş olabileceklerinden biraz ümitlendiği kimselerin de çok geçmeden hiç de dışarıdan göründükleri gibi olmadıklarının farkına varmak onu daha da üzüyor ve endişelendiriyordu.

Ali Yakup Hoca, Ankara’ya ve Türkiye’ye geldiği andan itibaren; bir yandan Mısır Büyükelçiliğindeki görevini sürdürürken, bir yandan da esas hizmet etmek istediği alanda bir hizmet ortamı, yeri ve kurumu araştırıyor, tanıştığı din-dar Müslümanları da bu yönde bilinçlendirmeye çalışıyordu. Özellikle maddî durumu iyi olan esnaf ve tüccarlara, tasavvufi cemaatlere, dini bütün insanların buldukları yerlere

gidiyor, onlara bu konunun önemini ve gereğini anlatmaya çalışıyordu. Her şeyin devletten beklenemeyeceğini, Müslümanların da kendi dinlerini ve dâvâlarını ayakta tutmak, nesillerinin ellerinden çıkıp gitmesini önlemek için âcil tedbirler almaları gerektiğini herkese anlatmaya çalışıyordu. Dînî eğitim ve kültür açığına dikkat çekiyor; bu açığın bir an önce kapatılabilmesi için vakıf, dernek, ocak, birlik, enstitü gibi kurumsal yapılar oluşturulması gerektiğini; kendisinin de hiçbir karşılık beklemeden buralarda çalışmaya hazır olduğunu teklif ediyordu. Yoksa bu gidişle nesillerin ve nihayet milletin kaybolup gideceği; bunun vebalinden de kimse- nin yakasını kurtaramayacağı konusunda durup dinlenmeden herkesi uyarıyor, fakat hiçbir ilerleme kaydedemiyordu.

İSTANBUL'A GELİŞİ

Ankara'dan ve Ankara'da yaşayan Müslümanlardan ümi-dini kesen Hoca, yeni bir iş bile aramadan Mısır Büyükelçiliğindeki görevinden istifa etti. Şansını bir kere de İstanbul'da aramak, yapmak istediklerini orada yapabilmek ümi-diyle İstanbul'un yolunu tuttu.

İstanbul'a gelir gelmez de yine kapı kapı dolaşarak, kendisine ve ideallerine uygun bir iş aramaya başladı. O, bu millete en çok muhtaç olduğu şeyleri getirmişti. Ona, onun bilgisine ve hizmetlerine Türkiye'de o kadar büyük bir ihtiyaç vardı ki; onun gibi değil onlarca, yüzlerce, hatta on binlerce, yüzbinlerce Ali Yakup bile olsa, bu ihtiyacı gidermeye, bu açığı kapamaya yine de az ve yetersiz kalırdı.

Asırlardan beri, Türk milletinin devlet kurma ve yönetme becerisi, Osmanlı arşivlerindeki belgelerde; adalet anlayışı, Şeriyeye Sicilleri ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Defter-i Hakanî belgeleri içerisinde; insanî hasletlerimiz, tezhiplerimiz, hat sanatı eserlerimiz, sanatkârlarımızın

diğer eserleri, mûsikimiz ve insanî vasıflarımız ise Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerindeki belgelerde saklanmaktadır. Bu üç arşiv belgelerini gün yüzüne çıkarmadan, bunlar üzerinde nitelikli araştırmacılarca gerekli araştırma ve incelemeler yapılmadan Türk milletini ve Türk insanını tanıyabilmek, bizim ne olduğumuzu, kim olduğumuzu ortaya koyabilmek mümkün değildir. Fakat milyonlarla nâdide eser, arşivlerde, depolarda çürüdüğü, yok olup, heba olup gittiği halde kimsenin umurunda değildi.

Ali Yakup Hoca, pek çok özelliğinin ve niteliğinin yanında, aynı zamanda çok iyi bir kütüphaneci ve arşivciydi. Varlığından bile neredeyse haberdar olan kimsenin kalmadığı, asırların birikimi, ilim, irfan, fikir, kültür, sanat ve edebiyat eserlerimizin dilinden Türkiye'de ondan daha iyi anlayabilecek kimse yoktu. 1400 yıllık İslam tarihi boyunca bin bir emekle meydana getirilmiş; harf devriminden sonra her nasılsa yakılmaktan, yırtılmaktan, yok edilmekten kurtulmuş milyonlarca el yazması ve nâdir basma eserler hâlâ kütüphaneleri ve depoları dolduruyordu. Bunların içinde özellikle tezhipli, süslemeli olanlardan paha biçilemeyecek kadar değerli olanları vardı. Kimse bunların yüzüne bakmıyor, itibar etmiyordu. Bunların doğru dürüst kayıtları tutulmadığı, envanterleri çıkarılmadığı için de kötü niyetli kişiler tarafından kolayca çalınıp, yurt dışına kaçırılabilir, yüksek bedellerle satılarak inanılmaz yolsuzluklara konu oluyorlardı. Yükte hafif pahada ağır oldukları için, bu eserlerin özellikle tezhipli sayfalarının, olağanüstü önemde ve değerdeki hat eserlerimizin, minyatürlerimizin buldukları yerlerden kesilip alınması, çalınması, dışarıya kaçırılması çok daha kolaydı. Batı'daki mezat salonları Türkiye'den kaçırılmış, haraç mezat satılan bizim bu kültür varlıklarımızla doluydu. Doğru dürüst kayıtları, tescilleri yapılmamış bu

kültür değerlerimizi tanıyan, bilen, okuyan kimse kalmadığı gibi, millet bunların kaybıyla neleri kaybettiğinin farkında değildi.

Devletin ve milletin hâfızası durumundaki devlet arşivlerimizin durumu gerçekten de içler acısıydı. Bilindiği gibi bizim devlet arşivlerimiz, hem dünya, hem bölge tarihinin, hem de kendi tarihimizin aydınlatılması açısından birinci derecede önemli kaynaklardır. Osmanlı Devlet Arşivleri, yalnız Osmanlıların tarihî, siyasî, ekonomik, sosyal, hukukî, medenî hayatının, geçmişinin tam ve doğru olarak ortaya çıkarılmasında değil; eski Osmanlı toprakları üzerinde kurulmuş elliye yakın devlet için de en sağlam ve en önemli kaynak durumundadır. Osmanlı Arşivleri iyice incelenmeden, bu ülkelerin ve devletlerin tarihlerinin tam anlamı ile bilinmesi ve yazılması mümkün değildir. Çünkü bu devletlerin en az 500 yıllık tarihlerinin ana kaynakları Osmanlı Devlet Arşivlerindedir. Bu ülkelerin tarihî geçmişleri, sosyal, ekonomik, siyasî, idarî durumları, nüfusları, etnik kökenleri vb. konularda araştırmalar yapanlar için bu arşivler, bir hazine, çok zengin ve birinci derecede önemli tarihî kaynak durumundadır.

Türklerin ve Türk devletlerinin çok zengin ve düzenli arşivler kurmadaki başarıları, ne yazık ki son dönemlerde bunların en iyi şekilde korunup kollanmasında, tasnif edilip düzenlenmesinde gösterilememiştir. Bu arşivlerin varlığını anlamlı ve yararlı kılacak yeterli bilimsel çalışmalar yapılamamış, sistemli bilgilerle ulaşılabilecek sonuçlar gelecek nesillere ulaştırılamamıştır. Arşivlerimizdeki önemli dokümanların, bilgi ve belgelerin büyük çoğunluğu, tarih içinde, savaş, yıkım, yağma, imha, tahrip gibi değişik sebepler yüzünden kaybolmuş, günümüze aktarılamamıştır. Meselâ, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi ile ilgili çok önemli tarihî belge-

ler; o zamanki başkent Bursa'nın ve buradaki devlet arşivinin, Timur istilâsı sırasında yakılıp yıkılmasıyla yok edilmişti. Fatih devrinden Kanunî zamanına kadar geçen bir asırlık dönem içinde, Osmanlı Arşivi'ne intikal eden belge ve defter sayısı da çok azdır. Bu dönem hakkında bilgi alınabilecek arşiv malzemesi birkaç yüz defterden ibarettir.

Asırları aşım gelebilen arşivlerimizin yakın dönemde başına gelenler ise; yürek yakan, insanın içini sızlatıp burkan, içler acısı, düşündürücü ve ibretlik olaylardır. Bu büyük hazinelerimizin kıymetlerinin bilinmemesi, layık oldukları şekilde korunup kollanmamaları bir yana, bunlar bazılarında bir an önce kurtulması gereken bir çöplük gibi görülmüştür. Arşivlerimiz, dünya arşivcilik tarihinde benzeri görülmemiş bir sorumsuzlukla, 1931 yılında, Bulgaristan'da kağıt üreten İsviçre sermayeli Berger Fabrikası'na, hurda kağıt olarak satılmıştı. Bunların çok değerli arşiv malzemeleri olduğunu anlayan Bulgar makamları, konuya hemen el koymuşlar, yakılmasına engel olmuşlardı. Olayın Türk kamuoyunda duyulması, bir gurup Türk aydınının basın yayın organlarında konuyu gündeme taşıyan yazılar yazmaları, yetkililere başvurup görüşmeler yapmaları üzerine Osmanlı Arşivlerinden tamamen kurtulmak(!) isteyenler bu emellerine tam olarak ulaşamamışlardır. Ama 1.500.000 civarında defter, belge, evrak vb. paha biçilmez arşiv malzemeleri Bulgaristan'a hurda kâğıt fiyatına satılmıştır. Bu belgeler, Bulgarlar tarafından Kiril ve Metodiy Millî Kütüphanesi, Şarkiyat Şubesi'nde koruma altına alınmış, tasnif edilerek arşivlenmiştir.¹

1 *Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları*, T.C. Başbakanlık, DAGM, Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, 19, Ankara, 1993).

Tarih, belgelere dayanan ve belgelerin diliyle konuşan bir bilimdir. Yazılanlar belgeye dayandırılmıyor, mevcut belgelerden doğru dürüst yararlanılmıyorsa yazılanlar ve söylenenler inandırıcı olmaz. Nitekim yakın dönemde gerçekleşen, milletimizin bekâsı ve geleceği için hayatî önemdeki tarihî olaylarla ilgili olarak milletimize yönelik gerçek dışı isnat ve iftiralara karşı da, gerçekleri herkesin anlayabileceği ve inanabileceği şekilde, tam bir açıklık ve tarafsızlıkla ortaya koyabilecek, bilimsel açıdan kimsenin itiraz edemeyeceği, güvenilir kaynaklar, deliller, kanıtlar, belgeler ortaya konamamış; Osmanlı Arşivleri üzerinde dikkatle çalışılarak bunlardan yeteri kadar güvenilir ve bilimsel eserler hazırlanamamıştır. Tarihî belgelerin toplanması, hazırlanması ve tasnif edilmesinde bu kadar büyük ihmallerin, ilgisizliklerin aktarılamamıştır. Mevcutların kıymetlerinin bilinmediği; bunların gerektiği gibi kollanıp korunmadığı, hatta zaman zaman imha edildikleri bir ülke haline getirilmiştir. Asırlardan beri devlet arşivlerinde saklanan tarihî belgelerin bile hurda kâğıt olarak yok pahasına yabancı ülkelere satıldığı devirler ve dönemler yaşadık. Böyle bir ülkede ve toplumda tarih bilimi nasıl gelişebilir; geçmişten ders alınarak nasıl güvenli bir gelecek inşa edilebilir?

Bunca kötü niyetli tutum ve davranışlara, kasıt ve ihmallere rağmen Osmanlı Arşivlerinden günümüze 150 milyon belge ve 366 bin defter ulaşabilmiştir. Ali Yakup Hoca Türkiye'ye geldiğinde bu belgeler tasnif bile edilmeden, vahşî bir şekilde tıka basa dolduruldukları depolarda çürümeyi bekliyordu. Hâlbuki tasnif, bu arşivlerden yararlanmada daha ilk aşamadır. Bu belgelerden tarihimiz, geçmişimiz, ülkemiz, geleceğimiz ve bilim dünyası için nasıl yararlanılabileceği gibi hayatî sorular ve sorunlar ise o zamanlar gündemde bile değildi.

Kurtuluş Savaşımızın ünlü komutanlarından Kazım Karabekir Paşa da hatıratında; Tanzimat, Meşrûtiyet, Kurtuluş Savaşı gibi yakın tarihimizin en önemli olaylarının bile bilimsel bir zihniyetle, doğru dürüst yazılmadığından; hatta yazılabilmesi için gerekli bilgi ve belgelerin toplanmadığından; tarihimizin yazılmasının yabancı ellere bırakıldığından; tarihimizle ilgili basında çıkan yazılarda pek fâhiş hatalar, tahrifler, saptırmalar olduğundan; yalan yanlış yayınlarla gençliğin fikirlerinin uyuşturulduğundan yakınmakta; bunun feci bir cinayet, özellikle tarihsel konularda yanlış bilginin felaket kaynağı olduğunu belirtmektedir.²

Ülkemizde başta tarih olmak üzere her alandaki bilimsel çalışmalar hem sayı olarak çok az, hem de bunların bilim dünyasındaki saygınlığı, itibarı, değeri hemen hemen yok gibidir. Bizim bilim adamlarımızın ve entelektüellerimizin bilimsel çalışmalarına, fikir ve görüşüne dünya bilim çevrelerince itibar edilmemektedir. Bazı bilim adamlarımız da popüler olmanın, birilerinin gözüne girerek ikbal, mevki, makam ve maddî imkânlar devşirmenin yolunu, kendi milletlerine ve dinlerine sövmekte, her türlü haksız, gerçek ve insaf dışı, abuk sabuk isnat ve iftiraları dillerine dolamakta aramaktadırlar. Batılı bilimsel ve yarı bilimsel çevreler ise, bilim adamı olarak içlerine kabul edilmeye değer bulmadıkları bizim sözde bilim adamlarımızın, sadece patenti yine Batılılara ait saçmalıkları dile getiren sözlerine değer vermekte, bunlara kulak kesilmekte; bunları tekrar alıp güya çok doğru ve bilimsel gerçeklermiş gibi yine bize karşı kullanılmaktadırlar. Bu zavallılar, söz konusu saçmalıkların

2 Kâzım Karabekir, *Paşaların Hesaplaşması, İstiklal Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik?*, Haz: Prof. Dr. Faruk Özerengins, Emre Yayınları, 4. bsk, İst, 19-29'den özet, .

sadece dillendiricileri oldukları halde, sanki çok büyük ve önemli sözler etmişler ve bunlar kendi görüşleriymiş gibi ortalıkta kasım kasım kasılarak dolanmaktan utanmamaktadırlar.

Bütün olumsuzluklara, bilgi eksikliğine, önyargulara, sapırtmalara, yanlışlıklara ve çarpıtmalara rağmen; Türk milletinin, yaşadığı bütün olayları yüksek irfanıyla ve vicdanıyla çok da doğru bir şekilde özümseyip değerlendirebilmesi; o tecrübelerin birikimiyle eşsiz bir tarih bilincine sahip olması; bununla varlığını, birliğini ve dirliğini sürdürmeye çalışması belki de sırf bu millete has özelliklerdendir. Fakat Türk milletinin bu üstün özellikleri, yine de tarih biliminin önemi, tarih bilimi ve felsefesiyle uğraşan ve uğraşması gereken bilim adamlarımızın ve aydınlarımızın görev ve sorumluluklarını azaltmamakta, aksine daha da artırmaktadır.

DİPLOMAYA KURBAN EDİLEN EHLİYET VE LİYÂKAT

Ali Yakup Hoca; epeyce bocaladıktan ve çabaladıktan sonra artık bu ülkede esas dert edinilmesi, tasalanılması, üzerine titrenmesi gereken konuların hiç kimsenin umurunda bile olmadığını, kimsenin kendisi gibi düşünmediğini görmek, anlamak ve kabul etmek zorunda kaldı. Asırlardır adam yetiştiremeyen bu millet, kendi kendini yetiştirmiş adamlarını da layık ve gerekli oldukları iş ve hizmetlerde kullanmayı ve istihdam etmeyi bilemiyordu. Durum; ‘dert çok, hemdert yok; düşman kavî, talih zebûn’ tanımına tam uyuyordu. Hocanın üzüntüsünü ve hayal kırıklığını tarife imkân yoktu.

Her şey onun aleyhineydi. Tek parti iktidarında bile geçerli olan Ezher Üniversitesinin diplomaları, Demokrat

Parti iktidara gelir gelmez hemen geçersiz sayılmış, Müslümanların oylarıyla iktidara gelenler, Müslümanların dertlerine, sorunlarına, sıkıntılarına çoktan sırt çevirmişlerdi. Hocanın yurt dışından aldığı ve dünyanın her tarafında geçerli olan diplomaları da, olağanüstü bilgi birikimi ve müktesebâtı da, kimsenin kolay kolay sahip olamayacağı donanımı da Türkiye’de tanınmıyor, hiçbir işe yaramıyordu. Onlarca yılın birikimi ilminin, irfanının, tahsilinin Türkiye’de hiçbir kıymeti, değeri ve geçerliliği yoktu. Doğu ve Batı dünyasını önemli dilleri, kültürleri, her şeyiyle çok iyi bilen büyük bir değer, aldığı diplomalar keyfi kararlarla geçersiz kılınarak hiçe indirilmiş, nitelsiz işçi durumuna düşürülmüştü. Yanlış ve çarpık bir uygulama ve anlayışla diploma, bir kez daha bilimin, ilmin katili hâline dönüştürülmüştü. Bir yerden şöyle veya böyle bir diploma uyduranlar, hiçbir şey bilmeseler, hiçbir şeyden anlamasalar da en çok uzmanlık gerektiren, en önemli görevlere atanabiliyorlar, diplomaları var diye onlarda artık ehliyet, liyâkat, dirayet, kariyer gibi özellikler hiç aranmıyordu. Mevcut şartlarda yetişmesi ve yetiştirilmesi asla mümkün olamayacak, büyük bir değer, tamamen yok sayılıyor, bilgi ve tecrübelelerinden yararlanılmadan eriyip, çürümeye, yok olmaya terk ediliyordu. Bu bir ülke için çok korkunç ve kabul edilemez bir zihniyet ve anlayıştı. Ama hâkim zihniyet buydu? Buna karşı hoca dahil, hiç kimse, hiçbir şey yapamıyordu.

Onun istediği tek şey; milletine, memleketine daha rahat hizmet edebileceği, kendisine ve ideallerine uygun bir iş, imkân ve ortam bulabilmektir. Büyük ümitlerle ve ideallerle geldiği Türkiye’de ve İstanbul’da çalmadığı kapı kalmamıştı. Bütün kapılar yüzüne kapanmış, hiç kimse yüzüne bakmamış; ‘Kimsin, nesin, necisin, ne işe yararsın, hâlin, derdin, durumun nedir?’ diye soran olmamıştı. Onlarca yılın birikimi

ilminin, irfanının, tahsilinin Türkiye’de hiçbir değeri, kıymeti ve geçerliliği yoktu. Ne yurt dışından aldığı ve dünyanın her tarafında geçerli olan diplomaları, ne de onca bilgi birikimi, müktesebâtı, kimsenin kolay kolay sahip olamayacağı donanımı Türkiye’de hiçbir işe yaramıyor, tanınmıyordu. Olağanüstü donanımına, bilgi birikimine rağmen, esas çalışması ve hizmet vermesi gereken yerlerde, alanlarda, üniversitelerde, eğitim kurumlarında, kütüphanelerde, arşivlerde kendisine uygun ve yakışır bir iş arıyor, fakat bir türlü bulamıyordu. 27 Mayıs darbesi sonrası dîne ve dindarlara karşı çarpık bakış sonucu oluşan yeni olumsuz hava; İslâmî eğitim veren kurumların yok denecek kadar az olması; Ezher’den aldığı diplomaların Türkiye’de denkliğinin tanınmaması; onun üstün niteliklerinin ve yeteneklerinin takdir görmemesi; kendisinin inandığı yolda ve dâvâda hizmet edebilmesini çok zorlaştırmış, hatta imkânsız hâle getirmişti. Gördüğü bu muamele kendisini çok üzmüş, çok büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Üstüne üstlük Büyükelçilikteki görevinden istifa ettikten sonra, şimdi tamamen işsiz, güçsüz, boş, neredeyse aç ve açıkta kalmıştı.

Türkiye’imizde nitelikli insanların kadrinin ve kıymetinin bilinmediğinin, ya da çok zor ve çok geç bilindiğinin, en acı ve en somut örneklerinden biri de Ali Yakup Hoca olmuştur. Hâlbuki kendisinden başta kütüphanecilik ve arşivcilik alanları olmak üzere çok değişik alanlarda çok daha fazla yararlanılabilir, çok daha iyi değerlendirilebilirdi. Bir enstitüde, bir bilim ve eğitim ortamında, enstitülerin araştırma kuruluşlarında, bilimsel çalışmalarda görev alabilir, bunlara yön verebilir, uzmanlık gerektiren çok değişik alanlarda ufuk açıcı çok değerli çalışmaların içinde bulunabilir, sistematik bilgi üretebilir; ülkemizin ilim, kültür, sanat alanındaki gelişmelerine çok büyük katkılarda bulunabilirdi.

ÇOK DEĞERLİ BİR ARŞİVCİ VE KÜTÜPHANECİ

Büyük bir İstanbul âşığı olan Hoca, bu şehrin köşe bucak her tarafını tanıyabilmek için, yayan olarak sürekli gezip dolaşmaya bayılırdı. Onun İstanbul'da en sık uğradığı yerlerin başında da el yazma ve eski basım kitapların bulunduğu kütüphaneler gelirdi. Çünkü o, çok iyi araştırmacı bir bilim adamı olduğu gibi, aynı zamanda çok iyi de bir arşivci ve kütüphaneciydi. Türkiye'deki kütüphanecilerin, adını bile okumaktan âciz oldukları nâdir basma ve yazma eserleri, çok uzaktan ve ilk bakışta hemen tanıyabilecek, envanterini ezberden sayıp söyleyebilecek kadar iyi bir hâfızı kütüptü. Özellikle onun Türkiye'ye geldiği dönemlerde, ülkemizin en büyük ve en âcil eksiklerinden biri de nitelikli arşivciler ve kütüphanecilerdi. Maalesef adam kıymetinin bilinmediği ülkemizde onun bu önemli özelliğinden de hiç yararlanılmamıştır.

Ali Yakup Hoca, Mısır'da iken, dünyanın en büyük ve en önemli kütüphanelerinden biri olan Kahire Üniversitesi Kütüphanesi'nde yıllarca kütüphanecilik ve yöneticilik yapmış, bu vesile ile de Doğu ve Batı'nın ünlü ilim, fikir, düşünce, kültür ve sanat adamlarıyla, en meşhur oryantalistlerle tanışma, onlara yararlı ve yardımcı olma, onlardan da yararlanma, dostluk ve arkadaşlıklar kurma fırsatını ve imkânını bulabilmişti. Türkiye kütüphanelerindeki özellikle eski el yazması ve nâdir basma eserlerin neredeyse artık açıp okuyanı, arayıp soranı, inceleyip araştıranı kalmaması; garip, kimsesiz, ilgisiz, alakasız bir şekilde bir kenara atılmış, düzensiz özensiz bir şekilde mahzenlere tıkılmış, sağlıksız yerlerde çürümeye, bozulmaya, yok olmaya terk edilmiş halleri; kötü niyetli kimseler tarafından yağmalanıp, talan edilmeleri onun hep yüreğini sızlatırdı. Yazma eserlerin bulun-

duğu kütüphanelerimizi tek tük birkaç yerli araştırmacının dışında daha çok yabancı bilim adamlarının doldurması da ayrıca içini parçalayan, geleceğe yönelik kaygılarını büsbütün artıran hususlardandı.

Ali Yakup Hocanın sağlığı sıhhati yerindeyken en çok uğradığı eski yazma eserler kütüphanelerinin başında, evinin yakınlarındaki Millet Kütüphanesi geliyordu. Kütüphaneye Müdürü Mehmet Serhan Tayşi ile kısa zamanda ahablığı ve dostluğu epey ilerletmişlerdi. Hoca, çok sık aralıklarla, haftanın en az birkaç günü Kütüphane'ye uğrar; daha kapıdan girerken, o mütebessim çehresiyle Mehmet Tayşi'ye:

– Meslektaş; ben yine dostlarımı, yazma eserleri ziyarete geldim!' diyerek takılır ve doğruca nâdir yazma eserler bölümüne geçermiş. Kendisini;

– Buyurun Hocam; hoş geldiniz! sözleriyle karşılayan Mehmet Tayşi de ona karşı saygıda ve edepte kusur etmeye çalışarak peşinden gelirmiş.

İçeri girer girmez Hocanın hâli tavrı değişir, içeride özellikle el yazmaları, nâdir basma kitaplar ve fermanlar gibi çok değerli eserleri eline alırken çok edepli ve terbiyeli bir tutum takınır, halden hâle girermiş. Bir yandan da bunları yazanlara, hazırlayanlara, bize kadar ulaşmasına vesile olanlara hayır dualar edermiş. Kendisini aynı anda hem büyük bir sevincin, hem büyük bir üzüntünün, hem çok büyük bir sevgi, saygı ve muhabbetin, hem de aynı oranda büyük bir haşyet ve mahcubiyet hâlinin sardığı; birbirine tamamen zıt haller ve duygular içinde gelgitler yaşadığı, onu uzun yıllardan beri tanıyan Kütüphane Müdürünün gözünden kaçmaz, çok dikkatini çekermiş.

Hoca'nın bu hâlleri biraz da garibine giden Kütüphane Müdürü, uygun bir dille bu hâlinin sebebini sorduğunda ona şöyle açıklamış:

“– Azizim; bu kitapların önemi, değeri ve kıymeti anlatılamaz. Bu mübarekleri sadece ele almanın, açmanın, bakmanın, tutmanın, okumanın değil; bunlara uzaktan bakmanın, seyretmenin bile bir edebi ve erkânı vardır. Bunlara sevgiyle, saygıyla, kadir ve kıymetlerini bilerek yaklaşmak, bakmak, seyretmek, bunların hizmetlerini de en iyi şekilde görmek lazımdır!”

Yıllarca kütüphanecilik ve yöneticilik de yapmış olan Hocanın, kitaplar ve kütüphanecilik üzerine engin bilgi ve tecrübelerinden Mehmet Bey de yararlanmaya çalışmış. Kütüphanedeki özellikle nâdir yazma eserlerin envanterlerinin hazırlanmasında, envanterleri yanlış yapılmış eserlerin envanterlerinin düzeltilerek yeniden ve doğru olarak yapılmasında, kataloglarının çıkarılmasında Hocanın çok büyük emeği ve katkısı olmuş. Hoca bu işleri, hiç yüksünmeden, hiçbir ücret ve karşılık almadan, hatta hiç kimseden bir teşekkür bile beklemeden çok büyük bir aşk, şevk ve zevkle yapmış. Bu davranışıyla hem kütüphane çalışanlarını şaşırtır, hem de onların yaptıkları işin önemini daha iyi anlayıp kavramalarına, daha fazla gayrete gelmelerine çalışmıştır.

Kütüphaneyi ziyaretlerinden birinde Hoca, Kütüphane Müdürüne sormuş:

– Mehmet Bey, Azizim! Sizin Arapçanız ve Farsçanız nasıldır?

Mehmet Bey, boyun bükmüş:

– Vallahi Hocam; maalesef ikisi de yok denecek kadar az!

– Peki ya Osmanlıcaңыз?!

– O da pek iyi değil!

– Yahu Mehmet Bey Kardeşim! Sen bunların eksikliğini hissetmiyor musun? Çünkü mesleğiniz gereği, bunlar size çok lazım! Şimdi ben sana; ‘Gel hemen başlayalım!’ demek

isterdim ama ikimizin de yaşı epeyce ilerlemiş. Ben adama-kıllı ihtiyarladım. Artık bende eskisi gibi öğretecek sabır kalmadı. Sende de pek sebat kalmamışa benziyor! Ama tamamen boş vermek de olmaz. Ne yapsak acaba? En iyisi gel, seninle hiç olmazsa biraz Osmanlıca inşa okumaya başlayalım! Osmanlıcanı geliştirebilirsek burada çok işine yarar! Bakalım ne yapabiliriz!? diye bir teklifte bulunmuş. Mehmet Tayşi de kabul etmiş. Hemen derslere başlamışlar. Hem Osmanlıca konusunda, hem de eserlerin envanterlerinin doğru çıkarılması, kayıtlardaki yanlışların düzeltilmesi gibi kütüphanecilikle ilgili konularda Hoca kendisine çok yardım ve destekte bulunmuş.

HOCAYI AĞLATAN ADAM KİTLİĞİ

Kendisi bundan hiç hoşnut ve razı olmasa da, ülkemizde özellikle bazı alanlardaki adam kıtlığı yüzünden Hoca, en çok aranan, en çok kapısı aşındırılan, en çok başvuru alan, belli konulardaki derin bilgi ve tecrübesine, ihtisasına en çok ihtiyaç duyulan kimselerden biriydi.

Ali Yakup Hoca, yüksek şekerden dolayı felç geçirdikten sonra artık en sevdiği şeylerden biri olan bu kütüphane ve nâdir yazma eserleri ziyaret etme zevkinden de mahrum kalmıştı. O kitaplara gidemez olmuştu ama onsuz neredeyse öksüz kalmış olan nâdir yazma eserlerden bazıları, bir vesileyle âhir ömründe yine onu ziyarete gelmişler, sanki ona; ‘Bizi kimlere bırakıp da gidiyorsun?’ diye hallerini arz etmişlerdi

1983 yılı, aynı zamanda İkinci Viyana Kuşatması’nın 300. yıl dönümüydü. Bu münasebetle Türkiye ve Avusturya hükümetleri yıl içerisinde bazı ortak etkinlikler gerçekleştirmeyi planlamışlar. Etkinlikler arasında, Kültür ve Turizm Bakanlığınca Merzifonlu Karamustafa Paşa Kütüphanesi’n-

deki yazma eserlerin bir kataloğunun hazırlanıp bastırılması faaliyeti öngörölmüş. Bunun için Bakanlıkça İstanbul'da bir komisyon oluşturulmuş. Bizim, her iş için bir komisyon oluşturma ve her işi komisyona havale etme kolaycılığımız malumdur! Fakat böyle zor ve önemli işlerin altından kalkabilecek ehil, uzman ve uygun adam bulabilmek, işin altından yüzünün akıyla çıkabilecek adamlardan oluşturulacak bir komisyon kurabilmek ise sanıldığı kadar kolay değildir. Katalogları hazırlaması istenen komisyon, talimat gereğince bir araya gelip çalışmalara başlamış.

Komisyon üyeleri, Arapça, Farsça ve Türkçe binlerce nâdir el yazması eseri önlerinde görünce ne yapacaklarını iyice şaşırılmışlar. Komisyon üyelerinin hemen hepsi, çoğu tek nüsha olan bu nâdir el yazması eserlerden büyük bir bölümünü şimdiye kadar hayatlarında ne görmüşler, ne tanımışlar, ne de okumuşlardır. Üstelik kitapların önemli bir kısmı, asırların ihmalıyla dağılmış, tahrip olmuş, ciltleri bozulmuş, ilk ve son sayfaları kopup kaybolmuş durumdaymış. Dolayısıyla adını, yazarını, konusunu bile belirleyemedikleri bu kitapların kataloğunu hazırlayabilmek kendileri için imkânsız bir şeydi. Günler, hatta haftalar boyunca arka arkaya toplantılar yapmışlar, fakat bir arpa boyu bile yol gidememişler. En sonunda, bu işin kendi boylarını aştığını görerek, görevin kendileri tarafından yerine getirilmesinin mümkün olamayacağına, İstanbul'da da bu işi yapabilecek nitelikte adam bulunamadığına, bu iş için verilen sürenin de çok kısa ve yetersiz olduğuna kanaat getirmişler. Bu kanaatlerini de bir raporla üst makamlara sunmaktan başka çare olmadığını düşünmeye başlamışlar.

Komisyonun son toplantısında, komisyon üyelerinden Millet Kütüphanesi Müdürü Mehmet Tayşi'nin aklına bir fikir gelmiş. Komisyona, Millet Kütüphanesi'ne çok sık gidip

gelen, komisyon üyelerinin de yakından tanıdığı Ali Yakup Cenkciler Hocanın çok eski ve çok iyi bir kütüphaneci olduğunu belirterek, rapora son şeklini vermeden gidip konuyu bir de kendisiyle görüşmelerinin, fikirlerini almalarının yararlı olabileceğini önermiş. Komisyon üyelerinden bazıları, Hocanın felç geçirdiğini, yatalak halde olduğunu, bu haliyle kendilerine yardımcı olamayacağını belirtmişler ama içine düştükleri ümitsizlik ve çaresizlikle son bir çare olarak bu fikri de denemeyi uygun görmüşler. En azından Hocayı hasta yatağında ziyaret etmiş olmanın da hayırlı bir iş olacağını düşünerek öneriyi kabul etmişler. Hep birden gitmek yerine, komisyon üyelerinden Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü Nevzat Kaya ile Millet Kütüphanesi Müdürü Mehmet Taşş'i'yi bu işle görevlendirmişler.

İki Kütüphane Müdürü, randevu alıp hasta yatağındaki Hocayı ziyarete gelmişler. Konuyu ve ne kadar ümitsiz ve çaresiz bir durumda olduklarını kısaca kendisine anlatmışlar. Hoca, onları dikkatle dinlemiş. Önce bir hayli mahzunlaşmış. Bir müddet öyle mahzûn, sessiz, sakin ve suskun kaldıktan sonra dayanamayıp çocuklar gibi hıçkırma, hıçkırma, hüngür, hüngür ağlamaya başlamış. Gözünden yağmur gibi yaşlar boşanıyormuş. Ziyaretçiler, bu ânî ve üzücü manzara karşısında ne yapacaklarını şaşırılmışlar. İlk anda Hocanın niçin ağladığını da tam olarak anlayamamışlar. Böyle bir üzücü duruma kendilerinin sebep olduklarını düşünerek, hem çok üzölmüşler, hem de içten içe kendilerini suçlamışlar. Hoca'nın eski tanıdıklarının ve dostlarının kendisini böyle yatalak bir vaziyette görmelerine üzüldüğünü, artık bu gibi işleri yapacak hâli kalmadığı için teessüründen dolayı böyle ağladığını sanmışlar. Yapabildikleri kadarıyla Hocayı teselli etmeye çalışarak, demişler ki:

– Hocam! Ne olur, kusurumuza bakmayın! Sorunlarımızla

sizi de üzdük, çok özür dileriz! Ama bizim maksadımız sizi üzmemek değildi. Herhalde hastalığınıza üzüyorsunuz! Hastalığınız ve bize yardımcı olamayacağınız için sakın kendinizi böyle üzmemeyin, yormayın! Ne yapalım, sağlık da, hastalık da insanlar içindir! Biz bu konunun bir çaresine bakarız. Zaten kararımızı da verdik. Durumu ve bu işin yapılamayacağını bir raporla üst makamlara arz edeceğiz. Ne olur, yeter ki siz üzülmeysin!

Hoca, biraz ağlayıp rahatladıktan ve kendisini toparladıktan onlara;

“– Hayır azizim! Siz beni yanlış anladınız. Ben, hastalığımın veya bu işi yapamayacağımdan ve size yardımcı olamayacağımdan dolayı üzülüyorum! Benim üzüntüm başka! Siz konuyu anlatınca birden bire aklıma; ‘Yahu koskoca Osmanlı Devleti’nin mirasçısı olan bu ülkede, bu yazma eserlerin envanterlerini bile çıkarabilecek kimse kalmadı da bu gibi basit işler bile benim gibi bir garip Ali Yakup’a mı kaldı?! Eyvah ki eyvah!’ diye bir düşünce geldi de ben ondan hislendim, üzüldüm, ona ağladım. Yoksa ben, canım benimde oldukça, milletimin, memleketimin benden isteyeceği böyle yararlı ve hayırlı işlerle uğraşmayı canıma minnet bilir, asla kaçınılmaması gereken kutsal bir görev sayarım. Bakın, madem zaman da iyice daralmış; öyleyse daha fazla vakit kaybetmeyelim! Hemen harekete geçelim, çalışmalara başlayalım! Ya kitapları bana getirin veya beni kitaplara götürün!” der.

Hocanın bu sözleri onları hem şaşırtır, hem de çok sevindirir ve şevklendirir. Zamana karşı bir yarış ve hummalı bir çalışma başlatırlar. O yatalak halinde, bazen Hocayı arabayla kitapların bulunduğu yere götürür getirirler, bazen de kitapları Hocanın yanına, evine taşırlar. Binlerce kitap tek tek Hocanın elinden geçer. Hoca, kitaplardan adı, yazarı,

konusu okunamamış olanları, okur, belirler, yanlış okunmuş, yanlış kataloglanmış olanları da onlara düzelttirir. Zaman çok dar ve sınırlı olmasına rağmen, katalog yine de hazırlanarak, basılır ve etkinliklere yetiştirilir.

Ali Yakup Cenkçiler, işte böyle misli ve menendi bulunamayacak çok değerli bir kütüphaneci ve arşivciydi. O bunca özellik ve niteliklerine, onca eğitimine, ilmine, irfanına rağmen ne yazık ki kendisinden gerektiği gibi yararlanılmamış, yıllarca alanı ve mesleği dışında, pösteki sayarcasına hesaplarla uğraşarak ömür tüketmek zorunda kalmış, âtil bırakılmıştır.

BİR YILLIK ZORAKI MİSAFİRLİK

Ali Yakup Hoca 1959 yılında Ankara'da Mısır Sefareti'ndeki görevinden istifa edip İstanbul'a geldiğinde burada Allah'tan başka hiç kimsesi ve başını sokabileceği bir yeri yoktu. Doğru dürüst adamın da, adam kıymeti bilenlerin de kalmadığı İstanbul'da, hiç kimsenin onun kadrini, kıymetini, değerini bilmediği, yüzüne bile bakmadığı bir dönemde ona bir tek Beyazıt Camii Başımamı Abdurrahman Gürses Hoca sahip çıktı. Kendisine hem gönlünü, kalbini, hem kollarını, hem kucağını, hem de kendi evini açtı.

Abdurrahman Gürses Hoca, ona, ailesinin bir ferdi, bir kardeşi olarak kendileriyle beraber kalmasını teklif etti. Aralarında hiçbir hısımlık, akrabalık olmadığı halde, Abdurrahman Gürses Hocanın bu samimi teklifi ve kendisine bu kadar büyük yakınlık göstermesi Ali Yakup Hocayı çok memnun etmiş ve çok duygulandırmıştı. Fakat hiç kimseye yük olmaktan, sıkıntı vermekten hoşlanmayan, kimseye eziyet vermek, yâr olduklarına bâr olmak istemeyen Ali Yakup Hoca, başka gidecek bir yeri olmamasına rağmen, onun bu ısrarlı ve samimi tekliflerini kabul etmeye yanaşmadı, kesin

bir dille reddetti. Ama Abdurrahman Hocanın bu teklifi nezaketen yapılmış, öylesine bir teklif değildi. Abdurrahman Gürses Hoca, bu konuda çok ısrarcıydı. Birinde Arnavut inadı vardı ama diğerinde de Çerkez inadı vardı. Abdurrahman Hoca onun o meşhur Arnavut inadını kırabilmek, onu ikna edebilmek, kendileriyle beraber oturmaya râzı edebilmek için çok uğraşıp didindi, çok diller döktü, çok yalvarıp yakardı. Bazen tatlı sert oldu, bazen üst perdeden, bazen alt perdeden konuştu; onu ikna edinceye kadar da asla yakasını bırakmadı. Hiç kolay olmadı ama en sonunda Abdurrahman Gürses Hoca onu evlerinde kendileriyle beraber yaşamaya ikna edebildi. Çerkes inadı, güç belâ da olsa Arnavut inadını kırabilmişti, ama bu arada Abdurrahman Gürses Hoca da çok yorulmuş ve bunalmıştı. ‘Misafirlik üç gün olur!’ derler ama bu öyle bir misafirlik değildi. Aylık, yıllık değil, ömür boyu bile sürse Abdurrahman Hocanın memnuniyetle râzı olacağı, canına minnet bileceği bir beraberlikti. Bu zoraki misafirlik, neredeyse bir sene kadar sürdü. Abdurrahman Hoca ve eşi bir oldular, çok büyük ve inanılmaz bir gayret ve çabayla, onu başka bir yere bırakmadılar.

Başta Abdurrahman Gürses olmak üzere bütün ev halkı, misafirlerinden çok memnundular. Onu memnun edebilmek için de ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar, onu âdetâ el üstünde tutuyorlardı. Ama uzayıp giden bu misafirlik Ali Yakup Efendinin canını çok sıkıyor, çok üzüyordu. Çünkü o, cihanda herkesin yükünü üstüne almaya çalışan ancak kimseye yük olmak istemeyen, izzetine, onuruna, şahsiyetine çok düşkün bir kimseydi. Ayrıca çok hassas, duygulu, edepli, saygılı ve çok zor bir misafirdi. Ali Yakup Hoca, neredeyse her akşam eve geldiğinde, onları süzüyor, tavır ve davranışlarını gözlüyor, ağızlarını yokluyor, acaba kendisine karşı bir bıkınlık, usanmışlık alameti var mı, onu anlamaya çalışıyordu.

Tabii bu durum, hiç belli etmese de Abdurrahman Gürses Hocanın pek hoşuna gitmiyor, canını sıkıyordu. Ali Yakup Hoca, gidecek başka bir yeri olmamasına rağmen, ikide bir bu misafirliği bitirmeye, başını alıp başka bir yere gitmeye kalkıyordu. Fakat hem Abdurrahman Gürses Hoca, hem de değerli eşi, ondan daha inatçı ve daha katı çıkmışlar, Hoca bir iş buluncaya ve onu evlendirinceye kadar çok zor da olsa hiçbir yere bırakmamışlardı.

Abdurrahman Hoca ve eşi ona, sürekli ve her vesileyle kendisinin de bu evin bir ferdi olduğunu, kendileriyle beraber yaşamasından dolayı çok büyük onur, şeref ve memnuniyet duyduklarını, hiçbir sıkıntı ve rahatsızlık duymadıklarını anlatmaya çalışıyorlardı. İkide bir gitmeye kalkarak kendilerini üzmemesini rica ediyorlardı ama Ali Yakup Efendi'nin sıkıntısını ve rahatsızlığını bir türlü ortadan kaldıramıyorlardı.

Abdurrahman Gürses Hoca o günleri şöyle anlatırdı:

“Ali Yakup Hocaefendi, 1959 yılında İstanbul'a geldiğinde bir yıl kadar bizim Teşvikiye'deki evde misafirimiz oldu. Hoca çok hassas, edepli, saygılı ve duygulu bir zattı. Hiç kimseye yük olmak istemezdi. Bazı akşamlar eve geldiğinde, bizi süzer, tavır ve davranışlarımızı gözler, ağzımızı yoklar, acaba bizde kendisine karşı bir bıkkınlık, usanmışlık alamenti var mı, onu anlamaya çalışırdı.”

ABDURRAHMAN GÜRSES HOCA İLE DOSTLUĞU

Ali Yakup Hoca ile Abdurrahman Gürses Hocanın çok önceden, daha Mısır yıllarından beri tanışıklıkları ve dostlukları vardı. Abdurrahman Gürses Hocanın Mısır'a seyahatinde uzun süre beraber olmuşlar, hatta beraberce hac yolculuğu da yapmışlardı. Birbirlerini çok severler, sayarlar, tak-

dir ederler ve çok sık karşılıklı ziyaretlerde bulunurlardı. Ali Yakup Cenkciler Hocanın ömrü boyunca en çok görüşüp konuştuğu, beraber olduğu birinci kişi Emin Saraç Hoca ise ikincisi Abdurrahman Gürses Hocaydı. Onun Türkiye'ye gelip yerleşmesinde Abdurrahman Gürses Hocanın çok büyük rolü, teşviki, yönlendirmesi ve cesaretlendirmesi olmuştu. Hocanın evlenip yuva kurmasına da eşiyle beraber onlar öncülük ve aracılık etmişlerdi. Çok nüktedan biri olan Ali Yakup Hoca, zaman zaman Abdurrahman Gürses Hocaya; "Benim başımı yakan, işte bu zâttır!" diye takılırdı. Onlar gerçekten de çok samimi ve candan iki dosttular.

Ali Yakup Hoca, bir yıl kadar Abdurrahman Gürses Hocanın Teşvikiye'deki evinde misafir kaldıktan sonra nihayet bir fabrikanın muhasebe servisinde iş bulabildi. Ali Yakup Efendinin eşi, bütün talebelerinin 'Hacı Annesi' Muammer Hanım, Abdurrahman Gürses Hocanın eşinin çok eski, çok yakın ve samimi bir arkadaşıydı. Dolayısıyla tanışıp evlenmelerinde de Abdurrahman Gürses Hocanın ve eşinin çok önemli rolleri, yardımları ve katkıları olmuştu.

Adam kıymeti bilmenin, adam kıymetini de ancak gerçekten adam olanların bilebileceğinin en güzel örneklerinden ve delillerinden biri de herhalde bu olsa gerektir.

İKİ DOSTUN BENZER ÖZELLİKLERİ

Abdurrahman Gürses Hoca (1909-1999), her hâliyle, tavırla, ilmiyle, irfanıyla, usûle ve âdâba riayetiyle, nezaket ve nezahetiyle, vakarı, istiğnası, sehâsı ve cömertliğiyle tam bir İstanbul ve Osmanlı efendisiydi. Kendini Kur'ân'a ve kıraat ilmine hizmete adanmış, ömrünün sonuna kadar da bu hizmetten geri kalmamış örnek bir Kur'ân ehliydi. Dışarıdan bakanlar veya onu ilk defa görenler kendisinin gururlu, kibirli biri olduğunu zannedebilirlerdi, fakat hiç de öyle biri

değildi. Çok vakûr, heybetli, haşyetli, herkeste büyük saygı uyandıran bir hâli vardı. Olgun ve vakûr hâliyle çevresine, daima hürmet ve muhabbet telkin ederdi. Hafif meşreplikten, lâubâlilikten hoşlanmadığı gibi, bu karakterdekilerden de hiç hazzetmezdi. Boş lâf etmez, anlamsız ve gereksiz yere konuşmazdı. Ama Ali Yakup Hoca gibi ilim, irfan ehli, kendisiyle akran gönüldaşlarının, dost ve arkadaşlarının yanında bambaşka biri olur; onlarla çok hoş, çok güzel, çok sıcak, çok samimi ve çok rahat sohbetleri olurdu.

Birbirini çok seven, birbirinin çok candan ve samimi dostu olan Ali Yakup Hoca ile Abdurrahman Gürses Hoca arasında hasbelbeşer bazı huy ve karakter farklılıkları, hatta zıtlıklar ve terslikler de yok değildi. Ama temel davranışlarını belirleyen ortak yönler, özellikler, huy ve karakter benzerlikleri, en önemlisi de inanç, fikir, ideal, düşünce ve kanaat birliklikleri daha baskın, daha fazla belirgin ve belirleyiciydi. Zaten böyle olmasa, onlar birbirlerini bu kadar çok sevemezler, böyle candan, samimi, yakın dost olamazlar, birbirleriyle bu kadar imtizaç etmezler ve anlaşamazlardı. Dışarıdan bakanlar onları bazı kişisel ve kendilerine has özellikleriyle çok farklı, ayrı ve aykırı tiplermiş gibi görseler ve gösterebilirler; bu farklılıklar onlar arasında sürüp gidecek önemli bir ayrılığa, aykırılığa, çatışmaya, çekişme ve ihtilafa neden olmazdı. Aksine en şiddetli tartışmaları bile sonunda onların birbirlerine karşı daha fazla ve daha güçlü dostluk, ahbaplık, arkadaşlık hisleri duymalarına, yakınlık, sevgi, muhabbet ve bağlılıklarının daha da artıp güçlenmesine sebep olurdu.

Onların bu görünüşteki farklılıkları, sanki birbirlerinin eksiklerini tamamlayan, kusurlarını gideren, kendilerine ayrı bir özellik, güzellik, hoşluk ve çeşitlilik katan, onlara çok yakışan türden farklılıklardı. Onlar, Hakk'a ve hakikate gerçekten inananların kolay kolay bölünüp ayrılmayacağını;

aralarında kısa süreli anlaşmazlıklar, bölünmeler, ayrılımlar, çekişmeler olsa bile bunun uzun süreli olamayacağını; onlar gibilerin bölük pörçük kalamayacaklarının, önünde sonunda daha güçlü bir şekilde birleşeceklerinin somut örneklerindedir. Öte yandan, yaşayıp gördüklerinden dersler çıkarmayı bilen herkes çok iyi bilir ki, Hak'ta hakikatte birleşemeyenler, anlaşamayanlar, zıt görüşte olanlar arasında ne yapılırsa yapılsın, ne kadar çok çalışılırsa çalışılsın asla sağlam ve sürekli bir birlik ve beraberlik sağlanamaz. Böylesi arasında zaman zaman, çıkar menfaat ilişkisi ve zorlamalarla geçici birlik ve beraberlikler, birleşmeler kurulsa da bunlar kalıcı ve sürekli olamaz, er geç yine bozuşurlar.

Onların benzer yönleri ve özellikleri olarak ilk sayılması gerekenler arasında; her halde her ikisinin de kendisini Allah yoluna, O'nun dînine, dâvâsına hizmete adanmış; verâ, takvâ, sehâ ve istiğnâ sahibi; parayı, pulu hiç sevmeyen; mal, mülk, servet, zenginlik, mevki, makam hırsından, şan şöhret düşkünlüğünden çok uzak; edep ve hayâ timsâli kimseler olduklarını belirtmek gerekir. Örneğin, Abdurrahman Gürses Hoca da, Ali Yakup Hoca gibi gayet tok gözlü, tok gönüllü ve tok sözlü biriydi. Onun da parada, pulda, malda, mülkte hiç gözü yoktu. Para hırsı olmadığı gibi, parayı da hiç sevmezdi. Kendi maaşı olan parayı mûtemetten alırken bile öğrenerek alır, parayı saydıktan sonra hemen ellerini yıkamaya koşardı. Kendisine niye böyle yaptığını soranlara; "Benim para denen bu meretle aram hiç hoş olmadı. Bence para, dünyanın en necis, en pis maddesidir. Kim bilir buraya gelinceye kadar kimlerin elinden geçmiş, ne pis eller bunlara değmiştir?" derdi. Çok cömert ve eli açıktı. Misafirlerine ve talebelerine ikrâm etmeyi çok severdi. Kendi derdini, kederini, üzüntüsünü, sıkıntısını kimseye anlatmayan, herkesten gizleyen, son derece ketum biriydi. Her zaman hâline hamd

ve şükür ederdi. Bu konularda her ikisinin de birbirinden geri kalır tarafları yoktu.

Her ikisi de son derece cömert, eli açık, özellikle dostlarına, misafirlerine ve talebelerine ikrâm etmeyi çok seven kimselerdi. Neleri varsa çıkarıp bizzat kendi elleriyle onlara ikram etmekten ve onlarla beraber yemekten çok hoşlanırlardı. Hele Ali Yakup Hocanın, talebelerine yemek ikram ederken yaptığı zarîf ve güzel esprilerin haddi ve hesabı yoktu. Özellikle kendisini yabancı hissederek, Hocanın ikram ettiği şeyleri yemekten utanıp sıkılan, çekinen talebelerini, misafirlerini rahatlatmak için o andaki duruma uygun çok güzel fıkralar anlatır; herkesi gülmekten kırar geçirir, aradaki engelleri, soğuklukları gidermeye çalışır, bunu da çok güzel becerirdi.

Bir defasında Hoca, bana ve yanımdaki birkaç arkadaşımaya çay, börek gibi evdeki yiyecek ve içeceklerden ikramlıklar getirmişti. Tabaklarımızdakini bitirdikten sonra bize;

– Çocuklar arkası var, daha getireyim mi? diye sordu. Arkadaşlar utana sıkıla birbirlerine bakiştılar. Börekleri beğenmişlerdi, ama daha fazlasını istemeye de utanıyorlardı. Hoca, onların hallerinden ve tavırlarından canlarının daha fazla börek yemek istediğini, ama utandıklarından seslerini çıkaramadıklarını hemen anladı. Bir şey söylememizi beklemenden, mutfağa gidip bir tabak daha getirdi. Tabağı önümüze koyarken;

– Yiyin çocuklar yiyin! Sakın utanıp, çekinmeyin! Siz daha çok gençsiniz, bizim gibi şeker hastalığı sıkıntınız da yoktur. Ha, isterseniz ben de bu arada size bir Arnavut fıkrası anlatayım: Bizim Arnavuta misafir gelmiş. Ama adamcağız çok fakirmiş ve evde de misafire ikram edebilecek fazla bir şey yokmuş. Arnavut mutfağa geçip, hanımına misafire ikram edilebilecek bir şey olup olmadığını sormuş. Hanımı

da evde ne varsa göstermiş. Bakmışlar ki yemek çok az. Karı koca yemeği ikiye bölmüşler. Yemeğin bir bölümünü misafire ikram etmeyi, önce evin reisiyle beraber misafiri doyurmayı, misafir doyduktan sonra da geri kalan yemekle çoluk çocuğu doyurmayı kararlaştırmışlar. Arnavut sofrayı salmış, yemeği getirip ortaya koymuş. Arnavut ve misafiri sofrada ne varsa hemen silip süpürmüşler, ama ikisinin de karnı doymamış. Misafirine biraz daha yemek isteyip istemediğini sormuş. Misafirin canı daha fazla yemek istiyormuş, ama bunu söylemeye de utanıyormuş. Boynunu bükmüş, hiç sesini çıkarmamış. Durumu anlayan Arnavut içerideki hanımına seslenmiş; “Hanım, hanım! Misafir doymamış. Artık sen geride ne varsa hepsini getir! İnsan bir kere batınca, tam batmalı!” demiş. Çocuklar, siz sakın bizim batacağımızı düşünmeyin! Bu börek, bizim Arnavutunki gibi az değil! Bunun arkası var! diyerek hem bizi güldürmüş, hem de havayı yumuşatarak, arkadaşların utanıp çekinmelerini gidermişti.

İKİ DOSTUN BENZEMEZ GÜZELLİKLERİ

Ali Yakup Cenkiler Hoca ile Abdurrahman Gürses Hocanın bazı birbirine zıt ve ters, birbirinden farklı görünen tarafları ve özellikleri de vardı. Bunlar, kendilerine çok yakışan, onlara ayrı bir kimlik, kişilik ve güzellik katan, genellikle de birbirinin eksikliğini tamamlayıcı türden şeylerdi. Onlar bu zıtlıkları, terslikleri ve farklılıklarıyla çok daha güzel, çok daha hoş, çok daha ilginç ve çok daha zarifteler. Onları bunlar olmadan, başka türlü düşünebilmek de mümkün değildi.

Abdurrahman Gürses Hoca, çok büyük bir kurra, olağanüstü bir Kur’ân okuma üstadıydı. Ben, onun kadar etkileyici, onun kadar güzel Kur’ân okuyan, okuma tarzı ve tavrıyla insanı onun kadar cezbeden, bu dünyadan alıp başka dünya-

lara, başka âlemlere götürebilen başka birini tanımadım. Ali Yakup Hoca da onun Kur'ân okuyuşunu ve ondan Kur'ân dinlemeyi çok severdi. Onunla beraber bulunduğu sıralarda, onun Mısır, Hicaz ve başka yerlerdeki Kur'ân ziyafetlerini yıllar sonra bile hatırlar, büyük bir iftiharla anlatırdı.

Ali Yakup Hoca ise; özellikle ilim, irfan, fikir ve düşünce dünyası çok geniş; herkesin düşünemeyeceklerini düşünebilen, herkesin altından kalkamayacağı sorunlara çözümler çareler üretip, önerebilen çok geniş ufuk ve vizyona, çok büyük bir birikime ve donanıma sahip, çok yönlü bir âlimdi. Abdurrahman Gürses Hoca da, onun bu üstün özelliklerini çok takdir eder, onu herkesten çok sever ve sayardı. Onu uzun süre görmeden edemez, onunla görüşmeye, konuşmaya, sohbet etmeye can atar; onu sık sık arar, sorar, ziyaretine gelir; hiç kimseye soramayacağı soruları yalnız ona sorar; hiç kimseyle görüşemeyeceği konuları gelir onunla görüşür; onun fikirlerine, görüş ve düşüncelerine çok değer verirdi.

Abdurrahman Gürses Hoca, gayet şık, temiz ve kaliteli giyinen, üstüne başına, kılığına kıyafetine çok dikkat eden; nezâket, nezâhet, görgü ve âdâbı muaşeret ve protokol kurallarına son derece riâyet eden; bunları çok iyi bilip, uygulayan; olgun ve vakûr haliyle çevresine hep hürmet ve muhabbet telkin eden biriydi. Zengin olmamakla beraber zengin görünmeyi, öyle davranmayı, başı dik yaşamayı sever, daima başını dik tutardı.

Ali Yakup Hoca ise; derviş meşrep, kalender meşrep, çok mütevası, mahviyetkâr, güleç yüzlü, çok hoş sohbet, esprili, konuşkan ve nüktedan biriydi. Herkesle çok rahat diyalog kurabilir, herkesle oturup kalkar, çocukla çocuk büyükle büyük olabilir, herkesle hoş geçinirdi. Yeri geldiğinde gayet güzel ve şık giyindiği de olurdu ama asla giyim kuşam meraklısı, güzel ve şık giyinme heveslisi biri değildi. Her

zaman kendinden çok başkalarını düşünen biri olduğu için, gittiği yerin ve bulunduğu ortamın en mütevazı giyineni olmayı daha çok tercih ederdi. Talebelik yıllarında dostlarını veya talebe arkadaşlarını ziyarete gideceği zaman bile, üzerine giyeceği kıyafetin onlarınkinden daha güzel ve alımlı olmamasına; böylece onlara fakirliklerini, muhtaçlıklarını hatırlatıp üzülmelerine sebep olmamaya dikkat edecek kadar ince düşünceli, hassas, duygulu bir insandı. Yaz, kış üzerinden çıkarmadığı, sırtındaki o meşhur imperteks pardösüsü, onun âdetâ alâmeti fârikası hâline gelmişti.

HERKESE YÂR OL, KİMSEYE BÂR OLMA!

Birbirlerini çok sevip sayan iki yakın dost ve arkadaş olan Ali Yakup Cenkeiler Hoca ile Abdurrahman Gürses Hoca arasında, zaman zaman sonu hep tatlıya bağlanan, çok güzel ve ilginç anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar, tartışma ve çekişmeler de olurdu. Bunlar dışarıdan bakanların, hangisinin daha haklı olduğuna karar vermekte büyük tereddütler yaşadıkları; karşılıklı diyaloglarını büyük bir ilgiyle, merakla ve zevkle izledikleri; sonu da her hâl ü kârda tatlıya bağlanan çok güzel, çok farklı ve çok ilginç tartışmalardı.

Bu tartışmalar genelde öyle büyük meselelerden çıkmaz, nüanslardan ve ayrıntılardan birdenbire patlak verirdi. Her ikisi de belli konularda çok katı ve prensip sahibi oldukları için, onları doğru bildiklerinden çevirmek ve bir kere alevlenmiş tartışmalarını hemen söndürebilmek hiç de kolay olmazdı. Fakat birbirlerine ne söylerlerse söylesinler, ne kadar kızarlarsa kızsınlar; bunlar onların karşılıklı sevgilerine, kardeşliklerine, dostluklarına en ufak bir hâlel getirmez, hatta dostluklarını daha da pekiştirirdi. Onların bu tür ilginç tartışmalarına burada bir iki örnek verilmeden geçilecek olursa, söylenenleri tam anlamıyla anlatabilmek müm-

kün olmayabilir.

Ali Yakup Cenkiler Hoca da Abdurrahman Gürses Hoca da başkalarına ikram etmeyi çok seven, çok hassas, saygılı, duygulu, edep ve hayâ timsali insanlardı. Her ikisi de başkalarına yük olmaktan, sıkıntı vermekten hiç hoşlanmazlardı. Abdurrahman Gürses Hoca çok edepli, terbiyeli, hayâlî, adâbî muâşeret kurallarına son derece riayetkâr bir Osmanlı beyefendisi olmasına rağmen, Ali Yakup Hocanın bazı konulardaki hassasiyetleri onu bile kızdırabilecek, hatta çileden çıkarabilecek derecede aşırı ve ileri idi.

Ali Yakup Hoca, hiç kimseye *bâr* olmak, yani yük olmak, sıkıntı vermek istemezdi. Kendi işini kendisi görmeye, kimmeden bir şey istememeye çalışırdı. Ama mümkün olduğunca kendisi herkese *yâr* olur, dost olur, iyilikte ve güzellikte bulunurdu. Herkese; güli *güzlâr* olmaya ama *hâr* olmamaya, yani gül bahçesinin gülü olmaya, ama dikenini olmamaya; elinden geldiğince herkesin gönlünü hoş etmeye, hiç kimseyi üzerek, incitecek bir şey yapmamaya ve söylememeye çalışırdı. Bu onun temel ilke ve düsturuydu. Elinden geldiğince herkesin yükünü yüklenmeye, taşımaya çalışır, kimseye yük olmak istemez; Allah'ın lütuf ve iyilikleriyle kendisi arasına başka bir aracı girmesini arzu etmezdi. Bu konularda çok tavizsizdi. Talebelerine de hep; 'Yâr olduğun yere *bâr* olma!' diye nasihatte bulunurdu. Bu yüzden de çok sevdiği, saydığı, kendisini de çok sevip sayan en yakın dostları dâhil hiç kimseye meşakkat ve sıkıntı vermemek için olağanüstü gayret ve titizlik gösterirdi. Bu titizliği bazen o kadar ileri boyutlara götürürdü ki; onun bu aşırı hassasiyetleri yüzünden, bu sefer de dostları ona istedikleri gibi ve gönüllerince hizmet edememekten, bunun tadını ve zevkini yaşayamamaktan dolayı üzüntü ve sıkıntı duyarlardı. Onun bu huyunu en iyi bilen ve en çok yakınanların başında da bir yıl kadar evinde

misafir kaldığı Abdurrahman Gürses Hoca geliyordu. Eski ortak hâtıralarından, aralarındaki samimi ve derin dostluk ve muhabbetten de aldığı cesaretle onun bu tür aşırı hassasiyetlerine, en büyük tepkiyi de yine Abdurrahman Gürses Hoca gösterirdi.

Ali Yakup Hoca, kişilik olarak çok dost canlısı, çok vefakâr bir insandı. Dostlarını hep arar, sorar; onlara destek ve yardımcı olmaya çalışır; bir dostunu görmek veya ziyaret etmek için bazen çok büyük meşakatlere ve yolculuklara katlanırdı. Bir defasında, neredeyse elli yıl önce medrese talebeliği döneminden tanıdığı bir arkadaşının Kosova'dan Lüleburgaz'a geldiğini öğrenmiş. Beni ve Emin Saraç Hocayı da yanına alarak, talebelerinden birinin arabasıyla bu zâtı ziyarete gitmiştik. Lüleburgaz'a vardığımızda Hoca bize; "Azizim! Evleri pek müsait olmayabilir. Biz ihtiyaçlarımızı bir camide görelim, abdestlerimizi alıp, namazlarımızı kılalım, ondan sonra evlerine gidelim. Kimseye bir meşakkatimiz, sıkıntımız olmasın!" demişti. Biz de hiç itirazsız, onun dediğini yapmıştık. Her türlü ihtiyacımızı bir camide giderdikten ve namazlarımızı kıldıktan sonra, onun eski medrese arkadaşının evine gitmiştik.

Birbirlerini yaklaşık elli yıldan beri görmemiş iki eski dost ve arkadaşın ilk karşılaşmaları, sevinç, hasret ve muhabbetle birbirlerine sarılıp kucaklaşmaları gerçekten görülmeye değer bir manzaraydı. Birkaç saat oturuldu, sohbet edildi, hasret giderildi. Bize yemek ikram etmek istediler ama karnımız tok geldiğimiz için ancak çay ikramını kabul ettik. Daha fazla oturmamız, hatta yatıya kalmamız için de çok ısrar edilmesine rağmen, yeteri kadar oturulup sohbet edildikten ve hasret giderildikten sonra Ali Yakup Hoca, arkadaşından müsaade istedi. Hep beraber tekrar İstanbul'a geri döndük.

LASTİĞİMİ NİYE PATLATTINIZ?

Ali Yakup Hocanın böyle uzak sayılabilecek yerlere dost, ahbap veya arkadaş ziyaretleri hiç eksik olmazdı. Bir defasında da bir Kur'ân cemiyetine katılmak için, Emin Saraç Hoca ve Abdurrahman Gürses Hocalarla beraber, talebelerinden Abdullah Sert'in arabasıyla Tavşanlı'ya gitmek üzere İstanbul'dan yola çıkmışlar. Ali Yakup Hoca, hemen hemen bütün talebelerine ve arkadaşlarına her sözünü dinletebiliyordu ama bu durum Abdurrahman Gürses Hoca için pek geçerli değildi. Çünkü Abdurrahman Gürses Hocanın da kendi doğruları ve ilkeleri vardı; bunlardan da kolay kolay taviz vermezdi.

Abdurrahman Gürses Hoca da, kimseye yük olmaktan hoşlanmayan biriydi. Ama o dostlarına hizmet ve ikram etmekten hoşlandığı gibi, dostlarının da kendisine hizmet ve ikram etme zevkini tatmalarına engel olmazdı. Misafir olarak gidilen yerde, ev sahibine yük olmama düşüncesiyle, aşırı hassasiyet gösterilmesinin, ikram kabul edilmemesinin de ev sahibine sıkıntı verebileceği, saygısızlık gibi algılanabileceği düşüncesinde olanlardandı. Dolayısıyla ev sahibine, fazla yük ve külfet olmamak ile misafire hizmet ve ikram etme zevkinin tattırılması arasında mâkul bir denge kurulması gerektiğine inananlardı.

Hep beraber Tavşanlı'ya yaklaştıklarında, Abdurrahman Hoca, yol arkadaşlarına bir teklifte bulundu:

– Arkadaşlar, programımızın başlamasına daha epey zaman var. Benim Tavşanlı'da çok yakın bir akrabam var. Uzun zamandan beri görüşemedik. Beni evine davet edip duruyor. Bugün buraya geleceğimizden de haberi oldu. Şimdi buralara kadar gelip de ona uğramasam eminim ki çok gücenir. Önce onun evine bir uğrayalım. Hem onu ziyaret etmiş

oluruz, hem de onun evinde abdestlerimizi tazeleriz.

Ali Yakup Efendi onun bu teklifinin yarısına sıcak bakmış ama karakteri gereği evde abdest alma bölümüne hemen itiraz etmişti:

– Peki azizim! Akrabamı ziyaret etmek istiyorsan edelim ama abdestlerimizi gideceğimiz eve bırakmayalım. Yol üzerinde bir sürü cami var. Abdestlerimizi bir camide alıp eve öyle gidelim!

– Niye?

– Canım, niyesi var mı? Böylesi hem bizim için, hem onlar için daha iyi ve daha rahat olur. Bu kadar adam, tuvalete girip çıkacak, abdest tazeleyecek! Bakalım, evleri buna müsait mi? Müsait olsa bile, daha kolayı varken, ne diye başkalarına boşu boşuna sıkıntı verelim, yük olalım? İnsan, yâr olduğu yere bâr olmamalı!

– Ali Yakup Efendi Kardeşim! Bırak Allah aşkına, yine başlama! Zaten sen hep böylesin! Yahu bu zât, benim çok yakın bir akrabam. Evlerinde abdest almakla, biz onlara yük filan olmayız. Aksine daha çok memnun olurlar.

– Hayır azizim, olmaz! Bence biz, abdestlerimizi bir cami şadırvanında alalım, ziyarete gideceğimiz eve öyle gidelim! Böylesi daha münasıptır.

– Hayır kardeşim! Sen ne dersen de! Ben abdestimi akrabamın evinde alacağım. Şimdi doğru oraya gidiyoruz. Ali Yakup Efendi kardeşim, lütfen inat etme! Çünkü burada söz hakkı benim! Bir dahaki sefere eğer senin akrabamı ziyarete gidecek olursak, o zaman senin dediğin gibi yaparız. Şimdi benim akrabamı ziyarete gidiyoruz, benim dediğim gibi olacak!

– Azizim; mesele senin akrabam, benim akrabam meselesi değil. Şimdiki evlerin durumu malum. Çoğunda tek bir tuvalet var. Biz ise bak, dört kişiyiz. Evde başkaları da ola-

bilir. Tuvalet sırası bekleyerek niye hem kendimizi, hem ev halkını sıkıntıya sokalım? Şimdi camilerin, elhamdülillah çok düzgün, temiz ve yeterli tuvaletleri var. Böyle bir camide rahat rahat abdestimizi alsak da öyle gitsek daha iyi olmaz mı?

- Hayır olmaz!
- Niçin olmaz?
- İşte olmaz!

Tavşanlı'ya girmelerine rağmen, Abdurrahman Hoca ile Ali Yakup Hoca, aralarındaki tartışmayı bir türlü bitirememişler, ortak bir noktada anlaşamamışlardı. İki hocanın;

– Azizim! Önce uygun bir camiin önünde dur da ihtiyaç giderelim!

– Yok evladım! Sen ona bakma! Doğru bizim akrabamızın evine çek, her ihtiyacımızı orada gideririz! gibi birbirine zıt emir ve tâlimatları karşısında zavallı şoför ne yapacağını iyice şaşırmış, tam anlamıyla iki arada, bir derede kalmıştı.

Bu tartışmalar arasında şoför, ne yapacağına karar vermeden yoluna devam edip giderken birden bire arabanın altından 'güüüm!' diye bir ses duyulur ve araba sağa doğru çekmeye başlar. Arabanın lastiği patlamıştı. Hepsi birden arabadan inerler. Bir de bakarlar ki, tam da bir camiin önünde durmuşlar.

Şoför Abdullah Sert, çaresiz bir şekilde patlak lastiği değiştirmeye başlayınca, Ali Yakup Hoca, fırsattan istifade, abdestini tazelemek için hemen camiin şadırvanına doğru yönelir. Emin Saraç Hoca ve Abdurrahman Gürses Hoca da boşuna beklemektense aynı şeyi yaparlar. Onlar tuvalet ihtiyaçlarını görüp, abdestlerini tazeleyinceye kadar da arabanın lastiği değişir. Lastiği değiştirip ellerini yıkadıktan sonra, abdestini alan ve direksiyona geçen Abdullah Sert tekrar arabayı çalıştırıp, Abdurrahman Gürses Hocanın akra-

basının evine gitmek üzere hareket eder.

Bu arada yolcular kendi aralarında yarı şaka yarı ciddi, arabanın lastiğinin camiin tam önünde patlamasının fena olmadığını, böylece abdestlerini de rahatça cami şadırvanında aldıklarını, Ali Yakup Hocanın bu önerisinin murâdı ilâhîye de daha uygun gelmiş olabileceğini konuşurlar. Abdullah Sert, hocalarının şakalaşmasını bir müddet dinledikten sonra daha fazla dayanamaz, arabayı sağa çekip, şoför koltuğunda yarım geriye dönerek hocalarına şöyle takılır:

– Maşaallah Hocam! Şimdi bakıyorum da ne güzel anlaşmışsınız! Aranızda hiç ihtilaf kalmamış! Artık duralım, gidelim, diyen yok! Madem böyle anlaşacaktınız; benim arabanın lastiğinden ne istediniz? Lastiği patlatmadan anlaşsanız daha iyi olmaz mıydı? Ben de lastik değiştirmek için bu kadar yorulmazdım! Haberiniz var mı, bu arada olan bana ve arabanın lastiğine oldu?!

Tam yerini bulan bu espri hepsinin hoşuna gitmiş ve çok gülmüşlerdi.

HOCANIN MUHASEBECİ OLMASI

Hâlâ bekâr olan Ali Yakup Hocanın Abdurrahman Gürses Hocaya misafirliği bir yıl kadar sürdü. Uzun bir süre orada burada işsiz, güçsüz, âvâre dolaştıktan, bütün kapılar yüzüne kapandıktan, ümitleriyle beraber elinde avucundakiler de tükendikten sonra; bazı dostlarının aracılığıyla Türkiye'nin en büyük mensucât fabrikalarından birinden bir iş görüşmesi ayarlandı. Kendisini çağırıp, fabrikada ne iş yapabileceği, elinden hangi işlerin geldiği konusunda bir mülakat yaptılar. Hocanın fabrikada da elinden gelebilecek çok işler vardı. Matematığının, hesabının, kitabının, kayıt kuyut işlerinde becerisinin, tertip düzeninin çok iyi, yazısı-

nın da çok güzel olduğunu anlayınca onu muhasebe bölümünde istihdam etmeyi fabrika için daha uygun ve yararlı gördüler. Çünkü dünya çapındaki bu büyük fabrika ve şirketin özellikle muhasebe bölümünün, güvenilir ellerde olması çok önemliydi. Fabrikanın ödemeleri, harcamaları, gelir, giderleri, alım satımları, giriş çıkışları, personel hareketliliği çok yoğundu. Muhasebe işleri, çok dikkat gerektiren, tehire, ihmale tahammülü olmayan, belli dönemleri, şaşmaması gereken vakti, zamanı, saati olan işlerdi. Bu yüzden de Hocanın işi çok yoğun, yorucu ve yıpratıcıydı. Aldığı ücret ise yaptığı işe göre hiç de yeterli sayılabilecek düzeyde değildi. O kadar ki, geçimini sağlayabilmek için, her işi yapmaya hazır ve razı olan Hoca, Mısır Büyükelçiliğinde aylık 3000 lira maaş alırken, bin bir güçlükle bulabildiği bu yeni işindeki maaşı bunun onda birini bile bulmuyordu.

O, Mısır Sefareti'ndeki dolgun maaşlı, yüksek prestijli bir işi hiç düşünmeden terk etmiş; uzun süre işsiz kaldıktan sonra, mesleği harici bir işi kabul etmeye razı olmuştu. Bundan da en ufak bir pişmanlık ve üzüntü duymamıştı. Çünkü o bir ideal ve prensip adamıydı. Ama büyük ideallerle geldiği, öz yurdu, anavatanı bildiği Türkiye'de koca bir ömür tükettiği ilim yolunda tam zamanlı olarak çalışamamak; dînine, dâvâsına, devletine, milletine, insanlığa ve ideallerine istediği gibi hizmet edememek, buna imkân ve fırsat bulamamak; ömrünü, gününü mesleği harici işlerde, pösteki sayarcasına hesaplarla uğraşarak geçirmek; şu fânî dünyada umduğu ve arzu ettiği kadar bir işe yaramadan bitip tükenip gitmek onu her zaman çok üzmüş, âdetâ kahretmişti. Fakat bu da onun kusuru ve kabahati değildi.

Hocanın ömrünün en verimli yılları, pösteki sayarcasına muhasebecilikle ve hesaplarla uğraşarak geçti. İlme, irfana, ilmi kelama, felsefeye, tasavvufa, sîrete, tarihe, siyasete dair

buca geniş bilgi ve kültür sahibi bir adam; kırk yıldan fazla süren geceli gündüzlü ilim, irfan, eğitim, inceleme, araştırma, uzmanlık faaliyetinden sonra; bir fabrikada mesleği harici, ömrünü verdiği konulardan çok uzak olan bir işi yapmaya mecbur kalmıştı. Böyle âlim, fâzıl, ârif bir şahsiyetin, kendisine en çok ihtiyaç duyulduğu bir zamanda; yeni nesilleri okutmak, yetiştirmek gibi işlerle değil de bir lokma ekmek için böyle herkesin yapabileceği işlerle ömrünü, vaktini ziyan etmesi olabilecek şey değildi. Ama ne yapsın? Kaderine râzî olmaktan, yapabildiği kadarını yapmaya çalışmaktan ve hâline şükretmekten başka elinden bir şey gelmiyordu.

HOCANIN EVLİLİĞİ

Ali Yakup Hoca, yine Abdurrahman Gürses Hocanın eşinin delaletiyle 1961 yılında Muammer Hanım'la evlendi. Eşi çok cefakâr, vefakâr, dindar, tam bir eski Osmanlı hanımefendisiydi.

Hoca, her zaman çok mütevazı ve sade bir hayatı tercih etmiş, son derece müstağnî bir hayat yaşamıştı. Hayatın türlü zorluklarına sabırla, ercesine, yiğitçesine direnmesini bilmiş; hep kendi başına, kendi elinin emeği, alın teriyle geçimini sağlamış; hep alını açık, başı dik olmuş, kimseye boyun eğmemiş, boyun bükmemişti. “Kanaat, bitmez tükenmez bir hazinedir”, “Kanaatkâr aziz, tamahkâr zelil olur” hadîsi şeriflerini kendisine düstur ve şiar edinmişti. Zaten tâ Mısır'dan beri ‘*Kût lâ yemût*’ yani ölmeyecek kadar bir azıkla ve yiyecekle yetinmeye alışmıştı. Mısır'da iken öğünleri daha çok turp ve ekmekle geçiştirirdi. Hoca, İstanbul'a yerleşip evleninceye, yani 48 yaşına kadar, hiçbir zaman o kadar rahat ve dolgun bir yataкта yatmamıştı. Her zamanki şakacı üslubuyla gülerek; evlendikten sonra en büyük sıkıntıyı

rahat bir yatağa alışmakta çektiğini, hele ilk on beş gün bundan çok büyük rahatsızlık duyduğunu, doğru dürüst uyku bile uyuyamadığını anlatırdı.

Hocanın aile hayatında da, hiçbir lüksü, özel arzu ve isteği olmazdı. Hatta kendisine sevdiği, arzu ettiği özel bir şey olup olmadığını soran eşine; ‘Hanım! Benim senden öyle özel bir arzum ve isteğim olmaz! Bana şu yemeği, bu böreği pişir demem. Açlıktan ölmeyecek kadar önüme ne koyarsan, ne verirsen onu yerim. Özel isteklerle de sana sıkıntı vermek istemem, ama kahveyi severim. Arada bir kahve pişirirsen, benim için çok makbûle geçer!’ demişti.

Fatih’te eşine ait eve yerleştikten sonra, her gün Eyüp’teki iş yerine yürüyerek gidip geliyordu. Her sabah soğuk suyla duş almak ömrü boyunca yaz, kış hiç aksatmadan sürdürdüğü âdetlerindendi. Onu tanıyanlar yıllarca üzerinde aynı basit elbise ve kıyafeti görürlerdi. Hele neredeyse dört mevsim üzerinden çıkarmadığı imperteks basit bir yağmurluğu vardı ki onun âdetâ simgesi, alâmeti fârikası hâline gelmişti. Kışın en soğuk günlerinde bile sırtındaki imperteks yağmurluğu ile vasitalara meydan okurcasına piyadeligi tercih ederdi.

Hoca artık anladı ki, Allah kendisine, kendi yolunda hasbî olarak hizmet etmeyi takdir etmiş. O da büyük bir tevekkülle, geçimini bir mensucat fabrikasında muhasebecilik yaparak kendi alın teriyle kazandı. Fabrikadaki işi çok yoğun, yorucu ve yıpratıcıydı. Fakat bütün hayal kırıklıklarına rağmen o, yine de küsüp köşesine çekilmedi. İçine sürüklendiği bütün zihnî keşmekeşlere, sıkıntılara, dağdağalı, zor ve zahmetli hayata rağmen yine de hiçbir zaman ilimle, irfanla, kültürle, sanatla, okumak ve okutmakla uğraşmaktan, talebe ve adam yetiştirmeye çalışmaktan geri kalmadı. Geri kalan ömrünü ve işinden artırabildiği zamanını hiçbir dünyevî karşılık beklemezsiniz, bu yolda ve bu uğurda harcadı.

HOCANIN EVİ

Ali Yakup Hoca, İstanbul'un tarihî semtlerinden Fatih-Malta'da, Fevzipaşa Caddesi üzerinde, bitişik nizamda yapılmış daracık, dik merdivenli, dört katlı eski bir binanın en üst, iki katında oturuyordu. Her katında ikişer küçük odası ve birer mutfuğı olan bu ev, Hocanın 1961 yılında evlendiğı fedakâr eşi Muammer Hanım'a, yani bütün talebelerin 'Hacı Annesi'ne aitti. Giriş kattaki iki dükkânda ve birinci katta Hacı Annenin kiracıları vardı. Üçüncü kat Hocaya, kitaplarına ve gelen giden misafirlerine tahsis edilmişti. Dördüncü kat ise ailenin özel hânesiydi.

Herhalde bütün İstanbul dolaşılsa, bu mütevazı ev kadar misafiri bol olan başka bir ev bulunamazdı. Hocanın evinin geleni, gidene, gireni çıkanı, misafiri hiç eksik olmazdı. Bu daracık ev, sabahın erken saatlerinden gecenin geç vakitlerine kadar Hocaya bir şeyler sorup öğrenmek, ders okumak veya ziyaret için gelenlerle dolar taşardı. Onun evi özellikle ilim ehline her zaman açık bir eğitim kurumu, eşsiz bir üniversite ve kütüphane ve İslam âleminin her tarafından gelenlerle dolup boşalan bir misafirhane gibiydi.

Hocanın yalnız Türkiye'den değil, Hindistan'dan en-Nedvî, Mısır'dan Zeynep Gazzalî, Filistin'den Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseynî, Suriye'den Abdülfettah Ebû Gudde başta olmak üzere, Mısır'dan, Ürdün'den, Lübnan'dan, Kuveyt'ten, Suudi Arabistan'dan, Sudan'dan, Balkan ülkelerinden kısacası bütün İslam dünyasından sürekli ziyaretçileri gelirdi. Çoğu zaman davetsiz, habersiz geliveren, âniden bastıran ziyaretçi akınlarını, daracık odalarıyla bu küçük ev bazen kaldıramaz; kalabalıklar önce bir odadan diğerine, sonra mutfuğa, nihayet üst kattaki kendi hususî alanlarına kadar taşar, yayılırdı. Vakit ne kadar geç, kendi-

si de ne kadar yorgun olursa olsun; yine de misafirlerine zaman ayırır, gönüllerini alır; gelenlerin yaşına, başına, ilmîne, sosyal ve siyasî statüsüne bakmadan hepsine çok saygılı davranır; ikramsız göndermemeye çalışır. Hocanın fedakâr eşi de ileri yaşına ve pek çok hastalığına rağmen, misafirlere canla başla hizmet etmeye, onları en güzel şekilde ağırlamaya çalışır. Çok genç, sağlıklı ve dinç insanların bile kolay kolay kaldıramayacağı bu ağır yükü, ileri yaşına ve hastalıklarına rağmen gönül rızasıyla ve hiç şikâyet etmeden nasıl kaldırabildiği akıl sır alabilecek işlerden değildi.

Hoca, seviyeli latife, şaka ve espri yapmayı sever, herkesin mizacına göre hoş ve nükteli sözler söylemeyi ve herkesin gönlünü almayı çok iyi bilir; hiç hatır, gönül kırmamaya çalışır.

FABRİKADAN İZİN

Ali Yakup Hoca, bir yandan fabrikada muhasebecilik yapıp geçimini sağlamaya çalışırken, bir yandan da özellikle hafta sonları ve mesai saati sonrasında, saat gece yarılarını geçip 01-02'yi buluncaya kadar ders okutmaya, talebe yetiştirmeye, bilimsel çalışma ve araştırma yapanlara yardımcı olmaya çalışıyordu. Onun gibi büyük bir değer ve eşi bulunmaz büyük bir İslam âliminin hesaplar arasında böyle heder olup gitmesi gerçekten çok üzüntü verici bir durumdur. Bu duruma en çok üzülen ve gönlü buna hiç razı olmayan yakın dostlarından birisi de Mahmud Bayram Hocaydı. Mahmud Bayram Hoca bir gün bir yerde bu fabrikanın sahiplerinden biriyle karşılaşır. Hocanın elini öptükten sonra bu zât;

“– Hocam, uzun zamandan beri ziyaretinize gelemedik; hatalıyız, kusurluyuz, ne olur bizi mâzur görün, kusurumuza bakmayın! Dünya işleri bizi meşgul ediyor, sizlerden uzak

kaldık!” gibi nazikâne sözlerle özür beyan etmeye çalışır. Mahmud Bayram Hoca, Hocanın durumu nedeniyle içinde sakladığı derdi ve üzüntüyü ifade etmek için bunu bir fırsat olarak görür ve şöyle der:

“– Siz, beni boş verin! Benden ne olur? Hiç bir şey olmaz! İşte ben, geldim gidiyorum. Ben aç kalsam da, susuz kalsam da, hiç bir kıymeti yoktur. En iyisi siz beni bırakın da, esas Ali Yakup Hocanın durumuna bakın! Onun gibi çok değerli, eşi benzeri bulunamayacak büyük bir âlim, fâzıl bir insan sizin fabrikada muhasebecilikle, hesap işleriyle ömür tüketiyor. Hâlbuki böyle mi olmalıydı? O işleri herkes yapar. Ama onun yapabileceklerini, bu millete ve memlekete verebileceği hizmetleri ondan başka hiç kimse yapamaz. Onun bütün zamanını esas yapması gereken işlere hasretmesi, daha fazla ilimle meşgul olması, çok daha fazla talebe ve nitelikli ilim adamları yetiştirmesi lâzım! Biz nasıl insanlar, nasıl Müslümanlarız anlamıyorum?! Onun gibi büyük bir değerın kıymetini ve ondan yararlanmasını bile bilemiyoruz. Böyle büyük bir âlim, bulunmaz bir değer, gözlerimizin önünde heder olup gidiyor! Yazık değil mi? Bu, hepimizin üzerinde çok büyük bir vebaldir. Ben bu işe çok üzülüyorum ama elimden de bir şey gelmiyor. Ya siz, onun yerine başka birini bulun, kendisini fabrikadaki işinden ücretli izinli sayın ya da biz ne yapıp edelim onun maaşını bir yerlerden bulup buluşturalım da kendisinin esas uğraşması gereken işlerle uğraşmasını sağlayalım! Yoksa hiç birimiz bunun vebalinin altından kalkamayız. Ne olur, Allah rızası için buna bir çare bulalım!”

Fabrikanın patronları, Hocanın ne kadar büyük bir âlim ve değer olduğunu ancak o zaman öğrenebilmişler ve bu duruma onlar da çok üzölmüşler. Mahmud Bayram Hocanın teklifinin çok yerinde olduğunu düşünmüşler. Hocayı çağırıp,

maaşını aynen almaya devam edeceğini, artık bundan sonra işe gelmek zorunda olmadığını söylemişler. Hoca bu teklifi kabul etmemiş; kendisinin bedavadan maaş almaya asla razı olamayacağını söylemiş. Mahmud Bayram Hocayı çok sevmesine rağmen kendisinin haberi ve bilgisi olmadan onun da böyle bir girişimde bulunmasından hiç hoşlanmamış, hatta kendisine çok kızmış, sitem edip, darılmış. Çünkü o, geçimini kendi emeğiyle, alın teriyle kazanmak, kimseye karşı minnet borcu altına girmek istemeyen biriydi. Kendi kazancı, kendi elinin emeği karşılığı olmayan hiçbir parayı asla kabul etmez; çalışıp çabalamadan, emeksiz, zahmetsiz, gayretsiz, başkalarının sırtından geçinmeye kalkanlara da hiç iyi gözle bakmazdı. Hele talebe okutma işini, para pul için, işten kaytarmak ve kaçmak için araç olarak kullandığı izlenimi uyandıracak bir uygulama onu son derece huzursuz eden bir düşünüyordu. Fakat bu olaydan sonra bu konu hiç gündemden düşmemiş, ısrarlar devam etmişti. Kendisine niçin böyle yaptığını soran yakınlarına bunun gerekçesini şöyle açıklamıştı:

“Azizim; benim emekliliğime şunun şurasında iki yılım kalmış! Ben, kendime ona göre bir düzen kurmuşum, devam ettirip gidiyorum. Şimdiye kadar böyle bir şey olmamış, bundan sonra olsa neye yarar? İki yıl daha dışımı sıkır, emekliliğime kadar işime devam ederim; kendi emeğimle, kimseye karşı minnet borcu altına girmeden geçinir giderim. Ondan sonrası için Allah kerîm! Sonra ne diye ben yorulacağım, zahmetini ben çekeceğim de sevabını başkası alacak?..”

Büyük tartışmalardan, müzakerelerden sonra Hocayı nihayet yarım gün fabrikada çalışmaya, geri kalan yarım gününü de, ilme ve derslere daha fazla zaman ayırmaya zor da olsa ikna edebilirler. Zaten aldığı ücret de hak ettiğinin çok altındaydı ve emekliliğine de fazla bir zaman kalmamıştı. Emekli oluncaya kadar böyle devam etti; emekli olun-

ca da bütün zamanını ilme ve talebe yetiştirmeye ayırabilirdi. Hoca, fabrikada çalışırken, üzerinde kimsenin hakkı kalmasın; ‘İlmini geçim vasıtası yapıyor!’, ‘Hocalığını kullanıyor da bedavadan maaş alıyor!’ şeklinde düşünmesinler diye canla başla, çılgınca, olağanüstü bir gayret ve dikkatle çalışır; bu yarım günde bile başkalarının tam günde üretebildiklerinden kat kat fazla iş ürettirdi. O, başkaları gibi ikide bir maaşına zam istemeye de tenezzül etmezdi. Hoca, emekli olduktan sonra, fabrikada yeni bir iş bölümüne gidilmesi gereği hâsıl olmuş; onun yarım günde yaptığı işi, birkaç kişinin tam günde üretemeyecekleri ancak o zaman anlaşılabilmiş, o bölüme yeni elemanlar alınmak zorunda kalınmıştı.

Hocanın emekli maaşından başka bir geliri, şahsî serveti, malı, mülkü olmadı. Her gün sabahtan akşama kadar hesaplar arasında boğuşmak; ondan sonra da hayatını adadığı esas işe zaman ayırmaya çalışmak hiç de kolay bir şey değildi. İleri derecede şeker hastalığı ve tansiyon nedeniyle 1983 yılında kendisine felç vurdu. Ömrünün son beş yılını esîri firâş, yani yatağa bağlı olarak geçirmek zorunda kaldı. Ama yine de boş duramıyor, gözleri artık iyi görmese de ilim, irfan, kültür, sanat ve fikir yolunda kendisine danışmaya gelenlere yardımcı olmaya; bilimsel metinleri, ibareleri talebelere okutarak onların yanlışlarını düzeltmeye çalışıyordu.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Ali Yakup Hocanın hayatının en verimli yılları, geçimini sağlayabilmek için, pösteği sayarcasına hesaplar arasında geçti. Onun gibi böyle yoğun mesai gerektiren yorucu, yıpratıcı ve ağır bir işte çalışanlar genelde, işten eve yorgunluktan pestilleri çıkmış bir halde dönerler; dinlenip ertesi gün yeniden işe gidebilmek için kafalarını bile yataktan kaldıramazlar. Fakat o; işinden arta kalan bütün zamanını; kadın

erkek, büyük küçük, yeni başlamış, ilim yolunda çok merhaleler kat etmiş, elifbâ talebesi, doktora öğrencisi, araştırmacı vb. ayırımlar gözetmeden; her yaştan, her işten, her meslekten, her sanattan insanlara bir şeyler öğretmeye, talebe ve nitelikli adam yetiştirmeye, bilimsel çalışmalara hasretmişti. Ayrıca kendisi çok sosyal bir insandı. Köşe bucak bütün İstanbul'u gezer dolaşır, kütüphanelerden, kitapçı dükkânlarına, ilim, irfan, kültür, sanat ortamlarına kadar her çevreye girer çıkardı. Üstüne üstlük hepsine çok ciddi bir şekilde hazırlandığı haftanın belli günleri, belli yerlerdeki derslerine, dost ahbap ziyaretlerine nasıl güç, kuvvet ve zaman bulabildiği inanılır gibi değildi. Ama o bütün bunları uyuma, yeme içme, dinlenme gibi ihtiyaçlarından fedakârlık ederek yapmaya çalışırdı.

Bütün bu olumsuz şartlar, onu yine de okumaktan, okutmaktan, araştırma, inceleme ve düşünme faaliyetlerinden uzaklaştıramamıştı. İlim yolunda önüne çıkan en küçük fırsatları bile değerlendirmeye, bulabildiği ilim tâliplerine ve heveslilerine yardımcı olmaya çalışıyordu. Evinde ve muhtelif mekânlarda, ders okutmak, talebe yetiştirmek, kâbiliyetli gençlere bir şeyler öğretmeye çalışmak onun en sevdiği ve hoşlandığı iş, onun için en büyük zevkti. Bir kişi bile olsa, kâbiliyetine ve samimiyetine inandığı herkese ders okutmak için mutlaka zaman ayırmaya çalışırdı. Kısa zamanda çevresinde toplumun her kesiminden, her yaştan; çocuklardan, büyüklerden, kızlardan, erkeklerden, zenginlerden, fakirlerden, ilkokuldan, lisan üstü ve doktora öğrencilerine kadar her seviyeden, araştırmacılardan çok farklı branşlardan ve dallardan sayılamayacak kadar geniş bir öğrenci kitlesi oluşmuştu. Düzenli olarak camilerde, Kur'ân Kurslarında, kendi evinde, talebelerinin evinde, kısacası nerede imkân bulabilirse orada hizmet vermeye çalışıyordu.

Gecesini gündüzüne katarak, gençlere taş çıkartacak kadar büyük bir enerji ve gayretle, aşkla, şevkle, kendisini parçalarcasına inandığı yolda uğraşıp didiniyordu. Sabahın çok erken saatlerinden, gecenin geç saatlerine, çoğunlukla saat 01.00'lere, 02.00'lere kadar durmadan, dinlenmeden, bitmez, tükenmez bir enerjiyle, kimsenin dayanamayacağı çok yoğun bir tempoyla ve tam bir adanmışlıkla çalışırdı. Gecesi, gündüzü yoktu. Çok az yer, çok az uyurdu. Ben şahsen, ondaki bu enerjiye, çalışma azmine ve gücüne hayret etmekten kendimi alamazdım. Onun yaşında, hem de başta şeker hastalığı olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarıyla da boğuşan birinin; sağlıklı insanların bile altından kolay kalkamayacakları kadar ağır, zor ve yorucu işlere kendini bu kadar çok kaptırması, böyle dayanılmaz bir çalışma temposunu hiç bıkmadan, usanmadan, yorulmadan yıllarca sürdürebilmesi inanılır şeylerden değildi.

Emekli olduktan sonra da onun bu çalışma temposu hiç azalmadı, hatta daha da arttı. Kendisini artık büsbütün bu sevdiği işe verebilmişti. Bu millete biraz daha fazla hizmet edebilmek için zamanını en verimli şekilde kullanmaya çalışır; büyük bir gayretle, bir dersten çıkar öbürüne koşardı. Bir yandan talebelerinin düzeylerine göre tekli, ikili, üçlü beşli öğrenci gruplarına değişik dersler okuturken; diğer yandan da haftanın belli günlerinde Diyanet'in Haseki Eğitim Merkezindeki, Tuğba Kız Kur'an Kursundaki, İsmailağa'daki, Emir Buhari Camii'ndeki, Atikali Paşa Camii'ndeki programlı derslerine koşuşturur; bir yandan da evinde kendisinden özel dersler alan talebelerine, araştırma ve inceleme için yardımını isteyen yükseköğrenim ve doktora öğrencilerine, ilim adamlarına yetişmeye gayret ederdi.

Hoca; Edirnekapı Mihrimah Sultan, Atikali Paşa, Fatih, Mesih Paşa, Emir Buhari gibi camilerde başta hocalar ve

ilim adamları olmak üzere belli seviyedeki talebeleriyle klasik eserlere ve metinlere dayalı oldukça geniş ders halkaları da oluşturmuştu. Özellikle Emir Buhari Camii'nde okuttuğu ve sadece ilim erbabının değil, halktan da büyük bir dinleyici kitlesinin rağbet ettiği Gazâlî'nin meşhur *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* dersleri ile Atik Ali Paşa Camii'ndeki *Edebü'd-Dünya ve'd-Dîn* dersleri çok önemliydi. Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde o zamana kadar henüz *İhyâ* kitabının tercümesi yapılmamıştı, İmam-Hatip ve İslâm Enstitüleri müfredatında da yer almamaktaydı.

Hocanın oturduğu Fatih, eğitilmiş, dindar nüfusun ve İstanbul'a okumaya gelen üniversite öğrencilerinin yoğun olarak yaşadıkları bir semtti. Bu dersler önce Fatih çevresinden, daha sonra da İstanbul'un her yerinden, her seviyeden, her meslek ve gruptan çok geniş bir öğrenci ve dinleyici kitlesinin ilgisini çekmiş; çok değişik alanlardan ve mesleklerden öğrenci sayısının en az üç dört katı kalabalık gruplarca da izlenmeye başlanmıştı.

Ali Yakup Cenkçiler Hoca, millete ve topluma sağlıklı bir İslâmî bilgi, kültür ve bilinç aktarımı sağlayabilecek kurumların yok edildiği, zayıflatıldığı ve yetersiz kaldığı seküler ve şehirli bir toplum yapısında; hem geleneksel, hem de modern eğitim usullerini uygun bir biçimde birbiriyle kaynaştıran çok farklı bir eğitim metodu uyguluyor, bunda da oldukça verimli, yararlı ve başarılı oluyordu. Kendisinin ilgilendiği kesimler ve derslerinin takipçileri arasında, İstanbul'a, eğitim görmeye gelen gençler, okur yazar kesim, imamlar, hocalar, esnaf, tüccar gibi kesimler çoğunluğu teşkil ediyordu. Hoca, okuttuğu bu kitaplar ve metinler aracılığıyla bu kesimleri İslâmî temel bilgi kaynakları ile buluşturmaya çalışıyordu. Derslerine devam eden talebelerin büyük bir çoğunluğu, onun yönlendirmesiyle zamanla akademik çalışmalarla

yöneltiler ve üniversiteler bünyesinde görevler aldılar. İçlerinde günümüzün tanınmış profesörleri de vardır.

Seküler paradigmanın şekil verdiği toplumsal ve siyasî bir düzende ve toplumda, onun İslâmî bilgi, kültür ve şuur aktarımına yönelik çalışmaları, okuttuğu dersler, seçtiği kitaplar, konular ve eserler çok dikkat çekici, anlamlı ve önemliydi. İmamHatip Okulları ve İlahiyat Fakülteleri müfredat programlarında okutulan derslerden ziyade, kendi bilgi, kültür ve tecrübe birikimine göre; yeni nesillere daha sağlıklı bir İslâmî bilgi ve şuur aşılama ve aktarma konusunda yararlı olabileceğine inandığı kitapları ve metinleri seçip okuturdu. Onun gizli kapaklı hiçbir faaliyeti yoktu. Her şeyi apaçık, âyân beyan ortada ve gözler önündeydi.

Hoca, vereceği derse asla hazırlıksız gelmez, önceden çok iyi çalışır ve hazırlanırdı. Çalıştığı yere kadar okutur, çalışmadığı yere gelince dersi bırakır; ‘Burada bırakalım Azizim! Çünkü ben buraya kadar çalıştım!’ demekten çekinmezdi.

Hoca, devlet okullarında, kurumlarında fazla hocalık, eğiticilik, öğreticilik ve hocalık yapmamıştı ama bu durum ona bir yandan da büyük bir serbestiyet ve özgürlük sahası açmıştı. Böylece istediği gibi serbest eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunabiliyor; farklı kesimlerden, farklı alanlardan, farklı düzeylerde talebelere istediği dersleri okutabiliyor; okuttuğu talebenin kâbiliyetine ve yeteneğine göre okutacağı derslerin içeriklerini, ders kitaplarını daha rahat ve esnek bir biçimde belirleyebiliyordu.

Hoca, ilim adamı yetiştirmede esas yetki ve sorumluluğun eğitici ve öğreticide olması; okul yönetiminin, eğitim ve öğretime direkt olarak fazla müdahil olmaması, denetleme ve destekleme görevini üstlenmesi gerektiğine inanırdı. 1975-1979 yılları arasında Diyanet’in Haseki Eğitim Merkezindeki hocalık görevinden de, merkez yöneticilerinin bilip bilmeden

işine çok karışmaları, yersiz müdahaleleri yüzünden ayrılmıştı.

Özellikle bizim gibi istikrarsız ülkelerde; eğitimin, ilmin ve ilim adamının, siyasî gücün nüfuzundan, kontrolünden ve baskısından uzak durmaya, kendisini korumaya çalışması gerektiğine inanırdı. Eğitimin, ilmin, ilmî ve fikrî faaliyetlerin; bu alandaki kurumsal yapıların gelişmesinde resmî kurumlar kadar, hatta daha da fazla özel sektörün, sivil teşebbüsün de etkili ve verimli olması gerektiğine inananlardandı. Müslümanların imkanlarının, kudretlerinin bir an önce bir araya getirilip, bu yöndeki faaliyetlere, çaba ve gayretlere ivme kazandırılması gereğine önemle dikkat çekerti.

Hoca, eğitim faaliyetinin aksamasına neden olabileceği endişesiyle, siyasî iktidarları, partileri, kişileri, devletin hâkim ideolojisini açıktan açığa hedef alarak eleştirmekten özenle kaçınırdı. Ancak İslam'a ters ve Müslümanların hayrına ve yararına olmayacak, zararına olabilecek uygulamaları açıktan açığa eleştirmekten de çekinmezdi. Her yerde olduğu gibi Türkiye'de de siyasî havanın yumuşamasının ve siyasî alternatiflerin çoğalmasının; özellikle dinî eğitim faaliyetlerinin zamanla rahatlamasına ve çeşitlenmesine de imkân sağlayabileceğini düşünürdü.

ŞÜKRAN BORCU

Ali Yakup Hoca, mensubu olmakla iftihar ettiği Türk milletine ve Osmanlılara karşı çok büyük sevgi, saygı, minnet, şükran ve vefâ duygularıyla doluydu. Bütün hayatını bu milletin evlatlarına bir şeyler öğretmek için adamıştı. Bunu mutlaka yerine getirilmesi gereken bir şükran borcu olarak görür ve şöyle derdi:

“Siz benim gelip burada bu milletin çocuklarına İslamî ilimleri öğretmek, onları fikrî yönden geliştirmeye, düşün-

dürmeye çalışmak için yaptığım hizmetlerime bakarak sakın çok büyük bir iş yaptığımı sanmayın! Ben aslında her şeyimi Osmanlı'ya, Türklere, yani sizin ecdâdınıza borçluyum. Eğer sizin ecdâdınız Balkanlara gelip İslam'ı, Hakk'ı, hakikati, adaleti, barışı, sevgiyi benim doğduğum topraklarda da yaymasalardı, Allah korusun ben de o topraklardaki insanlık düşmanı vahşî gayrimüslimler gibi olacaktım. Onların hallerine, yaptıklarına bakıyorum da, bana ne büyük bir nimet getirdiklerini daha iyi anlıyorum ve bunun için Osmanlı'ya gece gündüz dua ediyorum.”

Hocanın çok sevdiği en yakın dost ve en samimi arkadaşlarından biri olan Emin Saraç Hoca, şöyle bir hatırasını nakleler:

“Tuğba Kız Kur'an Kursu ilk defa açıldığı zaman, buranın kurucusu olan şahıs bana geldi; 'Arapça okutacak, iyi bir hoca arıyoruz!' dedi. Ben de onu aldım, Ali Yakup Abiye götürdüm, durumu anlattım; 'Ali Yakup Abi, bu işi sen yap!' dedim. O da çok yoğun meşgalelerine rağmen, hayır diyemedi, ricamızı kabul etti. Tam on yedi yıl boyunca, tek kuruş ücret almadan, evinden yürüyerek gidip gelmek suretiyle burada da ders vermeye devam etti. Yoğun ısrarlara rağmen hiç para almadı. Bunun sebebini soranlara şöyle açıklamıştı: 'Azizim! Bu benim için bir şükran borcudur. Ben, bu hizmetle ecdadımın da, benim de sebebi hidayetim ve saadetim olan Osmanlı'ya karşı şükür borcumu ödemeye çalışıyorum. Çünkü onlar gelmeselerdi, ben de bugün bir Katolik olarak kalacak ve ahirete de gâvur olarak gidecektim. Osmanlı Balkanlara geldi; İslam meşalesini yaktı; biz de onun nuruyla nurlandık, aydınlandık, Allah'ın doğru yolunu bulduk. Bu unutulmaz! Bu yüzden, onların çocuklarına, torunlarına Allah'ın dinini öğretmeye çalışmak, benim için bir şükran borcudur.”

Ali Yakup Hoca, içinde bulunduğu bütün ağır sorun ve problemlerine, zihni keşmekeş ve sıkıntılarına rağmen hiçbir zaman ilim öğrenmekten ve öğretmekten geri durmamıştır. Kendisine gelen hiç bir talebeyi, ister mübtedî (yeni başlamış), ister ileri düzeyde yetişmiş olsun geri çevirmezdi. Tüm meşguliyetleri arasında, hangi talebe kendisine gelir ve hangi dersi okumak isterse ona da bir zaman ayırırdı. Her dersi okuturdu. Tam bir hezarfendi. Şair Orhan Şaik Gökyay bile kendi çalışma konularıyla ilgili olarak, özellikle de Osmanlıca konusunda kendisinden oldukça yararlanmış, Hocayla tanışmasının kendisi için büyük bir bahtiyarlık olduğunu belirtmişti.

Hocanın gecesi gündüzü yoktu. Gündüzleri haftanın belirli günlerinde Emir Buhari Camii'nde, Atıkali Paşa Camii'nde, Haseki Külliyesinde, Tûba ve İsmailağa Kurslarında ve daha pek çok yerde ders verdiği gibi geceleri de saat 01.00'e, 02.00'ye kadar arka arkaya muhtelif saatlerde gelen ve değişik dersler verdiği öğrencileri vardı. Talebelerinden hiçbir ücret ve karşılık almaz, kendi kıt imkânlarına rağmen maddî durumu iyi olmayanlara yardım da ederdi.

ÖĞRENCİLERE ADANMIŞ BİR HAYAT!

Ali Yakup Hocanın hayatta en çok sevdiği, en çok değer ve önem verdiği şey, ilim ve irfan yolunda olmak, okumak, okutmak, adam yetiştirmektir. O, hiç bir maddî ve manevî karşılık beklemeden, kendisini her şeyiyle, tamamen, üstelik seve seve ilme, ilim öğrenmeye ve öğretmeye, talebelerine, adam ve insan yetiştirmeye adanmış gönüllü bir hizmet eriydi. Ali Yakup Hoca, ömrü boyunca içine sürüklendiği bütün zihni keşmekeşlere ve sıkıntılara, yaşamak zorunda kaldığı çok zor, çetin, zahmetli ve dağdağalı bir hayata rağmen, yine de ilim öğrenmekten ve öğretmekten, okuyup okutmaktan tale-

be yetiştirmekten hiçbir zaman geri durmamıştı. Evinde ve muhtelif mekânlarda ders okutmak, talebe yetiştirmek, kâbiliyetli gençlere bir şeyler öğretmeye çalışmak onu en çok mutlu eden, en büyük zevk aldığı ve hoşlandığı bir uğraştı. Hele emekli olduktan sonra, kendini büsbütün bu sevdiği işe verdi.

Hoca, kendisine gelen hiçbir talebeyi, ister mübtedî (yeni başlamış), ister ileri düzeyde yetişmiş olsun geri çevirmezdi. Tüm meşguliyetleri arasında, kâbiliyetine ve samimiyetine inandığı tek bir talebe bile kendisine başvurup, herhangi bir dersi okumak istediğini söylese, onu da geri çevirmek istemez, uygun bir zaman ayırmaya çalışırdı. Evini de, gönlünü de sevgiyle talebelerine açmıştı. Kâbiliyet, liyâkat ve ihlas gördüğü talebelerine kendi evinde ekstra özel dersler de verirdi. Derdi ki; “Benim, dünyada en sevdiğim iş, talebe okutmak, talebeyle ilgilenmektir. Gerçi yine de arzu ettiğim kadar çok talebe yetiştiremedim, okutamadım; ama bir talebe olsun, ona saatlerimi, günlerimi sarf etmekten çok büyük haz ve mutluluk duyarım. Çünkü bu, bizim mesleğimizde Allah’a götüren yoldur. Ben başka bir dünyalığı, başka dünya zevklerini hiç düşünmemişimdir bile!”

O, ilmini hiçbir zaman rızık ve geçim aracı yapmamış, geçimini hep başka işlerden ve kendi elinin emeği ile kazanmıştı. Emekli maaşından başka geliri, şahsî serveti ve mülkü yoktu. Eskilerin ‘Lâ talebe, ve lâ radde, ve lâ iddihâre’ yani ‘Kimseden bir şey istememek, isteyen reddetmemek, para yığıp biriktirmemek’ düsturunu en iyi uygulayanlardan biriydi. O, bütün kalbiyle inandığı, ömrü boyunca hizmet ettiği ilim, irfan ve hikmet yolunda, bu hak dâvâda yaptıkları için hiç kimseden en ufak bir maddî ve manevî karşılık kabul etmez, hatta takdir, teşekkür, iltifat bile beklemezdi. Tam tersine o, bütün varını, yoğunu samimiyetle inandığı bu

yolda harcamayı ilke edinmiş, bu ilkesini ömrü boyunca titizlikle uygulamıştı. Allah'ın kendisini bu yolda istihdam etmesini canına minnet bilir, hiç yüksünmeden, gocunmadan, büyük bir şükür, sabır ve rıza içinde çalışırdı.

O, hayatı boyunca maddeye, paraya, pula, zenginliğe, şan ve şerefe, mevki ve makama hiç önem vermemişti. Allah'tan başka hiç kimsenin önünde eğilmemiş, kimseye dalkavukluk ve yağcılık yapmamıştı. Başkaları tarafından tanınma, bilime, takdir ve taltif edilme derdinde olmamıştı. Kimseden kendi adına bir şey istememiş, hiç kimseye minnet etmemiş, el açmamış, baş eğmemiş, boyun bükmemişti. Hayatın bütün zorluklarına karşı tek başına ve sabırla direnmesini bilmiş; ömrünün başından sonuna kadar hiç kimseye eyvallah ve müdârâ etmeden hep alnı açık, başı dik, hür, özgür, merdâne, ercesine ve yiğitçesine yaşamıştı.

“Kanaat bitmez, tükenmez bir hazinedir!”, “Kanaatkâr aziz, tamahkâr zelîl olur!” hadîsi şeriflerini kendisine ilke edinmişti. Nefsi tutsak eden her türlü ihtirastan arınmış çok sağlam bir kişiliğe ve karaktere sahipti. Zenginlerin eline bakanlardan, siyasilerin kapısında ikbal arayanlardan, sade vatandaşa sırt çevirip, devletlilerin peşinde koşanlardan nefret ederdi. Onu bu yönleriyle, kendisinden bir isteği olup olmadığını soran Makedonyalı Büyük İskender'e; ‘Gölge etme! Başka ihsan istemem!’ diyecek kadar müstağni bir insan olan eski Yunan filozoflarından Diyojen'e benzetmek mümkündür.

Ders verdiği talebelerinden asla para almaz, bilakis elinden geldiğince kendisi onlara her türlü maddî ve manevî yardımlarda bulunmaya çalışırdı. Derdi ki; “Azizim! Dinî ilimler parayla okutulmaz! Peygamberler öğrettikleri ve tebliğ ettikleri için kimseden ücret ve para almadılar. Beni okutan, yetiştiren, bana ilim belleten, benim kendilerinden yararlan-

dığım hocalarım, üstatlarım da benden hiç para, ücret ve karşılık almadılar. Ben de almadım ve almam. Ama illâ bir bedel ve karşılık ödemek isteyenler varsa, onlar da öğrendiklerini başkalarına öğretsinler!”

Ali Yakup Hoca, çok sevdiği ve değer verdiği hocalarının ve üstatlarının, öğrettikleri şeyler için kendisinden de diğer talebelerinden de hiçbir ücret almadıklarını, hiçbir karşılık beklemediklerini; bildiklerini sırf Allah rızasını gözeterek ve karşılığını yalnızca Allah’tan bekleyerek başkalarıyla da paylaştıklarını; aynı şeyi yapmayı kendisine ve diğer talebelerine de öğütlediklerini ve vasiyet ettiklerini anlatırdı. O da ömrü boyunca onlardan gördüğü ve öğrendiği bu ilkeleri en güzel şekilde uygulamış; onların öğüt ve nasihatlerini, vasiyetlerini tam anlamıyla yerine getirmişti. Bildiği bir konuda kendisinden bir şey öğrenmek için başvuran hiç kimseyi geri çevirmez, hiçbir talebesinden, Allah korusun, en ufak bir ücret ve karşılık kabul etmezdi. Talebelerinden kendi adına ve namına en ufak bir isteği ve beklentisi olmaz, ömrünü adadığı bu işte Allah rızasından başka hiçbir amaç gözetmezdi. Elinden geldiğince o, herkese, özellikle de ihtiyaç sahibi öğrencilerine yardım etmeye çalışırdı. Elbette insanın ilim, irfan, hikmet, yol yordam öğrendiği hocalarına, üstatlarına karşı minnet ve şükran duyması; onları hayırla yâd etmesi, onların yollarını izleyip yaptıklarını yaparak onlara karşı borçlarını edâ etmeye çalışması çok önemli bir erdem ve gerekliliktir. Nitekim kendisi de ömrü boyunca aynı yolu izlemiştir. Aynı şeyleri ardından kendi öğrencilerinin de yapmalarını arzu eder, onu da hayırla yâd etmelerini; kendisinden öğrendiklerini ve bunların üzerine katabildiklerini başkalarıyla da paylaşmalarını elbette o da ümit eder ve beklerdi. Ancak bunu pek dillendirmediği gibi, bu konuda fazla ısrarcı da olmazdı. Çünkü sonuçta bu iş bir gönül işiydi;

yapıp yapmamak ise kişinin kendi bileceği, kendi insanlığıyla, bağlı bulunduğu değerlerle, kimliği, kişiliği, karakteri ile alakalı bir şeydi. Bunu da bir karşılık olarak değil, her Müslümanın görevi ve boynunun borcu olarak görürdü.

HAYIRLI EVLATLAR

Ali Yakup Hoca ve ‘Hacı Anne’, oldukça ileri yaşlardayken hayatlarını birleştirdikleri için, Allah bu evlilikten onlara kendi kanlarından ve canlarından oğullar veya kızlar vermemiştir. Fakat hepsini kendi evlatları gibi gördükleri, sevdikleri, bağrılarına bastıkları, sayısı sürekli artan talebelerin onlar için kendi öz evlatlarından farkı yoktu. Bu talebeler de onları çok severler, onlara evlat hasreti çektirmezler, her anaya babaya nasip olmayacak kadar yoğun bir analık ve babalık duygusu yaşatırlardı. Hocanın fedakâr eşi de bütün talebelerin ‘Hacı Annesi’ydi. Dede Korkut’un dediği gibi bunlar, onlar için ‘Bel oğlu değil ama yol oğlu’ydu. Hemen hepsini çok hayırlı bulduklarından, kendilerini, kendi kanlarından canlarından çocuğu olanlardan daha şanslı sayarlardı. Hocanın bazılarını, “Azizim; maşallah, benden bile şuur-lular!” diye nitelendirdiği bu talebelerle içli dışlı olmak, onların maddî ve manevî dertleriyle sorunlarıyla ilgilenmek, karınca kararınca onların daha iyi yetişmelerine katkıda bulunmaya çalışmak; onlara hem büyük bir zevk veriyor, hem de analık babalık duygusunu doyasıya yaşamalarına yetiyor ve artıyordu.

Hoca, yeri geldiğinde şöyle derdi:

“Allah bana kendi sulbünden bir evlat vermedi ama çok şükür ki hepsi bana kendi öz evladımdan daha aziz ve sevimli yüzlerce talebe verdi. Onlar yalnız kendi ana babalarının değil, benim de evladımdır! Üstelik hepsi de hayırlı evlat! İnsanın kendi sulbünden gelen çocuklarının ne olacakları,

nasıl olacakları, hayırlı mı, hayırsız mı olacakları hiç belli olmaz. Bütün çocukların mutlaka hayırlı evlat olacaklarının hiç bir garantisi yoktur. Allah korusun, ana ve babalarının dünya ve âhiret felaketlerine sebep olan nice hayırsız çocuklar da var! Yani hayırlı evlat sahibi olmak, evlat sahibi olmaktan çok daha büyük, çok daha önemli bir talihtir. Herkese nasip olmayacak kadar da büyük bir bahtiyarlıktır. Bu, insanın kendi elinde olan bir şey değildir, Allah'ın lütfudur. Peygamber çocuklarından, âlim, fâzıl ve âdil kişilerin neslinden bile nice câhil, zâlim, azgın ve hayırsız kişiler türeyebilmiştir. Öte yandan zâlim, fâsık, sapık kişilerin soyundan da nice âlim, fâzıl, âdil ve hayırlı nesiller gelmiştir. Meseleye bu açıdan bakınca; ben de bazen kendi neslimden evlat sahibi olamamanın Allah'ın bana bir lütfu olabileceğini düşünerek teselli buluyorum.”

Hocadan geriye kendi neslimden oğullar ve kızlar kalmadı. Ama o, hepsini kendi oğlu ve kızı gibi sevdiği, yüzlerce hatta binlerce oğullar ve kızlar yetiştirdi. Ağır hastalık dönemlerinde bile talebe okutmaktan geri durmadı.

Yüzlerce, hatta binlerce talebe yetiştiren Ali Yakup Hoca, kâbiliyetli gençlere hem hocalık, hem de babalık yapardı. Öğrencilerinden ihtiyaç sahibi olanların cep harçlıklarını temin etmeye çalışır; vakti, saati gelenlerin iyi bir evlilik yapabilmeleri, ev bark kurabilmeleri, kimseye muhtaç olmadan geçimlerini sağlayabilmeleri için elinden gelen her şeyi sonuna kadar yapardı. Hocanın yetiştirdiği, yön verdiği, yola koyduğu sayısız öğrenciler, dosdoğru, en düzgün ve en güvenli yolda emin adımlarla ilerlemeyi ondan öğrendiler. Onun tarafından en güzel, en sağlam, en sağlıklı, en yararlı bilgilerle, fikirlerle donatıldılar, diriltici bir ruhla ve şuurla aşılandılar. Ondandır Allah ve Peygamber sevgisini, aşkını ve şevkini öğrendiler. O, onlara sadece kendisinden öğrendikle-

riyle yetinmemelerini, bu fikirlerin ve düşüncelerinin üzerine kendilerinin de daha iyilerini, yenilerini, yararlılarını katmalarını öğütlerdi. Onları, milletimizin, memleketimizin, insanlığın binlerce yılda oluşmuş hâlâ da oluşmaya devam eden ortak kültürüne, hafızasına, belleğine, bilincine yararlı, faydalı, değerli yeni katkılarda bulunabilmenin çabası ve gayreti içinde olmaya teşvik ederdi. Bu yönlendirmeleriyle o, kendisinden sonra yüzlerce, binlerce nitelikli insanın yetişmesine, gelişmesine; milletimize, memleketimize, dînimize, devletimize çok büyük hizmetler üretmelerine doğrudan veya dolaylı katkılar sağladı.

Hoca geçim derdi nedeniyle mesleği harici işlerle uğraşmak zorunda kaldığından, işinden arta kalan bütün zamanlarını okumaya ve okutmaya hasretmişti. Bu yüzden de yazmaya fırsat bulamamış, arkasında telif eser bırakamamıştı. Ama o, ardında bu milletin gerçekten ihtiyaç duyduğu pek çok eserler telif edebilecek, yetenekli müellifler bırakmıştır. Yüzlerce, binlerce, hatta belki daha da çok değerli ve üretken insanın pek güzel, pek hayırlı, pek yararlı çalışmalarında, başarılarında şüphesiz ki onun da büyük hissesi ve nasibi vardır. Bunlar, ondan öğrendiklerinin üzerine yeni fikirler ve düşünceler bina ederek milletimizin güzel umutlarını tazeliyorlar, geleceğimizi güvenle inşa ediyorlar. Dolayısıyla onların her iyi işinde, her başarısında hissesi ve nasibi olan Hocanın, amel defteri kıyamete kadar hiç bir zaman kapanmayacak; hep açık kalacak, hayırlarla, iyiliklerle, güzelliklerle dolmaya devam edecektir.

KENDİNE HAS EĞİTİM VE ÖĞRETİM METODU

Ali Yakup Hocanın, çok farklı alanlarda kendine has, olağanüstü bir eğiticilik ve öğreticilik kabiliyeti vardı. Çok sabırlı, azimli, gayretli ve maharetli bir eğitimciydi. Elindeki

malzemeyi çok kolay ve çok iyi tanır, bilir, onu bir kuyumcu titizliğiyle işlerdi. Öyle ki, değersiz ve kıymetsiz kara bir taşı bile eline alıp işleyerek, onu lâl, elmas, zümrüt gibi kıymetli ve değerli taşlardan bile daha değerli hâle getirebilen usta kuyumculardan daha üstün bir hünere, maharete, titizliğe sahipti. O talebelerinden daha fazla çalışırdı. Talebeleri hiç yorulmadan, sıkılmadan, bıkmadan, usanmadan, hatta hiç farkına bile varamadan onun yardımıyla büyük mesafeler kat ederlerdi. Öyle verimli bir eğitim ve öğretim tarzı vardı ki; sonuçta iki tarafta da bir yorgunluk, bıkkınlık, bezginlik hissetmeden her şey sanki kendiliğinden hallolmuş gibi rahatça maksada ulaşılabilirdi.

Öğrenci ve problem tabanlı bir eğitim ve öğretim stratejisi ve yöntemi uygulardı. Çok değişik öğrencilerle uğraşa uğraşa, eğitim ve öğretim işinde çok büyük beceri ve ustalık kazanmıştı. Talebelerine çok değer ve önem verir; işe öncelikle ilgisi, bilgisi, çevresi ve yetenekleriyle, yani her şeyiyle ve her yönüyle öğrencisini en iyi şekilde tanımakla ve keşfetmekle başlardı. Ulaştığı kanaati öğrencisiyle de paylaşır; örneğin öğrencinin durumuna göre; “Azizim; sen iyi bir topraksın! Ama iyi topraktan iyi ürün elde edebilmek için, iyi hazırlanması, iyi tohum ekilmesi, iyi bakılıp gözetilmesi gerekir!” gibi sözlerle edindiği kanaati kendisine de ifade ederdi.

Öğrencisinin kimlik ve kişiliğine, yeteneklerine, öğrenme tarzına, çevresine, ilgi ve alakasına en uygun, en doğru ve en yararlı olacak programı yapmaya ve uygulamaya çalışırdı. Eğitimde, öğrenci ile hoca arasındaki uyumun en üst düzeye çıkarılmasına, bütün tarafların etkinliğinin olabildiğince artırılmasına, en verimli ve en aktif eğitim ortamının oluşturulmasına özel önem verirdi. Öğrencilerinin sürekli sorular sormalarını, sorunlar üzerinde derinlemesine düşünmelerini

isterdi. Problemlerin tespitinde ve tanımlanmasında, çözümlenmesinde, her sorun için birden fazla çözüm imkanı ve seçeneği olduğunu ortaya koymada, en uygun çözümün üretilip uygulanmasında öğrencilerinin de rol ve inisiyatif almalarını sağlamaya çalışırdı. Onlara yaşanan problemlerin neler olduğu, bu problemlere hangi nedenlerin yol açtığı, bu problemlerin çözümü için hangi çözümlerin üretilebileceği; bunların nasıl devreye sokulup, uygulanabileceği; çözüm sırasında izlenecek uygulama adımlarının ve önceliklerin neler olabileceği; bizim bulduğumuz çözümlerin uygulamada ne tür sonuçlar doğurabileceği; problemler bu yolla çözülemediğinde başka nasıl bir yol izlenebileceği; aynı problemin tekrar yaşanmaması veya başka yeni problemlerle karşılaşılmasında için neler yapılması gerektiği gibi konularda onları aktif düşündürmeye ve harekete geçirmeye çalışırdı.

Ali Yakup Hoca, eskilerin, ‘İlmi, sâlih kimselerden alın; sâlih kimselere öğretin!’ sözünü kendisine düstur edinmişti. İnsanın ders gördüklerinden huy da kaptığına inanır; bu nedenle ilim öğreneceği ve öğreteceği kişiler konusunda, hoca ve talebe seçiminde oldukça seçici davranır; elinden geldiğince hep karakteri güzel olanları tercih etmeye çalışırdı. Ama özellikle günümüzde istidatlı, kâbiliyetli, hevesli, gayretli, nitelikli, çalışkan, iyi niyetli, güzel ahlâklı talebe bulmanın zorluğunun da çok iyi farkındaydı ve bu yüzden bula bildikleriyle yetinmesini de bilirdi.

Derdi ki: “Azizim! Talebede kâbiliyet, arzu, istek ve gayret olmalı; kendisine verileni alabilmeli, ondan yararlanmasını bilebilmelidir. Yoksa yağmur kayalara da yağar ama orada hiçbir işe yaramadan akar gider. Ayrıca talebe dediğin, çeşit çeşittir. Talebe vardır; bir ömür boyu gece gündüz uğraşsan, didinsen, çalışsan, çabalasan, bütün gücünü sarf etsen, kendini yiyip bitirsen, tüketsen de pek bir yere vara-

mazsın. Çünkü alabileceğin yol, senin ona verebileceğin şey, onun alabileceği, yani kapasitesi kadardır. Dolayısıyla bazı talebeleri yetiştirebilmek, ona bir şeyler verebilmek, bir şeyler öğretebilmek, onunla bir yere varabilmek çok zordur. Onu okutabilmek, eğitebilmek, bir yola koyabilmek, bir yerlere ulaştırabilmek, bir şeyler öğretebilmek, ona mesafe aldırabilmek için sen ondan daha çok çalışıp çabalamak, uğraşıp didinmek zorunda kalırsın. Bu öncelikle bir kâbiliyet meselesidir ki, kâbiliyet de ta'lim edilmez. Öte yandan yine talebe vardır ki; seni hiç yormaz. Onu yetiştirebilmek için senin çok fazla bir emek ve çaba sarf etmen gerekmez. Çok kısa bir zamanda o, senden o kadar çok şeyler öğrenebilir ki şaşar kalırsın. Sen ona yol, yöntem, metot öğretirsin, kaynak gösterirsin o kendi kendini geliştirir, yetiştirir. Sen ona bir çift kanat verirsin, o, o kanatlarla kendi kendine ve tek başına uçmayı öğrenir. Hani sen kâbiliyetli, cins bir ata bir kırbaçla sert bir şekilde vurmada, şöyle hafif bir dokunursun da o at, vurmaya, itmeye kalmaya gerek kalmadan hemen ne yapması gerektiğini anlar, şahlanır, âdetâ kanatlanır, havalanır, uçar, ufukları aşar, gitmesi gereken yere gider ya işte öyle bir şey! Senin az sözünden o çok şeyler anlar. Seni hiç yormadığı gibi, bazen bakarsın ki senin ona öğretmeye çalıştıklarından daha fazlasını sen ondan öğrenmişsin. Bazen sen ona bir söylersin, o ondan bin, hatta daha da fazlasını anlar. Peygamber Efendimiz, Veda Hutbesi'nde ne güzel söylemiş: 'Benim burada söylediklerimi duyanlar, duymayanlara ulaştırırsınlar. Olabilir ki, bir sözün sonradan ulaştırıldığı kimse bizzat dinleyenden çok daha anlayışlı olabilir!' Bu hiç de boşuna değildir. Gerçekten de senin ona öğretmeye çalıştıklarından çok daha fazlasını, bir müddet sonra senin ondan öğrenmeye başlayabileceğin cins talebeler de eksik değildir. İşte esas makbul olan talebe böyle talebedir; ama azizim,

şimdi nerede bulacaksın öyle talebeyi? Mecburen bulduklarınla yetineceksin ve onlarla yapabildiklerini yapmaya çalışacaksın!”

Ali Yakup Hoca, her insanı, Allah’ın bir âyeti olarak görürdü. Hem de ne âyet! Âyetin indiği âyet! Her yeni öğrenciyi, Allah’ın bir âyeti olarak görmek, değerlendirmek; onu iyice okuyup, anlamak, tefsir etmek, yorumlamak, ama kesinlikle israf etmemek gerektiğine inanırdı. Her öğrenciyi, hocasına Allah’ın bir nimeti ve bir emaneti olarak görür ve ondan hesaba çekileceğine inanırdı. Her nimet gibi, bu nime-tin de sayısının çok mahdut olduğuna; hele günümüzde iyi, kaliteli, nitelikli, düzgün, sâlih talebe bulabilmenin çok daha zor ve sınırlı bir nimet hâline geldiğine dikkat çekerdi. Gençlerimizi tek yönlü yetiştirmememiz; onlara başta tarih öğretmemiz, tarih bilinci aşılammamız, kültürel kodlarımızı vermemiz, edebiyata, şiire ve sanata da aşına kılmamız gereğine işaret ederdi. Her şeyden önce de vahyi onların hayatına indirmemiz gerektiğini söylerdi. Bin yıllık ma’kûs talihi-mizi değiştirecek nitelikte gençler yetiştirmenin, bu aşk, şevk ve heyecanla çalışmanın lüzumuna dikkat çekerdi.

Hoca, eğitimde tadrîcîliğe ve öğrencinin inisiyatif almasına çok önem verirdi. Her şeyin bir vakti merhûnu, belli bir zamanı olduğunu, vakti gelmeden, henüz tam olarak olgunlaşmadan, güçlenip kuvvetlenmeden kozasından çıkan tırtılın kelebek olup uçamaması gibi öğrencinin de hazırcı olması; belli bir plan ve program dâhilinde, daha çok kendi çaba ve gayretiyle yetiştirilmesi gerektiğine inanırdı.

Hani adamın biri bir gün, ormanda gezerken kozasından çıkmaya çalışan bir kelebeğe rastlamış. Kozasındaki küçük delikten çıkmaya çabalayan kelebeği uzun süre izlemiş. Kelebek kozadan çıkmak için çok büyük çaba ve gayret sarf ediyor, gücü tükeninceye kadar uğraşiyor, sonra yorulup

perişan olunca dinlenmeye geçiyormuş. Adam kelebeğe acımış ve yardım etmeye karar vermiş. Kelebek rahat çıkabilsin diye, kozanın ağzındaki deliği biraz büyütmüş. Adamın yardımını sayesinde kelebek rahatça ve kolayca kozasından çıkmış. Fakat bu, çok yersiz, gereksiz ve zamansız bir yardım. Çünkü kelebek henüz dışarı çıkmaya ve uçmaya hazır değilmiş. Tırtıllıktan tam olarak kurtulamamış olan bedeni hâlâ kuru, kanatları da buruş buruşmuş. Aslında kelebeğin kozasından çıkabilmek için daha fazla çalışıp, çabalaması, daha çok yorulması ve zorlanması gerekiyormuş. Çünkü kanat çırpıp uçabilecek hâle gelebilmesi ve bedenindeki sıvının kanatlarına ulaşması, güçlenip kuvvetlenerek tam anlamıyla iyi bir kelebek olabilmesi için, bu zorlanmalar, gayret ve çabalar olmazsa olmaz şartlardanmış. Adamın bu yersiz ve gereksiz yardımıyla zamanından önce kozasından çıkan kelebek, ne kadar çabalasa da uçamamış, buruşmuş kanatlarıyla bir müddet yerde süründükten ve çırpındıktan sonra hiç kanat çırpıp uçamadan hayata veda etmiş.

Hayatın her alanında, özellikle de eğitimde öğrenciye esas verilmesi ve öğretilmesi gereken; ona kendi kanatlarıyla uçabilme, ilim ve irfan yolunda kendi başına yürüyebilme yetisini kazandırabilmektir. Aşırı ve gereksiz yardımlar, hazırcılık, fazla koruyuculuk hiçbir alanda ve özellikle de eğitimde olumlu sonuç vermez. Emeksiz, çabasız, uğraşsız, gayretsiz hiçbir şey olunmaz, hele iyi bir ilim adamı hiç olunamaz. Bizi hayatımızdaki bir sonraki aşamaya ve adıma hazırlayan; ihtiyaç duyduğumuz güce, kuvvete ve olgunluğa ulaştıran esas unsur, bu zorlukları, sıkıntıları aşma mücadelesi verirken öğrendiklerimizdir. Kendi potansiyellerini harekete geçirmeyi, kendi kanatlarıyla uçabilmeyi öğrenemeyenler, hayatın zorluklarıyla başa çıkamazlar. Hep hazıra alışmış, bir dediği iki edilmemiş, aşırı korunmuş, kollanmış, kayırıl-

mış bireyler; ömürleri boyunca bir şey olamaz, bir şey yapamazlar, her şeyi başkalarından beklemeye devam ederler.

Bilginin ma'lumât olmaktan çıkıp, işe yarar, geçerli, gerçek ve davranışlara yön verebilir bir bilgi olabilmesi için; insanın kendi ürettiği, en azından kendine mal edebildiği, kendi emeğinin mahsulü ve kendi malı olan sistematik bir bilgi olması gerekir. Atalarımızın; 'Sokma akıl tez çıkar; takma akıl tez düşer!'; 'Tıkma akıl, yedi adım gider!' dediği gibi, ezberlenmiş, başkalarından nakil ve taklit sûretiyle edinilmiş yarım yamalak nakil bir bilginin, nakdî değeri ve işe yarama özelliği yoktur.

Hoca, ailede ve eğitimde, çocuğa örnek ve rol model olmanın gereğine çok vurgu yapardı. Derdi ki:

“– Ailede anne ve baba kendi evladına her şeyden önce Müslümanlığın esaslarını öğretmeli; kendileri de o esaslara uygun bir hayat sürmelidir. Çocuk okul hayatına başladığında, dinini öğrendiği din hocasında, hatta diğer hocalarda da dîne, İslam'a aykırı ve ters düşen davranışlar görmemelidir. Mesela Ramazan ayında oruçlu olan Müslüman yavrularının önünde sigara içen bir öğretmenin çocuklar üzerinde yapacağı olumsuz etkiler ömürleri boyunca onlara zararlı olabilir.”

BİLEY TAŞI

Ali Yakup Hocanın olağanüstü eğiticilik ve öğreticilik kâbiliyetini, ünlü eski Yunan filozofu Sokrat'a benzetmek mümkündür. Derler ki, Sokrat, çok tanınmış, bilinmiş iyi bir hatip ve fiilen idarecilik yapmış çok iyi bir idareci değildi. Buna rağmen öğrencilerine hitabet ve yönetim sanatı dersleri de okutuyordu. Bir gün kendisine sormuşlar:

– Üstat! Biz, şimdiye kadar sizin hiç insanlara etkili nutuklar attığınızı, başarılı bir yöneticilik yaptığınızı görme-

dik. Demek ki siz, hiç de iyi bir hatip ve iyi bir idareci değilsiniz! Öyleyse nasıl oluyor da, öğrencilerinize hitabet ve yönetim sanatı dersleri verebiliyorsunuz?”

Sokrat onlara şu cevabı vermiş:

“– Haklısınız. Ben ne iyi bir hatibim, ne de iyi bir yöneticiyim! Fakat biliyor musunuz, biley taşı da keskin değildir! Onunla hiçbir şeyi kesemezsiniz. Ama bir kılıcı veya bıçağı keskin hâle getirebilmeniz için onu mutlaka biley taşından geçirmeniz, bileylemeniz gerekir. Biley taşının kendisi keskin olmasa da, ondan geçirilmeden, yani bileylenmeden hiçbir kılıç keskin hâle gelemaz. İyi bir biley taşı, en sert demiri bile keskin hâle getirir. Beni de bir yerde biley taşına benzetebilirsiniz. Hitabet ve idarecilik ilim ve sanatlarında kendi şahsî başarılarım olmasa da, başarılı hatipler ve yöneticiler yetiştirdiğim açık seçik meydandadır.”

İşte Ali Yakup Hoca da her alanda üstün nitelikli, kaliteli adamlar yetiştirebilme kâbiliyetine sahip biriydi

Hoca, mevki, makam, şan, şöhret, para, pul arzusuyla ve fânî dünyanın geçici hırs ve heveslerine daha kolay ulaşabilmek için ilim peşinde koşan, hasıs emellerin esiri olmuş kişilere ilim ve hüner öğretmenin hem onlara, hem millete, hem de bütün insanlığa büyük zararlar verebileceğine inananlardandı. Bu yüzden hünerli bir bahçıvan titizliğiyle dikenleri ve zararlı bitkileri seçip ayıklamaya çalışırdı. Güller ve verimli ağaçlar gibi yararlı ürünler elde edilebilecek talebelerini, büyük bir özenle yetiştirmeye, bakıp büyötmeye, sulamaya, onların her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya âzâmî gayret gösterirdi.

Ali Yakup Hoca, insanların samimi, ihlaslı ve idealist olanlarıyla; menfaat, çıkar ve siyasî rant peşinde koşanlarını ayırabilmekte çok mâhirdi. Bir gün o devrin çok dindar, idealist ve büyük dâvâ adamı olarak geçinen, fakat kendisinin

pek gözünün tutmadığı birisine bir vesile ile sinirlenmiş, yüzüne karşı açıkça; “Azizim! Ben bu memleketin garibi ve yabancısıyım! Elimden geldiğince burada gece gündüz talebe okutup, adam yetiştirmeye çalışıyorum. Sen ise netâmeli bir adamsın! Bu yüzden benim etrafımda fazla görünme, fazla dolaşma! Senin yüzünden hizmetime bir zarar gelsin istemem!” dediğine bizzat şahit olmuştum.

ADAM, NESİL VE KUŞAK YETİŞTİRME ÇABALARI

Ali Yakup Hoca, tâ çocukluğundan itibaren kendisini; hidayetini borçlu olduğuna inandığı ve ayrılmaz bir parçası saydığı Türk milletine hizmet etmeye adanmıştı. Başta Türkiye olmak üzere, İslam âleminde yaşanan bütün sorunların temelinde ilmî ve fikrî geriliğin ve yetersizliğin yattığına; dolayısıyla bu millete en büyük hizmetin de ilim yoluyla yapılabileceğine inanıyordu. Onun en büyük amacı; adamlar, nesiller ve kuşaklar yetiştirmektir. O, çok uzun ve yorucu bir yetişme döneminin ardından, kırk yaşını epey aştıktan sonra, tam donanımlı bir şekilde Türkiye’ye gelmiş; fakat kendisine de, ilmine de, irfanına da hiç önem ve değer verilmemişti. Daha da acısı, bu kutsal ve büyük amacı ve ideali doğrultusunda hizmet verebileceği bir ortam da bulamamıştı.

Ali Yakup Hoca, Türkiye’ye sadece belli yerlerde, belli kitapları ve dersleri okutmak için gelmemiştir. Onun çok büyük ve çok yüce hedefleri ve idealleri vardı. Ancak maalesef Türkiye’de bunları gerçekleştirebileceği bir ortam, kurum ve kuruluş yoktu. Bu yüzden de, boş oturmamak, olup bitenlerin çaresiz bir seyircisi olmamak için, yine de yapabileceklerinin en iyisini ve en fazlasını yapmaya çalıştı. Çok büyük hedef ve ideallerini günün şartlarına göre revize etmek zorunda kaldı. Kendi başına tek tek de olsa nitelikli adam

arayıp bulmaya ve yetiştirmeye çalıştı. Hedeflerini çok küçültmesine rağmen; ne yazık ki, ilk zamanlar, bu kadarı için bile yeterli sayıda ve nitelikte, kâbiliyetli, istekli ve hevesli talebe bulmakta çok zorlanıyordu. Çünkü Türkiye’de nitelikli ilim, irfan, eğitim, öğretim, kültür, sanat ve bunların üretilebileceği, öğretilbileceği sağlıklı ortamlar, nitelikli kurum ve kuruluşlar yoktu. Bunların öneminin, gereğinin farkında olan, kadrini kıymetini bilen kimse de kalmamıştı. Herkes iyi para kazanabileceği itibarlı bir iş, güç, meslek sahibi olma, geçim ve boğaz derdine düşmüştü. Arada bir nâdiren karşısına çıkan veya kendisinin öyle sandığı ilim, irfan heveslileriyle biraz olsun ümitleniyor, fakat kayda değer bir yol kat edemeden bunlar da daha ilk fırsatta hemen başka alanlara ve mesleklere kayıyorlardı.

Ali Yakup Hoca, başta Türkiye olmak üzere, İslam âleminde yaşanan bütün sorunların temelinde yatan en önemli faktörün; ilmî, fikrî gerilik ve yetersizlik olduğuna inanıyordu. İlme çok önem verir, ilimsiz, irfansız hiçbir şey olunamayacağına, hiçbir şey yapılamayacağına ve hiçbir yere varılamayacağına inanır; ilmin ve ulemânın her geçen gün biraz daha azalmasına çok üzülürdü. Hoca, bu konudaki üzüntüsünü şöyle dile getiriyordu:

“Azizim! Asırlardır bu memlekette doğru dürüst, gerçek anlamda nitelikli adamlar, nesiller yetişmiyor. Üstelik kimse bunu mesele olarak bile görmüyor, anlamıyor, umursamıyor. Kâbiliyetli gençlerimiz, nesillerimiz ve kuşaklarımız eğitimsizlikten boş yere heder olup gidiyor. Ben anavatanım bildiğim bu ülkeye acaba ilmî sahada kendi çapımda bir şeyler yapabilir miyim, bir katkıda bulunabilir miyim, adam yetiştirebilir miyim diye geldim. Ama kimse yüzüme bakmadı! ‘Arkadaş! Senin derdin nedir? Sen, kimsin? Ne işe yararsın?’ diye soran bile olmadı. Yıllardır kendi kendime kazanıyor,

çalışıyor, çabalıyor, uğraşıp, didinip duruyorum ama yapmak istediklerimin maalesef hiç birini yapamadım. İstedğim, arzu ettiğim gibi adam yetiştiremedim; hatta yola bile koyamadım. İnsanların bana yardımcı ve destek olmalarından vazgeçtim, beni kendi hâlime de bırakıyorlar. Memlekette ilme, irfana hevesli ve kâbiliyetli genç bulmak zaten zor. Binde bir zor rastlayabiliyorum. ‘Haydi bununla başlayalım bakalım! Ben bunu biraz yetiştirir, hiç olmazsa yola koyarım!’ diye ele alıyorum. Fakat biraz mesafe kat eder etmez, hemen onu da elimden kapıveriyorlar. Araya birileri veya bir şeyler giriyor, başladığımız iş yarım kalıyor; bütün emeklerim boşa gidiyor. Kimisine daha ilmin, irfanın, tasavvufun ne olduğundan, ne işe yaradığından, bunların gerçek amaçlarından, maksatlarından habersiz bazı uyduruk şeyhler, sahte mürşitler musallat oluyor. Bunlara ilim yolunu bıraktırıp, başka yollara, sözüme ona tasavvuf yoluna saptırıyorlar. Sanki ikisi beraber olamazmış, yürüyemezmiş gibi ahkâm kesiyorlar. Hâlbuki gerçek ilim de, gerçek tasavvuf da asla birbirine aykırı, zıt ve ters olamaz. Gerçek tasavvuf ve ilim erbabı; ‘Şeriat asıldır; tarikat onun fer’idir, dalı, budağıdır; hakikat ise meyvesidir.’ demişlerdir. Ayrıca ilim, her işin aslı, esasıdır; her dâvânın da temelidir. İlimsiz hiçbir şey olmaz. Her dâvâ, ancak onu iyi bilenlerle kâim olur. İlimden maksat da takvâdır. Yani ilim, insana kim olduğunu, ne olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, bu dünyadaki görev ve sorumluluklarını öğretir. Onun hem görev ve sorumluluklarının şuuruna, bilincine varmasını sağlar, hem de onu bunları tam olarak yerine getirebilme gücüne ve iktidarına kavuşturur. Tasavvuf da insanı Allah’ın dinini tam bir ihlâsla, aşk ve şevkle yaşayabilir hâle getirmeye, bunun için eğitmeye çalışır. Bunlar nasıl birbirine zıt olabilir? Ne yazık ki memlekette doğru dürüst ilim ve tasavvuf erbabı da, bunla-

rın ne olduğunu, ne işe yaradığını bilen de kalmamış! Tabii bu bulanık ortamda insanları kandırmak için bir sürü madrabaz, dalavereci çıkıyor; bunları da kendi emellerine ve çıkarlarına alet etmeye, insanları Allah'a değil, kendilerine kul etmeye çalışıyorlar. Neymiş efendim, ilmi bırakırlarsa uçacaklarmış! Daha Allah'ın dümdüz, dosdoğru yolunda yürümesini bilemeyenler, bir de uçmaya, başkalarını da uçurmaya kalkıyorlar, hem de kanatsız! Ne diyeyim azizim? Uçsunlar, uçursunlar bakalım! Allah, akıl fikir, hidayet versin! Kime, neyi, nasıl anlatacağın? Bazı kâbiliyetli, istikbal vaat eden talebelerim de bu zorlu ilim, irfan yolunda kendilerine iyi bir istikbal, rahat bir gelecek göremedikleri için başka alanlara, mesleklere ve işlere kaydılar. Doktorluk, mühendislik gibi paralı ve itibarlı mesleklere yöneldiler. Hâlbuki memlekette bunlardan çok var? Onlar da bunlardan biri olmak istediler. Belki kendilerini kurtarıyorlar; bol para kazanıyorlar, yüksek mevki ve itibar sahibi oluyorlar ama ya bu milletin, memleketin hâli ve istikbali ne olacak? Dinimize, imanımıza, irfanımıza, kültürümüze, değerlerimize kim sahip çıkacak, bunlara kim hizmet edecek? Milleti gerçek anlamda millet, devleti devlet, vatani vatan yapan, yükselten, yücelten, geliştiren, ilerleten en lüzumlu çalışmaları, faaliyetleri kim gerçekleştirecek? Büyük, önemli ve gerekli eserleri kim ortaya koyacak? Hiç kimsenin bunları dert ettiği, düşündüğü yok!"

Hoca, bizim, tek tük zirve adamlar yetiştirmekten ziyade; değişik konularda, alanlarda, dallarda sıradağlar gibi uzanıp giderek birbirini destekleyecek, birbirine dayak direk olacak, yani bir entelijansiya oluşturacak kadar çok, nitelikli, kaliteli, dört dörtlük çok iyi yetişmiş ilim, fikir, düşünce adamlarına ihtiyacımız olduğunu; bunun da kaliteli, nitelikli eğitim kurumları ve kurumsal yapılarla mümkün olabileceğini

düşünürdü. Asırlardan beri bizim böyle bir entelijansiya ve bunları yetiştirebilecek kurumsal yapılar oluşturamamızın en büyük eksikliklerimizin başında geldiğini; bütün sorunlarımızın çözümünün ve bütün dertlerimizin devasının da bu eksikliğimizin ve yoksunluğumuzun en iyi şekilde giderilmesiyle mümkün olabileceğini söylerdi.

MÂLUMÂT DEĞİL İLİM SAHİBİ OLMAK

Ali Yakup Hoca, Diyanet'in Haseki Eğitim Merkezinde ders verdiği dönemde, bir gün öğretmenler odasına girerken gözü, burada ders veren saygın hocalardan, fıkıh bilgisini ve bu alandaki üstünlüğünü çok takdir ettiği Halil Gönenç Hocaya ilişir. Onu görür görmez yine muzipliği tutar ve takılmadan edemez;

– Yahu Halil Hoca! Sen burada böyle rahat rahat, hiçbir şeyden habersiz keyfince oturuyorsun. Ama millet seni iyice diline dolamış, herkesin diline düşmüşsün haberin bile yok! Biliyor musun halkımız, senin için neler, neler diyormuş? diye sorar.

Halil Gönenç Hoca biraz şaşkın;

– Bilmiyorum, Hocam! Hayrola, ne diyorlarmış?

– Azizim; senin için halkımız, ‘Yahu şu Halil Gönenç Hoca var ya! Çok iyi bir fakih! Fıkıh konusunda üstüne yok! Çok kuvvetli bir fıkıh âlimi, ama bir eksigi var! Keşke o eksigini tamamlasa, ne iyi olurdu? diyormuş.

– Neymiş hocam, o eksigim! Onu da söylüyorlar mı bâri!

– Tabii, söylemezler mi, onu da söylüyorlar. Benim duyduğuma göre halkımız; Halil Hoca, keşke tasavvuf konusuna da biraz eğilse, o konudaki eksiklerini de tamamlasa var ya; işte o zaman çok mükemmel, dört dörtlük, âdetâ çift kanatlı olacak! Artık hiç kimse onun eline su dökemez! diyormuş.

Benden söylemesi, ben aracıyım, elçiye zeval olmaz! Haberin olsun!

Halil Hoca;

– Vallahi Hocam, ne desem bilmem ki! Halkımız söylüyorsa, herhalde doğrudur, der. Ama Ali Yakup Hoca lafı burada bitirmez:

– Azizim; bir tek sen değil, ben de bu milletin diline düşmüşüm! Benim için de neler diyorlarmış, neler? Peki, sen halkımızın benim hakkımda neler söylediğini duydun mu?

– Yok, hocam, duymadım! Acaba sizin hakkınızda neler söylüyorlarmış.

– Yahu Halil Hoca, senin de memlekette olup bitenlerden hiç haberin yok! Azizim; kulağın biraz delik olsun! Halkımız, benim için de diyormuş ki; ‘Şu Ali Yakup Hoca var ya! Onun da tasavvufi yönü çok kuvvetli! Adam tam bir derviş! Yalnız onun da çok önemli bir eksiği var! Fıkıh ilminde zayıf! Keşke fıkıhı da biraz daha iyi olsa! O zaman eksiğini tamamlamış olurdu, diyorlarmış.

Halil Gönenç Hoca gülmeye başlamış. Ardından da:

– Eeee hocam, ne yapacağız o zaman? Bu derdin çaresi, bu meselenin bir çözümü yok mu?

– Olmaz olur mu azizim! Hiç çözümsüz sorun, çaresiz dert olur mu? Elbette bunun da bir çözümü ve çaresi var! Halkımız diyormuş ki; Ali Yakup Hoca, fıkıh ilmindeki eksiğini gitsin Halil Gönenç Hocadan tamamlasın; Halil Gönenç Hoca da tasavvuf ilmindeki eksiğini Ali Yakup Hocadan tamamlasın! En iyisi sen gel, benim fıkıh hocam ol! Ben de senin tasavvuf yolundaki üstadın olayım; eksiklerimizi tamamlayalım da böylece şu milletin dilinden kurtulalım! Yoksa ikimizin de çekeceğimiz var! Benden söylemesi!..

– Vallahi doğru söylüyorsun hocam! Bu, bence de çok iyi

fikir! Denemeye değer, çok iyi bir tedbir ve çare!

O sırada odada bulunan Haseki Eğitim Merkezi Müdürü de Ali Yakup Hocaya benzer bir soru yöneltme gafletinde bulunur:

– Peki Hocam, halkımız acaba benim için ne söylüyor? Sizin kulağınız çok delik olduğuna göre, herhalde o konuda da kulağınıza bir şeyler gelmiştir! Lâfımı sakınmayan Ali Yakup Hoca, yine de müdüre kendisini hiç ilgilendirmeyen bu şakalaşmadan uzak durması konusunda onu uarmak ister:

– Vallahi azizim; senin için söyleneni ne sen sor, ne ben söyleyeyim!

– Niye hocam?

– Niye olacak azizim?! Katiyen duymak istemezsin! Çünkü söylenenler, hiç de senin hoşuna gidebilecek şeyler değildir. Onun için hiç sormasan ve öğrenmesen daha iyi edersin!

Bu açıklama karşısında merkez müdürü daha da meraklanır:

– Olsun Hocam! Siz, yine de söyleyin! Ben halkımızın benim hakkımda söylediklerini, hoşuma gitmese de dinlemeye çoktan hazır ve râzıyım!

– Peki, azizim! Madem bu kadar ısrar ediyorsun, öyleyse günah benden gitti! Senin için de, halkımız; ‘Şu Haseki Eğitim Merkezi Müdürü var ya! O, da ne fıkıhtan anlar, ne de tasavvuftan! Hatta onun bu alanlarda ma’lumât kâbilinden, sistemsiz, düzensiz eski bildiklerini de unutmaları lazım! Ondan sonra da tasavvufa, sıfırdan, yeni baştan Ali Yakup Hocada; fıkha da Halil Gönenç Hoca’da sıfırdan ve yeni baştan başlaması gerekir, diyorlarmış.

Ali Yakup Hoca, bu sözleriyle hem fikhın yani şer'î ilimlerin, hem de tasavvufun ne kadar önemli olduğunu; bu alanlardaki böyle yarım yamalak, üstünkörü, sistemsiz, ma'lûmât kabilinden bilgilerin hiçbir işe yaramayacağını, hatta faydadan çok zarar getirebileceğini çok güzel bir şekilde özetlemişti. Ali Yakup Hoca, yarım yamalak, üstünkörü, kulaktan dolma bilgilerle üstat, hoca, hatta âlim geçinenleri kıyasıya eleştirmekten hiç geri kalmazdı.

BAZI ÂLİMLER VE ESERLERİ HAKKINDAKİ DEĞERLENDİRMELERİ

Ali Yakup Hoca derdi ki:

“Ben, hayatta en çok üç kişiden etkilendim. İmam-ı Gazâlî, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi ve Hasan el-Bennâ... Hasan el-Bennâ ve onun kurduğu İhvânî Müslimîn Teşkilatı, daha sonra Mevdûdi, İslam dünyasının ve bütün Müslümanların uyanışında ve gençliğin yetişmesinde çok büyük roller oynamışlar ve tesirler icra etmişlerdir. Bence yirminci asrın en faal, en akıyoner fikir ve dâvâ adamı Hasan el-Bennâ'dır. Hasan el-Bennâ, pratik ve faal bir kimseydi. Sabah erkenden kalkar, doğru dürüst bir şey yiyip içmeden gece saat 12'lere kadar durmadan çalışırdı. İnsana hitap ettiği zaman, kalbini mıknaş gibi çekerdi. Hayatını Allah'a vakfetmiş bir adamdı. Allah, sanki onu bu asırda gençliğe rehber olsun diye özel olarak ve özel bir amaç için yaratmıştı. Bilhassa üniversite gençliğini yeniden diriltti. Mısır'da muazzam bir topluluk meydana getirdi. Büyük mefkûre, fikir ve eylem sahibi, seçkin bir gençlik meydana getirdi. Onun yetiştirdiği ihlaslı, samimi, İslam'ın ruhunu iyi anlamış, iyi yazan, iyi konuşan, iyi yaşayan fikir ve eylemleriyle kendini ispat etmiş gençlik hareketi; günümüzde de tüm Ortadoğu'

nun ve İslam âleminin umudu olmuş durumdadır. İslam için, bu çok büyük bir güç ve kuvvettir. Ama Amerikası, İngilteresi, Yahudisiyle bütün Batı dünyası bunları hiç sevmez. Başa geçmemeleri, iktidara gelememeleri, gelseler bile başarılı olamamaları için; onları tepelemek, yok etmek, birbirine düşürmek, yollarından çevirmek için her şeyi yaptılar, yapıyorlar ve yapacaklar. Ama ne olursa olsun ben, bunlar iktidara gelseler de gelemeseler de, bunların İslam için yine de büyük bir kazanım olduklarına; bundan sonra çok büyük yararlıklar göstereceklerine inanıyorum. Eskiden böyle bir güç yoktu. İslam, sadece bir inanç ve akîde olarak vardı ama bir fikir akımı, aktif ve eylemli bir güç olarak ortada görünmüyordu. Ben, dinimizi, İslam'ın esaslarını, hükümlerini hocalarımın bilhassa Mustafa Sabri Efendiden çok iyi dinlemiş ve öğrenmişim. Ama günümüzde İslam'ın nasıl yaşanması ve nasıl yaşatılması gerektiği, nasıl yayılacağı ve nasıl uygulanacağı gibi konularda Hasan el-Bennâ'nın gayret ve çabaları, çalışmaları beni de çok etkilemiştir.”

Ali Yakup Hoca, Gazâlî'ye çok hayrandı. “Vallahi Azizim! Gazâlî' nin *İhyâ'sını* tanıdıktan sonra bu bana yetti!” derdi. Ali Yakup Hoca, yirmi yıla yakın bir süre haftanın bir gününü Gazzalî'ye ve onun *İhyâu Ulûmi'd-Din* adlı ölümsüz eserini okutmaya ayırmış, bu dev eseri baştan sona talebelerine okutmuştu. Şeker hastalığından dolayı felç geçirip, yoğun ders okutma temposunu sürdüremeyecek duruma geldiğinde, Gazâlî'nin binlerce sayfalık, dört ciltlik, bu büyük eserinin tamamlanmasına sadece on beş sayfa kalmıştı. Bu dersi izlemeye gelen talebe sayısı zamanla o kadar çok artmıştı ki, Hoca, bunların çoğunu tanıyamazdı. Bazen sokakta rastladığı adını bile bilemediği talebeleri gelir, hâlini hatırlar sorarlardı.

Hocanın, Gazâlî'nin dört ciltlik *İhyâ* adlı eserini okutma-

sı, onun çok bilinçli bir tercihiydi. Tâ Mısır yıllarında Gazâlî ve onun en büyük eseri *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* ile tanışmış, çok etkilenmiş ve bunun üzerine iyice yoğunlaşmıştı. Onun bu eserini çok büyük bir vukuflla, sosyoloji ve psikoloji gibi modern bilimlerle ve herkesin çok iyi tanıdığı Batı'nın önemli bilim adamlarının felsefeleri ve görüşleriyle karşılaştırma-
lı olarak okuturdu. Kendi mizacıyla ilgili önemli ipuçları da veren bu yönü; onu Gazâlî ve *İhyâ'sı* ile ömrü boyunca haşır neşir olmaya yöneltmiş; tartışmasız tam bir Gazâlî ve *İhyâ* uzmanı, otoritesi hâline getirmişti.

İhyâ'da anlatılan konuların büyük çoğunluğu insan davranışlarıyla ilgili olduğu için, Ali Yakup Hoca, yeri geldikçe insan davranışlarını inceleyen psikoloji biliminin verilerine de derslerinde yer verir; Gazâlî'yi özellikle Freud'la karşılaştırır ve kıyaslardı. O, her ikisinin fikir ve düşüncelerini, görüşlerini bütün detaylarıyla ve derinlemesine incelemiş ve çok iyi anlamış ve tanımış bir bilim adamıydı. Gazâlî'yi Freud'la, *İhyâ*'da işlenen insan psikolojisi ile ilgili konuları da Freud'un görüşleriyle karşılaştırmalı olarak anlatabilmesi, her yönüyle ele alıp irdeleyebilmesi; bu konularla uğraşanlar ve erbabı için, çok ilginç, eğitici, öğretici ve tadına doyum olmaz ilmî ziyafetlerdendi.

Ali Yakup Hoca, Gazâlî'ye ve *İhyâ'sına* bu kadar çok önem vermesinin, hayran olmasının ve haftada bir gününü onun *İhyâ'sına* ayırmasının nedenini şöyle açıklardı:

“Vallahi Azizim! Gazâlî, ahlâk konularını İslam'a bağlayan çok büyük bir ahlâkçı ve psikologdur. Hakikaten tarihi beşerde Gazâlî kadar büyük bir psikolog yetişmemiştir. Ben, psikoloji sahasında da yazılmış pek çok kitap okudum. Ama psikoloji alanında, insanı insana, insan gibi, insan olarak Gazâlî kadar başarılı bir şekilde tanıtan başka bir ilim adamına rastlayamadım. En sonunda, bütün insanlık tarihi

boyunca, insanı bütün yönleriyle inceleyip anlayabilen, sonra da anlatabilen ve insanı aydınlatabilen İmamı Gazâlî kadar büyük bir psikolog yetişmediğine kanaat getirdim. Örneğin ben, Freud'u da çok okudum ve inceledim. Batılıların büyük psikolog saydıkları Freud, tutar insanı hayvana benzetir; başta şehvet olmak üzere insandaki hayvansal özellikleri, güdüleri tamamen serbest bırakmayı salık verir ve insanı âdetâ hayvanlaştırmayı teşvik eder. Hâlbuki aynı konularda Gazâlî, insana insan gibi yaklaşır. İnsana şehvet bataklıklarından kurtulma yollarını göstermeye, onu aşağıların en aşağısı bir durumdan yücelerin en yücesine, melekût âlemine doğru yükseltmenin; onu şeytanlıktan kurtarmanın, âdetâ melekleştirmenin yollarını bütün ayrıntılarıyla göstermeye ve açıklamaya çalışır. Her yönüyle insanı, insanın özelliklerini, fitratını, neden mürekkep olduğunu, Hakk'a nasıl vâsıl olacağını, Kitap ve sünnete dayanarak hiç kimse Gazâlî kadar güzel anlatamamıştır. Gazâlî, insana gerçek değerini verebilmiş, onu kâinattaki gerçek yerine oturtabilmiş çok büyük bir dehâdır. İnsanı hayvanî, şehevî, şeytanî istek ve duygularının esaretinden kurtarabilmenin; onu, varlık gayesini gerçekleştirebilecek insanı kâmil hâline getirebilmenin çarelerini ve yollarını araştırmış, bunda da çok başarılı olabilmüş büyük bir ilim adamıdır. *İhyâ*, Gazâlî'nin en önemli eseridir. O, bu eserini ömrünün son zamanlarında, dolayısıyla olgunluk döneminde yazmıştır. İnsanı Hakk'a, hakikata, olgunluğa götüren, yükselten, yücelten ahlâk konularını kılı kırk yararcasına bütün incelikleriyle araştırmış, bunları âyet ve hadislerle de ispatlamıştır. Öte yandan yine insanın şehvet, hırs, tama', haset, kin gibi kötü duygularını nasıl dizginleyebileceğini incelemiş; bunların şerrinden ve Allah'ı bırakıp şeytana ve tağutlara kul olmaktan nasıl kurtulabileceği konuları üzerinde de derinlemesine düşünmüş; bunların

çarelerini araştırmış, vardığı sonuçları da mükemmel bir şekilde açıklayabilmiştir. Onun, *İhyâ* adlı bu muhteşem eseri, her zaman aşkla ve şevkle okunmaya değer bir kitaptır. Bundan dolayı da İslam dünyasında kendisinden sonra yazılmış bütün önemli ahlâk kitaplarının neredeyse tek kaynağı olmuştur. Bu yüzden bu kitabı çok okumak ve burada anlatılanları meleke hâline getirmek her Müslüman için çok gereklidir. Ben, Gazâlî'nin *İhyâ*'sını tanıdıktan sonra bu kitap bana da yetti diyebilirim!"

Ali Yakup Hoca, kim yazarsa yazsın, kim söylerse söylesin her okuduğuna veya duyduğuna, her şeye, öyle körü körüne inanan, bağlanıp saplanıp kalan biri değildi. Kitaplarda yazılı olanları papağan gibi tekrarlamakla ve nakletmekle yetinmezdi. Kitaplardaki bilgilerin eleştirisini, tahlilini, analizini, sentezini de yapardı. O her şeyi, ulaşabildiği bütün bilgileri ölçer, biçer, tartar, eleştiri süzgecinden geçirir, her yönüyle değerlendirirdi. O kadar çok sevmesine, saygı duymasına, takdir etmesine, etkisinde kalmış olmasına, hatta çok hayran olmasına rağmen, İmamı Gazâlî'nin görüşlerini bile hemen körü körüne, o söylüyor diye kabul etmez; bunları da vahiy, akıl, mantık, tahlil ve eleştiri süzgecinden geçirirdi. Okutacağı derse önceden kendisi iyice hazırlanır, ders konusunu derinlemesine inceler, kitapta yazılanların tahlilini yapar, öğrencilerinin karşısına öyle gelip çıkardı. Bir defasında *İhyâ* dersinde Gazâlî'nin kader konusunda yazdıklarını okuyorduk. Gazâlî'nin bu konudaki açıklamalarının da yetersiz kaldığı, hatta bazı yanlışlar ve hatalar da içerdiği kanaatine varmış olacak ki öğrencilerine; "Azizim! Bu kader konusu çok çetrefilli, kolay anlaşılamayacak ve anlatılamayacak meselelerdendir. Hz. Peygamber boşuna bu mesele üzerinde gereksiz tartışmalara girmeyi yasaklamamış! Bakın bu konuyu Gazâlî bile pek anlayama-

mış!” demişti.

Çok sevdiği, takdir ettiği, hayran olduğu İmamı Gazâlî’nin daha başka konulardaki bazı fikir ve düşüncelerini, görüşlerini de eksik, yetersiz, hatta yanlış bulduğu, eleştirdiği, yeri geldiğinde; “Azizim! Burasımı Gazâlî de pek anlayamamış!” dediği; dersini tâkip eden kalabalığın büyük çoğunluğu için faydasız veya gereksiz gördüğü, onların yanlış anlayabileceğini veya hiç anlayamayacağını düşündüğü bazı bölümleri atladığı, daha sonraki bölüme geçtiği de oluyordu. Bazı bölümler için ise, sadece buraları okuyup anlayabilecek ve tartışabilecek seviyedeki öğrencilerine; “Buraları siz evde okuyun, sonra beraberce müzakere ederiz!” diyor, böylece bazı yanlış anlamaların önüne geçmeye çalışıyordu.

1970’li yıllarda *İhyâ*’nın günümüz Türkçesine tercüme edilmesi gündeme geldiğinde Hoca, bu konudaki fikirlerini şöyle dile getirmişti:

“Azizim! *İhyâ*’nın şimdiye kadar pek çok tercümesi yapılmıştır; bugün piyasada da pek çok tercüme vardır ama bence hepsi çok yetersizdir. Çünkü *İhyâ* gibi bir kitabı tercüme etmek, sadece kuru Arapça bilgisiyle olmaz. Onu tercüme edecek adamda önce Gazâlî’nin ihlâsının da bulunması gerekir. Yoksa o tercüme, kuru bir metinden ibaret kalır. Bu yüzden ben, böyle temel kitapların tercümeden çok ehil kimseler tarafından okutulmasını daha verimli ve yararlı görürüm. *İhyâ* gibi önemli kaynak kitapları ehil olmadıkları halde tercüme kalkanların durumunu da ben, nalbantta ayağımı nallatan atı görünce, kendi ayağını da nallatmak için uzatan kurbağaya benzetirim. Bakalım sende nallanabilecek ayak var mı? Görüp anlayabildiğim kadarıyla, bizdeki eksiklik sadece ilim eksikliği değildir. Bunun yanında çok büyük bir ihlas, samimiyet ve tevazu eksikliğimiz de var ve bu belimi-

zi iyice bükmektedir. Tevazuun da öyle mecâzî değil, hakîkî bir tevazu olması ve bazı konularda mahviyetkarlık şeklinde kendini göstermesi lazımdır. Ne yazık ki biz, ilimle beraber bunlardan da mahrum kalmışız!”

Ali Yakup Hoca, Gazâlî’yi akla, akılcılığa, akıl yürütmeye karşıymış, hatta düşmanmış gibi göstermeye çalışanlara da çok kızardı. Ona göre Gazâlî hiçbir zaman fitrî akla, akli yerinde ve doğru bir biçimde kullanmaya karşı olmamıştır. Aksine o, akla son derece önem ve değer verirdi. Gazâlî’ nin karşı çıktığı akıl ve akılcılık, onun yaşadığı dönemde öne çıkarılan ve benimsenen Pisagor, Eflatun, Aristo gibi inançsız, sapık Yunan filozoflarının ve felsefecilerinin sapık akılları ve akılcılıklarıydı. Gerçek, sâlim, sağlıklı, selim akıl olmaktan çıkmış, nefse uymuş, hatta kötülüğü emr eden nefis hâline gelmiş bir akılcılıktı. Fitrî yapısı ve özellikleri bozulmuş, güvenilir bir ölçme ve değerlendirme aracı olmaktan çıkmış bu sapık akla ve akılcılığa karşı Gazâlî, İslam’ı ve İslam’ın ilkelerini savunmuş; dîne aykırı felsefe bataklığına saplanıp kalmış bazı Müslüman filozofların da yanıldıkları ve sapıttıkları noktaları bütün açıklığıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Ali Yakup Hocaya göre; Gazâlî’de asla akla ve akli bilimlere düşmanlık yoktur. Gazâlî, akılla gönüü uzlaştırmış bir bilim adamıdır. O, akli doğru ve sağlam bilgi ile, vicdanı din ve ahlâkla, ruhu da ilahî aşkla geliştirmekten yana olan büyük bir Müslüman âlimdir.

Ali Yakup Hocanın diğer bazı temel İslamî eserler hakkında da ilginç görüş ve değerlendirmeleri vardı. Mesela Seyyid Kutup’un *Fîzılâli’l-Kur’ân* adlı eseri ile *Celaleyn Tefsiri*’ni karşılaştırırken derdi ki:

“Azizim! Seyyid Kutup, *Celaleyn Tefsiri* gibi bir tefsir yazamazdı. Ama diğer yönden bakıldığında; İslam tarihinde Fîzılâl gibi İslam’ın özünü kavramış bir tefsir de yoktur.

Fahredden Râzî'nin *Tefsir-i Kebir*'i de dâhil! Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsiri, çok önemli bir eser. Ama avâmı da havassı da pek tatmin etmez, doyurmaz! Çünkü havas, daha çok şey ister; avâm ise pek bir şey anlayamaz. Yani ikisinin de seviyesini pek tutturamamış. Belki de döneminin şartları öyle gerektirdiği için de böyle olmuş olabilir.”

MIZRAKLI İLMİHAL HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Hoca, kendileri işe yarar hiçbir ilmî, fikrî, dînî eser, faydalı bir iş ortaya koyamadıkları, yeni bir şey üretemedikleri halde; sürekli başkalarını ve başkalarının yaptıklarını eleştirenlere ağızlarının payını vermekten geri kalmazdı. Örneğin, *Mızraklı İlmihal*'in ilmî bir eser olmadığını, derme, toplama bir kitap olduğunu, içinde bazı yanlışların, hataların bulunduğunu iddia ederek ileri geri konuşanlara, bu eseri haksız yere alabildiğine eleştirenlere, beğenmeyip, burun kıvrıranlara şu karşılığı verirdi:

“Azizim! *Mızraklı İlmihal*'in ve onu yazan kimsenin, o günün şartlarında bu millete çok büyük, çok hayırlı ve faydalı hizmetleri olmuştur. Bir kere öncelikle bunu iyi görmek, iyi anlamak ve hakkı teslim etmek lazımdır! Biliyor musunuz, bu kitabın yazarı da, hangi tarihte yazıldığı da tam olarak belli değildir. Hatta bu kitabın adı bile yoktur. Bu kitaba *Mızraklı İlmihal* adını da millet vermiştir. Anlaşılan bu kitabı yazan zât, öyle ihlâslı bir kimseymiş ki, kitabında kendi adını zikretmediği gibi, kitabına bir ad bile koymamıştır. Ama millet, bu kitabı beş yüz seneden beri her kitaptan daha çok beğenmiş, her kitaptan daha çok yararlı bulmuş ve severek okumuştur. Müslüman Türk halkı arasında, *Mızraklı İlmihal* kadar çok okunan, bu milleti onun kadar çok etkileyen, bilgilendiren, onun zihniyetini, dünya görüşünü, dünyaya ve olaylara bakışını, dînî, ahlâkî, sosyolojik ve siyasi

tutum ve davranışlarını onun kadar belirleyen, biçimlendirilen başka bir kitap yoktur. Öyle ki, bu milleti tanımak isteyenlerin, işe önce bu kitabı tanımakla başlamaları gerekir.

Anlaşıldığı kadarıyla bunu yazan zât bakmış ki; her Müslümanın mutlaka bilmesi, öğrenmesi, yapması, yaşaması gereken konularda millet çok câhil! Bu alanda çok büyük bir açık ve ihtiyaç var. Bu soruna pratik bir çare olsun diye, halk için, açık, seçik, kısa, az, öz ve özet bilgilerle bir kitap-çık hazırlamış. Kitabında halka en çok lazım olan, dinle, imanla, ahlâkla, ibadetlerle ilgili bilgileri; yine halkın kolay anlayabileceği, basit, sade ve şiir gibi akıcı bir halk diliyle; öğretici, akılda kalıcı bir üslupla yazıya dökebilmiş, bunu halkın istifadesine sunabilmiştir.

Bugün, hatta öteden beri bazı kendini beğenmiş, hadsizler, kalkıp *Mızraklı İlmihal* hakkında akıllarına geleni, ileri geri her şeyi söylüyorlar. Onun, ilmî bir eser değil, toplama bir halk kitabı olduğunu, içinde yanlış bilgiler, zayıf rivayetler, hatalı yorumlar, yanlışlığı ortaya konabilecek türlü fikir ve düşünceler vs. bulunduğunu iddia ediyorlar. Olabilir! Bu iddialarının bir kısmında haksız da sayılmazlar. Ama bunu yazan zaten ilmî bir eser yazma iddiasıyla ortaya çıkmamış ki... Nihayetinde bu eser, beş yüz sene önce, zamanın ihtiyaçlarına göre ve o günün anlayışıyla yazılmış, üstelik yazarı da belli olmayan, üzerine her dönemde zaman zaman değişik ilaveler de yapılmış bir kitaptır. Özellikle *terğîb ve terhîb*, yani okuyucuyu bazı konularda teşvik etmek, heveslendirmek, bazı konularda da sakındırmak, korkutmak amacıyla kitaba konmuş mübalağalı anlatımlar da eksik değildir. Evet, konuları ele alış ve anlatış tarzıyla da modern anlamda metodik ve bilimsel bir eser değildir. Adamcağız kitabına Hz. Adem'le yani ilk insanla başlamış, ölümle, yani insanın bu dünyadan ayrılışıyla son vermiş. Bu arada inanç, ibadet,

ahlâkla ilgili konuları hayatın ayrılmaz ve bölünmez parçaları gibi içice ve yan yana ele almış, kendisine göre bir metot izlemiş. *Mızraklı İlmihal*'in bu eksiklerine, kusurlarına daha başka bir sürü şey de eklenebilir. Ama ne olursa olsun, kim ne derse desin, hiçbir şey bu milletin, beş yüz yıl dinini bu kitaptan öğrendiği gerçeğini değiştiremez.

Halkın anlayabileceği sade bir dile, kısa cümleli basit bir anlatım tekniğine sahip *Mızraklı İlmihal*, Osmanlı toplumunda en çok okunan ve ezberlenen eserler arasında yer almıştır. Sıbyan mekteplerinde dînî bilgilere bir giriş kitabı olarak okutulduğu gibi, ayrıca camilerde, köy odalarında ve evlerde bir yaygın eğitim kitabı olarak ilgiyle okunmuş, halkın din anlayışını da derinden etkilemiştir. Modernleşme ve Batılaşma döneminde de dîne saldırmak isteyenler, adını da zikrederek en çok *Mızraklı İlmihal*'i eleştirmişler, onu saldırganlarının ilk hedefi hâline getirmişlerdir. Ne kadar çok tenkit etseler, saldırsalar, beğenmeseler, burun kıvırsalar, dudak bükseler, kayıtsız kalsalar da, gelmiş geçmiş bunca asırlar içinde hiç kimse bu milletin eline bundan daha iyisini, yararlısını, güzelini, anlaşılabilir, okunabilir bir temel dînî bilgiler kitabını hazırlayıp verememiştir.

Peki, eğer *Mızraklı İlmihal* de olmasaydı; acaba bu millet, dinini nereden hangi kaynaktan ve nasıl öğrenecekti? O zaman bu milletin hâli daha mı iyi olacaktı? Maalesef bizde bunları düşünebilen, bunlar üzerinde kafa yoran, emek harcayan, eleştirdiği şeyin yerine daha iyisini, daha hayırlısını ve daha yararlısını koymaya çalışan, koyabilecek durumda olan hiç kimse yok! Ama incelemeden, araştırmadan, hatta utanmadan, arlanmadan tenkit eden çok! Tabii başkasının yaptığı bir işi eleştirmek, tenkit etmek çok kolaydır ama 'Haydi daha iyisini sen yap getir!' dediğinde de buna tâlip olan, yapabilecek gücü ve iktidarı olan da yok!

Mızraklı İlmihal, Osmanlı ilmihal geleneğinin ilk örneklerinden biri sayılır. Adı ve yazarı belli olmayan kitabın aslının, 1480’de Edirne’de vefat etmiş Muhammed İznikî’nin *Miftâhu’l-Cennet*’i olduğunu söyleyenler bulunduğu gibi, daha geç dönemlerde 16. yüzyıldan sonra yazıldığına dair rivayetler ve görüşler de vardır. *Mızraklı İlmihal*, asırlar boyunca yapılan türlü eklemelerle anonim bir eser hâline gelmiştir. 1842’de yapılan ilk baskısından sonra pek çok baskıları yapılmış, Osmanlı Devleti’nin her tarafına dağıtılmıştır. Birçok baskısının kenarlarına namaz, ibadetler, dualar, tasavvuf ve ahlâkla ilgili küçük risaleler de eklenmiştir. “

KÖY VE SIBYAN MEKTEBİ HOCALARI

İstanbul’da kendisine derse devam ettiğim yıllarda, yazarları köye, dedemin yanına gidiyor, ona da yardım etmeye çalışıyordum. Adamsız iş görmenin imkânsız olduğu köy hayatında, özellikle yazın iş döneminde dedemin, benim yardım ve desteğime çok ihtiyacı oluyordu. Ben de yardımcı olmasam, yaşı seksene yaklaşmış bu yaşlı adamın, o kadar yoğun ve ağır işlerin altından kalkabilmesi mümkün değildi. Ben de okullar kapandıktan sonra, bu nedenle İstanbul’da fazla kalamıyor, hem çok sevdiğim, hem de yardımsız ve adamsız olduğu için çok acıdığım dedeme yardım edebilmek için yaz tatilimin büyük bölümünü köyde onun yanında ona yardım ederek geçiriyordum. Hocam da benim bu tutumumu mâkul ve normal karşılıyordu. Hatta zaman zaman bana dedem hakkında, örneğin nasıl bir adam olduğu, ne iş yaptığı, neyle uğraştığı, nasıl bir hayat yaşadığı gibi değişik konularda sorular sorar, benim belki de bazen çok uzun ve gereksiz sayılabilecek açıklamalarımı bile hiç bıkmadan ve usanmadan dinlerdi.

Dedemin öyle sağlam, köklü, sistematik bir eğitimi, fazla

bir dînî bilgisi, derin hocalığı, âlimliği filan yoktu. Mektep medrese görmemiş, düzenli bir eğitim almamıştı. Fakat köy şartlarında kendisini oldukça iyi yetiştirmiş, çok samimi bir dindar ve iyi bir Müslümandı. Hem yeni harflerle hem de eski harflerle okuyup yazabiliyordu. İstiklal Savaşı gazisiydi. Kur'ân'ı çok işlek, düzgün, harflerini yerli yerinde çıkararak, tecvid üzere okurdu. Kur'ân'dan epeyce ezberi de vardı. Kendi köyümüzde, mahallemizde, hatta Anadolu'nun değişik köylerindeki sıbyan mekteplerinde ve camilerde uzun yıllar hocalık yapmış, binlerce çocuğa Kur'ân-ı Kerim ve *Mızraklı İlmihal*'den de olsa temel dînî bilgiler öğretmişti. Ramazan aylarında mahallemizin mescidinde teravih kıldırırdı. İki oğlunu da hâfız olarak yetiştirmiş, onları dînî tahsile yönlendirmişti.

Yaşı daha gençken, yani ben daha doğmadan önceleri, Ramazan aylarında Anadolu'ya hocalık yapmaya da gidermiş. O zamanlar Anadolu'nun çoğu köylerinde, doğru dürüst âlim, ulemâ bulmak bir yana, namaz kıldırabilecek, cenaze kaldırabilecek kadar bile dînî bilgisi olan birisini bulabilmek kolay değilmiş. Teravih namazı kıldırabilecek adam da bulamadıkları için, özellikle Ramazan ayları, Anadolu'daki hoca kıtlığının ve ihtiyacının en çok hissedildiği dönemlermiş. Dedem de, bu sınırlı hocalığına ve yetersiz ilmine rağmen, garip, unutulmuş Anadolu köylerinde, o zamanın kıstaslarına göre adamakıllı, iyi bir hoca sayılıyormuş.

Anadolu insanının doğru dürüst bir teravih namazı kıldırabilecek adam bulmak için çektikleri sıkıntıları, zorlukları, o günleri yaşayanlar uzun uzun anlatırlar. Anlatılanlara göre, bazı köyler Ramazan iyice yaklaştığı halde hoca bulamamaktan dolayı çok darlanırlar, sıkılırlar, ve bunalırlarmış. Hatta köy halkı, köyün ileri gelenlerini Ramazan hocalığına tutacakları adaylarda aradıkları özellik ve nitelikleri

yüksek tutmakla, çok ince eleyip sık dokumakla suçlanmış. Onlar da köylülerin dilinden kurtulabilmek için, aradıkları vasıfları düşürdükçe düşürürler ama yine de hoca bulamadıkları Ramazanlar olurmuş. Hâlbuki çok fazla bir şart şurt da koşmazlarmış. Köyün ileri gelenleri hoca olarak tutmak istedikleri adaylara fazla soru sormaya bile korkup çekinirler, kendilerine az buçuk teravih namazı kıldırabilecek birini bulabilseler sevinçten bayram ederlermiş. Hoca adaylarına sordukları sorular da son derece basitmiş. Genel olarak ilk soruları şu olurmuş:

– Kardeşim, sen bize hiç olmazsa *Elemtere*'den (Fîl Sûresi) aşağısıyla teravih namazı kıldırabilir misin? Aday, eğer bu soruya 'Evet' cevabını verebilirse, meselenin büyük bölümü hallolmuş sayılır. Ardından sevinçle ama biraz da daha sonraki sorulara cevap verip veremeyeceğinin tedirginliğiyle başka sorulara geçerlermiş:

– Peki, sen bize *Mızraklı İlmihal* de okuyabilir misin?

Bunun cevabı da evetse, mal bulmuş mağribî gibi sevinirlermiş. Yalnız bazıları işi biraz ileri götürüp;

– Kesikbaş hikâyesini de yüzünden okuyabilir misin? diye soranlara bile işi bozacak diye ters ters bakanlar olurmuş. Onlar da işi kolaylaştırmak için;

– Canım tamamını olmasa bile, hiç olmazsa yarısına kadar okusan yeter? gibilerden bir açıklamayla durumu düzeltmeye çalışırlarmış.

Eğer aday, bu soruya da olumlu veya olumluya yakın bir cevap verebilirse daha fazla üstelemezler, hemen;

– Tamam öyleyse! Senden bize hoca olur! diyerek adamı Ramazan hocalığına tutarlarmış.

Dedem, bunlarla kıyaslandığında, bayağı bir hoca sayılırdı. Yâsin, Tebârake dâhil Kur'ân'dan epeyce ezberi vardı. Sadece *Mızraklı İlmihal*'i ve Kesikbaş'ı değil, özellikle eski

harflerle yazılmış Türkçe Kur'ân meallerini, Süleyman Çelebi'nin Mevlidini, Peygamber Efendimizin hayatı, Hz. Ali'nin Cenkleri vb. daha pek çok eski harflerle yazılmış kitapları da gayet rahat okuyup, anlatabiliyordu. Uzun kış gecelerinde bunları evde bize de okur, bazı yerlerde duygulanır, gözyaşlarını tutamazdı. Dolayısıyla Ramazan hocası bulunduğu köylerde cemaat, dedemin hocalığından son derece memnun kalırlarmış.

Dedem, aynı zamanda Hak dostu, Allah ve Peygamber âşığı, gönül ehli, yumuşak kalpli ve gözü yaşlı biriydi. Bazen ev halkına, bazen de kendi kendine neredeyse her akşam, eski Türkçe açıklamalı Kur'ân tefsir ve mealinden, dînî ve İslamî eserlerden bölümler okurdu. Gündüz o kadar çok çalışıp yorulmasına rağmen, gece teheccüt namazına da kalkar, dualar, tesbihler, tehliller, ilahiler, evrâd okur, zikirle fikirle meşgul olur, bu arada sık sık ağlar, gözlerinden yağmur gibi yaşlar dökülürdü.

Biz çok küçükken onun durup dururken niye böyle ağladığını anlayamaz, onu şaşkın, meraklı ve bazen de tedirgin bakışlarla izlerdik. Hatta bir defasında yaşı çok küçük olan kız kardeşim onun böyle ağladığını görünce, önce kikir kikir gülmeye başlamış, ardından da;

– Dedeme bakın! Koca adam ağlıyor! Kocaman adamlar ağlar mı? demekten kendini alamamıştı. Büyük annem de hemen ocak başından kumar odununu kapmış, kaldırıp ona göstererek;

– Sus bakiyim! Seni kuduruk! Odunu başına yersin! diyerek onu ta'zirleyip azarlamış ve susturmuştu. Küçük kız, bu ta'zir karşısında sinip pusuştu.

Ben dedemden uzun uzadıya bahsettikçe Hocamda da onu daha yakından tanıma arzusu uyanmıştı. Bir gün bana;

– Azizim, deden hiç buralara gelmez mi? diye sordu.

Ben de;

– Geliyor, hocam! Hatta bu kış da gelip, döndü. O, şehir hayatını pek sevmiyor. Yazları köyün işi çok fazla olduğundan, ancak kışın, o da kısa bir süreliğine gelebiliyor. Yalnız şimdi epeyce yaşlandı. Eskisi gibi çok seyahat edemiyor, dedim.

– Azizim, kendisini tanımayı ben de çok isterim. Bir daha İstanbul'a gelirse, onu mutlaka bana getir, kendisiyle tanışalım, görüşelim, sohbet edelim. Hem benim de ondan sorup öğreneceklerim var, dedi.

Tanışıp görüşme arzusu neyse de, hocamın dedemden sorup öğreneceği ne olabilirdi? Öyle ya, onun gibi ömrü ilim, irfan yolunda geçmiş; dînî ve dünyevî ilimlerde bu kadar derinleşmiş; Doğu'yu ve Batı'yı çok iyi bilen, bu kadar büyük bir birikime sahip bir insanın, benim dedem gibi basit ve yaşlı bir Anadolu köylüsünden soracak, öğrenecek neyi olabilirdi ki? Hemen aklımdan, 'Acaba, dedeme olan sevgim yüzünden, onu hocama çok mu methettim, olduğundan fazla mı gösterdim?' gibi bir düşünce geçti. Bir yanlış anlamaya sebep olduysam, düzeltebilme arzusuyla hocama;

– Hocam, bilemiyorum ama ben size dedemden bahsederken galiba biraz fazla abartmış, onu olduğundan fazla göstermiş olabilirim. Sizin dedemden öğrenecek neyiniz olabilir ki? Dedemin hocalığı nihayetinde basit bir köy ve sıbyan mektebi hocalığından öteye geçmez. Dînî bilgileri deseniz, ancak *Mızraklı İlmihal* bilgisi kadardır, dedim.

Benim köy ve sıbyan mektebi hocaları ile *Mızraklı İlmihal* hakkında, onların kadrini, kıymetini, değerini takdirden uzak sözlerim hocamın pek hoşuna gitmemişti. Hemen sözü mü kesti;

– Yok azizim, yok! Ben senin anlattıklarında herhangi bir

abartı hissetmedim. Belki sen, az bile anlattın. Dedenden öğrenmek istediklerimi sana daha sonra anlatırım. Ama anlaşılın öncelikle senin şu köy ve sıbyan mektebi hocaları ile *Mızraklı İlmihal* hakkındaki düşüncelerini biraz düzeltmek lazım. Bir kere bunlar, hiç de öyle değersiz, önemsiz şeyler değildir! Çünkü sıbyan mektebi hocalarının ve köy hocalarının bu milletin ve hepimizin üzerinde çok büyük hakları ve emekleri vardır. Sen de, ben de hepimiz Kur'ân okumayı ve temel dînî bilgilerimizi onlardan öğrenmedik mi? dedi.

Hocam çok doğru söylüyordu. Hocamı bilmem ama bu benim için son derece doğrudu. Bizim köyde de köy çocuklarının ilkokula başlamadan önce mahalle mektebine, sıbyan mektebine gitmeleri, orada Kur'ân okumayı, temel dînî bilgileri öğrenmeleri âdetti. Ben de ilkokula gitmeden önce sıbyan mektebinde Kur'ân'ı hatmetmişim. Aslında benim asla sıbyan mektebi hocalarını veya köy hocalarını küçümseme veya önemsememe gibi bir niyetim yoktu. Sadece sebebiyet verdiğimi düşündüğüm bir yanlış anlamayı düzeltmeye çalışırken genel geçer hâle gelmiş bir düşünceyi ve kanaati dile getirmiştim. Kendimi savunmaya çalıştım;

– Hocam, bu benim kendi kanaatim değil! Toplumda böyle bir peşin hüküm oluşmuş. Bazıları, hatta din adamı, ilim adamı tanınan, bilinen kimseler bile onları câhil, yetersiz, kaba filan buluyorlar; onlar hakkında pek olumlu ifadeler kullanmıyorlar, dedim.

Gerçekten de şimdi olduğu gibi, o zamanlar da köy hocaları, sıbyan mektebi hocaları ve *Mızraklı İlmihal* hakkında atıp tutanların, aleyhlerinde ileri geri konuşanların, acımasızca eleştirenlerin, küçümseyenlerin, hor görenlerin haddi hesabı yoktu. Üstelik bu tür eleştiriler, kötüllemeler, küçümsemeler yalnız dîne, imana, İslam'a düşman olanlardan değil, bayağı ilim irfan sahibi geçinen kimselerden de geli-

yordu. Bunların pek çoğuna, defalarca ben bizzat şahit olmuştum. Herhalde hocam, böyle olaylarla benden daha fazla karşılaşmıştı. Demek ki kendisi bunlarla hiç de aynı fikirde ve kanaatte değilmiş, tam tersi bir görüş ve kanaate sahipmiş. Zaten onun bana biraz aşırı gibi gelen tepkisi ve öfkesi de aslında onlaraymış. Bana;

“– Bırak sen şimdi azizim öyle diyenleri! Onlara da, söylediklerine de aldırma! Acaba onları hor gören, beğenmeyen, küçümseyenlerin kime ne hayırları, faydaları olmuştur? Hayatları boyunca acaba kaç kişiye, ne öğrettiler? O kendini beğenmişlerin bildiklerinin, öğrendiklerinin kendilerine de başkalarına da hiçbir faydası yoktur. Kendi üzerlerine düşen hiçbir şeyi yapmazlar, kalkıp acımasızca başkalarını eleştirirler. Tabii eleştirmek kolay. Ama görev ve sorumluluklarını bilip gerektiği gibi yerine getirebilmek zordur. Köy hocalarının, sıbyan mektebi hocalarının cahillikleri, bilgisizlikleri, yetersizlikleri doğru olabilir. Fakat bu onların kendi kusurları, kabahatleri değil ki! Bu adamcağızların çoğu doğru dürüst mektep medrese görmemişler. Kendi kendilerini de ancak bu kadar yetiştirebilmişler. Öğrenebildiklerinin çoğunu da kendi kendilerine öğrenmişler. Ancak bu kadar öğrenebilmişler. Buna rağmen az ya da çok, doğru veya yanlış yine de bildiklerini başkalarına da öğretmeye çalışıyorlar. Halk da dinini, imanını, ibadetlerini, namaz kılmasını, namaz sûrelerini, namaz dualarını, Kur’ân okumayı, ilmihal bilgilerini velhasıl ne biliyorsa hepsini bunlardan öğreniyorlar. Hepimiz de ilk dînî bilgilerimizi ve Kur’ân okumayı onlardan öğrenmedik mi? Dolayısıyla onların hepimizin üstünde çok büyük hakları ve emekleri vardır. Bu unutulmaz. Vallahi azizim; onların yaptıkları hiç de az bir hizmet değildir. Millete, milletin çoluk çocuğuna bu temel bilgileri onlar da öğretmeseydi kim öğretecekti? Milletin ayağına

bunlar da gitmeseydi kim gidecekti?" dedi.

Doğrusu, hocamın bu sözlerine kadar, bazılarının köy hocası, sıbyan mektebi hocası diye küçümsedikleri insanların toplumda bu kadar büyük ve önemli bir rol oynadıkları benim aklıma bile gelmemişti.

ESKİ VE YENİ DEĞERLENDİRMELERİ

Ali Yakup Hoca, ehlisünnet anlayışına ve çizgisine samiyetle bağlı olmakla birlikte, onda ilmî, siyâsî, fikrî, mezhebî veya meşrebî hiç bir taassup yoktu. Kim olursa olsun, muhatabını asla küçük görmez, hiç kimseye bilgiçlik taslamazdı. Hoca, neyi bildiğini ve neyi bilmediğini de çok iyi bilir, derin ve geniş bilgisi ve vukufuyla ilmîni konuştururken muhataplarının hayranlığını kazanır; bilmediği konularda, bilmiyorum demekten hiç çekinmezdi. Bir konu hakkında konuşurken boş ve gereksiz yere konuşmaz; az ve öz konuşur; konuşanın sözünü kesmeden, dikkatle dinler; kuru ve temelsiz iddialarda bulunmazdı. Gerçek ilim, fikir, tasavvuf adamlarını hemen tanır, kıymetlerini bilir, onları takdir ederdi.

Geçmiş âlimlere ve meşâyîha büyük saygı duyar, fakat yenilerin de ilmî, dînî, fikrî konulardaki; gerçekçi, ayağı yere basan, sağlam delillere ve kanıtlara dayanan, ciddi emek ve gayret mahsulü, iyi niyetli fikir, görüş ve düşüncelerine de değer verir, dikkate alır, onları sabırla ve dikkatle dinler, hoşgörüsüyle yaklaşırdı. Fikirlerine ve görüşlerine pek katılmadığı, doğru bulmadığı yeni devir ilim, fikir adamlarına, din bilginlerine karşı da; eğer onların bunları iyi ve hâlis niyetle ortaya koymaya çalıştıklarına inanyorsa anlayışla yaklaşır; kimseyi kırıp dökmeden, hatalarını ortaya koyup düzeltmeye çalışır, eleştirilmesi gereken yönlerini ciddiyetle eleştirirdi. Bazılarının bunlara farklı ve aykırı fikir ve

düşüncelerinden dolayı hemen ve çok aşırı sert tepkiler göstermelerine, bunları tekfire varan yersiz, hakız ölçsüz, insafsız, acımasız, sert eleştirilerine râzı olmaz, şiddetle karşı çıkardı. Öte yandan yenilerin de eski âlimlere, geleekten gelen köklü anlayışlara fütursuzca ve saygısızca saldırmalarına, sırf tanınmak ve bilinmek ve şöhret bulmak için, toplumda ma'kes bulmayacak, temelsiz, aşırı fikir ve görüşler ileri sürmelerine de iyi gözle bakmaz, onların bu tür yanlış tutum ve davranışlarını da hoş görmez, doğru bulmazdı.

Öte yandan Hoca, eski dönemle ilgili iyi niyetli ve yapıcı eleştirilere de karşı çıkmazdı. Yeri geldiğinde eski dönem eğitim sistemimizle ilgili eleştirilmesi gereken hususları kendisi de açıkça eleştirmekten, sorunları net bir biçimde dile getirmekten çekinmezdi. Örneğin, son dönem Osmanlı medreselerindeki ezberci, içe dönük, katı ve kalıplaşmış eğitim sisteminin yanlışlığını bütün yönleriyle ortaya koyarak eleştirirdi.

Ali Yakup Hoca, özellikle İslamî ilimlerle uğraşanlar açısından Kur'ân lisanı olan Arapça'nın önemini en iyi bilenlerden biriydi. Derdi ki:

“Arapça sadece Arapların dili değildir. Kur'ân'ın dili Arapça olduğu için Arapça bütün Müslümanlar arasında beynelmilel, ortak bir dil olmuştur. İslam lisanı olmuştur. Bunu da doğal karşılamak gerekir. Her Müslümanın Arapça bilmesi elbette gerekmez. En azından farz değildir. Fakat İslamî ilimlerle uğraşan herkesin mutlak surette Arapça bilmesi, hem de çok iyi bilmesi şarttır. Çünkü bütün ana kaynaklar Arapçadır. Kur'ân lisanı olan Arapçaya yalnız Araplar değil, bütün İslam milletleri hizmet etmişler, Müslüman bilim adamları eserlerini çoğunlukla Arapça yazmışlardır. Aşağı yukarı bütün İslam dünyasında bu böyle

olmuş, kaynak eserlerin çoğu Arapça yazılmıştır. Müslüman olduktan sonra Türklerden de en başından beri, büyük âlimler, hadisçiler, tefsirciler, fıkıhçılar yetişmiştir. Arap dili, tefsir ve belâgat sahasında tartışmasız çok önemli ve büyük bir otorite olan Zemahşerî'nin de Türk olduğu kabul edilir. Kanuni'nin Şeyhulislamı Ebussuut Efendi'nin muazzam tefsiri, onun en büyük Arap edebiyatçıları geçecek kadar Arapçaya hâkim olduğunun ispatıdır. Bugün Hanefî İslam fıkının en muazzam kitaplarından birisi Hidâye adlı eserdir. Bunu yazan da bir Türk'tür."

Öte yandan Hoca, bizim eski medreselerin, Arapçayı bir bilim dili olarak görüp öğrenmek yerine, sadece grameriyle uğraşmayı gaye ve amaç edinmelerini çok yanlış bulur: "Molla Câmî'yi ezberleyecekleri yerde, keşke İslam'ın ve Kur'ân'ın ruhunu anlamaya, anlatmaya, kavramaya, kavratmaya uğraşsalar; çok daha hayırlı ve iyi bir iş yapmış olurlardı!" derdi.

Ali Yakup Hoca, çok yabancı dil bilen bir ilim adamıydı. Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce, Sırpça, Hırvatça, Arnavutça, Osmanlı Türkçesi, Boşnakçaya hâkimdi. Özellikle Arapça yazıp, konuşmak onun için Türkçe yazıp çizmekten daha kolaydı. İngilizce, Fransızca dillerde yazılmış romanları, hikâyeleri, gazeteleri rahatlıkla okuyup anlayabiliyordu. Örneğin, daha gençliğinde Genel Dünya Tarihini de Fransızca yazılmış orijinal bir kaynak eserden okumuştur. Derdi ki:

"Dil öğreniminde gramer şarttır, ama yalnız gramerle de dil öğrenilmez. Eskiden bizde kavâide çok önem verilmiş ama her nedense, tekellüme, mükalemeye, yani konuşma ve pratiğe, kitap okumaya pek fazla önem verilmezmiş. Ama bir lisanı iletirmek için kitap okumak, konuşmak yani pratik çok önemli ve gereklidir. Lisan kitap okumakla gelişir.

Mesela Türkçe benim ana dilim değil. Ben Türkçeyi daha çok kitaplardan öğrendim. İngilizceyi, Fransızca'yı, Farsçayı da öyle. Ama bugün bir İngilizle rahatlıkla İngilizce, bir Fransızla Fransızca, bir İranlıyla da Farsça konuşabiliyorum.”

Eski, yeni, gelenekçi, modernist gibi ayırımlarda, aslında tarafların birbirinden fazla bir farklarının ve birbirlerine ciddi bir üstünlüklerinin bulunmadığını, eskilerin aynı ve benzer hatalarını yenilerin de tekrarladıklarını şöyle açıklardı:

“Şimdi yenilerden bazıları çıkmışlar; eskileri, gelenekçi, ezberci, nakilci, taklitçi, içe dönük, katı, kalıplaşmış fikirlerle, saplantılara kapılmışlar diye suçluyorlar. İyi ama azizim, aslında kendilerinin de onlardan hiç bir farkları yok! Kendilerinin de ciddi emek ve gayret mahsulü ilmî bir müktesebâtları, gerçekçi, ayağı yere basan, sağlam delillere dayanan kendi fikir ve düşünceleri ve görüşleri mevcut değil. Kendileri de taklitçi, nakilci, tembel, uyusuk, çalışma özürlü kimseler... Kur'ân'a, sünnete, İslam'ın açık hükümlerine bile açıkça aykırı, saçma sapan eleştirel görüşlerle ortaya çıkıyorlar ama bunların hiçbirisi onların kendi çalışmalarının, çabalarının, himmet ve gayretlerinin ürünü, kendi müktesebâtlarının sonucu değil. Öyle olsa oper başına koyar, hatalı taraflarını düzeltmeye, nerede hata yaptıklarını anlatmaya çalışırsın. O da iyi niyetliyse anlar, hatasını düzeltir, çalışmalarını ümmetin, milletin hayrına olacak şekilde, doğru bir mecrâda daha ilerilere götürmeye yönelir. Ama mesele hiç de öyle değil! Ben bu sözleri ve söylemleri, iddiaları çok iyi tanıyor ve biliyorum. Bunlar, asırlardan beri İslam'ı yıkmak, Müslümanları boyunduruk altına almak için oryantalizm merkezlerinde sistemli bir şekilde üretilmiş, hazırlanmış, servise sunulmuş, çarpık çurpuk, yalan, yanlış, saptırılmış

maksatlı iddialar. Batılı oryantalistler biliyorlar ki, bu sapık düşünce ve iddialarını kendileri dillendirse, İslam dünyasında kimse bunlara itibar etmeyecek, dönüp bakmayacak. Onun için Müslüman ülkelerdeki şeytanın ücretli veya ücretsiz ameleliğini üstlenmiş, bunu içlerine sindirebilen böyle dilli düdüklerin ağzına verip dillendirmeyi daha etkili ve etkileyici bir yöntem olarak uyguluyorlar. Böylelerinden bol miktarda da bulabiliyorlar. Bunların hiçbirinin ciddi bir ilmî müktesebâtları, İslamî eski kaynak ve temel eserlere inebilme güçleri yok. Doğru dürüst ilim, irfan, samimiyet, iman, ihlas, takvâ sahibi olmadıkları için, hiç araştırıp incelemeden, oryantalist söylem ve iddiaları olduğu gibi nakledip dillendiriyorlar. Böylece hem kendilerinin hem de başka insanların sapıtmasına neden oluyorlar.”

İLİM YOLUNDA HADDİNİ BİLMEK

Ali Yakup Hoca; özellikle dînî konularda yeterli bilgi ve donanımına, alt yapıya sahip olmadan, yarım yamalak bilgiyle, hatta hiç bilmedikleri konularda bile fetva vermeye kalıkanlara, hiçbir ilmî yeterliliği, belli bir müktesebâtı olmadığı halde, müctehitlik taslayanlara çok kızardı. Böyle haddini bilmezler için;

“Azizim! Bu memlekette de, İslam âleminde de doğru dürüst ilim kalmamış, âlim kalmamış ama ortalık müctehit kaynıyor, müctehitten geçilmiyor. Daha ebvâbı Fıkhı (fıkhın konularını) bile bilmeyenler, müctehit geçinmeye, müctehitlik taslamaya kalkıyorlar. Bir sürü, ilgisiz, bilgisiz, câhil cühelâ takımı çıkıyor, en çetin dînî konularda bile, fetvalar vermeye, ahkâm kesmeye kalkıyor. Ortada doğru dürüst ilim kalmamış, âlim kalmamış; ama bir de bakıyorsun az buçuk bir Arapçası olan, Bağdat'ta, Şam'da, Mısır'da veya şurada burada birazcık okudum diyen, az buçuk bir dînî tahsil yap-

muş herkes müctehit ve allâme kesiliyor. Yahu bir dur bakalım! Eskiden ömrünü bu işe vermiş çok büyük hocalar ve âlimler bile, öyle her önlerine gelen konuda fetva vermeye cüret ve cesaret edemezler; çoğu konuda kendilerini mukallit, hatta avamdan ve halktan sayarlardı. Bu ne yüzüzlük, bu ne haddini bilmezlik! Sana ne oluyor? Kurbağa gibi ayağını nallatmaya kalkıyorsun! Bunları nallantta ayağı nallanan atı görünce, kendisi de nallatmak için ayağını nallanta uzatan kurbağanın durumuna benziyor. İyi de bakalım sende nallanabilecek ayak var mı? İlimle uğraşanlar, her şeyden önce ihlaslı, samimi ve tevazu sahibi olmalı, özellikle dînî konularda haddini bilmeli, bilmediği konularda bilmiyorum, diyebilmelidir. Bu meslek her şeyden önce ihlase bağlıdır. Âlimde ihlas çok önemlidir. Sadece kuru bilgi ile âlim olunmaz. Kuru bilgi Batılı oryantalistlerde, şarkiyatçılarda da hem de çok daha fazlasıyla var. Ama bilgiyle beraber, iman ve ihlas da lazımdır. İslamî çalışmalarda en çok dikkat edilmesi gereken konuların başında, Müslümanın sadece ve sadece Allah'ın rızasını gözeterek çalışmasıdır. Para, pul, mal, mülk, şan, şöhret için değil!

ABDÜLFETTAH EBÛ GUDDE'NİN CİHAD ANLAYIŞI

Ali Yakup Hoca, elinden geldiğince bütün dünyadaki Müslüman, ilim, fikir, siyaset, mücadele ve aksiyon adamlarıyla da görüşür konuşur, onlarla irtibat içerisinde olmaya ve bunu sürdürmeye çalışırdı. Hocanın tasavvufî çevrelerle de çok yakın ilişkisi vardı. Hocanın yakın temas içerisinde bulunduğu âlimlerden biri de, o zamanlar Suudi Arabistan'da yaşayan, Suriye asıllı, dünyaca ünlü ilim adamlarından Şeyh Abdülfettah Ebû Gudde idi. Birbirlerini çok severler, sayarlar, İstanbul'a geldiğinde mutlaka defalarca bir araya gelirlerdi. Kendisini ziyarete gelen bu büyük âlimlerin

İstanbul'da çok farklı kesimlerle de temasları olurdu.

Şeyh Abdülfettah Ebû Gudde, İstanbul ziyaretlerinden birinde, Ali Yakup Hocamın ve Emin Saraç Hocamın aracılığıyla İstanbul'un kalburüstü, tanınmış bazı inançlı iş adamlarıyla ve tüccarlarıyla bir araya gelmişler, aynı sohbeta hocam beni de götürmüştü. Abdülfettah Ebû Gudde, imanlı, ihlaslı, şuurlu, çok büyük ve nitelikli bir İslam âlimiydi. O sohbeta hazır bulunanlara, her şeyin, ticaretin, siyasetin, toplumsal ve kişisel ilişkilerin İslam'a göre, helal, haram, doğru, yanlış, günah, sevap olduğu hâller ve durumlar olduğunu, her Müslümanın bunlara çok dikkat etmesi ve ona göre davranması gerektiğini muhteşem bir bilgi birikimi, ufuk ve vizyonla çok güzel ve etkileyici bir üslupla anlatmıştı. O zamanlar ben daha çok genç olmama rağmen, onun bu sohbetinden çok yararlanmış ve etkilenmişim. Abdülfettah Ebû Gudde özet olarak şunları söylemişti:

“Bu dünyada herkesin geçimini sağladığı, ömrünü harcadığı bir işi, gücü, mesleği ve sanatı vardır. Zannediyorum ki, buradakilerin çoğu ticaretle uğraşiyor. Bunu yaparken, yani bir yandan para kazanırken ve geçiminizi temin ederken, diğer yandan farklı seviyelerde günah da kazanabilirsiniz, sevap da kazanabilirsiniz. Eğer siz, ticareti diyelim ki sırf para kazanıp, rızkınızı temin etmek niyetiyle yapıyorsanız, başka bir niyetiniz ve emeliniz yoksa, bunun için genelde ne sevap, ne de günah kazanırsınız. Eğer hiç haram helal kaygısı taşımadan; ‘Haram helal ver Allah, garip kulun yer Allah!’ dersanız, haramlara helallere riayet etmez, faizle iş yapar, ölçüde tartıda hakka hukuka riayet etmezseniz, belki para kazanırsınız ama çok da günah kazanırsınız. Ama, çaba ve gayretleriniz ticareti, rızkınızı helal yoldan kazanmak, çoluk çocuğunuza haram lokma yedirmemek, eve haram para getirmemek niyetiyle olursa; hem para kazanırsınız,

hem de Allah katında ecir ve mükâfat kazanırsınız. Hatta dahası da var. Örneğin, İslam'da imandan sonra en üstün amel, en faziletli iş, Allah yolunda cihaddır (Buhâri). Biliyor musunuz? Sizin, hem ticaret yapıp, para kazanabilme; hem de Allah yolunda cihad ecri ve sevabı elde edebilme imkanınız vardır. Nasıl mı? Niyetlerinizi ıslâh ederek! Peygamber Efendimiz'in; 'Müminin niyeti amelinden daha hayırlıdır' (Taberânî, VI, 185-186) mealinde mübarek sözleri vardır. Eğer siz de, işinizi, yani ticareti, Müslümanların çarşısı, pazarı, sanayii, ekonomisi, ticareti gayrimüslimlerin, İslam ve Müslüman düşmanlarının eline geçmesin, bu alanlarda İslam ve Müslümanlar hâkim ve egemen olsun niyetiyle yaparsanız, bilirsiniz ki Allah size cihad sevabı verecektir. Cihad sadece savaş meydanlarında olmaz, her alanda, tabii bu arada ticarî, sînâî ve teknoloji alanlarında da olur!"

ALİ YAKUP HOCANIN TASAVVUFA BAKIŞI

Ali Yakup Hoca, tasavvufun çok önemli ve gerekli bir kurum olduğuna, ancak özellikle günümüz itibariyle ıslaha ve tashihe muhtaç olduğuna inananlardandı. O, tasavvufu, Allah'ın dinini, İslam'ı, şeriatı ihlasla, aşkla, şevkle yaşamak olarak anlar ve tarif ederdi. Tasavvufla özellikle ilmî yönden çok yakından ilgilenir; "Ben de bu yolda elimden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışıyorum; keşke daha fazlasını yapabilsen!" derdi.

Ona göre tasavvuf, bir hal ilmidir. İmanı kuru bir iddia olmaktan çıkarıp imanın hakikatine erebilme; imanın tadını, lezzetini bütün benliğinde hissedebilme; imanını taklidî olmaktan kurtarıp tahkîkî hâle ulaştırabilme; şeksiz, şüphesiz yakîn bir imana sahip olabilme; Allah'a tıpkı O'nu görmüş gibi kulluk ve ibadet edebilme hâli olarak görürdü. Allah anıldığı zaman kalbi tir tir titreyecek, tüyleri diken

diken olacak hâle gelme; bir mümin ve Müslüman olarak üzerine düşen bütün görev ve sorumlulukların bilincine ulaşabilme; bunun gereğini en iyi şekilde yerine getirebilecek güç ve iktidar, görev ve sorumluluk, takvâ sahibi olma hâli; bunun ilmi üzerinde ve bu yolda çaba ve gayret gösterme olarak değerlendirirdi.

Hoca, ehliyeti, liyakati, irşat kâbiliyeti olmadığı halde şeyhlik taslayan müteşeyyihleri (sözde şeyhleri); ilim ve irfan sahibi olmadıkları halde mürşit, üstat, hoca ve âlim geçinen, itikatları ve amelleri bozuk, sapık ve sapkın kimse-leri hiç sevmez, bunlara çok kızar ve kıyasıya eleştirirdi. Hele evliyalık taslayıp, kerâmet sahibi geçinerek sıradan ve câhil insanları, avam tabakasını efsane, masal ve rivayetlerle, üstü kapalı umumî sözlerle etrafına toplamaya çalışanlara hiç tahammül edemezdi.

Ali Yakup Hoca, hiç kimse hakkında yeteri kadar inceleme ve araştırma yapmadan bir değerlendirmede bulunmazdı. O, her zaman ilmi öne alır, sonra da kişilerin takvasına bakardı. Çeşitli sorularla muhatabını iyice yoklar, inceden inceye elekten geçirir; onun ilmî seviyesini, takvasını, ihlas ve samimiyetini anlamaya çalışırdı. Hz. Ali'nin, 'Cahilin zühdü ve takvası boşunadır' sözünü ölçü alır; cahilin takvasını köksüz ağaca benzetirdi. Ne yaptıklarının, niçin yaptıklarının doğru dürüst farkında, ayırında, bilincinde ve şuurunda olmadan; ilimsiz, irfansız, kültürsüz, sırf dînî bir heyecanla kitleleri etkilemeye, Allah'a değil de kendilerine bağlamaya çalışanların topluma da, kendilerine de çok büyük zararlar verebileceklerini; nitekim İslam tarihinin bunun acı örnekleriyle dolu olduğunu söylerdi. Böylelerinin esas ve öncelikli olarak yapılması gereken şeyler yerine; teferruatla uğraştıklarına, genellikle farzları unutup, ihmal edip, nâfilelerin peşinde koştuklarına dikkat çekerdi. Cin toplar gibi

etrafına kuru kalabalıkları toplamakla bir yere varılamayacağını; nitelsiz, kalitesiz insanlardan oluşan taraftar ve sempatican kalabalıklarının, sayıları ne kadar çok olursa olsun hiçbir işe yaramayacağını, bunlardan kimseye bir fayda gelmeyeceğini, zarardan ve vebalden başka bir getirilerinin olamayacağını anlatırdı. Büyük çoğunluğu çıkar ve menfaat beklentisiyle toplanan bu kalabalıkların en sonunda baş belası hâline geleceklerini, dağıtayım dendiğinde de kolay dağıtılamayacaklarını ifade ederdi. O, her alanda dört dörtlük, adam gibi adamlar yetiştirilmesi gerektiğine inanlardandı.

Bizim dinimizde, kültürümüzde, inancımızda cemiyeti, toplumu ihmal edip bir tarafa çekilerek sırf kendisini kurtarmaya çalışmanın, sırf kendini düşünmenin de yeri olmadığına; böyle bir hodgâmlığın ve bencilliğin İslam'la ve Peygamber Efendimizin sünnetiyle de bağdaşmayacağına inanır, esasında böyle bir şeyin mümkün de olmayacağını ifade ederdi.

HOCANIN EVLİYA LAKABI

Ali Yakup Hocanın her grup ve cemaatten ziyaretçileri olduğu gibi, tasavvufî grup ve cemaatlerden de geleni gidene çok olurdu. Bunlardan bazılarının kendi yollarının, mesleklerinin, meşreplerinin üstünlüğünü Hocaya ispat etmek, hata ona da onaylatmak niyetinde oldukları kolayca anlaşılabilirdi. Fakat Hoca, bunları, iddialarını, sözde şeyh ve mürşitlerini dikkatle dinler, şöyle birkaç soru sorup yoklar, durumlarını hemen anlar, vardığı kesin hükmü ve kararını da hiç çekinmeden yüzlerine karşı ifade ederdi. Yine bir defasında büyük bir şeyh, mürşit, hatta gavısı âzam, zamanın kutbu gibi unvanlarla anılan, kerametleri saymakla bitirilemeyen birisi müritleri, bağlıları ile beraber, Hocayı ziyarete

gelirler. Esas niyetleri, Hocayı ziyaret değil, doğru yolda olduklarını, güzel işler yaptıklarını ve şeyhlerinin de çok büyük, ehli keramet ve önemli bir zât olduğunu ona da tasdik ettirmektir. Daha önceden de bu zat hakkında yeterli bilgisi ve araştırması olan Hoca, kendisini biraz daha yakından tanımak için konuşturup yokladıktan sonra bu zatın bir şarlatan olduğunu şıp diye anlayıvermişti. Yollarını ve efendilerini Hocaya soranlara da lafı hiç uzatmadan, eveleyip gevelemeden açık ve net bir biçimde, hepsinin yüzlerine karşı;“Yok azizim, yok! Bu sizin adamınızda hiçbir şey yok! O, madrabazın, dalaverecinin teki!” deyivermişti.

“En büyük keramet, istikamet üzere olmaktır!” anlayışında olan Ali Yakup Hoca, kerameti kendinden menkul sahte şeyhlere, evliya taslaklarına çok kızar, verir, veriştirirdi. Böylelerinin foyalarını meydana çıkarmakta üstüne yoktu. Kendisine de keramet sahibi ve evliya gözüyle bakılmasından, böyle bir şey söylenmesinden hiç hoşlanmazdı. Fakat hikmet-i Hüdâ, kendisine evliya ve keramet ehli büyük zat gözüyle bakılmasından da ömrü boyunca hiç kurtulamamıştı.

Altı yüz küsur yıllık Osmanlı tarihinde, hiçbir Şeyhülislam’ın, hiç kimseye evliya dediği, evliya unvanını, sıfatını, lakabını verdiği görülmemiştir. Daha doğrusu bunun bir tek istisnası vardır; o da Ali Yakup Cenkciler Hocadır. Ali Yakup Efendi’nin yüksek ahlâk ve faziletini, kimlik, kişilik ve karakterini somut olaylarla tecrübe ve test eden Mustafa Sabri Efendi, ona ‘evliya’ lakabını takmıştı. Şeyhülislamlık makamına dört defa gelmiş, takdirde ve iltifatta son derece cimri biri olan onun gibi birinin, herhangi bir kimseye bu unvanı vermesi boşuna olamaz! Mustafa Sabri Efendi ona hiçbir zaman kendi has ismiyle hitap etmez, her zaman ‘Evliyam!’ diye seslenirdi. O, öyle hitap ediyor diye Mısır’daki

bütün dost ve ahbabları, tanıdıkları, arkadaşları da kendisine öyle hitap ederlerdi. Ali Yakup Efendi, Şeyhülislam'a karşı aşırı sevgi, saygısından ve edebinden bir şey diyemezdi ama diğer arkadaşlarını bundan sürekli men etmeye, vazgeçirmeye çalışırdı. Fakat yine de vazgeçiremezdi. Çünkü neredeyse onu tanıyan herkes, aynı kanaatle idi. Boş yere evlilik taslayan, kerameti kendinden menkul şeyhlere, dünyada onun kadar kızan, eleştiren biri bulunamayacağı halde, evliliği bir Osmanlı Şeyhülislamı tarafından onaylanmış tek evliya olmaktan ve sağlığında da bu lakapla anılmaktan yakasını bir türlü kurtaramamıştı. Gerçi; "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de! Onlar, iman etmiş ve takvaya ermiş kimselerdir." (Yunus Sûresi, 62-63) hükmü gereğince bütün Müslümanlar Allah'ın evliyasıdır.

MÜRŞİD EL ÖPER Mİ?

Tasavvufla ilgili kitaplar, menakıbnameler, meşhur velilerin, Allah dostlarının kerametleriyle doludur. Aslında Cüneydi Bağdâdî gibi tasavvuf yolunun büyükleri; "Bir kişiyi havada uçarken görseniz dahi, hâli Kitap ve Sünnet'e uymuyorsa bu bir (kerâmet değil) istidraçtır." sözleriyle keramet gösterilerinin yanıltıcı olabileceği konusunda herkesi uyarmaktan geri kalmamışlardır. Fakat her şeye rağmen insanların buna rağbeti ve ilgisi hiçbir zaman kırılmamıştır. Menkıbe kitaplarında pek çok kerametlere rastlamak mümkündür. Fakat herhalde herhangi bir mürşidin, bir müridinin, üstelik de herkesin gözleri önünde elini öptüğüne dair bir keramete kimse rastlamamıştır. Yere göğe sığdıramadıkları, bazen ölçüyü endâzeyi kaçırarak yücelttikçe yücelttikleri, göklerde uçtukları efendilerinin, şeyhlerinin, mürşitlerinin Ali Yakup Hoca gibi dışarıdan, ihvandan ve

mürîdândan bile sayılmayan birisine sevgi beslemesi, iltifat etmesi, hiçbir tarikat mensubu tarafından hoş görülebilecek, hazmedilebilecek bir şey değildir. Hele bir de Mürşitlerinin kalkıp böyle birinin elini öpmesi asla olabilecek ve katlanabilecek bir şey değildir. Böyle bir şey, hem bunu yapacak mürşit, hem de eli öpülen kişi için hayatlarına bile mal olabilecek kadar tehlikeli bir durumdur. Ali Yakup Cenkciler Hoca'nın başına böyle bir olay da gelmiştir.

Ali Yakup Hoca, son devrin tasavvuf önderlerinden Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi Hazretleri'ni çok sever ve sayardı. Sami Efendi ile Ali Yakup Hoca arasında olsa olsa bir mürşid-mürîd ilişkisi olabilir. Fakat ben, böyle bir intisap ilişkisi olup olmadığını bilmiyorum. Fakat Sami Efendi'nin ona karşı, etrafındaki herkesi, müritlerini bile kıskandıracak, hatta bazen öfkelendirecek, çileden çıkaracak kadar ileri boyutlarda sevgi, saygı ve muhabbet duyduğunu bilmiyen yoktur. Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi, Hocanın en çok sevdiği, saydığı, çok sık ziyaret ettiği Allah dostlarındandı. Aralarında anlatılamayacak kadar büyük bir ülfet, muhabbet, dostluk, samimiyet ve yakınlık vardı. Bu yakın dostlukta her ikisinin de kendi ellerinin emeği ve alın terleriyle geçimlerini sağlayabilmek için muhasebecilikle uğraşmalarının, yani ten kazancında da meslektaş olmalarının bir nebze etkisi olabilir. Ali Yakup Hoca, Sami Efendiden; çok takvâ sahibi, münevver, mütefekkir, kendini ortaya atmaktan hoşlanmayan, mütevazı, mübarek bir insan olarak sitayişle bahseder, onun salahının ve takvasının kendisine çok tesir ettiğini söylerdi.

Bir gün Hocanın evine gittiğimde, Emin Saraç Hocayla beraber sohbet ettiklerini, fakat onun çok sinirli olduğunu gördüm. Günümüzdeki tasavvuf anlayışı, uygulamaları ve tasavvuf erbabı üzerine konuşuyorlardı. Ali Yakup Hoca,

anlaşılan yakın bir zamanda bu mürîdân taifesinden birilerine çok kızmış, güvenmiş, sinirlenmiş olmalı ki yine veryansın ediyordu. Bazı Allah dostlarının etrafını bir sürü madrabazın, dalaverecinin, üçkâğıtçının, menfaatçinin, ham halat, câhil cühelânın sardığından yakınıyordu. Büyük zatlara da, İslam'a da, Müslümanlara da, tasavvufa da çok büyük zararlar verdiklerini söylüyordu. Açmış ağzını, yummuş gözünü demediğini bırakmıyordu. Ben, onu şimdiye kadar bu kadar sinirli ve öfkeli görmemiştim. Bir ara kendisi yanımdan ayrıldığında Emin Saraç Hocaya, hocamın tasavvuf erbabına niye bu kadar kızdığını sormadan edemedim. Emin Saraç Hoca, kısa bir süre önce tatsız bir olay yaşadığını, Hocanın biraz da bundan dolayı böyle sinirli olduğunu söyledi.

Emin Saraç Hocanın anlattığına göre; Sami Efendi, Ali Yakup Hocayı çok sever, sayar, takdir eder, onunla her zaman görüşmek, konuşmak, sohbet etmek, fikir alışverişinde bulunmak isterdi. Hatta ziyaretlerinin ve görüşmelerinin arası biraz açılacak olsa, onu arar, sorar, özlediğini belirtip ısmarlardı. Bir ara meşguliyetlerinin yoğunluğu nedeniyle Ali Yakup Hocanın Sami Efendi'yi ziyaretlerinin arası biraz açılmıştı. Sami Efendi, Ali Yakup Hocayı tanıyanlardan biriyle kendisine;

– Ali Yakup Efendi kardeşimiz nerelerde kaldı? Epey zamandır görüşemedik; özledik! diye haber göndermiş. Ali Yakup Hoca, bu haberi alınca hemen ilk fırsatta onu ziyarete gitmiş. Ali Yakup Hoca, daha Erenköy'deki dergahın kapısında görünür görünmez, Sami Efendi öyle sevinmiş ki, hemen yerinden fırlamış, müritlerinin şaşkın bakışları arasında onu karşılamak için kapıya doğru koşturmuş. Bir yandan da;

– Ooo Ali Yakup Efendi kardeşimiz teşrif etmiş! Bu ne saadet! Hoş geldiniz, safâlar getirdiniz efendim! Nerelerde

kaldınız? Kendinizi çok özlettiniz! Gözlerimiz yollarda kaldı! diyerek iltifatlarla dolu türlü sözlerle sevincini ve memnuniyetini ifade etmeye çalışıyormuş. Önce Hocayı hasretle sıkı sıkıya kucaklamış. Sonra da kendisine elini uzatmış. Ali Yakup Hoca da musafaha edeceklerini düşünerek, elini uzatırken eskiden pehlivanlık ta yapmış olan Sami Efendi, daha kimse neyin ne olduğunu anlayamadan, bütün müritlerinin, halifelerinin ve çok kalabalık bir cemaatin gözleri önünde, kaşla göz arasında, olağanüstü bir çeviklikle Ali Yakup Hocanın elini kapıp öpüvermiş. Alnına da götürerek ona olan sevgi ve muhabbetini herkese izhar etmiş.

Ali Yakup Efendi çok mahcup olmuş, ne yapıp edeceğini şaşırılmış. Bütün cemaatin gözleri önündeki bu olay, özellikle Efendi Hazretlerine yakın ihvan ve müritler üzerinde şok etkisi bırakmış, bazılarının ise hiç hoşuna gitmemiş. Yere göğe sığdıramadıkları şeyhlerinin, Efendi Hazretlerinin böyle mütevazı, kılıksız, kıyafetsiz birine bu derece saygı gösterip ayağa kalkması, onu kapıda karşılaması, üstelik bir de bu kadar insanın önünde onun elini öpmesi çok ağırlarına gitmiş. Tabii Sami Efendiye bir şey söyleyememişler. Herkes oturmuş, güzelce sohbet etmişler. Akşam cemaat dağıldıktan sonra, ihvanın önde gelenlerinden birisi dışarıda Hocanın önünü kesmiş;

– Dur bakalım! Sen kim oluyorsun da, böyle herkesin önünde Efendi Hazretlerine elini öptürüyorsun? diye çıkışarak, demediğini bırakmamış. Hoca;

– Azizim, ben bir şey değilim! Ayrıca ben, hiçbir zaman, hiç kimseye el öptürmem! Öyle bir âdetim yoktur! Efendi Hazretlerine ne diye elimi öptüreceğim?! Bana elini uzatınca, musafaha edeceğimizi düşünerek, ben de elimi ona uzattım. Fakat daha ne olduğunu, nasıl olduğunu anlayamadan, Efendi Hazretleri birden bire elimi kapıp öpüverdi. Ben de

çok şaşırdım, mahcubiyetimden yerin dibine girdim ama ne yapayım? Niye böyle bir şey yaptı, ben de bilemiyorum! Efendi Hazretlerine hürmetimden ve edebimden ona bunun sebebini soramam. Ama eğer sen çok merak ediyorsan, bana değil, git Efendi Hazretlerine sor! Bir şey öğrenebilirsen, gelir bana da söylersin! Üstelik ben, bugün buraya kendiliğimden gelmedim. Efendi Hazretleri çağırdığı, ısmarladığı için geldim. Ben burada Efendi Hazretlerinin misafiriyim. Senin bu yaptığın ise çok büyük edepsizliktir! demiş.

Bu çok ilginç, inanılmaz ve tasavvuf tarihinde bir benzeri görülmemiş, görülmesi de imkânsız bir olaydır. Buna göre Ali Yakup Hoca, ben bilmiyorum ama eğer Sami Efendiye intisabı var ise; mürşidi tarafından, hem de kalabalık bir cemaat ve diğer müritleri önünde eli öpülmüş tek mürit olma kerametine de sahipti. İslam tasavvuf tarihinde, mürşidine bile elini öptürecek kadar büyük keramet sahibi birisi ne duyulmuş, ne de görülmüştür.

Aslında o güzel insanların dünyasında birbirlerinin elini öpmek; birbirlerine ve sevdikleri insanlara sevgilerini, saygılarını ifade etmek için bazen el öperek de bunu göstermek hiç de garipsenecek şeylerden değildir. Nitekim Ali Yakup Hoca da Haseki Eğitim Merkezinde ders verirken kıraat hocası Mehmet Rüştü Âşıkutlu'yu tanımış ve çok sevmiştir. Ona olan sevgisini, saygısını her yerde, her şekilde ifade etmekten de hiç çekinmezdi. Onun salahına, iyi hallerine, sabah namazında derse oturup öğlene kadar neredeyse hiç yerinden kıpırdamadan, aşkla, şevkle, sabırla, ihlasla, öğrencilerini de ezmeden, üzmeden ders vermesine hayran kalmıştı. Hatta bir defasında ona olan muhabbetini ve hayranlığını zorla elini öperek de göstermişti. Onun hakkındaki takdirlerini şu sözlerle ifade etmişti:

“Yahu azizim! Şu Mehmet Rüştü Aşıkutlu ne mübarek,

ne hoş, ne muhterem bir zât! Tam bir Allah adamı! Melek gibi biri! Hiç kimseye kızması, öfkelenmesi yok! Hiçbir konuda, kimseye en ufak bir tartışmaya girdiği görülmüş şey değil! Sanki Allah onun bütün sinirlerini, damarlarını çekip almış! Beni bu zâtla ıssız bir adaya koysalar, onun yanında hiç canım sıkılmaz, bıkmaz ve usanmazdım.”

DİNÎ GRUP VE CEMAATLERLE İLİŞKİLERİ

Ali Yakup Hocanın ilmî, siyasî, meslekî, meşrebî kısacası hiçbir alanda ve hiçbir konuda en ufak taassubu yoktu. Ali Yakup Hoca, Türkiye’ye geldiğinde, eski dönemin tekkeleri, dergâhları, zâviyeleri çoktan kapatılmış, resmî olarak faaliyetleri yasaklanmıştı. Ancak bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de canlı bir tasavvuf kültürü devam ediyordu. Hoca, onlarla da kurabildiği yakın ve samimi ilişkilerle hem daha geniş kesimlere ulaşabilme imkânı bulabilmiş; hem de bu sağlam ilişkiler sayesinde geniş kesimlere yönelik geleneksel eğitim ve öğretim yol ve yöntemlerini sürdürebilmiştir.

Farklı İslamî grup ve cemaatlerin hepsine sevgi ve dostlukla yaklaşır; aralarındaki tartışmalı ve ihtilaflı konularda hemen taraf almaz, olaylara ve konulara asla tarafgirlikle yaklaşmaz, çekişme ve çatışmalarına taraf olmamaya çalışır. Herkesi, her fikri, her görüşü ve iddiayı önce sabırla dinler; elinden geldiğince de aralarında ortak noktalar bulmaya, aralarını düzeltmeye, onları uzlaştırmaya, anlaştırmaya ve barıştırmaya çalışır. O, Müslümanlar arasında hiçbir zaman fitne, kavga, çekişme, çatışma, ihtilaf çıkaran ve bunları büyütüp körükleyen değil, tam tersine bitiren veya en azından bitirmeye çalışan biri durumundaydı.

Bütün dînî gruplar ve cemaatler de Hocanın bu hasbîliği ve iyi niyetini çok iyi bildikleri için; zaman zaman her meşrep ve meslekten, değişik grup ve cemaatlerden, bunları

temsilen hatırı sayılır kimseler onu ziyaret ederlerdi. Kendilerince çok büyük ve önemli saydıkları hizmetlerini ballandıra ballandıra ona anlatırlar, faaliyetlerinden bahse-derler, fikir ve düşüncelerini, görüşlerini sorarlar, görüşür, konuşur, danışır, fikir alırlardı. O da bunların hepsini hoş karşılar; anlattıklarını çok büyük bir dikkatle dinler; yaptıkları çalışmaları, hizmetleri, gayretleri takdirle karşılar, övücü ve memnuniyetini ifade edici sözler söylerdi. Beğendiği faaliyetlerinden dolayı onları tebrik ve teşvik eder, elinden geldiğince de onlara çok daha yeni, farklı, güzel ve yararlı önerilerde bulunurdu. Ama bir yandan da milletin, memleketin içinde bulunduğu içler acısı durumlara dikkat çekerek; şimdiye kadar bütün yapılanların yine de yetersiz kaldığını, asıl yapılması gereken çok daha gerekli, önemli ve hayatî işler bulunduğunu anlatmaya da çalışırdı. Onlara, sadece rast gele taraftar ve sempatizan kazanmakla, etraflarına cin toplar gibi bir sürü işe yaramaz adamlar toplamakla bir yere varılamayacağını; esas ağırlığın doğru dürüst adam, nesil ve kuşak yetiştirmeye verilmesini öğütlerdi. Gelişme ve ilerlemenin, güçlenmenin, kalkınmanın ancak bunu sağlayabilecek iyi yetişmiş, nitelikli, eğitilmiş insanlar yetiştirebilecek uygun ortamlar hazırlamakla; yani nitelikli eğitim ve öğretim kurum ve müesseseleri oluşturmakla mümkün olabileceğini söylerdi. İlim, irfan, kültür, fikir ve sanatın, işe yarar bilimsel ve sistemli bilgilerin ancak kalite- li ve nitelikli adamlar tarafından ve nitelikli eğitim kurum- larında üretilebileceğini anlatmaya çalışırdı. Cemaat olmak- tan gelen güçlerini daha çok bu işlere yöneltmelerini ve yön- lendirmelerini tavsiye ederdi. Hepsi de Hocanın anlattıkları- nı can kulağıyla ve büyük bir dikkatle dinlerlerdi ama onun sözlerinden ne anladıkları, nasıl anladıkları ve ne kadarını kavrayabildikleri biraz şüpheli ve ayrı bir meseleydi.

Hoca, aklını, fikrini, düşüncesini başkalarının ipoteği altına vermeye de, başkalarını ipotek altına almaya da şiddetle karşıydı. Kimsenin kendisine bağlanmasını, tâbi olmasını, izlemesini, peşinden gelmesini istemediği gibi; kendisi de öyle körü körüne kimseye teslim olmaz, aklını, fikrini, düşüncesini, gönlünü başkasına teslim etmezdi. Ama hak yolda, doğru yolda her zaman, herkesle beraber yürümeye hazırды. O, hiçbir şey düşünmeden, her adımını başkalarının sözüne göre atan, kurmalı oyuncaklar gibi kuruldukları yere kadar gidebilen ve başkalarının güdümünde olan insanları sevmez ve bunlara adam gözüyle de bakmazdı. İlminin, irfanının, öğrendiklerinin bile onu esir almasına, köle hâline getirmesine asla izin vermezdi. Çok iyi bildiklerini ve öğrendiklerini de her zaman sorgular ve test ederdi. İlmin insanı daha fazla özgürleştiren, daha fazla kendi kararlarını alabilen hâle getiren yönüne dikkat çekerdi. İlmin, insanı köleleştiren değil özgürleştiren; ona Yaratıcısına, kendi nefesine ve bütün insanlığa karşı görev ve sorumluluklarını öğreten, bunları yerine getirebilme güç ve iktidarına ulaştırıran bir araç olduğuna inanırdı.

Hoca, günümüz Müslümanlarının genel ve ortak zaaflarını tek tek ve bütün açıklığıyla ortaya koyar; bu konularda herkesi uyarmaya, ortak dertlere ve hastalıklara sadra şifa olabilecek çareler bulmaya ve önermeye gayret ederdi. Hoca her zaman, bazı zamane Müslümanlarının, dünyevî iktidar, güç, kuvvet, zenginlik, mevki, makam, para, pul, mal, mülk gibi gelip geçici şeylere aşırı bir hırs ve tamahla bağlanmalarını; bunları araç değil, amaç, vasıta değil hedef olarak görmelerini, hayatlarının merkezine koymalarını, her şey saymalarını sürekli eleştirirdi. Bir kısmının da bunlara sahip olanlara yaranmak için her şeyi yapmalarını, hatta hakkı hakikati söylemekten bile çekinmelerini, hak sözü eğip bük-

melerini bir Müslümana hiç yakıştıramazdı. Bunu insanın dünyasını da âhiretini mahvedecek çok kötü ahlâk ve davranışlar olarak nitelerdi. Hocanın dostluğu da düşmanlığı da, nefreti de de sevgisi de, öfkesi de sükûtu da kendi nefsi ve şahsî çıkarları için değil, hep Allah içindi. Ondaki özelliklere, üstünlüklere, niteliklere sadece eğitimle ve öğretimle de ulaşılabilmesi mümkün değildi. Zaten bu farklılıkları ve üstünlükleri yüzünden Hocanın evinden ziyaretçiler hiç eksik olmaz, sürekli dolar, boşalırdı.

Ali Yakup Hocanın günümüzde tasavvuf erbabı geçinenlerle ilgili değerlendirmeleri de çok ilmî, gerçekçi, sağlam ve isabetliydi. Derdi ki:

“Bence Müslümanlar arasındaki ihtilaflar hep nefsi kusurlardan, bilhassa hasetten kaynaklanıyor. Bugün İslam’a hizmet iddiasıyla ortaya çıkmış bir sürü grup, cemaat, klik var. Bunların en olumsuz tutum ve davranışlarının başında; ‘Ne varsa bizde var! Herkes yaman biz yahşi; herkes sâman, biz buğday!’ anlayışı geliyor. Eskiden bu yolun yolcuları; ‘Âlem buğday ben sâman; herkes yahşi ben yaman!’ anlayışındaydı. Biz ne çektiysek ve hâlâ neler çekiyorsak hep ‘Ben olayım, başkası olmasın; ben yapayım başkası yapmasın; bende olsun, başkasında olmasın!’ anlayışından çektik ve çekiyoruz. Yapılan hizmetlere ve faaliyetlere de karışan ve yansıyan bu tür anlayışlar, bu içten pazarlık hâli; bütün çalışmalarını, gayretleri, bütün yararlı işleri ve faaliyetleri verimsiz, semeresiz, âtil ve sonuçsuz hâle getiriyor.

Bunların hepsinin de kendilerine göre çok değişik ve çok güzel faaliyetleri oluyor. Ama çoğu diğerlerini kendilerine rakip görüyor, çekemiyor, kötülüyor, küçümsüyor, eleştiriyor, gizliden gizliye, hatta bazen açıkça birbirleri aleyhine çalışıyorlar. Birbirlerinin en iyi ve güzel faaliyetlerine bile destek olmak yerine köstek olmaya çalışıyorlar. Hâlbuki bu

çok yanlış, Allah'ın da hiç hoşlanmadığı, hepsini Allah'ın gözünden düşüren, rahmetinden uzaklaştıran bir davranıştır. Böyle bir taassup Müslümana asla yakışmaz. Hâlbuki varsın herkes canla başla başka bir sahada çalışsın, farklı bir hayır yolunda yarışsın; yapılan işlerde de sadece Allah'ın rızası gözetilsin. Hayırlı işlerde bütün Müslümanlar birbirini desteklese, Müminler birbirinin yardımcısı olsa, birbirine köstek değil, destek olsalar, yapılan işler yalnız Allah rızası için yapılırsa; hem işlerine bereket gelir, hem de Allah onların hepsinin yardımcısı olur. Hepsine üstün başarılar, muvaffakiyetler, dünyada da ahirette de çok büyük mükâfatlar verir. Müslümanların birbirine köstek olmaları, birbirinin aleyhinde çalışmaları, birbirini kötölemeleri, küçümsemeleri, birbirine haset etmeleri, birbirini kıskanmaları Müslümana hiç yakışmayan çok yanlış şeylerdir. Dünya sevgisi, insanın kalbinden kolay kolay temizlenmiyor. Ama bu sadece dünya işlerinde böyle değil, âhiret işlerinde bile böyledir. Bakarsınız ki, bir âbid bile başka bir âbide haset edebiliyor.

Müslüman, din kardeşinden incinse de onu incitmemeli; kendisinden esirgeyene bile vermelidir. Kendisine kötülük yapanlara bile iyiliklerde bulunmalı; dövene elsiz, sövene dil-siz, herkese karşı gönülsüz, gurursuz, kibirsiz olmalıdır. Bu da âcizlikten, çaresizlikten, güçsüzlükten değil; sırf Allah için ve Allah'ın rızası gözetilerek yapılmalıdır. Müslüman, özellikle diğer Müslümanlara karşı çok hoşgörülü ve müsamahakâr olmalıdır. Onlarla boş, anlamsız, gereksiz tartışmalara, çekişmelere, çatışmalara girmemelidir. Bunlara zemin hazırlamamalı, mümkün merteye bunların önünü kesmeye çalışmalıdır. Mesela, bir Müslüman kardeşin karşına çıkıp da sana; 'Sen hiç bir şey bilmezsin, hiçbir şeyden anlamazsın! Cahilin tekisin!' dediğinde, ona karşı ne kadar bilgili olduğunu ispat etmeye, bilgiçlik taslamaya, ondan daha

âlim olduğunu iddia ederek cedelleşmeye kalkışmanın hiçbir gereği, faydası ve anlamı yoktur. Böylelerini kırıp dökmek, boş yere onun da cahilliğini, yalancılığını ispata çalışmak ve yüzüne vurmak yerine; duruma göre gönül alıcı, bozulmuş ilişkileri onarıcı şeyler bulup söyleyebilmek en iyisidir. Örneğin, gerekiyorsa; ‘Peki, kardeşim; öyle olsun! Belki de doğru söylüyorsunuzdur! Eğer benim bilmediklerimi sen biliyorsan ne mutlu bize! Allah’a çok şükür ki, ikimiz birden câhil değiliz! Benim bilmediklerimi senin bilmen, ikimiz için de kazançtır. Bildiklerini Allah rızası için bana da öğret!’ gibi sözlerle onu, kendi nefesine tercih ettiğini gösterebilmen; onun bildiklerinden yararlanmaya, neyi bilip, neyi bilemediğini kendisinin de anlamasına yardımcı olmaya çalışman, daha iyi bir yol ve yöntem olabilir.

İnsan, gereksiz yere tartışmaya, çekişmeye, çatışmaya girmekten kaçınmalıdır. Bu, Müslümana daha çok yakışan bir tutumdur. İnsan, böylece hem Müslüman kardeşinin nefisini, hem de kendi nefisini kafese kapatmış, elini kolunu bağlamış, yolunu vurmasını engellemiş olur. Allah rızası için, bütün Müslümanları kendisinden daha üstün ve daha değerli görmek: ‘Herkes yahşî ben yaman, herkes buğday ben sâman!’ diyebilmek en güzel erdemdir. Allah, rızasını kazanmak için kendi nefisini alçaltanları yükseltir. İnsan, Müslüman kardeşini her zaman kendi nefesine tercih etmeli, bunu da yeri geldiğinde göstermeli ve ispat edebilmelidir. Resulullah’a bile neler yaptılar ama o bunların hepsine sabretti. Allah, Peygamberinin bu ahlâkını şöyle övüyor: ‘Allah’ın rahmeti sebebiyle onlara yumuşak davrandın. Eğer sen, sert ve katı kalpli olsaydın, muhakkak ki insanlar etrafından dağılır giderlerdi. Öyleyse onları affet ve bağışlanmalarını dile!’ (Âl-i İmrân Sûresi, 159).

Biz sabrın önemini, değerini, kıymetini bilmiyoruz; o yüz-

den de sabredemiyoruz ama sabır çok büyük bir iş, çok büyük bir mücadeledir. Biz de Peygamberimizin yaptığı gibi, özellikle mümin kardeşlerimize her konuda ve her şeye rağmen, hatta bize kötülük etse, bizi incitse bile hep iyilik, iyilik, iyilik edebilirsek; hem onların yaptıklarından utanmalarının ve birbirimizi daha çok anlayıp sevebilmenin, hem de Allah'ın hoşnutluğunun, yardım ve desteğinin yolunu açmış oluruz. İnsandaki şu nefis, benlik, enâniyet, egoizm, bencillik duygusu, hırs ve 'Ben, ben!' iddiası var ya, bunlar şeytandan bile beterdir ve çok daha tehlikelidir. Çünkü şeytan da zaten bunları kullanır, bunlarla insana yaklaşır. Şeytanın bir adı da Azâzil'dir. O da bir zamanlar Allah'a en çok ibadet ve taatte bulunan kullarından biriymiş. Ama kibri ve hasedi onu şaşırtmış. Nefis, insana şeytandan daha yakındır ve ondan hiç ayrılmaz. Seni, bırakmaz ki, Allah ile olasın. İnsan, imparator olur ama adam olamaz, insanı kâmil olamaz. Çok savaşlar yapar, savaş meydanlarında çok büyük mücadeleler verir, çok büyük zaferler kazanır ama kendi nefsini yenemez; dünyaya hâkim olur ama kendisine hâkim olamaz. Her yeri fetheder ama kendisini feth edemez. Çünkü insanın başkasıyla savaşması, vuruşması, çarpışması, mücadele etmesi, kendi nefsiyle yüzleşmesinden, vuruşmasından, savaşmasından, çarpışmasından çok daha kolaydır. İnsan başkasına kolay vurur ama kendi nefesine vurması o kadar kolay değildir. Dünya sevgisi insanın kalbinden kolay kolay temizlenmez.

İnsanın, kalbindeki kıskançlık, haset, kin, öfke, hırs, tamah gibi hastalıkları ve yaraları tedavi edebilmesi, sâlim, selim ve sağlıklı bir kalbe sahip olması ancak çok az insana nasip olabilecek büyük bir bahtiyarlıktır. Çok az insan bu hastalıklardan kendisini kurtarabilir. Zaten onlara da insanı kâmil derler. Kâmil ve olgun insan bütün insanlardan hoş-

nut ve razı olan, kimseye haset etmeyen, kin gütmeyen, incinse de incitmeyen insandır. İşte esas elde edilmesi gereken güç ve iktidar bu iktidardır. Bu işler de öyle birden bire ve kolayca olabilecek şeylerden değildir. Bu da kolay bir şey değildir. Bu dünyada en büyük mücadeleyi gerektiren şey budur. Kimi bir senede, kimi iki senede, kimi yirmi senede, kimi elli senede, kimi bir ömür boyu uğraşır da bu yolda belli mesafeler kat eder, belli derecelere yükselir. Kimisi de hiçbir yol kat edemez, hiçbir dereceye yükselemez. Böyle bir gücü ve iktidarı elde edebilmek için, insanın her şeyiyle Allah'a yönelmesi, O'ndan yardım istemesi, mütevazı olması, eksikliğini, noksanı görüp kabul etmesi ve düzeltmek için çok çalışması; bu yolda merhale kat etmiş olanların yardımını ve desteğini alması gereklidir. Ne olursa olsun, yine de bu yolda, bütün ömrü boyunca sabırla, inançla, yavaş yavaş ve sağlam adımlarla ilerlemeye çalışmaktan geri durmamalıdır.”

İLİM VE TASAVVUF ERBABIYLA MÜNASEBETLERİ

İlim, din, tasavvuf, edebiyat, kültür, sanat, tefekkür vb. alanlardaki faaliyetleriyle, çalışmalarıyla temayüz etmiş herkesin Ali Yakup Hoca'nın gönlünde ayrı bir yeri ve önemi vardı. Mehmet Zâhit Kotku, Mahmud Sami Ramazanoğlu, Mahmud Ustaosmanoğlu gibi tasavvuf önderleriyle çok yakın bir irtibat içindeydi. Onları her fırsatta hürmetle andı. Yeri geldiğinde Dr. Tayyar Altıkulaç gibi idarecileri de işlerinde ve mesleklerinde gösterdikleri dirayet ve başarılarından dolayı takdir ve tebrik ederdi.

Ali Yakup Hocanın imam-hatip nesline karşı da özel bir sevgisi ve muhabbeti vardı. Dînî bilgilerin yanında müsbet ilimlere de âşinâ, dünya gündemini ve dünyada olup bitenleri yakından izleyip değerlendirebilecek bir şekilde, sağlam bir alt yapıyla yetiştirilmelerini çok doğru bulur ve takdirle

karşılarıdı.

Ali Yakup Hoca, dervişmeşreb, kalendermeşreb, rindmeşreb biri olduğu için, tasavvufa da çok meraklıydı ve tasavvufu çok severdi. Onun tasavvuf üzerine çok geniş incelemeleri, araştırmaları ve çalışmaları olmuştı. Türkiye’de tasavvuf irfanına onun kadar sahip başka birini bulabilmek imkânsız denecek kadar zordu.

Ali Yakup Hoca, tasavvuf yolunun samimilerine; bu yolda ihlasla, aşkla, şevkle hizmet etmeye çalışanlara; bazı konularda kendileriyle anlaşamadığı, ters düştüğü, aynı fikir, görüş ve kanaatte olmadığı durumlar olsa bile, büyük saygı gösterirdi. Ufak tefek eksiklerini, hatalarını hoş görür, olumlu, iyi ve güzel taraflarını ise öne çıkararak sitayişle, sevgi ve saygıyla söz ederdi. Örneğin rahmetli Mehmed Zâhid Kotku (1897-1980), rahmetli Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi (1892-1984) ve Mahmud Ustaosmanoğlu Efendi (d. 1929), onun en fazla görüşüp konuştuğu, baş başa uzun özel sohbetler ettiği, fikir, bilgi ve görüş alışverişinde bulunduğu, çok yakın, samimi ve candan, dostluk, muhabbet, kardeşlik, sevgi, saygı, bağlılık ilişkileri içinde bulunduğu şahsiyetlerdendi. Hoca, her fırsatta onlarla bir araya gelmeye, onları ziyaret etmeye çalışırdı. Onlar da Hocayı çok severler, sayarlar, kendilerinden bilirler, hatta kendi öz ihvanlarından, müritlerinden, talebelerinden, yoldaşlarından, gönüldaşlarından çok daha ileri tutarlardı. Öyle ki, bu yüz yüze görüşmelerin, özel sohbetlerin arası biraz açılacak olsa bu zâtlar, Hocayı ararlar, sorarlar, davet ederler, bazen de kendileri bizzat onun ziyaretine gelirlerdi.

Ali Yakup Hoca, çok mütevazı ve mahviyetkar bir insan olduğu için, onların kendisine karşı gösterdikleri rağbet, ilgi, iltifat, hürmet ve muhabbet hususunda kimseye bir şey anlatmazdı. Ben de bu zâtlarla ilişkileri, aralarında geçen

olaylar ve sohbetler konusunda onun ağzından fazla bir şey duymadım. Ama bizzat görüp, şahit olanlardan, güvenilir kimselerden çok şeyler duydum. Bu tür durumların, çok yakından tanıştığı olmuş, kendi gözleriyle görmüş, yakînen bilen ve anlatan pek çok güvenilir şahidi vardır.

MEHMED ZÂHİD EFENDİ'YE HOCALIĞI

Ali Yakup Hoca, Mehmed Zâhid Kotku Efendinin çok mübarek, ihlas sahibi, temiz, çok hoş sohbet, ilim ve hal sahibi, büyük bir insan olduğunu söyler, onun özellikle çok mahviyetkâr, Allah'a yakın ve bağlı hâlini beğendiğini ve kendisini etkilediğini ifade ederdi. "Azizim, bu işler sadece kuru ilimle olmaz! Hâl de lazım! Yaşamak lazım! İnsan *kavvâl* (geveze, çok konuşan) değil, *fa'âl* (çok gayretli ve çalışkan) olmalı! Mehmed Zâhid Efendi de hâl ehli, Allah'a bağlı, Allah âşığı, tam bir Allah adamı, nur gibi bir insan! Bu memlekette çok insan yetiştirdi, onlara yön verdi, çok büyük hizmetleri oldu. Allah kendisinden ve onun gibilerden râzî olsun!" derdi.

Mehmed Zâhid Kotku Efendi de onu çok sever, onunla bir araya gelmekten; başta tasavvuf konuları olmak üzere her konuda sohbet etmekten, karşılıklı fikir alışverişinde bulunmaktan çok memnun kalırdı. Hatta mûtat sohbetlerinden birinde, kendisi sohbe başlamadan önce Ali Yakup Hocanın da geldiğini görünce; 'Buyur, Ali Yakup Efendi kardeşim; bugün de seni dinleyelim!' diyerek sohbeti onun yapmasını teklif ettiği bile olmuştu. Bu hiç de olağan bir şey değildi. Ali Yakup Hoca, bu iltifat ve âlicenaplıktan dolayı hem çok mahcup, hem çok memnun olmuş; ancak nazikçe kendisinin ifade etmeye geldiğini beyan etmişti.

Mehmed Zâhid Efendi, zaman zaman Ali Yakup Hocaya; "– Ali Yakup Efendi kardeşim! Mâşâallah siz, ne güzel gece

gündüz durmadan talebe yetiştiriyorsunuz! Sizin gibi birinden ders okumak çok büyük bir nasip ve bahtiyarlıktır! Ne olur, bizi de bundan mahrum etmeyin! Bizi de sizin talebeliğinize kabul buyurun! Uygun bir eser seçelim de beraberce okuyalım!” diye teklifte bulunmuştu. Epeyce istişarelerde bulunduktan sonra bir kitap üzerinde anlaşmışlar, sıra derslere başlamaya gelmişti. Mehmed Zâhid Efendi, ilk derste seçtikleri kitapla beraber, şık bir sopa da hazırlamış, bu sopayı Ali Yakup Hocaya uzatarak; “Hocam, bizi okuturken öyle boş ve serbest bırakmayınız! Biraz sıkıştırın! Eğer tembellik edecek olursak, gerektiğinde bunu da kullanın!” diye latife etmişti.

Mehmed Zâhid Efendi böylece çevresindekilere, hem Ali Yakup Hocanın ne kadar değerli bir insan olduğunu; hem de ilim öğrenmenin ne kadar gerekli, önemli ve ciddi bir iş olduğunu; bunun yaşının başının olmadığını; âlime saygı göstermek gerektiğini anlatmaya ve herkese çok güzel bir mesaj vermeye de çalışmıştı. Seçtikleri bu kitabı bir müddet beraberce okumuşlar ama daha sonra araya bazı sağlık sorunları girince devamını getirmeleri mümkün olamamıştı.

BU SAKAL BENDE NE DEĞİŞTİRDİ?

Ali Yakup Hoca, Mahmud Efendi'nin de ihlasını, takvasını, samimiyetini takdir ederdi. Zaman zaman ziyaretine gider uzun uzun sohbet ederlerdi. Bazı konularda aralarında ufak tefek fikir ayrılıkları olsa da birbirlerine çok değer verirlerdi. Ali Yakup Hocanın şalvarı, cübbesi, sarığı, hatta ilk zamanlar sakalı bile olmamasına rağmen, Mahmud Efendi de onu çok sever, takdir eder, özellikle tasavvuf konularında onunla sohbet etmekten çok hazzederdi. Mahmud Efendi'nin ricası üzerine Ali Yakup Hoca, İsmailağa'daki kurslarda, özellikle kız öğrencilere, kendisi yatağa düşene

kadar ders vermeye devam etmişti.

Hocanın kılık kıyafetinin Mahmud Efendi cemaatinin ölçülerine uymamasına; cübbesiz, şalvarsız, sarıksız hatta sakalsız olmasına rağmen Efendi Hazretlerinin bu kılıksız gördükleri adama bu kadar değer vermesine, itibar etmesine etrafındakiler pek bir anlam veremiyorlardı. Mahmud Efendi, sakal, şalvar, cübbe konusunda bir şey söylememesine rağmen, etrafındakiler, Hocayı özellikle sakal bırakması konusunda sıkıştırmaktan geri kalmıyorlarmış. Zaman zaman Hocanın da kendileri gibi sakal bırakması, cübbe ve şalvar giymesi, sarık sarması gerektiği konusunda kendisine doğrudan veya dolaylı olarak telkin ve imalarda bulunurlarmış. Fakat Efendi Hazretlerinin kulağına gider korkusuyla da fazla ileri gidemiyorlarmış. Hoca, o sıralar, büyük bir fabrikanın muhasebe servisinde çalıştığı için, sakal bırakma işini emeklilik sonrasına bırakma niyetindeymiş. Mahmud Efendinin müridleri arasından bazıları bu ısrarları tâciz derecesine vardırınca da;

– Azizim! Niyetim var! İnşallah yakında ben de sakal bırakacağım! diyerek geçiştirmeye çalışsa da, bazıları yine de yakasını bırakmıyor, ısrarların ardı arkası kesilmiyormuş.

Nihayet Hoca da emekli olmayı beklemeden sakalını âzât edivermiş. Böylece Mahmud Efendinin müritlerinin tâcizlerinden ve sıkıştırmalarından yakasını kurtarabilmiş. Hâlâ fabrikada çalışmaya devam ediyormuş.

Bir gün İmdat Kaya Hoca, bir iş için fabrikaya gelmiş ve bu arada Ali Yakup Hocaya da uğramış. Hoca kendisine yarı şaka, yarı ciddi;

– Yahu Azizim! Şu bizim Mahmud Efendinin etrafındakiler sakal bırakmam için beni çok sıkıştırdılar, âdetâ tâciz ettiler. Ben de bırakayım artık şu sakalı, bakalım ne olacak?

Bende ne gibi değişiklikler meydana gelecek? diye düşündüm. Sakalı bırakmasına bıraktım ama azizim bu sakal bende hiçbir değişiklik yapmadı! Bakıyorum da ben, sakal bırakmadan önce nasılsam, yine aynıyım! Sakalımı uzattıktan sonra, başka bir Ali Yakup olamadım! Bilemiyorum bende mi bir problem var? Bunlar bana bu kadar baskıyı ve tâcizi niye yaptılar, bir türlü anlayamadım? diyerek takılmış.

Ali Yakup Hoca, insanın sîretinin sûretinden daha önemli olduğuna; amellerinin, iş ve davranışlarının dış görünüşünden, kılık, kıyafetinden daha iyi ve hayırlı olması gerektiğine inananlardandı. Elbette peygamberlere, Allah'ın has kullarına kılık kıyafetle, giyim kuşamlarla da benzemeye çalışmak da güzel bir şeydi ama önce sîret, gidişat, amel, iş ve davranış olarak onlara benzemek çok daha önemli ve gerekliydi. Peygamberlerin, velilerin kılık kıyafetine, sûretine bürünüp de şeytanın bile yapmaktan haya edeceği kötülükleri yapmak insana bir fayda sağlamaz, aksine günahını ve vebalini daha da artırır.

Hoca, kılığı, kıyafeti, dış görünüşü, lafı ve sözü ile özü, içi, gerçek yüzü birbirini tutmayan dalaverecileri ve madrabazları hiç sevmezdi. Sûreti, kılığı, kıyafeti, dış görünüşü, lafı, sözü, hâli, tavrı, kisvesi sanki evliyaya ve enbiyaya benzeyen, ancak sîreti, gidişatı bozuk, şeytanın bile yapmaktan utanacağı çirkin işler işlemekten utanmayan samimiyetsizlerden hiç hoşlanmazdı. Hayatı boyunca böyle olumsuz örneklerle de çok karşılaşmıştı. Bu yüzden de herkesi, özellikle de talebelerini, insanların dış görünüşüne bakıp aldandı mamaları konusunda sürekli uyarır; hayatı boyunca kendisinin en büyük zararı bu tiplerden gördüğünden yakınır, sebebini de şöyle anlatırdı:

“Azizim! Ben, hayatta en büyük kazıkları bu sofı kılıklı, dindar görünüşlü, sûreti düzgün ama sîreti bozuk insanlar-

dan yemişimdir. Çünkü kılık kıyafetlerine kanarak onlardan bana herhangi bir kötülük gelmeyeceğini düşündüğüm, onlara sonsuz ve sınırsız bir şekilde inandığım, güvendiğim, teslim olduğum, kapılıp aldandığım için böylelerinden çok kazık yemişimdir. Bunlar beni, hem maddî, hem de manevî bakımdan çok hırpaladılar, sıkıntılara, zararlara soktular. Diğerlerine karşı ise hep daha dikkatli, ihtiyatlı, tedbirli davrandığım, onlara kolay kolay teslim olmadığım, körü körüne kapılmadığım için hemen hemen hiç aldanmamışımdır. Onlarla ilişkilerimi gayet medenî ve İslamî ölçüler içerisinde sürdürebildiğimden, onlardan öbürleri kadar zarar görmedim. Sakın siz, benim gibi yapmayın! En çok da kılık kıyafetle, dış görünüşle dindarlık ve sofuluk taslayarak, insanları aldatmaya çalışan alçaklara karşı dikkatli olun!”

NECİP FÂZIL KISAKÜREK'E MUHABBETİ

Ali Yakup Cenkciler Hocanın en çok sevdiği, saydığı, takdir ettiği aydınlardan, münevverlerden biri de Necip Fâzıl Kısakürek'ti. Onun özellikle dehâsına, hazır cevaplığına ve şairliğine hayrandı. Bu sevgi, saygı ve takdir hislerini de her vesileyle dile getirirdi. İslam'ın bu kadar garip olduğu bir dönemde, Allah'ın onun gönlünü İslam'a açmasının, onun da sanatıyla, kalemiyle, şiiriyle, fikir ve düşünceleriyle olağanüstü bir cesaretle İslam'ı savunmasının Allah'ın Müslümanlara çok büyük bir lutfu olduğunu; onun şairliğinin Mehmet Akif'ten de ileri ve üstün olduğunu anlatırdı.

O zamanlar Türkiye'de, anarşi ve terörün kol gezdiği; sağ sol çatışmalarının işi iyice azıttığı; her gün onlarca gencin yok yere kurşunlara hedef olduğu; kimin kimi niye vurduğunun belli olmadığı çok sıkıntılı günler yaşanıyordu. Bir gün Üstad'a şöyle bir soru sormuşlar:

– Üstat, bu gençlerin derdi ne? Bunlar ne istiyorlar, ne arıyorlar? Üstat hiç düşünmeden hemen cevabı yapıştırmış:

– Hiç, ne arayacaklar! Putun büyüğünü arıyorlar!

Gerçekten de yanlış eğitim politikalarıyla kafaları şartlandırılmış, Allah inancından, Hak, hakikat duygusundan koparılmış, Allah unutturulmuş, Allah'a ve Allah'ın dinine düşman hâle getirilmiş, insanları tanrılaştırmaktan ve putlaştırmaktan başka bir şey öğretilmemiş bir nesilden başka ne beklenebilirdi ki? Bu kafayla büyüüp dünyaya açıldıkça, bunların yerel putlar yerine daha evrensel, daha büyük, daha yeni, daha farklı putlar, idoller aramalarından; hem kendilerinin, hem toplumlarının, hem de bütün insanlığın felaketine sebep olacak putlaştırılmış, dogmalastırılmış ideolojilerin, ideologların peşlerinde heder olup gitmelerinden daha doğal ne olabilirdi? Herkesin kabul edebileceği bu gerçeği bu kadar az sözle, bu kadar güzel ifade edebilmek de ancak Necip Fâzıl'a has bir şeydi. Nitekim bu cevap Ali Yakup Hocanın da çok hoşuna gitmiş, takdirlerini şöyle ifade etmişti:

– Azizim; şu Necip Fâzıl, müthiş bir adam! Olağanüstü bir dehâ! Ben kırk yıl düşünsem böyle bir söz söyleyemezdim.

Bir ara, Ramazan'ın ve bayramın nasıl tespit edilmesi gerektiği hususunda ilim adamları arasında ve Müslüman kamuoyunda hararetli tartışmalar vardı. Neredeyse her kafadan bir ses çıkıyordu. Bazı kimseler, ayetlerden, hadîslerden deliller getirerek Ramazan'a başlanabilmesi veya bayram yapılabilmesi için ru'yeti hilâlin (birkaç gün hiç görünmeyen Ay'ın hilal halinin ilk defa görülmesinin) şart olduğunu, bazıları da artık astronomi ilminin bu kadar ilerlediği bir dönemde, bu ânın saniyesi saniyesine hesaplanabileceğini, dolayısıyla gökyüzünde hilal aramadan bunun görülebileceği ânın pek kolay ve kesin bir biçimde belirlenebileceğini savu-

nuyordu. Böyle elektrikli bir hava içerisinde Necip Fâzıl'ın şu sözü Ali Yakup Hocanın çok hoşuna gitmişti:

– Allah, Kitabında bunun sadece ilme'l-yakîn, yani yalnız hesapla bilinmesini değil; ayn'e'l-yakîn, yani gözle de görülebilmek belirlenmesini şart koşturmuştur. Daha bunun neyini tartışıyorlar, anlamıyorum.

İslamî ilimlerde uzmanlaşmış yüzlerce ilim adamı, bu konuda durmadan, dinlenmeden, yazıp çiziyor, görüşüp konuşuyor, tartışıyor, fakat bu konuyu bir esasa bağlayamıyordu. Pek de ihtisası olmadığı halde, Necip Fâzıl'ın bu konuda en anlamlı ve en güzel sözü söyleyebilmesini, onun olağanüstü dehâsına ve meselenin ruhunu ve özünü kolayca anlayabilme yeteneğine bağlamıştı.

Hoca, Necip Fâzıl'ın; “İslam'ın iki büyük düşmanı vardır. Biri içerideki ham ve kaba softa, yobazdır; diğeri de dışarıdaki İslam düşmanı kâfirdir!” sözüne hak verir ve bunun çok doğru bir tespit olduğunu söylerdi.

Hoca, çok sevdiği, saydığı, takdir ettiği Necip Fâzıl'ın vefatına (25 Mayıs 1983) çok üzölmüş, çok ağlamış ve; “Azizim! Necip Fâzıl, deli dolu biriydi ama çok büyük bir şair, edip, yazar, mütefekkir ve sanatçıydı. Dehâ seviyesinde çok müthiş bir zekâsı vardı. Her hâl ve şart altında, aşkla ve şevkle inancının mücadelesini vermiş, iman ve ihlas sahibi bir dâvâ adamıydı. Kendini ortaya atmış bir insandı. İslam'a uzaktan yakından kimin bir yamuğu, bir eğriliği, bir yanlışlığı olursa, saldırganın kim olduğuna aldırmdan hemen karşısına dikiliverir, haddini bildirmeye çalışırdı. O, sanki en çok lazım olduğu bir zamanda çağrılmış da birden bire karanlıkların arasından fırlayıp ortaya çıkmış; elindeki İslam meşalesiyle karanlıkları parçalamış esâtirî bir kahramana benziyordu. İslam'ın bu kadar garip olduğu bir dönem-

de Allah'ın onun gönlünü İslam'a açması, onun da bu kadar büyük bir cesaretle, kalemiyle, şiirleriyle, yazılarıyla, konferanslarıyla, fikir ve düşünceleriyle, hazır cevaplılığıyla, İslam'ı var gücüyle savunması, bence Allah'ın bu millete çok büyük lütuflarından biridir. Onun değerini ve önemini takdir etmeyenlere, şunu hatırlatmak isterim ki; eğer o, böyle zor bir zamanda, İslam'ın yanında değil de aynı mücadele azmiyle karşısında yer alsaydı, hâlimiz ne olurdu, başımıza neler gelirdi, önce bunu bir düşünsünler!" demişti.

MÜTEFÂİL BİR ŞEYHUL-MECÂNİN

Kadir Mısıroğlu'nun deli dolu, gözü kara hâli, atılganlığı; özellikle de İslam'ın zafer ve galebe günlerinin yakın olduğuna dair iyimser görüşleri, Ali Yakup Hocanın çok hoşuna giderdi. Zaman zaman Hoca'yı ziyarete gelen Kadir Mısıroğlu'na da, özel sohbetlerinde şu hususları hatırlatırdı; *"Küllü hâlin yezûl! Her hâl gelip geçicidir!"* sözü ve *"Küllü men aleyhâ fân! Yeryüzündeki her şey fanidir!"* (Rahmân Sûresi, 26) ayetinin hükmü gereğince bu dünyada hiçbir şey ne kemâl üzere, ne de zevâl üzere devam edip gitmez. Dolayısıyla her hâl gelip geçicidir. Hak ve bâtil mücadelesi üzerine kurulmuş bu dünyada, kurulduğundan beri bazen birisi, bazen diğeri öbürü üzerine galebe çalmasıyla devam edip gelmiştir. Beşerî liyâkata ve istihkaka göre her ikisi de nöbetleşe gâlip veya mağlup olarak kıyamete kadar devam edecektir. Bu tebeddülât ebedidir. Bunların hiçbirisi dünya üzerinden tamamen yok edilemez. Çünkü Allah, bu dünyanın nizamını Hak-bâtil mücadelesi üzerine kurmuştur. Küfür de iman da yeryüzünden tamamen silinemez; bertaraf edilemez. Bazen gâliben, bazen mağluben de olsa kıyamete kadar devam edeceklerdir. İmanın galebe döneminde de küfür tamamen yok olmaz, mağluben de olsa devam eder. Çünkü

Allah'ın *Mudill* sıfatı, karşılıksız kalmaz. Allah'tan başka ebedî ve ezeli olan hiçbir şey yoktur. Bu nedenle bu gâlibiyet ve mağlubiyet dönemleri de devamlı olamaz. Nitekim İslam'ın galebe ve üstünlük dönemlerinden sonra yakın tarihimizde değişik sebepler yüzünden, bir süre bâtılın galebe ve üstünlük dönemleri yaşamış, gâlibiyet nöbeti bir süreliğine bâtılın eline geçmiştir, ama artık küfür, inkar ve bâtıl nöbetini savmıştır. Kemâlini bulan küfür, inkâr ve bâtılın bundan sonra artık düşüşe geçmiştir. Yaşanan bütün gelişmeler de bâtılın zevale doğru gittiğini; Hakkın ise yükseliş ve çıkış döneminde olduğunu göstermektedir. Şeb-i yeldâ artık bitmiş, gözü olana gün ışımaya başlamıştır. Kış bitip, mevsim yaza döndüğünde nasıl kimsenin kışı devam ettirmeye ve yazın gelmesini engellemeye gücü yetmezse, bundan sonra artık imanın kemâle, küfrün ve inkârcılığın da zevâle doğru gitmesini hiç kimse engelleyemeyecektir. Dinsizlerinin sonu gelmekte olan bâtılı ayakta tutma çaba ve gayretleri, sonu gelmiş olan kışı devam ettirmeye çalışmaktan farksız büyük bir ahmaklıktır. Mevsim İslam'ın galebe dönemine doğru evrilmiştir. Nöbet, sağlam Müslümanlarda ve onların iktidarındadır. Bunu kimse önleyemeyecektir. Her oluş, izn-i ilâhîye bağlıdır. Her şeyde temel sâik murâdı ilâhîdir. Bunun böyle olduğu da olayların cereyanından, vukuâtın seyirinden çok net bir biçimde anlaşılmaktadır. Ama her şeyin bir zamanı ve ölçüsü vardır. Örneğin, güneş ne kadar zamanda tutulmuşsa, açılması da o kadar sürer. Normalde küfrün galebesi kaç yılda sağlanmışsa, İslam'ın belini doğrultması ve imanın galebesi için de o kadar bir süre gerekir. Fakat Allah'ın rahmeti gazabına gâlip olduğu için, Hakkın hâkimiyeti ve imanın galebe dönemi, küfrün galebe mevsiminden daha uzun sürecektir. Milletimizin en uzun gecesinin ve en koyu karanlıklarının ardından artık şafak sökmektedir. Bâtıl zevâle,

batışa doğru giderken, Hakkın yeniden doğuşa ve kemâle doğru ilerlemektedir. Yarınlarımızın inşaallah bugünlerimizden çok daha güzel olacaktır. Bundan sonraki bütün umut ve beklentiler tekrar Müslüman Türk asrının başlayacağı yönündedir. Allah'ın muradı ve iradesi de bu yöndedir. Bu, meşiyet-i ilahiyye icabıdır. *“El-İslâmu ya'lû velâ yu'lâ aleyh: İslam en üstündür, hiçbir şey ondan üstün olamaz!”* hükmü gereğince İslam'ın bu talihini değiştirmeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Bu, *âdetullah* (Allah'ın âdeti) icabıdır. *“İzâ erâdellâhu şey'en heyee esbâbehû, yüheyiü'lesbâb”* hadîsinde de ifade edildiği üzere, Allah bir şeyin olmasını murat ederse, ona göre onun sebeplerini de hazırlar. Bütün ümmet, Müslümanlar hiç çalışmasa, yan gelip yatsa bile Allah İslam'ı yine gâlip getirip üstün kılacaktır. Ama böyle zamanlarda yapılacak cihadın ve mücadelenin eciri ve sevabı da çok daha fazladır. Milletlerin, medeniyetlerin yıkılması da, kurulması da öyle birkaç yılda, bir iki nesillik bir sürede olmaz. Nitekim Osmanlı Devleti de ancak 200-250 yılda yıkılabılmıştır. Bugünün dünyasında Amerika veya Batı'nın bundan sonraki ömrü ve üstünlüğü 100 yılı geçemeyecektir. Belki bu süreyi bile dolduramadan yıkılacaklardır. Zaten şimdiden çöküşün ve yıkılmanın emareleri baş göstermiştir. Teknolojileri gerilemiş, kültür ve medeniyetlerinin donmuş ve bozulmuştur. Batı'nın zevâli inşaallah Doğu'nun kemâli; Amerika'nın zevâli de inşaallah Türkiye'nin kemâli olacağını ve bunun da çok yakın bir zamanda gerçekleşecektir.

Hoca, Kadir Mısıroğlu'nun bu anlattıklarını çok büyük bir ilgi, merak, hatta zevkle dinlerdi. Fakat Hoca, hem biraz daha gerçekçi bir mizaca sahipti hem de olaylara daha ilmi ve temkinli bir bakış açısıyla bakabilirdi. Ayrıca daha ilk gençlik yıllarından itibaren ülkesinde komünist katliamlara, ihanetlere, yakınlarından pek çok kişinin şehadetine şahit

olmuştu. Dünyanın her tarafındaki Müslümanların içinde yaşadıkları mevcut şartlar, uğradıkları türlü baskı ve zulümler, aydın ve yönetici sınıfın ihanetleri, onun çok fazla iyimser olmasına izin vermez, dolayısıyla Kadir Bey'in anlattıklarına da mesafeli dururdu. Daha fazla ümitvar olmayı, ye'se düşmemeyi o da çok ister; fakat yine de akıllı, tedbirli, ölçülü, mâkul ve mantıklı olmaktan ve davranmaktan geri kalmazdı. Yazı hayatı olmamasına, aktif mücadelelerin içine fazla girmemesine rağmen, Hocanın şuurlarında da çok büyük bir aktif mücadele hevesi ve arzusu vardı. Keskin kalemi, dînî ve millî konulardaki duyarlılığı, atılganlığı, gözü pekliği ve gözü karalığı yüzünden Kadir Mısıroğlu'nu sever, takdir eder ve ona teveccüh gösterirdi. Bu takdir ve teveccühünün bir ifadesi olarak da ona, kendisinin de tasvibiyle çılgınların, mecnunların, delikanlıların başı anlamında '*Şeyh'ul Mecânîn*' unvanını vermişti. Ona daha çok bu unvanla hitap ederdi. Bu bir ta'riz, azarlama ve kınama ifadesi değil, daha çok bir takdir ve iştiyak ifadesiydi. Böyle olduğu da, ona bu unvanla hitap ederken yüzüne yansıyan sempati ifadesinden ve ses tonundan çok rahat anlaşılabilir. Onun bu hitabından Kadir Mısıroğlu da hiç incinmez, hatta büyük bir memnuniyet duyardı. Hocamın; sevdiği insanlara, hem bu sevgisini göstermek, hem de onları belli bir yönde teşvik etmek ve gayrete getirmek için onlara kendilerinin de seveceği belli lakaplar takma ve unvanlar verme âdeti vardı. Bana da, bizim aile lakabımızın İmadoğulları olmasından hareketle, '*imâdüddîn*: dînin direği' lakabını vermişti.

Aynı şeyi Peygamber Efendimizin de yaptığını biliyoruz. Örneğin, Halid b. Velid'e de '*Seyfullahi'l-Meslûl* (Allah'ın çekilmiş kılıcı)' unvanını ve lakabını vermişlerdi...

Ali Yakup Hoca'nın çok büyük idealleri, hayalleri, ileriye

dönük güzel ümitleri ve beklentileri vardı. Ama o, zaferle değil, seferle memur olduğunun bilincinde olan biriydi. Yani onun için önemli olan; İslam'ın illa ikbal döneminde, galebe döneminde yaşamak, o dönemin nimetlerinden nemalanmak değildi. Hangi devir ve dönem olursa olsun, en yüksek takvaya, görev ve sorumluluk bilincine sahip olarak elinden gelenin en fazlasını yapmaya çalışırdı. Yoksa İslam'ın ikbal ve galebe döneminde yaşayıp da Allah'ın rızasına uygun hiçbir işi, ameli, eylemi olmayan, aksine bu nimetleri israf eden kimse bundan bir fayda elde edemez, hatta dünya ve ahiretini zarar çekmiş olurdu.

Hoca, yaşadıklarının, geçirdiği zor dönemlerin, çektiği çilelerin, acıların tabii bir sonucu olarak zaman zaman biraz dertli, sıkıntılı, bedbîn, kötümser ve üzüntülü bir ruh hâli içine girerdi. Özellikle böyle durumlarda Kadir Mısıroğlu'nun kendisini ziyarete gelip, ileriye yönelik böyle iyimser, olumlu, müjde dolu şeyler söylemesi Hocanın çok hoşuna gider ve ona şöyle derdi:

“– Azizim! Maşaallah, sen çok *mütefâil* (iyimser, nîkbîn) bir adamsın. Her şeyin bir iyi ve olumlu tarafını görebiliyorsun. Senin gelecekte bu kadar ümitli sözlerin ve sohbetin benim çok hoşuma gidiyor. Özellikle de ruhen sıkıldığım zamanlarda sanki bana ilaç gibi geliyor. Bu yüzden de inan senin böyle sohbetlerine çok ihtiyaç hissediyorum. Beni bu tür sohbetinden fazla mahrum bırakma! Olur mu?”

EVLYALIĞIN ŞARTI

Ali Yakup Hoca, Diyanet'in Haseki Eğitim Merkezinde hocalık yaparken, aşağı yukarı bütün öğrencilerin ve hocaların katılımıyla karayoluyla bir umre seyahati de düzenlenir. Hoca, her zamanki alışkanlığıyla yolculuk boyunca çok az yemek yer, çok az uyur ve çok az konuşur. Genellikle Kur'ân

okumakla, zikirle ve fikirle meşgul olur. Fakat hocalardan biri İstanbul'dan çıktıkları andan itibaren yol boyunca ve günlerce durmadan genelde tasavvuf konulu ve sözün sonunda hep kendini övücü konuşmalarla bütün yolcuları canından bezdirir. Durmadan işin sonunu kendisine bağlayarak mürşitlikten, kerâmet ehli, Allah dostu, insanı kâmil olmaktadır, evliyalıktan atar durur. Çoğunun başı sonu, aslı esası olmayan hikâyelerinin, laflarının ardı arkası kesilmez. Bereket versin bu zât çok uykuya ve yemeğe düşkün olduğu için ancak uzun uyku fasılları sırasında ve yemek esnasında ağızındaki çiğnerken kulaklar ve kafalar biraz olsun rahat edebilir. Ali Yakup Hocanın da bu işe epeyce canı sıkılır ama yine de bir şey söyleyip onu bozmak istemez, sabreder. Fakat günler boyu bu böyle devam ettikten sonra artık kimsede daha fazla tahammül edebilmeye mecal kalmaz.

Bu boşboğaz zâta haddinin bildirilmesi zamanı çoktan gelip geçmiştir. Ama bu işi kim yapacak? Ali Yakup Hocayı çok seven ve yakından tanıyan talebeler, bunun hakkından ancak onun gelebileceğini çok iyi bilmektedirler. Onun bir şekilde bu işe el atmasını sağlamak için çareler aramaya başlarlar. Günler sonra yine bir yerde yemek molası verilir. Ama bu boşboğaz zâttan yemek sırasında da aman yoktur. Yine pes perdeden tasavvuftan bahsetmeye, kendisinin bu yolda ne büyük merhaleler kat etmiş biri olduğunu anlatmaya, sözde kerametlerini anlatmaya, sayıp dökmeye başlar. Bir müddet sonra aynı sofrada bir kenarda sakince kendi halinde oturan, fazla bir şey yemeyen ama sofradakilere eşlik etmiş olmak için arada bir ağzına ufak tefek lokmalar atan, düşünceli hâli ve gereksiz konuşmadan rahatsızlığı gözden kaçmayan Hocaya talebelere biri öbürünün sesini bastırabilecek yüksek bir ses tonuyla bir soru yöneltir:

– Ali Yakup Hocam! Size bir şey sorabilir miyim?

– Tabii evladım, buyurun, sorun!

– Hocam, tasavvufta ne ileri merhalelere ulaştığından söz eden, ne büyük bir veli olduğunu iddia eden, kerametlerini saymakla bitiremeyen hocalarımız var. Ama sizin hiç velayetinizden, kerametinizden bahsettiğinizi duymadık. Sizde hiç bir şey yok mu hocam!

– Evlat bunu niye bana soruyorsunuz? Siz hepiniz yüksek dînî tahsil yapmış, üstelik bu işin ihtisasını da yapan adamlarsınız. Siz kimin ne olup ne olmadığını kendiliğinizden bilemiyorsanız, okuduklarınızı boşuna okumuşsunuz, bir şey anlamamışsınız demektir.

– Vallahi Hocam, biz de az çok bir şeyler biliyoruz ama, bir de sizden dinleseک.

– Evlat bir kere tasavvuf *kâl* (lâf, söz) işi değil, *hâl* işidir. Yani lafla, sözle olmaz yaşayışla olur. Bir adamın lafına değil yaşayışına bakarak durumunu değerlendireceksiniz. Bu konuda ‘Bilen söylemez, söyleyen bilmez!’ demişler.

– Evet, çok doğru, hocam!

– Hâl demişken, gerçek tasavvuf erbabının en önemli üç hâli, yani özelliği hemen hemen tasavvufla ilgili bütün kitaplarda geçer. Bunların ne olduğunu burada bilmeyen yoktur. Birisi saysın da hatırlayalım.

– ‘*Killetü'ttaâm, killetül'kelam, killetül'menam*’ değil mi hocam!

– Aynen öyle! Az yemek, az konuşmak, az uyumak. Öyle tıka basa, aksırınca tıksırınca kadar yemekle; olur olmaz, gerekli gereksiz, aklına geleni sayıp söylemekle; yirmi dört saatin çoğunu uykuda geçirmekle evliya değil, alelade derviş ve tâlip bile olunmaz.

– Ya kerametler hocam!

– Gerçek veli, Allah dostu, kerâmet ehli olduğunu ilan etmez. Gerçek veliler, kerametlerini kadınların aybaşı kanı-

nı sakladıkları gibi saklarlar. Tutup dünyaya ilan etmezler.

– Vallahi hocam! Sözlerinizden çok yararlandık. İnşallah herkes de yararlanmıştı. Ama sizin hâlinizin, sözünüzle söylemediğiniz çok şeyin şahidi olduğunu biz çok iyi görebiliyoruz. Bence siz, evliyalık, kerâmet iddia edenlerden çok daha büyük evliyasınız.

– Evet, Hocam! Arkadaş haklı! Boşuna bilen söylemez, söyleyen bilmez, dememişler!

Hocanın açıklamalarından sonra, o zâta işittirmek için ardı ardına gelen yorumlar çok etkili olur. Umreye gidip gelinceye kadar bir daha böyle gereksiz palavralar atamaz, atsa da kimseye dinletemez. Herkes de Hocanın sayesinde kafaları dinç, rahat ve huzur içinde umrelerini yapıp dönerler.

ALİ NİHAT TARLAN'A TASAVVUF DERSİ

Ali Yakup Hoca zaman zaman; “Yahu Azizim! Memlekette ağız tadıyla sohbet edilebilecek doğru dürüst kimse kalmadı!” diye nitelikli insanların sayılarının gitgide daha da azalmasından dolayı üzüntülerini dile getirirdi. Bu arada ilim, irfan, kültür, sanat, edebiyat alanında görüşüp konuşabileceği; fikir, bilgi ve tecrübe alışverişinde bulunabileceği, konuşmaya değer kim varsa araştırır, soruşturur, onlarla bir araya gelip sohbet edebilmenin çarelerini arardı. Bir ara kendisine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü emekli profesörlerinden ‘Dîvan Edebiyatı Mütûn Şârihi’ Ali Nihat Tarlan Hocadan bahsedilir. Kendisini çok methederler. O da kendisiyle görüşmeyi çok arzu eder. Nihayet bir randevu ayarlanır ve Ali Nihat Hocanın Yakacık’taki Kartallı Köşkü’ne ziyarete gidilir. Özellikle edebî konularda çok güzel ve yararlı, uzun sohbetler olmuş. Her iki taraf da birbirini tanıdığına çok sevinmiş-

tir. Hoca, onun edebiyat konusundaki engin bilgi ve tecrübesinden çok etkilenir. Bir ara söz dönmüş dolaşmış, Dîvan edebiyatının temel konularından biri olan tasavvufa gelmiş. Ali Nihat Bey, sözü, tasavvuf ehli ile din ve şeriat erbâbı arasındaki anlayış farklılıklarına getirmiş ve tasavvufun daha müsamahakâr, hoşgörülü olduğuna; tasavvufun özünde genişlik, rintlik ve hoş meşreplik gibi rahatlıkların yattığına getirmiş. Fakat Ali Yakup Hoca bu görüşe pek katılmamış;

– Azizim! Hep öyle söylerler, ama ben, pek bu görüşte değilim. Çünkü ben konuya başka bir açıdan bakıyorum. Baktığım taraftan mesele çok daha farklı görünüyor, demiş.

Ali Nihat Hoca çok heyecanlanmış ve meraklanmış;

– Aman efendim; lütuf buyurunuz da lütfen söyleyiniz! Doğrusu, sizin bu konudaki farklı görüşünüzü çok merak ettim! diye sorunca Hoca görüşünü şöyle açıklamış:

– Azizim! Bence asıl hoşgörülü olan, rahat ve kolay olan şeriattir. Neden dersenez, şeriat, Allah'ın kullarına ilahî tek-lifidir. Şeriatta helaller de haramlar da emirler de yasaklar da bellidir. Üstelik şeriat, insana öyle yapamayacağı kadar zor işler ve altından kalkamayacağı kadar ağır yükler yük-lemez. Şeriat, insandan sadece, farz, vacip, sünnet gibi sınırlı sayıdaki yükümlülükleri yerine getirmesini, *haram* ve *mek-ruh* gibi az sayıdaki yasaklardan da kaçınmasını ister; hepsi bu kadardır. Bunlara uyan karşılığını görür, uymayan da sonucuna katlanır. Ama tasavvuf öyle mi? Bir kere tasavvuf şeriata ters veya ona aykırı olamaz. Çünkü tasavvuf, nihaye-tinde şeriata temel alan, onun üzerine bina edilmiş bir şeydir. Şeriata aykırı ve ters bir tasavvuf anlayışı ve uygulaması olamaz. Olursa buna, tasavvuf değil, sapıklık veya sapkınlık denir. Tasavvuf ehli de, öncelikle şeriatın herkese emrettiği şeyleri eksiksiz olarak yerine getirmekle yükümlüdür. Ama iş burada bitmez. Bundan sonra da tasavvuf, o yola girenler-

den, bu yolda ilerleyebilmek için daha bir sürü başka yükümlülükleri, görev ve sorumlulukları da yerine getirmesini ister. Örneğin, tasavvuf ehli, *halvetlere* girmek, *çileler* çekmek, beş vakit namazın üzerine daha pek çok gece ve gündüz namazları eklemek, otuz günlük Ramazan orucunun üzerine daha başka oruçlar tutmak, geceleri *kâim* (ibadetle geçirmek), gündüzleri *sâim* (oruçlu) olmak mecburiyetindedir. Sadece haramlardan, mekruhlardan değil, çoğu *mübah*lardan, helallerden de uzak durmak zorundadır. Ömür boyu tetikte olmalıdır. Nefsini ve kendisini sürekli gözetim altında tutmalıdır. Türlü eziyet ve sıkıntılarla nefsini terbiye etmelidir. Her gün, belli zamanlarda belli *tesbihleri*, *tehlilleri*, *tekbirleri*, *zikirleri*, *virdleri*, duaları, dersleri düzenli olarak okumalıdır. Yani tasavvuf; insana şeriatın zorunlu ve yükümlü tutmadığı daha başka bir sürü görev ve sorumluluklar da yükler. Dolayısıyla zor olan şeriat değil, tasavvuf-tur; kolay olan da tasavvuf değil, şeriattır.”

Hocayı dikkatle dinleyen Ali Nihat Tarlan Hoca ona hak verir ve; “Gerçekten doğru söylüyorsunuz üstadım! Doğrusu meseleye bu açıdan bakmak, benim şimdiye kadar aklıma bile gelmemişti. Ufkumu genişlettiniz, bakış açımı değiştirdiniz! Size çok teşekkür ederim!” der.

HOCANIN DİĞERGÂMLIĞI

Ali Yakup Hoca, kendisini ve ömrünü gerçekten adanmaya değer, mukaddes, yüce ve büyük bir dâvâya ve ideale; yani Yaraticısına, O'nun dinine, dâvâsına ve yoluna adanmış, vakfetmiş büyük bir idealistti. Bu adanmışlığın ve mensubiyetin gerektirdiği mesuliyet duygusu, yüksek görev ve sorumluluk bilinciyle (takvâ ile) yaşardı. Tam bir takvâ sahibiydi ve bu takvâ onun iliklerine kadar tüm benliğine işlemişti. O, başını mukaddes ve büyük bir dâvâya adanmış, İslam'ın, bütün

Müslümanların, hatta bütün insanlığın derdini tasasını yüce ve engin gönlünde yaşatan, başkalarını da bu yüce dertten haberdar etmeye çalışan gerçek bir dâvâ adamıydı.

O, hak dâvânın, İslam dâvâsının gözünü budaktan, sözünü dudaktan sakınmayan serdengeçti bir fedaisi; Allah'tan başka hiç kimseye, hiçbir şeye, hiçbir zaman boyun eğmeyen, asla teslim olmayan dönmez bir savaşçısıydı. Bu dâvânın aşkı, şevki, vecdi, derdi, tasası, çilesi, bilinci, şuuru iliklerine kadar işlemiş çok dertli, çileli, iman, ihlas ve takvâ timsali, hâlis muhlis gerçek iman sahibi bir mümindir. Rabbinin her emrine ve hükmüne her şeyiyle candan ve gönülden teslim olmuş hakîki teslimiyet timsali bir Müslüman, olağanüstü insanî nitelikleriyle de adam gibi bir adamdır.

O, dâvâsı uğruna, olağanüstü bir hizmet aşkı ve sevgisiyle her şeyini; varını, yoğunu, evini barkını, servetini, şanını, şöhretini, geleceğini, varlığını her an fedaya hazır; 'fedai ruhlu' fedakâr bir 'hizmet eri', hizmet ehli idealist bir 'dâvâ adamı' idi. O, inandığı yolda gayret ve fedakârlığı vecd ve ibadet hâline getirmişti. Bu yolda başına gelmiş ve gelebilecek hiçbir felaketten korkup çekinmezdi. Hiçbir zaman kendi başının derdine ve kendi dertlerine çare arama peşine düşmemişti. Akli ve fikri yalnızca inancında, ideallerinde ve dâvâsında olmuştu. Müslümanların ve insanlığın bütün sorumluluğunu yüklenmeye her zaman hazır; yükleneceği yükün ağırlığından dolayı asla yılgınlık, çekingenlik ve fütur göstermeyen büyük bir idealistti.

Ali Yakup Cenkciler Hoca, ahlâkî ve estetik duyarlılığı çok gelişmiş; başkalarına iyilikler ve güzellikler yapmada sınır tanımayan; yüksek ahlâk, fazilet, erdem timsali biriydi.

Onun, benim en çok dikkatimi çeken özelliklerinden biri de diğergâmlığı idi. Müslüman toplumun ve gerçek bir

Müslümanın en temel mânevî ve ahlâkî özelliklerinden; İslamî ahlâk kavramlarının en başta gelenlerinden biri olan; günümüzde neredeyse adı bile unutulmuş bulunan *îsâr*ın (gayriyye; Türkçede, diğergâmlık ve özgecilik) en güzel örneklerini ben onda görmüşümdür.

Cömertliğin ve din kardeşliğinin de en ileri derecesi olan *îsâr* (diğergâmlık) kavramı; bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile, sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak için kullanması; hiçbir maddî ve manevî karşılık, övgü ve teşekkür beklemeden sırf Allah rızası için başkaları lehine fedakârlıkta ve özveride bulunmasıdır. Başkalarının yarar ve çıkarını kendi yarar ve çıkarına, başkasının iyiliğini ve mutluluğunu kendi iyiliğine ve mutluluğuna tercih etmesi; başkasını ve başkasının ihtiyacını kendinden ve kendi ihtiyaçlarından daha önde ve üstün tutması da *îsâr* kavramı içine girer. Kur'ân'da bize; Medine'ye hicret eden muhacirlere kalplerini, gönüllerini, evlerini açan, her şeylerini gönül hoşluğuyla onlarla paylaşan Medineli Müslümanlardaki, yani Ensar'daki eşsiz ve çok güzel diğergâmlık örnekleri anlatılır. Allah, onları Kur'ân'da şöyle övüyor:

“Kendilerinden önce o diyarı (Medine'yi) yurt edinmiş ve göğüslerine imanı yerleştirmiş olanlar; kendilerine hicret edip gelenleri severler ve onlara verilen şeylerden ötürü kendi içlerinde hiç bir ihtiyaç (arzu, çekememezlik) duymazlar. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile (kardeşlerini) öz nefislerine tercih ederler. Her kim nefsinin tamahkârlığından, cimri ve bencil tutkularından korunabilmişse; işte onlar, felaha (kurtuluşa) erenlerin tâ kendileridir.” (Haşr Sûresi, 9).

Ali Yakup Hoca, asla bencil ve hodbin biri değildi. Bu yüzden de yaşama aşkı ile değil, yaşatma aşkı ile dopdolu bir

insandı. O, neredeyse hiç kendisi için yaşamamış; hep başkaları (dostları, arkadaşları, talebeleri, milleti, memleketi, başka insanlar) için yaşamıştı Diğergâm; hep başkalarını düşünen, çizgi üstü, sıra dışı, alışılmadık, başka bir eşi, benzeri, kopyası kolay kolay bulunamayacak, nevi şahsına münhasır tek nüsha birisiydi. O asla hodbin değildi. Kendisini hiç düşünmez, kendisi için hiç tasalanmazdı. Zaten tasalanacak bir şeyi de yoktu. Allah, onu sanki başkaları için yaşasın, başkalarının yardımına, imdadına koşsun; başkalarının derdine derman, yarasına merhem, hastalığına ilaç olsun diye seçip de bu dünyaya göndermişti.

O, Hz. Mevlânâ'nın şu mısralarında tanımlanan insan tipine onun kadar uyan başka birini ben ömrümce tanımadım:

*Ne malım var, ne mülküm, ne de aزیğım;
Ama ben, yine de senin aزیğın olsun,
Senin başını sokacak bir evin,
Senin dikili bir ağacın olsun isterim, onun için çalışırım!*

.....

*Biz bu dünyaya güneş gibi herkese can vermek,
Tüm insanlığa yararlı olmak için gelmişiz.
Kalpleri kırık, dertlere düşmüş kimselere dost olmaya,
Onların gam ve kederlerini paylaşmaya gelmişiz.
Hor görülenleri, yerlerde sürünenleri, ayaklar altında ezilenleri;*

Gül bahçelerine götürelim, onlara sevinçler, mutluluklar verelim diye gelmişiz.

Biz altın gibi sadece belli kişilerin sahip olabildiği değerlerden değiliz;

Biz engin denizler, yer altındaki sınırsız madenler gibiyiz, herkesin malıyız.

Biz şu kuru bedenlere canın ne olduğunu gösterelim;

*Gaflet ve sapıklık karanlığında kalmış gözleri;
Allah'ın sanatını, yaratma gücünü, kuvvet ve kudretini
onlar da görebilsinler diye aydınlatmak için gelmişiz!
Biz yeryüzü gibi yağma ve talan yurdu değiliz; gökyüzü
gibi eminiz, hoşuz!
Biz söze sayıya sığmayız; bütün anlatılanlardan, söyle-
nenlerden de daha üstünüz!*

Ben, bu dünyada, bu güzelim mısralardaki ifadelerin onun kadar yakıştığı ikinci bir kimseyi tanımadım. Bu önemli konuyu sadece yüzeysel bir anlatımla geçmeye gönlüm razı olmadığı için, onun hayatından birkaç somut örnekle renklendirmeye ve anlamlandırmaya çalışmak istiyorum.

MELEK Mİ HIZIR MI?

Son derece cömert, yardımsever, dost canlısı, hatırşinas, vefâ ve sadakat timsali bir Müslüman olan Ali Yakup Hoca kendisini değil, hep başkalarını düşünür; her konuda, herkeşe yardımcı olmaya çalışır; bütün gücü, benliği, varlığı ile ve çok büyük bir gayret ve fedakârlıkla başka insanların ve Müslümanların yardımına ve hizmetine koşardı. Bir dostunun veya arkadaşının bir ihtiyacı olduğunu hissettiğinde, hemen harekete geçer; ihtiyaç sahibini hiç istetmeden, kendisinde olanı esirgmeden verir; kendisinde yoksa da başkalarından bulup buluşturarak o ihtiyacı gidermeye çalışırdı.

Mısır'da iken, daha talebeliği sırasında, öğrenci arkadaşlarından birinin evlenmek üzere olduğunu öğrenmiş, kimseye duyurmadan hemen arkadaşını ziyarete gitmişti. Biraz hal hatır ve sohbet ettikten sonra onu bir kenara çekerek demiş ki;

– Bak, Azizim! Benim kitap almak için ayırıp bir kenara koyduğum on Mısır lirası kadar bir param var. Duydum ki,

sen şimdi evleniyormuşsun. Herhalde bu paraya şu anda benden çok senin ihtiyacın vardır. Onun için ben bu parayı şimdi sana getirdim. Ben sana, eline para geçince hemen bu parayı bana geri ver de demiyorum. Ne zaman elin bollaşır, ihtiyacından fazla on lira paran olursa, o zaman bana geri verirsin. Ben de kitaplarımı o zaman alırım.

Onu hiç ezmeden, üzmeden, onurunu zedelemeyen, hiç istetmeden verilen bu parayı memnuniyetle alan ve ihtiyacını gideren arkadaşı daha sonra bu olayı diğer dost ve arkadaşlarına şöyle anlatmıştı:

– Yahu Arkadaş! Şu Ali Yakup Efendi ne mükemmel dost ve ne iyi arkadaş! Onun nasıl bir insan olduğunu anlayabilmek de anlatabilmek de çok zor! Ben şahsen onun, melek mi, Hızır mı olduğunu anlayamadım. Fakat Hızır da, dost da böyle olur! Bana hiç beklemediğim bir anda o parayı getirip verdiği zaman, ben öyle dara ve sıkıntıya düşmüştüm ve o paraya o kadar ihtiyacım vardı ki, anlatamam! Hele bana verdiği o para da öyle bereketli bir paraydı ki, şaşım kaldım. Bir sürü ihtiyacımı gördüm, yine de arttı. Melekler insana görünüp de para verecek değiller ya!.. İnanıyorum ki, Ali Yakup Efendi'yi o gün bana Allah gönderdi. O dar günümde, bana melek gibi, Hızır gibi yetişti. Allah ondan râzı olsun!

Ali Yakup Hoca, çok yardımsever olduğu kadar, çok nâzik, kibar, duygulu, hassas bir insandı. Yalnız kendi talebelerine değil, ilim yolunda olan herkese yardımcı olmaya çalışır, herkes için elinden gelen her şeyi yapar, başarısız olduğunda da çok üzülürdü. Bir defasında, Üsküp'te okumuş, orada lise düzeyinde bir okulu bitirmiş, medrese eğitimi de almış bir öğrenci kendisine başvurmuş, İstanbul'da yüksek tahsil yapmak istediğini söylemişti. Hoca, çok yoğun olmasına rağmen, bu gencin arzusuna da kayıtsız kalamamış; önce onun bilgi seviyesini yoklayıp, aldığı eğitimleri ve diplomalarını gözden

geçirdikten sonra, Türkiye’de yüksek din eğitimi alabilecek düzeyde olduğu kanaatine varmıştı. Türkiye’nin farklı yerlerindeki ilahiyat fakültelerinden birine, bu arada da Marmara İlahiyat Fakültesine kaydının yapılabilmesi için çok uğraşmış; tanıdığı fakülte dekanlarına mektuplar yazmış, fakat bunun mümkün olamayacağı kendisine bildirilince de üzüntüsünden gözyaşlarını tutamayıp ağlamıştı.

İSTANBUL KIŞINDA PALTOSUZ KALMASI

Ali Yakup Hoca, kâbiliyetli ve ihtiyaç sahibi öğrencilerine yardım etmek, onların cep harçlıklarını temin edebilmek, her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmek için olağanüstü çaba ve gayret sarf eder; bunu yaparken de onların izzeti nefislerini rencide etmemeye çok büyük özen gösterirdi. Öğrencilerine verdiği bursları, yardımları kapalı bir zarf içinde, çok nâzik ve kibar bir şekilde, onları üzmeden, ezmeden incitmeden, kırıp dökmeden, kimseye duyurmadan, gizlice vermesini de çok iyi bilir ve becerirdi.

İstanbul’un o soğuk kış günlerinden birinde, talebelerinden birinin çok üşüdüğünü ve titrediğini fark etmiş; bu durum onu içten içe çok üzmüştü. Öğrencisi derse geldiğinde, dersin bitmesini zor beklemiş, ders biter bitmez de hemen onu bir kenara çekerek şöyle bir teklifte bulunmuş:

– Azizim! Biliyor musun, ben bu paltoyu daha yeni aldım ama galiba yanlış yapmışım. Bu palto beni çok sıkıyor ve bunaltıyor. Ben, serbest ve rahat şeyler giymeye alışmış biriyim. Ben bundan sonra bir daha hiç palto giymeyeceğim. Fakat bu paltoyu da ne yapacağımı bilemiyorum. Bir kere satın almış bulundum; ziyan olmasına gönlüm razı olmuyor. Bakıyorum da seninle bedenlerimiz aynı gibi görünüyor! Bu paltoyu beğenip giyersen beni çok memnun edeceksin. Hele

bir giy bakalım, sana nasıl olacak? diyerek paltoyu öğrencisine uzatmış. Bu teklif karşısında çok şaşırın, mahcup olan ve ne diyeceğini bilemeyen öğrencisi, paltoyu kabul etmekte biraz isteksiz davranınca da;

– Evladım, fazla uzatma! Senin bu paltoya benden çok fazla ihtiyacın var. Çünkü ben, sığağa ve soğuga senden daha dayanıklıyım. Dediğim gibi, ben bundan sonra palto giymeyeceğim. Ne yani, daha yeni aldığım bu paltoyu çöpe mi atayım? Hiç olmazsa sen al, giy de ziyan olmasın! diye ısrar etmiş. Bu ısrarlar karşısında daha fazla direnemeyen, bu paltoya gerçekten de çok ihtiyacı olan talebesi, nihayet paltoyu almaya razı olmuştu.

Bu olaydan sonra Ali Yakup Hocayı bir daha palto ile gören olmamıştır. Şair Attila İlhan'ın;

Sırtında yoksul bir yağmurluk,

Çocuk gözleri büyük, büyük!

mısralarında belirttiği gibi; kışın en soğuk, yazın en sıcak günlerinde, neredeyse dört mevsim üzerinden çıkarmadığı ince imperteks bir pardösüsü, çok basit ve yoksul bir yağmurluğu vardı ki, âdetâ onun bir simgesi, alâmeti fârikası hâline gelmişti. Onu tanıyanlar yıllarca üzerinde aynı basit elbise ve kıyafeti görürlerdi.

Ömrü boyunca bir daha palto giymemesinde, öğrencisini bunu almaya ikna etmek için söylediği sözlerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü o, eğer sırtında başka bir palto görecekte olursa, öğrencisinin bundan incinebileceğini, izzeti nefsinin zedelenebileceğini düşünebilecek kadar hassas ruhlu bir kişiliğe sahipti.

Derdi ki: “Azizim! Ben gençliğimde de, arkadaşlarımı ziyarete giderken onlardan elbisesi, kıyafeti en eski, en mütevazı olanına göre giyinir, öyle giderdim. Sırf o arkadaşımız üzülmesin, sıkılmasın, utanmasın diye!”

Öte yandan Hocanın, gerçekten de sığağa ve soğuya çok dayanıklı, güçlü bir bünyesi vardı. Yaz olsun, kış olsun, her sabah soğuk suyla duş almayı âdet hâline getirmişti. İstanbul'un vasıtalarına meydan okurcasına piyadeligi, yani gideceği yere de mümkün mertebe yürüyerek gitmeyi tercih ederdi.

Hoca, okuttuğu ve yetiştirdiği talebelerine hem hocalık, hem de babalık yapardı. Evli olanların geçimleriyle, ev bark sahibi olmalarıyla yakından ilgilenirdi. Öğrencilerinin evlenip yuva kurmalarına da yardımcı olur; evlilik hayatı ile ilgili onlara öğüt ve nasihatlerde bulunur; eksiklerini gidermeye gayret eder; durumu imkân vermediğinde bile evinden bir şeyler vermeye çalışırdı. Hatta bir defasında, yeni evlenen öğrencilerinden birine yardım olarak verdiği paranın, onun ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyeceğini düşünerek; "Sana daha çok lazım!" deyip kendi evindeki buzdolabını vermişti.

"Dînî ilimler parayla okutulmaz. Peygamber de almadı. Benim hocalarım da benden hiç para almadılar!" der, talebelerine de öğrendiklerini hiçbir ücret almadan başkalarına öğretmelerini tavsiye ederdi. Diyanet İşleri Başkanlığınca açılan Haseki Eğitim Merkezindeki hocalığı sırasında, kendisine ders ücreti olarak tahakkuk ettirilen paranın tamamını da yine talebelerine dağıtmış, onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştı. O, Yunus Emre'nin;

Başında akli olan ücrete amel etmez!

Huriyle aldanmaz, göz ile kaştan geçer!

mırsalarında dile getirdiği gibi, yaptığı hizmetlerden dolayı Allah rızasından başka hiçbir ücret ve karşılık beklemeyen bir Allah dostu ve âşığı idi.

Onun tek amacı ve gayesi, yalnızca Allah'ın rızasını ve hoşnutluğunu kazanmaktı. Zaten bu büyük emele ulaşan, her şeye ulaşmış demektir. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin;

Ehli tevhid olmak istersen sivâyâ meyli kes!

Aç gözün, merdâne bak, 'Allah bes, bâki heves!

beytinde belirttiği gibi, Allah kuluna yeter; Allah'tan başkasından beklenti içinde olmak ise hem tevhit inancına ters, hem de boş ve anlamsız bir şeydir. Bu en yüce arzu ve isteğe ulaşmak da yine Aziz Mahmud Hüdâyî'nin de belirttiği gibi ancak Allah'ın lütfu, keremi, rahmeti ve kudretiyle olabilir:

Âşıkın aşkı kudretinledir;

Sâdıkın sıdkı rahmetinledir;

Cennetin zevki vuslatınladır;

Sensin ey Mevlâ matlâbı a'lâ!

TEVAZUU, KANAATİ VE TENEZZÜLSÜZLÜĞÜ

Sülehâ-i sâlihînden olan Ali Yakup Hoca; güzel ahlâkı, sağlam seciye ve karakteri, önder kişiliğiyle tanınır, bilinir ve sevilirdi. Gerçek bir müminin ve gerçek bir âlimin en has sıfatlarını kendi şahsında toplamış; yüksek ahlâk, seciye, karakter ve fazilet timsali; çok üstün nitelikli bir ilim adamıydı. Yirminci asrın, mukaddesâtın bile satılığa çıkarıldığı, her şeyin servetle, zenginlikle, mal ve mülkle, mevki ve makamla ölçüldüğü o kirli, kaskatı maddecilik, menfaatçilik ve çıkarıcılık ortamında hayat mücadelesi vermesine rağmen; bunların hiç birine metelik vermeyen istiğnası, hepsine meydan okuyan cesareti, eşsiz tevazuu, dervişmeşrepliği ile çok farklı bir dünyanın insanıydı. O; menfaat ve riya kokan yerlerden uzak tutan takvası ile kendi asil ve temiz iklimi içinde hayatını merdâne yaşamayı becerebilmiş; hiçbir zaman hasis emellerin esiri olmamış; hiçbir çıkar ve menfaat için eğilip bükülmemiş; ilkeli, sağlam karakterli, anıt adamlardan ve ender şahsiyetlerden biriydi.

Dünyaya metelik vermeyen, gözü ve gönlü tok, baştan

ayağa sağlam ve dev bir kişilik; İslam'ı hakkıyla yaşamaya çalışan, samimi ve pazarlıksız bir Müslümandı. Çok nâzik, kibar, nezih, duygulu, hassas, mütevazı, şefkatli, merhametli, iffetli, çocuklar gibi saf ve temiz ve latifeli bir insandı. Edep, hayâ ve tevazu onun değişmez mizacı idi. Derin ve sağlam bir İslam kültürüne sahipti.

Hoca, 'Bir insan bu kadar mı tenezzülsüz olur?' dedirecek kadar, yani son derece tevazu sahibi ve tenezzülsüz biriydi. Nâbî'nin;

*Eyleyemez neşv ü nemâ, girmeyicek hâke nebât,
Mütevazı olanı rahmeti Rahman büyütür!*

(Tohum toprağa girmedikçe, çimlenip büyüyemez, gelişip yükselmez/feyze kavuşamaz; Mütevazı olanı/Allah için alçalanı, kibirden uzak olanı ise Rahman'ın rahmeti büyütür, yükseltir) beyti ile yine;

*Tenbehâki acz olan şebnem gibi üftâdenin
Cümleden evvel yeten hurşîd olur imdadına.*

(Çiğ damlasına, şebneme bak, o güzelliği ile tevazu gösterip yüzünü yere sürdü de; sabah güneşi herkesten önce gelip onun imdadına yetişti de onu göklere yükseltti. Sen de yüzünü yere sürmeden yükselmezsin ey insanoğlu! Öyleyse alnını yere sür, yani secdeye var! İbadetin Allah katında en değerlisi, en büyüğü, en önemlisi, birincisi namazdır; namazın da kemal noktası secde, yani alnın yere sürülmesidir) gibi mısralarında belirttiği gibi tevazuun insanı nasıl büyüttüğünün ve yücelttiğinin canlı örneklerinden biriydi.

Ali Yakup Hoca, nefsi tutsak eden her türlü ihtirastan arınmış bir kişiliğe sahipti. Zenginlerin eline bakanlardan, siyasilerin kapısında ikbal arayanlardan, sâde vatandaşa sırt çevirip, devletlilerin peşinde koşanlardan nefret ederdi. Fânî dünya için, ikbal hırsı ile dininden, imanından ve dâvâ-

sından taviz verebilen din âlimleri de muhakkak ki tarihin hiçbir döneminde eksik olmamıştır. Herhalde bugün bunlar her zamankinden daha çoktur. Ali Yakup Hoca ise, yaşadığı bin bir mahrumiyetlere rağmen, hiç dünyalık endişesi taşımamıştı. İktbal, yükselme, iş başında kalma, şan, şöhret sahibi olma gibi dince merdud şeyler peşinde hiç koşmamıştı. Allah'ın dinine ve dâvâsına hizmet yolunda hiç kimseden, hiçbir şey almamış, hep vermiş ve verici olmuş nâdir şahsiyetlerden biriydi.

O, Allah'tan başka hiç kimseden en ufak bir beklentisi olmayan, kimseye minnet ve müdârâ etmeyen olağanüstü bir istiğna âbidesiydi. Doğru yol ve istikamet üzere bulduktan sonra; başına gelenlerin bazılarınca iyi veya kötü, sevinç veya üzüntü verici şeyler olarak nitelenmesinin onun nazarında hiçbir farkı ve önemi yoktu. Onun sağlam karakterini dîvan edebiyatımızın büyük ustalarının bazı beyitlerinde buluruz:

Etmez tarîki Hakk'ta olan halka serfürû!

Eğmez minare kâmetini bâd eserse de!

Ârifi Ahmed Paşa (?-1753)

(Hak yolda olan asla kimseye baş eğmez! En güçlü rüzgârlar karşısında bile eğilmeyen minare gibi, o da hiçbir zorluk, dert ve sıkıntı karşısında eğilmez!).

Baş eğmeziz edâniye dünyâyı dîn için!

Allah'adır tevekkülümüz, îtimâdımız!

Bâkî (1526-1600)

(Biz bu alçak dünya için, alçaklara baş eğmeyiz! Bizim güvenip dayandığımız tek varlık Allah'tır.)

Ne dünyadan safâ bulduk, ne ehlinden recâmız var!

Ne dergâhı Hüdâ'dan mâdâ bir ilticamız var!

Nef'î (1572-1636)

(Ne dünyadan bir safa bulduk, ne de dünya halkından bir isteğimiz var! Bizim Allah katından başka bir sığınağa ihtiyacımız da yoktur!)

*Külâhını sat da harceyle, müdâhin olma bir ferde!
Cihanda kelle sağ olsun, külâh eksik değil merde!*

Sultan Üçüncü Ahmed/Necîb (1673-1736)

(Gerekirse, yani çok zorda kalırsan var külâhını sat; fakat sakın kişisel bir çıkar ve menfaat için kimseye yağcılık, yalalık, dalkavukluk, çanak yalayıcılık, şaklabanlık etmeye kalkma! Mert ve yiğit bir adam için bu dünyada baş sağ olduktan sonra, külâh bulunamayacak şey değildir.)

*Hevâi neftsen sermâyei izzettir istiğnâ!
Aziz olmazdı Yusuf, çekmese dâmen Züleyhâ'dan!*

Rıza Tevfik Bölükbaşı (1870-1951)

(En büyük yücelik sermayesi; nefsin arzularına uymaktan el etek çekmek, tutkulardan sıyrılmak, gözü gönlü tok olmaktır. Yusuf bile eğer Züleyhâ'dan eteğini çekmeseydi, izzet ve şeref bulamaz, Mısır'da el üstünde tutulduğu, sevgi ve saygı gördüğü mevki ve makamı asla elde edemezdi).

*Zeynep, ko meyli ziyneti dünyaya zen gibi!
Merdâne, var sâde dil ol, terki zîver et!*

Zeyneb Hanım (1460-1506)

(Zeynep! Süs düşkününü kadınlar gibi dünyanın süsüne püsüne meyletmeyi bırak! Süsü püsü terk et de, var saf ve temiz gönüllü ol, erkekçe, yiğitçe, mertçe yaşa!).

*La'net olsun âbı rû dökmekle kâim nimete!
Mülki istiğnâya sultân olmayan insâna yuf!*

Ziya Paşa (1829-1880)

(Ona buna yüzsuuyu dökerek devam edebilecek bir nimet olmaz olsun; böyle nimete lanet olsun! İstiğna mülküne sul-

tan (gözü ve gönlü tok, bu dünyada hiçbir şey için hiç kimseye minnet etmez) olmayan insana da yuf olsun!).

*Ol ğanıyem ki, Őu bâzârı âlemde feleĝe
Metelik vermek için bende bozukluk yoktur!*

Yusuf Cemil Ararat (1879-1963)

(Ben öyle zenginim ki, Őu dünya pazarında, feleĝe metelik vermek için bende bozukluk olmaz).

Ali Yakup Hoca, Bağdatlı Rûhî'nin (1548-1605);
*Bu âlemi fânîde safâyı ol eder kim,
Yeksân ola yanında, eĝer zevk ü eĝer gam.*

(Őu gelip geçici dünyanın gerçek zevkini ve safâsını, gözünde üzüntü de sevinç de, zevk de gam da bir olan kimse-ler sürer) beytinde belirttiĝi gibi; bu dünyanın zevk ve safâsını gerçek anlamda sürebilmiŐ bahtlılarından biriydi. Çünkü o, bu ruh olgunluĝuna erememiŐ zavallıların, ellerindekini, avuçlarındakini kaybetme korkusuyla nasıl tir tir titrediklerini; bir an bile bunun eleminden, kederinden, sıkıntısından ve üzüntüsünden yakalarını kurtaramadıklarını görür ve ibretle seyrederdi.

Ali Yakup Hoca, çok mütevazı ve sade bir hayatı, fakirliĝi, yoksulluĝu, kalenderliĝi, derviş meŐrepliĝi; zenginlik, saltanat, debdebe, ihtiŐama tercih etmiş, son derece müstaĝni bir hayat yaşamıştı. Bu yüzden dostlarını da genellikle kendi meŐrebinde olanlardan seçerdi. Kendi tâbiri ile; sosyetik, havalı, kasınlı, gururlu, kibirli, Amerikanvari Müslümanlardan haz etmezdi. Hatta böyle tutum ve davranışlardan nefretle bahsederdi. Sade ve basit insanlarla beraber olmaktan daha çok hazzeder; mal, mülk, mevki makam sahiplerine gidip gelmeyi sevmez; ama kapısını çalan, kendisini ziyarete gelenleri de kim olursa olsun reddetmez, hepsine de evinin ve gönlünün kapılarını sonuna kadar açardı. ÂlâyiŐli, tantanalı

debdebeli merasim ve toplantıları sevmezdi. İslam âleminde akt edilen pek çok kongre ve konferanstan Müslümanlar lehine bir yarar ve hayır çıkmayacağını söyler; bunları uyutma, oyalama faaliyeti; bazıları için de yiyip içme, gezip eğlenme bahanesi olarak görürdü. Riya ve gösteriş kokan bu faaliyetleri, madrabazlık ve dalavera olarak değerlendirirdi.

Dışarıdan bakanlar, onu çok çekingen ve içine kapalı biri sanabilirlerdi ama o içten içe akıllara hayret verecek, hayranlık uyandıracak bir cesarete sahipti. Karşısındaki kim olursa olsun hakkı söylemekten asla çekinmez; doğru bildiğini lafı hiç eğip bükmeden, gayet açık, dosdoğru ve dobra dobra söylerdi. Allah'ın Müslümanlara bahşettiği çok büyük maddî ve manevî imkânların; bugün işbirlikçi, şuursuz Müslüman zenginler ve emperyalizmin taşeronu yöneticiler eliyle yabancılara, İslam ve Müslüman düşmanlarına peşkeş çekilmesine, heder edilmesine son derece içerler, hayıflanır ve üzülürdü.

Ali Yakup Hoca; mevki, makam, rütbe düşkün; zevk, sefâ, keyif ve haz düşkün; yemeye, içmeye, eğlenmeye, gezip tozmaya meraklı ve hevesli biri değildi; bu gibi şeylere hiç önem vermezdi. Nâbî'nin dediği gibi;

Gönül ne arzûyi câh eder, ne tâc u taht ister!

Rehi himmette ancak kalbi nerm ü pâyi saht ister!

(Benim gönlümün bu dünyadaki talebi; ne mevki, makam, rütbe, ne taç, ne de tahttır. Benim gönlüm bu dünyada iki şey istiyor; Allah yolunda himmet ve gayretle yumuşamış bir kalp ile hak üzere sağlam, sert basan bir ayak!) anlayışında biriydi. Zaten bunlara sahip olabilen her şeye sahip olur.

Hoca, kendini bildi bileli ve Mısır yıllarından beri devam edip gelen eski alışkanlığıyla; öğünleri domates, acı biber, ekme, turp, üzüm, karpuz gibi basit ve kolay bulunabilen

gıdalarla geçiştirmeyi sever; yemeyi, içmeyi saatlerce, hatta günlerce unuttuğu zamanlar bile olurdu. Derdi ki:

“Azizim! Ben hayatım boyunca yeme içme, dünya malı, şan şöhret, mevki makam peşinde olmadım; dünyalığı hiç düşünmedim. Benim en büyük zevk aldığım iş, okumak ve okutmaktır. Bu bizim mesleğimizde Allah’a götüren yoldur. Ben bu işlerle uğraşırken açlığımı, susuzluğumu, en zaruri ihtiyaçlarımı bile unutuyorum. Allah beni bu uğraşımdan uzak etmesin. Bilmiyorum bunları yapamasam halim ne olur!? Hiç yemek tasası çekmezdim. Bazı günler sabah yerdim, ertesi güne kadar aklıma yemek gelmezdi. Günleri böyle yemeksiz ve aç geçirmek hoşuma da giderdi.”

Ali Yakup Hoca öyle kanaat sahibi biriydi ki; cenneti bile yenilen, içilen, keyif, haz ve zevk alınan nimetleri için değil; sırf Allah’a ve Allah dostlarına daha yakın olmak, oradaki yüce dostlarla, nebilerle, sıddıklarla, beraber olmak için isteyenlerdendi. Tam bir Allah ve Peygamber âşığı ve sevdalısı idi. O her zaman, her yerde, her durumda, hatta cennette bile azla yetinmeye razıydı. Çok rahat ve neşeli olduğu bazı dost meclislerinde cenneti en çok niçin arzu ettiğini de şöyle açıklardı:

“Azizim! Dünyada Allah sevgisinden başka, bütün sevgiler boştur. Yalnız Allah’a ve Peygamberine olan aşk ve sevgi müstesnadır, kalıcıdır, anlamlıdır, yararlıdır. Bu yüzden insan için en büyük gaye Allah’ın rızasını kazanmaya çalışmak olmalıdır. Bu da İslam’ı yaşamakla olur. İslam’ı yaşamak bütün güzelliklerin ve mutlulukların kaynağıdır. Ben cehenneme dayanamam. Bütün kalbimle Rabbimden bizi ondan korumasını niyaz ediyorum. Bir de ben Allah’ı, Peygamber Efendimizi ve onların sevdiklerini çok seviyorum. Benim en tahammül edemeyeceğim, en dayanamayacağım şey, Allah’tan, Peygamber Efendimizden ve Allah’ın has kul-

larından ayrı kalmak, uzak düşmektir. Bence bu, cehennem azabından da daha büyük ve daha tahammül edilemez bir şeydir. Benim o gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, akıllardan hayallerden geçmeyen olağanüstü cennet nimetlerinde de gözüm yok! Benim samimi niyazım odur ki; Rabbim bana rızasını lutfetse de beni cennetinin kapısından içeri alsın; beni hoşnut ve razı olduğu kulları civarında bulundursun; böylece ben de o yüce dostlarla beraber olabilsem; benim için mutlulukların, ödüllerin en büyüğü bu olurdu; Allah'tan başka bir şey de istemezdim. Varsınlar bana cennetin o büyük nimetlerinden vermesinler de bir tek peynir ekmek versinler, vallahi ben o kadarına da razıyım! Yalnız hani üstüne bir kahve ve çay da olursa, çok güzel olurdu, yeter de artardı bile!..” derdi.

Derdi ki: “Müslümanın, dostluğu da düşmanlığı da, nefreti de de sevgisi de, kendi nefsi ve şahsi çıkarları için değil Allah için olmalıdır. Müslüman, Allah için sevmeli, yeri geldiğinde de yalnız Allah için kızmalı, Allah için öfkelenmeli ve düşman olmalıdır. İşte insanlık ve Müslümanlık budur! Müslüman incinse de incitmemelidir. Kendisinden esirgeyene bile vermeli; kendisine kötülük yapana bile iyiliklerle mukabelede bulunmalıdır. Müslüman, dövence elsiz, sövence dilsiz olacak kadar herkese karşı gönülsüz, gurursuz, kibirsiz olmalıdır. Bunları da acizliğinden, çaresizliğinden, güçsüzlüğünden değil, sırf Allah için ve Allah rızasını gözeterek yapmalıdır. Hani iki kişi tartışmış. Birisi öbürüne, ne kadar çetin ceviz olduğunu anlatmak için demiş ki: ‘Bana bak! Sen benim kim olduğumu, ne kadar dişli birisi olduğumu biliyor musun? Sen, bana bir söylersen benden bin işitirsin!’ O anda oradan geçen bir Allah dostu aralarına girmiş ve; ‘Sen bana bin söyle! Benden bir bile işitemezsin!’ diyerek aralarındaki kavgayı bitirmiş. İşte Müslüman; böyle kavga

çıkaran, kavgayı büyüten değil, kavgaları bitiren olmalıdır!”

Hoca, bir yandan öğrencilerine Osmanlı Türkçesi yazı öğretirken, bir yandan da seçtiği beyitlerle onlara bu ahlâk ve faziletleri de aşlamaya çalışırdı. Örneğin Yahya Nazım Efendinin (1650?-1727) şu beyitleri de bunlardan biridir:

Kimseyi dilteng ü azâr etme; sultanlık budur.

Kalbi mûru tahtgâh eyle; Süleymanlık budur.

Gerçi vardır her derde bir tabîbi çâresâz,

Nebazgîri kalbi mahzûn ol ki Lokmanlık budur.

(Sakın kimseyi azarlama; kimsenin kalbini kırma; kimseyi üzme; gerçek sultanlık budur. Var, sen de bir karıncanın gönlünde bile taht kurmaya bak; işte gerçek Süleymanlık budur. / Bu dünyada her derde çare bulabilecek bir tabip elbette bulunabilir; ama sen git mahzûn bir kalbi onar, çünkü gerçek Lokmanlık budur).

HADSİZLERE HADDİNİ BİLDİRMELERİ

Çok nâzik, çok kibar, çok mahviyetkâr bir insan olan Ali Yakup Hoca, her zaman haddini bilen edep ve tevazu sahibi bir kimseydi. Kendisini methetmekten hiç hoşlanmaz, kendi kusurlarını bile ortaya döküp kıyasıya eleştirmekten geri kalmazdı. Onun kendine has Arnavut şivesiyle anlattığı güldürücü ve düşündürücü fıkraları, nükteleri, latifeleri dinlemeye doyum olmazdı. Kusurunu ma’rifet sayanları ve hatalarında ısrar edenleri ayarında iğnelemeyi; bu arada nükteli, latifeli sözleriyle insanları güldürürken düşündürmeyi çok iyi becerirdi. Bu yüzden de ne kadar sert olursa olsun, onun sözleri kimseye batmaz, kimseyi rencide etmezdi.

Hoca, kimde görürse görsün kusur, hata ve yanlışları kibarca, kişilikleri zedeleden ve kimseyi kırıp dökmeden

düzeltilmek için büyük çaba ve gayret gösterirdi. Hiç kimseyi kırmak istemez, kaba saba kişilere bile sonuna kadar tahammül etmeye çalışırdı. Bazen onun da sabrının taşıdığı, çok kızdığı, öfkelenildiği, celallendiği de olur, bunu da en güzel ve edebi bir şekilde kelimelere dökerdi. Bazı ileri derecede ahmak, görgüsüz, densiz, geveze, herzevekil, inatçı ve câhil kimseler için; “Azizim! Bunun gibilerin eşek olabilmesi için bile daha elli fırın ekmek yemesi lazım! Belki ondan sonra insan olmaya yönelebilir.” demek zorunda kaldığı da olurdu.

Hoca, başkalarının onur ve haysiyetine, şerefine çok saygılı olduğu gibi, kendi onuruna ve izzeti nefesine de çok düşkün bir insandı. Bencil, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş, haddini, hududunu bilmeyen, başkalarını aşağılayan insanlara yeri geldiğinde haddini bildirmekten de hiç çekinmezdi. Kendisi kimseye haksızlık etmemeye, kimseyi üzmemeye, incitmemeye çalıştığı gibi kimsenin de kendisine haksız yere ileri geri konuşmasına, onurunu, izzeti nefisini rencide etmesine izin vermez, kim olursa olsun hadsizlere haddini bildirmekten hiç çekinmezdi. Kimden gelirse gelsin, haysiyet ve onur kırıcı sözlere, davranışlara asla tahammül edemez; nezaket kuralları içerisinde kalmaya da son derece özen göstererek, böylelerine haddini bildirmeyi çok iyi bilir ve becerirdi. Bazı haddini bilmezlere öyle güzel dersler verir, onlara hadlerini o kadar güzel bildirirdi ki; o kimseler de bu tatsız olaydan sonra bile onu candan dost edinirler, en çok sevip saydıkları kimseler arasına katarlardı.

HADDİNİ AŞAN NECİP FÂZİL BİLE OLSA!..

Bir ara İslam ülkelerinden birinde uluslararası bir İslam Edebiyatı Sempozyumu düzenlenmiş, bu sempozyuma Üstat Necip Fâzıl Kısakürek de davet edilmişti. Sempozyum hakkında oldukça geniş kapsamlı bilgiler içeren Arapça bir bro-

şürle beraber gönderdikleri davet mektubunda, kendisinden bir bildiri sunmasını da rica ediyorlardı.

Üstat, kendisi Arapça bilmediği, herkesin tercümesine de pek güvenemediği için, içeriğini çok merak ettiği bu broşürü, doğru dürüst tercüme edebilecek birini aramaya başlamış. Birileri kendisine bu işi en iyi Ali Yakup Hocanın yapabileceğini söyleyince, hemen Hocaya telefon etmiş ve bu broşürü tercüme edip edemeyeceğini sormuş. Necip Fâzıl'ı çok seven Hoca, onu kırmamak ve ricasını geri çevirmemek için, onca işinin arasında bu işi de yapmayı kabul etmiş.

Hoca, tercüme için bir an önce tamamlayabilmek için gece gündüz çalışmış. Necip Fâzıl'ın anlamakta zorluk çekebileceği terimler, kavramlar ve ıstılahlar için de dipnotlar, açıklamalar ve şerhler hazırlamış. Çalışmalarını birkaç gün içinde tamamlayarak, güzelce de temize çekmiş. Tercüme başkasıyla göndermek yerine, bu vesileyle kendisini de ziyaret etmek, kısa da olsa görüşüp konuşmak için bizzat elden götürmeyi tercih etmiş.

Üstat, Hocanın hazırladığı tercüme ve dip notları görünce çok memnun olmuş. Hocanın hem Arapçasına, hem de edebiyat bilgisine hayran kalmış. Takdirlerini ve beğenisini ifade etmiş. Oturup bir hayli de sohbet etmişler. Hoca, tercümeyle beraber Arapça broşürü de Necip Fâzıl'a vermiş. Fakat Üstat;

– Artık bu Arapça broşürü ben ne yapayım? Senin tercümen ve notların bana fazlasıyla yeter! demiş.

Hoca da Arapça broşürü alıp özensizce imperteks pardösüsünün cebine koyuvermiş. Bu broşür, kendisinin de işine yaramayacağı için, dışarı çıkınca çöpe atmayı düşünüyor. Vedalaşıp ayrılmışlar. Hoca evine gelmiş.

Aradan fazla zaman geçmemiş, Enver Sözer'in dükkânın-

daki, Hocanın evine paralel telefon çalmaya başlamış. Telefonu her zamanki gibi Enver Bey kaldırmış. Karşısındaki Üstad Necip Fâzıl olduğunu ve Ali Yakup Hocayla görüşmek istediğini öğrenince, hemen Hocayla bağlantısını sağlamış. Bu arada Ali Yakup Hocanın;

– Yahu Azizim; daha biraz önce yanındaydım. Acaba, ne oldu da, beni bu kadar çabuk araması icap etti? demesi üzerine Enver Sözer de meraklanmış. Kendi kendine; “Yahu başkalarının özel konuşmasına kulak vermek çok ayıp bir şey ama şimdi ben de çok meraklandım. Ne yapsam acaba? Neyse canım, bunların arasında karı kız muhabbeti olacak değil ya, ben de dinliyeyim bakayım, mesele neymiş!” diye düşünerek yarı mahcup, ikisi arasındaki konuşmalara kulak misafiri olmuş. Kısa bir selamlaşma faslının ardından Üstat hemen;

– Size verdiğim o Arapça broşürü istiyorum. Sekreter, arşive koyacak, diyerek doğrudan konuya girmiş. Hoca;

– Bir bakayım, azizim! Eğer yolda atmadıysam, pardösümün cebindedir, diyerek bir müddet telefonun başından ayrılmış. Kısa bir sessizlikten sonra tekrar ahizeyi alıp;

– Azizim! Ben o broşürü pardösümün cebinde sanıyordum ama şimdi baktım bulamadım. Ya cebimden düşmüş veya artık lüzumu kalmamıştır diye yolda çöpe atmışımdır. Ne olduğunu bilemiyorum, deyince Üstat zemberekten boşanmış gibi sayıp söylemeye başlamış:

– Yahu, bu Müslümanlar niye hep böyle?! Basit bir broşürü bile muhafaza edemiyorlar! Bu kadar aptallık, salaklık, dikkatsizlik olur mu? gibi laflar etmeye başlayınca, Ali Yakup Hoca fazla dayanamamış, hemen Üstadın sözünü kesmiş:

– Bir dakika Üstat! Bu kadarı yeter! Çok ileri gittiniz,

daha fazla gitmeyin! Hele biraz durun, soluklanın da biraz da beni dinleyin! Bir kere siz, benimle bu şekilde konuşmazsınız! Sizin bana böyle sitem etmeye, ileri geri konuşmaya, hele hakaret etmeye hiç hakkınız yok! Siz beni istediğiniz her şeyi söyleyebileceğiniz, itip kakabileceğiniz şamar oğlanı mı sandınız? Siz, o broşürü alıp muhafaza edeyim diye bana vermediniz! Ben de sizden onu muhafaza edeyim diye almadım. Çöpe atmak için aldım. Eğer onu muhafaza etmemi söyleseydiniz, ne pahasına olursa olsun onu muhafaza ederdim. Ben, sizden aldığım broşürü, yine götürüp size teslim etmedim mi? Ettim ama siz, ihtiyaç kalmadığını belirterek onu bana geri verdiniz. Ben de onu sırf size karşı ayıp olmasın diye aldım, cebime koydum. Niyetim dışarı çıkınca çöpe atmaktı. Bu broşür, benim hiçbir işime yaramaz. Şimdi ne olduğunu da bilemiyorum. Ya cebimden düşmüştür veya dalgınlıkla çöpe atmışımdır. Sonra broşür dediğiniz nedir ki? Bir broşür için bir Müslümana böyle sözler söylemeye, böyle paylamaya, paralamaya ve azarlamaya değer mi?

– Sizin için önemli olmayabilir, ama benim için önemli! Arşivime koyacağım.

– O zaman öyle söyleyin, üstat! Karşınızdakini azarlamaya, hakaret etmeye ne lüzum var! Eğer çok lazımsa, size bu broşürden kaç tane istiyorsanız temin eder, birkaç gün içinde de elinize ulaştırırım.

– Nereden bulacaksınız?

– Bu benim için mesele değil! Benim bütün Arap dünyasında, hatta bu organizasyonu yapanlar arasında da bir sürü dostlarım, ahbablarım var. Bir telefon etsem, istediğim kadar broşür gönderirler.

– Tamam, o zaman, istiyorum. Bana bu broşürden temin edip gönderin!

– Olur, Üstat! Yalnız, size şunu da söylemeden edemeyeceğim. Ben sizin çok büyük bir dâhi olduğunuzu, çok büyük bir şair ve mütefekkir olduğunuzu biliyordum. Ama bilmediğim başka bir yönünüz varmış, onu da yeni öğrendim.

– Neymiş o?

– Siz, aynı zamanda, ilerisini gerisini hiç düşünmeden, her ağzınıza geleni, dan dun söyleyen, patavatsız biriymişsiniz! Ben bu tarafınızı hiç bilmiyordum; bu vesileyle öğrenmiş oldum. Haydi, şimdi hoşça kalın! Allah’a emanet olun! Ben size o broşürü en kısa zamanda ulaştıracam.

Hoca, telefonu kapattıktan sonra Enver’in yanına inmiş, broşür meselesini konuşmuşlar. Aynı broşürden hemen temin edebilmek için sempozyumu düzenleyen merkezle derhal temasa geçilmiş. Merkez, İstanbul’a gelip gidenler aracılığıyla iki gün içinde Hocaya bir paket broşür göndermiş. Hoca da bunları Üstat Necip Fâzıl’a ulaştırmış.

Üstad Necip Fâzıl, hemen bu olaydaki hatasını anlamış; Ali Yakup Hocam da onun sözlerine vermesi gereken cevabı verdiği için bu olay onların arasındaki dostluk ve muhabbeti hiç azaltmamış, aksine daha da artırmıştı. Hoca, onun vefatına çok üzülmüş, ardından ağlamıştı.

ARAP DİPLOMATI HİZAYA GETİRMESİ

Günün birinde, İstanbul, Beyazsaray’daki Enderun Kitabevi’ne Arap asıllı, gururlu, kibirli, kurumlu, fiyakalı bir zât girer. Kendisini Mısır Kültür Ateşesi olarak tanıtan adama, kitabevinde oturan üniversite camiasından, din adamlarından hocalaları da tanıştırlar. Adam, önce kalkıp eski kitaplara bakar. Sonra oradakilere Arapça bir şeyler sorar Ama adam burada bulunanların hiç birisinin Arapçalarını da, bilimsel seviyelerini de hiç beğenmez. Bunu

da burun kıvrımlarıyla, afra tafralarıyla, tavır ve davranışlarıyla açıkça hissettirir. Yüzlerine karşı da Arapçalarının çok kırık dökük olduğunu, böyle yetersiz dille sohbetin hiç tadının olmadığını söyler. Ayak ayaküstüne atarak, öyle bir kaykılarak oturur. Ayakkabıları, neredeyse diğerlerinin burununa degecek gibidir. Adamın bu gururlu, kibirli, başkalarını umursamaz, küçümseyici tavırları herkesi üzer ve sinirlendirir. Ama ellerinden bir şey gelmez. Tam iyice sıkıldıkları ve bunaldıkları bir sırada, sırtındaki imperteks pardösüsü, mütevazı hâli, gösterişsiz kılık, kıyafeti ve güler yüzü ile Ali Yakup Hoca kapıda arzı endam ediverir. Herkese selam verip içeri girer.

İçeridekilerden birisi Hocaya yanaşıp, olamı biteni kısaca özetler ve bu hadsiz adama haddini bildirmesini, ağzının payını vermesini rica eder. Hoca, gülümseyerek;

– Seyredin öyleyse! der. Mısırlı Ateşeye öyle fasih, edebî ve yüksek bir Arapçayla hitap eder ki, adamcağız neye uğradığını şaşırır, kekelemeye başlar. Kendi aralarında, çok değişik konularda derin bir sohbebe girişirler. Adam önce ayağını ayanın üstünden indirir, sonra ceketinin düğmelerini ilikler, toparlandıkça toparlanır. Hocaya iki lafın biri ‘Üstaz! Üstaz!’ diye hitap etmeye başlar. Hoca ayrılmak için müsaa- de istediğinde, o da kendisiyle Beyaz Saray’ın çıkışına kadar çıkar ve onu saygıyla uğurlar. Ev adresini ve telefonunu alıp en kısa zamanda ziyaretine gelmek istediğini belirtir. Geri dönüp tekrar kitapçı dükkânına geldiğinde; içeridekilerin daha önce tanıdıkları gururlu, kibirli, kendini beğenmiş Arap diplomat gitmiş; bambaşka çok nâzık, kibar, saygılı başka biri gelmiştir. İçerdekilerin hepsine, böyle büyük bir dostları ve arkadaşları olduğu için iltifatlar yağdırır.

Hocanın bu gurur kibir âbidesi Arap diplomatı, tevazuu, ilmi ve irfanıyla hizaya getirmesi; gurunu ve kibrini kırarak,

ona kepenek altında ne erler yattığını hem de hiç kırıcı, üzücü ve ezici sözler söylemeden, şahsiyetini rencide etmeden gösterebilmesi herkesin hayranlığını celp etmişti.

DOĞU-BATI DEĞERLENDİRMELERİ

Ali Yakup Hoca, ömrünü sadece kitapların sarı sayfaları arasında geçirmiş sıradan bir kitap kurdu değildi. O, çok düşünür, İslam'ın ve Müslümanların sorunları üzerinde sürekli kafa yorardı. Dünyayı bütün yönleriyle tanıyıp bilmeye, dünümüze ve bugünümüze mümkün olabildiğince objektif bir gözle bakıp anlamaya ve değerlendirmeye çalışırdı.

Hoca, dînî konularda olduğu kadar, sosyal, kültürel, sanat, siyaset ve ekonomik konularda da çok uyanık ve bunlara da hakkıyla vâkıftı. İslam âleminin geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine çok geniş ve derin bir bilgi birikimi, çözüm önerileri ve çok doğru değerlendirmeleri vardı. Olayları hem bir din âlimi, hem bir sosyolog, hem bir tarihçi gözüyle değerlendirir; dünyadaki hâkim güçlerin İslam âlemine karşı tavırlarını, sinsî planlarını, olayların ardında yatan gerçek sebepleri, kendi iç bünyemizdeki zaaflarımızı çok iyi bilir, inceler, araştırır, tahlil ve analiz ederdi. Okuyup incelediği konularda çok dikkat çekici, yararlı ve ufuk açıcı sonuçlara ulaşabilirdi. Dünyada olup bitenleri gayet objektif bir bakış açısıyla değerlendirirdi. Her Müslümanın kendi dininin ve davasının yanında dünyadaki hâkim güçleri ve görüşleri de çok iyi tanınması gerektiğini söylerdi. Dünya gerçekleri dik-kate alınmadan yapılacak hiçbir değerlendirmenin işe yaramayacağını; böyle eksik siyâsî, ekonomik, sosyal ve kültürel çalışmalardan olumlu sonuçlar alınamayacağını söylerdi. Hatta iyi niyetli bile olsa böyle desteksiz, temelsiz, tabansız faaliyetlerin, hareketlerin faydadan çok zarar getireceğini,

Müslümanların aleyhine olabilecek sonuçlar doğurabileceğini ifade ederdi.

Hoca, Doğu'yu bildiği ve sürekli tâkip ettiği gibi, Batı'yı da çok iyi bilen; kendi kaynaklarından, çok yakından ve derinden tâkip edebilen biriydi. Batı'nın tarihini, Batı düşünce tarzını, Batı felsefesini, Batı kaynaklı fikrî ve ideolojik akımları çok iyi bilirdi. İslam dünyasındaki ve özellikle de Türkiye'deki ilim adamlarının ve hocaların, İslam dünyasındaki ve Türkiye' deki gelişmelerden, olan bitenlerden habersiz, ufuksuz, vizyonsuz, misyonsuz, çapsız ve dar görüşlü olmalarını hazmedemez, bunu çok büyük bir talihsizlik olarak görür ve çok üzüldü. "Azizim! Âlim, her şeyden önce ufuk sahibi olmalıdır. Âlimin ufku geniş olmalı, âlimler uyandırmalı, halkı da uyarmalıdır!" derdi.

Hoca, içinde yaşadığımız dünyayı dünüyle bugünüyle çok iyi tanıyıp bilen; daha da fazla bilmeye, tanımaya, anlamaya çalışan; yüksek ve sistemli ilim, irfan, akıl, fikir, düşünce ve kültür sahibiydi. Aklı ilmüne gâlip, çok vefakâr, çilekeş, son derece mütevazı, cömert, nüktedan, merhametli ve hayat dolu bir insandı. Derin bilgisi, geniş tetebbuatı, engin kültürü yanında; dünyada olup bitenlerle de yakından ilgilenir, olayları İslamî görüşle yorumlar, değerlendirirdi. Hayatının neredeyse her çeyrek yüzyılını üç farklı ülkede ve ortamda yaşamış; insanların, Müslümanların duygularını, düşüncelerini, davranışlarını çok yakından görmüş, tâkip, tespit ve tahlil edebilmişti. Çok farklı olaylar içinde yoğrulması ona engin ve derin tecrübeler kazandırmıştı. Genelde bütün dünyayı, özeldede İslam âlemini çok iyi bilirdi. Sürekli okur, yazar, düşünür, araştırır ve incelerdi. Bir Müslüman olarak kimi desteklemesi; kime, neye, niçin karşı çıkması; kimin peşinden gitmesi gerektiği üzerinde çok kafa yorardı. Şahshi menfaat gözetmeden yaptığı değerlendirmeleri de hep isa-

betli olurdu. İslam ülkelerinde bireysel, toplumsal ve sistem olarak İslam'dan kopuş olaylarını; bunun nedenlerini iyi irdelemiş ve etüt etmişti. Sistem değişiklikleri sırasında toplumun ve fertlerin yaşadıkları karmaşık duyguları çok iyi gözlemlemişti. Gözlem, müşahede ve tespitlerinde iyi bir sosyolog gibi son derece isabetli tahliller yapar, sağlıklı sonuçlara ulaşırdı.

İslam dünyasını ve Batı dünyasını çok yakından tanıyıp bilen Ali Yakup Hocanın; her iki dünya ve medeniyet hakkında gayet öğretici, net, sağlam ve doğru değerlendirmeleri ve analizleri vardı. Derdi ki:

“Batı tarihine dönüp baktığımızda; Batı tarihinin, kilise ile yani din (Hristiyanlık) ile bilimin asırlar boyu süren, çok kanlı mücadeleleri, savaşları şeklinde geçtiğini görürüz. Laiklik, yani din ile devlet, dünya ve âhiret işlerinin birbirinden ayrılması fikri de buradan doğmuştur. Bu ayırım, Batı için bir zorunluluktur. Çünkü kilise (Hristiyanlık) her yeni fikre, her ilmî çalışmaya ve varılan her bilimsel sonuca, her ileri harekete hemen karşı çıkıyordu. Sırf fikir ve düşüncelerinden dolayı yüz binlerce mâsum insan, engizisyon mahkemelerinde inanılmaz işkencelere tâbi tutuluyor, yakılarak öldürülüyordu. Bu yüzden, Batı ancak Rönesans ve Reform hareketleriyle dini dünyadan ayırdıktan sonra ve dinden uzaklaştıkça maddî açıdan yükselmeye ve özgürleşmeye başlamıştır. Fabrikalar kurmuşlar, ilerlemişler, gelişmişlerdir. Bugün de Batılılar için eski Hristiyanlık anlayışına geri dönmek demek; o eski karanlık çağlara, engizisyon zulümüne geri dönmek demektir ki, bunu Batı'da da kimseye kabul ettirebilmek mümkün değildir.

İslam dünyasındaki, Avrupa'dan etkilenmiş Batı taklitçisi, Batı hayranı ve uşağı sözde aydınlarımız ise; ne doğru dürüst Batı'yı, ne de Doğu'yu tanıyıp bilirler. Onlar, kuru

kuruya Batı'yı taklit ederek, onlar gibi maddî açıdan ilerlenebileceğini sanmışlardır. Batı'nın dinden uzaklaştıkça ilerlediğine ve yükseldiğine bakarak, aynı şeyin bizim için de geçerli olacağını; maddî açıdan ilerleyebilmek için bizim de aynı şeyleri yapmamız, dini hayatın dışına atmamız gerektiğini sanmışlardır. 'Avrupa dinden uzaklaştıkça ilerledi, biz de öyle yapalım!' gibi sakat bir düşünceye saplanmışlardır. Hâlbuki bu çok yanlış ve sakat bir kanaattir. Bir kere Batılıların bırakıp uzaklaşarak ilerledikleri ve yükseldikleri din ile yani Hıristiyanlık ile bizim dinimiz, Müslümanlık aynı şey değildir. Tahrif edilmiş, bozulmuş, kilisenin elinde bir zulüm ve baskı aracı hâline gelmiş Hıristiyanlık, gerçekten de ilerlemeye mâni idi. Tahrifata uğramış bir din olan Hıristiyanlığın zaten dünya hayatına ilişkin doğru dürüst hükümleri yoktur. Bu yüzden ve Hıristiyanlıktaki, 'Sezar'ın hakkının Sezar'a, Tanrı'nın hakkının da Tanrı'ya verilmesi' gerektiği anlayışı gereğince; zaten dünya işlerine karışmaması, etki etmemesi gerekiyordu. Ama kilise tutup Tanrı adına ve din adına insanlara baskı yapmaya ve zulmetmeye başladı. Avrupa, ancak bu haksız ve yersiz kilise müdahalelerini ortadan kaldırdıktan sonra kendine gelebildi. Fakat aynı şey İslam için söz konusu bile değildir. Bir kere İslamîyet'te kilise gibi bir kurum yoktur ve İslam tarihinde engizisyon benzeri zulümler ve müdahaleler hiç olmamıştır. Avrupa, Hıristiyanlığı kabul etmesinin hemen ardından asırlar süren bir karanlık çağa girmiştir. Batı Hıristiyan uygarlığının tarihi, aynı zamanda din ve bilim arasındaki mücadelenin tarihidir. Bu yüzden Batı, bu bozulmuş dini bırakıp bilime sarıldıkça ilerleyebilmiştir. Fakat bu ilerleme, sadece maddî alanda bir ilerlemedir ve insanlığın mutluluğu için asla yeterli değildir.

Hıristiyanlık, bugünkü haliyle de; insanlığın ne dînî, ne

dünyevî, ne de uhrevî hayatlarına en ufak bir katkıda bulunabilecek, bir yarar sağlayabilecek durumdadır. Hıristiyanlık her ileri harekete 'Stop!' demiş; İslam ise 'İkra: Oku!' emriyle başlamıştır. Yani ilimle ve ilme teşvik ederek başlamıştır. Hıristiyanlık, takipçilerinden körü körüne, sormadan, sorgulamadan kilisenin dogmalarına inanmalarını, akıllarını kullanmamalarını, akıllarını kilisenin dışında bırakıp kiliseye öyle girmelerini ister. İslamîyet ise düşünmeyi, akletmeyi, fikir yürütmeyi, sormayı, sorgulamayı emreder. Ayrıca İslam'da Allah'la kul arasında kilise teşkilatı gibi bir teşkilat da yoktur ve olamaz. İslamîyet'le bilim arasında hiçbir zıtlık, terslik, Batı'da olduğu gibi kavga ve çekişme de yoktur ve olamaz. Dünyayı yeniden bilimle tanıştıranlar, unutulmuş bilgileri gün ışığına çıkararak Müslümanlar olmuştur. Müslümanlar bütün medeniyetlerin özeti çıkarıcılar; büyük bir özgüvenle onların bütün ürünlerini tercüme ettiler, yeniden insanlığın hizmetine sundular. Bu büyük tercüme hareketi, bilimsel çalışmalarla daha da ilerilere götürüldü. Hiçbir medeniyete benzemeyen, gelmiş geçmiş bütün medeniyetlerden üstün olan İslam medeniyetini meydana getirdiler. Batı, kendi kültür ve medeniyet köklerini, eski Yunan filozoflarının görüşlerini bile; İslam âlimleri tarafından yapılan tercümelere öğrenbilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in, başta dil bilimleri olmak üzere pek çok ilmin ortaya çıkışında ve gelişiminde çok önemli rolü olmuştur. Örneğin, Yunanlılar ve Romalılar, asırlar boyunca hiç gramer kitabı yazmadıkları halde, Kur'an-ı Kerim'in yanlış okunmasının önüne geçebilmek için İslam'ın daha ilk dönemlerinden itibaren nahiv ilmi (gramer) ortaya çıkmış, bu durum başka dillerin gramerlerinin de yazılmasına öncülük etmiştir. Tarih, coğrafya, astronomi, matematik gibi ilimlerin gelişmesinde de Kur'an'ın çok büyük ve önemli rolleri

olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm, eski ümmetlerin, milletlerin, kavim ve toplulukların durumlarını anlatırken tarihe ve coğrafyaya atıfta bulunduğu için Müslümanlar da bu ilimlere yönelmek, bunları bilim hâline getirmek gereğini duymuşlardır. Matematiğin, fen bilimlerinin ve mühendisliğin temeli olan 0 (sıfır)'ı Müslümanlar bulmuşlar ve kullanmışlardır. Cebir ilmi, adını bile kurucusu büyük İslam âlimi el-Câbir'den alır.

Bu üstün özellikleri nedeniyle İslamîyet ve İslam'ın hâkimiyeti, Hz. Peygamber'in İslam'ı tebliğe başlamasının üzerinden daha 70-80 yıl geçmeden, üstelik de dünya tarihinde o zamana kadar adı sanı hiç duyulmamış, çok câhil bir toplum olan Arapların eliyle Çin'den Fransa sınırlarına kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılabilmıştır. İslam güneşi, Batı'nın da aydınlanmasına, karanlık çağlardan çıkmasına vesile olmuştur. Tarih boyunca Müslümanlar, İslam'a bağlı oldukları müddetçe hep ilerlemişler, yükselmişler, güçlenmişler, dünyanın en üstün gücü hâline gelmişlerdir. Ne zaman ki, Müslümanlardaki din duygusu zayıflamış, İslam'ın ruhundan ve özünden uzaklaşmaya başlanmış; o zaman Müslümanlar da yavaş yavaş bataklığa doğru sürüklenmeye başlamışlardır. En sonunda neredeyse bütün İslam dünyası Batılıların sömürgesi durumuna düşmüştür. Bu yüzdendir ki, Müslümanların ilerlemesi ve yücelmesi için yeniden Müslümanlığa dönüşten başka çareleri yoktur. Çünkü yiğit, ancak düştüğü yerden kalkabilir.

Bugün artık iyice anlaşılımıştır ki; sadece bizim değil, bütün insanlığın İslamîyet'e ihtiyacı vardır. Tek kurtuluş İslam'dadır. Müslümanlık ve Müslümanlar, yine dünyanın direği, insanlığın umudu durumundadır. Başta Kapitalizm ve Komünizm olmak üzere, yeryüzündeki bütün sistemler artık tamamen iflas etmiş, tıkanmıştır. Batı felsefesinin iflas

ettiğini, Batı uygarlığının çöküşe doğru gittiğini bugün artık Batılıların kendileri de söylüyorlar. Çünkü bunların hepsi, gayri tabii, insan fıtratına ve doğasına aykırı sistemler ve nizamlardır. Maddî yönden ilerlemenin, kalkınmanın yeterli olmadığı; manayı ve insanı ihmal etmenin çok büyük felaketlere davetiye çıkarmak demek olduğu, artık inkâr edilemez bir gerçeklik olarak karşılarında duruyor. Tabii ve fitri bir din, inanç ve düşünce sistemi olan İslamiyet ise; ne maddeyi, ne de manayı ihmal eder; her ikisine de yerli yerince önem ve değer verir. Batılı büyük düşünürlerin çoğu bunu görüyorlar ve anlıyorlar. Ancak kimisi çıkarlarının zedeleneceği endişesiyle, kimisi de küfür ve inkârdaki inatları yüzünden bunu kabul ve itiraf edemiyorlar; İslam'a giremiyorlar.”

İSLAM'IN DÜNÜ BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Ali Yakup Hocanın İslam âleminin geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine çok geniş ve derin bir bilgi birikimi; çözümler üreten çok doğru değerlendirmeleri vardı.

Hoca, sürekli İslam dünyasının ve Müslümanların bugünkü içler acısı durumunu düşünür, ortak dertlerini dert edinip ağlardı. Bugünün ve yarının kaygısı, derdi, tasasıyla uykuları kaçır; bugüne ve düne bakıp gözyaşı döker ama asla yarından da ümidini kesmezdi. Bizim dinimizin, kültürümüzün ümitsizlik dîni ve kültürü olmadığını, ümitsizliğin imansızlığa eş olduğunu söylerdi. Allah'ın vadinden dönmeyeceğini; azim, sabır ve gayretle kendi yolunda çalışanlara Allah'ın nusret ve yardımının yakın olduğunu bilirdi. Bize düşen görevin milletimizin güzel umutlarını tazeleyecek, geleceğe güvenle bakmasını sağlayabilecek ilmi, fikri altyapıyı hazırlamak olduğunu ifade ederdi. Müslümanların gayret ve çabaları, Allah'ın da lütuf ve inayetiyle yarınların dünden de

bugünden de daha güzel, daha hayırlı ve daha üstün olabileceğine inanır; her zaman bu güzel, mutlu, onurlu, izzetli yarınlara fikriyle, hayaliyle, düşüncesiyle teselli bulur; aşkıyla, sevdasıyla yanar tutuşur, kendini bu yola feda ve kurban etmeyi canına minnet bilirdi. O, her şeye ve bütün imkânsızlıklara rağmen bıkmadan, usanmadan, büyük bir azim ve kararlılıkla bu yolda üzerine düşen, yapabileceği her şeyin en fazlasını yapmaya çalışmış, kendini bu yola adanmış idealist bir hizmet adamıydı.

Ali Yakup Hocanın İslam âleminin dünü ve bugünü üzerine de çok isabetli ve herkes tarafından kolay anlaşılabilir karşılaştırmaları ve değerlendirmeleri vardı. Derdi ki:

“Azizim! Eskiden Müslüman olmak nispeten daha kolaydı. Çünkü herkes, en önemlisi de baştaki idareciler Müslümandı. Halk dindar ve Müslüman olduğu için, idareciler de en azından dindar ve Müslüman görünmek zorundaydılar. Ulemâ vardı. Herkes bilmediğini bilenlerden sorar, öğrenir, İslam’ın emirlerini yerine getirmekte hiçbir güçlükle karşılaşmazdı. İslam’a ters ve zıt bir hareket hemen teşhis edilir, toplumca yadırganır, tepki görür, yargılanır ve cezalandırılırdı. İslam’ın suç saydığı bir iş, alenen işlenemezdi. Halk sadece İslam’ı görmüş, onu tanımış, yaşayabildiği kadar onu yaşıyordu. İslam’dan başka bir hayat tarzı olabileceği hiç kimsenin aklının ucundan bile geçmezdi. Bir defasında Mekke’de rastladığım yaşlı birisi bana; ‘Benim bu gözlerim, bugüne kadar hiç kâfir görmedi!’ demişti. Tabii, adam ömrü boyunca Mekke’nin dışına çıkmamış; Mekke’ye de Müslüman olmayan giremiyor. Kâfiri nerede görecekti? Eskiden halkın Müslümanlığı da işte böyle bir Müslümanlıktı. İslamî denebilecek bir hayat tarzı vardı ama Müslümanların çoğunda fazla bir İslamî şuur yoktu.

Zaman ilerleyip daha sonraları Müslüman toplumlarda

da münkirler, mülhitler, dalalet yollarına sapanlar, başkalarını da sapıtmaya çalışanlar türeyip çoğalınca işler değişti. İslam'ı Allah'ın razı olacağı şekilde yaşamak, İslam'ın emirlerini yerine getirmek; halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde bile gittikçe daha da zorlaşmaya başladı. Müslüman olmayı ihlas ve samimiyetle seçenler, İslam'ın emirlerini yerine getirmek isteyenler; giderek bunu daha büyük zorlukları, engelleri, sıkıntıları ve daha çetin bir mücadeleyi göze alarak yapmak mecburiyetinde kaldılar. Bu da doğal olarak, daha büyük bir İslamî şuura sahip olmayı gerektiriyordu. Dolayısıyla bugünün Müslümanları, hem kendilerinin hem de çoluk çocuğunun İslamî kimlik ve kişiliklerini korumak istiyorlarsa; İslam'ı eski dönemlere kıyasla daha büyük bir şuurla bilmek, tanımak, anlamak ve yaşamak zorundadırlar. Yoksa kaynar bir kazana atılan buz parçaları gibi, çabucak başka şeylere dönüşürler, eriyip giderler.

Bugün dünyanın her tarafında Müslümanların dinleri de, dünyaları da, ahretleri de çok büyük tehdit ve tehlike altındadır. Allah korusun, neredeyse her şeylerini kaybedeceklerdi. Müstemlekeçiler, İslam ülkelerinde kültür emperyalizmi yoluyla özellikle gençler üzerinde çok büyük tahribât yaptılar; daha fazlasını da yapmak için gece gündüz çalışıp, uğraşıp duruyorlar. Sömürgeçiler, Müslümanların her şeylerini sömürdükten sonra, İslam ülkelerini görünüşte terk edip gittiler; ama bu sefer de geride kuyruklarını bıraktılar. Onlar gittikten sonra geride bıraktıkları ve onların emellerine hizmet eden Batı hayranı, taklitçisi, uşağı durumundaki işbirlikçiler; onların çıkarları doğrultusunda ve onları hiç de aratmayacak şekilde uğursuz faaliyetlerini devam ettirdiler; hâlâ da devam ettiriyorlar. Her yerde İslam ülkelerinin başında, adları sanları Müslüman ama kendileri İslam'a ve Müslümanlara zıt, yabancı ve düşman; içlerinde İslam'a

karşı binbir türlü kayıtsızlık, zıtlık, karşıtlık bulunan kimse-ler yönetici olarak oturtulmuş durumdadır. Mevcut sömürü düzenini aynen hatta daha da kötü bir şekilde devam ettire-bilmek için, her çareye ve her tedbire başvuruyorlar. Bunlardan kurtulmadıkça ve bunlar temizlenmedikçe İslam ülkelerine huzur, barış, güven ve istikrar gelemes. Müslümanların en büyük gayret ve çabaları; kararlılıkla bunları tespit, teşhis ve tasfiye etmek, temizlemek; aslî hüvi-yetlerini, benliklerini, kimlik ve kişiliklerini yeniden bulabil-mek için var güçleriyle çalışmak üzerine yoğunlaşmalıdır.

Müslümanlar olarak bizim, dertlerimiz, sorunlarımız, problemlerimiz, hadde ve hesaba gelemeyecek katar çoktur. Biz ise şimdye kadar ne yazık ki, bu sorunlarımız ve çözüm yolları üzerinde yeterince düşünmedik, uğraşp, didinmedik. Maalesef günümüzde de insanların gerçek İslam'la tanışık olmaması; gittikçe İslam'dan daha fazla uzaklaşmaları çok büyük bir felaket olarak önümüzde duruyor. Bunun önüne geçilebilmek için herkes *'emri bi'lma'rûf nehı ani'lmuñker'* göreviyle memur olmasına rağmen kimsenin kılı kıpırdamı-yor. Kimse kendi alanında üzerine düşeni yerine getirmiyor, görev ve sorumluluklarını önemsemiyor, umursamıyor. Böyle karanlıklar ortasında âciz, perişan, pesimist, ümitsiz bir şekilde oturup kalmak, Müslümana asla yakışmaz. Karanlıklardan şikâyet edip durmanın da bir anlamı yoktur. Bunun yerine, karanlığı izale için herkes yapabildiği kadarını yapmaya, hiç olmazsa kalkıp bir mum yakmaya çalışmalı-dır. Her Müslüman elinden geleni yapmalıdır. Kimse 'Ben ne yapabilirim? Benim elimden bir şey gelmez!' diyemez. Her Müslümanın mutlaka elinden gelen ve yapması gereken bir şeyler vardır. Örneğin, önce kendimizi düzeltmeye, kendi nefsimizi ıslâh ve terbiye etmeye çalışmamız bile bir Müslüman olarak en başta gelen görevlerimizdendir. Sonra

her imkânı kullanarak, kendi ailemiz ve yakın çevremizden başlayarak mümkün merteye başkalarını da irşada çalıştırıyoruz. Ondan sonra da her nerede bulunuyorsak; en yakımızdan en uzağımıza doğru, irşat halkamızı genişletmeye çalışmak zorundayız. Kendisinde bu bilgi, beceri ve yetenek olmayanlar da; hiç olmazsa buna zemin hazırlamaya, maddî ve manevî destek olmaya çalışmalı; hiçbir şey yapamıyorsa Müslümanı Müslümana meylettirmeye, yaklaştırmaya, ısındırmaya gayret etmelidir. Müslümanları birbirine düşürmeye, onları birbirinden soğutmaya nefret ettirmeye çalışılanlara da asla fırsat vermemeli, onların oyunlarına gelmemeli, aksine bu tür oyunları bozmaya çalışmalıdır.

Bunlar da asla yapılamayacak, yapılması zor ve imkansız şeyler değildir. Şu bâtil yoldaki Hıristiyanlara bakıp ibret alalım! Onlar bile hak yolda olmadıkları halde, nasıl harıl harıl çalışıyorlar. Fransız İhtilali, Hıristiyanlara ve kiliseye çok büyük bir darbe indirmişti. Ardından gelen Fransız hükümetleri de onların köklerini kazımaya, ortadan kaldırmaya uğraştı. Buna rağmen Hıristiyanlar, yılmadan, bıkmadan, usanmadan çalışıp çabaldılar. O zor günleri atlattıkları gibi, şimdiki Fransız hükümetleri de onlardan yardım isteyecek duruma geldiler. Batı'nın kolonicilik, sömürgecilik faaliyetleri ile Hıristiyanlığı yayma amacına yönelik misyonerlik faaliyetleri birbirini destekleyerek at başı ilerlemiştir. Fransız misyonerler, bu misyonerlik faaliyetlerini o kadar ilerletmişler ki, bizim ünlü din ve devlet adamımız Ahmed Cevdet Paşa'nın torununu bile Hıristiyanlaştırmayı ve rahibe yapmayı başarabilmişlerdir. Bu başarıları, hak yolda, doğru yolda oldukları için değil; amaçları doğrultusunda maddî ve manevî çok büyük gayret ve fedakârlıklara katlandıkları, çok büyük paralar harcadıkları, çok sistemli çalıştıkları için kazanmışlardır. Biz hak yolda, doğru yolda olduğumuz

muz halde, İslam gibi çok büyük ve eşsiz bir nimete sahip olduğumuz halde ne yapıyoruz? Allah yolunda onlardan kat kat fazla çalışmamız, İslam'ı en güzel şekilde yaşamamız, insanları ona davet etmemiz; hal ve hareketlerimizle, tutum ve davranışlarımızla herkese örnek olup sevdirmemiz gerekirken, yan gelip yatıyoruz. Allah, âdildir. Yan gelip yatana değil, çalışana başarı verir! Allah'ın müminlere de yardım ve destek va'di vardır ama önce buna layık olmaya çalışmak gerekir. Allah, hak yolda olsun, bâtıl yolda olsun, ihlas ve samimiyetle çalışanların emeklerini boşa çıkarmaz. Hak yolda olan kimse, bâtıl yolda olan kadar ihlaslı ve samimi olmazsa, çalışmaz, yan gelir yatarsa, bâtıl galebe çalar. Onun için dâvânın aslı ihlastır; Peygamber Efendimiz ve onun ashâbı gibi örnek bir hayat sürmektir. Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi onun hayatıdır, hayattaki başarılarıdır. Allah, bize de onu örnek almamızı emrediyor (Ahzâb Sûresi, 21). Unutmayalım ki, gönüllerin fethi, güzel ahlâkla olur. Müslüman, her şeyden önce örnek olmalıdır. Sonra sevgi lazımdır. Özellikle dost ve arkadaşlar arasında fedakârlık lazımdır. Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için anlayışı içinde olmak zorundayız.

Elbette işimiz hiç de kolay değildir. Tabii ki zorluklarla karşılaşacağız, sıkıntılar çekeceğiz, sınavlardan geçeceğiz, çileler çekip, acılar da yaşayacağız. Ama bu sıkıntılar bizi asla yolumuzdan alıkoymamalı, aksine daha fazla gayrete getirmelidir. Peygamber Efendimiz, bize; bir kişinin hidayetine vesile olmanın, dünyadan da, dünyadaki her şeyden de daha hayırlı olduğunu müjdeliyor. Asla ye'se ve ümitsizliğe de düşmeye gerek yoktur. Çünkü büyük insanlar ve büyük oluşumlar da böyle zor şartlar içinden çıkar. Şimdi İslam dünyasında özellikle gençlerde büyük bir kıpırdanma ve canlanma var. Elhamdülillah şimdi Filipinler'den Fas'a kadar

bütün dünyada yeni bir gençlik var. Ben gençlikte büyük bir istidât görüyorum. İslam'a, gerçekten İslamca bakıyorlar; bilerek, anlayarak, şuurlu bir şekilde inanmak istiyorlar. Bakalım bunun sonu nereye varacak, nasıl tecelli edecek? Öte yandan, İslam düşmanları ise boş durmuyorlar. Her yerde bu olumlu gelişmelerin önünü almak, beşiğinde boğmak istiyorlar. İpin ucu hâlâ büyük güçlerin elindedir. Onlar biliyorlar ki, Müslüman Doğu'yu gâvur yapmak, hele Hıristiyan yapmak mümkün değildir. Yapabilseler pek âlâ yapacaklardı ama şimdiye kadar yapamadılar, hâlâ yapamıyorlar, bundan sonra da yapamayacaklardır. Batı onca emek ve masraflarına rağmen bunu asırlardır başaramamıştır. Onlar istiyorlar ki, eğer olacaksa bile, kendi istedikleri gibi bir Müslümanlık olsun! Müslümanlar, Batı'nın ve Amerika'nın işine geldiği gibi, onların istediği çerçevede Müslüman olsunlar. Yani namaz kılsalar, oruç tutsalar, bazı ibadetleri, dînî ritüelleri yerine getirseler bile İslam'ın ruhundan ve özünden uzak olsunlar istiyorlar. İslam ülkelerinin başında da adları Müslüman olsa da kendilerinde İslam'a ve Müslümanlara karşı binbir türlü kayıtsızlık, zıtlık, karşıtlık bulunanların yönetici olmalarını istiyorlar.”

GELECEKTEN VE GENÇLERDEN UMUDU

Hoca, günümüz gençliğindeki İslamî uyanış ve dirilişi çok yakından izler, onlardan ümidini, beklentilerini sık sık şöyle dile getirirdi.

“Azizim! Her şeye rağmen günümüz İslam dünyasında, özellikle gençlerde çok büyük bir kıpırdanma ve canlanma gözleniyor. Elhamdülillah şimdi hem bütün dünyada, hem de Türkiye’de çok temiz ve şuurlu bir Müslüman gençlik var! Gençlerin İslam’a karşı bu büyük ilgileri ve yönelişleri gün geçtikçe daha da artıyor. Özellikle üniversitelerdeki her

alandan, her sahada Müslümanlığı adamakıllı yaşamaya ve hayatlarının aynasında göstermeye çalışan entelektüel gençliğin durumu beni çok sevindiriyor, gelecekte umutlandırıyor, hatta çok imrendiriyor! Bakıyorum da, içlerinde maşallah benden bile daha şuurulları var. Üstelik bu gençlerin, hidayetinde, irşadında ve şuurulanmasında ilim adamlarının ve tarikat şeyhlerinin de zannedildiği kadar fazla bir rolleri yok! Benim yakından tanıdıklarımın çoğu, herhangi bir tarikata veya şeyhe bağlı değiller. Bu İslamî bilince nasıl ulaştıklarını sorup sorduğumda öğreniyorum ki, bunların hemen hepsi birbirlerini irşad etmişler. Geçenlerde bir grup üniversite öğrencisi genç, benim ziyaretime geldiler. Oturduk onlarla uzun uzun sohbet ettik. Aralarında çeşitli fakültelerden öğrenciler vardı. Hatta çoğunluğunu da tıbbiyeliler oluşturuyormuş. Hâlbuki eskiden tıbbiyeliler dinsizlikleriyle meşhurdu. Baktım ki hepsi cıva gibi, ateş gibi, demir gibi, canlı ve diri gençler. Çoğu konularda, benden daha şuurlu, bilinçli ve bilgili olduklarını görüp, hayran kaldım! Ne kadar sevindiğimi, memnun olduğumu anlatamam. Onlara dedim ki: ‘Doğrusu siz benden daha canlı, diri, şuurlu, bilinçli ve bilgilisiniz. En iyisi siz konuşun da ben dinleyeyim, ben sizden yararlanayım! Azizim, 50-60 sene önce böyle bir gençlik yoktu! Hatta Osmanlı döneminde bile böyle bir gençlik yoktu. Elhamdülillah şimdi var. Yalnız erkekler değil, kızlar da öyle! Bence bu, bize Allah’ın büyük bir lutfudur. Ne kadar şükretsek yine de azdır! Bu yüzden ben asla ümitsiz, kötümser ve bedbîn değilim. Gelecekte son derece ümitliyim.

İRAN DEVRİMİ HAKKINDA DEĞERLENDİRMESİ

İran devrimi başladığında, bu hareketten çok büyük ümitleri ve beklentileri olan bazı kimseler Hocayı ziyarete gel-

mişler, bu hareketle ilgili olarak fikir ve düşüncelerini sormuşlardı. Fars kültürünü, İranlıları ve Şiileri çok iyi tanıyan Hoca, olup bitenlere akli selimle yaklaşımlarını, teennî ile hareket etmelerini, hemen bir karar verip her rüzgâra ve esintiye kapılmamalarını söyledi. Bunun öncelikle yerel bir hareket olduğunu iyi anlamalarını; bu gelişmelerden bütün İslam Dünyası ve dünya Müslümanlarının tamamı için çok hayırlı ve olumlu sonuçlar beklemenin fazla iyimserlik olacağını vurguladı. Bunu da şöyle gerekçelendirdi:

“Azizim! İranlılarda oldum olası çok büyük bir asabiyet (ırkçılık) ve taassup vardır. Bu asabiyet ve taassup asırlardan beri sürüp geliyor. Maalesef bu onlarda bir akîde hâline gelmiştir. İranlılar, Hz. Ömer zamanında ve onun tarafından İslam'la tanıştırıldılar. Başka hiçbir sebep olmasa, sırf bu yüzden, yani kendilerini İslam'la tanıştırmaları ve hidayetlerine vesile olması hatırına onların en çok Hz. Ömer'i herkesten daha fazla sevmeleri gerekirdi. Ama yeryüzünde onlar kadar Hz. Ömer'e düşman olan ve buğz eden yoktur. Bunun içten içe, en derin sebepleri arasında, Hz. Ömer'in İran İmparatorluğunu tarih sahnesinden silmesi, İran topraklarını İslam topraklarına katması vardır. İranlılardaki ırkçılık, kavmiyetçilik damarı, aşırı meşrepçilik, mezhepçilik, Şii taassubu, neredeyse tedavisi imkânsız bir hastalık haline gelmiştir. Sünnî düşmanlığının, Hz. Ömer, Hz. Ebubekir, Hz. Aişe gibi sahabenin ileri gelenlerine lanete, hakarete ve tekfire varan aşırı düşmanlık gibi hususların, bunların bir de tarihî arka planları göz önünde bulundurularak çok iyi tahlil edilmesi gerekir. Bu yüzden ben, İran kökenli gelişmelerden İslam'ın ve Müslümanların tamamının hayrına ve lehine olabilecek sonuçlar beklemekte fazla iyimser olamıyorum. İnşallah, bu sefer beni yanıltırlar da sonuç hem onlar hem de bütün Müslümanlar için iyi olur! ”

ETKİLEYİCİ VE DEĞİŞTİRİCİ KİŞİLİĞİ

İnsanlar, selde yuvarlanan çakıl taşları gibi birbirini şekillendirirler. Bazen kötü bir insanla karşılaşır, birkaç dakikalık bir tanışma yaşarsınız da ondan sonra bütün ruhsal dengeniz, hayatınız, geleceğiniz altüst olur; bir daha eski aynı adam bile olamazsınız. Ama bazı insanlar da vardır ki, onunla karşılaştıktan, bir şekilde yolunuz kesiştikten sonra, siz yine artık eski siz olmazsınız! Böyle iyi bir insanla tanışıp, onunla bir çay içimi sohbetten sonra bile siz, farkında olsanız da olmasanız da artık bambaşka biri olmuşsunuzdur. Ali Yakup Hoca da işte böyle etkileyici, değiştirici, dönüştürücü örnek ve nitelikli Allah dostlarından biriydi. Ben, hem kendimde, hem de başka pek çok sayısız örnekte bunu yakından görebilme ve deneyimleyebilme imkânına ve bahtiyarlığına sahip olabilmişimdir.

Ali Yakup Hoca, bütün işi, gücü, etkinliği ve etkisi okuttuğu derslerle ve öğrencileriyle sınırlı kalan biri değildi. O, sadece öngörülerinde isabet eden, kendi dünyasına ve köşesine çekilmiş vizyon sahibi bir ilim ve fikir adamı da değildi. Onun düzenli talebelerinin yanında; toplumun değişik kesimlerinden ve kademelerinden görüşüp, konuştuğu, türlü vesilelerle yollarının kesiştiği, bu yüzden dokunduğu, ilgilendiği diğer sıradan insanlar üzerinde de olağanüstü sayılabilecek etkileri vardı. Hoca, okuttuğu, görüşüp konuştuğu, sohbet ettiği, nazar ettiği insanları, kâbiliyetleri ölçüsünde geliştirir, dönüştürür, yönlendirir; onların içine yeni fikirler, düşünceler, idealler, ideal tohumları ekerdi. Onların beyinlerini açar, beyin damarlarını genişletir; onlara yeni bir kimlik, kişilik ve kendine güven kazandırır. Onun kendine has, insanlara güven aşılama ve ideal tohumu ekme yöntemi vardı. En değersiz çakıl taşlarına benzetilebilecek sıradan

insanları bile, en değerli mücevherlere dönüştürebilecek kadar değiştirip dönüştürebilme gücüne ve maharetine sahipti.

Ali Yakup Hoca, hiç tahmin edilemeyecek insanlarla bile diyaloglar, dostluk ve arkadaşlıklar kurabilirdi. O, bir ayağı hakikat üzere sabit, diğer ayağı bütün âlemlere açılabilen bir pergel gibiydi. Herkese kolayca ulaşabilen, onların dünyalarına girip çıkabilir, onların ruh dünyalarına ve gönüllerine dokunabilir, onları derinden etkileyebilirdi. Bu yüzden de o, görünen hizmetlerinin yanında, hatta belki de daha fazla, görünmeyen hizmetlerin de adamıydı. Onu yakından tanıyanlar; kelamın en zarifini, edebin en kâmilini, siyasetin en ferasetlisini, edebiyatın en muhtevalısını onda bulurlardı. Söylediklerini iyi niyetle, kalpten söylediği, boş ve gereksiz yere konuşmadığı, son derece hesapsız ve samimi olduğu için; sözleri kimseye batmaz, muhatabına tesir ederdi. Onun ağzından çıkanlar, muhatabının kulağından geri dönmez, kalplere ve gönüllere işlerdi. Bunun sayısız örneklerinden birkaçına, örnek olması bakımından burada değinilmesinde yarar olabilir.

DÜKKÂNI ENVER'E KİRALAMA SEBEBİ

Hocanın eşine ait olan ve beraber oturdukları binanın giriş katında, cadde üzerinde, çok iyi konumda, iş yeri olmaya çok müsait küçük bir dükkân vardı. Hacı annemiz (hanımı), burayı çok değişik işler için, farklı kimselere kiraya vermişti. Fakat kiracılardan yana şansı pek yâver gitmemiş, ağzı da epeyce yanmıştı. Bu dükkanın en son kiracısı, burada kuyumculuk yapan Enver Sözer Ağabey oldu. Burayı nasıl kiraladığını şöyle anlatmıştı:

“Babam ile Ali Yakup Hoca arasında hem ahbaplık, hem de hemşehrilik vardı. Hoca zaman zaman bizim nalbur dük-

kânına uğrar beraberce uzun uzadıya sohbet ederlerdi. Aralarında sıkı bir samimiyet, ahbablık, yakınlık ve arkadaşlık oluşmuştu. O zamanlar ben, henüz ortaokul lise çağlarında bir gençtim. Ara sıra ben de nalbur dükkânına gelir, babama yardım ederdim. Hocayla çok fazla bir sohbet ve muhabbetimiz olmazdı. Çünkü kendisiyle hem nâdiren karşılaşıyorduk, hem de lâf aramızda, ben o zamanlar hacı, hoca takımını da pek sevmez, hazzetmezdim. Ben Hocayı o zamanlar bir fabrikanın muhasebecisi olarak biliyor, onun hoca olduğunu, hele de büyük bir âlim olduğunu bilmiyordum. Dükkânda beni oyalayacak yeteri kadar işim olduğu için de, Hocayla sohbeta ve muhabbete vaktim de olmuyordu.

Bir ara Hoca, babama evdeki kömür sobasını tutuşturmakta ne kadar zorlandığını ve sıkıntı çektiğini anlatmış. Babam da bana, dükkâna gelen ahşap çivi kasalarının boşalanlarından, özellikle de çıralı olanlarından güzelce kırıp, hazırlamamı ve Hocaya vermeme söyledi. Ben de babamın bu talimatı üzerine, boşalan kasaların en çıralı olanlarını ayırıyor, onları aynı boyda kırıp, keserek güzelce bağ ve deste hâline getiriyordum. Hoca da, her uğradığında bu hazır desteleri alıp evine götürüyordu. Bazen de ben desteleri kucaklayıp, evine teslim ediyordum. Artık hiç zorlanmadan ve sıkıntı çekmeden kömür sobasını tutuşturabildiği için Hocanın sevincine ve mutluluğuna diyecek yoktu! Babama ve bana nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu. Bu durum neredeyse yıllarca böyle devam etti.

Ben biraz daha büyüyünce, aklıma bir kuyumcu dükkânı açma fikri ve hevesi düştü. Az çok bu mesleği de öğrenmiştim; ama hele İstanbul gibi yerde kuyumcu dükkânı açmak, hiç de öyle kolay bir iş değildi. Kuyumcu dükkânı açabilmek için her şeyden önce ana cadde üzerinde, işlek bir dükkâna ihtiyaç vardı. İş yapılabilecek bir dükkânı bulmak da, kirala-

mak da bizim boyumuzu epeyce aşıyordu. Çünkü iyi bir mevkideki dükkânlar, çok astronomik hava paralarıyla hemen tutuluyordu. Biz de bunu düşünerek ve göze alarak, hava parası için epey bir tedarikimiz olmuş, artık sıra iyi bir dükkân arayıp bulmaya gelmişti. Bir ara, Hocanın eşine ait olan, ana cadde üzerindeki dükkânın boşaldığını duydum. Bir koşu bakıp geldim. Dükkân gerçekten boştu ve burası tam benim aradığım gibi bir yerdi. Ama Hocanın, daha doğrusu dükkânın esas sahibi olan eşinin benim gibi genç ve tecrübesiz birine bu dükkânı kiraya verebileceğine ben de babam da pek ihtimal vermiyorduk. Çünkü ben, o zamanlar çok genç, aklı da öyle bir karış, beş karış değil, kilometrelerce havalarda olan biriydim. Ne yapalım, etraftan öyle görmüşüz! Gözümüz hep delikanlılıkta, racon kesmede, şunda bundaydı. Hocanın ve eşi Hacı Teyze'nin ise o zamana kadarki kiracılarından ağızları epeyce yanmış, gözleri yılmış durumdaymış. Önceki kiracıların hepsi başlarına türlü sıkıntılar açarak dükkânı boşaltmışlardı. O yüzden de artık yoğurdu bile üfle-yerek yiyecek hâle gelmişlerdi. Benim gibi toy ve bıçkın bir delikanlıya güvenip de dükkânı kiraya verebileceklerine ne benim, ne de babamın aklı kesiyordu. Ama babam, yine de ağızlarını yoklamak, şansımızı denemek istedi. Bir gün lâf arasında Hocaya, bana bir kuyumcu dükkânı açmak istediklerini, acaba boşalan dükkânı kendilerine kiraya verip veremeyeceklerini sordu. Dükkân eşine ait olduğu için Hoca, işi önce ona havale etti. Hacı Teyze beni çağırtmış. Ben de git-tim; kendisiyle görüştük, konuştuk ama bana çok soğuk davrandı. Hatta lâf arasında beni gözünün pek tutmadığını, dükkânı bana kiraya veremeyeceğini de açıkça belli etti. Zaten ümitli olmadığım için ben fazla şaşırılmamıştım.

Olayı öğrenen Hoca, bir gün yine bizim dükkâna geldi; beni karşısına alıp dükkân kiralama konusunu bir de o

benimle konuştu. Beni daha yakından tanımak istediği anlaşılıyordu. Çeşitli sorular sordu. Oturduk kendisiyle öteden beriden birkaç saat konuştuk. Daha önce de kendisi bizim dükkâna gidip geliyordu ama onunla hiç böyle uzun uzadıya konuşmuşluğumuz, sohbet etmişliğimiz yoktu. İkimiz de birbirimizi doğru dürüst tanı mıyorduk. Babam, kendisine sürekli 'Hocam, hocam!' diye hitap ediyordu ama konuştukça anladım ki, bu adam benim kafamdaki hacı, hoca tiplerine hiç uymuyor. İlk intibaım, bana çok kıyak bir adam gibi geldi. Konuştukça kendisine daha fazla kanım ısındı. Kendi kendime içimden; 'Yahu bu amca, hiç belli etmiyor ama gerçekten çok kıyak bir adammış! Harbi mi, harbi, dobra dobra birisi! Yani bu, her şeyiyle tam bir delikanlı!' diye geçiriyordum. O, benim neyimi sevdi, neyimi beğendi, pek anlayamadım ama anlaşılın onun da gözü beni tutmuş ki bana;

– Tamam! Ben bu dükkâna sana kiralaması için bizim hanımı ikna etmeye çalışacağım, dedi. Bizim yine de pek umudumuz yoktu ama Hoca, eşine çok ısrar etmiş, hatta eşi vermemekte ayak diretince, bana bizzat kendisi kefil olmuş; eşine de razı olmaktan başka çare bırakmamış. Sıra kira sözleşmesine geldiğinde ben;

– Hocam! Ne kadar hava parası ödeyeceğim? diye sordum.

Aslında ben, daha önceden kısa bir araştırma yapmış, burası için en az dört kilo altın tutarında hava parası ödemesi gerektiğini öğrenmiş, bu parayı da aşağı yukarı hazırlamıştım. Hoca;

– Ne hava parası! Hiç hava parası ödemeyeceksin! Hatta bence depozitoya bile gerek yok! demesin mi? Hem çok şaşır-dım, hem çok sevindim. Bir yandan da bana şaka yapıyor sandım;

– Hocam, sen şaka mı yapıyorsun? Böyle bir yer için piya-

sada ne kadar hava parası ödendiğinden sizin haberiniz yok mu? diyecek oldum. Bana;

– Biliyorum azizim! Ama başkaları hava parası alıyor diye, biz de mi alacağız? Sen kiranı zamanında öde, beni hanıma mahcup etme, yeter! deyince şaşkınlığım daha da arttı.

Ben dükkânı tutup yerleştikten sonra, Ali Yakup Hoca bizim dükkânın müdavimlerinden oldu. Gelirken, giderken her gün, en az birkaç defa uğrardı. Eğer müşteri yoksa oturur, sağdan, soldan, öteden beriden uzun uzun konuşur, sohbet ederdik. Hocanın sohbeti benim gibi bıçkın bir delikanlıya bile çok câzip gelir, saatlerce konuşsak bıkip usanmaz, vaktin nasıl geçtiğinin farkına varamazdım. Zamanla onun sohbetlerinin tiryakisi olmuştum. Gelmediği, uğramadığı günler, bayağı eksikliğini hissediyordum. Neredeyse bilmediği hiçbir şey yoktu. Her konuda çok ilginç bilgileri, fikirleri, görüşleri ve yorumları vardı. Onu yakından tanıyanların kendisine neden hezarfen dedikleri gayet net bir biçimde anlaşılıyordu. Her gün onu biraz daha yakından tanıdıkça, kendisine olan sevgim ve saygım daha da artıyordu. Çok araştırdığım halde onda bir yamuk, yumukluk, çarpık, çurpukluk, bana yalan yanlış ve ters gelen hiçbir taraf göremiyordum. O, benim gözümdeki delikanlı tipinin en güzel ve en somut örneğiydi. Yiğitti, cömertti, iyilikseverdi, fedakârdı, vefakârdı, açık sözlü, tok gözlü ve dobra dobra bir adamdı. Yani tam anlamıyla delikanlıydı. Ben kendimi iyi bir delikanlı sanırdım ama Hocayı yakından tanıdıktan sonra anladım ki, delikanlılıkta o benden fersah fersah ilerdeymiş! O, tam anlamıyla bir delikanlı, delikanlının dibi, delikanlıların piri ve kralıydı! Benim bile delikanlılıkta ondan öğrenmem gereken çok şey olduğunu düşünmeye başlamıştım.

Aradan yıllar geçti. Ben, Hocanın benden neden hava

parası almadığını ve eşine de aldırmadığını, bu kadar büyük bir meblağdan nasıl vazgeçtiklerini merak edip duruyordum. Aramızdaki samimiyet iyice ilerledikten sonra, bir gün kendisine sormadan edemedim;

– Hocam! Ben, yıllardan beri merak edip duruyorum. Artık sormadan edemeyeceğim. Bu dükkânı o zamanlar kiralamak isteyen çok kimse vardı. Niye başkasına değil de, bana kiraya verdiniz? Üstelik böyle bir dükkân için, rahatlıkla dört kilo altın tutarında hava parası alabilecekken, siz neden benden hiç hava parası almadınız? diye sordum. Hoca hemen cevabı yaptırdı:

– Neden olacak azizim; dükkânı sana çıraların hatırına verdirdim. Hava parasına gelince... Senden hava parası aldırmadığım gibi, başka birisi de olsa aldırılmazdım...

Ali Yakup Hoca, basit bir çıranın bile bu kadar hatırı sayan, vefakâr ve hatırşinas biriydi. Kimsenin en ufak bir iyiliğinin altında kalmak istemezdi.

'DELİKANLI'

Enver Sözer, onu anlatmaya devam ediyor:

“Belki ona niçin hep ‘Delikanlı!’ diye hitap ettiğimi de merak etmişsinizdir. Onu da anlatayım. Hocayla her zamanki tatlı ve derin sohbetlerimizden birinde, her nasılsa ağızımdan ona hitaben, bir ‘Delikanlı!’ sözü çıkıvermişti. Ona ‘Delikanlı!’ diye hitap etmişim ama bu öyle tasarlanarak, düşünüerek değil, o günkü tatlı sohbet içinde birden bire ve gayri ihtiyari ağızımdan kaçırılmış bir sözdü. Bu densizliğimin farkına varınca çok mahcup oldum. Hocanın kızacağını, beni paylayacağını, azarlayacağını, bana haddimi bildireceğini düşünüyordum. Ama şöyle göz ucuyla bir baktığımda, yüzündeki tebessümden, bu ‘Delikanlı!’ hitabının ve unvanı-

nın onu hiç sinirlendirmediğini fark ettim. Hatta kendimce hoşuna bile gitmiş olabileceğine hükmederek, bundan sonra ona hep ‘Delikanlı!’ diye hitap etmeye başladım. Gerçekten hoşuna gittiğinden mi, yoksa aşırı nezaketinden dolayı beni kırmamak için mi, her nedense Hoca, hiç bir zaman benden bu ‘Delikanlı!’ hitabımı değiştirmemi istemedi. Zaten o, delikanlılığıyla beni büyülemiş olan gerçek bir delikanlıydı.

Zamanla belki biraz da aramızdaki hemşehrilikten dolayı, onunla çoğu huylarımızın ve karakterlerimizin de daha çok benzeştiğini iyice fark etmeye başladım. Tabii gittikçe o bana değil, hiç farkına varmadan, ben ona benziyordum.

Ben, öteden beri cimrileri hiç sevmem. O da cimrilerden en az benim kadar nefret ederdi. Cimriler ve cimrilik üstüne ondan sayısız hikâyeler, fıkralar, olaylar dinlemişimdir. Hatta bir defasında bizzat şahit olduğum bir olay var ki bana; ‘İşte delikanlı dediğin böyle olur!’ diye şapka çıkarttırmıştı. Doğrusu ben, böyle bir delikanlılık yapamazdım.”

ZENGİNLİĞİ YAKIŞTIRAMADIĞI TÜCCAR

Ali Yakup Hoca, herkesle çok kolay dostluk, ahbaplık, arkadaşlık kurar, görüşür, konuşur, insanların ufak tefek kusurlarını, noksanlarını da pek sorun etmez, görmezden gelirdi. Yalnız onun en çok nefret ettiklerinin başında cimrilik ve cimriler gelirdi. Malın cimrilerin, silahın korkakların veya hainlerin, yönetimin de akılsızların ve ahmakların elinde olduğu bir toplumda veya ülkede yaşamamanın ölümden beter olduğuna inananlardandı. Zengin olup da zenginliğinin hakkını vermeyen, cimri ve pinti zenginlere ağzının payını vermede üstüne yoktu. Yeri geldiğinde bunların ayıplarını yüzlerine vurmaktan hiç çekinmezdi.

Günün birinde Sultanhamam’daki tüccarlardan biri

Hocaya telefon ederek, kendisini ziyaret gelmek ve bir şey danışmak istediğini söylemiş. Hoca da kendisine, bir buçuk saat sonra evden çıkmak zorunda olduğunu, bir randevusuna yetişmesi gerektiğini; eğer o zamana kadar gelip görüşmesini bitirebilecekse gelebileceğini belirtmiş. Karşıdaki hemen şimdi dükkandan çıkıp geleceğini, Sultanhamam'ın fazla uzak bir yer olmadığını, en çok yarım saat içinde evinde olabileceğini, ziyaret sebebi olan sohbetin de on beş yirmi dakikayı geçmeyeceğini söylemiş. Hoca da, adamın anlatmasına göre evden çıkıp randevusuna yetişebilecek zamanının kalabileceğini hesap ederek;

– Madem öyle diyorsunuz, buyurun öyleyse! diyerek adamı beklemeye başlamış. Fakat değil yarım saat, kırk, elli dakika geçtiği halde ne gelen, ne de giden olmuş. Adam iyice gecikince meraklanan ve randevusuna yetişememe endişesine düşen Hoca, her beş on dakikada bir binanın giriş katındaki kuyumcu Enver Sözer'e telefon üstüne telefon ediyormuş:

– Enver evladım! Bana birisi gelecekti, hâlâ gelmedi? Ne oldu, acaba adresi mi bulamadı, başına bir şey mi geldi?

– Vallahi hocam, gelen giden yok. Gelirse zaten ben hemen yukarı gönderirim. Siz merak etmeyin!

– İyi de azizim! Benim de evden çıkma zamanım yaklaşıyor. Yoksa randevuma geç kalacağım.

Hocanın sıkıntısıyla birlikte gittikçe büyüyen serzenişlerinin ardından adam, söz verdiği saatten neredeyse bir saat sonra kapıda görünürmüş. Enver Ağabey de adamı hemen alıp, yukarıya Hocanın evine götürmüş. Hoca, kapıyı açarken, bir yandan da merak ve telaş içinde;

– Azizim; nerede kaldınız?! Çok merak ettim. Allah korusun başınıza bir hal mi geldi diye korkmaya başlamıştım.

Ayrıca telefonda da söylediğim gibi benim bir randevum var. Ona da geç kalıyorum. Benim evden çıkma zamanım geldi, siz daha yeni teşrif ediyorsunuz, diye adamı soru yağmuruna tutarken adam gayet rahat, pişkin ve umursamaz bir edâ ile;

– Hocam, otobüs çok gecikti. Durakta yarım saatten fazla otobüs bekledim. Kendimi gelen otobüslerden birine zar zor atabildim. Otobüsler çok kalabalık...Ee, istanbul'un trafiği de mâlum! O yüzden biraz geciktim; kusura bakmayın, diye açıklama getirmiş.

Bu otobüs laflarından pek bir şey anlamayan Hoca şaşırarak;

– Ne otobüsü, azizim? diye sormuş. Adam;

– Belediye otobüsü Hocam! Ben buraya belediye otobüsüyle geldim.

Bu açıklamayı duyan Hoca, hayretinden bir müddet olduğu yerde donakalmış. Ardından da yarı sinirli, yarı şaşkın bir ifadeyle;

– Nasıl olur; siz Sultanhamam'dan buraya otobüsle mi geldiniz? Bu saate kadar duraklarda otobüs mü bekliyordunuz? Azizim; sizin arabanız yahut taksi tutacak paranız yok mu? diye sorunca adamın pişkinliği ve sırtması biraz daha artarak;

– Hocam, arabayı çıkarmak istemedim. Hem fazla benzin yakıyor, hem de buralarda park edebilecek yer bulmak ayrı bir dert. Daha hesaplı diye de taksi yerine otobüse binmeyi tercih ettim, diye açıklamada bulunmuş.

Hocanın yüz ifadesinden ve davranışlarından, bu açıklamalardan hiç tatmin olmadığı; aksine merak ve şaşkınlığının yerini gittikçe artan bir öfke ve sinirliliğin aldığı kolayca fark ediliyormuş. Adama;

– Ama azizim! Siz bana telefon ettiğinizde, ben size bir buçuk saat sonra evden çıkmak zorunda olduğumu, vakitlice gelebilecekseniz gelmenizi söylemedim mi? Şu anda benim en geç on dakika içinde evden çıkmam lazım. Peki on dakikada görüşmemiz bitebilecek mi? diye sormuş. Adam;

– Yok, Hocam, bitmez. En az yarım saat, belki bir saat sürebilir, deyince Hoca;

– O, zaman başka zaman buyurun! Kusura bakmayın ama ben sizin gibi randevuma uymazlık edemem! deyip konuyu kapatmak istemiş ama adam hâlâ;

– Ama hocam, ben ne yapayım? Buraya kadar gelmişim, şimdi sizinle görüşmeden geri mi döneyim? Benim ne kabahatim var? diyerek otobüs, trafik vb. bahaneler üretmeye devam ediyormuş. Hoca daha fazla dayanamamış. Açmış ağzını, yummuş gözünü, başlamış sayıp söylemeye:

– Azizim, bırakın Allah aşkına! Hâlâ otobüs motobüs deyip de beni daha fazla çileden çıkarmayın! Sizin özrünüz, kabahatinizden de büyük! Sizin otobüsle ne işiniz var? Otobüse binmeye ne ihtiyacınız var? Otobüs fakir fukaranın ulaşım aracıdır. Bırakın da otobüse arabası veya taksiye binecek parası olmayanlar binsinler! Saatlerce durakta bekleyip de sıkış fıkış gelen otobüslere binemeyen, çaresiz bir şekilde bir sonraki otobüsü beklemek zorunda kalan bir sürü zavallı insan var. Siz ne diye ve ne hakla onların hakkını gasp ediyorsunuz? Bir kişinin daha otobüse binmesine engel olacağınıza, ya kendi arabanızla gelseniz, yahut yoldan bir taksiyi çevirseniz, hatta o durakta bekleyen bu tarafa doğru gelmek isteyen zavallılardan birkaçını da yanınıza alsaydınız ya! Böylece hem verdiğiniz söze sâdık kalmış olurdu, hem milli ekonomiye bir katkınız olurdu. Sizin gibi hâli vakti yerinde olan birine böylesi daha yakışırdı. Allah'ın da insan-

ların da hoşuna gidecek güzel bir iş yapmış olurdunuz. Hem sizin vaktiniz öyle otobüs duraklarında heder edilebilecek kadar bol ve değersiz mi Allah aşkına?! Sizi bilmem ama benim vaktim hiç değersiz değildir. Müslüman, ahbine, verdiği söze sadakat gösteren; ne pahasına olursa olsun randevularına uyan ve her zaman kendi şanına, şerefine, durumuna yakışan ne ise onu yapan adamdır. Peygamber Efendimiz, Hz. Osman için; ‘Zenginlik Osman’a yakışıyor!’ buyurmuştu. Niçin? Allah’ın kendisine verdiklerinden, harcaması gereken yerlere hiç pıntilik etmeden bol bol harcadığı için... Doğrusu zenginlik size hiç yakışmamış! Siz, onu kendinize yakıştırmayı bilmiyorsunuz. Allah’ın verdiği nimet ve imkânların hakkını vermek de bir şükürdür. Allah, şükürü bilinmeyen nimeti insanın elinden çeker alır. Dikkat edin de, Allah bu zenginliği sizden alıp, daha fazla yakışanlara vermesin! Zaten bakın on dakikayı da böyle doldurduk. Ben şimdi çıkmak zorundayım. Eğer benimle mutlaka görüşmek isterse- niz, tekrar arayın, uygun bir zaman belirleyebilirsek, gelirsiniz. Nasıl olsa sizin vaktiniz çok bol gibi görünüyor!..

CİMRİLERDEN NEFRETİ

Ali Yakup Hoca, insanlara dış görünüşlerine, unvanlarına, servet ve zenginliklerine, mevki ve makamlarına, şekil ve şemâiline bakarak değer vermez; dost edineceği insanlarda her şeyden önce cömertlik ve civanmertlik arardı. Peygamber Efendimizin, “Allah katında câhil cömert, cimri ve pinti sofudan daha hayırlı, daha sevimlidir” sözünü tekrarlar, kendisi de ona göre hareket ederdi.

Hoca, cömertlik ve civanmertlik özelliklerine sahip olmayan bir kimsenin başka hiçbir vasfına, özelliğine ve niteliğine pek değer vermezdi. Mısır Sefareti’nde çalışırken başından geçen şu ibretlik olayı, hayatı boyunca unutamamıştı:

1957 yılında, Mısır Sefareti'ndeki tercümanlık görevini kabul ederek Mısır'dan Türkiye'ye gelen Hocayı; Sefaret'teki sunî ortam, ağır protokol havası, esas yapmak istedikleri hizmetleri yapamama üzüntüsü iyice bunaltmıştı. Nihayet onu zamanın şartlarına göre çok iyi bir para olan 3.000 liralık maaşı bırakarak istifa etme ve işsiz kalmayı göze alma noktasına getirmişti. Hâlbuki Kosova'daki ailesine de maddî destekte bulunması gerekiyordu. Hocanın Ankara'ya geldiğinde ilk tanıştığı ve en sık görüştüğü kimselerden biri de Ankara'nın sayılı zenginlerinden, kuyumculukla uğraşan bir hemşehrisiymiş. Bu adamla aralarında hemşehrilik bağı bulunduğu, memleketten bazı tanıdıkları aracılığıyla tanıştıkları, her şeyden önemlisi de bu zât kendisini ona çok din-dar ve samimi Müslüman bir kimse olarak tanıttığı; Hocaya da çok yakın, samimi ve candan davrandığı için aralarındaki samimiyet kısa zamanda su sızdırmaz denebilecek düzeylere ulaşmış. Hoca, işten ayrılma niyetini herkesten önce bu samimi ve yakın dostu durumundaki zengin hemşehrisine açmış. Ona, kendi idealleri ve hedefleriyle bağdaşmayan bu işinden ayrılmak istediğini; çünkü kendisinin bu memlekette geliş amacının yapabildiği kadarıyla öğrenci ve adam yetiştirmek olduğunu anlatmış. İşten ayrılırsa büyük bir ihtimalle işsiz kalacağını; elinde bir miktar birikiminin olduğunu, ancak hazıra dağlar dayanamayacağı için bu paranın da bir gün biteceğini söylemiş. İleride kendisinden borç para almayı düşündüğünü, kendisine acaba ne kadar borç para verebileceğini sormuş. O zamana kadar Hocaya olağanüstü saygılı davranan; ikide bir elini eteğini öpmeye yeltenen adamın hâli, tavrı, Hocanın bu isteği karşısında birden bire değişivermiş. Hemen bin dereden su getirerek, kuyumculukla meşgul olsa da durumunun hiç müsait olmadığını, piyasanın çok bozuk olduğunu, işlerin iyi gitmediğini, kendisinin de paraya

çok sıkıştığını, altın almaya para yetiştiremediğini, dolayısıyla Hocaya hiç destek ve borç para veremeyeceğini söyleyerek kestirip atmış. Hoca, onun söylediklerinin hiç birinin doğru olmadığını çok iyi biliyormuş. Kendisi hakkında çok büyük bir hayal kırıklığına uğradığı ve yanıldığı için, anlatıklarının çoğuna artık kulak bile vermemiş.

Hocanın bu çok zengin, dindar ve şuurlu görünen Müslümandan beklentisi; kendisinin ilim, irfan yolunda çalışmak ve talebe okutmak için işini bırakacağını duyunca, ona geçim derdini sorun etmemesini; bütün varlığıyla bu hayırlı işe yönelmesini; bunun milletimiz memleketimiz için hayat memat meselesi olduğunu söyleyebileceği yönündeymiş. Bu yolda kendisinin de her türlü maddî ve manevî yardımını esirgemeyeceğini; gerekiyorsa başka yerlerden de kaynak arayıp bulabileceğini ifade edeceğini; dolayısıyla yağmasa bile gürleyeceğini umuyormuş. Kendisi gibi zengin Müslüman esnaf ve tüccarları da bir araya getirip organize ederek ve imkânlarını birleştirip el ve gönül birliği ile bir vakıf, dernek, ocak, birlik, kültür evi, enstitü gibi bir sivil toplum örgütü oluşturma çareleri arayabileceğini; kendisine canla başla yardımcı ve destek olmaya çalışacağını sanıyormuş. Çünkü Ankara'da, başta çocuklar ve gençler olmak üzere milletin evlatlarına, dînî, ilmî, fikrî eğitim ve şuur verecek bir kurumsal yapı oluşturulması gerektiği konusunda daha önce epey sohbetleri de olmuş. Ülkede herkesin, her fikrin, her ideolojinin, her inancın böyle kurumsal yapıları olduğu halde sadece Müslümanların olmamasının büyük eksiklik olduğunu söylediğinde de kendisine hep hak veriyormuş. Hoca zaten Türkiye'ye geldiği günden beri tanıştığı, görüştüğü herkese bunun Müslümanlar için çok büyük bir eksiklik olduğunu; bunda korkulacak, çekinilecek, yasal olmayan bir durum da olmadığını anlatmaya çalışıyormuş.

Nihayetinde herkese açık, herkesin gözü önünde olacak bu yerlerde illegal faaliyetlerde bulunulmayacak; sadece millet, memleketin en çok ihtiyaç duyduğu eğitim faaliyetiyle uğraşılacaktı. Fakat bu çok güvendiği hemşehrisinin hiç de umduğu gibi çıkmaması; onun böyle bir derdinin, amacının olmadığını görmesi Hocayı çok üzmüştü. Üzüntüsünü belli etmemeye çalışarak adamın dükkânından ayrıldı.

Ertesi gün sefarette, yerel sefaret personelinden biri Hocanın üzgün ve düşünceli halini görünce kendisine yaklaşmış; düşünceli halinin ve üzüntüsünün sebebini sormuş. Neredeyse gece gündüz sarhoş ve ayyaş dolaşan, alkolik olduğu her halinden belli olan bu adamcağıza derdini söylemekte tereddüt eden Hoca; yine de kısaca işten ayrılmayı düşündüğünü, ancak görüldüğü kadarıyla yakın zamanda başka bir iş bulamayacağını, işsiz, güçsüz kalacağını, geçim sıkıntısı içine düşmekten çekindiğini söyleyince adam;

– Hocam; hiç üzülmeysin! Kapım size her zaman ardına kadar açıktır. Maaşıma da ortaksınız! Şimdi, şu anda bile ne kadar paraya ihtiyacınız varsa lütfen, ne olur hiç çekinmeden söyleyin! Çok şükür, şu anda istediğiniz miktarı verebilecek kadar hazırda param var. Ben, her zaman ve her şeyimle sizin emrinizdeyim! demiş.

Adamcağızın bu, hiç umulmadık teklifi Hocayı bir yandan çok sevindirmiş, bir yandan da dünkü üzüntüsünü kat kat artırmış. Öyle ya bir yanda parasının haddi hesabı belirsiz, dindarlığı ve sofuluğu kimseye bırakmayan, kibriden gururundan yanına yaklaşılmayan, kimsenin dindarlığını beğenmeyen bu tahta sakal, sahte vakar hemşehrisinin cimriliği; diğer yanda aralarında fazla bir samimiyet ve yakınlık bulunmayan mütevazı bir sarhoşun bu kadar büyük cömertliği karşısında Hoca, ne diyeceğini, ne düşüneceğini şaşırılmış. Zihni iyice altüst olmuş. Adamcağıza tekrar tekrar teşekkür

ederek; şimdilik bir ihtiyacının olmadığını, eğer olursa kendisine başvurmaktan çekinmeyeceğini söyleyerek dualar etmiş.

Aradan uzun yıllar geçmiş. Ali Yakup Hoca, bir hac veya umre ziyareti için Mekke'ye gittiğinde, Kâbe'de birden bire kendisine borç para vermek istemeyen zengin hemşehrasi ile karşılaşmışlar. Hoca, adama pek tanışıklık vermemek, hatta yolunu sapıtmak istemiş ama onu tanıyan, eski yapıp ettiklerinden de habersiz adam, hemen koşup gelmiş büyük bir yüzsüzlükle ve fütursuzca Hocanın boynuna sarılmış. Bu karşılaşma ve sarılmadan hiç memnun ve mutlu olmayan Hoca, o eski tatsız hatıradan ve bu cimri adamdan bir an önce kurtulmaya çalışıyormuş. Fakat bu yivışık, cıvık, bulaşık cimrinin boynuna kenetlenmiş kollarından kurtulabilmesi hiç de kolay olmamış. Bir mazeret uydurarak adamın yanından hemen uzaklaşmış. Hoca yıllar sonra o tabloyu ve sarılmayı şöyle tasvir ederdi:

– Eşhedü billah Azizim! Sanki boynuma soğuk bir yılan sarıldı sandım!

Onun özellikle Emir Buhari Camii'ndeki herkese açık *İhya* dersleri çok zevkli ve faydalı geçtiği ve o zamanın İstanbul'unda belli kesim arasında çok da meşhur olduğu için; belki de talebelerin üç dört misli kadar da halktan, esnaftan, tüccarlardan dinleyiciler de gelirdi. Bunların içinde oldukça zengin olanlar da vardı. Fakat Hoca, lafını, sözünü hiç esirgemez, yeri geldikçe cimri Müslümanları kıyasıya eleştirir, yerden yere vururdu. Derdi ki:

“Azizim! Bugünün zenginleri çok cimrilemiştir. Öyleleri var ki; ‘Yahu, beş kuruş ver, onunla bir Müslüman ipten kurtulacak!’ desen, yine de vermez, hiç umurunda bile olmaz! Sonra da kalkar, falan veya filan şeyhe intisap ederek, iki günlük dervişlikle ucuz yoldan cenneti de kazanacağını

sanır. Çünkü birileri ona; ‘Şu tesbihatı, şu evrâdı, şu dua ve istiğfârı veya salat ve selamı şu kadar sayıda çekersen, cenneti garantiler, cennette şu derecelere erersin!’ demişler; yani bedavadan, para pul harcamadan cennet vaat etmişler. O da hemen buna heveslenmiş; oraya intisap edip, kapılanı vermiş; kolayca anlaşmışlar. Boşuna, ‘sahtekârla, tamahkâr kolay anlaşılır’ dememişler. Nerede öyle bedava cennet? Bizim dinimizde böyle bedava cennet yoktur! Sakın yanlış anlaşılmasın; benim tasavvufa, bu yolun samimilerine, zikre, tesbihe, dua ve niyaza hiç bir sözüm yoktur ve olamaz da! Ben de elimden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışıyorum; keşke daha fazlasını yapabilsem! Ama benim sözüm cimri zenginlere... Azizim, zenginın tesbihi böyle (tesbih çeker gibi yaparak) içe doğru değil, böyle (para sayar gibi yaparak) dışa doğru olmalıdır. Müslüman zenginlerin öncelikle yapmaları gereken şey, Allah yolunda infaktır, harcamadır. Öyle maldan, mülkten Allah yolunda, sırf Allah’ın rızasını gözeterek harcamadan, zenginlere bedavadan cennete girmek yoktur. Allah; ‘Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça, gerçek iyiliğe asla ulaşamazsınız!’ (Âl-i İmran Sûresi, 92) buyuruyor. Eğer Müslüman zenginler bu sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirmezler, kaçamak yollar, bahaneler aramaya kalkarlarsa; bir gün gelir o çok sevdikleri malları da, mülkleri de, namusları da, hatta kıymetini bilmedikleri dinleri de, imanları da ellerinden gidiyor. Nitekim yaşayıp görüyoruz; az kalsın gidiyordu da! Azizim bakınız! Bu memlekete komünizm de yahut daha beteri de gelse, benim şahsen dinimden başka kaybedecek hiçbir şeyim yok? Benim ne malım mülkün, ne çoluk çocuğum, ne de şuyum buyum var. Benim sadece bir dinim var. O benim için her şeyden daha değerlidir. Ben onu kaybetmek için uğraşıyorum. Bu yaşımda gece gündüz talebe yetiş-

tirmeye, adam yetiştirmeye çalışıyorum. Ama senin kaybedecek çok şeyin var. Yarın her şeyin gidebilir. Bugün yapılmayan küçük fedakârlıkların zararları, yarın büyük fedakârlıklarla bile telafi edilemez.”

ENVER'İN AMERİKA MACERASI

Yine Enver Sözer anlatıyor:

“Aradan birkaç yıl geçti. Bu arada ben çok yanlış bir evlilik yaptım. Evliliğimi ne sağlıklı bir şekilde sürdürebiliyor ve ne de bitirebiliyordum. Baktım olacak gibi değil; yakamı kurtarmak için çareyi Türkiye’yi terk etmekte buldum. Kapağı Amerika’ya atmaya karar verdim. Amerika’ya giderken de, delikanlılığın hasını, Türkiye’de yapamadıklarımı, özgürlükler ülkesi diye tanınan bu ülkede yaparım diye düşünüyordum. Fakat Amerika’ya vardıktan sonra bir de baktım ki, bana olanlar olmuş. Farkında olmadan ben tamamen değişmişim, bambaşka bir adam olmuşum. Eski Enver çoktan ölmüş, onun yerine başka bir Enver doğup büyümüş. Hocayla tanıştıktan sonra tamamen değiştiğimin, bambaşka bir Enver olduğumun, Hocanın beni nasıl etkileyip değiştirdiğinin, iyice işleyip farklı bir forma ve formata soktuğunun farkına ben ancak Amerika’da varabildim. Artık elim, ayağım, gözüm, kulağım, aklım, fikrim, İslam’ın kötü gördüğü hiç bir şeye gitmiyor, gidemiyor. Yanlış bir işe yeltendiğimde, hemen aklıma ya da gözlerimin önüne Hocayla bir hâtıramız, konuşmamız, sohbetimiz, onun bir tavrı veya sözü gelip dikiliyor; beni bir türlü yanlış ve kötü tarafa bırakmıyor. Adam bizi, farkında olmadan öyle etkilemiş, öyle değiştirmiş ki, ne kadar istesem de kötü bir şey yapamıyorum. Ama iyi, güzel, doğru bir iş olduğunda hemen uçarak, koşarak gidiyordum. Amerika’da, Hocadan duyup öğrendiklerim temelinde, kendime yeni bir yol, yeni bir hayat tarzı çizdim. Hatta yalnız ken-

dimle değil, oradaki Türk gençleriyle, öğrencilerle de ilgilen-dim; onlara da çok faydalarım oldu. Birkaç yıl sonra yeniden Türkiye'ye döndüm. Beni ne Hoca, ne ailem tanıyabildi. Tabii bu herkesi memnun eden çok güzel ve olumlu bir değişimdi.”

İNFAK VE TASAVVUF

Ali Yakup Hocanın dersleri çok zevkli ve faydalı geçtiği için talebelerin üç dört misli de dinleyici bulunurdu. Bunların içinde oldukça zengin kimseler de vardı. Fakat Hoca lafını hiç esirgemez, yeri geldikçe cimri Müslü-manları kıyasıya eleştirir, yerden yere vururdu. Derdi ki:

“Azizim! Ben, şahsen dervişmeşreb, kalandermeşreb bir adamım; tasavvufu da çok severim. Tasavvuf üzerine az çalışmadım. Bana göre tasavvuf, İslam'ı ihlasla, aşkla, şevkle yaşamının yoludur. Ben de bu yolda elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Keşke daha fazlasını yapabilsem! Benim sözüm cimri zenginlere... Geçenlerde dersten sonra tanımadığım birisi bana gelip bir soru sordu;

– Efendim, ben bir yere intisab ettim. Bana ders olarak şu duaları, virdleri, tesbihâtı, istiğfarı, şu salat ve selamları verdiler. Her gün düzenli olarak çekmemi söylediler. Bunları okuyanlar, çekenler, cennette çok büyük derecelere, makamlara ve nimetlere ereceklermiş. Siz ne dersiniz, bunlara devam edeyim mi, yoksa sizin bana başka bir tavsiyeniz olabilir mi? şeklinde bir soru sordu. Ben de elindeki kağıdı aldım; şöyle bir göz gezdirdikten sonra dedim ki:

– Ee güzel, azizim! Allah'ı tesbih etmek, O'na hamd etmek, O'nun yüceliğini hatırlamak, emir ve yasaklarını öğrenip yerine getirmeye çalışmak, O'na bol bol dua etmek, hatalarımızdan pişmanlık duyup tevbe ve istiğfarda bulunmak, peygamberine salat ve selamda bulunmak elbette çok

güzel, sevaplı ve hayırlı işlerdendir. Yalnız tasavvufta, tari-katta, her müride, her tâlibe aynı ders verilmez. Kişinin hâli-ne, durumuna göre dersler verilmesi gerekir. Bu işin ehli ve erbâbının bunu çok iyi bilmesi ve ona göre bir ders ve yetiştirme programı düzenlemesi gerekir. Yalnız ben, sizi yakînen tanımadığım için bu dersin size uygun olup olmadığını söyleyemeyeceğim.

Bu arada yanımızda bulunan ve her ikimizi de iyi tanıdığı anlaşılan birisi hemen atıldı;

– Amma da yaptınız Hocam! Siz, bu beyefendiyi gerçekten tanııyor musunuz? dedi. Ben de;

– Hayır, tanımıyorum azizim; nereden tanıyacağım!? Belki bir iki sefer derslerime geldiğinde uzaktan görmüş olabilirim; ama bu da bir insanı tam olarak tanımaya yetmez. Yoksa tanımam mı gerekirdi? diye sorunca;

– Hayır ama hocam; beyefendiyi herkes tanır! Kendileri çok ünlü, çok tanınmış, çok önemli iş adamlarımızdan biridir. Filanca kişidir. Çok büyük şirketlerin, fabrikaların, holdinglerin sahibidir, diye tanıınca meseleyi anladım ve;

– Yâ öyle mi? Allah mübarek etsin! Kusura bakmayın; ben kendi halinde, kendi dünyasında yaşayan biriyim. İş dünyasından, zenginlerden tanıdığım fazla kimse yoktur. Eğer öyleyse azizim, bu ders hiç size göre olmamış! Size çok eksik ve yanlış bir ders vermişler. Size bu dersi verenler, acaba bunun yanında başka dersler de verdiler mi? Başka öğütlerde ve tasvsiyelerde bulundular mı? diye de sordum.

– Hayır efendim! Sadece bunları okumamın dünya ve âhîret saadetim ve Allah'ın rızasını kazanmam için yeterli olduğunu, çünkü bunların çok faziletli olduğunu söylediler, deyince;

– Eğer öyleyse, size eksik ve yanlış ders vermekle kalma-

mışlar, çok da yanlış şeyler söylemişler. Bu ders, belki benim gibi fazla malı mülkü, dünyalığı olmayan, sıradan insanlara uygun olabilir. Ama sizin için asla uygun ve yeterli olamaz. Size öncelikle, kendi durumunuza uygun başka dersler ve ödevler de verilmesi gerekirdi! dedim.

Benim bu yarı şaka, yarı ciddi sözlerim karşısında adamcağız büyük bir şaşkınlık geçirdi;

– Ama hocam; nasıl olur!? Bana bu dersleri okumanın çok faziletli olduğu, bunu okuyanın Allah yolunda dünyalar dolusu altın harcayanlardan çok daha büyük ecirler, sevaplar kazanacağı söylendi, diye kekeledi. Ben de;

– Malınızdan mülkünüzden hiçbir bir şey harcamadan, bir iki dua ve tesbihle harcamış sayılmak, böylece bu dünyadan sonra bedavadan cenneti de kazanmak, herhalde sizin de çok işinize gelmiş olmalı? O yüzden hemen inanıverdiniz, değil mi? Anlaşılan, sizin esas amacınız işin aslını, astarını, hakkı, hakikati, doğruyu, yanlışını araştırıp öğrenmek, ona göre kendinizi yetiştirmek değil! Hiç para pul harcamadan, elinizi cebinize atmadan, bedavadan, en ucuz yoldan cennete girebilmek! Bunun yolunu da bulduğunuzu sandınız. Şimdi bana da tasdik ettirmek istiyorsunuz, öyle mi?! dedim.

– Ama üstadım!..

– Aması maması yok azizim! Bu çok yanlış bir anlayış! Bir kere her nimetin şükürü, kendi cinsinden infak ve harcamayla edâ edilebilir. Mal sahibi malının, ilim sahibi ilminin şükürünü, sırf Allah'ın rızasını gözeterek kendi cinsiyle ödemek zorundadır. Mal, mülk, servet, sâman sahibi bir kimse; o çok sevdiği malından Allah yolunda harcamadıkça asla iyi bir Müslüman olamaz; malının, mülkünün şükürünü de yerine getiremez. Mesela ben ilimle uğraşıyorum. Benim infakım bu yolda kazanabildiklerimi, öğrenebildiklerimi başkalarına da

öğretmekle olacak. Eğer ben bunu yapmazsam; başka ne yaparsam yapayım, üzerimdeki nimetin şükrünü hakkıyla edâ etmiş, üstüme düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmiş olamam! Sen ise zenginsin. Senin infakın, harcaman, tesbihin de öncelikle kendi kazancın, malın, mülkün, servetin cinsinden olmak zorundadır. Yani senin tesbihin parmaklarını benim gibi böyle ‘Sübhanellah, Sübhanellah’ diye tespih tanelerini kendinden yana, içe doğru çekerek olmaz! Sen, Allah yolunda bol bol para harcayacaksın, infak edeceksin. Önce parmaklarını infak edeceğin paraları saymak için böyle dışa doğru oynatacaksın! Senin ilk ve öncelikli tesbihin bu olmalıdır! Ondan sonra sıra diğer tesbihâta da gelebilir!..

– Hocam amma da yaptınız ha! Nereden çıkarıyorsunuz bütün bunları? Hem bunların bizim konumuzla ne ilgisi var?

– Olmaz olur mu? Hem de çok ilgisi var! Allah, Kitabında, Peygamberiyle özel görüşmeye gelecek olan müminlere bile önce sadaka vermelerini, hayır hasenatta, infakta, iyilikte bulunmalarını, yani paralarından harcamalarını, ondan sonra Peygamberinin huzuruna çıkmalarını emrediyor (Mücadele Sûresi, 12). Sen hem Allah’ın rızasına ermeyi, O’nun gözlerin görmediği, kulakların duymadığı nimetlerle dolu cennetlerini kazanmayı istiyorsun; hem de bunu yine sana Allah’ın verdiği nimetlerden hiçbir harcama yapmadan, bedavadan elde etmeyi umuyorsun ve bekliyorsun? Böyle bir şey olabilir mi? İnfak, yani Allah yolunda harcamayla ilgili emirler, Kur’ân-ı Kerîm’de Allah’ın en çok tekrarlanan, en muhkem emirlerinin başında gelir. Yüce Allah bize, Kur’ân’da, en sevdiklerimizden Allah yolunda harcamadıkça Allah’ın lütuf ve inayetlerine eremeyeceğimizi, iyilerden olmayacağımızı açıkça bildiriyor. (Âl-i İmrân Sûresi, 92). Peki, sen Allah’ın sana lütfettiği ve senin de çok sevdiğin malın-

dan, mülkünden, parandan, pulundan bol bol harcamadan, infak etmeden, iyilerin yurdu olan cennete nasıl gireceksin? Allah yolunda malından infak etmedikçe; istediğin kadar başka ders çek, başka tesbihatta bulun; değil cennete girmek, cennetin çok uzaklardan duyulabilen kokusunu bile alamazsın. Şimdi çok görüyorum, adam dünyayı toplamış, malının mülkünün, servetinin haddi hesabı yok! Ama servetinden Allah için, Allah yolunda, İslam'a ve Müslümanlara hizmet, hayır hasenât yapmak, ardından kalıcı izler ve eserler, sadakai câriye bırakmak için bir kuruş bile harcamaya yanaşmıyor. Bu ona ölümden daha zor geliyor. Sonra belki biraz da vicdanını rahatlatmak, içinden gelen ve hayra çağıran sesi kısmak, dünyalıklardan sonra bedavadan cenneti de kazanmak için, türlü yollar aramaya başlıyor. Aslında pek inanmasa da, ne olur ne olmaz, ya bir de varsa düşüncesiyle âhireti de elini cebine atmadan garanti altına alabilmek için gidip bir yerlere intisap ediyor. Kendisine belli dersler veriyorlar; 'Bunu çekersen her şey tamam, başka bir şey yapman gerekmez!' diyorlar. Oh ne âlâ memleket! Bakıyorsun bir köşeye çekilmiş, şöyle boynunu kısıp oturmuş, başını eğmiş, gözünü kapatmış, kendinden geçmiş, gören evliya sanacak, neredeyse uçacak! Durmadan 'sub, sub, sub, sub, sub, sub!' diyerek, ne dediğinin, ne istediğinin kendisi bile doğru dürüst farkında olmadan, parmaklarıyla yine kendinden tarafa doğru yonta yonta, kendine doğru çeke çeke tesbihatta bulunuyor, dualar, virdler okuyor. Neymiş! Beyimiz bedavadan, cebinden bir kuruş bile harcamadan dünyanın üstüne cenneti de kazanacak! Yok öyle bedava cennet, azizim! Zenginin öncelikli tesbihi böyle (tesbih çeker gibi yaparak) içeriye doğru, kendine doğru değil; işte böyle (başparmağını ve şahadet parmağının üzerinde para sayar gibi hızlı hızlı dışa doğru sürterek) dışarıya doğru para sayarak olacak;

yani alarak değil, vererek olacak. Harcanması gereken yerlere bol bol harcayacak, infak edilmesi gereken yerlere seve seve infak edecek. Yoksa Allah korusun insan, kazandığını zannederken kaybedenlerden olur da farkına bile varamaz. Hiçbir şey ve hiç kimse, onu Allah'ın azabından kurtaramaz.

– Ama hocam, benim şeyhim, mürşidim diyor ki!..

– Bırak şimdi senin şeyhini, mürşidini! Kim, ne derse desin! Ben sana kendi kafamdan bir şey uydurup söylemiyorum. Ben sana Allah'ın ne dediğini, ne istediğini, işin aslını, esasını söylüyorum. Kim başka türlüünü söylüyorsa yanlış, söylüyor. Böyle yanlış sözler, ne söyleyeni kurtarır, ne de bunlara inanıp, kananı. Bu günün özellikle Müslüman zenginleri, esas görev ve sorumluluklarını hiç düşünmüyorlar, üstlerine almıyorlar, yerine getirmiyorlar; ondan sonra da kaçamak yollardan, türlü bahanelerle bu yükümlülüklerinden kurtulabileceklerini sanıyorlar. Bu çok yanlış! Her hata, her yanlış, celladını yanında taşır. Yaptığımız hataların doğuracağı acı sonuçlar, büyük felaketler, dünyada da, ahirette de yakamızı bırakmaz. Müslüman zenginlerin öncelikle yapmaları gereken şey, Allah yolunda infaktır, harcamadır. Öyle maldan, mülkten Allah yolunda, sırf Allah'ın rızasını gözeterek harcamadan, özellikle zenginlere bedavadan cennete girmek yoktur. Eğer Müslüman zenginler bu sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getirmezler, kaçamak yollar, bahaneler aramaya kalkarlarsa; gün gelir Allah, o çok sevdikleri mallarını, mülklerini, ırzlarını, namuslarını, ülkelerini, vatanlarını, her şeylerini, hatta kıymetini bilmedikleri dinlerini de, imanlarını da ellerinden alıverir de haberleri bile olmaz. İnsanlık tarihi bunun acı örnekleriyle doludur. Millet olarak biz de benzerlerini çok yaşadık, çok gördük; hâlâ da neler görüp yaşıyoruz. Kim bilir bundan sonra daha

neler görüp yaşayacağız! Ama maalesef hiç ibret aldığımız yok! Azizim, bakınız! Bu memlekete komünizm de yahut daha beteri de gelse, benim şahsen dinimden başka kaybedecek hiçbir şeyim yok! Ne malım mülkün, ne çoluk çocuğum, ne de şuyum buyum var. Benim sadece üzerine titrediğim bir tek dinim var. Ama o benim için her şeyden daha değerli olduğu için, ben onu kaybetmemek için; bu yaşımda, gece gündüz uğraşıp, didinip duruyorum. Elimden geldiğince talebe okutmaya, adam yetiştirmeye çalışıyorum. Ama sizin gibilerin kaybedecek çok şeyi var! Gün gelir, her şeyinizi kaybedebilirsiniz, her şeyiniz elinizden çıkıp gidebilir. Bir de unutmayın ki, yapılması gereken her şey gibi, Allah yolunda infakın, harcamanın da belli vakti ve zamanı vardır. İnfakı, Allah'ın harcanması gerektiği yerlere bol bol harcamayı, yeri ve zamanı geldiğinde, asla cimrilik etmeden, duraksamadan, sonraya tehir etmeden hemen yapmak lâzımdır. Çünkü bugün yapılmayan küçük fedakârlıkların zararları, yarın büyük fedakârlıklarla bile telafi edilemez. Zamanında küçük fedakârlıklarla, az bir harcamayla başarılacak bir iş, gün gelir çok büyük fedakârlıklarla bile başarılamaz. İş işten geçtikten sonra büyük cömertlikler, bonkörlükler taslamaya kalkmanın, önceden cimrilik ettiği şeyler için, sonradan kat kat fazlasını vermeye razı olmanın bazen hiçbir anlamı ve faydası olmayabilir...

HOCANIN İLGİNÇ ZEKÂT TAKSİMİ

Ali Yakup Hocanın hem Balkanlara, Balkan Türklerine ve Müslümanlarına bakışını, ilgi ve alakasını; hem de zekât ibadetine bakışını; zekâtın, kimlere, niçin nasıl verilmesi gerektiği konusundaki fikir ve düşüncelerinin uygulamalı bir örneğini Enver Sözer'den dinlemişim.

Hoca gibi Kosova kökenli olan Enver Ağabey, Kosova'ya gidiş gelişler biraz serbestledikten sonra, zaman zaman oradaki akraba ve yakınlarını ziyarete gider; her gidişinde de tedarik edebildiği kadarıyla biraz para götürür; başta yakın akrabaları olmak üzere maddî durumu zayıf olanlara dağıtırmış. Ali Yakup Hoca da bunu bilir, onun bu davranışını çok takdir eder, kendisini sürekli bu işe teşvik etmiş. Balkanlardaki Müslümanların güçlü bir şekilde varlıklarını devam ettirmelerinin çok önemli ve gerekli bir şey olduğunu; bunun da ancak onların iktisadî, siyasî ve sosyal bakımdan güçlenmeleri ile mümkün olabileceğini anlatırmış. Bir gün kendisine yakında yine Kosova'ya gidip gitmeyeceğini sormuş. Enver Ağabey;

– Evet hocam, buradaki işlerimi bir düzene koyabilirsem, bir hafta on güne kadar gitmeyi düşünüyorum, demiş. Hoca;

– İyi, güzel azizim! Gitmeden önce bana da uğra, ben de seninle bazı kimselere para yollayacağım, diye tembihlemiş. Enver Ağabey;

– Tamam hocam, uğrarım, diyerek Kosova'ya gitmeden önce kendisine uğrayacağına söz vermiş.

Enver Ağabey, Hocanın kendi kıt kanaat geçiminden bir iki bin dolar kadar bir para biriktirdiğini, onu da oradaki yakınlarına göndereceğini düşünmüş. Yolculuk tarihi belli olunca kendisine haber vermiş. Yolculuğundan bir iki gün önce Hoca dükkâna uğrayıp;

– Gel benimle! diyerek, onu yanına almış; beraberce Hocanın üst kattaki evine çıkmışlar. Hoca;

– Sen az bekle, deyip Enver Ağabeyi misafir odasına oturtmuş. Misafir odasından çıkıp yandaki odaya geçmiş. Çok geçmeden elinde büyükçe ve şeffaf bir naylon torbayla yanına gelmiş. Önce ayrı ayrı zarflara konulmuş, sonra

paketlenip kılıflara sarılmış bir kucak dolusu parayı görünce Enver Ağabey çok şaşırılmış, gözlerine inanamamış. Neredeyse şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı. Gayri ihtiyarî ağzından;

– Delikanlı, bu ne? diye bir soru çıkmış. Enver Ağabey, aralarında çok büyük yaş farkı olmasına ve kendisine çok büyük saygı duymasına rağmen ona ‘delikanlı’ diye hitap ederdi. Hoca da onun bu bıçkın tavırlarına ses çıkarmaz, hoş karşılardı. Hoca daha bir şey diyemeden şaşkınlığının sebebini de açıklamış ve;

– Hocam! Sen aldığın maaşla zar zor geçinen, dar gelirli bir adamsın. Burada bir çuval para var. Sen bu kadar parayı nereden buldun? diye sorunca Hoca olup biteni şöyle anlatmış:

– Vallahi, sorma azizim! Hani ben zekât ibadetinin gereği ve önemi üzerinde çok duruyorum; Müslümanların zekât ibadetinin hakkını vermediklerini, nasıl ve kime vermeleri gerektiğini bile bilmediklerini söylüyor, herkesi bu konuda eleştirip duruyorum ya! Geçenlerde birkaç zengin Müslüman bir araya gelmiş; ‘Madem biz zekât vermesini bilmiyormuşuz, Hoca daha iyi biliyormuş! Gelin bu seneki zekatlarımızı bir araya getirelim, götürüp Hocaya teslim edelim. Bakalım o, nasıl ve kime nasıl dağıtacak?’ demişler. Kendi aralarında bu paraları toplamışlar. Getirip bana vermeye kalktılar, illâ benim dağıtmamı istediler. Ben, her ne kadar; ‘Yahu, Azizim! Zekat vermekle mükellef olan ben değilim, sizsiniz! Bu benim değil, sizin göreviniz! Allah madem size zekât verecek kadar zenginlik vermiş; öyleyse bir Müslüman olarak zekatınızı kime, nasıl vermeniz gerektiğini de öğrenin, kendi zekâtınızı kendiniz dağıtın!’ dediysem de dinletemedim. Parayı bırakıp çıktılar. Giderken arkalarına bile bakmadılar. Ne yapacağımı şaşırtdım. Gördüğün gibi az bir para da değil!

Önce çok canım sıkıldı ama biraz düşününce bunda da Allah'ın bir hikmeti olabileceğine kanaat getirdim. Hani sen de biliyorsun, Balkanlardan bana da bir sürü misafir ve ziyaretçi geliyor. Çektikleri maddî ve manevî sıkıntıları, dertleri ve problemleri, şikâyetleri anlata anlata bitiremiyorlar. Belki benden de yardım ve destek umuyorlar, ama ben ne yapabilirim, azizim! Benim onlara maddî ve nakdi yardımda bulunabilecek bir gücüm yok ki yapayım. Bu yüzden de epey daralıyor, bun alıyor, üzülüyordum! Bu adamların getirdikleri parayı ne yapacağımı düşünürken onlar aklıma geldi. Hatta bunun Allah tarafından bana özel bir yönlendirme, bir hayra vesile kılma meselesi olabileceğini de düşünmedim değil. Fakat azizim! İnsanın parası olması, ne zor şeymiş! Günlerdir, gecem gündüzüm birbirine karıştı. Gece uyuyamıyorum, gündüz oturamıyorum. Bu başka bir şey değil ki, zekât! Mâlî bir ibadet! En uygun ve en ehil yerleri arayıp bulmak, ona göre yerli yerince dağıtmak lazım. Kaç gündür çektiğim sıkıntıyı ve huzursuzluğu bir ben bilirim, bir de Allah bilir. Burada yaptığım görüşmeler yetmedi, Balkanlarla da bir sürü telefon görüşmesi yapmak zorunda kaldım. Ettiğim telefon paralarının haddi hesabı yok. Ne yapalım, bu görevi ve sıkıntıyı bir kere üzerimize aldık! Allah, rızasına uygun bir şekilde layık olduğu yerlere dağıtabilmeyi de nasip etsin! Bana teslim edilen paraların bir kısmını burada bazı ihtiyaç sahipleri için ayırdım. Balkanlarda ve Kosova'da yaptırdığım araştırmalardan sonra oralarda tespit edebildiğim zekat verilebilecek kimseleri bir öncelik sırasına koydum.

Hoca bir yandan konuşurken, bir yandan da kucağındaki para demetlerini sehpanın üzerine yayıyordu. Enver Ağabey bakmış ki, toplam olarak aşağı yukarı iki yüz elli bin doların üzerinde bir para... Ama bu kadar çok para, topu topu yedi sekiz kişiye bölüştürülmüş. Hoca, paraları zarflara

yerleştirmiş, verilecek kimselerin isim ve adreslerini, ödenecek miktarı tek tek zarfların üzerine düzgün bir şekilde yazmış. Zarflardan birinin üzerine içinde kırk bin dolar, birinde elli bin dolar, birinde on bin dolar, birinde yirmi sekiz bin dolar, hele birisinde de seksen beş bin dolar olduğu yazılmış. İçinde on beş bin dolar olduğu yazılı olan diğer zarfın üzerine ise 'Enver dağıtacak!' ibaresi yazılmış. Anlaşılan Hoca, bu zarfın içindeki paranın dağıtılacağı ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesini Enver Ağabey'e bırakmış. Böyle garip bir bölüştürmeye akıl sır erdiremeyen Enver Ağabey çok şaşırılmış ve kendisine sormuş;

– Delikanlı! Sen nasıl bir dağıtım yapmışsın böyle? Kimine on bin, kimine kırk bin, kimine elli bin, hele şuna bak seksen beş bin dolar! Hocam, bu kadar çok para zekât olarak tek bir kişiye verilir mi? Bak, benim götüreceğim toplam para aşağı yukarı on bin dolar kadar! Ama ben bu parayı orada en az elli kişiye dağıtacağım. Adam başı iki yüz dolar eder! Bu da oralarda çok büyük bir para. Sen bilmiyorsan hiç olmazsa, bu paranın hepsini dağıtma işini bana bıraksaydın! Ben bunu orada en az, bin kişiye dağıtırdım. Böylece daha fazla insan sevinir, düğün bayram ederdi!..

– Enver, bırak Allah aşkına! Demek ki, senin de o ahmak, pinti Müslümanlardan hiç bir farkın yokmuş! Ben, seni doğru dürüst tanıyamamışım. Senin dağıttığın o üç beş kuruşla ne olur? İnsanlar ancak birkaç günlük, ya da haftalık âcil ihtiyaçlarını görebilirler. Karınlarını doyurur, bir iki üst baş alırlar. Peki, ondan sonra ne olacak? Onlar yine aç, yine muhtaç kalıp, başkalarına el avuç açmaya, senin yollarını gözlemeye devam edecekler. Zekât, böyle mi dağıtılır, Allah aşkına?

– Peki, nasıl dağıtılır hocam?

– Zekat, diğer normal sadaka ve fitreler gibi insanların

sadece günlük ihtiyaçlarını karşılamak için farz olmuş bir ibadet değildir. Zekât, Allah'ın kitabında da belirttiği gibi bire yedi yüz ve hatta daha da fazla artabilecek (Bakara Sûresi, 261); servet ve zenginliği sadece belli kişilerin elinde bir güç ve hegemonya aracı olmaktan çıkaracak (Haşr Sûresi, 7); Allah'ın istediği gibi toplumun geneline yayacak bir araç olacak şekilde verilmelidir.

– Bu nasıl olacak hocam? Hem, bu amaç sizin taksiminizle nasıl sağlanacak? Ben bu taksimden hâlâ pek bir şey anlayabilmiş değilim. Herkese eşit bile dağıtmamışsınız! Kimine şu kadar, kimine bu kadar ayırmanızın sebebi ne?

– Enver, Allah bile verirken herkese eşit vermez. Allah'ın ihsanları da, insanların ihtiyaçları miktarıncadır. Allah, herkese ihtiyacına göre verir, kimseye ihtiyacından fazla bir şey vermez. Bak, toprak altında yaşayan köstebeğin göze ihtiyacı olmadığı için Allah ona göz vermemiş, gözsüz yaratmış. Köstebek yer altında gözü ne yapacak? Ben de bu zekât parasını bölüştürürken, önce kimin neye ihtiyacı olduğunu tespit etmeye çalıştım. Sonra bunları bir öncelik ve yararlılık sırasına koydum, ona göre de en verimli şekilde dağıtmaya çalıştım. Bana gelen paranın bir kısmını Türkiye'deki bildiğim ihtiyaç sahiplerine dağıttım, bir kısmını da Balkanlarda kalan, türlü zorluklar içinde oralarda var olma mücadelesi veren Müslümanlara dağıtmayı uygun gördüm. Özellikle son zamanlarda oralarda iş, güç, meslek, sanat, atölye, fabrika sahibi olup da işleri bozulanlar olduğunu öğrendim. Mesela bak şu senin akıl erdiremediğin elli bin doları ben, bir mobilya imalatçısı için ayırdım. Bu adamcağızın, onbeş yirmi kişinin çalıştığı oldukça büyük bir mobilya atölyesi varmış. Daha da büyütülmesi ve daha fazla adam çalıştırılması mümkün olan bu atölye; işletme sermayesi bulunmadığı için adamın işi bozulmuş atölyeyi kapatmak zorunda kalmış. Bu atölye-

nin tekrar faaliyete geçebilmesi için kaç para lazım olduğunu sordum, elli bin dolar gerektiğini söylediler. Şimdi ben bu adama daha az bir para göndersem, o para bu atölyeyi ayağa kaldırmaya yetmeyecek; yani hiçbir işe yaramayacak. O zaman ha gönder, ha gönderme! Bak, şu adamcağzın; kundura imalathanesi varmış, sermayesizlikten yürütemiyormuş. Bunun demir doğrama atölyesi, öbürünün aksesuar ve hediyelik eşya imalathanesi varmış. Bunların her biri para sıkıntısı yüzünden çok zor durumdaymışlar ve batmak üzereymişler. Ben bu paraları kendi keyfime, kendi isteğime göre böyle paylaştırmadım. Bu paralar bu iş yerlerine tekrar can suyu olacak. Burada söz konusu olan, bu işletmelerin batmasıyla zarar görüp mağdur olacak olan, sadece bu iş yerlerinin sahipleri de değildir. Onlarla beraber buralarda çalışan, geçimini buralardan sağlayan aileleriyle beraber binlerce insanın geçimi, dirliği söz konusudur. Bu paralar olmasa, orada yüzlerce meslek sahibi insan işsiz güçsüz, aileleri çoluk çocukları da aç, açık, sefil, perişan olacaklar. Sen onlara birkaç günlüğüne onların karınlarını doyurmaya, üstlerine bir şey alabilmelerine yetecek üç kuruş para vereceksin de problem çözülmüş mü olacak? Hayır! Bu insanlar zaten gâvur içinde yaşıyorlar. Elin gâvuru bunlara iş vermediği gibi fakir, sefil düşünler de oraları terk edip gitsinler istiyor. Peki bize düşen ne? Ben de elimden geldiği kadar, güvenilir insanlar aracılığıyla araştırıp soruşturdum; bu atölyelerin, imalathanelerin tekrar faaliyete geçebilmeleri, hatta daha verimli ve kârlı bir şekilde çalışabilmeleri, daha fazla adam çalıştırabilmeleri için ne kadar paraya ihtiyaçları olduğunu araştırdım. Sağ olsunlar, onlar da bana bildirdiler, yardımcı oldular. Ben de onlardan öğrendiğim kadarıyla elimdeki parayı buna göre taksim ettim; şimdi de seninle gönderiyorum. İnşallah gelecek seneye kadar bu iş yerleri eskisinden

daha verimli hâle gelir, çalışmaya başlarlar da, bunların sahipleri artık zekât alabilecek durumdan kurtulurlar; hatta onlar da başkalarına zekât verecek duruma gelirler. Bugün işsiz, güçsüz, aç, sefil olan binlerce insan da, benim yardımımı, sadaka ve zekatla karınlarını doyurmaya, ihtiyaçlarını gidermeye çalışmak yerine; düzenli, güvenilir işleri, güçleri, gelirleri olur da geçimlerini kendi emekleriyle ve alınterleriyle karşılarlar. Bu atölyelerde yeni insanlar istihdam edilir; onlar da sanat ve meslek öğrenirler, iş güç sahibi olurlar. Hiç kimsenin yardımına ve desteğine gerek duymadan kendi ayaklarının üstünde durabilirler, kendi geçimlerini sağlayabilirler. Yani benim bu taksimim, sonuçta benim dağıtabileceğim kimselerden çok daha fazlasına hayır, yardım, destek ve fayda sağlayacaktır.

– Allah, Allah, çok ilginç! Vallahi hocam, ben bunu hiç de benim açıkladığın gibi düşünmemiştim. Üstelik de güya ticaretle uğraşan biriyim. Seni hiç ticaretten, ekonomiden anlamaz zannedirdim. Meğer benim kafan iktisadî meselelere, ticarete benimkinden daha fazla çalışıyormuş da benim haberim yokmuş...

– Eee ne yaparsın, mecburiyet insana her şeyi öğretiyor.

– Peki, şu adama niye seksen beş bin dolar ayırdın?

– Hâ o mu? O da oraların en büyük tüccarlarından biriymiş. Diğerlerinin ürettiklerinin büyük bir kısmını bu adamcağzı pazarlıyor, dağıtıyor, satıyormuş. Gâvurlar onu batırmak için çok uğraşmışlar, üstüne çok varmışlar. Aşırı vergilerle, türlü oyun ve dalaverelerle adamcağzı iflasın eşiğine getirmişler. Bunun işinin bozulmasıyla, diğer Müslüman imalatçıların da işleri bozulmuş. Onlar da artık ham madde ve malzeme alamaz, ürettiklerini de satamaz, pazarlayamaz hâle gelmişler. Anlatıldığına göre, bu adamın durumu düzel-

meden, bu adam ayağa kalkmadan diğerlerinin kalkınması mümkün değilmiş. İşini tekrar toparlayabilmesi, borçlarını ödeyebilmesi için de seksen beş bin dolara ihtiyacı varmış. Ben de bu yüzden, ona bu kadar para ayırdım.

ÇOK ÂCİL VE MÜHİM MESELE!

Ali Yakup Hocanın emekli maaşından başka bir geliri, şahsî malı, mülkü ve serveti yoktu. Bu da onu en mutlu eden durumlardan biriydi. Derdi ki: “Azizim! İyi ki Allah bana fazla para vermemiş! Eğer benim fazla param olsaydı; bununla ne yapacağımı bilemez, şaşırır kalırdım. O para da benim başıma çok büyük bir dert ve sıkıntı olurdu.”

Gerçekten de arada sırada, miras vb. yollarla eline bir miktar geçtiğinde bile Hoca panikler, çok büyük sıkıntıya girer, ne yapacağını şaşırır; o paradan kurtuluncaya kadar da büyük bir tasa, huzursuzluk ve tedirginlik yakasını bırakmazdı.

Bir defasında memleketinde bir baba mülkü satılmış, kendisine düşen hisseyi de ona göndermişler. Bu çok büyük bir meblağ değilmiş, ama; “Şimdi ben bu parayı ne yapacağım?” diye onu büyük bir telaşa ve sıkıntıya sokmaya fazlasıyla yetmiş. O telaşla hemen telefona sarılmış ve talebelelerinden Merhum Osman Öztürk Hoca'yı aramış;

– Osman, azizim! Sana danışmam gereken çok mühim ve âcil bir mesele var! Âcilen buraya gelmen lazım! diyerek onu evine çağırılmış.

Bu çok âcil ve mühim meselenin ne olduğunu çok merak eden Osman Öztürk, hemen Erenköy'deki evinden arabaya atladığı gibi soluğu Hocanın yanında almış ama meseleyi öğrenince katıla katıla gülmekten kendini alamamış ve:

– Allah iyiliğinizi versin, Hocam! Sizin çok mühim ve âcil mesele dediğiniz bu muydu? Ben de gerçekten çok önemli bir sorun, hatta kötü bir şey olduğunu sanmış, bir hayli endişelenmişim. Düşündüğünüz, dert ettiğiniz şeye bakın! Hem bunu illâ bana sorma ihtiyacını neden duyduğunuz, anlayamadım? der.

– Canım sen ticaretle uğraşan bir ailedensin? Bu para pul işlerinden benden daha iyi anlarsın. Sana danışayım, diye seni çağırdım.

– Peki hocam! Siz, şimdiye kadar elinize para geçtiğinde ne yapardınız?

– Ne yapacağım azizim; ya kitap almışımdır, ya da ihtiyacı olan talebelerime dağıtmışımdır?!

– Tamam işte! Zaten, bu da öyle çok büyük bir para değil! Bu yaştan sonra kalkıp ticarete başlayacak hâliniz yok! Artık alacağınız kitap da kalmamıştır. Zaten evde koyacak yer de yok. Hacı Anne, mevcutlara yer bulamamaktan şikâyetçi! Dolayısıyla bu parayı talebelerinize dağıtırsınız, olur biter! diyerek öneride bulunmuş. Çok rahatlayan Hoca, Osman Öztürk'e:

– Tabii ya, azizim doğru söylüyorsun! Hay Allah! Ben niye bunu düşünemedim de seni gece vakti buralara kadar yordum?! Ne bileyim! Birden bire elime böyle toplu bir para gelince ne yapacağımı şaşırılmış, paniklemişim! Yine de, geldiğin için sağ ol! Beni büyük bir sıkıntıdan kurtardın! Allah senden razı olsun! Neyse, bundan sonrasını artık ben hallederim! demiş ve talebesini uğurlamış.

Hoca, Osman Öztürk'ü uğurladıktan sonra hemen parayı taksim etmeye başlar. Talebelerinden bir dağıtılacaklar listesi hazırlar. Kimin neye ihtiyacı olduğunu, dolayısıyla kime ne kadar para vermesi gerektiğini kafasında tasarlar. Sonra

da ihtiyaç durumlarına göre eldeki meblağı parçalara ayırarak, güzelce zarflara yerleştirir.

Bir, iki gün içerisinde paranın çoğunu dağıtacağı yerlere dağıtmış; geride tek bir zarf kalmıştır. Paralar yerli yerine ulaştıkça Hocanın yükü hafifliyor, sevinçten içi aydınlanıyor, gözleri parlıyordu. Hoca, son zarfı öğrencilerinden hattat ve öğretmen Y. İ. S. için ayırmıştı. Çünkü biliyordu ki, o günlerde bu öğrencisinin durumu pek iyi değildi, borçları vardı, evine kira ödüyordu. Hocanın da tanıyıp sevdiği, tatlı mı tatlı ve üç tane de güzel kız çocuğu babasıydı. Ramazan Bayramı'nın da iyice yaklaştığı günlerdi. Çocuklara bayramlık bir şeyler alınıp sevindirilmelerinin çok güzel bir şey olduğunu düşündü. Parayı bir an önce ona ulaştırma arzusuyla Y. Beye telefon etmek istedi ama zaten onun kendisine gelme gününün yakın olduğunu hatırlayarak bundan vazgeçti. Para zarfını kitaplığın rafında kolay görebileceği bir yere koyup, sabırsızlıkla onun yolunu gözlemeye başladı. Y. İ. Bey, her zamanki gün ve saatteki dersine ve ziyaretine gelince biraz ders okuyup, sonra yürüyüşe çıktılar. Gezintiden döndükten sonra Y. Bey, hocasından ayrılmak için izin istedi. Hoca;

– Biraz bekle azizim! Seninle bir emanet göndereceğim! dedi. İçerideki odadan, kitap rafının üzerindeki zarfı alıp getirdi ve ona uzattı;

– Evladım Y...! Bunu al, içindekilerin bir kısmıyla da kızlarıma bayramlık alırsın! diyerek kibarca eline tutuşturdu. Y. Bey, biraz mahcup bir edâ ile parayı almakta nazlandı. Bunun üzerine Hoca;

– Azizim, bırak şimdi itirazı! Beni de fazla yorma! Bir kere ben bu parayı sana vermiyorum; kızlarıma hediye ediyorum. Yani bu para senin değil, onların parasıdır. Sen,

arada emanetçisin! Senin görevin, benim bu emanetimi yerine ulaştırmaktan ibarettir! Bunu kabul etmeme gibi bir hakkın ve salahiyetin yok! Ne yani, benim gönderdiğim bir emaneti de mi yerine ulaştırmayacaksın? Bunun için şimdi bana başka emanetçi mi aratacaksın? diye ısrar edince Y. İ. Bey, söyleyebilecek başka bir söz bulamaz. Zarfı alıp cebine koyar ve evin yolunu tutar.

GÜNAHSIZ SABİLERİN DUASI

Mezkûr olayın gerçek ve görünen yüzünün yanında, sadece Y. İ. Beyin ve eşinin bildiği, onların bizzat yaşadıkları; çok başka, çok ilginç, çok garip, inanılmaz bir başka tarafı, bir başka hikâyesi ve çok başka bir yüzü daha vardı.

Aynı günün sabahı Y. İ. Beyin evinde çocuklara bayramlık bir şeyler alma konusu gündeme gelmiş; bu konu etrafında ev halkı arasında ilginç konuşmalar yaşanmıştı.

Anne ve baba mutfakta oturmuşlar, borçlarını, harçlarını, zorunlu ve âcil giderlerini nasıl karşılayabileceklerini konuşuyorlardı. Bu arada üç küçük kız da kendi odalarında bayramlık beklentileri üzerine bir hayli görüş alışverişinde bulunmuşlar, sonra ebeveynlerinin yanına gelip babalarına;

– Babacığım, bu bayramda bize bayramlık elbise alacaksınız değil mi? diye sormuşlar. Bu bayramlık elbise alınması ricası karşısında çok mahcup ve çaresiz duruma düşen Y. Bey, oldukça üzgün ve ümitsiz bir şekilde kızlarına;

– Yavrucuğum! Biliyorsunuz, bu aralar bizim durumumuz oldukça sıkışık. Borcumuz, harcımız var. Ama Allah Kerîm! İnşallah, Allah bize bir hayır kapısı açar, bir yerlerden biraz para gönderirse ben de size onunla bayramlık alırım! diyerek durumu idare etmeye çalışmış. Babalarının bu ümitsizce açıklamaları üzerine kızlar;

– Tamam! deyip odalarına çekilmişler. Fakat anlaşılın konuyu burada bitirmemişler, kendi aralarında müzakereye devam etmişler ki, bir süre sonra tekrar babalarının karşısına dikilmişler. Altı yedi yaşlarındaki büyük kız, biraz da çekinerek babasına sormuş:

– Babacığım! Senin bize bayramlık elbise alabilmen için, Allah'ın sana sana kaç para göndermesi lazım!

Y. İ. Bey ve eşi bu soru üzerine birbirine bakışmışlar. Çocuklara ne cevap verebileceklerini bilememişler. Ama sonra âcil yapılması gereken ödemeleri ve borçları da işin içine katarak kısa ve üstünkörü bir hesaplamadan sonra tahmînî ihtiyaç rakamını Y. Bey çocuklara;

– Yavrucuğum, ne bilelim? Herhalde bir kırk bin liramız olsa yeterdi! Bununla hem epeyce rahatlar, hem de size bayramlık elbise alabilirdik! şeklinde açıklamış. Bunun üzerine büyük kız ellerini açıp;

– Allahım! Sen bizim babamıza tez zamanda kırk bin lira gönder de o da bize bayramlık elbise alabilsin! diye dua edivermiş. Diğer kızlar da hep bir ağızdan, yüksek sesle ve içtenlikle;

– Aaamiiin! diye içeriği cınlatmışlar. Anne ve babaları çocukların bu duası karşısında yine birbirlerine bakıp tebesüm ederek;

– Ne olacak; çocuk işte! demekten kendilerini alamamışlar.

Bayram çok yakın ve onların da hiçbir yerden bir para beklentileri olmadığı için, olmayacak duaya âmin denemeyeceğini bile bile, kızlarının gönlünü kırmamak için onlar da 'Âmin!' demişler.

Küçükük, günahsız, sabî kızların sabahki duaları yerde kalmamış, çarçabuk yüce makama ulaşmış. Kızlarının

sabahki dualarından sonra Ali Yakup Hocanın akşamleyin eline zorla ve ısrarla bu zarfı tutuşturması, pek belli etmese de Y. İ. Beyi hem çok sevindirmiş hem de çok şaşırtmıştı. Bunu, kızlarının kabul edilmiş duasına yordu. Fakat onun bu şaşkınlığı, eve gelip zarfı açınca gördüğü meblağ karşısında birkaç kat daha artmıştı. Çünkü zarfın içerisinden, çocukların Allah'tan dua edip istedikleri gibi, tam kırk bin lira çıkmıştı!..

HOCANIN EHLULLAH KARAKTERİ

Bir çocuğun kalbinde ve dilinde dua olup Allah'a ulaşmak herhalde böyle bir şey olsa gerek!.. Günahsız sabîler, böyle içten dua ederler de; “Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım! Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm!” (Bakara Sûresi, 186) buyuran Allah, hiç kabul etmez mi? Allah, bu mâsum küçük kızların samimi duasını da hemen kabul etmiş, böyle güzel bir işe de Ali Yakup Hocayı aracı kılmıştı. Ali Yakup Hocanın yardımları, aracılıkları genellikle hep böyle güzel, isabetli, tam yerinde ve zamanında olurdu.

Ali Yakup Cenkciler Hocanın bu tür işleri ve halleri pek çoktu. Özellikle Ankara'daki üniversite yıllarımda, ben hocamdan arkadaşlarıma çok bahsederdim. Onlar da kendisini çok merak ederler, İstanbul'a onu ziyarete gittiğimde, bazıları da benimle beraber gelir, kendisiyle tanışırlardı. Hoca, benim bu arkadaşlarımla da çok yakından ilgilenir, onları dinler, hallerini, hatırlarını sorar, onlara dualar eder; bu arada onları hiç utandırmadan uygun bir üslup ve kendine has sorularla maddî durumlarını da sorar soruşturur, elinden geldiğince onlara da maddî yardımlarda bulunurdu. Kendisini ilk defa görmeye gelmiş, yeni tanıdığı bu arkadaş-

larıma yaptığı maddî yardımları genelde bana bile hissettirmeden, örneğin beni bir yere göndererek yapardı. Ben onun, benim maddî sıkıntı içindeki arkadaşlarıma maddî yardımda bulunduğunu ondan değil, yine bu arkadaşlarımdan duyar, öğrenirdim. Hocanın bu yardımları, demek ki arkadaşları-
nın o kadar çok işlerine yarıyor, onları o kadar çok sevindiriyormuş ki; onun evinden çıkar çıkmaz arkadaşlarım hem hocamı tanımaktan, hem de kendilerine yaptığı ve çok işlerine yarayacak bu hatırı sayılır yardımdan dolayı sevinçlerini ve memnuniyetlerini dile getirirlerdi. Ben kendisine hiçbir şey söylemediğim halde, hocamın arkadaşlarımdan maddî sıkıntı içinde bulunanları nasıl seçip ayırabildiğine ve bu yardımları bana bile hissettirmeden onlara vermeyi nasıl becerebildiğine hep hayret etmişimdir. Sülehâi sâlihinden olan eskiler, bu tür işleri ve halleri; ehlullahın, yani Allah dostlarının, Allah adamlarının işleri, halleri amelleri arasında sayarlar. Allah sevdiği kullarının maddî ve manevî sıkıntılarını onlara ilham eder; bunları giderebilme imkân ve fırsatını da kendilerine vermiş.

GAYRİMÜSLİMDE İSLAM TERBİYESİ

Ali Yakup Hocam, tam bir İstanbul âşığı ve sevdalıydı. Özellikle sur içindeki eski İstanbul'un semt ve sokaklarını, kıyı bucak, hem de yaya olarak dolaşmayı çok severdi. Her türlü yıkıma, kadir kıymet bilmezliğe ve vandallığa karşı hâlâ direnmeye ve ayakta durmaya çalışan ecdât yadigârı kültür mirasımız eski eserleri, köhne binaları, harabeleri, eski İstanbul'un o daracık sokaklarını, cumbalı evlerini, üzerinde otlar bitmiş, yerle bir olmuş tarihî binalarını gezer, dolaşır, incelerdi. Bunların taşıdıkları hâtıralar üzerinde düşünmeyi çok severdi. Zaman zaman beni de yanına alır,

eski İstanbul'un özellikle kıyıda köşede kalmış güzelliklerini, eski sokaklarını, tarihî yapılarını beraberce ziyaret ederdik. Bazen de tek başına İstanbul'u köşe bucak gezer dolaşırdı. Hiç umulmadık bir yerde birden bire insanın önüne çıkıveren, inatla, azim ve kararlılıkla direnmeye ve ayakta kalma-ya çalışan kayıp medeniyetimizin muhteşem izlerini, tarihî ve köhne harabeleri, sivil mimarlık örneklerini buluverirdi. Bunları büyük bir sevgi ve saygıyla ziyaret eder, inceden inceye yakından inceleyip tetkik eder, bunlar hakkında yeni bilgiler ve fikirler edinmeye çalışır, taşıdıkları hâtıraları anlamaya çalışırdı. Böyle bir gezinin tadının da ancak yürüyerek ve yaya olarak çıkabileceğini söylerdi.

Artık bir benzerleri kalmamış; kadirleri, kıymetleri bilinmeyip kıyıda köşede unutulmuş, yıkılmaya yüz tutmuş; üzerinde yosunlar, türlü otlar, çalılar, ağaçlar bitmiş; hoyrat ellerin, hayırsız evlatların ihmaline ve kayıtsızlığına kurban gitmiş ya da gitmekte olan güzelim mimari eserlerimizi, dînî yapılarımızı, mescitlerimizi, camilerimizi, çeşmelerimizi, sebillerimizi, hanlarımızı, hamamlarımızı, sivil mimarlık örneklerimizi bulur, bunlarla halleşir, dertleşirdi. Onun girip çıkmadığı, köşe bucak gezip dolaşmadığı hiçbir eski İstanbul sokağı ve tarihî yapı kalmamıştır, zannederim. Bazıları hakkında değişik kaynaklardan araştırmalar yaptıktan ve bilgiler edindikten sonra tekrar yanlarına gider, onlara daha şuurulu ve bilgili gözlerle bakardı. Beraberce gezip dolaştığımız zamanlarda, kadrini, kıymetini bilemediğimiz, heder ettiğimiz bu kültür, sanat ve medeniyet miraslarımızın değerini ve önemini, bana da çok ilginç bilgiler vererek ve büyük bir tarih bilinciyle anlatmaya çalışırdı.

Hoca, eğitim ve öğretimin, terbiyenin ne kadar önemli bir şey olduğunu; insanımızdaki dînî, ahlâkî, kültürel ve insanî erozyonun hangi boyutlara ulaştığını gösteren üzücü olaylar-

dan birine de bu eski İstanbul sokakları gezilerinden birinde tanık olmuştu.

Günlerden bir gün, İstanbul'un en eski semtlerinden birinin eğri büğrü, yıkık dökük, daracık sokaklarında dolaşırken; önüne oldukça küçük, bakımsız ama çok hoş, çok şirin, sanatlı, tarihî küçük bir mahalle camii çıkmış. Cemaatle kılamadığı öğlen namazını çok dikkatini çeken bu camide kılmaya; bu arada bu şirin ve tarihî yapıyı biraz daha yakından görmeye ve tanımaya niyetlenmiş. Cami avlusunun dışarıya açılan kapısının önüne geldiğinde, yeni yetme mahalle gençlerinin büyük bir gürültü, patırtı, bağırış çağırış içinde avluda top oynadıklarını görmüş. Çocuklar kendilerini oyuna öyle kaptırmışlar ki, gözleri toptan başka bir şeyi görmüyor, başka hiç kimseyi ve hiçbir şeyi umursamıyorlarmış. Hoca, ufacak avluda, kalabalık çocukların ayağında oradan oraya hızla seken toptan ve topun peşinde deliler gibi koşuşturan çocuklardan sakınarak şadırvana ulaşmak istemiş. Çocuklar bu durumdan hiç hoşlanmamışlar. Bir yandan da;

– Allah, Allah, bu ihtiyar da nereden çıktı?

– Namaz kılacak başka yer mi bulamamış? diyerek ona lâf atıyorlar; hatta;

– Çabuk olsana, babalık!

– Oyunumuzu bozuyorsun! gibi kaba sözlerle kendisine sataşıyorlarmış. Hoca içinden;

– Lâ havle! çekip, kendini şadırvana zor atmış. Abdestini aldıktan sonra da yine aynı sataşmalar ve lâf atmalar arasında çocukların koşuşturduğu avludan geçip, namazını kılmak üzere camiye girebilmiş.

Namaza durmuş ama dışarıdan o kadar çok gürültü patırtı geliyormuş ki, Hoca ne okuduğunu, kaçınıcı rekâta olduğunu, daha kaç rekâtı kaldığını şaşırarak ve unutacak kadar

rahatsız olmuş. Namazını bitirdikten sonra, camiden çıkar-
ken dayanamamış ve gençlere;

– Yahu çocuklar! Cami avlusunda top oynamak pek münasip bir şey değil! Oyun oynayabileceğiniz başka uygun mekânlar olmadığı için, size de hak vermiyor değilim, ama ne olur, burasının da bir ibadethane olduğunu unutmayın! Hiç olmazsa insanlar içeride namaz kılariken, biraz olsun sesinizi kısın, daha az gürültü çıkarın! Namaza ve namaz kılanlara da biraz saygı gösterin; onlara da hak tanıyın; olmaz mı? diyecek olmuş. Gençler, yaptıklarından utanacakları yerde, edepsizliklerini, şirretliklerini daha da ileri götürmüşler. Yaptıkları hakaretler yetmiyormuş gibi, Hocanın etrafını sarmışlar, neredeyse döveceklermiş. Tam bu sırada, Hocayla hemen hemen aynı yaşlarda birisi ortaya çıkıvermiş ve gençleri azarlayarak, Hocayı onların elinden kurtarmış. Hocayı alıp camiin karşısındaki bir bakırcı dükkânına götürmüş, ona çay ısmarlamış.

Çayları beklerken, olay üzerine konuşmaya başlamışlar. Adamcağız olayın bütün seyrini dükkânından izliyormuş; işin sonunun kötüye varacağını anlayınca da dayanamamış, hemen müdahale etmiş. Yoksa Hocanın başına tatsız başka şeyler gelmesi işten bile değilmiş. Çaylar gelince Hoca, olayın gerginliğini, tedirginliğini ve heyecanını biraz olsun üzerinden atabilmiş. Ardından tanışma faslına geçmişler. Hoca, kendisini tanıttıktan sonra kurtarıcısını da tanımak istemiş ve adını sormuş. Adam;

– Benim adım Yorgo, demesin mi? Hoca öyle şaşırmış ki, hayretinden ağzı açık kalmış. Neredeyse elindeki bardağı da devrilip, dökülecekmiş. Durumun farkına varan dükkân sahibi Hocaya;

– Ne oldu, hocaefendi? Benim gayrimüslim olduğumu öğrenince pek memnun kalmadınız galiba? diye sormuş.

Hoca;

– Yok, azizim, öyle değil! Ama doğrusunu isterseniz benim bu mahallede gayrimüslimlerin de yaşadığından haberim yoktu. Demek ki varmış! Elbette olabilir, bunun beni rahatsız edebilecek hiçbir yönü yok! Yoksa bana saldırmaya kalan bu gençler de mi gayrimüslim?

– Yok hocam? Ne münasebet? Hiç, öyle şey olur mu? Bu gençlerin hepsi bu çevredeki Müslüman ailelerin çocuklarıdır. İçlerinde bir tane bile gayrimüslim çocuğu yoktur. Biz, zaten burada birkaç gayrimüslim aile kaldık. Bizim hem fazla bir gencimiz yoktur, hem de biz, gençlerimizin böyle bir edepsizlik yapmalarına, ibadethaneye ve ibadet edenlere en küçük bir saygısızlıkta bulunmalarına asla izin vermiyoruz.

– Allah, Allah! Azizim; şimdi benim şaşkınlığım daha da arttı.

– Neden hocam? Bunda şaşıracak ne var?

– Olmaz olur mu? Nasıl şaşırman? Bir şu Müslüman çocuklarının hâline ve tavrına, bana yaptıklarına bakıyorum; bir de gayrimüslim olduğunuz halde, size ve sizin yaptıklarınıza bakıyorum; şaşırıp kalıyorum. Kusura bakmayın ama ne düşüneceğimi, ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilemiyorum. Müslüman bir ülkede böyle bir şey olabilir mi? Müslüman çocukları böyle davranabilir mi? Bu mübarek İslam beldesi, artık bir Müslümanın; Müslüman çocuklarının şerrinden gayrimüslimlere sığınacağı, onlardan yardım ve destek arayacağı bir yer hâline mi geldi? Müslüman çocuklarında, gayrimüslimlerdeki kadar bile insaf, vicdan, İslamî ve insanî hassasiyet kalmadı mı? Ben ona üzülüyor, ona hayıflanıyorum. Nasıl oldu da bu hâllere düştük? Onun cevabını arıyor, bir türlü de bulamıyorum. Şaşkınlığım ondan; yoksa şaşkınlığının sizin gayrimüslimliğinizle hiç bir alakası yok! Benim gayrimüslimlerden de çok ahbabım, tanıdığım, arkadaşım

olmuştur.

– Üzülmede haklısınız hocam! İnanın ben de en az sizin kadar üzülüyorum. Ama eğer hadsizlik saymazsanız, ben size bunun cevabını verebilirim!

– Buyurun azizim; doğrusu çok memnun olurum.

– Hocam; bu çocukların bu hâle gelmelerinde bunların da, İslam'ın da, Müslümanlığın da hiçbir kusuru ve günahı yok! Bunda şaşılacak bir şey de yok! Bu çocuklar bence suçlu değil, kurban! Bunlara kızmak yerine, acımak lazım! Esas mesele nedir biliyor musunuz, hocam?

– Nedir azizim?

– Hocam; ben doğma büyüme bu mahalleliyim; ama bu mahalle artık eski mahalle değil! Hatta dahasını da söyleyeyim; maalesef bu İstanbul da eski İstanbul değil; bu Türkiye de eski Türkiye değil! Her şey çok değişti. Burada bu mahalenin eski sâkinlerinden çok az kimse kaldı. Buradaki evlerini satıp savıp gidenlerin yerine hep dışarıdan, bir yerlerden, derme toplama, eğitimsiz kültürsüz, câhil cühelâ, ne idüğü belirsiz insanlar geldi, buralara doluştu. Kınamıyorum; ben sadece bir vâkıyı anlatmaya çalışıyorum. O eski canım İstanbul'un edebinden, terbiyesinden, beyefendiliğinden, hanımefendiliğinden hiçbir şey kalmadı. Müslüman ailelerin çocukları olduğu için, siz bu çocuklara 'Müslüman çocuğu' diyorsunuz; ama bunların hiç birisi İslam edep ve terbiyesi ile tanışmamışlar bile... Bunlara hiç kimse, hiçbir yerde, hiçbir şekilde iyi bir terbiye vermemiş, eğitmemiş, öğretmemiş; bunların iyi birer insan ve Müslüman olarak yetişmeleri, hiç kimsenin umurunda bile olmamış. Zaten aileleri de bu çocuklardan bezdikleri için, kurtulmak ve başlarından biraz olsun sıvaymak için sokağa salmışlar. Ee ailede yok, anada yok, babada yok, okulda yok, sokakta yok; bu çocuklar o güzel

İslam ahlâk ve terbiyesini nereden alacaklar?! Yine de bu çocuklar şimdilik tamamen ipten kazıktan boşanmış değiller; az çok söz dinliyorlar. İleride ne olurlar, nasıl olurlar Allah bilir? Ama ben daha da kötü olacaklarından korkuyorum. Gidişat maalesef hiç iyi değil! Gün gelir bunlar, seni de, beni de, analarını, babalarını da, önlerine gelen herkesi ve her şeyi de kırıp dökerler, dövüp, söverler. Ben buna hiç şaşır-mam! Bize gelince... Evet, biz Müslüman değiliz, gayrimüsli-miz ama İslam terbiyesi almışız! Mesela bakın; gördüğünüz gibi burası bir bakırcı dükkânıdır. Bu dükkân bana babam-dan kaldı. Biz babamla beraber bu dükkânda yıllarca çalış-tık. Tabii zaman zaman bakır dövmek gibi gürültülü işler de yapmamız gerekiyor. Ama biz, hiçbir zaman ezan okunurken veya namaz kılınırken bakır dövmeyiz. İnsanlar ibadetlerini yaparken dükkânımızda ses ve gürültü çıkaracak, namaz kılanları rahatsız edecek işlerle uğraşmayız. Namaz kılınır-ken başka işlerimizi yaparız; cemaat camiden dağılınca da gürültülü işlerimizi yaparız. Biz atamızdan, dedemizden böyle gördük, böyle öğrendik, böyle yetiştik. Yani Müslüman bir mahallede, Müslüman bir toplum içinde, Müslüman gibi yetiştik! Aradaki fark işte buradan geliyor, hocam!

– Vallâhi azizim; sen de haklısın! Doğru söylüyorsun! Allah sonumuzu hayır getirsin!

– Âmin, hocam âmin!

Hoca, bu gayrimüslim esnafın sözlerinden ve yorumların-dan çok etkilenmişti. Adamcağız, bu çalışıp çabalama dünya-sında ekmeden biçilemeyeceğini; rüzgâr ekenin fırtına biç-çeğini; maddî ve manevî bakımdan doğru dürüst bir şey verilmemiş, çocuklardan, gençlerden çok fazla şeyler beklen-mesinin hayalcilik olacağını çok net ve güzel bir şekilde ifade edebilmişti. İlimden, ahlâk ve faziletten, edeb, erkân, hüner

ve erdemden mahrum yetiştirdiğimiz; fitratının, seciyesinin, karakterinin bozulmasına en azından seyirci kaldığımız bu gençlerden başka ne beklenebilirdi?..

Eskiden bizim toplumumuzda gayrimüslimler bile İslam terbiyesiyle yetişirken, şimdi kendi çocuklarımıza dahi İslam terbiyesi veremiyoruz. Bunu akli başında gayrimüslimler bile görebiliyorlar ve yüzümüze karşı da söyleyebiliyorlar. Biz, çocuklarımızın ne maddî, ne de manevî ihtiyaçlarını karşılayabiliyoruz. Koca koca şehirlerimiz var ama buralarda çocukların da, büyüklerin de insanî ve sosyal ihtiyaçlarını doğru dürüst karşılayabilecekleri, yeterli yeşil alan, meydan, çocuk oyun sahası, park, bahçe, araba park yerleri bile düşünülüyor. Başbozuk, düzensiz ve plansız yapılaşmayla şehirlerimiz, içinden çıkılmaz sorunlar içinde yuvarlanıp giden, debelenip duran devâsâ köyler hâline gelmiş.

Toplumun tek tek fertlerinden geniş kesimlerine, köyelerinden şehirlerine, ailelerinden eğitim kurumlarına kadar her tarafına yayılmış kişisel, kitlesel ve kurumsal bozulmalar, çürümeler, yozlaşmalar almış yürümüş. Basın yayın organlarımız, erdemli, hünerli insanlar yetiştirmeye çalışmak yerine, özellikle yeni nesillerde ahlâk ve faziletten eser bırakmamak için harıl harıl çalışıyorlar. Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın dediği gibi:

*Ma'mûrede doğar manevî inanç,
Terbiyeyle büyür kudreti iman,
Senin aradığın nimeti irfan,
Yaban yerde biten yemiş değildir!*

Dolayısıyla bugün karşılaştığımız olumsuz tablolarda esas kabahati ve sorumluluğu yeni nesillerde değil; toplumun tamamında, yani hepimizde aramak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Aslında bizim çocuklarımız ve gençleri-

miz fitraten çok temiz, çok asildir. Her şeye rağmen de kötülükten çok iyiliğe; bâtıldan çok hakka; yanlıştan çok doğruya meyyaldirler. Bunca olumsuzluklara rağmen onların bu kadar kolay doğru yolu bulabilmeleri; yanlıştan sonra bile doğruyu kabul edebilmeleri; hakkı, hakikati kabule bu kadar yatkın olmaları; bunca engellemelere rağmen yine de İslam'a yönelebilmeleri çok şaşırtıcı, sevindirici ve ümit verici şeylerdendir.

Uzmanlarınca ve erbabınca çok iyi bilindiği veya bilinmesi gerektiği gibi, eğitimde en önemli unsur; eğitimin bileşenlerinin en başında geleni; iyi örnek olabilecek nitelikli eğitimcilerdir. İyi örneklerle pekiştirilmeyen, gözler önüne serilmeyen, gönüllere, vicdanlara yerleştirilmeyen teorik bir eğitimin ne yeteri kadar faydası, ne de kalıcılığı olabilir. Bizim eğitim sistemimizin doğru dürüst adam yetiştirememesinin, bu kadar başarısız olmasının temelinde yatan en önemli eksiklik de budur. Bu nedenle, okullarımızın ve eğitim sistemimizin ıslahı için ilk yapılması gereken şeylerden biri; öğrencilere her bakımdan örnek olabilecek, yol gösterebilecek, öğrencinin sorunlarını anlayıp çözebilecek, onu iyi bir şekilde motive edip kâbiliyetleri doğrultusunda eğitip öğretebilecek; ilerlemesini, gelişmesini, kendisine ve toplumuna yararlı bir unsur hâle gelmesini sağlayabilecek nitelikli eğitici ve öğretici noksanlığına çare arayıp bulmak olmalıdır. İyi eğitimciler, terbiyeciler, öğreticiler olmadan, iyi adamlar, iyi kuşaklar ve iyi nesiller de yetiştirilemez.

Ali Yakup Cenkciler Hoca; bu milletin ve bu ümmetin yetiştirebildiği, ilim, irfan, ahlâk, karakter, hüner, erdem sahibi örnek ve ender eğitimcilerinden, ilim ve fikir adamlarından biriydi. O, acıları tatlılaştırabilen; hamları olgunlaştırabilen; çirkinleri güzelleştirebilen; değersizlere değer ve

kıymet katabilen; kötü huyları iyi huylara çevirebilen; korukları üzüme; değersiz taşları en kıymetli mücevherlere; simsiyah kömürleri paha biçilmez elmaslara; değersiz metalleri saf altına dönüştürebilen; dikenlerden rengarenk ve güzel kokulu güller yetiştirebilen aramakla bulunamayacak bir hüner ve sanat erbabıydı. Fakat gelin görün ki; o efsanevi ve geleneksel kadir kıymet bilmezliğimiz, adam tanımazlığımız yüzünden, milletimiz ve nesillerimiz ondan da gerektiği gibi ve yeterince yararlanamamıştır. O olağanüstü değer, ömrünün en verimli çağlarını; en yararlı olabileceği işlerle uğraşarak değil de, bir fabrikanın muhasebe servisinde hesaplarla uğraşarak geçirmek zorunda kaldı. Geçimini ve rızkını kazanabilmek için zamanının büyük bir bölümünü hiç uğraşmaması gereken işlere ayırmaya mecbur oldu.

Kendini, kimliğini, kişiliğini, ne olduğunu, ne olması gerektiğini; varması gereken yerleri, buralara ulaşabilmek için eksiklerini ve noksanlarını, bunları kiminle ve nasıl tamamlayabileceğini bilemeyenlerden hiçbir şey olmaz. Bunlar kendi gerçek değerlerinin kıymetlerinin farkına varamayacakları gibi, kendi kabiliyetlerinin önemini ve değerini de bilemezler; bunlardan gerektiği gibi yararlanamazlar. Böylelerinin âkıbetlerinden korkmak gerekir. Başta biz olmak üzere bütün Müslüman toplumlar; özellikle asırlardan beri eğitim işimizi ilgisiz, bilgisiz, sorumsuz yetkililerin ellerine teslim etmişiz. Eğitim konusundaki o büyük aymazlığımız ve kayıtsızlığımızla meçhul bir âkıbete doğru sürüklenip gidiyoruz. Ali Yakup Hoca gibi, adam gibi adam örneklerimiz o kadar az ki! Bunları, olabildiğince değişik ve farklı yönleriyle tanımak, tanıtmak, ömründe hiç adam tanıyamamış, görememiş nesillerimize belki bir uyanış ve silkiniş vesilesi, bir can suyu olabilir. Zaten bu çalışmanın temel amaçlarından biri de budur.

DOST CANLISI ALİ YAKUP HOCA

Ali Yakup Hoca, mürüvvet sahibi, çok kanaatkâr, mütevazı, dervişmeşrep ve dost canlısı bir insandı. Onca ilmine, irfanına rağmen kimseyi küçük görmez, kimseye büyüklük taslamazdı. Riyadan ve riyakâr insanlardan nefret ederdi. İyi, kötü, günahkâr, müttakî herkesle görüşür, konuşur; herkese hâline, durumuna göre nasihat ederdi. Ama bunu kendini beğenmiş bir nasihatçi havasında ve pozlarında, sivri ve insana batacak şekilde yapmazdı. Çok candan bir dostun samimi bir arkadaşına, karşılıklı sohbet sırasında onun bir eksiğini, yanlışını yine kendisinin iyiliğini düşünerek incitmeden söylemesi gibi, çok tabii ve hoş bir şekilde ve tarzda söylerdi.

Hoca, İstanbul'u gezmeye ayırdığı günlerinden birinde yolu Galata Köprüsü'ne düşmüş. Büyük bir ilgi ve merakla köprünün bölümlerini, altını, üstünü, sağını solunu gözden geçirirken onun sevgi ve saygı dolu bu olağanüstü ilgisi; kendisiyle aynı yaşlarda, kılığında kıyafetinden, tavır ve davranışlarından da eski bir İstanbul beyefendisi olduğu anlaşılan birinin dikkatini çekmiş. Adam, Hocaya yaklaşip selam vermiş. Hoca selamı almış ve aralarında uzayıp giden uzun bir sohbet başlamış:

– Beyefendi! Köprüyü çok büyük bir sevgiyle, muhabbetle, merakla incelemeniz benim çok dikkatimi çekti. Gözünüzün önünde eski nostaljiler canlanmış gibi bir haliniz var. Biliyor musunuz, İstanbul'u gezerken ben de hep öyle olurum. Ama, insanın eski o güzelim İstanbul'u, o unutulmaz hatıraları paylaşabilecek bir dostunun bile kalmaması çok acı! Öyle değil mi?

– Doğru söylüyorsunuz azizim!

– Bu köprüden geçişlerin paralı olduğu zamanları mutlaka siz de hatırlarsınız, değil mi?

– Hayır azizim; maalesef ben hatırlamıyorum!

– Ama beyefendiciğim; nasıl olur? Ben hatırlıyorum da siz niçin hatırlamıyorsunuz? Zannederim, sizinle biz aynı akrabamız. Yoksa yanılıyor muyum?

– Aynı akran olabiliriz ama maalesef ben sizin kadar eski İstanbullu değilim. Görmeyi ve yaşamayı çok arzu ettiğim bu şehre ben ilk defa 1960'lara doğru gelebildim. Belki de o yüzden böyle görmemişler gibi dikkatle ve merakla incelemeye çalışıyorum!

– Estağfirullah, beyefendi! Sizininki hiç de öyle boş ve anlamsız bir gezmeye ve incelemeye benzemiyor. İstanbul'u köşe bucak gezip dolaşmayı, ecdât yadigârı eserleri yakından incelemeyi ben de çok severim. Ama beyefendiciğim, biliyor musunuz; bunun da tek başına fazla bir tadı ve zevki olmuyor. İzin verirseniz, lutfederseniz beraber gezebilir miyiz? Size eşlik edebilir miyim?

– Tabii, memnuniyetle azizim! Sizin gibi İstanbul'u çok iyi tanıyan eski bir İstanbul beyefendisiyle şehri gezmek, bilmediğim şeyleri sorup öğrenmek beni de çok memnun eder.

Ali Yakup Hoca, eski İstanbul beyefendisi akrabıyla beraber önce köprüyü, daha sonra da civardaki eski tarihî yapıları gezip dolaşırlar. Adamcağız, Hocaya 1930 yılı Mayıs ayı sonuna kadar bu köprüden geçen yayalardan beş para, at arabalarından 100 para geçiş ücreti alındığını; hatta hayvanlar ve hamallar için bile farklı geçiş tarifeleri uygulandığını; ücretlerin köprünün her iki tarafındaki beyaz üniformalı memurlarca toplandığını anlatmış. Gerçek İstanbul'un eski İstanbul olduğunu; o zamanların İstanbul'unun her şeyiyle çok başka ve çok güzel olduğunu ifade etmiş;

İstanbul'un maddî ve manevî bakımından yaşadığı yıkımlardan ve tahribâttan, uğradığı zararlardan uzun uzadıya dert yanmış.

Hoca bu zâtın arkadaşlığından da, ondan duyduğu, öğrendiği yeni şeylerden de çok memnun kalmış. Yalnız hiç tanımadığı insanların ikide bir yollarını kesmesine; yanındaki arkadaşına sevgi ve saygılarını sunmalarına; bazılarının da onu parmakla birbirlerine göstermelerine pek bir mana veremiyormuş. Bu, kendisine biraz rahatsızlık verse de; arkadaşına hissettirmemeye, önemsemez görünmeye çalışıyormuş. Arkadaşı da diğer insanlara fazla yüz vermiyor; sözlerinin, sohbetlerinin kesilmemesi için elinden gelen gayreti gösteriyormuş. Dolaşırken yorulduklarında yine arkadaşının bildiği nezih ve temiz yerlerde oturup biraz soluklanıyorlar, dinliyorlar, meşrûbat türü şeyler içtikten sonra yine kalkıp dolaşmaya devam ediyorlarmış. Saatler sonra artık her ikisinin de ayrılma vakti geldiğinde, arkadaşısı Hocaya merakla sormuş;

– Beyefendi, siz beni gerçekten tanımadınız mı?

– Hayır azizim, tanımadım? Yoksa tanımam mı gerekiyordu?

– Yok estağfirullah! Yalnız ben oldukça tanınmış bir sine-ma ve tiyatro sanatçısıyım. Bu aralarda da televizyonda çok meşhur bir dizi var. Ben o dizide hatırı sayılır bir rolde oynuyorum. Bu nedenle beni hemen hemen herkes tanır da, sizin de tanıyabileceğinizi düşünmüştüm.

– Kusura bakmayın, azizim! Benim pek televizyon seyretmeye vaktim olmuyor. Hele dizilere hiç bakamıyorum. Ben de, insanların bize bu kadar büyük rağbet, iltifat göstermelerine, temennâlarda bulunmalarına bir mana veremiyor, sebebini anlamakta güçlük çekiyordum. Demek ki, bunlar

hep sizemiş; sizin sanatınıza, sanatçılığınızaymış!

– Vallahi beyefendi, inanır mısınız? Ben hayatımda ilk defa bugün, beni hiç tanımadan, kim olduğumu bilmeden ve bunu hiç önemsemeden benimle arkadaşlık eden, böyle hoş, yararlı, zevkli ve güzel bir gün geçirmeme sebep olan birini tanıdım. Beyefendi, siz kimsiniz Allah aşkına! Ne iş yaparsınız? Ben sizi çok sevdim ve her zaman görmek, konuşmak isterim. Bir daha görüşemez miyiz?

– Niye görüşmeyelim, azizim! Ben, herkesin çok kolay, çok rahat görüşüp konuşabileceği biriyim. Benim biraz hocalığım, değişik yerlerde sürekli derslerim vardır. Mesela, her pazar öğleden sonra Malta'da Emir Buhari Camii'nde *İhya* okutuyorum. Siz de teşrif ederseniz görüşürüz. Dersten sonra fakirhaneyi de teşrif edersiniz.

– O şeref bana ait olur beyefendiciğim. İnşallah, en kısa zamanda mutlaka gelmeye çalışacağım.

İşte Ali Yakup Hocam; böyle her tanıyanın bir daha kendisinden ayrılmak istemeyeceği, tekrar tekrar görüşüp konuşmak isteyeceği biriydi.

VEFÂ ÂBİDESİ ALİ YAKUP HOCA

Ali Yakup Hoca; İslamiyet'e samimiyetle bağlı olan ve dîne hizmet eden herkesi çok sever; onlarla sıkı ve vefalı dostluklar kurar ve geliştirdi. Doğu Türkistan'ın eski devlet başkanlarından İsa Yusuf Alptekin'i de sürekli arar, görüşür, konuşur dertleşirdi. Dostlarını dost bilir, onlara samimiyetle bağlanırdı. Sevmediklerine de hiç yüz vermezdi. Dostlarına, talebelerine, misafirlerine ve yakınlarına karşı çok vefalı idi. Dostlarını unutmaz, ihmal etmezdi. Onun bir dostlar listesi vardı. Sevdiği dostlarını o listeye kaydeder; belirli aralıklarla onları mutlaka arar, sorar, ziyaret eder;

herhangi bir sorunları, problemleri olup olmadığını araştırır; dertlerine deva olmaya, sıkıntılarına çare bulmaya çalışırdı. Felç geçirdiği, yürümekte zorluk çektiği, rahat hareket edemediği dönemlerde bile; kendi dertleriyle uğraşmak yerine, başkalarına yardımcı olmaya, elinden geldiğince sevdiği dostlarını ziyaret etmeye çalışırdı. Hoca eski dostlarını da hep iyilikleriyle ve güzellikleriyle yâd eder; onlarla geçirdiği günleri anlatır, hatırlar, hatırlatırdı.

Ali Yakup Hocamın en çok sevdiği, en çok etkilendiği, takdir ettiği yakın arkadaşlarından ve dostlarından biri de merhum Hasan el-Bennâ idi. Beş kız ve bir oğlan olmak üzere toplam altı çocuk babası olan Hasan el-Benna, 1949 yılında şehid edildikten sonra, onun ailesi ve çocuklarıyla sürekli ilgilenmişti. Mısır'dan Türkiye'ye hicret ettikten sonra da bu ilgisini, onlarla bağımlı ve irtibatını hiç koparmadı, ölünceye kadar sürdürdü.

Hasan el-Bennâ'nın tek oğlu Ahmed Seyfülislam el-Bennâ (22 Kasım 1934-5 Şubat 2016), babası şehid ediliğinde daha henüz on beş yaşında bir gençti. Onu, evlerine ve teşkilat merkezine gidip gelirken yakından tanımıştı. Babasının şehadetinden sonra onu hep tâkip etmiş, bütün sorunuyla yakından ilgilenmişti. Bu irtibat hiç tavsamadan, gevşemeden yıllar yılı sürüp gitti. Hoca, onunla ve ailesiyle sürekli haberleşir, sorunlarıyla ilgilenir, bazen de o İstanbul'a gelirdi. Seyfülislam'ın İstanbul ziyaretlerinden birinde, kendisine yaşını sordu. Yaşı çoktan kırkı geçtiği, 45 yaşına geldiği halde niçin hâlâ evlenememişti. Hoca, bunun sebebini sormuş, o da şimdiye kadar bu işi kendisi için ayarlayıp yoluna koyabilecek başında bir büyüğü olmadığı için evlenme konusunun bu kadar geciktiğinden yakındı. Onun bu açıklamaları Hocayı derinden yaralamıştı. Hemen eşiyle beraber, İstanbul'da ona uygun olabilecek uygun bir gelin adayı ara-

yışına girdiler. En sonunda da bulabilme mutluluğuna eriştiler. Hoca, Seyfülislam'ı çok yakından tanıdığı ve sevdiği kendi talebelerinden biriyle evlendirerek mutlu bir aile yuvası kurmasını sağladı. Bu işte onun çok büyük emeği ve gayreti olmuştur. Zaman zaman Hoca, Hacı Anneyle beraber Kahire'ye yeni evli çifti ziyarete giderler, bazen de onlar İstanbul'a kendilerini ziyarete gelirlerdi. Ahmed Seyfülislam el-Bennâ, 1987 yılında Mısır'da Seyyide Zeyneb bölgesinden milletvekili de seçilmişti.

Ali Yakup Hoca, çok sevdiği hocaları ve üstatları olan Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendinin oğlu merhum İbrahim Sabri Beyle ve Yozgatlı İhsan Efendi'nin oğlu Ekmeleddin İhsanoğlu Beyle irtibatlarını da ölünceye kadar hiç kesmemişti. Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin İstanbul'daki kerîmelerini ziyarette, onun halini, hatırını sormakta da hiç kusur etmezdi. Karşılıklı ziyaretlerle, mektuplaşmalarla onların hep yanında olmaya; her zaman, her konuda elinden geldiğince onlara maddî ve manevî destek olmaya, yardımcı olmaya çalışır; gerektiğinde hemen yardımlarına koşardı. Hocanın dost ve ahbablarıyla ve onların çocuklarıyla, onların en özel ve basit problemlerine kadar yakından ilgilenmesi; onlara yardımcı ve destek olabilmek için cansiperâne gayret göstermesi, onun eşsiz vefasının, dost ve arkadaş canlılığının çok güzel tezahürlerindedir. Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi'nin oğlu İbrahim Sabri Efendi'nin 14 Zilkâde 1390 (10 Ocak 1971) tarihinde Beyrut'tan ona yazdığı mektup, bir nebze de olsa, herkese bir fikir verebilir;

“Çok kıymetli evliyâm;

Uzun müddetten beri beklediğim mektubunu, içimdeki uzun hasretlerimden doğan bir dâu'ssıla harâretiyle aldım. Eskiden mütenevvi hasbihaller ihtivâ eden mektublarına kıyâsen, muhtasar olmakla beraber, tabii yine sadra çok şifâ

verdi. Dâimâ şifâbahş olduğun göğsümün, seninle derdleşmeye ne kadar ihtiyacı var!..

Herc ü merce mâsadak olan perişan bir âlem içine düşmüş, şaşırılmış kalmış bir vaziyetteyim. Bu yüzden Beyrut'da da, senin tasavvur ettiğin mânevî huzûra kavuşmuş değilim. Pek kıymetli müsâfirperverlikleriyle hayâtı hicretimi şeref-yâb eden zevâtın minnetdârı olarak burada kaldığım müdetçe, uzaklaştığım memleketlerden farklı olarak, burada daha ziyâde mirsâdı ibret arkasına çekilerek imrârı evkât edeceğim anlaşılıyor. Fikren ve ilmen istînâs edilecek kimse-ler bulunsa bile, onlar tesâdüfe bağlı mülâkâtlarla, bir tâlî eseri olarak görüşülecek eşhâsdan ibâret kalıyor...

Necib Fâzıl Kısakürek'e, manzum tehniyemin îsâline has himmetinize çok teşekkür ederim. Adnan Menderes'e ait tefrikai tahlîliyyesine, gazete muntazam olarak elime geçmediği için tamamen muttali olamadım. Bu tefrikada da, çok kıymetli fikirlerini okuyarak, çok müteselli oldum. Gazetenin muntazaman gelmesi için tayyâre postasıyla gönderilmesi lazımdır. Necib Fâzıl'ın gazetede basılan tefrikalarının kitap halinde neşr olacağını zannedirim. Bunlardan birer nüsha gönderirseniz pek minnettar olurum. Bu münasebetle unutmadan yazayım: Bizim adrese posta kutusu numarası yazmayınız. Kutu ev sahiplerine âit olduğundan gelen mürâselât oraya uğrayarak geç vâsıl oluyor.

Doktor Hamdi'nin cinsiyet meselesi ne oldu diye soruyordunuz. Mağfûrunleh Mustafa Sâdık er-Râfî'ye derecei karâbetini, size vaktiyle yazmış olduğumu zannediyordum. Hamdi, Mustafa Sâdık er-Râfî'nin büyük kızının oğludur. Lübnan cinsiyeti alması için lazım gelen, asıllarının Trablus'da olduğu müsbet vesîka, birkaç ay evvel talepleri vechile İbrâhim Şâkir Beyin mahdûmuna teslim edilmiş ve neticeye müterakkib kalınmış idi. Henüz bu merhalede

biraktığı mevzû hakkında küllî bir şey duyulmadı...

Hâtime olarak hasretle ve muhabbetle gözlerinizden öperim. Refikamın mahsus selamları var. Birlikte refikanız hanıma pek çok selam ve hürmetler ediyoruz efendim, kardeşim.”

HOCANIN YÜZÜ MÜ, HESAP MI?

Ali Yakup Hoca, yemeye, içmeye düşkün biri değildi. Günlerce bir şey yiyip içmese, yemek aklına bile gelmezdi. Öğünleri genelde peynir, ekme, zeytin, üzüm, meyve gibi hafif yiyeceklerle geçirmeyi severdi. Ama kendisini çok seven, sayan, sohbetinden muhabbetinden yararlanmak isteyenler onu rahat bırakmazlar; sürekli bir yerlere yemeğe davet ederler; o bunların çoğunu bir bahane ile geçiştirir; fakat çok sevdiği, kıramadığı bazı kimselerin davetlerini seyrek de olsa kabul ederdi.

Hocayı çok seven, hep çevresinde bulunan, onu ve derslerini yakından tâkip edenlerden biri de Veysi Efendi'ydi. Çok cömert bir insan olan bu zât; zaman zaman dostlarını derler toparlar, temizliğiyle ve özel yemekleriyle meşhur lokantalardan, çorbacılarından birine götürür; onlarla beraber yiyip içmekten, onlara ikram etmekten çok hoşlanırdı. Hocanın çevresindeki herkesi, neredeyse bütün talebelerini beşer onar kez yemeğe götürmüş, defalarca Hocayı da davet ettiği halde bir türlü götürememişti. Hoca her defasında onu; “Sonra azizim! Başka zaman! Şimdi işim var!” gibi bahanelerle geçiştiriyordu. Böylece yıllar geçmiş ama ne Veysi Efendi'nin ısrarlı yemek davetleri, ne de Hocanın mazeretleri bitmişti.

Cömertliği yüzünden Hocanın çok sevdiği ve takdir ettiği bu zât, ısrarlı davetleri kabul edilmediği için Hocaya çok

üzüldüğünü ve gücenmeye başlayacağını söyleyince Hoca çaresiz Veysi Efendinin davetini kabul etmek zorunda kalmıştı. Hocanın müsait olduğu bir gün, dersten sonra kalabalık bir talebe grubuyla beraber lokantanın yolunu tuttular. Cömertliği, insanlara yemek yedirmekten hoşlandığı çok iyi bilinen Veysi Efendi, yolda rastladığı dostlarını da davet etmiş, onlar da hiç üstelemeden kabul etmişlerdi. Lokantaya varıncaya kadar 40-50 kişilik bir davetli grubu oluşmuştu. Lokantada herkes ne istiyorsa söylemiş; yenmiş, içilmiş, sohbet edilmiş sıra kalkmaya, dolayısıyla hesap ödemeye gelmişti.

Hesabın hayli kabarık geleceği çok belliydi. Böyle şeylere alışkın olan ve çok da seven Veysi Efendi, bu güzel insanlarla beraber olmaktan, onlara ikram etmekten dolayı çok memnundu. Fakat Ali Yakup Hocanın bazı muzip dostları; bu güzel yemeğin üzerine bir de Hocaya takılmak, onu konuş-turup yapacağı esprilere gülerek, sevinç ve mutluluklarını katmerlendirmek istiyorlardı.

Garson hesap pusulasını getirip Veysi Efendi'ye uzatınca birisi hemen araya girer;

– Veysi Efendi! Hesapları her zaman siz ödüyorsunuz. Bu böyle olmaz! Bırakalım da bu günkü hesabı Ali Yakup Hocamız ödesin! Hem biz, senden çok onun misafiri sayılırız. Çünkü ben şahsen o var diye sizin grubun peşine takıldım. Bir başkası öbür taraftan;

– Yahu etme! Şimdi bu hesap da çok kabarıktır. Hoca, acaba bu hesabı ödeyebilir mi? deyince, gruptakiler arasından bazıları;

– Öder canım, niye ödemesin?

– Yok, yok ödeyemez! tartışması başlamış.

Hoca, bir süre bu kayıkçı kavgasını izledikten sonra, artık

söz sırasının kendisine geldiğini anlamış ve o kendine has, güzel Arnavut şivesiyle cevabı yetiştirmiş:

– Üdeer azizim, üder! Niye üdemesin? Ama bu kadar yüklü bir hesabı üdedikten sonra, bir daha kimse böyle kalabalık davetlerde Hocanın yüzünü bile göremez. Çünkü Hoca, ondan sonra bir daha kimsenin yemek davetini kabul etmez. Azizim; böyle umuma açık yerlerde yemeğe gitmek için sözleşilir mi? Mâşaallah bir de camiden buraya gelinceye kadar şuradan buradan katılanlarla sayımız neredeyse elliye buldu. Yol biraz daha uzun olsa mâzallah lokantaya sığmayacaktık. Tabii hesap da ona göre kabarık gelecek! Hocanın kesesi böyle bir hesabı hesabı ödemeye bir kere müsaade eder, ama ikinci bir defa üdemeye müsaade etmez! Veysi Efendi bundan sonra Hocaya bir daha yemek davetini kabul ettirmek bir yana, belki bir daha kolay kolay Hocanın yüzünü bile göremez. Ee artık gerisi Veysi Efendi'ye kalmış. Sorun bakalım, bir daha Hocanın yüzünü görmemeyi mi, yoksa hesabı ödemeyi mi tercih ediyor...

Herkes katıla katıla gülerken, Veysi Efendi, hemen hesap pusulasını garsonun elinden kapıvermiş:

– Aman Allah korusun! Garson bey! Sen, şu hesap pusulasını hemen bana getir de, başına bir hal gelmesin! Bakarsın arkadaşlar bir sakatlık çıkarır, bunu Hocama ödetirirler de ben, ömrüm boyunca bunun bedelinin altından kalkamam. Yıllardır yalvara yakara hocama bir yemek davetini zor kabul ettirebilmişim. Arkadaşlar neredeyse hocamı geldiğine geleceğine pişman edecekler. Ben böyle güzel hesapları, bir defa, beş defa değil, yüz defa, bin defa bile ödemeye razıyım. Yeter ki hocam, benim davetimi kabul etsin ve beni onu görmekten, onun yüzünden mahrum bırakmasın! demiş.

ÇAYA TEŞEKKÜR ZİYARETİ

Ali Yakup Hocanın insanlarla o hoş, güzel ve samimi ilişkilerini nasıl kurup geliştirebildiğini göstermesi bakımından şu ilginç olay bir fikir verebilir.

Ali Yakup Hoca, 1983 yılında felç geçirmiş, sağ kolu ve ayağı tutulmuştu. Biraz iyileşip, yürümeye başlamıştı ama kolunun tutukluğu fazla düzelmemişti. Talebelerinden bazıları zaman zaman koluna girerek onu dışarıya hava almaya çıkarırlar, biraz olsun gezdirirler, dolaştırırlardı. Bu gezintiler sırasındaki uğrak yerlerinden biri de evinin yakınlarındaki Stad Eczanesi'ydi. Buranın sahibi Eczacı Mustafa Aydın'le dostluğu epeyce ilerletmişlerdi. Mustafa Aydın, Hocanın nükteli konuşmalarından, zaman zaman kendisine takılmalarından, şakalarından çok hoşlanırdı. Ama çok nâzik, kibar, beyefendi bir insan olan Hoca, bu sık ziyaretlerle onu bıktırmış, usandırmış olmaktan da çok endişelenirdi. Ziyaretlerinden birinde biraz da bunu anlayabilmek için, kapıdan selam verip içeri girerken ona bir soru yöneltti:

– Yahu azizim! Biz bugün buraya niye geldik, biliyor musun?

– Hoş geldiniz hocam! Safalar getirdiniz! Şeref verdiniz! Başımın üstünde yeriniz var! Tâbiî ki geleceksiniz. Zaten gözlerimiz yollarda kalmıştı. Ama hayrola; bugün gelmenizin özel sebebi mi var? Buyurun, söyleyin, lütfen!

– Yahu azizim! Biliyor musun? Biz, çünkü ziyaretimizde bir şey unutmamışız. Dün biz buraya geldik; seninle yine oturduk, konuştuk, sohbet ettik. Sağ olasın, var olasın; sen bize çay da ısmarladın. Biz, senin o güzel çaylarını afiyetle içtik. Fakat, şimdi buradan geçerken hatırladım; biz, dün içtiğimiz o çaylar için sana teşekkür etmeyi unutmamışız! Görüyor musunuz olan işi? Ne kadar ayıp ettik! Biz bugün o ayıbımı-

zı örtmeye, yani çaylara teşekkür etmeye geldik...

– Öyle mi hocam? Ben hiç farkında değilim. Benim açımdan, sizinle çay içmenin tadı ve keyfi çok başka! Asıl ben size, benimle çay içtiğiniz için teşekkür ederim. Sizin çaylara teşekkür etmenize bence hiç gerek yok! Ama sizin açınızdan bu kadar önemli ve gerekliyse, buyurunuz bugün de beraber çaylarımızı içelim, ikisine birden teşekkür edersiniz!

– Yahu azizim; olur mu dersin?

– Olur, olur hocam! Böylesi daha da iyi olur! Lütfen içeri buyurun!

– Ee ne yapalım; girelim bâri. Çaylarımızı içer, toplu teşekkürlerimizi eder, öyle ayrılırız!

TURGUT ÖZAL'A SİYASET DERSİ

Her gruptan, her cemaatten, hatta siyasiler dâhil neredeyse her kesimden Ali Yakup Hocanın çok yoğun bir ziyaretçi trafiği vardı. Bazıları dînî, insanî veya sosyal, özel veya genel her türlü sorun ve sıkıntıları hakkında ondan fikir sorarlardı. Bazı dînî grup ve cemaatler de gelirler, türlü faaliyetleri, uygulamayı düşündükleri plan ve projeleri hakkında ondan fikir, görüş, fetva sorarlar, kendisine danışır, görüş ve önerilerini alırlardı. O da hiç yüksünmeden, sözü dolandırmadan, lafı eğip bükmeden hepsine ne söylenmesi gerekiyorsa, açık yüreklilikle ve iyi niyetle söylerdi. Hoca, siyasetin ve siyasî faaliyetlerin fiilen içinde olmasa da siyasete ve siyasî olay ve faaliyetlere çok ilgi duyar, yakından da tâkip ederdi. Kendisini ziyarete veya bazı konularda istişareye gelen siyaset ehli kimseleri de kim olurlarsa, hangi partiden olurlarsa olsunlar, hiç ayırım gözetmeden hepsini kabul eder; anlattıklarını dinler, elinden geldiğince de onları hakka, hakikate, iyiye, güzele, doğruya yönlendirmeye çalışırdı.

Enver Sözer'in anlattığına göre; 12 Eylül askerî darbesinin ardından, yeni siyasî partilerin kurulmasının gündemde olduğu bir dönemde; bir gün Hocanın oturduğu evin kapısının önünde, takım elbiseli, kravatlı, kerli, ferli, kalantor adamlardan oluşan kalabalık bir grup, Enver Ağabeyin dikkatini çeker. Bunların kim olduklarını merak edip dikkatle baktığında içlerinden kısa boylu, tıknazcasının Turgut Özal olduğunu hemen fark eder. “Allah, Allah! Bu zât, Turgut Özal ama Hocanın bunlarla, bunların Hocayla ne işi olabilir?” diye kendi kendine sormadan edemez.

Enver Ağabey, Hocanın çok farklı kesimlerden değişik ziyaretçilerinin olmasını artık kanıksamış olmasına rağmen; yine de Turgut Özal gibi çok üst düzey görevlerde bulunmuş, Başbakan Yardımcılığı filan yapmış çok meşhur bir devlet adamını, Ali Yakup Hoca gibi mütevazı birinin kapısında, onu ziyarete gelmiş olarak görmek, kendisini hem meraklandırmış, hem de şaşırtmıştı. Dükkânın kapısıyla Hocanın evinin kapısı neredeyse yan yana oldukları, açık vitrinden dışarı çok net görüldüğü için Enver Ağabey, Hocanın evine girip çıkanları her zaman görür tâkip ederdi. Hocayı ziyarete gelenlerin çoğunun randevuları da onun dükkânındaki paralel telefonla ayarlanırdı. Hoca, genelde kendisine gelip gidecek misafirleri hakkında önceden ona bilgi verir, misafirler de önce kendisinin dükkânına uğrarlar, o Hocaya telefonla bilgi vererek gelenleri alır, yukarıya Hocanın evine çıkarırdı. Fakat nedense bu sefer böyle olmamıştı. Her halde bu ziyaretten önce Hocayla özel olarak görüşülüp konuşulmuş, randevulaşılmış, adres de tam ve doğru olarak alınmıştı. Belki bu ziyaretten kimsenin haberinin olmaması da istenmiş olmalı ki; adamlar Enver Ağabey dâhil hiç kimseye, hiçbir şey sorma gereği duymadan gelmişler, Hocanın evinin zilini çalıyorlardı. Kapıda fazla beklemelerine gerek kalma-

dan kapı hemen açılmış, hepsi birden içeri girip merdivenlerden yukarıya Hocanın evine çıkmışlardı.

Enver Ağabey, bunların dışarı çıkmalarını ve ziyaret sebebini öğrenmeyi merakla beklemeye başlamış. Fakat eve giren misafirler, içeride onun hiç ummadığı kadar uzun kalmışlar; ziyaret uzadıkça onun merakı daha da artmıştı. Aradan saatler geçip, vakit de ikindiye doğru yaklaşınca Hoca, nihayet misafirleriyle beraber merdivenlerden inip dışarıya çıkmış. Adamlar, hemen orada hazır oluveren arabalara doluşurlarken, Enver de onları uğurlayan Hocaya yaklaşmış. Göz göze geldiklerinde alçak bir sesle ve kaş göz işaretiyle;

– Hayrola delikanlı? Bu ne iş? Bunlar sana niye gelmişler? diye soracak olmuş. Enver Ağabey, Hocanın hem hemşehrisi, hem baba dostu olduğu, hem de aralarında çok sıkı bir dostluk ilişkisi ve eski bir hukuk oluştuğu için Hocayla herkesin konuşamayacağı kadar rahat, teklifsiz ve tekellüfsüz bir şekilde konuşur; ona genelde hep ‘Delikanlı!’ diye hitap ederdi. Hoca, bir yandan uzaklaşmakta olan misafirlerini uğurlarken, bir yandan da aceleci bir tavırla ona;

– Azizim, bu Turgut Özal’mış. Bana bir şeyler danışmaya gelmiş! diyerek lâf yetiştirmeye çalışmış. Bu açıklamayla tatmin olamayan Enver Ağabey;

– Delikanlı! Bunun Turgut Özal olduğunu ben de biliyorum. Ama Turgut Özal’ın seninle ne işi olabilir? Bunun sana danışacak neyi olabilir ki? diye üsteleyince Hoca hemen sözünü kesmiş;

– Azizim, bırak şimdi bunları! Uzun hikâye! Bak, ikinci namazı yanaştı, ben hâlâ öğlen namazımı kılamadım. Misafirlerimi ancak uğurlayabiliyorum. Biliyorsun evde sular kesik... Bir an önce gidip, cami şadırvanından abdesti-

mi almam ve namazımı kılmam lazım. Şimdi sen beni oyalamayı bırak da, kahvemi, gazozumu söyle! Ben, namazdan dönünce seninle daha etraflısını konuşuruz, diyerek hızlı adımlarla camiye doğru yürümüş. Hoca, namazını kıldıktan sonra rahatlamış bir halde gelmiş; her zaman oturduğu köşeye oturmuş. Kahvesini, gazozunu sormuş. Enver Ağabey;

– Delikanlı, onlar kolay! Sen şu hikâyeyi anlat! demiş. Hoca;

– Peki, anlatayım Azizim! Bu zât, parti kurup siyasete girmek istiyormuş. Onun için bana da istişareye, danışmaya gelmiş. Mesele bu kadar basit! deyince, Enver'in şaşkınlığı ve merakı daha da artmış;

– Eeee! Delikanlı, parti kuracaksa kursun! Gelip sana niye danışıyor? Senden başka danışacak kimse bulamamış mı? Hem senin siyasetle ne işin, ne ilgin olabilir? demiş. Hoca;

– Enver; siyasetle benim işimin, ilgimin olmaması ne demek? Müslüman adam, özellikle böyle konulara asla ilgisiz ve kayıtsız kalamaz. Hele siyaset gibi, hiç kimsenin asla ilgisiz kalamayacağı bir sahaya Müslüman nasıl ilgisiz kalır? Bu dünyada yaşayan herkesin, siyasetle bir şekilde ve mutlaka bir işi ve ilgisi olur ve olmalıdır da. Çünkü sen, siyasetle hiç ilgilenmesen, tamamen uzak durmaya çalışsan da siyaset seninle mutlaka ve sürekli ilgilenir. Çünkü siyasilerin her yaptıkları işin ve icraatın ucu gelir vatandaşa dayanır. Dolayısıyla bir Müslümanın, siyasete ilgisiz, kayıtsız olması, uzak durması, siyaseti umursamaması, siyasî konularda bilgisiz olması asla düşünülemez. Sen, beni sanki büyük bir marifetmiş gibi, siyasete, siyasî konulara ve olaylara ilgisiz, alakasız olduklarını, uzak durduklarını, habersiz ve bilgisiz kalmayı tercih ettiklerini, bu konular üzerinde hiç kafa yor-

madıklarını iddia eden ahmak Müslümanlardan mı sanıyorsunuz? Hâlbuki her Müslüman, tabii şahsî menfaat devşirme amacı gütmeyen, siyasî olay ve gelişmelerle çok yakından ilgilenmelidir. Kimi, niçin desteklediği, niçin desteklemesi gerektiği, kime, neye ve niçin karşı çıkması; muhalif olması, kime karşı nasıl tavır alması; kiminle beraber olması; kimin peşinden gitmesi gerektiği gibi şeyleri çok iyi bilmesi şarttır. Senin de bildiğin gibi ben; sadece belli dînî ve fikhî konularla ilgilenen, sadece bu konularda fikir beyan edip fetva veren, bunun dışında hiçbir şeye ilgi ve alaka duymayan, adeta dünya yıkılsa umurunda olmayan ufuksuz, vizyonsuz, çapsiz hocalardan değilim. Müslümanların siyasî, sosyal, ekonomik vb. konularla, siyasî meselelerle asla ilgilenmemesi gerektiğini söyleyenlere ben, hem şaşıyorum, hem de çok kızıyorum. Bence bu konular, her Müslümanın en uyanık olması ve en iyi vâkıf olması gereken meselelerin başında gelir.

Siyaset denen şey; aslında milletin, memleketin tamamını ilgilendiren her türlü kararların alınması ve uygulanması faaliyetinden ibarettir. Bu kararların hepsi de başkaları için değil, bizim için alınıp uygulanıyor. Sadece bizden başkalarını değil, bizi de bizzat ve yakından ilgilendiriyor. Akli başında bilinçli bir Müslüman, hatta insan, siyasilerin, siyaset yoluyla alıp uyguladıkları; bütün millet, memleket ve toplumla beraber tek tek hepimizi ilgilendiren kararlara, bu kararları kimin, nasıl alıp, nasıl uyguladığına ilgisiz kalabilir mi? Böyle bir şeyden nasıl kaçınılabılır, nasıl uzak durulabilir? Ne yaparsak yapalım, ne edersek edelim; bizim siyasetten, onun etkilerinden kaçıp kurtulabilmemiz mümkün olamaz. Dediğim gibi biz, siyasetle ilgilenmesek de siyaset bizimle sürekli ilgilenir. Öyleyse akli başında olan herkesin en iyi bilmesi, en yakından izlemesi, ilgilenmesi gereken

meselerinin başında siyaset gelir. Çünkü millî egemenliği temsil eden siyasî yetkinin, iktidar gücünün ve mührünün kimin elinde olduğu herkes, özellikle de Müslümanlar için çok önemlidir. İktidar mührü, Hz. Süleyman Aleyhisselam gibilerin elinde olursa her şey başka türlü; şeytana ve nefsi-ne kul olmuş kimselerin elinde olursa çok daha başka türlü olur. Bir Müslüman; ‘Bana ne? İktidar mührü kimin elinde olursa olsun! Benim için hiç fark etmez! Ben kendi işime bakarım!’ diyemez, düşünemez. Bu tür düşüncesizlikleri yüzünden iktidar mührünün şeytanın eline geçmesine göz yumanlar, sebep olanlar veya götürüp bizzat mührü şeytana teslim edenler, mülkü harap etmiş olurlar. Bunun vebalinin altından da kimse kalkamaz!

– Hocam, tamam da; ben o anlamda söylemiyorum. Yani benim bildiğim kadarıyla sen, öyle günlük politikayla, partililikle, politik faaliyetlerle pek fazla içli dışlı olan biri değilsin! Üstelik kusura bakma ama lâf aramızda; ben sana her ne kadar delikanlı diyorsam da, senin politikaya girme yaşın da bir hayli geçmiş. Yoksa öyle değil mi? Bu işler, herhalde daha genç adamların işi! Sen durdun, durdun da, şimdi mi siyasete girmeye karar verdin? Siyasete girme merakın yeni mi depreşti?

– Yok, be azizim! Ne politikaya girmesi? Siyasetle ilgilenmek; bir tek partililikle, bir partiden milletvekili veya aday olup politik faaliyette bulunmakla olmaz ki? Siyasetle ilgilenmenin, siyasete etkili olmanın, yön vermenin daha pek çok yolu ve yöntemi vardır.

– Hocam, benim anlayamadığım; Turgut Özal, niçin gelip de bu konuları size danışma ihtiyacı duymuş? Benim bildiğim kadarıyla; şimdiye kadar sizin onunla hiçbir tanışıklığınız da yoktu. Ben onu şimdiye kadar sizin kapınızda hiç gör-

medim. Bu sefer niye size danışmaya gelmiş! Bu konularda sizden başka fikir danışacak, adam bulamamış mı?

– Azizim! Doğrusu niye bana geldiğini, ben de senin gibi merak ettim. Hatta ilk soru olarak da kendisine bunu sordum. Anlattığına göre; kendisi yeni bir parti kurmak için yola çıkmış. Bu arada herkesle görüşmeye, istişare etmeye, danışmaya başlamış. Benden önce pek çok kimselerle, kanat önderleriyle, bu arada Mehmed Zâhid Efendiyle de görüşüp, konuşmuş; danışmış, fikirlerini almış. Özellikle Mehmed Efendiden hem fikir, hem destek, hatta hem de icazet almak istemiş. Fakat Mehmed Efendi ne yapsın? Bir yanda Necmüddin (Erbakan), bir yanda bunlar! Hangisine ne desin? Anlaşılan Mehmed Efendi, bunun soruları, destek ve icazet talepleri karşısında net bir tavır almak, açıkça bir şeyler söylemek istememiş. Sanıyorum iki arada, bir derede kalınca ve iyice bunalınca da konuyu bana havale ederek işin içinden sıyrılmak istemiş. Kendisine demiş ki: ‘Senin bana sorduğun bu soruların cevaplarını bizim Ali Yakup Efendi kardeşimiz, benden daha iyi bilir. O, bu işlerden benden daha iyi anlar. En iyisi sen ona git! Bu ve benzeri konularda onunla istişare et! Ne soracaksan, ona sor! O, bu konularda seni benden daha iyi aydınlatır!’ demiş. Kendisine benim telefonumu da vermişler. Beni telefonla arayıp, randevu istedi. Ben, bana gelmek isteyen kimi geri çevirdim ki, onu çevireceğim? ‘Buyurun, gelin!’ dedim. Adres, saat verdim; o da yanında birkaç arkadaşıyla beraber çıkıp geldi. Görüşüp konuştuktan sonra da gittiler. Bütün hikâye bundan ibaret!

– İyi ama hocam; bakın Mehmed Efendi bile bu konuda kendisine bir şey söylemek istememiş. Belki de başından savmak için size yollamıştır. Bakalım, sizin ona söylediklerinizi Mehmet Efendi doğru bulacak mı?

– Olsun azizim! Ben, Allah için Mehmed Efendi'yi çok severim, sayarım; o da beni sever. Ama benim, her sevip saydığım insanla illâ aynı kanaatleri, fikir ve düşünceleri paylaşmam gerekmez! Herkesin, her konuda, birbiriyle tıpatıp aynı fikir ve kanaatleri paylaşması; herkesin her dediğinin, her zaman aynı ve doğru olması şart da mümkün de değildir. Herkes fikir, görüş ve kanaatlerinde, yanılabilir de, isabet edebilir de... Bu benim için de böyledir, başkaları için de böyledir. Hakikat kıvılcımları, ancak ciddi fikirlerin serbestçe müzakere edilmesinden ve çarpışmasından ortaya çıkar. Herkes fikrini, kanaatini, düşüncesini, iyi niyetle ve gerekçeleriyle beraber ortaya koyup savunacak ki; hangisinin daha doğru ve yararlı olduğu anlaşılabilir; en sonunda da bir noktada birleşilebilir. Ayrıca fikirlerdeki ayrılık, aykırılık, mutlaka kalplerde de ayrılığı gerektirmez. Tam ve sağlam bir imanla İslam'a samimi bir şekilde bağlananlar arasında da Hakk'a, hakikate, gerçeğe, iyiye, güzele, doğruya giden yolda; bazı konularda zaman zaman fikir ayrılıkları da ortaya çıkabilir. Bu, onları ebediyen birbirinden koparacak, bölecek, parçalayacak bir şey değildir ve olmamalıdır. Herkesin niyetleri hâlis, yönleri ve varmak istedikleri hedef aynı; yani Allah'ın rızası, İslam'ın ve Müslümanların hayrı, maslahatı ve iyiliği olduktan sonra; ârizî sebepler yüzünden, aralarında çıkabilecek ihtilaflar, fikir ve görüş ayrılıkları, onları sonsuza kadar sürüp gidecek düşmanlıklara, bölünüp parçalanmalara, ayrılık ve aykırılıklara götürmez. Zaman zaman Müslümanların arasında da geçici bazı ihtilaflar çıksa da onlar, uzun süre ayrı, bölük pörçük kalamazlar; önünde sonunda yine birleşirler. Niyet hayır olunca, âkıbet de hayır olur. Hak'ta hakikatte birleşemeyenler, anlaşamayanlar, zıt itikat ve görüşlerde olanlar ise; aralarında tam ve sürekli bir birlik ve beraberlik tesis etmek için ne kadar çalı-

şırlarsa çalışsınlar, ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar asla kalıcı bir anlaşmaya ve uzlaşmaya varamazlar; bu yöndeki bütün çabaları da boşuna gider. Çünkü bunlar, her konuda, her işte ve her şeyde sadece kendi kişisel çıkar ve menfaatlerini gözetip öne aldıkları için; çıkar ve menfaat birlikteliğine dayalı uzlaşma ve birleşme görüntüleri de geçici olacaktır. Bu uzlaşma sürüp gidemeyecek, er veya geç kişisel çıkar ve menfaatler çatışacağı için yine bozuşacaklardır. Bütün uzlaşma, anlaşma, birleşme sözleri, konuşmaları, istekleri de en sonunda yine kavgalara, anlaşmazlıklara, düşmanlıklara varıp dayanacaktır.

– Hocam; o ne uzun sohbet ve konuşmaydı öyle! Adamlar senin eve bir girdiler, bir daha çıkmayı bilmediler. Ben burada meraktan çatladım. Bu kadar uzun, ne konuştunuz?

– Evet, bana da on beş, yirmi dakikalık bir sohbet için geleceklelerini söylemişlerdi ama ardı ardına gelen soru ve cevaplarla söz, sohbet uzayıp gitti. Ben de neredeyse öğlen namazımı kaçıracaktım.

– Ne sordular, ne konuştunuz o kadar?

– Neler sormadılar, neler konuşmadık ki?! Genel siyasî gündemden, problemlerden, gelişmelerden, aile sorunlarına kadar neredeyse konuşmadığımız hiçbir şey kalmadı. Adamcağız, benimle bazı özel ailevî meseleleri üzerinde de istişarelerde bulundu. Yalnız şimdi sen, sakın bana adamcağızın aile mahremiyetine giren konuları sorma! Oraları karıştırıp, kurcalama! O, bize güvenip gelmiş, sormuş; dolaısıyla ben şimdi kalkıp görüşüp konuştuğumuz özel ailevî meseleleri de dibine köşesine kadar seninle konuşacak, sana anlatacak değilim! Bu hem yakışık almaz, hem de ayıp ve günah olur!

– Yok, hocam yok! Bana ne başkasının aile mahremiye-

tinden? Sen zaten anlatırken özelleri bir kenara bırakıp, ona göre anlatmayı bilirsin! Konuştuklarınızı fazla teferruata girmeden, şöyle ana hatlarıyla, kabaca, yalnız tabii benim anlayabileceğim ve yararlanabileceğim şekilde anlatırsanız o bana yeter! Size neler sordu, siz ona nasıl cevaplar verdiniz; ben asıl onları merak ediyorum.

– Bana siyaset yoluyla milletimize, memleketimize hizmet etmek istediğini, bunun için milleti birleştirip bütünleştirecek bir parti kurma niyetinde olduğunu; ama bazılarının kendisine siyasetin çok kötü ve tehlikeli bir iş olduğunu, siyasetten uzak durulması gerektiğini telkin ettiklerini anlattı. Hatta bazı kimseler, yeni ve ayrı bir parti kurarsa, milleti daha da bölüp parçalamış olacağını; bunun da vebalinin çok ağır olduğunu, çok büyük bir günah işlemiş olacağını öne sürerek kendisini bu işten vazgeçirmeye çalışıyorlarmış. Bu yüzden de kafası iyice karışmış, kafasında bazı tereddütler oluşmuş.

– Peki, sen ne söyledin ona?

– Ben, onun sorduğu sorulara cevap vermeden önce, kendisini daha yakından tanıyıp, esas niyetini öğrenmek için onu konuşturmak, ona anlattırıp dinlemek istedim. Mâlum, insan dilinin altında gizlidir. O anlattı ben dinledim; tereddüt ettiğim, anlamakta güçlük çektiğim konuları da ona değişik sorular sorarak açıklığa kavuşturmaya çalıştım. Kendisine neden ve niçin siyasete girmek istediğini; onu bu işe yönelten esas saik ve sebeplerin neler olduğunu; siyaset yoluyla neler yapmayı, millete, memlekette nasıl ve ne tür hizmetler etmeyi düşündüğünü; ne gibi plan, proje ve programlarının bulunduğunu; nasıl bir siyaset güdeceğini sordum. O da bana, memleketin değişik alanlarda içine düşürüldüğü vahim durumları, acı tabloları, ülkeyi bu hâle getiren değişik sebepleri; bu ülkenin gerçek sahipleri olarak

hepimizin üstüne düşen görev ve sorumlulukları uzun uzun anlattı. Bunlardan nasıl kurtulunabileceği konusunda mâkul, mantıklı, inandırıcı delillerle uzun uzadıya bahsetti. Özellikle iktisadî, siyasî ve sosyal konulardaki bilgisini ve birikimini çok beğendim. Meseleleri çok iyi tahlil, tespit ve teşhis etmiş. Çözüm yolları, çareler, alınması gerekli tedbirler üzerinde de epeyce kafa yormuş. Sohbetimizin ilk bölümlerinde daha çok o anlattı ben dinledim. Daha sonra da genelde hep ben anlattım o dinledi. Arada karşılıklı sorular da soruldu tabii...

– Nasıl buldunuz kendisini hocam?

– Vallahi, çok dolu bulduğumu söyleyebilirim. Doğrusu kendisini dinlediğimde, ben kendisinden bayağı etkilendim ve kendisini ayrıca iyi niyetli de buldum. Baktım, çoğu konularda bizim düşündüğümüz gibi düşünüyor; bizim dert ettiğimiz şeyleri o da dert ediniyor. Milletın, memleketin özellikle iktisadî, siyasî ve sosyal problemleri, dertleri, sorunları ve çözüm yolları üzerinde çok iyi, çok geniş ve sağlam bir birikime sahip olduğunu; ilginç fikir ve düşüncelerinin, plan ve programlarının bulunduğunu gördüm. Mesela, siyasetteki dört eğilimi birleştirme fikri bana çok ilginç geldi. Tek bir siyasî, iktisadî, ictimâî görüşe bağlı kalmayacak; her fikir, görüş ve ideolojiden adı şâibelere bulaşmamış, düzgün, dürüst, samimi, iyi niyetli, ülkeye hizmet aşkı ve sevdasıyla dolu, ehliyetli, liyakatli, inanılır, güvenilir bulunduğu herkese partisının çatısı altında yer verecekmiş. Azizim; bence de bu ülkede, sağcılar veya solcular yok; namuslular veya namusuzlar vardır! Eğer iyi niyetli, dürüst, düzgün, ehliyetli, liyakatli, dirayetli, millete memlekete hizmet aşkıyla dolu, milletın, memleketin, devletin çıkar ve menfaatlerini kişisel çıkar ve menfaatlerinin önünde ve üstünde tutan iyi ve öyle olmaya çalışan, namuslu insanlar bir araya gelseler ve yalnız

kendileri gibi namuslularla beraber olmaya karar verseler; sayılarının diğerlerine göre ne kadar çok, ne kadar güçlü ve ne kadar kalabalık olduklarını kendileri de göreceklerdir. Dünyanın hiçbir yerinde namussuz, alçak ve hâin insanlar bile kendileri gibilerinin emri ve yönetimi altında yaşamak istemezler. Bir ara kendisine;

– Anlaşıldığı kadarıyla ne kadar ağır bir yükün altına girdiğiniz, kendiniz de farkındasınız. Peki ama siz, bu kadar ağır yükün, görev ve sorumlulukların altından kalkabilecek misiniz? Bu kadar kökleşmiş sorunlara, dertlere, sıkıntılara uygun çözümler üretebileceğinize inanıyor musunuz? diye sordum. O da bana;

– Evet, inanıyorum! Sizin de ifade ettiğiniz gibi ben, milletimizin, memleketimizin bütün sorunları ve bunların çözüm yolları üzerinde çok düşündüm, çok çalıştım, çok fazla kafa yordum. Eğer bu sorunların altından kalkabileceğime inanmasaydım, inanın bana bu yaştan sonra zaten böyle bir işe girmez, bu kadar ağır bir görev ve sorumluluğu üzerime almazdım, dedi. Bu açıklaması da bana çok samimi göründü. Çıkar, menfaat, şan, şöhret, kişisel tatmin için bu işe girenlere pek benzemiyordu. Sohbetimize benim kendisine sordum şu soruyla devam ettik;

– Kusura bakmayın ama birileri çıkıp da size, bu işler sana mı kaldı? Bu memlekette bu işi senden daha iyi yapabilecek kimse yok mu? dese ne cevap verirdiniz?

– Hocam, doğrusunu isterseniz; bu memlekette bu işi benden daha iyi yapabilecek biri olduğunu pek sanmıyorum! En azından ben, böyle birini tanımadım. Eğer böyle birini tanımış olsaydım, inanın bana ben, bu işe hiç soyunmaz, onların peşine takılır giderdim.

– Eğer öyleyse, yani siz, bana bu anlattıklarınızı, hedef ve

ideallerinizi başarabileceğinize gerçekten inanıyorsanız ve bu memlekette de bu işi sizden daha iyi yapacak kimse bulunmadığı kanaatindeyseniz; o zaman siz, mutlaka bu işe girin! Siyasete girme amacınız, eğer gerçekten bana anlattığınız, bu olumlu, güzel ve idealist düşüncelerinizi yapabilme, başarabilme, milletimize en güzel şekilde hizmet edebilme niyetine yönelikse; size üstün başarılar diler, Allah yar ve yardımcınız olsun, diye dua ederim! Gerçi görüyorum ki siz, zaten kararınızı çoktan vermişsiniz. Bu işe girişmek için bu kadar çalıştıktan, hazırlandıktan, istişare ettikten ve kesin kararınızı da verdikten sonra bir daha vazgeçmeniz, geri durmanız hiç doğru olmaz. Böyle bir konuda elbette herkes her şeyi söyler ve söyleyecektir. Eğer siz, her sözden etkilenir, her görüşe göre tavır belirlemeye kalkarsanız, hiç bir yere varamaz, hiçbir şey de yapamazsınız. Bundan sonra artık herkesin sözüne fazla takılıp kalmayın! Allah, kitabında; “Bir işe girmeye karar verip azmettiğin zaman, artık Allah’a güven ve dayan! Allah kendisine dayanıp güvenen, tevekkül sahibi Müslümanları sever.” (Âl-i İmrân Sûresi, 159) buyuruyor.

– Peki ama Hocam; acaba milletimiz ne der? Milletın teveccühüne mazhar olabilir miyiz?

– Azizim; söyledikleriniz bana çok inandırıcı geldi. Ki, ben öyle herkese, her söze çok kolay inanmam. Yani beni bile ikna ettikten sonra, milleti niye ikna edemeyeceksiniz? Bizim milletimiz, âlim değildir ama ârifdir. Fevkalâde basiret, feraset, fark ve temyiz sahibidir. Bizim milletimizin en kritik ve en umulmadık yerlerde ve zamanlarda en doğru kararları verebildiği; bu kararların bir kısmının da âlim, fâzıl, münevver, mütefekkir geçinenlerin kararlarından, fikir ve görüşlerinden bile daha yerinde ve isabetli olduğu çok

görülmüştür. Bu bizim milletimizin, her zaman, herkesi, her şeyiyle olduğu gibi oylarıyla ve kararlarıyla da hayran bırakma ve şaşırtma hususiyeti ve kâbiliyeti de vardır. Yeter ki ortaya, peşine düşebileceğine inandığı, güvendiği insanlar çıksınlar ve önüne mâkul, mantıklı, uygun ve uygulanabilir tercihler koyabilsinler.

– Hocam; bir de bazıları, ayrı bir parti kurarsam, milleti bölüp parçalayacağımı, ihtilaflara sebep olacağımı söylüyorlar. Hatta siyasetin çok kötü bir şey olduğunu, siyasete girersem günaha ve vebale gireceğimi iddia edenlerle bile karşılaşıyorum. Siz ne dersiniz?

– Desinler azizim! Maalesf bilen de konuşuyor, bilmeyen de! Bir kere bu ülkede hani nerede o birlik, beraberlik, bütünlük? Milleti şimdiye kadar kim derlemiş, toparlamış, birleştirmiş, bütünleştirmiş, bir araya getirmiş de siz dağıtacaksınız? Üstelik siz, milletimizi dağıtmayı, bölmeyi, parçalamayı değil, birleştirmeyi, bütünleştirmeyi amaç edinmişsiniz. Böyle uzlaştırmacı, birleştirici bir politika ve siyaset güttükten, bunu başarabilmek için elinizden gelenleri canla başla çalıştıktan sonra başkalarının her dediğine kulak asmayın! Her milletin, her toplumun içinde yaşadığı devire, döneme, yere ve şartlara göre yeni siyasetlere, yeni metotlara ve yeni insanlara ihtiyacı olur. Bunu iyi görüp, iyi anlamak, iyi değerlendirebilmek ve ne gerekiyorsa ona göre hikmetle hareket edebilmek, siyasette başarılı olabilmenin en önemli şartlarından. Bugün de; bizim milletimizin, memleketimizin içine düşürüldüğü ağır problemlerden, sıkıntılardan, bâdirelerden kurtulabilmesi için yeni siyasetlere, yeni siyasilere, farklı çözümlere ve çarelere ihtiyaç vardır. Belki de o çare sizsinizdir! Elbette eskilerin iyi yöndeki hizmetleri, hakları, emekleri, gayretleri takdir edilmeli; millet, memle-

ket ve dinimiz hayrına yaptıkları iyi ve güzel işler için onlara minnet ve şükran duyulmalıdır. Ama ulaşılması gereken esas hedefler, bizim varmamız gereken yerler neresi; şimdi bizim içinde bulunduğumuz yer ve durum ne? Aradaki büyük uçurumlar ve mesafeler iyice ortaya konulduğunda, bakılıp değerlendirildiğinde; mevcutlarla ve onların yol ve yöntemleriyle istenen hayırlı sonuçların alınmadığı net bir biçimde görülüyor. Bizi yeterli ve üstün başarılarla ulaştıramadığı açık olan mevcut yol ve yöntemlerde, kişi ve kurumlarda ısrar etmenin hiç bir anlamı yoktur. Önemli ve öncelikli olan; milletimiz, memleketimiz, devletimiz, insanlarımız, gelecek nesillerimiz, bunların maslahatı, hayrı ve iyiliğidir. Milletın önüne alternatifler koymak, yeni çare ve çözümler sunmak; bunları aramak, bulmak, uygulamak çok âcil ve önemli bir ihtiyaç olarak kendisini hissettirmektedir. Bu ihtiyacı görememek, kabul etmemek kimseye bir fayda sağlamaz. Böyle bir şey akla da, mantığa da, İslam'a da aykırıdır. Günümüzde böyle yeni ve farklı bir siyaseti de ancak sizin gibi iyi niyetli, güvenilir, iyi yetişmiş, nitelikli, sorunları ve çözüm yollarını görebilen, kendi içimizden çıkmış yeni ve farklı insanlar üretip uygulayabilirler. Ben şahsen, mevcut şartlara baktığımda, sizden daha iyi bir alternatif göremiyorum. Size, siyasetin kötü ve uzak durulması gereken bir iş olduğunu; siyasete girmekle, ayrı ve yeni bir parti kurmakla günaha gireceğinizi, vebal altında kalacağınızı söyleyenlere siz hiç bakmayın! Onlar ne derlerse desinler, aldırmayın! Her konuda, herkes, her şeyi söyler. Her söyleneni doğru kabul etmemek, inanıp kanmamak lazımdır. Bu arada eğer benim de fikrimi soracak olursanız, benim fikrim sizin için bir anlam ifade ediyorsa; size peşinen şunu söyleyebilirim ki; bugünkü şartlar altında, bu kadar büyük bir birikiminiz, idealiniz, azminiz, plan ve projelerinizle eğer siz, siyasete

girerseniz değil, girmezseniz çok büyük bir vebal altında kalırsınız, günah işlemiş olursunuz! Evet, siyaset, özellikle günümüzde maalesef dosta tavsiye edilemeyecek kadar zor ve çok tehlikeli bir iş hâline gelmiştir. Ama öte yandan siyaset, toplumu en âdil ve en güzel şekilde yönetmeye, kamu gücünün ve otoritesinin meşrû yollardan en ehil ellere geçmesini sağlamaya yönelik, bunun için talip olunan yol ve yöntemler anlamına gelir. Siyaset, her toplumda, her zaman asla ihmal edilmemesi, rastgele kimselerin ellerine bırakılmaması, hele hele de düşmana hiç terk edilmemesi gereken en önemli, en gerekli ve en şerefli işlerinden biridir. Devlet yönetiminin ehliyetli, liyakatli, dirayetli, ellere teslim edilmesi, ondan sonra da bunların sürekli denetim ve gözetim altında bulundurulmaları, azıtlı sapıtanların, şaşırıp yanılanların, hiç zaman kaybedilmeden hemen düzeltilmeleri, ayıklanmaları, gerekiyorsa hemen bu görevlerden alaşağı edilmeleri şarttır. Bunu en iyi şekilde sağlayacak, en uygun, en sağlıklı ve işlerliği olan iyi bir siyasî sistemin kurulması aklın ve dînin zorunlu ve gerekli gördüğü, toplumun ana meselelerindedir. Herhangi bir şekilde siyasî iktidar gücünü ellerine geçiren zâlim yöneticilerin, Firavun, Nemrut, Şeddât, Hâman gibilerin, başta inananlar olmak üzere tüm halklarına ne büyük zararlar verdikleri malumdur. Bu gibilerin diğer insanlara, özellikle de inananlara, nasıl akıl almaz zulümler, haksızlıklar, baskılar, işkenceler uyguladıklarının, insanları doğru yoldan nasıl sapıttıklarının Kur'ân'da da uzun uzadıya anlatılması boşuna değildir. Hem kendi tarihimiz, hem de bütün insanlık tarihi, bu tür yaşamış ve yaşamakta olan acı tecrübelerle, çok büyük derslerle ve ibretlerle doludur. Her şey böyle açık seçik, âyân beyan ortada iken, bir Müslüman nasıl olur da; 'Boş ver canım, yönetim kimin elinde olursa olsun, ben kendi işime bakarım'

diyebilir? Dünyanın bugünkü hâline bakıldığında da; iyiliğin, güzelliğin, ma'rûf olanın hâkim kılınması; sadece Müslümanlar ve onların iyilikleri için değil, bütün insanlığa karşı da Müslümanların en büyük borçları ve mükellefiyetleri hâline gelmiştir. İslam ve Müslümanlar, bu dünyanın direği, temeli ve bütün insanlığın umududur. Bu dünyada huzur, barış, güven, istikrar, adalet, eşitlik ve mutluluk ancak İslam'la ve Müslümanlar tarafından sağlanabilir. Bütün dünya ancak Müslümanın dini, imanı, takvası, iyi işler işlemesi, kötülüklerin, zulüm ve haksızlıkların önüne geçmeye çalışmasıyla düzelir ve düzene girer, kurtuluşa erer. İyilik, öyle namla, şanla, adla, sanla, dış görünüşle, sözle, lafla iddiayla belli olmaz; halle, özle, kalple, yapılan güzel ve iyi işlerle belli olur. Onun için insanları boş laflarında, mesnetsiz iddialarında, hatta yeminlerinde değil, hallerinde ve işlerinde aramak lazımdır. Bugün Batı felsefesinin iflas ettiğini, Batı medeniyetinin çöküşe doğru gittiğini artık Batılıların kendileri de görüyorlar ve söylüyorlar. Maddî yönden ilerlemenin kalkınmanın insanı mutlu etmeye yetmediği, manayı ve insanı ihmal etmenin büyük felaketlere davetiye çıkarmak demek olduğu inkâr edilmez bir gerçeklik olarak orta yerde duruyor. Tabii ve fitrî bir din, inanç ve düşünce sistemi olan İslamîyet, ne maddeyi ne de manayı ihmal eder. Her ikisine de yerli yerinde ve yeterince önem verir. İslam Medeniyeti yıkılmış, yok edilmiş, tarih sahnesinden silinmiş bir medeniyet değildir; durdurulmuş, dondurulmuş bir medeniyettir. Bunu Batı'nın en büyük tarih felsefecilerinden ve düşünürlerinden biri olan Arnold Toynbee de itiraf ediyor. Onun gibi bunu görüp, anlayabilen daha pek çok Batılı büyük düşünürler de var. Fakat kimisi çıkarlarının zedelemeyeceği endişesi, kimisi de küfür ve inkârdaki inatları yüzünden bunu kabul ve itiraf edemiyorlar. Bunlar, İslam'a objek-

tif ve tarafsız bir gözle bakamıyorlar. Kendi saadet ve mutluluklarının, huzur, barış ve güvenlerinin de İslam'da olduğunu görüp İslam'a giremiyorlar. Bu kadar hassas bir dönemde, eğer hüküm, yönetim ve iktidar gücü, azgın ve sapkınların eline geçecek olursa, o muazzam kamu gücü karşısında tek tek fertler veya küçücük gruplar ne yapabilir, onların ne önemleri kalır? Onun için her sorumluluk sahibi insan, her Müslüman, ne yapıp edip yönetim gücünü, iktidar görev ve sorumluluğunu, toplumun en iyilerinin, en dürüstlerinin, en namuslularının, en hayırlılarının, en akıllılarının, en dirayetli ve ehliyetlilerinin eline teslim edebilmek için, elinden gelen her şeyi yapmak zorundadır. Böyle olması sadece iyilerin değil, kötülerin de lehinedir. Çünkü iyiler, kimseye kötülük, zulüm ve haksızlık yapmazlar. İyi ve güzel işlerin, üstün başarıların yararlı sonuçlarından bütün toplum yararlanır. Kötüler bile iyilere bakıp durumlarını düzeltirler, onlar da iyiler kervanına katılırlar. Ama kötüler iş başında olurlarsa; onların zarar ve ziyanları, zulüm ve haksızlıkları, iyilerin de kötülerin de hayatlarını yaşanmaz hâle getirir, cehenneme çevirir. Zulme ve zalime destek olanlar, ondan yakalarını bir daha asla kurtaramazlar. Toplumda huzur, güven, barış, adalet diye bir şey kalmaz. Bundan da hiç kimsenin yararı, menfaati ve çıkarı olamaz. En sonunda yıkılan devlet binası, hepsinin tepesine çöker, hepsini siler süpürür. Bence, toplumun en hayırlılarının, en iyilerinin, en dürüstlerinin elinde olması gereken yönetim ve iktidar gücünün, din, devlet ve millet düşmanlarına verilmesinin; Süleyman Peygamber gibi âdil yöneticiler elinde olması gereken hükümlerlik mührünün götürülüp şeytana teslim edilmesinden; azgın ve çılgın delilerin ellerine bir de hem kendilerinin hem de toplumun helakine sebep olacak kitle imha silahları verilmesinden bir farkı yoktur. Bu büyük cinayetin

ve vebalin altından hiç kimse kalkamaz. Ben kendim ilimle uğraşan bir kimseyim. Siyasete ve siyasî faaliyetlere Müslümanların maslahatı yönüyle ve ilmî açıdan bakmaya ve değerlendirmeye çalışıyorum. Kendim politik faaliyette bulunacak ehliyette biri değilim. Şimdiye kadar siyaset yoluyla hiçbir çıkar hesabım, siyasetçilerden de hiçbir kişisel beklentim olmamıştır; bundan sonra da olmaz. Benim için bu dünyada en değerli şey, benim dinimdir. Bu yüzden günlük siyasetteki her gelişmeyi ben, dinim açısından değerlendirmeye, yorumlamaya, ona göre tavır ve tutum takınmaya çalışıyorum. Benim başımda, Müslüman yönetici olsun da, isterse bana soğan ekmek yedirsın; ben buna bile candan ve gönülden razı olurum. Ama devlet yönetimine tâlip olanlar, herkesin böyle az bir şeyle yetinmeyeceğini de iyi bilmelidirler. Millete baş olmak isteyenler, ona yük olmamalı, aksine onun üstünden ağır yükleri kaldırmalıdır. Siyaset, milletin sorunlarını çözme, dert ve sıkıntılarını giderme, ağır yükleri üstlerinden kaldırma yeri ve aracıdır. Bu Türk milleti, dünyada hizmet edilmeye en layık, en güzel, en üstün ve en özel millettir. Bu yolda göstereceğiniz samimi, üstün ve dürüst gayretler, hele bir de Allah sizi güzel ve üstün başarılarla ulaştırırsa nur üstüne nur, mutluluk üstüne mutluluk olur. Dünyada da, ahirette de çok büyük mükâfatları olan, çok eşsiz, çok kutsal ve çok hayırlı bir iş yapmış olursunuz. Bugün bizim ve bütün İslam âleminin en büyük eksiği, en âcil ihtiyacı; iyi ve âdil bir siyasî sistem; iyi, dürüst, nitelikli, erdemli, ehliyet, liyâkat, dirayet sahibi yöneticilerdir. Ne yazık ki; milletimizin ve memleketimizin başına, çok uzun zamanlardan beri ona layık idareciler gelemiyor. Yönetim kademelerindeki adam kıtlığı yüzünden, içeride de, dışarıda da milletin hakkı, hukuku korunamıyor. Bu yüzden milletin varlığı da, birliği de, dirliği de, dini de, dünyası da çok büyük

tehlikelerle karşı karşıyadır. Bereket versin, bizim milletimiz çok akıllı, çok büyük feraset ve basiret sahibi, âlim olmasa bile ârif olan bir millettir. Bunu da yeri geldiğinde, en kritik zamanlarda, hiç beklenmedik bir şekilde göstermesini, iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış, iyi niyetlilerle kötü niyetlileri, kılı kırk yararçasına ayırmasını çok iyi bilir; çok iyi ve doğru bir şekilde de yapması gerekeni yapar. Bu millet, bunu şimdiye kadar defalarca başarabildiği gibi, bundan sonra da inşaallah başarabilecektir. Başka bir millet olsa; bu kadar hile ve desiseler, yeri göğü sarsacak oyunlar, komplolar, zulüm ve haksızlıklar, fitne ve fesatlar karşısında varlığını asla sürdüremez, çoktan tarih sahnesinden silinir giderdi. Bizim milletimiz, çok sabırlı, çok uyanık ve çok idealist bir millettir. Tarih boyunca, Allah yolunda, yeri geldiğinde canını malını feda etmekten hiç çekinmemiş ve çok dua almış 'Ensar' bir millettir. Bizim milletimiz, başındaki devlete ve meşrû siyâsî otoriteye tarihinde hiçbir zaman toplu halde başkaldırmamış, ayaklanmamış, ihtilale kalkışmamış bir millettir. Ama eşsiz sağduyusuyla şöhret ve menfaat düşkünü bozguncularla, millet ve memleket hayrına çalışanları çok isabetli bir şekilde ayırabilmiştir. Her zaman hak, hakikat, iyilik, güzellik ve doğruluk için yola çıkanların yanında olmuş; onları hiç bir zaman yalnız bırakmamış, hep desteklemiş baş tacı etmiş bir millettir. Bizim milletimiz belli etmez ama en ufak bir sapmayı, hıyaneti de hemen fark eder, hâinleri affetmez. Yeri gelir, en tepelere, en üst mevki ve makamlara çıkardıklarını, hem de başkalarına çok basit ve önemsiz gelebilecek bir hatası yüzünden en yukarıdan en aşağıya bırakır. Bu milletin, en bâriz özelliklerinden biri de dini çok sevmesidir. Çünkü bu millet, bu dîne çok şeyler borçlu olduğunu bilinçaltında ve çok büyük bir şuurla bilir. Müslümanlığı ve Türklüğü beden ve ruh gibi birbirine bağlı,

bağımlı ve birbirinin ayrılmaz parçası görür. Türklük İslamîyet’le kemalini bulmuş, olgunlaşmış ve aynı anlamı ifade eden, birbirinin müteradifi, eş anlamlısı olan iki kavram hâline gelmiştir. Türklük bir etnik köken, bir ırk, kan bağı meselesi değildir. Temeli, harcı, mayası İslam’la karılmış, İslam’la gerçek anlamını bulmuş bir kavramdır. Biz Balkanlarda hangi etnik kökenden gelirse gelsin, ister Sırp, ister Hırvat, ister Boşnak, ister Arnavut, ister Bulgar, ister Rum olsun; birisi Müslüman olunca ona ‘Türk oldu!’ derdik. Sibyan mekteplerinden itibaren İslam’ın şartını, ‘Türklüğün şartı beş!’ diye öğrendik. İşte İslamîyet ve Türklük böyle iç içe girmiştir. Dolayısıyla Türk milleti, dinine yapılan en ufak bir saygısızlığı ve saldırıyı, hiçbir zaman hoş görmez, unutmaz ve affetmez. Bunu canına yapılmış sayar ve acısını tâ can evinde hisseder. Bu millet, dünyasını da ahiretini de zindan etmek, ensesinde boza pişirmek, kene gibi kanını, canını sömürmek isteyenleri de çok kolay tanır, teşhis eder, onlara asla fırsat vermez, zamanı gelince de yapması gerekeni yapar. Hem dünya, hem de âhiret saadeti için çalışanlarla; her ikisini de kendisine dar etmek, her ikisinden de kendisini mahrum bırakmak isteyenleri birbirinden çok iyi ayırır.”

Elimden geldiğince ve bu gibi sözlerle siyaset yoluyla millete hizmet etmenin önemini, gereğini ve yararlarını ona anlatmaya çalıştım. O da beni dikkatle dinledi. İtiraz etmediği gibi, hak verir bir hâli vardı. Enver, Hoca'yı daha da açmak istiyordu:

– Turgut Özal, size başka ne sordu hocam?

– Hâ bana bir de; eğer Allah kendisine iktidara gelmeyi nasip ederse, neler yapması nelere öncelik vermesi, nasıl hareket etmesi gerektiğini, bu konuda kendisine ne tür tavsiyelerde bulunabileceğimi de sordu.

– Siz ne söylediniz?

– Kendisine, bunun cevabının çok zor, çok da uzun olduğunu, eğer zamanları ve sabırları varsa elimden geldiğince, aklımın, fikrimin, bilgimin elverdiğince bir şeyler söylemeye çalışabileceğimi belirttim. Onlar da;

– Bizim açımızdan hiçbir sorun yok hocam! Lütfen siz buyurun, anlatın! deyince ben de tekrar kendilerine mevzuun çok dağınık ve çok geniş olduğunu, dolayısıyla benim anlatacaklarımın da dağınık ve bölük pörçük olabileceğini, bunun için de kusura bakmamalarını rica ettim. İşlerine gelenler üzerinde düşünüp taşınabileceklerini, daha sonra bunları kafalarında toparlayıp şekillendirebileceklerini hatırlattım. Sonra söze Konya’da Sadreddini Konevî Hazretlerinin türbesi üzerinde okuduğum, Arapça bir beyitle başladım. Bu beytin yazılı olduğu levha hâlâ oradaysa ve yolları düşerse gidip kendilerinin de görebileceklerini söyledim. Levhada şu beyit yazılıydı:

*Sabâhuke makrûnun bi’izzetin ve devletin,
Bâbuke meftûhün liehli’lhavâyici!*

(Senin izzet, ikbal ve devlet sabahın yakındır. Kapın ihtiyaç sahiplerine her daim açık olsun!) Onlara dedim ki;

– Azimim! Bu söz, benden çok sizin işinize yarar. Ben de bu beyitteki temenniye ve duayı sizin için yapıyor ve sizin de öyle olmanızı diliyorum. Sizin gibi toplumsal iktidar gücüne, yönetim yetkisine sahip olmak için yola çıkanlara herhalde ilk tavsiye edilmesi gereken şey; bu işin hem kendileri, hem de toplum için ne kadar ağır bir görev ve sorumluluk olduğunu, aynı zamanda da ne kadar önemli ve şerefli bir iş olduğunu hatırlatmaktır. İnsan, Allah’ın yeryüzünde yarattığı en mükemmel, en mükerrer, en şerefli, en üstün varlıktır. Ama onun da pek çok noksanları vardır. Noksansız olan yalnız

Allah'tır. Noksanlık, ihtiyacı; ihtiyaç da çabayı doğurur. İnsanın ihtiyaçları, hem çoktur hem de çok çeşitlidir. İnsanın ihtiyaçlarının sınırsız olduğunu söyleyenler de vardır. Çoğu zaman insanın ihtiyaçlarını karşılamaya kendi çabaları yetmez; başkalarının yardım ve desteğine de ihtiyaç duyar. Zaten insanları bir araya getiren de, ortak ihtiyaçlar, ortak çıkar ve menfaatlerdir. Yani bunları beraberce daha iyi, daha rahat karşılayabilme; sonuçta daha mutlu, daha huzurlu ve güvenli bir hayat yaşayabilme arzusudur. Çünkü birçok eksiklikler ve ihtiyaçlar ancak birçok insanın bir araya toplanmasıyla giderilebilir. Sürekli artan ve çeşitlenen ihtiyaçlar; bunların giderilmesine hizmet edecek daha gelişmiş ve daha büyük müesseselere ihtiyaç gösterir. En zorunlu ve en hayati ihtiyaçlarını tek başına giderebilmesi mümkün olmayan insanın; tek başına ulaşabileceği en üst düzeydeki olgunluk seviyesine de ulaşabilmesi mümkün olamaz. İnsanda fiili olarak mevcut olmasa da potansiyel olarak mevcut olan pek çok özelliğin ve niteliğin ortaya çıkarılabilmesi, işlenmesi ve geliştirilmesi, bunların kuvveden fiile çıkarılması da kendiliğinden olmaz; çaba, gayret, eğitim ve öğretim gerektirir. İnsanın ulaşabileceği olgunluklara, yetkinliklere erişebilmesi için; dışarıdan başkalarının, bu iş için kurulmuş kurum ve kuruluşların yardımlarına, desteklerine ihtiyaç vardır. Fıtratın bir sığınak arama ihtiyacında olan insan, kendisiyle aynı cinsten olan kişilerle aynı yerde oturmaya ve yardımlaşmaya muhtaçtır. Kendi cinsinden birinin ona yardım etmesi, onun da diğer hemcinslerine yardım etmesi gerekir. İhtiyaçlar ancak topluluk hâline gelmekle giderilebilir. İnsanların devletler ve topluluklar kurma ihtiyacı da buradan doğmuştur. Devlet ve topluluk kurmakta tedbirsiz ve ihmalkâr davrananlar; insanî olgunluktan mahrum kalırlar, insan bile denemeyecek durumlara düşerler. Çünkü nazarı

düşünceler, inançlar, fikirler, ahlâkî faziletler, pratik sanatlar gibi pek çok şeyin kuvveden fiile çıkarılabilmesi için tek tek fertlerin iradeleri ve çabaları yeterli olmaz. Bunun için de bir araya gelmek, toplum olmak ve devlet kurmak ihtiyacı doğmuştur. Bu yüzden insana ‘sosyal hayvan’ denmiştir... İnsanın var oluşunun gayesi, en üstün saadete ulaşabilmektir. Bu da, insanın tek başına ulaşamayacağı bir hedeftir. Buna götüren davranışları insanın tek başına bilmesi de, yapabilmesi de mümkün değildir. Devletin ve siyasetin doğuşu ve gayesi de buradan kaynaklanır. Siyaset, bir toplumun kaderi üzerinde durmak, düşünmek, söz sahibi olmak, ona müspet yönler vermek, hizmet etmek; o topluluğun kaderini en güzel, en mutlu, en mesut sonuçlara, hedeflere ulaştırma endişesi, gayesi ve çabasından doğmuştur. Maalesef günümüzde herkesin bu işi böyle güzel ve ulvî amaçlar için yapmıyor. Bu da ayrı ve çok büyük bir sorundur. Kendisini milletine, memleketine hizmete adanmış iyi devlet adamları ve siyasetçiler olduğu gibi; milletin, memleketin kendisine hizmet etmesi gerektiğine inanan, bunun için siyaset yapan kötü siyasetçiler de vardır.

– Hocam, bizim gayemiz, milletimize memleketimize en iyi şekilde hizmet etmektir. Biz, bunun için yola çıktık.

– Umarım ve dilerim ki öyledir! Zaten öyle olmasa bu kadar büyük, bu kadar zor ve bu kadar ağır bir yükün altına girmek akıl kârı olmazdı. İyi bir devlet adamının, siyasetçinin en başta gelen görevi de; devlet yapısını, bu güzel hedefleri yerine getirebilecek tam ve mükemmel bir organizma hâline getirmeye çalışmak olmalıdır. Hayrın en üstünü olan saadete ve olgunluğun doruğuna; ancak böyle tam, olgun, mükemmel ve fâzıl bir devleti olan toplumlarda ulaşılabilir. Çünkü saadete erebilmek, çok büyük bir ruh üstünlüğüne ihtiyaç gösterir. Bu ruh üstünlüğü de ancak toplumdaki bir-

lik ve beraberlikle oluşur, olgunlaşır. Dolayısıyla en üstün, en iyi ve nihâî olgunluk, yetkinlik (kemal) küçük toplumlar da değil, daha büyük ve daha ideal toplumlarda elde edilebilir. İdeal bir toplum, ideal insanların oluşturduğu bir toplumdur. Toplumların ve insanların ideal olup olmadıkları da; sahip oldukları değerler, ahlâkî davranışlar, hayatın gayesi, saadet anlayışı; insanlar arasında yardımlaşma olup olmadığı; insanların hangi gayeler uğruna birbirine yardım ettiği gibi kıstaslarla anlaşılabilir. Birlik, beraberlik ve topluluk içinde yaşama, var olma ve gelişme ihtiyacı yalnız insanlar için değil, hayvanlar, hatta bitkiler için bile söz konusudur. Hiçbir ağaç, tek başına, ormanda hemcinsleriyle beraberken büyüyüp geliştği, güçlendiği gibi güçlenemez.

Sağlık ve sağlamlık, bir vücudun bütün organları için önemli ve gereklidir. Vücudun bir tek organındaki bir rahatsızlık ve hastalık, bütün vücudu etkilediği ve rahatsız ettiği gibi, bir toplumun bütün fertlerinin de sağlam ve sağlıklı olmasına çalışılmalıdır. Nasıl vücuttaki her organ önemliyse ve bu organlardan bir tanesinin bile fedâ edilmemesi için elden gelen her şey yapılmalıysa; toplumdaki her fert önemlidir ve tek bir fert bile ihmal edilmemelidir. Toplumun huzur ve saadeti için, bütün fertlerin kötü ve çirkin davranışlardan, rezaletlerden, noksanlıklardan, alçaklıklardan arındırılması, herkesin fazilet adı verilen iyi ve güzel davranışlarla donatılması şarttır. Eğitimin amacı da, hür ve özgür insanların ruhlarındaki ve davranışlarındaki rezaletleri, kötülükleri giderip, bunların yerine iyilikleri, güzellikleri, faziletleri, iyi ve güzel davranışları yerleştirmektir. Bu da ehliyetli, liyakatli, faziletli ilim ve terbiye adamları tarafından iyi ve kötüyü ayırt etmeye yarayacak bilgilerin, sanat ve hünelerinin fertlere öğretilmesi; insanlara hangi davranışın hangi sonuçları doğurduğunun belletilmesi; kötü davranışla-

rın tamamen silinip iyi davranışların meleke hâline getirilmesi yolunda eğitilmeleriyle sağlanabilir.

İnsanlar, toplumlar, milletler, devletler; kendilerini birbirine yaklaştırıp bağlayan, uzlaştırıp barıştıran, aralarında sevgi, saygı muhabbet oluşturan, onları paramparça, darma-dağınık bir şeyken tek ve anlamlı bir bütün hâline getiren bağlar geliştirirler. Bir milletin ve toplumun fertlerini birbirine benzeten; onları tanımlayıp tanıtan; başka milletlerden ve toplumlardan ayıran; kendi aralarındaki birlik ve beraberliği, nihâî ve kalıcı barışı sağlayan; herkesi toptan nihâî saadete ulaştıran; her nesli bir önceki neslin sûretine büründüren, bir sonraki nesle aktarılan bu bağa 'kültür bağı' deniyor. Her nesil, bir önceki nesilden alması gereken kültürü alır ve bunu geliştirerek, yeni katkılarla bir sonraki nesle aktarır. Bir milletin, devletin başında bulunanların, yönetim gücüne ve iktidarına sahip olanların en iyi bilmeleri gereken şey de; neyin doğru, neyin yanlış, neyin adalet, neyin zulüm, neyin emanet, neyin hıyanet olduğudur. Allah bize buyuruyor ki: "Allah size, emanetleri (kamu görevlerini, devlet işlerini, sorumluluk gerektiren meseleleri mutlaka) ehline (kâbiliyetli, ehliyetli, liyâkatli, dirayetli, bilgili, becerikli, dürüst ve güvenilir kimselere) vermenizi, (hakem, hâkim, idareci gibi bir mevkide bulunup da) insanlar arasında hüküm vereceğiniz zaman, adaletle hükmetmenizi (icraat yapmanızı) emreder. Allah size ne kadar güzel öğütler veriyor! (Görev ve sorumluluklarınız konusunda sizi ne güzel uyarıyor!) Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla işitici, her şeyi kemaliyle görücüdür." (Nisa Sûresi, 58).

Peki, adalet nedir? Adalet, bir şeyi layık olduğu yere koymaktır. Zulüm nedir? Zulüm de bir şeyi layık olmadığı yere koymaktır. En önemli mesele bunun farkında, ayırında ola-

bilmek, yani fark ve temyiz sahibi olmaktır. Mümin, fark ve temyiz sahibi olan kimsedir. Zaten iman etmek demek, fark ve temyiz sahibi olmak demektir. Küfür ve inkâr ise bu özellikten mahrum olmak demektir. Yani iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış, güzeli çirkini birbirinden ayırt edebilen adama mümin denir. Bunun ayırıcında, ayırımında olmayan; iman ile küfrü, Müslüman ile kâfiri ayırt edemeyen; bunlar arasındaki farkı göremeyen, hepsini bir ve aynı gören kimsenin imanından ne olacak; müminliğinden, Müslümanlığından ne olacak? Dolayısıyla dünyanın en akıllı adamı, en üstün ve en güçlü imana sahip olan kimsedir. Böyle birine kimse oyun oynayamaz, onu kimse kandıramaz, aldatamaz.

Kur'ân'da da, Hz. Peygamber'in sözlerinde de bu gerçeğe açıkça işaret edilir. Peygamber Efendimiz, değişik hadislerinde mümini; akıllı, zeki, tedbirli, ihtiyatlı, ferasetli, basiretli, fetanet, fark ve temyiz sahibi, hakkı ve bâtlı ayırt edici olarak tanımlıyor. Temyizi olmayanın imanının da olamayacağını bize haber veriyor. Peygamber Efendimizin; "Mümin zekidir. Hakkı ve bâtlı ayırt edicidir. Akıl ve fetânet sahibidir."; "Mümin bir delikten iki defa sokulmaz!"; "Müminin ferasetinden sakının; çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar!" gibi sözleri bunlardan sadece bir kaçıdır. Hiçbir şey Allah'ın nurundan gizli kalamayacağına göre; Allah'ın nuruyla bakabilen, o nurla her şeyi ve her işin önünü, sonunu, içini dışını, özünü kabuğunu görebilen bir mümini kim aldatabilir, kim kandırabilir? Öyleyse bizim ilk yapmamız gereken şeylerden biri; bu doğru ile yanlış, hakla bâtlı ayırt etme, anlama vasfımızı ve kâbiliyetimizi daha da güçlendirmek, geliştirmek, olmalıdır. Bunda da dinden yardım istemeliyiz. Maalesef çeşitli sebeplerle bu vasfımız bugün çok zayıf düşmüş durumdadır.

Ömürlerini Allah'tan, O'nun yolundan, dininden, dâvâsından uzakta ve mahrum geçirenler; iyiyi ve kötüyü ayırt edemezler, insana gerçekten yar olanla, olmayanı tanıyıp bilemezler. İnsan kendisindeki ayırt etme kâbiliyetini ve özelliğini, ancak Allah'ın diniyle geliştirip güçlendirebilir. Her türlü ölçüsüzlükten, bozukluktan, sakatlıktan, garazdan bununla kendisini kurtarıp temizleyebilir. Bu yönde onun tek yardımcısı ve destekçisi Allah'ın dinidir. Ruhlarını ihmal edip, sırf vücutlarını geliştirenlerin, sadece bedenlerini yağlı ballı besinlerle beslemekle zaman öldürenlerin, ömürlerini bu yolda feda edenlerin nefisleri güçlenir, kuvvetlenir, ejderhalaşır; ama akılları ve ruhları zayıflar, âciz ve cılız bir hâle düşer. Fark ve temyiz kâbiliyetleri, ayırt etme yetenekleri gelişmez, güdük kalır. Hâlbuki bir insan için en önemli haslet, en değerli vasıf ve özellik, bu fark ve temyiz kâbiliyetidir. Böylesi genellikle kendilerine yakın olanlardan, onlarla düşüp kalkanlardan, konuşup sohbet edenlerden, hısımlar, akraba, dost ve ahbablarından; onlara yakın olmak isteyenlerden, maddî ve manevî yardım ve destek bekleyenlerden; onların mallarından, paralarından, imkânlarından yararlanmak isteyenlerden de kendi keyiflerince sözler, fiiller, davranışlar ve kendileri gibi bir hayat tarzı benimsemelerini beklerler. Bulmakta da hiç zorlanmazlar.

Bu dünya; mevki, makam, servet, zenginlik gibi şeyleri elde edebilmek için katlanamayacağı alçaklık ve aşağılık; yapamayacağı bayağılık; nam, şan, şöhret, mevki, makam, yücelik umuduyla lezzet alıp hoşlanmayacağı horluk bulunmayan tiplerle doludur. Bu gibilerden uzak durmak en iyisidir. Hakkın hakikatin tadını, lezzetini almış, bu tat ve lezzet dimağına iyice sinmiş olan Müslümanlar; başka yanlış kişi, fikir, düşünce ve inançlara kolay kolay kanmazlar, aldanzamazlar, kapılmazlar. Ancak hakkın hakikatin tadı lezzeti

dimaçlarına yerleşmiş; Hakk'ın nuruyla bakabilen basiret ve feraset sahipleri önden sondan haberdar olan kimselerdir. Onların gözü, bakışı, görüşü, anlayışı sadece ânı ve bugünü değil, her şeyin ve her işin sonunu da gayet açık ve net olarak görebilir. İyiyi kötüyü ayırt edebilen, akıl, fikir, hikmet sahiplerine karşı kimse oyun oynayamaz, aldatamaz. Hiçbir büyüyle, şeytanlıkla, düzen ve hile ile onların gözleri bağlanamaz, önlerine perde çekilemez. Aldatmak alçaklıktır ama aldanmak da ahmaklıktır. Aldanmak da aldatmak da Müslümana yakışmaz. Safdillik, safderunluk kötü niyetli, dalavereci kimselerin; aldatmaya, kandırmaya, bu yolla haksız kazanç sağlamaya yönelik tamahlarını artırır. Şahsî işlerinde, özel muamelelerinde aldanmak da kötüdür ama nihayetinde bunun zararı genelde bir kişiyle, yani aldananla sınırlı kalır. Ama tüm toplumu ve herkesi ilgilendiren konularda, sosyal ve siyasal meselelerde saf olmamaya, aldatılmamaya, kandırılmamaya daha fazla ihtimam göstermemiz, bu konularda daha akıllı ve daha uyanık olmamız şarttır. Çünkü bu tür aldanmalar çok daha vahim sonuçlar doğurur. Bu tür aldanmaların zararları orada kalmaz, her yöne yayılır, asırlar sonrasını bile etkileyerek geleceğe doğru akar gider. Size de böyle sağlam bir anlayışa, bakışa ve görüşe sahip olmaya çalışmanızı; etrafınızda böylelerini bulunduruş, devlet işlerinde bunlara çok danışmanızı tavsiye ederim.

Bir de insan, ne kadar akıllı, anlayışlı, zeki ve feraset sahibi olursa olsun yine de müşavereye, danışmaya çok önem vermelidir. Allah, ilmine, irfanına, reyine, görüşüne, tedbirine, fikrine, düşüncesine, aklına eş başka bir akıl, fikir ve düşünce olmadığı halde, Peygamberine bile müminlerle istişare etmesini, onlara danışmasını emrediyor (Âl-i İmrân Sûresi, 159). İşlerini, aralarında müşavere ile danışıp görüşmeyi ve yapmayı müminlerin özellikleri ve sıfatları arasında

sayıyor (Şura Sûresi, 38). Çünkü işleri meşveretle, danışmayla, müsavereyle yapmak hataları, eğrilikleri, yanlışlıkları azaltır. Akıllar, aydınlık saçan ışık kaynaklarına benzerler. Akılların seviyesi ve parlaklığı da aynı değildir. Kimisi güneş gibi, ay gibi çok parlak olur; kimisi mum ışığı gibi de olsa yine de bir parlaklığı vardır. Mumların yirmisi, otuzu bir araya getirildiğinde bir tanesinin verdiğiinden daha fazla aydınlık verirler. Bakarsın danıştıklarının arasında göklerin ve ötelerin nurundan aydınlık almış, peygamberlerdeki akıl gibi akla, onlardaki ilim gibi ilme sahip olanlar da çıkabilir. Peygamberlerden bize, o akıl ve ilim mirasından başka bir miras kalmamıştır. İnsanın, özellikle toplumda yönetim sorumluluğunu üzerine almış olanların sürekli akli, bilgiyi, ilmi, irfanı ve bunlara sahip olanları aramaları ve bulmaları gerekir. Eşyayı ve olayları, önden, arkadan, yandan, içten, dıştan, olmadan, olduktan sonra vs. görebilen, anlayabilen böyle bir akla, göze, bakışa, ilme, irfana sahip olmaktan daha büyük baht, talih ve ebedilik iksiri olamaz.

Allah horozlara bile öyle bir ilim, anlayış, feraset vermiş ki; namaz vakitlerini tam ve doğru olarak, hem de kimseden hiçbir menfaat beklentisi olmadan insanlara haber verebiliyorlar. Kendilerine bunu görev edinmişlerdir. Ötmenin yerini de, zamanını da çok iyi tayin edebiliyorlar ve çok da güzel ötebiliyorlar. İyi bir horoz daracık, kapalı bir yere hapsedilse, zifiri karanlık bir mekânda olsa bile, sabah namazının vaktinin girdiğini yine de hiç hata etmeden, yanılmadan bilip anlayabilir. O güzel ötüşüyle de insanlara haber verir, ilan eder. Bazı horozlar ise; bırakın kapalı bir yerdeyken, dışarıda bile olsalar doğru vakti tayin edemezler, yanlış yerde, zamanda ve kötü bir sesle öterler. Bu yüzden de vakitsiz öten horozun başını keserler, demişlerdir.

Ötmek de hem bir kâbiliyet, hem de bir eğitim meselesidir. Ötücü kuşların yavruları, yumurtadan çıktıklarında ötmeyi bilmezler. ‘Cık cık’ten başka bir ses çıkaramazlar. İyi ve güzel ötmeyi bu işi iyi beceren büyüklerinden öğrenirler. Ötücü kuşlar arasında, günümüzde bile güzel ve uzun ötme yarışmaları yapıyor. Bu kuşların sahipleri onlara güzel ötmeyi öğretmek için ya güzel öten başka kuşların yanına getirirler veya onlara ses kayıtlardan güzel ötümlü kuşların seslerini dinletirler; böylece onları eğitmeye çalışırlar. İnsanoğlu da dünyaya hiçbir şey bilmeden gelir. Her şeyi başkalarından öğrenir. Bu yüzden insanın kimden neyi öğrendiği çok önemlidir. Ayrıca insan, öğrendiklerinin doğruluğunu yanlışlığını da sürekli test etmelidir.

İyi bir Müslüman; doğruyu, yanlış, hakkı, hakikatı, iyiyi, kötüyü tam anlamıyla birbirinden ayırt edebilir; kendi hayatının aynasında da gösterir. Mümini aynı zamanda yerini ve zamanını çok iyi bir şekilde tayin ve tespit ederek en güzel yol ve yöntemlerle hakikati başkalarına da tebliğ edip, haber verme, ilan etme, tanıtip öğretme görevini en güzel tarzda yerine getirebilen hak ve hakikat horozlarına benzetmek mümkündür. Onların bakışları, nazarları normal horozlardan çok daha keskin ve zamanlamaları da tamdır. Onlar ötmeyi para, pul, mevki, makam gibi hasis emeller için değil, Allah için ötmek üzere öğrenmişlerdir. Bu iyilikler ve kötülükler âleminin yalancı sabahları onları asla aldatamaz. Unutulmamalıdır ki, bu çeşitlilikler dünyasında yalancı sabahlar da, yalancı horozlar da çoktur. İnsanların çoğunun akılları, fikirleri, idrakleri, imanları noksan olduğu için; genellikle yalancı sabahları, sahici sabahlar sanırlar. Ayrıca yersiz, zamansız iddialarla ortaya çıkıp insanları yanlış yollara sürüklemeye kalkan yalancı horozları da Hak ve hakikat horozları sanıp aldanırlar. Dünya, yalancı sabahları ger-

çek sabah ve gerçek aydınlık sanan; yalancı sabahların yalancı horozları tarafından yersiz ve zamansız yanlış yollara çıkarılmış, yanlış yönlere doğru çekilip götürülmüş, felaket karanlıkları içinde yolları vurulmuş, helak olup gitmiş insan kervanlarıyla doludur. Yalancı sabahlarda, yalancı horozları kılavuz edinip tehlikeli yollara düşmemek; bunlara kapılıp aldanmamak, fark ve temyiz sahibi akıllı müminlerin işidir. Öte yandan gerçek ve sahici sabahları sahte sabah, hak ve hakikat horozlarını da yalancı görüp, yoldan ve izden kalmak da çok yanlış ve çok kötü sonuçlar doğuracak bir iştir.

İYİ BÜROKRAT ÇOK DEĞİLDİR AMA YOK DA DEĞİLDİR

Ali Yakup Hoca, bürokrasi ve bürokratlar konusunda da Turgut Özal'a şu tavsiyelerde bulunmuş;

“Eğer Allah, bir gün size de iktidar ve ikbal nöbeti verecek olursa, bence size en çok lazım olacak yardımcı ve destekçiler iyi ve nitelikli bürokratlar olacaktır. Dinine, devletine, milletine hayırlı ve üstün hizmetler yapabilecek kâbiliyette ve nitelikte, iyi yetişmiş, kendilerine tevdi edilecek emanetlerin, işlerin üstesinden en iyi, en doğru, en güzel, en âdil bir şekilde gelebilecek ehliyetli, liyakatli, dirayetli, güvenilir, itimat edilir, becerikli, iş bilir ve iş bitirir iyi yöneticilere, idarecilere ve bürokratlara sahip olabilmek çok büyük bir hayır ve talihtir. Bunlar, milletin, memleketin ve devletin çıkar ve menfaatlerini kendininkilerden daima daha önde ve üstün tutarlar. Faydalı ve güzel işler peşinde koşarlar; yalan sözlerden boş iddialardan kaçınırlar. Gelecekleri görevlere, mevki ve makamlara gayri meşrû, haksız, bâtil ve yanlış yollarla değil, hak ederek gelirler. Geldikleri görevlerin hakkını

da en iyi şekilde verirler. Unutmayın ki siz, iyi, güzel ve hayırlı ne iş yapacaksınız, ancak bunlarla ve bunların eliyle yapabileceksiniz. Böyleleri çok değildir ama yok da değildir. Bence sizin yapmanız gereken ve yapabileceğiniz en hayırlı iş; böylelerini aramak, bulmak, layık oldukları görevlere getirmek; böylelerini yetiştirmeye ve sayılarını daha da artırmaya gayret etmektir. İyi bir bahçıvan gibi zararlı otları, dikenleri değil; milletin ve memleketin ihtiyaç duyduğu türden gül gibi tertemiz ve ehil insanları sular, geliştirir, büyütür, bunların önünü açarsanız, kendinize de, bu millete de en büyük iyiliği ve hizmeti yapmış olursunuz.

Eskiler ahlâkı, karakteri, mayası bozuk, kötü birine yetki ve güç vermeyi, sanat ve hüner öğretmeyi, bilgi belletmeyi yol kesen eşkiyanın eline kılıç vermeye benzetmişlerdir. Çünkü kötü kişilerin eline düşen mevki, makam, buyruk, yetki, güç, bilgi, mal gibi nimetler; kendileri dâhil hiç kimseye bir hayır getirmediği gibi, herkes için tam anlamıyla bir fitneye dönüşür. Yönetim gücü ve iktidarı yolunu azıtmışların, sapıtmışların eline geçti mi; çok geçmeden bütün dünya zulümlere, haksızlıklara, kötülöklere boğulur. Bilgisiz, câhil, kendine tapan birinin acı, kötü buyruklar verebileceği bir mevkie gelmesiyle dünyada her taraf zehirli yılanlarla, akreple dolmuş gibi yaşanmaz hâle gelir. Adam olmayan birisine ele geçirdiği malın, mülkün, mevkiin, makamın, gücün verebileceği zararları binlerce canavar bir araya gelse veremez. Kötülerin, cahillerin, bilgisizlerin, herhangi bir şekilde ele geçirdikleri mevki ve makamlarda, buralardan da destek, güç ve kuvvet alarak, çoğu zaman da farkında olmadan veya iyilik yaptıklarını sanarak yaptıkları ve yapabilecekleri, hem kendilerinin hem de bütün toplumun, hatta insanlığın felaketine, rezaletine sebep olabilecek kötülükleri sayabilmek ve tasavvur edebilmek bile mümkün değildir.

Bunlar fark ve temyiz sahibi olmadıkları için insana hep kötülüğü emreden nefislerine, hevâ ve heveslerine, şeytana uyarak hareket ederler. Bu nedenle çoğu zaman ödüllendirilmesi gerekenleri cezalandırırlar, cezalandırılması gerekenleri ödüllendirirler. En önemli görevleri, mevki ve makamları tutarlar; kendilerine yalakalık ve dalkavukluk yapan fakat aslında buralara hiç yaklaştırılmaması gerekenlere verirler. Sırf kendi keyifleri öyle istediği için toplumu ehliyet, liyâkat ve dirayet sahiplerinin hayatî önemdeki hizmetlerinden mahrum bırakırlar. Yükseltmesi, yüceltilmesi gerekenleri, alçaltırlar, en alçakları da en yüksek mevkilere getirip yüceltirler. Uzak tutulmaları gerekenleri yaklaştırırlar, yaklaştırılmaları gerekenleri uzaklaştırırlar. Tehir edilmeye hiç tahammülü olmayan en âcil işleri ihmal ederler de; hiç yapılmaması gereken en yanlış şeylere zaman ve kaynak harcarlar. Cömertlik edilmesi gereken yerlerde cimrilik ederler; tutumlu olunması gereken yerlerde de son derece müsrif olurlar. Yersiz ve gereksiz harcamalarla, ihsanlarla devletin ve milletin kıt kaynaklarını heder ederler. Buna güçleri yettiği için, hakları da olduğunu sanırlar.

En etkili ve yetkili yerlere, en hayatî görevlere tutar, kendileri gibi ilgisiz, bilgisiz, ehliyetsiz, liyakatsiz, ahmak, azgın, sapık, sapkın ve saptırıcı kimseleri getirtip oturturlar. Zaten her toplumda çok az olan, iyi yetişmiş, en üst görevlere getirilmeye layık, kaliteli, nitelikli, değerli insanları, kötülerin emri ve hükmü altına verip heder ederler. Çünkü yalnız birinci sınıf insanlar birinci sınıf insanlarla çalışırlar. İkinci sınıf insanlar, kendi yetersizlikleri, niteliksizlikleri, cahillikleri, sapıklıkları medyana çıkmasın diye ikinci sınıf insanlarla bile çalışmazlar. Kendilerinden daha yetersiz, yeteneksiz, seviyesiz, döküntü ve uygunsuz tiplerle çalışmayı tercih ederler. Bu da başta kendileri olmak üzere, herkes

için felaket olur. Böylelerinin yanlış ve çirkin icraatları bütün dünyayı yakar yandırır. Bunlar kendilerini de peşlerine düşenleri de düşkünlük ve perişanlık bataklıklarına gömerler. Yol, iz bilmezler ki, iyiye ve güzele kılavuzluk etsinler. Böylelerinin kendi çirkin canlarını da dünyayı da yakıp yandırmaktan, yıkıp yok etmekten başka yapabileceği bir şey yoktur.

Ahmakların, aptalların, kötülerin baş olduğu bir ülkede; insanlara toprağın altı üstünden, ölüm yaşamaktan bin kat daha güvenli ve hayırlı görünmeye başlar. İnsanlar, yaşamaktan ümitlerini keserler, ölüp yok olup gitmeyi arzulamaya başlarlar. Hele bir de artık iyiler de fakirlik, yoksulluk, yoksunluk, güçsüzlük, cesaretsizlik, zaruret ve ihtiyaç gibi sebepler yüzünden kötülerle uzlaşıp anlaşmaya, bağdaşmaya, onların dümen suyunda gitmeye; ‘Ne yapalım, vîrân olası hâmede evlâd ü iyâl var!’ demeye başarlarsa artık olan olmuş demektir. Peygamberiz boşuna; ‘Emanetin ehil ellere verilmemiş olduğunu gördüğümüz zaman, kıyameti bekleyin!’ buyurmuştur. Bir millet, böyle bir hâle düştüğünde, dünyanın kıyameti kopmasa bile, o milletin kıyametinin kopmak üzere olduğu kesindir.

Kötü kişilerin eline düşen bilgi, zenginlik, mal, mevki, makam, buyruk herkesin başına fitne kesilir. Toplumun yönetimini, iktidarı bunlara teslim etmenin; yol kesici eşkiyanın veya çılgın delilerin ellerine en korkunç ve en imha edici silahları vermekten bir farkı yoktur. Bu canı delilerin ellerine bu tür silahları asla vermemek, herhangi bir şekilde ellerine geçirmişlerse de ne pahasına olursa olsun, ellerinden almak aklın, mantığın ve dînin emridir. Çünkü ancak bu şekilde hem kendilerine, hem de başkalarına zarar vermelelerinin önüne geçilebilir. İşte İslam’da cihad ve savaş da bu yüzden; yani gücü, kuvveti, kudreti, iktidarı her nasılsa elle-

rine geçirmiş, bunu hem kendisine, hem de başkalarına karşı büyük zararlar vermek için tehlikeli bir silah olarak kullanılan çılgın delilerin elinden böyle tehlikeli silahları alsınlar diye inananlara, müminlere, Müslümanlara farz kılınmıştır. Delinin elinden silahın alınmasından Hak da hoşnut ve razı olur, halk da, düzen de, adalet de...

Müşave-re, danışma, meşveret çok önemlidir ama kime, neyi danıştığın çok daha önemlidir. Adam kulağından zehirlenir demişlerdir. Bazıları bu kulaktan zehirleme işinde çok usta ve uzmandırlar. Bu işi o kadar sinsice, ustaca ve sanat-kârca yaparlar ki, kurbanları daha neyin ne olduğunu anlamadan bunlara inanmış ve zehri kapmış olurlar. Bir de bakarsın ki, hiç kimse tarafından aldatılıp kandırılabilmediğine ihtimal vermediğin, en akıllı, mantıklı, uyanık sandığın kimseler bile; hiç olmadık yalan yanlış sözlerin, söylentilerin etkisine girmiştir. Dostlarını düşman, düşmanlarını dost, zalimleri mazlum, mazlumları zâlim, suçluları suçsuz, suçsuzları suçlu, mağdurları zorba, zorbaları mağdur, haklıyı haksız, haksızı haklı, iyiyi kötü, kötüyü iyi, başarıyı başarısızlık, başarısızlığı da başarı gibi görmeye başlamıştır.

Daha da kötüsü; kulaktan zehirlenmelerin etkisiyle, çok güzel, çok faydalı, çok hayırlı ve gerekli işler başarabilecek, kâbiliyetli, becerikli, iyi, dürüst ve değerli insanların yollarını kesip, zâlim, muzır, asalak tiplerin önlerini ve yollarını açabilirler, gül yerine zararlı dikenleri sulayıp büyütebilirler. En zararlı insanları mutlaka uzak tutulmaları gereken en önemli yerlere yükseltebilirler. Kendi doğrularını bir tarafa atıp başkalarının yanlışlarını yapabilmek için gece gündüz harıl harıl canla başla çalışmaya girişebilirler. Bunu da çok doğru bir iş ve büyük bir başarı olarak görmeye ve göstermeye kalkabilirler. Hiç gereği yokken, telafisi imkânsız zararlara ve büyük pişmanlıklara yol açacak zapt edilmez öfkeleri

ve düşmanlıkları içlerinde büyütebilirler. Kısacası; kendilerine hiç yakışmayacak ve daha sayılamayacak kadar çok hayırsız ve uğursuz işlere girişerek, hem kendilerine hem de millete ve memlekete çok büyük zararlar verebilirler.

Bazıları kendilerini çok akıllı, çok zeki ve çok uyanık sanırlar da kulaktan zehirlenmeyi nefislerine ve gururlarına yediremezler, bunu kendilerinden çok uzak görürler. Hâlbuki peygamberler de dâhil, hiç kimse kulaktan zehirlenme tehlikesinden uzak değildir. Peygamberlerin en faziletlisi, insanların en akıllısı, en güvenilir, yol ve ahlâkça da en üstünü olan Peygamber Efendimiz bile zaman zaman böyle tehlikelere maruz kalmıştır. Fakat Allah lütuf ve keremiyle onu bunlardan da kurtarmış, hem kendisini, hem de müminleri bu konularda Kur'ân'da açıkça uyarmıştır: “Müşrikler, sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnat etmen için seni, neredeyse, sana vahyettiğimizden saptıracaklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi. Eğer seni sebatkâr kılmısaydık, gerçekten neredeyse onlara birazcık meyledecektin. O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün katmerli acılarını tattırırdık; sonra Bize karşı kendin için hiç bir yardımcı da bulamazdın!” (İsra Sûresi, 73-75);

“Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar! Onlar, zandan başka bir şeye tâbi olmaz, yalandan başka söz de söylemezler!” (En'am Sûresi, 116);

“Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse, onun doğruluğunu araştırın! Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük ederseniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz!” (Hucurât Sûresi, 6).

Bütün üstünlükler, devletler, nimetler, kuvvetler, kudretler insana Hak'tan gelir. Hâllerin değişmesi de O'ndandır.

Allah verdi mi, sadece bu gelip geçici cihan saltanatını vermez; beraberinde daha yüz binlerce çeşit saltanatlar da bağışlar. Örneğin Allah, Yusuf (a.s.)'a hem pek az kişiye nasip ettiği bir güzellik saltanatı, hem de başka bilgilerle beraber rüya yorma saltanatını da bağışlamıştı. Bu dünyanın bazı nimetleri, uzaktan pek hoş görünür ama yanına varıldığında gerçek bir nimet olmadığı; bir serap hatta bir tuzak veya tuzağa konulmuş bir yem olduğu görülür. Çoğu insan taneyi görürler ama o gizli tuzağı göremez. Yusuf (a.s.) da sahip olduğu güzellik nimeti yüzünden zindanlara düştü ama bilgisi ve hüneri sayesinde Allah onu öyle yüceltti ki; dünyanın en büyük hükümdarları bile ona muhtaç hâle geldiler, âdetâ köle oldular. Böylece bilginin saltanatının ve hükümranlığının, güzelliğin saltanatından ve hükümranlığından daha üstün olduğunu herkes anlamış ve takdir etmiş oldu.

Allah bu dünya nimetlerini, imkânlarını, fırsatlarını insana ebediyyen vermez, nöbetleşe verir. Onun için bir nimet nöbeti devletine, ikbaline erişen kimse, aşırı bir sevinçle şımarmamalı, ipten kazıktan boşanmış gibi her canının istediğini yapabileceğini sanmamalıdır. Nöbetle mukayyet olduğunun bilincinde olarak kendine gelmeli; herkeste bulunan ve en büyük düşmanımız olan, insana sürekli kötülüğü emreden nefsinin gözetim ve denetim altında tutmalı, onun esareti altına girmemelidir. İktidar, güç, kuvvet, mevki, makam da insana uzaktan çok hoş, çok büyük bir nimet gibi görünür ama bunun yüklediği görev ve sorumlulukları bilen kişi için hiç de öyle değildir. Bunun hakkını veremeyenler için, çok büyük bir derttir, sıkıntıdır, felaketlerin en büyüğü, ölümlerin en acısıdır.

Bu dünyada her insanın öncelikle ve mutlaka yapması, yapmayı hiç unutmaması gereken bir iş vardır. Eğer insan başka her işi unutup da yalnız onu bile yapmış olsa, insanın

âkıbeti çok fazla korkutucu ve tehlikeli olmaz. Ama eğer başka her şeyi yapıp edip, hatırlayıp, unutmayıp yerine getirirse de yalnız o işi unutsa, o insan hiçbir şey yapmamış sayılır. Örneğin, insanı çalıştığı bir yerde belli bir işi yapmak veya belli bir şeyi alıp getirmek için bir yere gönderseler; o kişi de yapması gereken işi değil de, onun yerine daha başka yüzlerce işi yapmış olsa; yine de kendisine verilen esas görevi yerine getirmemiş, hiçbir şey yapmamış sayılır. İnsan da bu dünyaya bir iş için gelmiştir; dünyaya gelişinin bir amacı, bir gayesi vardır. Eğer onu yapmazsa, hiçbir şey yapmamış olur. O iş, göklerin, yerin, dağların üzerine almaktan çekindikleri; onların elinden gelmeyen, yalnız insanın elinden gelebilecek bir iştir. Allah, o iş yüzünden Âdemoğullarını şereflendirmiştir. O işin adı, yalnız Allah'a kulluktur. Çünkü dünyadaki her şey insan için, insan da Allah'a kulluk için yaratılmıştır. Sırrı hilkat (yaratılışın sırrı), Hak Teâlâ'yı bilmek ve O'na ibadet etmektir. Esas hüner, fazilet, yiğitlik, üstünlük ve güzellik Allah'a kullukta, O'nun yolunda ve rızası doğrultusunda iş ve hizmet görmekte, O'nun sevdiği güzel huy ve ahlâklarla bezenmektedir. Allah; "Ben, cinleri ve insanları (başka bir amaçla değil), sırf Bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyât Sûresi, 56) buyuruyor.

İnsanın bu dünyadaki en önemli işi; Allah'ın kendisine verdiği nimetlerle, yaratılış gayesini gerçekleştirmeye çalışmak, o nimetleri yerli yerinde kullanabilmektir. Yoksa bazen dışarıdan hüner, erdem, fazilet, yiğitlik gibi görünen şeyler de her zaman göründükleri gibi olmayabilir. Bazen insanın Hak kapısından sürülmesine bile neden olabilecek hünerler vardır. İsrailoğullarının ellerindeki altınları toplayıp ondan buzağı heykeli yapan ve ona tapmalarını isteyen Samiri'nin hüneri kendisine de, gözlerini boyayarak kandırdığı kimsele-re de hiç bir yarar sağlamamıştır. Kârûn'a olağanüstü hazi-

neler ve zenginlikler kazandıran bilgisi ve becerileri, onu ve kazandıklarını yerin dibine batırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Yani kısacası; bu dünyada da o dünyada da Hakk'ın yücelttiği, beğendiği, güzel bulduğu, sevdiği iş işe yarar. Başka işler iş değildir, hiçtir! Hakk'a teslim olmayan kişiye, gün gelir en sevdikleri ve güvendikleri bile taraftarlık etmez. Öyle ki; nice hükümdarlara kendi ordusunun bile sırt çevirdiği, düşman kesildiği, öz canının bile ona can düşmanı kesildiği çok görülmüştür. Allah sevgisi, bir müminin en büyük sermayesidir. Bir abdi mümin (mümin kul), en sıkıntılı zamanında bile, muhabbeti ilâhiyye (Allah aşkı ve sevgisi) sayesinde müteselli olmasını (teselli bulmasını) bilir. Günümüzde siyaset ve politika; toplumsal iktidara, devlete ve topluma hükmetme gücüne ulaşma mücadelesi olarak görülüyor ve insanlar bunun için çok büyük çatışmalara, kavgalara giriyorlar. Bizim ülkemizde de bu güç ve iktidarın kaynağının, kökeninin tek sahibinin millet ve halk olduğu; bu iktidarı milletin seçtiği temsilcilerin millet adına ve milletin istediği şekilde kullandığı söyleniyor, iddia ediliyor, sanılıyor ama gerçekte hiç de böyle değildir. Çok eski bir bürokrat ve teknokrat olmanız dolayısıyla, benim bu konularda size ma'lûmâtfüruşluk taslamama hiç gerek yoktur...

BÜROKRATİK SALTANAT

Özal;

- Estağfirullah hocam! Lütfen buyurunuz! Ben, sizin anlattıklarınızdan çok yararlanıyorum, deyince devam eder;
- Şüphesiz siz, devlet yönetimindeki ve bürokrasideki iktidar ilişkilerini benden çok daha iyi bilirsiniz. Eğer Allah nasip eder iktidara gelirsiniz, kim bilir daha önce hiç tanımadığınız niceleriyle daha yüz yüze veya karşı karşıya geleceksiniz. Her toplumda, her devlette, millî iradenin yanında

veya dışında, egemen iradeler, egemen güçler de vardır. En iyisi, en doğrusu, en ideal olanı yönetim gücünü elinde tutan egemen iradelerle, millî iradenin, toplumsal iradenin birbiriyle uyumlu olması; aynı istikamette olması, aynı şeyi istemesi, aynı fikir, görüş ve inancı temsil etmesidir. O zaman hiçbir sorun olmaz. Toplumda huzur, barış, düzen, mutluluk, başarı, dirlik ve düzenlik de ancak böyle sağlanabilir. Fakat işler her zaman böyle olmuyor. Bazen birileri millete rağmen; milletin özlemlerine, umut ve beklentilerine, inançlarına, çıkar ve menfaatlerine aykırı olarak kendi kişisel çıkar ve menfaatlerini egemen kılmak, kendi dediklerini yapmak isterler. Bu durumda milletin; 'Deli ile devletli bildiğini işler!' dediği gibi bir durum ortaya çıkar. İşte uyumsuzluk, çatışma, çekişme ve mücadele de buradan doğar. Millet bu örgütlenmiş azınlıklara karşı âciz ve çaresiz kalır. Çünkü en basit siyaset kanunu gereği; örgütlenmiş azınlıklar, örgütlenmemiş çoğunlukları yener, güder, onlar üzerinde hâkimiyet ve üstünlük kurar.

Bunu, Anadolu'dan eski bir hikâye çok güzel açıklar: Çok eskiden Anadolu'nun orta halli kasabalarından birinden 40-50 kişilik bir grup büyük şehre alışverişe gitmişler. Hayvanlarına yükledikleri nohut, buğday, tereyağ, süt, yoğurt, yumurta gibi ürünlerini satıp kentten de kumaş, yiyecek, giyecek, tuz, baharat, kap kakak gibi şeyler satın almışlar. Kasabaya dönüş yolunda bir geçitte, kervanın yolunu beş kişilik bir eşkıya grubu kesmiş. Silahlarını çekip; 'Durun bakalım, kıpırdamayın! Neyiniz varsa çıkarıp, verin!' diyerek hepsinin neyi varsa almışlar. Kervandakilerin de silahları varmış ama kullanamamışlar. Soyguncular, hepsini yarı çıplak bırakıp, ortadan kaybolmuşlar. Bunlar da, çaresiz bir şekilde kasabanın yolunu tutmuşlar. Kasaba girişinde bunların durumlarını görenler, hemen etrafını sarmışlar;

sorup sorgulamaya başlamışlar:

- Ne oldu size, ne bu haliniz?
- Soyulduk!
- Sizi kim soydu? Nerede soydu? Kaç kişiydiler?..

İçlerinden birisi durumu özetler:

– Onlar beş kişiydiler ama hep beraber beş kişiydiler. Biz 50 kişiydik ama hepimiz tek tek elli kişiydik. İçimizden hiç kimse bunlara karşı koymaya ve elimizdeki silahları kullanmaya cesaret edemedi. Tabanca, tabanlıca adam elinde olunca, bir işe yarıyormuş. Bizim içimizde hiç tabanı ve yüreği sağlam adam bulunmadığı, kimsenin de kimseye inancı ve güvenci olmadığı için, birbirimize değil, eşkıyaya yardım ettik. Neyimiz varsa derleyip toparlayıp kendi ellerimizle onlara teslim ettik. Zaten bu şartlar altında, başka bir şey de yapamazdık. Çünkü biz hepimiz, çoktuk ama yapayalnızdık! Onlar ise, azdı ama bir arada ve örgütlü bir gruptu!

Bizim milletimiz çok eski ve köklü bir millettir. Ama ne olursa olsun, kendi hayatî ve aslî ihtiyaçlarını sağlamakta zorlanan örgütsüz, kuru kalabalık halindeki bir topluluk; kalkıp da iktidar gücünü, kamusal iktidarı bir şekilde eline geçirmiş bu egemen güçlere karşı doğrudan bir cephe açamaz. Zamanı geldiğinde o gücün karşısına kendisine yakın bulduğu başka bir güç ve rakip çıkararak onların sayesinde veya önderliğinde direnişini sürdürmeyi daha emniyetli görür. Böyle bir güçle karşı karşıya kaldığında, asırların tecrübesiyle millet bilir ki, bu güce doğrudan cephe açacak olsa rekabet ve yarış eşit şartlarda yürümeyecek; sonuçta kendisi kaybedecek, ezilecek ve yok edilecektir. Varlığını büsbütün tehlikeye atmamak için bunlarla uzun vadeli ve dolaylı bir hesaplaşmayı tercih eder. Zamana sığınır ve karşısındaki gücün aşınmasını bekler. Millet bunu derin irfanı ve sezgile-

ri ile anlar, hisseder ve derin bir içgüdü ile susar. Milletın bunlar karşısında susması bir onay değil; bir protesto, bir başkaldırı ve bir isyandır. Bu isyanını, itirazını, siyasî muhalefetini başka türlü ifade edemeyince; halkın içinden bazıları bunu değişik, âdi suçlara yönelerek ifade etmeye çalışır. Fakat ne olursa olsun millet, devamlı ve sürekli olduğu halde, bu egemen güçlerin devamlılığı ve sürekliliği yoktur. Hiçbir yönetim, millî iradenin isteklerine sonuna kadar kayıtsız ve ilgisiz kalmaz. Bu yolu izleyen egemen iradeler, başka ve kendilerinden daha üstün egemen iradeler karşısında tek başlarına kalmanın acizliği ve çaresizliği ile baş başa kalırlar. Ya millî iradenin onay ve muvafakatını alacak politikalar izleyerek, kitleleri yeniden kendileri için seferber etme gücüne sahip olmaya çalışırlar veya rakipleri karşısında kaybetmeyi göze alırlar. Bizim milletimiz, asırların tecrübesiyle edindiği büyük basireti ve feraseti sayesinde; önüne konan seçenekler, alternatifler, fikirler, görüşler ve önderler arasından en isabetlisinin yanında yer almayı hep bilmıştır. Fakat çoğu zaman seçenekler, tercihler, alternatifler olması gerektiği gibi fazla olamamıştır. Parlamenter sisteme geçildikten sonra bizim milletimiz; hep hoşnut ve razı olmadığı gidişatı değiştireceğine; vatan, millet, din ve devlet uğrunda çalışacağına; canla başla millete hizmet edeceğine; millî iradeyi hâkim kılacağına inandıklarını; böyle iddialarla ortaya çıkanları seçip meclise göndermiştir. Ama bunlar da çoğu zaman egemen güçlerle uzlaşıp anlaşma, değiştirme sözü verdikleri şeyleri değiştirmek yerine kendileri dönüşüp, değişime uğrama yolunu seçmişlerdir. Hâlbuki ancak değiştirmeye değil değiştirmeye, dönüşmeye değil dönüştürmeye gelenler ve bunu gerçekleştirebilenler pâyidâr olurlar. Değişenler ve dönüşenler ise çok geçmeden asimile olup, yok olup gideceklerdir. Size de ikbal ve iktidar nöbeti düştüğünde; yapmayı

düşündüğünüz önemli değişiklikleri, radikal karar ve tedbirleri, çok büyük bir halk desteği ve parlamenter sayısı ile iktidara gelişinizin uyandırdığı ilk şaşkınlıklar sırasında yapabilir, bunda kararlı olabilirsiniz ancak o zaman başarılı olabilirsiniz. Özellikle önemli ve hayati işleri daha sonraya bırakacak olursanız, büyük bir ihtimalle egemen güçler sizi değerleri gibi sarıp sarmalayacak; elinizi kolunuzu bağlamaya, millet ve memleket yararına her istediğinizi size yaptırmamaya çalışacaklardır. Bizde egemen iradelerin hükümlerliliği, ilk anda pek görünmese, fark edilmese de esas hükümler olanlar bu egemen güçlerdir. Hânedan saltanatını yıllar önce kaldırmakla övünür dururuz ama ondan çok daha ezici, hırpalayıcı olan farklı egemen güçler, özellikle bürokratik saltanat, sürekli şekil değiştirerek hâlâ devam edip gitmekte, gücünü korumakta, iradesini ve hükümünü yürütebilmektedir. Bu hiç de yeni bir şey değildir. Osmanlılarda da, Selçuklularda da böyleydi; hatta başka İslam devletlerinde örneğin Abbasilerde de böyleydi.

– Doğru söylüyorsunuz hocam! Bürokratik saltanat da bize gerçekten çok eski devirlerden, dönemlerden intikal etmiş kötü bir mirastır. Acaba eski Türk ve İslam devletlerinde durum nasıldı? Günümüzdeki bürokratik saltanata benziyor muydu?

– Benzemez olur mu? Neredeyse tıpkısının aynısıydı! Çünkü egemen güçlerin, iradelerin bazı değişmez özellikleri vardır. Bunların en bâriz özellikleri de; samimiyetle bağlı oldukları, vazgeçemeyecekleri hiç bir ideolojilerinin, dinlerinin, fikirlerinin, görüşlerinin olmamasıdır. Onlar her devre, her duruma, zamana, zemine göre, hangisi kendilerinin işine yarıyorsa, hangisi çıkarlarına daha fazla hizmet ediyorsa onu kullanırlar. Yeri gelir din adına hareket ettiklerini söyleyerek, dini kullanır, istismar ederler; din adına ortalığı

yakar yıkar, kana bularlar; kendi halklarına ve milletlerine bile dinsiz imansız muamelesi yaparlar, yapmadıkları hiçbir kötülüğü bırakmazlar. Bazen de yeri gelir, devir değişir; bu sefer de dindarlığı suç sayarlar, milleti dindarlıkla, gericilikle, dincilikle suçlamaya, dîne karşı harp açarak, savaş ve mücadele ilan ederek, dîne uygun en küçük bir davranışı en ağır şekilde cezalandırmaya kalkarlar. Türlü bahanelerle millete yüklenerek milleti ezmeye, sindirmeye, sömürmeye, yabancılaştırmaya, kendilerine kul etmeye çalışırlar. Esas amaçları halkı, milleti, millî iradeyi yönetimden uzaklaştırmak; iktidarda, yönetimde, tek ve rakipsiz güç, kuvvet ve kudret sahibi olabilmek; kendi iktidarlarını, şahsî çıkar ve menfaatlerini koruyabilmek ve sürdürebilmektir. Aslında bürokrasi her devlet için vazgeçilmez bir araçtır. Çünkü devletin işleri bürokratlar ve memurlar eliyle görülür. Bürokratlar ve memurlar devletin çekirdeğini oluştururlar. Ama bürokratlar ve memurlar arasına sızan, burada yuvalanan bazı unsurlar; buralarda kendi aralarında çok sıkı bir iş birliği, dayanışma ve organizasyon içine girerler. Halka, millete ve devlete rağmen ayrı egemen güçler oluşturabilirler. Kendi çıkar ve menfaatleri doğrultusunda devlet ve millet aleyhine ve zararına akıl almaz faaliyetler içine girebilirler. Herkese her istediklerini yaptırabilecek ama çoğu zaman görünmez büyük bir güce ve iktidara erişirler. Onların amaçları, hedefleri ve gayeleri gibi, her zaman dilleri ve söylemleri de halkınkinden farklıdır. Zamanla kendilerine has bir yönetim dili, iktidar dili ve söylemi oluştururlar. Mesela Osmanlılardaki bürokrasinin dili olan 'kitâbeti resmîye' ne halkın diliydi, ne de herhangi bir Türkün anlayabileceği doğru dürüst bir Türkçeydi. Türkçe, Arapça, Farsça dillerinin karışımından oluşuyordu ama kelimeler esas manalarından çok farklı sembolik anlatımlar içeriyor, bunu ancak ken-

dileri anlayabiliyorlardı. Osmanlı Devleti yıkıldı, tarih sahnesinden silindi gitti ama Osmanlı bürokrasisine hiçbir şey olmadı. Onlar, yeni devletin yani Cumhuriyet'in bürokrasisi oldular. Yeni duruma göre, kendilerine yine halktan kopuk yeni bir iktidar dili geliştirmeleri gerekiyordu. Bunu da güya dilde sadeleşme, 'öztürkçecilik' adı altında, uydurma yeni bir dil oluşturarak; neredeyse hiçbir Türkün anlayamayacağı garip bir dil geliştirerek yapmaya kalkıştılar. Böylece kendilerine has, halkın dilinden ayrı bir iktidar dili oluşturmuş oldular. Tabii bürokratların, memurların hepsi, aynı huy ve karakterde, aynı nitelikte, aynı özellikte, aynı tipte değildir. İçlerinde iyiler de, kötüler de vardır. Milletine, memleketine, vatanına, devletine canla başla, tam bir ehliyet, liyâkat ve dirayetle hizmet edenleri; milletinin inanç ve fikirlerini, duygu ve düşüncelerini paylaşanları; milletini yüceltmek ve yükseltmek için gayretle çalışanları; milletin her derdine çare, her sorununa çözüm bulmak için uğraşanları vardır. Bu arada kendisinden ve kendi çıkarlarından başka hiçbir şeye önem ve değer vermeyen, sırf kendine çalışan; kendi çıkarı gerektirdiğinde şeytanla bile ittifak yapmaktan çekinmeyecek olanları da vardır. Başarılı bir yönetici, bunları birbirinden ayırabilen ve iyilerin sayısını sürekli artırmaya çalışan yöneticidir. Yoksa uyanık ve üçkağıtçı bürokratlar elinde oyun oyuncak hâline gelmek işten bile değildir. Kısacası bürokrasi ve bürokratlar çok ilginçtir. Bu yalnız bizim ülkeyimize, bizim devrimize ve devletimize has bir şey de değildir. Belki de üç aşağı beş yukarı dünyanın her yerinde ve her zaman böyledir. Abbasi Devleti'ni yıkımın eşiğine getiren bürokrasiyi ve bürokrat tiplerini çok iyi gözlemleyip analiz etmiş olan büyük Arap edibi ve yazarı Câhiz, Fezâilü'lEtrak adlı eserinde pek çok bürokrat tipi tarif eder. Bu idareci tiplerine bakarsak; neredeyse birebir günümüz bürokratlarını

tarif ettiğini, aradan geçen bunca asırda fazla bir şeyin değişmediğini görürüz. Câhiz, Abbasi hükümdarının etrafındaki memurları ve bürokratları bize bütün yönleriyle tanıtır. Günümüz-deki toplumsal ve siyasî iktidarı ellerinde tutan bürokratlarla bunlar arasında hemen hemen hiç fark yok gibidir. O zamanlar Abbasi hükümdarının etrafında kümenmiş bu bürokrat tiplerini, yarın eğer yönetim ve iktidar nöbeti size geçerse, kendi çevrenizde de bol bol bulacağınızdan emin olabilirsiniz.

Câhiz, en üst yöneticinin etrafındaki iyi ve kötü, iyi niyetli ve kötü niyetli, faydalı ve zararlı bürokratları, bunların temel özelliklerini net bir biçimde sayıp dökmüştür. Onun anlatımından yola çıkarak; her iktidar sahibinin etrafında bunlardan bol bol bulanacağı rahatlıkla söylenebilir. Onların bir bölümü; hayırsız, yalancılar, ellerinden hiçbir iş gelmeyen âciz muhaliflerdir. Bir kısmı, yapmadıkları ve asla yapamayacakları şeylerle övünenlerdir. Bunlar iyilik yapanların iyiliklerinin, başarı kazananların başarı ödüllерinin onlara değil de kendilerine verilmesini arzu edenler; en büyük kahramanlardan bile daha kahraman ve üstün tutulmayı beklerler. Hiçbir yeteneği, bilgi ve becerileri olmadığı halde sırf yalakalık ve dalkavukluklarıyla şerefli ve üstün sayılmayı becerirler. Şeref kazandıracak işlere hiç dönüp bakmazlar, yapılan iyiliklerin karşılığını, yalnız Allah'tan beklemeyi bilmezler. İyilerin ve onların çoluk çocuğunun haklarına riayet edilmesi gerektiğinin farkında ve ayırında bile değillerdir.

Bir kısmı da; hakkı, hakikati, doğruyu, yanlışı bunların derecelerini ve yerlerini bilip anlayamazlar. Bâtılın, yanlısın, kötünün, çirkinin türlerini, kısımlarını, derecelerini ayıramazlar. Dolayısıyla bunlar arasındaki farkları, saygı görmeye kimin daha ehil ve layık olduğunu, iyiliğe kimin hakkı olduğunu, hangi iyiliğe nasıl bir karşılık verilmesi gerektiği-

ni de bilmezler.

Bazıları da; ne kadar akıl ve mantık dışı, yanlış, hatalı, hayali, yersiz, anlamsız ve değersiz de olsa; sadece kendisini, kendi görüş ve düşüncelerini beğenirler. Yanlış da olsa illa kendi dediğinin ve istediğinin yapılmasını isterler. Ne kadar doğru, mantıklı, yararlı, gerekli, akıllıca ve yerinde olursa olsun; başkalarını ve başkalarının fikir ve görüşlerini, önerilerini beğenmezler; bunlara hiç itibar etmezler. Bunları anlama ve dinleme zahmetine bile katlanmadan peşinen reddederler, karşı çıkarlar. Kimisi de; kendilerini milletin gerçek yol göstericisi ve vekili, memleketin gerçek sahibi, herkesin genel müfettişi gibi görürler.

Bazıları; insanların insanlık icabı işledikleri ve mâzur görülmeleri gereken bazı küçük hataları alabildiğine büyütürler, mâzur görmeye yanaşmazlar. İnsaf ve anlayış gösterilmesi gereken yerlerde asla insaf, merhamet ve anlayış göstermezler. Mâsum ve suçsuz olduğunu bildikleri kimselere bile haksız suçlamalar yöneltmekten çekinmezler. Kendilerine rakip gördükleri herkes hakkında akıllarda, fikirlerde, kafalarda, gönüllerde sürekli kuşkular uyandırmaya çalışırlar. Hayatın her alanında ama özellikle devlet yönetiminde ve siyasî hayatta öyle olaylar vardır ki; bazen o olayı bizzat yaşayanlar, çok yakından şahit olanlar bile, onun nasıl olup bittiğini, nasıl geliştiğini, ortaya niçin ve nasıl böyle bir sonuç çıktığını fark edemez, anlayamazlar. Çünkü her olay, mutlaka dışarıdan görüldüğü gibi olmayabilir. Her olayın, herkesin farkına varamayacağı, göremeyeceği bir oluş seyri, kolay fark edilemeyecek değişik arka planları ve varış noktası olabilir. Dolayısıyla istenmeyen bazı sonuçların önlenmesi ve engellenebilmesi her zaman mümkün olmayabilir. Bütün bunlara rağmen, bazı bürokratlar; rakipleri hakkında, gerçekte hiç ilgisi olmayan pek çok şeyi sanki gerçek-

miş gibi, o olayın içinde bulunan ve bizzat yaşayan kimsele-
rin bile görüp tanık olamadıkları şeyleri sanki kendi gözle-
riyle görmüş gibi iddia ederler. En kuşkulu durumlarda bile
rakiplerini peşin hükümle mahkum etmeye kalkarlar.

Üst düzey yöneticilerin ve iktidar sahiplerinin etrafında-
ki bürokratlar arasında; yoksun bırakmaların içini kinle dol-
durduğu nice mahrumlar, hak etmediği iyiliklerin kudurttu-
ğu nice alçaklar, hakkından çok fazlasını almış, layık olma-
dığı mevki ve makamlara getirilmiş yetersiz ve yeteneksiz
nice ihmalciler ve nankörler de bulunur. Bunlar, kendilerine
verilen mevki ve makamlara layık olamamışlar; mevcut
görevlerinin bile üstesinden gelememişler; işlerini hakıyla
yerine getirememişlerdir. Buna rağmen haddini bilmezlik,
iyiliği takdir etmeme gibi sebepler yüzünden yine de kendi-
lerinin daha fazlasına layık olduklarını, haklarının yendiği-
ni, kendilerine mutlaka daha fazla şeyler, daha üst görevler
verilmesi gerektiğini iddia ederler.

Her iktidar sahibinin etrafında; kendilerine o zamana
kadar verilmiş bütün mevki makamların, yapılmış bütün iyi-
liklerin, ihsanların geri alınmasından başka bir şeye layık
olmayan; her fırsatı kaçırmış, bütün zamanları gafletle ve
boşu boşuna geçirmiş, her mevki ve makamı ona buna çalım
satma, afra tafra yapma aracı olarak kullanmış, boş dur-
maktan, boş gezmekten ve boş şeylerle vakit geçirmekten
ruhu bozulup kararmış; buna rağmen hâlâ tatmin olamayıp
daha da fazlasını isteyen nice doyumsuz bürokratlar da olur.
Kimi bürokratlar, kendilerine görev verilmediği veya görev-
lerinden uzaklaştırıldıkları için, kimileri daha başka sebep-
ler yüzünden, hatta bazıları da hiç sebepsiz veya haksız
sebepler yüzünden meşrû iktidara kızacaklar; en iyi ve en
yararlı icraatları bile eleştirecekler, tenkit edecekler, ayıpla-
yıp kötüleyecekler, intikam alma peşinde koşacaklar, işleri

savsaklayıp baltalayacaklardır. İktidar sahiplerinin, iyi tanıyıp bilemedikleri için, iyi niyetle mevki ve makam vererek şereflerini yükselttikleri; aslında edep ölçülerine vurulacak olsalar eğrilikleri hemen anlaşılacak; haklarında hak ile hüküm verilecek olsa alçaklıkları derhal ortaya çıkacak; toplum içinde ve görev başında sönük ve beceriksiz ama fitne sırasında baş çeken, karışıklık zamanlarında yaygara koparan nice fitneci bürokratlar da vardır. Böylelerinin hiç sevenleri olmadığı için, bunlar da hiç kimseyi sevemezler; bu yüzden herkesi kötölemekten başka şey bilmezler. Kin ve düşmanlıklarını çirkin söylentiler, fena şâyialar çıkararak teskin ederler. Sürekli kuruntular üretir dururlar. Bunlar, yine kendileri gibi yalan yanlış söylentiler, şâyialar çıkaran, her şeye kuşkuyla bakan aldatılmış kimselerle de bir ve beraber olarak meşrû iktidara daha fazla zarar vermeye de çalışırlar.

Bunlarla ancak yine milletini, memleketini, dinini, devletini canından aziz bilen, dürüst, ehliyetli, liyakatli, dirayetli, işinin ehli başka bürokratlarla, onların nitelikli hizmetleriyle mücadele edilebilir. Her meşrû iktidar, böyle iyi ve nitelikli bürokratlara muhtaçtır. Böylelerinden ne kadar çok, en azından yeterli sayıda ve nitelikte bürokratlar yetiştirilebilir ve bunların önleri açılabilirse; sonuç, o ülke, devlet, millet ve iktidar açısından o kadar iyi olacaktır.

Bizde hânedan saltanatı kalkalı çok zaman olmuştur ama maalesef bürokratik saltanat her dönemden ve devirden daha güçlü bir şekilde devam etmektedir. İç ve dış egemen güçlerin kendi çıkar ve menfaatlerini koruyup kollamaya dayalı bu tür gayri meşrû, haksız, hukuksuz sultalarının, idarelerinin ve iradelerinin önüne geçilebilmesi, bunun yerine millî iradenin hâkim kılınabilmesi bu milletin, memleketin, hatta bütün İslam âleminin en temel ve ortak problemi-

dir. Bunlara karşı mücadele edebilmek çok zordur. Millet ve memleket hayrına bir şeyler yapabilmek istiyorsanız, mutlaka bunlarla mücadele etmek, bunları kendi yerlerine ve sınırlarına çekilmeye mecbur etmek zorundasınız. Aksi takdirde onlar sizin üzerinizde hâkimiyet kuracaklardır ki, bu da hem sizin, hem de milletin ve memleketin hayrına olmayacaktır. Yolunuz çok uzun, işiniz de çok zordur! Allah yar ve yardımcımız olsun!

– Ona anlattıklarımın şü anda hatırlayabildiklerim aşağı yukarı bu kadar.

– Hocam, birkaç saat içinde adama neredeyse anlatmadığınız şey kalmamış. Fakat onun size anlattıklarından ne kadarının doğru olduğunu; sizin ona anlattıklarınızdan kaçının onun aklında kalacağını; bunlardan onun ne anladığını, ne kadarını nasıl hayata geçirebileceğini ancak Allah bilir! Siyasetçiler oy almak için her şeyi söylerler ama iktidara gelir gelmez söylediklerinin de dinlediklerinin de hemen hepsini unutuverirler.

– Olabilir azizim! Orası beni ilgilendirmez... O, benimle istişare etmeye, bana bazı şeyleri danışmaya gelmiş; ben de aklımın erdiğince hem kendisi, hem de millet ve memleket hayrına olabileceğini düşündüğüm her şeyi söylemeye çalıştım. O kadar şey anlatmama rağmen, şimdi yine de yetersiz buluyor; keşke şunu, şunu da söyleseydim, diyorum. Onun yapıp yapmaması ayrı mesele; söylenmesi bana düşeni benim söyleyebilmem ise ayrı meseledir. Fakat azizim; sana bir şey söyleyeyim mi? Bana kendisi çok samimi ve iyi niyetli göründü. İnşallah gerçekten de öyledir de milletimize, memleketimize, dinimize, devletimize hayırlı hizmetleri olur!..

AİLE MESELESİ

– İnşallah, hocam! Bir de aile meselesinden bahsetmişsiniz, o neymiş?

– Yok, artık o kadarını da sorma, Enver! Bunlar aile mahremiyetine giren şeyler. Bu konuda bana anlattıkları, bende kalacak!

– Tamam, kalsın hocam ama benim de o aileye yakın bir sürü tanıdığım var. Ben de bazı şeyler duydum, biliyorum da o bakımdan soruyorum. Benim kulağıma geldiği kadarıyla eşikle aralarında bazı sorunlar varmış. O yüzden acaba doğru mu, yanlış mı diye merak ettim.

– Azizim; bırak şimdi bu özel meseleleri fazla kurcalamayı! Madem biliyorsun, daha teferruatını ne yapacaksın? Ama merakını yenmen için şu kadarını söyleyeyim; bana aile meseleleriyle ilgili bazı şeyler anlattıktan sonra, eşini boşamayla düşündüğünü söyledi ve bunun uygun olup olmayacağı konusunda benim de fikrimi sordu. Ben de kendisine;

– Daha önce hiç evlenip boşandınız mı; bu hanımla kaç yıldan beri evlisiniz? diye sordum. Bana;

– Bu, benim ilk eşim değil. Ben, daha önce de çok kısa süren bir evlilik yapıp ayrıldım. Şimdiki eşikle, otuz küsur yıldan beri evliyim, dedi. Bunun üzerine ben de kendisine;

– Caiz olmakla beraber, bizim dinimizde boşanma, tavsiye edilen bir şey değildir. Boşanma, Allah'ın en sevmediği helallerin başında gelir. Evlilik müessesesi, İslam'ın çok önem verdiği, en temel kurumlardan biridir. Yüce Allah da, Allah'ın koyduğu sınırların korunması için karşılıklı söz verilerek, Allah da şahit tutularak kurulan aile yuvasının basit sebepler yüzünden yıkılmamasını, devamı için elden gelen gayretin gösterilmesini ister. Aile yuvası dağılınca Allah'ın

arşı titrer! Evet, eşlerin ayakkabının çiftleri gibi birbiriyle uyumlu olmaları, her bakımdan birbirlerini tamamlamaları arzu edilen bir şeydir. Ama böylesinin en başından, yani evlenmeden önce aranması ve bulunması gerekir. Evlenip yurt yuva kurulduktan sonra ise, artık ufak tefek kusurları görmezden gelmek, hataları düzeltmeye çalışmak, karşılıklı anlayış, hoşgörü, güzel söz ve nasihatle iyi geçimin yollarını aramak izlenmesi gereken ana yoldur. Sizin de otuz yıl bir-birinizin kahrını çektikten, bu yaşa geldikten, bu kadar çoluk çocuğa karıştıktan sonra boşanmanızda ben şahsen pek bir fayda göremiyorum. Aksine bunun şimdiden tahmin bile edilemeyecek, çok taraflı zararları ve olumsuz sonuçları da olabilir. Bana sorarsanız, her şeye rağmen iyi geçim yollarını arayıp bulmanız, her ikiniz ve çevreniz için en hayırlısı olacaktır. Üstelik tam siyasete girme arifesinde boşanmaya kalkmanız veya boşanmanız, siyaseten de hiç doğru olmaz. Çünkü bizim milletimiz, öyle çok evlenip boşananları sevmez. Düzgün bir aile yapısı olmayanlara, ikide bir evlenip boşananlara pek iyi gözle ve sempatiyle bakmaz. Bu durumu rakipleriniz de alabildiğine aleyhinize kullanmaya ve istismar etmeye kalkacaklardır, dedim. Beni dikkatle dinledi.

– Nasıl, sözlerinize hak verdi mi, ikna oldu mu bâri?

– Orasını bilemem azizim! Ama bana ikna olmuş gibi, hak verir gibi göründü. Artık gerçekten öyle olduğu için mi, yoksa nezaketinden mi öyle davrandı, bilemem. Ayrılırken de görüşmemizden çok memnun kaldığını ifade etti.

– Hocam siz çok hoşgörülü, anlayışlı ve iyi niyetli birisiniz. Yalnız sürekli sağda solda, ‘Âlimin şerlisi devlet adamlarının, yöneticilerin ayağına gidendir; devlet adamlarının, yöneticilerin hayırlısı da âlimin ayağına gelendir’ gibi sözler duyuyoruz. Bu nasıl oluyor?

– Azizim! Kim, kimin ayağına, ne için, hangi maksatla

gidiyor, ona iyi bakmak lazımdır. Eğer âlim, devlet adamlarının ayağına çıkar ve menfaat devşirmek için gidiyorsa, onların kötülüklerini, şerlerini tevil edip temize çıkarmaya kalkıyorsa, sonuçta kötülüklerini daha artırmalarına katkıda bulunuyorsa herhalde yeryüzünde bundan daha şerli bir kimse olamaz. Ama sırf Allah rızası için, gerektiğinde devlet adamlarının da ayağına giderek; onları hatalı, yanlış, bozuk, günah, haram olan; milletin, memleketin, İslam'ın zararına olacak işlerden vazgeçirmeye uğraşan; iyiye, hakka, doğruya, güzele teşvik eden, emri bi'lma'rûf nehvi 'âni'lmünker görevini en iyi şekilde yerine getirmeye gayret eden bir âlimin bu yaptığından da daha hayırlı, daha üstün ve daha yararlı bir iş olamaz! Ayrıca bunun yararı, belli kişilere değil, herkese, bütün Müslümanlara olur. Elden geldiğinde, insanları kim olursa olsun iyiliğe, iyi şeyler yapmaya teşvik etmek, cesaretlendirmek lazımdır. Örneğin, sadece Turgut Özal'a değil, şu anda devletin başında olan Kenan Evren'e bile söylenebilecek, hatta söylenmesi gereken o kadar çok şeyler var ki, bilmiyorum bunu kim, nasıl söyleyecek? Keşke bana bir imkân ve fırsat doğsa da kendisine ulaşabilsem, kendisiyle görüşebilsem, ona da söylemem gerekenleri söyleyebilsem?..

– Amma yaptınız hocam! Sizin Kenan Evren'e söyleyebilecek neyiniz olabilir ki? Hem o sizin söyleyeceklerinize itibar eder mi?

– Vallahi azizim, onun itibar edip etmemesi beni hiç ilgilendirmez. Ben, yine de üzerime düşeni, elimden geldiğinde, dünyasına ve âhiretine faydalı olabilecek şeyler söylemeye çalışır, onu uyarmaya gayret ederdim. Hem o da benim gibi Balkan muhaciriymiş. Ailesi Yugoslavya' dan buraya göçmüş. Ona bunu da hatırlatarak derdim ki:

– 'Paşam! Sizinle biz hemşehri sayılırız. İkimiz de Yugoslavya göçmeniyiz. İkimiz de tek bir şey için, sırf dini-

miz için, dünyanın en güzel yerlerini terk edip, binbir mihnet ve sıkıntıya katlanarak bu ülkeye hicret edenlerdensiniz. Ne mutlu ki Allah, size bu ülkede bir insanın gelebileceği en üst mevkie gelebilmeyi, en büyük görev ve sorumlulukları üstlenmeyi de nasip etmiş. Biliniz ki, siz, bu ülkede bugün Cumhurbaşkanı olabilmenizi, bir yerde İslamiyet'e borçlusunuz. Çünkü siz, doğup büyüdüğü yerleri dini için, yani Müslümanlık için terk edip, Balkanlardan buraya Müslümanlığı daha iyi yaşayabilmek için hicret etmiş bir babanın evladısınız. O, dini için, Müslümanlığı için dünyadaki fedakârlıkların en büyüğünü yaptı, doğup büyüdüğü yerleri terk ederek Müslüman bir ülke diye Türkiye'ye geldi. Eğer babanız, Müslümanlığı bırakıp, Hıristiyanlığa dönmeyi kabul etseydi, buralara gelmesine hiç lüzum kalmazdı. Muhacirlik meşakkatlerine, sıkıntılarına, zahmetlerine katlanmadan dünyanın en güzel yerlerinden biri olan Balkanlarda gayet güzel, gül gibi yaşar giderdi. Dolayısıyla siz de oralarda kalır, bugün gelebildiğiniz bu mevkilere, makamlara gelemezsiniz. Babanız oralardan kalkıp buralara gelmeseydi, siz de bu ülkede doğmamış olur, bu mevkilere ve makamlara da eremezsiniz. Dolayısıyla siz, bugün bu ülkede Cumhurbaşkanı olabildiyseniz, bunu her şeyden önce İslamiyet'e borçlusunuz. Âcizane, size bunu hiçbir zaman unutmamanızı ve bu büyük nimetin hakkını vermeye, şükürünü edâ etmeye çalışmanızı tavsiye ederim. Lütfen İslam'ın ve Müslümanlığın kadrini, kıymetini iyi bilin de ona göre davranın! Müslümanlığınızın hakkını vermeye gayret edin! Bu dîne zarar vermeye değil, elinizden geldiğince yararlı olmaya, hizmet etmeye çalışın! Bu sizin için de, bütün millet, memleket ve insanlık için de en hayırlısı olacaktır!

– Hocam; maşaallah, siyasî konulara hiç de taassupla ve tarafgirlikle yaklaşmıyor, bu yüzden de herkesle çok kolay

diyalog kurabiliyorsunuz. İster iktidarda ve ister muhalefette olsun, ister sağda, ister solda olsun bütün siyasilere, cemaatlere, kısaca herkese her konuda öğüt ve nasihat etmeye, hakkı, doğruyu, adaleti tavsiye etmeye çalışıyorsunuz. Ben sizin Özal'a bile siyasî taktik verdiğinizi gördükten sonra diyecek bir şey bulamıyorum. Hocam, oldu olacak, madem sizinkilere, yani sizin oy verdiklerinize de bir şeyler söyleseydiniz? Belki biraz daha akıllı, tedbirli olurlar, daha güzel şeyler yaparlardı.

– O derdimi hiç açma azizim! Sen, benim siyasî tutumumu, kimi desteklediğimi çok iyi biliyorsun. Ama azizim, bana her partiden, her gruptan, her cemaatten, gruplar halinde her zaman ziyaretçiler gelir. Kimisi bir şeyler sorar, danışır, kimisi bazı konularda istişarelerde bulunurlar. Ama nedendir bilmem, bir tek bizimkiler pek gelmezler. Hâlbuki bizimkilere benim herkesten daha fazla söyleyeceğim şeyler var. Gelin görün ki, bizimkilerin kimsenin fikrine, görüşüne, uyarılarına ihtiyaçları yok. Araba devrildikten (teker kırıldıktan) sonra yol gösteren çok olur ama ondan sonra yol göstermenin de kimseye faydası olmaz!

– Hocam; iyisiniz, hoşsunuz da Müslümanların hepsi sizin gibi düşünmüyor. Allah bilir, Turgut Özal'a yaptığınız bu tavsiyeler bile pek çok kimsenin hoşuna gitmeyecektir. Duysalar size kızanlar, onun siyasete girmesine engel olmadığımız için sizi suçlayanlar bile olabilir.

– Olsun, azizim! Ben, bana danışan bir Müslümana kendi samimi görüş ve kanaatlerimi anlatmaya çalıştım. Bunlar doğru da olabilir, yanlış da olabilir. Ben böyle görüyor, böyle düşünüyorum. Herkesin fikrine, kanaatine de saygım var. Ben herkesin fikrini düşüncesini dinlemeye ve benimkilerin yanlışlığını anlarsam hemen düzeltmeye her zaman hazırım. Ben olayları hem dînî, hem sosyal bilimler açısından tarihî

seyri içinde değerlendirmeye; başımıza gelen felaketlerin ardında yatan gerçek sebepleri görüp anlamaya çalışıyorum. Olup bitenlerde, bir yandan dünyadaki hâkim güçlerin İslam âlemine karşı uyguladıkları sinsî planların, diğer yandan da kendi iç bünyemizden kaynaklanan zaaflarımızın etkilerini ortaya koymaya, tahlil etmeye uğraşıyorum. Bence esas problem, biz Müslümanlardadır! Örneğin, tâ eski Müslümanlardan beri madde ve dünya sevgisine esir olmamız, bizim bugünkü bu kötü hâlimizin en önemli sebeplerindendir. Bir Müslümanın, yapacağı bir işi önce şeriat ölçüsüne, sonra akıl ölçüsüne, daha sonra da vicdan ölçüsüne vurması gerekir. Hakiki Müslüman, hiçbir zaman nefsinin esiri olmamalıdır. Gerçek bir Müslüman hiçbir zaman vicdansızcasına hareket edemez. Gerektiğinde her türlü mihnet ve meşakkati de göze alarak şehrhâ haktan inhiraf etmemeye (doğru yoldan sapmamaya) çalışır. Çünkü hak ve hakikat onun gözünde candan daha aziz, cihandan daha mübecceldir. Kişisel çıkarlara düşkün olmanın milleti İslamiyyeye hiçbir hayrı olmaz. Ne hazindir ki İslam dâvâsıyla ortaya çıkanların çoğu kendi maddî menfaatlerini, kişisel çıkarlarını her şeyden daha önemli görüyorlar. Hâlbuki insanları aldatmak, hele dinle, dini kullanarak aldatmak, din gibi yüce bir şeyi dünyevî kazançlara, mevki, makam, şan, şöhret gibi hasis emellere alet etmek, ne iğrenç, ne alçakça bir şeydir. Maalesef dünya tarihi boyunca insanın olduğu her yerde böyle şeyler de hep olmuş ve bundan sonra da olmaya devam edecektir. Ziya Paşa;

La'net ola ol mâle ki, tahsiline ânın;

Yâ din ola ya ırz u ya namus ola âlet!

beytiyle din, ırz ve namus alet edilerek kazanılan mala lanet ediyor. Müslümana yakışan şey; dîni kendi çıkarlarına ve menfaatlerine alet olarak kullanmak değil, her şeyini o yola

adamayı canına minnet bilmektir. Bir papaz bile bâtil dâvâsı için her türlü mihnet ve meşakkati göze alarak dünyanın dört bir yanına giderken, bunun için her türlü mahrumiyete, mihnete ve çileye katlanırken, biz onların yaptıklarını bile yapamıyoruz. Ondan sonra da dindarlığı, iyi ve gerçek Müslümanlığı kimseye bırakmıyoruz. Hele bazıları türlü yol ve yöntemlerle bu işten menfaat devşirmenin; Allah'ın dâvâsından kendine iktisadî, siyasî, sosyal çıkar ve menfaat sağlamanın; dini de kendi çıkarları doğrultusunda kullanmanın peşinde koşuyor. Bu çok yanlış, iğrenç; dinimiz ve dünyamız açısından çok tehlikeli manevî hastalıklardan yakamızı bir türlü kurtaramıyoruz. Dünya sevgisi, mevki, makam, güç, iktidar sevgisi, 'Ben olayım, başkası olmasın, bende olsun, başkasında olmasın!' düşüncesi kolay kolay insanın kalbinden temizlenmez. Hâlbuki iyi ve güzel bir işi kim yaparsa yapсын iyidir ve güzeldir.

'DEVLET ADAMLARINA ACIMAK LAZIM!'

Ali Yakup Hoca, siyaseti; çok onurlu, şerefli, faziletli, çok önemli, gerekli ama bir o kadar da zor, çileli, sıkıntılı, meşakkatli, riskli, bazı kimseler için de yoldan çıkarıcı, bozucu ve olumsuz yönde değiştiren, dönüştürücü bir sanat ve meslek olarak görürdü. Siyasetin özellikle Müslümanların dünya ve âhîret saadetleri açısından çok gerekli, zorunlu, vazgeçilmez, olmazsa olmaz işlerden biri olduğuna inanırdı. Devlet yönetimi, siyaset ve iktidar gücü, ehliyetli, liyakatli, dirayetli, imanlı, ihlaslı ellerde olmadıkça hiç kimsenin dininin de, devletinin de milletinin de, canının da, malının da, ırzının da, namusunun da güvende ve emniyette olamayacağını farkında ve bilincindeydi. Bir Müslüman için, bu dünyada din korkusundan ve can korkusundan daha büyük imtihan olamayacağını en iyi bilenlerdendi.

Bu onurlu, gerekli ve önemli işi Müslümanlar adına üstlenmiş, kendi içlerinden siyasetçilere, devlet adamlarına karşı da insafı, adaletli ve merhametli olunması gerektiğini düşünürdü. Siyasetin, devlet yönetiminin hiç de kolay bir iş olmadığını; sürekli bozulan, bozulma eğiliminde olan dengeleri iyi, sağlıklı, doğru biçimde yeniden kurmanın ve oturtmanın zorluğunu; bu kadar zor, büyük ve önemli görevleri kendileri adına üstlenmiş dürüst devlet adamlarına acımak gerektiğini söylerdi. Dünyada ve ülkede olup bitenleri doğru dürüst anlayıp kavramadan; işin sonunun nerelere varabileceğini iyi hesap etmeden; yarım yamalak bilgiyle ve tarafgirlikle hareket edilmesinin çok acı ve kötü sonuçları olabileceğine dikkat çekerdi. Hoca, siyaset ve devlet adamları da dâhil hiç kimseyi, dönemsel hata ve kusurlarıyla yargılamaz, suçlamaz, mahkûm etmez, silip atmazdı. Varsa içlerindeki cevheri ve yetenekleri ortaya koymalarına, kendilerini tam anlamıyla gerçekleştirmelerine, ortaya koymalarına fırsat verilmesi gerektiğine inanırdı.

Hayatı boyunca yaşadığı olaylar ve edindiği tecrübeler sonucunda; bilhassa siyasî konularda insanlara karşı daha anlayışlı, daha hoşgörülü, daha toleranslı, daha gerçekçi ve insafı olunması, daha fazla empati yapılması gerektiği kanaatine ulaşmıştı. Başkalarını eleştirirken, eleştirilen kişilerin yerine kendimizi de koymamız, bütün imkân ve şartları göz önünde bulundurarak insafı eleştirilerde bulunmamız gerektiğini söylerdi. Yoksa din, devlet ve millet için çok acı sonuçları olabilecek, ağır veballerinin altından kolay kolay kalkılamayacak büyük yanlışlıklar yapılabileceğini ifade eder, hem tarihten, hem de kendi hayatından buna örnekler verirdi.

Devlet adamlığı, bilgeliği, cesareti, imanı, ihlası, feraseti ve hakkaniyeti ile cihan tarihine geçen; tarihî kırılmaların

yaşandığı bir dönemde verdiği büyük mücadeleyle Osmanlı Devleti'ni otuz üç yıl başarıyla ayakta tutan Sultan Abdülhamid'e körü körüne muhalefet eden, onu olmadık şeylerle suçlayan, insafsızca kendisine saldıran, hatta en ağır hakaretlerde bulunan son devir Osmanlı aydınlarının ve din adamlarının durumuna özellikle dikkat çekerdi.

Rıza Tevfik, millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, Elmalılı Hamdi Yazır, Saâdi Nursî, Süleyman Nazif gibi büyük din, dâvâ ve devlet adamlarımız bile Abdülhamit Hana körü körüne muhalefet etmişlerdi. Bunu yaparken de dinimize, devletimize, milletimize kan ve can düşmanlarımız tarafından oynanan oyunlara, kurulan kumpas ve tezgahlara alet olduklarının farkında bile değillerdi. Bunu anladıklarında da iş işten çoktan geçmişti. Bunların hepsi daha sonra olanları görüp yaşadıkça, yaptıklarından çok büyük pişmanlık duymuşlar, kendilerinden sonrakilerin bunlardan ders çıkarabilmeleri için de pişmanlıklarını yazıya da dökerek ifade etmeye çalışmışlardır.

Meselâ Rıza Tevfik, “Sultan Abdülhamid Han’ın Rûhâniyetinden İstimdat” adlı mersiyesinde pişmanlığını şöyle dile getiriyordu:

Nerdesin şevketlim, Sultan Hamid Han?

Feryâdım varır mı bârigâhına?

Ölüm uykusundan bir lâhza uyan!

Şu nankör milletin bak günahına!

Târihler ismini andığı zaman,

Sana hak verecek, ey koca Sultan;

Bizdik utanmadan iftira atan,

Asrın en siyasî padişahına!

Pâdişah hem zâlim, hem deli, dedik.

İhtilale kıyam etmeli dedik.

*Şeytan ne dediyse, biz “belî” dedik.
Çalıştık fitnenin intibahına.*

*Dîvâne sen değil, meğer bizmişiz,
Bir çürük ipliğe hülya dizmişiz.
Sade deli değil, edepsizmişiz.
Tükürdük atalar kiblegâhına!*

Sultan Abdülhamid’in en şiddetli muhaliflerinden Süleyman Nazif ise onun ardından şöyle diyordu:

*Padişahım, gelmemişken yâda biz.
İşte geldik senden istimdâda biz.
Öldürürler başlasak feryada biz!
Hasret olduk eski istibdada biz!*

Millî Şairimiz Mehmet Akif Ersoy da sonradan pişman olmuş, en amansız Sultan Abdülhamid Han muhaliflerindendi. O da pişmanlığını şu sözlerle dile getiriyordu:

*Giden semerciyi, derler, bulur muyuz şimdi?
Ya böyle kalfa değil, basbayağı muallimdi.
Nasıl da kadrini vaktiyle bilemedik, tuhaf iş;
Semer değilmiş o rahmetlininki devletmiş!*

Mehmet Akif, Mısır’da yaşadığı yıllarda, yakın dostlarından Yozgatlı İhsan Efendiye; “Ölmez de iyileşebilirsem, hatıralarımı yazmak istiyorum. Hatıralarımda Sultan İkinci Abdülhamid’e karşı itizar (özür dileme) ve itiraflarım da olacak!” dermiş.

İkinci Abdülhamid’e karşı çıkan ve onu en ağır şekilde eleştirenlerden Rıza Nur da, Meşrûtiyet döneminde İttihat ve Terakki’nin baskıcı rejimini gördükten sonra; İkinci Abdülhamid’e haksızlık ettiğini açıkça ifade eden ve ona rahmet okuyanlardandı. Diyordu ki: “Zavallı Sultan Hamid kaç kişiyi asmıştı? Hiç!.. Hele hiç hırsızlık etmedi, hiç fuhuş yap-

madı, hiç israfta bulunmadı. Bilakis memlekette bunların önüne geçmeye çalıştı. Bu devre bakınca insan, Abdülhamid aleyhine kıyam ettiğine utanıyor!..”

Prof. Dr. A. Ragıp Akyavaş, *Tarih Mahşeri* kitabının birinci cildinde anlattığına göre; Abdülhamid'in tahttan indirilmesini sağlayan 'Hal fetvası'nı hazırlayan Elmalılı Hamdi Yazır; hayatının sonuna kadar bunun ıstırabıyla acı içerisinde yaşamış, bu konudaki üzüntülerini ve pişmanlığını da şöyle dile getirmiştir: “Ömrümde bu kadar ağır bir vicdan azabı çekmedim. Başıma ne geldiyse bunun manevî sillesindedir. Gençlik sâikasıyla bir iştir işledim. Allah affetsin!”

Said Nursî, ömrünün sonlarına doğru, Abdülhamid Hanın yaşayan torunlarından Nemika Sultanla görüşür. Şu sözleriyle ondan helallik ister: “Sultan Efendi Hazretleri! Biz, gençlik sâikasıyla, İttihatçıların propagandalarına kapılarak, dedeniz merhum Abdülhamid Han Hazretleri hakkında pek çok itâleî kelâmda (sözlü sataşma ve saldırıda) bulduk. O'nun vârisi sıfatıyla sizden helâllik diliyorum. Onun namına bana hakkınızı helâl ediniz!”

Ali Yakup Hoca, kendi hayatıyla ilgili de şöyle bir özeleştiride bulunurdu: “Bir zamanlar ben de, Mısır'da iken, Kral Faruk'u çok fazla ve acımasızca eleştirirdim. O iktidardan alaşağı edildi ama arkasından gelenler ondan daha iyi değil, bin beter çıktılar. Öte yandan şimdi düşünüyorum da; acaba Kral Faruk'un yerinde ben olsaydım, onun elindeki güç ve imkânlar bana verilseydi, ben nasıl biri olurum, ne kadar başarılı olabilirdim, yapılması gerekenlerin ne kadarını yapabilirdim; pek emin olamıyorum! Tabii ben bunları söylerken, asla Allah'ın yasak ettiği zulüm ve haksızlıklara, adaletsizliklere, rüşvet ve yolsuzluklara göz yumulması, hoş görülmesi lazımdır demiyorum. Ama eleştiride bulunurken kişileri değil, yanlış iş ve uygulamaları eleştirmek; eleştirile-

rimizde de insafli, adaletli, merhametli olmak; herkesi ve her şeyi kendi şartları ve imkânları çerçevesinde değerlendirmek gerektiğini söylemeye çalışıyorum.”

Şu da bir gerçektir ki; bir millet neye, nasıl bir idareye layıkça, nasıl bir yönetimi hak ediyorsa onu bulur. Allah kimseye zulmetmez. Allah'ın; “Bir millet nefislerini (kendini) bozmadıkça, Allah onların durumunu değiştirmez.” (Ra'd Sûresi, 11) şeklindeki kanunu, sünneti her zaman hükmünü icra eder.

ADAM GÖRMEK VE ADAM OLMAK

Ziya Paşa der ki:

Âdeme âdem gerektir, âdem etsin âdemi!

Âdem âdem olmayınca, netsin âdem âdemi!

Gerçekten de adamın adam olabilmesi hiç de kolay bir şey değildir. Adamın adam olabilmesi için, onu adam edecek adamların eğitiminden ve terbiyesinden geçmesi şarttır. Nitelikli adamların eğitim ve öğretiminden geçmemiş adamlardan hiçbir şey olmaz, böyleleri hiçbir işe yaramazlar. Çok uzun zamandan beri biz, ne yazık ki adam gibi adamlar yetiştiremediğimiz gibi, adam gibi adamlar da göremiyoruz. Tam bir *'kahtür-ricâl'* (adam kıtlığı) dönemi yaşıyoruz. Hatta daha da acısı, adam görmüş adamlara bile hasret kalmış durumdayız.

Adam olabilmek, iyi insan ve iyi Müslüman olabilmek ancak üstün niteliklere, özelliklere sahip olan adam gibi adamları görmek, tanımak, onları örnek almak, onlardan yararlanmak, eğitimlerinden, öğretimlerinden geçmek, gözetimleri altında bulunmakla mümkün olabilir. Ben, bu konuda daha çocukluk yıllarımdan itibaren değişik vesilelerle çok söz, öğüt, nasihat dinledim. Ama bu sözün gerçekliğinin, doğ-

ruluğunun tam anlamıyla farkına ancak Ali Yakup Hocamı tanıdıktan sonra ve bizzat yaşayarak varabildim.

İmam Hatip okulundaki öğrenciliğimin ilk yıllarındaydı. Okulumuzda, çok farklı tipte, görüşte, huyda, karakterde hocalarımız vardı. Bunlardan biri de, bazı yaramaz öğrenciler tarafından kendisine ‘Yoğurtçu’ lakabı takılmış olan, Âdil Teymur Hocamızdı. Kendisi, elinden geldiğince bizim iyi insan, iyi vatandaş, iyi öğrenci, iyi Müslüman olarak yetişmemiz ve topluma kazandırılmamız için canla başla, büyük bir heves, gayret ve heyecanla çalışırdı. Bunun derdini, tasasını çeken, mücadelesini veren, iyi niyetli ve ihlaslı bir hocamızdı. Adamcağız, bize iyi bir istikamet verebilmek için zaman zaman dersini keser, öğüt ve nasihatlerde bulunur, ibretli hikâyeler, kıssalar da anlatırdı. Sürekli elinde taşıdığı bir sopası vardı ama bununla kimseye vurduğunu hiç görmedim. Bunu adeta bir aksesuar gibi elinde bulundururdu. Bazı hocalar gibi öyle dayakla, kötekle, sopayla otorite kurma meraklısı biri değildi.

Öte yandan sınıflar da çok kalabalıktı. Sınıfta onun bu iyi niyetini ve hoşgörüsünü bile istismar etmekten geri kalmayan, haylaz ve yaramaz öğrenciler de eksik değildi. Bunlar, bu değerli hocamıza gerekli gereksiz sorular sorarlar, çeşitli şaklabanlıklar ve yaramazlıklar yaparak, dersi kaynatmaya çalışırlardı. Sınıfın ortamı bazen öyle bozulurdu ki, gürültü ve patırtıdan adamcağız dersini doğru dürüst işleyemez, anlattığını kimse duyamazdı. Her şeye rağmen o, yine de sonuna kadar sabretmeye çalışır, fakat patladığı zaman da çok kötü patlardı. Bu da sınıfın yaramazlık üstatlarının çok işine gelir, onların arayıp da bulamadıkları bir ortam oluşturmazdı. Onun bu öfke patlamaları sırasında söylediği sözler, farklı tutum ve davranışları, bu yaramazların eline, onu makaraya sarabilmek, dalgaya, eğlenceye alabilmek için

yeni fırsatlar verirdi.

Günlerden bir gün, yine aynı hocanın dersinde, sınıf iyice gürültü, patırtı ve uğultuya boğulmuştu. Ders, ders olmaksın, sınıf, sınıf olmaktan çıkmış, öğrenciler dersten iyice kopup uzaklaşmışlardı. Kimseyi susturup dersini anlatamaz hâle gelen Hocanın sabrı iyice taşmış, elindeki sopayla masanın üzerine var gücüyle vurarak öfkeyle bağırması:

– Susuuuuuuun!.

Onun bu ânî çıkışı ve bağırması sınıfta kısa bir sessizlikle karşılık buldu. Adamcağız, hemen eski nezaketine ve sevecenliğine bürünmeye çalışırken bir yandan da öğrencilerine yalvarır gibi;

– Yahu çocuklar, ne bu sizin haliniz? Nedir bu yaramazlık? Böyle öğrencilik olur mu?! Lütfen adam olun evladım, adam olun! diyerek uyarılarda ve ricada bulundu. Konuyu fazla uzatmadan bir an önce dersine dönmek ister gibi bir hali vardı. Fakat hiç de halden, sözden, nasihatten alma niyetinde olmayan, dağlılar olarak adlandırılan sınıfın arka sıralarından, iyice değiştirilmiş ve kabalaştırılmış olduğu için kime ait olduğu tam olarak anlaşılamayan bir ses yükseldi:

– Hocam, siz adam oldunuz mu?

Sınıfta buz gibi bir hava esti. Hocanın da adam olmadığını ima eden bu ses karşısında, Hoca yine de olgunluğu, nezaketi elden bırakmadı. Sesin geldiği yere yönelerek;

– Kim sordu bu soruyu? Edebe, erkâna uymasa da hakikaten doğru ve önemli bir soru! Haklısın evladım! Maalesef ben de adam olamadım! Adam olmak kolay mı? Bu millet, asırlardır doğru dürüst adam yetiştiremiyor. Hele bu devirde, bu şartlar altında adam olabilmek iyice zorlaşmış durumda... Yalnız, bilmem farkında mısınız? Yine de sizinle benim

aramda çok önemli ve çok büyük bir fark var!

Hoca, sözünü tamamlayamadan sınıfın birkaç noktasından hemen hemen aynı soru soruldu:

– O fark nedir, hocam?! Hoca, hemen taşı gediğine koyuverdi:

– O fark şudur çocuklar! Evet, dediğiniz gibi ben de adam olabilmiş değilim ama ben hiç olmazsa adam görmüştüm! Ne yazık ki, siz adam da göremediniz! Adam görmeden, nasıl adam olunabilir? Ben size ne deyim? Zaten bu yüzden, size kızamıyorum bile!

Âdil Teymur Hocanın bu sözleri beni çok etkilemişti. Böyle önemli bir gerçek ancak bu kadar güzel ifade edilebilirdi. Âdil Teymur Hocamızın adam tanımının ne kadar önemli ve gerekli olduğuna dair, hem de böyle bir hengâmede dile getirdiği bu büyük gerçek, herhalde ciltler dolusu kitap yazılsa bu kadar güzel ifade edilemez, kafalarda bu kadar yer edemez, kalıcı, eğitici ve öğretici olamazdı.

O gün, bu hocamızın anlattığı, daha doğrusu anlatmaya çalıştığı bu çok önemli gerçeğe, sınıftaki öğrencilerin çoğu ilgisiz kalmış, kendisini doğru dürüst kulak verip dinleyen, anlayan, etkilenen pek kimse çıkmamıştı. Öğrencilerin çoğu, hâlâ kendi havası, kendi dalgası peşindeydi.

Hayatlarında gerçekten adam gibi adam görememiş, tanıyamamış bu zavallı çocukların; bu sözlerden bir şey anlayabilmelerini, yararlanabilmelerini, dersler çıkarabilmelerini, verilmek istenen mesajları algılayabilmelerini beklemek gerçekçi değildi. Ben de bunun anlamını ve önemini ancak Ali Yakup Hoca gibi, adam gibi bir adamı çok yakından tanıdıktan, ondan yararlanma imkânını ve fırsatını yakaladıktan sonra kavrayabildim. Bu, benim için şükürünü ifâ etmekten aciz olduğum çok büyük bir nimet, şans, talih, fırsat ve bah-tiyarlık olmuştu.

ALİ YAKUP HOCAYLA YOLUMUN KESİŞMESİ

Merhum Ali Yakup Cenkciler Hocamla ilk tanıştığımında, İstanbul İmam-Hatip Okulunun ikinci veya üçüncü sınıfına devam ediyordum. Henüz on üç, ondört yaşlarında, bir sürü kişisel ve ailevî sorunlar içerisinde kıvranan, amaçsız, gaysiz, şaşkın, okula ve derslere ilgisini iyice kaybetmiş, gün geçtikçe daha da kaybeden bir öğrenciydim. Onunla tanışmam, benim hayatımı o kadar derinden ve çok yönlü etkiledi ki, hiç şüphesiz bu olay benim hayatımın en önemli dönüm noktasıydı.

Ben, Trabzon'un yüksek dağ köylerinden birinde doğdum. İlkokulu doğduğum köyde bitirdikten sonra; 1967 yılının Temmuz ayında, eğitimimi sürdürebilmek için, İstanbul'a babamın yanına geldim. Babam, İstanbul, Beyazıt'ta Dibekli Eminbey Camii imamıydı. Annem ve diğer kardeşlerim, dedeme ve büyük anneme bakabilmek için köyde kalmışlardı. Biz, babamla ikimiz camiin lojmanında kalıyorduk.

Öğrenci kayıt dönemi başlayınca babam beni alıp, evimizin yakınlarındaki Gedikpaşa Ortaokuluna götürdü. Beni buraya kaydettirmek niyetindeydi. Ben ise İstanbul İmam Hatip Okuluna girme arzusunda ve hevesindeydim. Fakat bu hiç de öyle kolay bir iş değildi. O zamanlar, İstanbul İmam Hatip Okuluna belirlenen öğrenci kontenjanının en az on katı başvuru olduğu için, adayları çetin bir yarışma sınavı bekliyordu. İmam Hatip Okulu yönetimi, daha başvuru aşamasında benden bir sürü gereksiz ve anlamsız belgeler isteyerek işimi daha da zora soktu. Örneğin, Gedikpaşa Ortaokulu, mezun olduğum ilkokuldan getirdiğim mezuniyet belgemle kesin kaydımı yapmayı kabul ederken, İmam Hatip Okulu yönetimi sınava başvurabilmek için bile benden diplo-

mamın aslını getirmemi istiyordu. Sırf bu zorluğu aşabilmek için bile bana ve babama akla kararı seçtirdiler.

Bu sınavlarda başarılı olabilmek için adaylar aylar, hatta yıllar öncesinden hazırlanmaya başlıyorlar, hazırlık kurslarına devam ediyorlarmış. Benim, böyle bir imkânım olamadı. Bir ay kadar evde, kendi kendime hazırlanmaya çalıştım. Bereket versin köyde idealist bir ilkokul öğretmenimiz vardı. O, bizi devlet parasız yatılı sınavlarına hazırlamak için epey uğramıştı. Daha küçük yaşlarımdan itibaren babamdan ve dedemden Kur'ân-ı Kerîm okumayı öğrendiğim için yüzünden okumam epeyce işlekti; başta kısa sûreler olmak üzere epeyce ezberim de vardı. Sınava kadar bütün ağırlığı dîni bilgilere vererek eksiklerimi tamamlamaya çalıştım. Fakat herkes bana İstanbul İmam Hatip Okulu giriş sınavlarının çok zor olduğunu söylediği için, kazanma ümidim ve ihtimalim oldukça düşük görünüyordu. Allah yardım etti; sonuçta zor, son sıralardan da olsa giriş sınavlarını kazanıp İstanbul İmam Hatip Okuluna girmeyi başardım.

Okula girmesine girmiştim ama bir yandan sıla hasreti, diğer yandan şehir hayatına yabancılık, çevreye uyumsuzluk, ergenlik dönemi problemleri, maddî ve manevî sıkıntı ve zorluklar gibi sorunlar, derslerime ve okuluma odaklanmamı ve ısınmamı engelliyordu. Okul hayatımın başlangıcından itibaren babamın canını her gün daha fazla sıkan sorunlu bir çocuk hâline geliyordum. Okulun bazı öğretmenleri de maalesef okulu olduğundan fazla zorlaştırmak, öğrencileri okuldan soğutmak, hatta nefret ettirmek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Benim de hevesimi ve motivasyonumu kısa zamanda dibe indirmeyi başarmışlardı...

Okula başladığımda, birinci sınıfın dört şubesi vardı. Benim sınıfım olan 1D şubesinin öğrenci sayısı 77'ydi. Diğer şubelerin öğrenci sayıları da bu civardaydı. Ama, bu öğrenci-

ler, yıllar geçtikçe döküle döküle yedinci sınıfa geldiğimizde şube sayısı dörtten ikiye inmişti. Üstelik bu iki şubenin toplam öğrenci sayısı, bizim birinci sınıftaki tek bir şubemizin öğrenci sayısının yarısı kadar bile kalmamıştı. Hâlbuki bu okula girebilen öğrenciler, rastgele, sıradan öğrenciler de değildi. En az on katı aday arasından sınavla seçilip alınmış çocuklardı. Buna rağmen okulun birinci sınıfına başlayan her yedi öğrenciden altısı okulu bitiremiyor; ya kendilerini başka okullara naklettirmek veya başarısız damgası yiyerek okul ve eğitim hayatlarını sonlandırmak zorunda kalıyorlardı.

İşin bir başka dikkat çekici yönü; başarısız oldukları için bizim okuldan tasdikname almış, aynı müfredatı uygulayan başka İmam Hatip okullarına veya normal devlet okullarına gitmiş arkadaşlarımızdan çoğunun gittikleri okullarda sınıflarının, hatta okullarının en başarılı öğrencileri olabildiklerini de duyuyorduk. Okulda hiç de normal sayılamayacak, kıyım boyutlarında anlaşılmaz bir eleme uygulaması vardı. Bu kadar çok öğrencinin başarısız olmasının ve elenmesinin tek sorumlusunun öğrenciler olmaması; öğretmenlerden, idareye kadar bunda kimin ne kadar payının ve kusurunun olduğunun araştırılması gerekirdi. Ama anlaşıldığı kadarıyla bunu umursayan, sorun olarak gören, ses çıkaran, buna mâkul, mantıklı bir çözüm, çare ve tedbir arayan ve öneren kimse yoktu.

Okula başlamamın üzerinden fazla bir zaman geçmeden, benim de ilk elenecek ve ayıklanacak öğrenciler potasında olduğumu hissetmeye başladım. Nitekim hislerimde yanılmamışım ki, birinci sınıfın ilk dönem karnesi dağıtıldığında, on iki dersimden on tanesi zayıftı. Resim, müzik, beden eğitimi gibi zayıf not alınması çok zor, hatta neredeyse imkânsız olan derslerden bile zayıf not almayı başarabilmişim.

Kendimi arkası, desteği, kimi, kimsesi, arayanı, soranı olmayan zayıf bir halka gibi görüyordum. O zamanlar en çok dökülme ve ayıklanma birinci sınıfta olduğu için okulun bir kapısından girip öbür kapısından çıkanlar kervanına benim de katılmama ramak kalmıştı. Buna rağmen, nasıl olduysa oldu, ikinci dönemde hafif bir toparlanmayla bütünlemeye bile kalmadan doğrudan ikinci sınıfa geçebildim.

İstanbul'da beni zorlayan ve bunaltan sıkıntılar, sıra hasreti, çevreye ve okul hayatına uyumsuzluk gibi sorunlardan ibaret de değildi. Şiddetli bir geçim sıkıntısı da belimi büküyordu. Babamın maaşı oldukça düşük ve giderleri de bir hayli fazlaydı. Dolayısıyla onun bana verebildiği okul harçlığıyla idare edebilmekte çok zorlanıyordum. Öncelikle buna bir çare aramaya başladım. Bu sorunumu, babamdan okul harçlığı almama gerek bırakmayacak şekilde çözebilmem fazla uzun sürmedi.

İstanbul'a ilk geldiğim günden itibaren, bizim mahallede, özellikle akşamları caddelerde, sokaklarda 'Gasteler yarınki!' diye bağırarak gazete satan, çoğu benim yaşındaki çocuklar dikkatimi çekmişti. O günlerin İstanbul'unda ertesi günün gazeteleri, bir gün önceden, akşam saat 18.00'e doğru Cağaloğlu'ndaki matbaalarda baskıdan çıkar ve Anadolu'ya dağıtıma gönderilirdi. Gazetelerin akşam baskılarının yapıldığı matbaalar, bizim eve çok yakındı. Ufak bir araştırmadan sonra, bu işin bana da uyabileceği kanaatine vardım. Bir akşam, matbaalardan gazete alıp satma telaşındaki kalabalığa ben de katıldım. Bu işte hiçbir risk ve zarar etme ihtimali yoktu. Alındığı gün satılamayan gazeteler, ne zaman olsa iade edilebiliyor veya yenileriyle değiştirilebiliyordu. Geçimini sırf bu işten sağlayanlar, kolilerle, balyalarla, yüzlerce, hatta binlerce gazete alıp satanlar da vardı. Ama benim o kadar fazla gelire ihtiyacım olmadığı gibi, fazla

parada gözüm de yoktu. Haftada iki veya üç gün, 150-200 gazete alıp sattığımda, bunun kazancı benim bir haftalık ihtiyaçlarıma fazlasıyla yetiyordu. Çınaraltı, Küllük gibi büyük kıraathanelere girip çıkarak, gelip geçeni yoğun bir caddenin köşe başında bir süre dikilerek, elimdeki bütün gazeteleri bir iki saat içinde satıp bitirebiliyordum.

İkinci sınıfın birinci döneminde ders notlarım, bir önceki yılın birinci dönemine göre çok daha iyiydi. Sadece dört tane zayıfım vardı, notlarım da fazla düşük sayılmazdı. 'Nasil olsa geçen sene on zayıfla sınıfı direkt olarak geçebildiğime göre, bu sene de haydi haydi geçerim!' düşüncesindeydim. Dersleri tamamen sermiş değildim ama kendimi de pek zorlamıyordum. Yılsonu geldiğinde, benim hesabıma göre, geçer not alamayacağım bir iki dersim vardı. Onlardan da notlarım fazla düşük olmadığı için, ya öğretmenler kurulu kararıyla doğrudan sınıfımı geçeceğimi ya da bir iki dersten ikmale kalacağımı düşünüyordum. Bu rahatlıkla daha okullar kapanmadan bir hafta önce köyün yolunu tutmuştum.

Okulların kapanmasından sonra babam, zehir zemberek bir mektupla karnemi köye gönderdi. Bütünleme hakkı bile tanınmadan öğretmenler kurulu kararıyla doğrudan sınıfta bırakılmıştım. Karnemi görünce çok büyük bir şok, şaşkınlık ve üzüntü yaşadım. Gözlerime inanamadım. Kötü bir rüya gördüğümü sandım. Kurtardığımı zannettiğim bazı derslerim karneye yine zayıf olarak düşmüş, yazılı ve sözlü sınav notlarımın ortalamalarına göre doğrudan sınıf geçmem gereken bazı derslerden de yazılı sınav notlarımın altında notlar verilerek sınıfta bırakılmıştım. Genelde öğrenci lehine işleyen, bütünlemeyle de olsa öğrenciyi bir üst sınıfa geçirmeye çalışan öğretmenler kurulu, benim için tam tersine işlemiştii. O zamanlar dört zayıfı olan öğrenci ikmale kalabiliyordu. Aynı öğretmenler kurulu, notları benimkinden çok daha

düşük, zayıfları benden daha fazla, örneğin altı, yedi dersten zayıfı olan bazı arkadaşlarımla üç dört dersini kurtararak sınıf geçmelerini veya bütünlemeye kalmalarını sağlarken beni doğrudan sınıfta bırakmıştı. Bunun mâkul ve mantıklı bir açıklamasını bulamıyordum. Bazı öğretmenlerim babama, benim dersleri önemsemediğimi, derslere ilgisiz olduğumu öne sürerek, özellikle düşük kanaat notları verdiklerini, öğretmenler kurulunda da sınıfta bırakılmamı savunduklarını söylemişler. Daha hayatının başında, elinden tutulup topluma kazandırılması gereken problemlili bir öğrenciyi böyle basit, soyut ve anlamsız gerekçelerle sınıfta bırakarak cezalandırmak, en hafif tâbiriyle çok büyük bir haksızlık ve insafsızlıktı. Özel bir gayretle, kasdı mahsusla ve haksız yere sınıfta bırakılmak bana çok ağır gelmiş, beni çok üzmüş, canımı çok yakmıştı. İstanbul İmam Hatip Okulu gibi, büyük heveslerle girdiğim, az çok dînî ilimlerin okutulduğu bir eğitim yuvasında, göz göre göre, böyle açık ve büyük bir zulme ve haksızlığa uğramak benim kolay kabullenilebileceğim, hazmedebileceğim bir şey değildi.

Benim hiçbir öğretmenime karşı bilerek, isteyerek en ufak bir saygısızlığım, yanlışlığım, olumsuz, kötü bir tutum ve davranışım olmamıştı. En azından ben öyle sanıyordum. Köyden yeni gelmiş, taşralı bir çocuk olarak, bilgi görgü eksikliğim, okul hayatına, şehir hayatına uyumsuzluklarım, hareketlerimde, tutum ve davranışlarımda bazı ölçsüzlükler, tutarsızlıklar, kabalıklar, yanlışlıklar olabilirdi. Kesinlikle bir art ve kötü niyetten kaynaklanmayan bu gibi hatalar ve eksiklikler de benim içinden geldiğim şartlara göre bir dereceye kadar doğal karşılanmalı, bunları düzeltebilmem için öğretmenlerim de üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeliydi. Zaten okulun, eğitimin, öğretmenlerin, eğitim kurumlarının amacı, varlık sebebi ve birincil görevi ellerine

teslim edilen, geleceğimizin teminatı çocuklarımızı yetenekleri doğrultusunda eğitmek, öğretmek, eksiklerini tamamlamak, yanlışlarını düzeltmek, onları topluma faydalı ve nitelikli birer birey hâline getirmek değil miydi? Onları kırmadan, dökmeden, ezmeden, üzmeden, en iyi şekilde eğitmek, diriltmek, var etmek, yetiştirmek, topluma kazandırmak varken; hiç eğitmeden, öğretmeden en ufak bir hatasında, kusurunda damgalamak, yaftalamak, peşinen cezalandırmak, kırıp dökmek, silip atmak, yok etmek nasıl bir anlayıştı? Bunun hiç bir anlamı ve kimseye hiç bir yararı olamazdı. Maalesef herkesin bu anlayışta olmadığını bizzat yaşadığım bu acı tecrübeyle çok erken yaşlarda ve çok iyi öğrenmiştim.

Sınıfta kaldığım için, babam İstanbul'da küplere biniyor, köye, dedeme çok ağır mektuplar yazıyor, benim hakkımda demediğini bırakmıyor, esip, savuruyordu. Bereket versin dedem benden yanaydı ve sonuna kadar da yanımda durup bana sahip çıktı. Beni fazla sıkıştırmaması, kendi hâlime bırakması, daha fazla üstüme gelmemesi yolunda babama çok sıkı tembihlerde bulundu. Bana da, bu gibi şeyleri fazla dert etmememi, boş vermemi, herkesin illa okumak ve tahsil görmek zorunda olmadığını söyleyerek teselli vermeye çalışıyordu. Eğer okumak zor geliyorsa İstanbul'a gitmek yerine, köyde kalıp çiftçilikle uğraşmamı da öğütüyordu. Aslında bana zor gelen okumak değil, haksızlığa uğramaktı. İnsaf ve adalet ölçülerine bir türlü sığdıramadığım, içime sindiremediğim bu büyük zulüm ve haksızlık canımı çok acıtmış, çok ağırıma gitmiş, okulumdan, hocalarımdan, derslerden ve eğitimden soğumama neden olmuştu. Dedemin benden yana tavrı beni epeyce rahatlatıyor, bana güç veriyordu. Köyde kalmak ya da yeniden okula devam etmek hususunda epey tereddütler, gelgitler yaşadım. Güz gelip okulların açılma zamanı yaklaştığında, akranlarım okul yolunu tutarken,

okulu bırakıp köyde kalmayı onuruma yediremedim, yeniden İstanbul'a yollandım.

Okula başlamıştım ama uğradığım haksızlığın etkisini bir türlü üzerimden atamıyor, okuluma da, hocalarım da bir türlü ısınamıyordum. Geçmem gereken, rahatlıkla da geçebileceğim bir sınıfı tekrar etmek bana çok ağır geliyor, zaten fazla olmayan okuma azmim ve hevesim gün geçtikçe daha da törpüleniyordu. Rahmetli dedem bana yazdığı mektuplarda sürekli; 'Oğlum, zorlama kendini! Boş ver! Hem okuyup da ne yapacaksın? Zaten bize okumuş adam değil, oğul lazım! Köye dön!' mealinde telkinlerde bulunuyordu. Yaşadıklarım-dan sonra benim fikrim ve düşüncem de yavaş yavaş dedemin telkinlerinden yana kaymaya başlamıştı. Açıkça zulme ve haksızlığa uğradığıma inandığım bir okula devam etmek, her gün bana bu zulmü reva gören hocaların yüzüne bakmak, benim için gün geçtikçe katlanılması daha zor bir işkenceye dönüşüyordu. Öte yandan okulu hemen bırakacak olsam, ne yapıp ne edeceğime, ne işle, güçle uğraşacağıma da bir türlü karar veremiyordum. Okulla ve okumakla bağlarımı bir an önce ve temelli koparmamı engelleyen tek sebep de zaten bu belirsizlik ve tereddütlerimdi.

Bu zihni keşmekeşler ve kafa karışıklıkları arasında haylazlığım, haşarılığım, ele avuca sığmazlığım, yaramazlığım, boş vermişliğim de sürekli artıyordu. Hem babam, hem okulum, hem de öğretmenlerim için, her gün biraz daha çekilmez, sorunlu ve sıkıntı verici bir problem kaynağı hâline dönüşüyordum. Okulu asıp, orada burada aylak aylak dolaşıyor, sinemaların birinden çıkıp öbürüne giriyordum. Tam anlamıyla serseri ve aylak bir çocuk olup çıkmıştım. Bu hâlim, babamla aramızın daha da açılmasına neden oluyordu. Babam, benden ümidini iyice kesmiş, onun için âkıbeti meçhul bir baş belası hâline gelmiştim. Adamcağzın beni

yola getirebilmek amacıyla el attığı her teşebbüs boşa çıkıyor, hiçbir çabası işe yaramıyordu...

Başta öğretmenler, eğitici ve öğreticiler olmak üzere bu dünyadaki herkesten ümidimi kestiğim bir dönemde, Allah'ın lütfu ve keremiyle Ali Yakup Cenkciler Hocamı tanıma bahtiyarlığına eriştim. Bu sayede, çok şükür ki, bu dünyada herkesin böyle olmadığını, çok nâdir ve ender de olsa, hâlâ çok ideal ve idealist eğitimciler ve hocalar da bulunduğunu öğrenme fırsatını da bulabildim. Ali Yakup Hoca, öğretmenlerimin, okul yönetiminin çoktan elenecek, tasfiye edilecek, kurban edilecekler potasına atıverme hazırlığında oldukları benim gibi bir kurbanı, bu potadan çekip kurtarmış, yeniden diriltmiş, canlandırmış, hayata kazandırmıştı. Eğer onunla yollarım kesişmeseydi, hiç şüphesiz benim âkıbetim de diğer kurbanlarınkinden çok daha acı ve acıklı olacaktı...

ZORLA DERSE GİDİŞİM

Babamın İstanbul'da derslerini tâkip ettiği nitelikli hocaları, sürekli uğradığı, oturup kalktığı, sohbet ettiği çok geniş bir dost, ahbap ve arkadaş çevresi vardı. Kalburüstü, nitelikli bir cemaati olan merkezî bir camiin hoş sohbet, sevilen ve sayılan bir imamıydı. Ayrıca ayağı kesik İsmail Efendide talim etmiş, çok güzel sesi ve kıraati olan iyi bir kurra hafızdı. Bu nedenle sürekli bir yerlere davet edilir, çoğu zaman ben uyuduktan sonra eve gelebilirdi. Benim okulum da evimize epeyce uzak, tam gün eğitim yapılan bir okuldu. Otobüsle gidip geldiğim için sabah erkenden evden çıkıyor, akşam oldukça geç saatlerde eve dönebiliyordum. Babamla aynı evi paylaşıyorduk ama ikimizin de vakitleri neredeyse tamamen dolu olduğu için pek fazla görüşemiyor ve beraber olamıyorduk.

Bir akşam babam eve her zamankinden biraz daha erken geldi. Suratından düşen yine bin parçaydı. Fırtına öncesi sessizliği andıran, hoşnutsuz, kızgın ve öfkeli halinden, tavrından yeni bir tartışma daha başlayacağı belliydi. O akşamki tartışma konumuzun ne olacağını fazla beklememe gerek kalmadan hemen konuya girdi:

– Bana bak! Benim Ali Yakup Hoca adında bir hocam var. Ben de onun bazı derslerine devam ediyorum. Onun gibi birini, Türkiye’de değil, bütün dünyada mumla arasan bulamazsın! Şimdi de cumartesi günleri, Emir Buhari Camii’nde, öğle namazından sonra, sizin okuldan bazı öğrencilere Emsile, Bina, Avâmil gibi klasik Arapça dersleri okutmaya başlamış. Kendisiyle konuştum, seni de derse bekliyor. Git, bu hocanın derslerine katıl! Hiç aklım kesmiyor, ama belki bir işe yarar! Yeri de çok basit! Sana adresini verir, tarif de ederim! Kolayca bulursun!

Benim hiç kimseden ders okumaya, üstelik bir de tatil günümü ders okuma peşinde koşarak harcamaya hiç niyetim ve hevesim yoktu. Dolayısıyla bu muhabbetten hiç hoşlanmamıştım ama şimdi babamın karşısına çıkıp ‘Hayır! Ben derse merse gitmem!’ de diyemezdim. Babama duymak istemeyeceği bir şey söylesem, hiç yoktan aramızda sonunun nerelere varacağı belli olmayacak yeni bir tartışma başlayacaktı. Bu da benim hiç işime gelmezdi. Bir tatsızlık çıkmasın diye önce sesimi çıkarmadım. Fakat babam;

– Tamam mı? diye emir tekrarında bulununca, fazla üstelemeden kısaca;

– Tamam baba, giderim! diye cevaplamak zorunda kaldım.

Benim bu uyumlu ve olumlu tavrım ve cevabım karşısında babam biraz yumuşadı. Bu zoraki sohbetimizin kazasız

belasız, hararetli, alevli, fırtınalı bir tartışmaya dönüşmeden kısa kesilmesi; her ikimizi de oldukça rahatlatmıştı. Bu ders hikâyesinden pek hoşlanmamıştım ama biraz düşününce bunu lehime kullanabileceğime de kanaat getirdim. Bu iş bana evden ve babamın beni sürekli ders çalıştırmaya yönelik baskılarından daha kolay kurtulabilme ve kaytarabilme imkânı ve bahanesi olabiliirdi. Babam ders saatini ve gideceğim camiin adresini yazıp elime tutuşturdu. Detaylı bir şekilde de tarif ettikten sonra, derse zamanında gitmeyi unutmamamı da sıkı sıkıya tembihledi.

Meğer babam, bir vesileyle Ali Yakup Hocanın İmam Hatip öğrencilerine de ders okutmaya başladığını duyunca, kendisine yarı şaka yarı ciddi;

– Yahu hocam! Benim de çok haylaz ve yaramaz bir oğlum var? Ben ona bir türlü hiç bir şey öğretemiyorum. Onu da okutsanıza! diyecek olmuş. Hoca da;

– Tabii azizim! Neden olmasın? Şimdiye kadar ben, bana okumaya gelen hiç kimseyi geri çevirmedim. Senin oğlun da gelsin! Hem babalar, bazen çocuklarının ufak tefek hatalarını abartır veya görmezden gelebilirler. Bu yüzden de babalar, en kötü öğretmenlerdir, demişlerdir. Sen, onu bana bir gönder bakalım, hâli nedir?! İnşallah ona benim bir hayrım ve faydam olur! demiş.

Babamın tembihatını izleyen ilk cumartesi günü, öğleden sonra, gönülsüz, hatta biraz da metazori sayılabilecek bir ruh hâli içinde, adresini ve tarifini aldığım camiin yolunu tuttum. Yasak savmak kâbilinden, sadece bir defalık, akşam babam bana derse gidip gitmediğimi sorduğunda, ‘Evet, gittim!’ diyebilmek için derse gidiyordum ve hiç de acelem yoktu. Sağda solda bir hayli oyalandıktan ve dersi yeteri kadar astığıma kanaat getirdikten sonra elimdeki adrese ve

tarife göre aradığım camii hiç zorlanmadan kolayca bulabildim. Daha ana giriş kapısından ayağımı içeri atarken, Hocanın bağıra çağıra ders anlatan sesi kulağıma ulaşmıştı. Kimseye bir şey sormama gerek kalmadan o sese doğru yürüyerek üst kata çıktım.

Çoğunun simasına okuldan aşına olduğum, hepsi de benim akranım, 15-20 kişilik bir öğrenci grubu, kitaplarını upuzun sıraların üzerine koymuşlar, karşısına diz çöküp oturdukları yaşlıca hocalarını dikkatle dinliyorlardı. Camide onlardan başka kimse yoktu. Ayakkabılarımı ayakkabılığa yerleştirip, selamsız sabahsız, sessiz sedasız, utana sıkıla, parmaklarımın ucuna basarak sıranın benden yana olan boş tarafına doğru yanaştım. Kimseyi rahatsız etmemek, hiç kimse tarafından da fark edilmemek arzusundaydım ama yine de fark edilmekten kurtulamamıştım. Hoca, bir yandan hararetli ders anlatma temposunu hiç düşürmeden, sesinin yüksek tonunu hiç alçaltmadan dersini anlatmaya devam ediyor, bir yandan da başını öne eğmiş, yakın gözlüklerinin üzerinden beni izliyordu. Hemencecik en kenardaki arkadaşlarımdan birinin yanına iliştim ve anlatılan dersi onun kitabından tâkip eder gibi yaptım. O kadar ağırdan almama rağmen, ders başlayalı yine de çok bir zaman geçmemişti. Hocanın ders anlatma şekli, öğrencilerin seviyelerine inebilmesi, onlara sevgi ve şefkatle yaklaşması, herkesin derse ilgilerini ve katılımlarını sağlamaya çalışması, ders ortamı çok hoşuma gitmişti. Zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmadan epey bir zaman geçmişti ki, Hoca; ‘Çocuklar, bugünkü bu kadar yeter!’ diyerek dersi bitirdi. Dersten sonra arkadaşlar hemen toparlanıp, ayağa kalktılar, dağılmak üzere kapıya doğru yöneldiler. Onlar ayakkabılarını hemen alıp çıkarırken, ben de ilk ve son defa niyetiyle geldiğim, bana oldukça ilginç gelen bu yabancı ortamı, etrafı, şaşkın ve

meraklı bakışlarla süzerek ağır ağır yerimden doğrulmaya başladım.

Hoca, mütebessim bir çehreyle yanıma yaklaştı; bana adımı ve kim olduğumu sordu. Ben de; Dibekli Camii İmamı Hafız Naci Efendi'nin oğlu olduğumu, daha önceden babamın kendileriyle görüştüğü üzere derse geldiğimi söyledim. Memnuniyetini ifade etti ve beni çok hoş karşıladı. Hocayla ayaküstü sohbetimizi fazla uzatmak niyetinde değildim. Bu nedenle bana yönelttiği soruları, olabildiğince kısa ve net cevaplarla geçiştirmeye çalışıyordum. Bana şimdiye kadar, herhangi bir hocadan, herhangi bir ders okuyup okumadığımı sordu. Ben olumsuz cevap verince, insanın iyi yetişebilmesi için sadece okulda okuduklarıyla yetinmemesi, dışarıdan da takviye alması gerektiğini anlattı. Bu derste tâkip ettikleri Emsile, Bina ve Avâmil gibi kitapların bizim evde bulunup bulunmadığını sordu. Ben de olduğunu söyledim. Haftaya gelirken kitabımı da getirmemi, mümkünse önceden biraz hazırlık da yapmamı öğütledi.

Bu kısa süreli ayaküstü sohbet, bu yaşlıca ve sevimli adama karşı içimde nedense çok büyük bir sevgi, muhabbet, yakınlık uyandırmıştı. Ben buraya babamın metazori baskısıyla, yasak savmak amacıyla oldukça gergin bir halde gelmişim. Ama Hocanın yumuşak tavrı, hoş sohbeti beni çok etkilemiş, rahatlatmış, gerginliğimi gidermiş, ona karşı içimde tarifsiz bir yakınlık, sevgi, saygı, huzur ve güven duygusu uyanmıştı. Sevecen, iyi niyetli hâli ilk bakışta sezilebilen bu zâta karşı, gönlümün, kanımın, canımın hızlı bir şekilde ısındığını hissediyordum. Bir yandan o sorularıyla beni daha yakından tanımaya çalışırken, diğer yandan da ben onu tam ve doğru bir biçimde tanıyabilme ve anlayabilme telaşındaydım. Aklım, fikrim, vicdanım, gönlüm bana, onun söylediklerini can kulağıyla dinlemem, benden yine benim iyiliğim için

istediği açıkça belli olan şeyleri tam olarak yerine getirmem gerektiğini fısıldıyordu.

Babamın elinden, dilinden, siteminden kurtulmak için bir defalığına çok geç gittiğim bu ilk dersten sonra, artık bütün derslere tam vaktinde, hiç aksatmadan, üstelik severek ve isteyerek devam etmeye, cumartesi günlerini iple çekmeye başlamıştım. Böyle basit ve sıradan bir olayın benim hayatımda bu kadar büyük değişimlere neden olacağı, bu kadar olağanüstü ve güzel sonuçlar doğuracağı ne benim, ne babamın hayal, ümit ve tahmin edebileceği, bekleyebileceği bir şeydi. Rahmetli babam, belki de pek farkında ve bilincinde olmadan, bana hayatımın en büyük ve en değerli iyiliğini yapmıştı. Ali Yakup Hoca gibi çok farklı, çok özel ve çok güzel bir insanla tanışmak, ondan yararlanmaya başlamak, benim hayatımda her bakımdan olağanüstü değişimlere yol açmış, gerçek bir milat ve dönüm noktası oluşturmuştu.

İlk zamanlar okunan dersleri ve kitapları anlamakta, tâkip etmekte epeyce zorlandım. Hocama karşı mahcup olmamak, benden önce başlamış arkadaşlarıma daha kısa bir sürede yetişebilmek, derslerden geri kalmamak için çok çalışmam gerekiyordu. Derslere iyice yoğunlaşmak, bütün dikkatimi derslere verebilmek için âzâmî gayret gösteriyor, dersleri daha iyi anlayıp, hazmedebilmek için evde de ders çalışıyor, tam olarak anlayamadığım yerlerde bana yardımcı olması için babamı sıkıştırıyor, onun da yardımını ve desteğini talep ediyordum. Bunlar benim şimdiye kadar hiç yapmadığım şeylerdi. Bendeki bu değişiklik babamı hem çok şaşırtıyor, hem de çok memnun ediyordu. O zamana kadar babam bana sürekli derslerimin nasıl olduğunu, anlayamadığım yerler olup olmadığını sorar, beraber ders çalışmayı teklif eder, ben ise onunla derse oturmamak için her çareye başvurur, türlü bahaneler uydurur, âdetâ bin dereden su

getirirdim. Çünkü onunla beraber eski ders çalışma tecrübelerimiz hiç de olumlu sonuçlar doğurmamıştı. Şimdi ilk defa, ben kendiliğimden, babamdan böyle bir talepte bulunuyordum. Gerçi benim bu teklifim ve talebim, hocamın derslerinden geri kalmama arzusundan kaynaklanıyordu ama hangi sebeple olursa olsun bu değişim yine de babamı çok şaşırtmaya, memnun etmeye ve sevindirmeye yetiyordu.

Babamla beraber hem gelecek ders için hazırlık yapıyor, hem de daha önce okunmuş ve benim hazır olamadığım dersleri gözden geçiriyorduk. Beraberce bu ders mütalaası işi, babama tarifi imkânsız, görülmeye değer bir haz, keyif, mutluluk ve memnuniyet veriyor, bunun belirtileri onun her hâline ve tavrına net bir biçimde yansıyor. Babamın da yardım ve desteğiyle eksiklerimi oldukça kısa sayılabilecek bir süre içinde tamamlayabildim. Birkaç ay sonra artık derslerimi kendi başıma ve kendi çabamla hazırlayabilecek, okuyup anlayabilecek, daha ileriki derslere de kolayca intibak edebilecek duruma gelmiştim. Babamdan yardım ve destek isteme ihtiyacım yavaş yavaş ve tamamen ortadan kalkmıştı. Sırf babamı mutlu etmek için, onunla oturup ders çalışmak istesem de artık buna pek vakit bulamıyordum. Bu arada benim okul derslerimde, notlarımda ve performansım da da çok hızlı, çok belirgin bir yükselme ve düzelme meydana gelmişti.

Çok geçmeden arkadaşlarımla aramızdaki seviye farkı kapanmış, onlara yetişebilmiş, hatta birçoğunu da geçebilmiştim. Zamanla Hocamın anlattığı dersleri bazı arkadaşlarımdan daha kolay ve daha iyi anlayabilir hâle gelmiştim. Diğer arkadaşlarım, ders biter bitmez hemen dağılıp giderlerken, benim öyle bir aceleciliğim yoktu. Çünkü benim acele etmemi, aceleyle çıkıp gitmemi gerektirecek hiçbir sebep yoktu. Hem hocamla biraz daha fazla kalabilmek, onunla

sohbet edebilmek, hem de onun engin ilminden ve irfanından daha fazla yararlanabilmek için, kafama takılan ve cevabını kendim bulamadığım değişik konulardaki soruları ona soruyordum. O da bunları hiç yüksünmeden çok güzel ve inandırıcı bir şekilde cevaplandırıyor. Bazı abuk sabuk, saçma sapan sayılabilecek sorularım için bile bana hiç kızmıyor, hatta beni daha fazla soru sormaya, daha fazla düşünmeye teşvik ediyordu. Bazı sorularımı tamamen, bazılarını kısmen kendisi cevaplandırıyor, bazı soruların kısmî veya tam cevabını bana kaynaklar tavsiye ederek, benim araştırıp bulmamı sağlamaya çalışıyordu.

Bu sohbetler ve dersler vasıtasıyla her gün biraz daha iyi ve yakından tanıma imkânını ve fırsatını bulduğum Ali Yakup Hocanın hâli, tavrı, talebelerine karşı tutum ve davranışı, yaklaşım tarzı beni ilk günden itibaren çok etkilemişti. Ona karşı olan sevgim, saygım, muhabbetim, hayranlığım onu tanıdıkça daha da artıyordu. Bu kadar âlim, fâzıl, engin ve derin ilme sahip birinin ilerlemiş yaşına rağmen her yaşta insana böyle büyük bir hevesle bir şeyler öğretmeye ve bir şeyler vermeye çalışması, kendisini yaptığı bu işe bu kadar çok vermesi, âdetâ adaması; benim gibi daha çocuk yaştakileri bile bu kadar ciddiye alıp onlarla böyle candan, gönülden, yakından, aşkla, şevkle, sevgiyle, muhabbetle ilgilenmesi çok ilgimi çekiyordu. Mükemmel bir ders anlatma becerisi olan Hoca, ders sırasında anlattığı ibretlik olaylar, kıssalar, hikâyeler ve örneklerle, yaptığı çok güzel ve seviyeli esprilerle derslerini çok daha hoş, ilginç ve etkileyici hâle getiriyordu.

Hocayı daha fazla dinleyebilmek, ondan yeni şeyler öğrenmek, daha fazla yararlanabilmek için hafta sonlarını ipe çekiyordum. Hocayla ilgili her şey ve her yer, hatta ders mekânı olarak çok da iyi ve ideal sayılamayacak bu cami son

cemaat yeri bile bana çok hoş ve sempatik geliyordu. Hocayı tanıdıktan ve derslerine devam etmeye başladıktan sonra içimde uyanan ve gittikçe artan doyumsuz bilgi açlığını giderbilmek için sadece haftada bir günlük dersler bana yetmeye başladı. Bu arada Hocanın tek meşgalesinin sadece bize ders okutmaktan ibaret olmadığını; daha başka yerlerde, değişik seviyelerde farklı dersler de okuttuğunu öğrenmiştim. Bu derslerden okuluma ve diğer uğraşlarıma engel olmayacak olanlara ve ilgi duyduklarım da devam etmeye başladım. Özellikle pazar günleri aynı camide okuttuğu ve herkese açık olan İmamı Gazâlî'nin *İhyâ'ül-Ulûmi'd-Din* dersleri hiç kaçırılmaması gereken derslerdendi. Bazı arkadaşlarımdan duyduğum başka hocaların benzer derslerini de zaman zaman takibe başladım. Özellikle hocamın çok sevdiği ve 'Hâfız Emin!' diye hitap ettiği, hemen her gün görüştükları Emin Saraç Hocanın Fatih Camii'ndeki Akâid ve Tefsir dersleri de, zaman buldukça hazır olmaya çalıştığım derslerdendi.

HOCAMIN EV HALKINA DÂHİL OLUYORUM

Ben pek farkında değildim ama anlaşılın hocam da beni daha ilk günden itibaren çok yakın tâkibe almış. Herhalde benim hakkımda olumlu bir kanaate ulaşmış olacak ki, aylar sonra bir gün, bir ders çıkışında bana bir teklifte bulundu:

– Mustafa oğlum! Ben, sende ilme istidat görüyorum! Bu yüzden de sana durumuna uygun, uzun vadeli özel bir eğitim programı düzenlersek daha iyi olacağını düşünüyorum. Bilmiyorum bunun için senin müsait vaktin var mı? Babandan da izin alarak bazı akşamlar bizim eve gelebilir misin? Ne dersin?

Bu benim hiç beklemediğim fakat beni çok sevindiren, çok

mutlu eden, hayatımı tamamen değiştirecek çok büyük bir teklifti. Böylece hem çok sevdiğim hocamı daha fazla görebilecek, hem de ondan daha fazla yararlanabilecektim. Hiç tereddüt etmeden bu teklifi hemen kabul ettim:

– Çok memnun olurum, hocam! İnanın babam da buna çok sevindir. Benim hiç vakit sıkıntım yok. Siz ne zaman ve nereye isterseniz ben gelirim.

– Yalnız sana daha şimdiden şunu söyleyim ki, ilim yolu hiç de kolay ve kısa bir yol değildir. Dolayısıyla bu işi öyle gelip geçici bir heves olarak görmemen lâzım! İlim, ömür boyu hiç ara verilmeden sürdürülmesi gereken sonsuz bir fetihler silsilesidir. İnsanın kendisini, bütün hayatını buna adanması gerekir. Sen, buna hazır mısın?

– Elbette hocam! Elimden geleni yaparım.

– Tamam, öyleyse anlaştık! Sen hangi günün akşamları bizim eve gelebilirsin?

– Hocam, ben her akşam gelebilirim! Hoca gülerek;

– İyi ama evladım; ben bile her akşam bizim evde olamıyorum! Ama benim evde olabildiğim akşamlar sen de gelirsin; ne yapacağımıza, nasıl yapacağımıza daha sonra bakarız. Göç yolda düzülür, demişler. Haydi, şimdi gel; seni bizim eve götürüyüm de, ‘Hacı Annem’le tanıştırayım! dedi. Beraberce Hocanın evinin yolunu tuttuk.

Hocam, beni alıp evine götürdü. Ailenin beraber oturdukları üst kattaki bölüme çıkarıp, ‘Hacı Annem’le tanıştırdı. Herhalde daha önceden benden ve beni eve getireceğinden bahsetmiş olmalı ki, Hacı Annem bizi çok güzel karşıladı ve hiç şaşırmadı. Bize birer kahve yapıp getirdi, sonra o da yanımıza gelip oturdu. Beraberce uzunca bir sohbetimiz oldu. Hacı Annem, hocamın benden kendisine çok bahsettiğini, beni çok sevdiğini söylediğini, kendi çocukları olmadığını,

beni tanıyınca kendisinin de evladı gibi sevdiğini, eğer kabul edersem, bundan sonra beni kendi oğulları sayacaklarını, ne zaman istersem bu eve gidip gelebileceğimi, girip çıkabileceğimi söyledi. Bu iki güzel insanın benim hakkımda böyle olumlu kanaatler beslemeleri ve güzel düşüncelere sahip olmaları, bunu da açıkça ve güzel ifadelerle dile getirmeleri, beni evlatları yerine koymaları, beni hem çok sevindirmiş, hem de çok mahcup etmişti. Bu kadar yakın ilgi ve alakadan sonra ben de artık hiçbir yabancılik çekmeden ilk günden itibaren bu evin bir ferdi oluvermiş, bu eve rahatça girip çıkmaya başlamıştım.

Ali Yakup Hocam ile on beş yılı aşkın bir süre devam eden, alışılmış hoca talebe ilişkisinden daha çok, baba oğul ilişkisine benzeyen beraberliğimizin en yoğun, en verimli, en eğitici ve en öğretici beş altı yıllık dönemi böylece başlamış oluyordu. Haftanın her günü olamasa bile, çoğu günleri onların evindeydim. Bazı günler okuldan çıkar çıkmaz, kendi evime uğramadan, doğrudan hocamın evine gider, geç vakitlere kadar onlarda kalırdım. Ev halkından sayıldığım için, zaman zaman ailevi sorunlar bile hiç çekinilmeden benim yanımda görüşülür, konuşulur, tartışılır, hatta çoğu zaman benim fikir ve düşüncelerim de sorulur, bazı konularda hakemliğime bile başvurulurdu.

Hocamla Hacı Annem arasında, çoğu zaman tatlı, anlamlı ve güzel sohbetlerin yanında, bazen ufak tefek meselelerden kaynaklanan ama sonu hep tatlıya bağlanan tatlı sert tartışmalar, atışmalar, anlaşmazlıklar da olabiliyordu. Aileden biri gibi girip çıkmaya başladığım bu ev, benim için hem iç ve dış dünyalarımın fırtınalarından kaçıp sığınabildiğim güvenli bir liman, hem de beni hayata ve geleceğe en iyi bir şekilde hazırlayan sağlam bir eğitim ve öğretim yuvası hâline gelmişti. Eğer bu sığınak olmasaydı, hayatımın bu en

zor ve fırtınalı dönemini kolay ve sağlıklı bir şekilde atlatabilmem mümkün olamazdı. Bu eve ve hocama gidip geldikçe kafamdaki ve gönlümdeki bütün karmaşa ve karışıklıklar düzene girer, her şey yerli yerine otururdu. Her geçen gün daha diri ve canlı bir hâle geldiğimi, ayağımın yere daha sağlam ve güvenli basabildiğini, sanki her dem yeniden doğduğumu hissediyordum. Hocama karşı bendeki bazılarına belki çok aşırı ve fazla gelebilecek bu candan ve gönülden bağ, sevgi ve saygı böylece başlayıp yıllar içinde büyüyüp geliyordu.

Hocamın evi benim için, sadece belli dersler okuyarak yararlandığım bir eğitim mekânı değildi. Ben burada hiçbir yerde ve hiçbir ders kitabında öğrenemeyeceğim çok başka şeyler de öğreniyordum. Hocamın evinden neredeyse hiç eksik olmayan, sürekli gelip giden, dolup boşalan her meslekten, her meşrepten, her sosyal kesimden, her dînî grup ve cemaatten çok ilginç ve tanınmış insanları, ilim, fikir ve siyaset adamlarını benim başka bir yerde ve bu şekilde bu kadar yakından tanıyabilmem mümkün olamazdı. Misafirler bastırırınca, bizim kendi özel ders programımız biraz aksamış olurdu ama bunun yerine bambaşka çok faydalı başka bir eğitim programı ikame olurdu. Gecenin geç saatlerine kadar ben de gelen misafirlerle beraber oturur, bir yandan onlara hizmet etmeye, bir yandan konuşulanları dikkatle dinlemeye, bunlardan yararlanmaya çalışıyordum. Hocayla misafirleri arasındaki konuşmalar, sohbetler, benim o zamana kadar pek bilmediğim, duymadığım konulardaki ilginç soru ve cevaplar, fikir alışverişleri, dînî, ilmî, siyasî ve fikrî tartışmalar, ortaya atılan değişik görüş ve düşünceler, açıklamalar benim için en az dersler kadar öğretici, verimli ve yararlı oluyordu. Tam anlayamadığım konularda, sonradan hocama sorular sorar, yine de ikna olmamışsam, hocamın

banaya tavsiye ettiği kitaplara ve kaynaklara başvurur; kafamda oluşan sorulara tatminkâr cevaplar bulmaya çalışır, akıllı yatmayan hususlarda da yine kendisiyle fikir alışverişinde bulunurdum.

Ali Yakup Hocamla biz, yalnız belli dersleri okumak için belli zamanlarda değil, çoğu zaman ders haricinde de bir araya gelirdik. Ben, onu göremediğim gün rahat edemediğim için, hemen hemen her akşam evlerine uğramaya çalışırdım. Eve vardığımda durum neyi gerektiriyorsa onu yapardı. Ortalık sakinse benim için özel hazırlanmış ders programımızı uygular, gelen giden varsa, hocam onlarla ilgilenir, sohbet eder, ben de beraber oturur konuşulanları dinlerdim.

Vakit çok geç olduğunda hocamın ve Hacı Annemin gönülleri beni tek başıma eve göndermeye razı olmazdı. Genellikle günlerin uzun olduğuy sıcak yaz gecelerinde, ders programımız bittikten sonra, saat on bir, on iki gibi hocam da benimle beraber evden çıkar, bazen Hacı Annem de bize katılır, beraberce epeyce yürürdük. Böylece onlar da hem beni yolcu etmiş, hem de güzel bir akşam gezintisi yapmış olurlardı. Özellikle yaz aylarında İstanbul gecelerinin ne kadar hoş ve güzel olduğunu da ben, onların sayesinde öğrendim. Beraber yürüyüşümüz genellikle hocamın Malta, Fevzipaşa Caddesi üzerindeki evinden başlar, Saraçhanebaşı'ndaki İstanbul Belediye Sarayı'nın yanına kadar devam ederdi. Bu binanın Aksaray ve Fatih semtlerine bakan köşesinde manzarası ve esintisi çok güzel bir yerimiz vardı. Onların çok önceden keşfettikleri bu mekân, Suriçi İstanbul'da en sevdikleri yerlerdendi. Bu yer için Hoca; 'Azizim, bu taraflarda en güzel manzarası, en hoş ve mütedil esintisi, en tatlı serinliği olan yer burasıdır!' derdi. Bir müddet burada oturur, dinlenir, sohbet eder, serinler, sonra kalkar, vedalaşır evlerimizin yolunu tutardık.

Ali Yakup Hoca ile önce hoca-talebe ilişkisi şeklinde başlayan münasebetimiz zamanla öyle gelişti ki, baba-oğul ilişkisinden bile daha ileri, daha güçlü ve sağlam boyutlara ulaştı. Benim için o, babamdan aziz bildiğim, 'sevgili hocam'dı. Sebebi hayatım olan babama sevgi ve saygıda kusur etmemek elbette boynumun borcuydu ama sebebi hidâyetim olarak bildiğim hocama karşı çok daha farklı, çok büyük sevgi ve saygı hisleriyle doluydum. Hidayetten nasipsiz bir hayatın hiçbir değeri ve önemi olamayacağına göre, niceleri gibi benim hayatıma da renk, değer ve anlam katan bu güzel insanı ne kadar çok sevsem ve saysam, yine de az gelir, onun hakkını asla ödeyemem diye düşünürdüm. Onu yakından tanıdıkça; hem ona, hem de beni ona yönlendiren, onunla tanışmama vesile olan babama karşı sevgim ve saygım daha da artıyordu.

Hocam da beni çok sever, bunu değişik vesilelerle, her yerde ve her zaman açıkça ifade etmekten geri durmazdı. Zaman zaman hakkımda yakın dostlarıyla konuşurken;

– Mustafa, benim sadece talebem değil, aynı zamanda oğlumdur. Öz oğlum olsa, kendisini daha fazla sevmezdim! gibi beyanlarda bulunur; ben de bundan büyük bir mahcubiyetle beraber, çok büyük bir mutluluk duyardım.

UZUN SOLUKLU EĞİTİM PROGRAMIMIZ

Ali Yakup Hocayla tanışmam benim hayatımda bir milat, yeni bir başlangıç olmuştu. Her şey çok güzeldi! Hocam benim için, durumuma, kâbiliyetlerime, ilgi alanlarıma ve ihtiyaçlarıma göre; çok farklı, çok değişken ve çok yönlü özel bir eğitim programı uyguluyordu. Dersleri ve konuları benim ilgi alanlarıma göre o kadar ustaca seçiyordu ki, bu iş bana bir dersten çok, bir oyun ve eğlence gibi geliyordu. Derslerim

bittikten sonra hiçbir yorgunluk, bıkkınlık, usanmışlık hissi duymaz, bir sonraki dersi ipele çeker halde onun yanından ayrılırdım. Artık okul hayatımda uğradığım zulüm ve haksızlıklar da, bana bunları revâ gören öğretmenlerim de hiç umurumda değildi. Bunlara karşı içimdeki o eski kin, öfke, nefret ve soğukluk gibi olumsuz duygular da yavaş yavaş silinip gitmişti. Çünkü Ali Yakup Hocamdan, bunları ve bundan sonra hayatımın her safhasında karşılaşılabileceğim haksızlıkları, hukuksuzlukları, yanlışlıkları normal görmesem de; bunlara karşı sabırlı, dayanıklı, metanetli, dirençli, güçlü, kuvvetli olmayı, bunlara yenilmemeyi ve asla pes etmemeyi de öğreniyordum.

Onunla neler okumuyorduk ki!? Teori ve pratiği ile klasik Arapçadan, modern ve çağdaş Arapçaya; edebiyattan, dîni ve sosyal içerikli kitaplara; Osmanlı Türkçesi okuyup yazmaya kadar çok geniş bir yelpazede ilgimi ve merakımı tatmin ediyor ve bu arada farkında bile olmadan çok şeyler öğreniyordum. Ziya Paşa'nın Terkibii Bend'ini ve Terci'i Bend'ini bana Kur'an alfabesiyle yazdırıyor; bu arada hem Osmanlı Türkçesi, hem de edebiyat öğretmeye çalışıyordu. Klasik Arapçanın en muhteşem eserlerinden biri olan İbni Mukaf-fâ'n *Kelile ve Dimne'si*, *en-Nahvü'l-Vâdih* gibi Arapça gramer kitapları, *Ni'met-i İslam*, *Hikmet-i Hukuk* gibi Osmanlı Türkçesi kitaplar tâkip ettiğimiz başlıca eserlerdendi. Hocaya değişik İslam ülkelerinden Arapça gazete ve dergiler gelirdi. Biraz mesafe aldıktan sonra, Hoca bunlardan bazılarını bana uzatır; 'Oku bakalım, Mustafa!' diye belli bölümlerini yüksek sesle okumamı ister, ben de kafasını gözünü yarararak okumaya çalışırdım. Her bitirdiğim cümlelerin ardından, yanlış okuduğum yerleri bana tekrarlatır, yanlışımı bana buldurmaya ve düzelttirmeye çalışırdı.

Ali Yakup Hocamı tanımadan önce, benim her türlü

sorunlarımın, sıkıntılarımın, okul hayatımdaki başarısızlıklarımın temelinde; hiçbir amacımın, hedefimin olmaması, dolayısıyla ders çalışmak ve okula gitmek için heves ve motivasyon eksikliğim yatıyordu. Zaten fazla güçlü olmayan okuma yazma azmim ve hevesim; sağdan soldan duyduğum; ‘Sen okumazsın!’, ‘Boş ver okumayı!’, ‘Zaten okuyup da ne olacak?’, ‘Herkes okuyup da mı adam oluyor?’, ‘Tahsil için boşu boşuna zihin yormaya, kafa eskitmeye değmez!’ gibi telkinlerle düşüncelerim ve kafam altüst oluyordu. Üstüne üstlük bir de okuldaki bazı öğretmenlerimizin bana çok haksız ve zalimce görünen tutum ve davranışları beni hepten üzüyor, hevesimi kırıyor, içimde büyüyen hayal kırıklıklarıyla elim kolum bağlanıyor, okuma arzu ve hevesimi sıfıra iniyordu.

Günler geçtikçe, hem ders anlayışım, kavrayışım, düşünce tarzım geliyor, hem de hocamı çok daha iyi ve yakından tanıyor, tanıdıkça da ona olan sevgim, saygım, hayranlığım daha da artıyordu. Ali Yakup Hocamı daha yakından tanıdıkça ve sevdikçe, çeşitli dış etmen ve etkilerin bende oluşturduğu bütün yanlış inanç, kanaat ve düşüncelerim de yavaş yavaş değişiyordu. Önceden ilmin ve irfanın önemini ve değerini idrak etmekten âciz olan gönlümde, aklımda, fikrimde; artık bunların yerine çok daha farklı, faydalı, yeni ve güzel fikirler, anlayışlar, düşünceler, fikir ve kanaatler yeşermeye başlamıştı. Buna paralel olarak da eğitime, ilme ve ilim yoluna olan ilgim, hevesim, arzum, rağbetim ve motivasyonum da her gün biraz daha artıyordu.

Fikir, duygu ve düşüncelerimdeki bu değişim ve dönüşümlerde, Ali Yakup Hocamın çok büyük etkisi olmuştu. Bu dönüşümün onunla çok yakından ilgisi ve bağlantısı vardı. O zamana kadar tanıdığım insanların bana göre en sevimlisi, en ahlâklısı, en üstün ve en yüce değerlere sahip olanı, en

erdemlisi, en faziletlisi, en yüce gönüllüsü olan böyle nitelikli bir insanın ilme, irfana, kültüre bu kadar çok önem ve değer vermesi herhalde anlamsız ve sebepsiz olamazdı! ‘Bu kadar güzel, mükemmel ve örnek bir insan bu yolu tuttuğuna, kendini bu yola adadığına, vakfettiğine göre, herhalde bu yol gerçekten izlenmeye ve insanın kendisini adamasına değer bir yol olmalı!’ diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Ondan yararlanmam arttıkça ilmin, irfanın, edebin, ahlâkın, bu yolda emek, çaba ve gayret harcamanın, düşünmenin, fikir yürütmenin önemini, değerini ve gereğini daha iyi anlayabiliyor ve öğrenebiliyordum.

Ülkemizde artık iyice rağbet ve iltifat görmez hâle gelmiş olan ilim, irfan, kültür ve sanat yoluna kendisini böyle fedakârca vakfetmiş, adanmış birinin varlığına kendi gözlerimle şahit olmak beni hem çok şaşırtmış, hem de çok etkilemişti. Ali Yakup Hoca, bütün ömrünü hayatını, zamanını hiç kimseden en ufak bir bedel ve ücret kabul etmeden, eğitim, ilim ve irfan yoluna adanmış; dünyanın en değerli şeyi olan bilgiyi, ilmi, çok büyük bir hizmet aşkıyla öğrenmeye, başkalarına da öğretmeye ve yaymaya çalışmış bir ilim, hizmet, dâvâ ve ideal adamıydı. O hiçbir zaman ilmi, ilimle uğraşmayı bir geçim ve para kazanma aracı olarak görmemiş; tam tersine geçimini başka yerden, başka işten, başka uğraştan kazanmayı, tüm kazancını da yine ilim yoluna ve o yolda gidenlere harcamayı ilke edinmiş biriydi. Gece gündüz hiç durmadan büyük bir aşkla, şevkle, ihlâsla bu yolda çalışır, çabalar, çırpır, didinir ama yaptıkları ve öğrettikleri karşılığında hiç kimseden en ufak bir maddî menfaat, gelir ve kazanç elde etmez, böyle bir şeyin sözüne bile tahammül edemezdi. Tam tersine ihtiyaç sahibi öğrencilerine elinden geldiğince kendisi yardım etmeye çalışırdı. Hiç kimseye, bedava hiçbir şey yaptırabilmenin mümkün olmadığı, çoğu kimsenin başkala-

rına en ufak bir yardım ve destek için bile kılını kıpırdatmadığı günümüzün materyalist dünyasının insanlarına böyle bir şeyi anlatabilmek, onları böyle bir şeye inandırabilmek kuşkusuz kolay bir şey değildir. Yakından görüp, yaşasam herhalde ben de inanmazdım. Çıkarıcı, faydacı ve hazcı bir anlayışıyla yetişmiş insanların çağında böyle bir şeye kim, nasıl inanabilir? Kendi çıkar ve menfaatinden başka düşüncesi olmayanların akli, fikri, mantığı, hafsalası böyle bir şeyi nasıl kabullenebilir?..

İLME BAKIŞIMI DEĞİŞTİRMESİ

Bendeki eski yanlış, sakat ve çürük fikir ve düşünceler de bu yeni anlayış karşısında fazla direnemiyor, temelinden sarsılarak, yıkılıp gidiyordu. Bunların yerine her gün öğrendiğim yeni bilgiler, şahit olduğum ve yaşadığım değişik olaylar sayesinde kafamda, gönlümde ve ruhumda eğitimin, ilmin, irfanın ne kadar önemli, gerekli, değerli, yararlı bir şey olduğu; ilim yolunun çok mübarek, çok kutsal, çok sağlam, çok doğru ve insanın kendini adamasına degecek tek yol olduğu anlayışına dayalı yeni ve somut inanışlar, fikirler, düşünceler şekilleniyordu. İlmin, irfanın mutlaka istenmesi, aranması, arzu edilmesi gereken vazgeçilmez bir değer, en sağlam kılavuz olduğuna dair inanç ve kanaatlerim gün geçtikçe daha da pekişti, perçinlendi ve güçlendi. İlmin bir lüks, bir konfor, bir süs değil, insan için en önemli, en değerli ve en gerekli şey olduğunu gün geçtikçe daha iyi anlayabiliyordum. Bir insanın adam olabilmesinin ancak eğitimle mümkün olabileceğini; bir insan ne kadar ve nasıl bir eğitim görmüşse ancak o kadar adam olabileceğini artık net bir biçimde görebiliyordum. Ne kadar kâbiliyetli, yetenekli, yüksek kapasiteli olursa olsun durumuna uygun ve yeterli eğitimden mahrum kalan bir kimseden hiçbir şey olamaz. Böyleleri hiçbir

işe yaramayacakları gibi, kendilerine de etraflarına da faydadan çok zarar verirler. Yetenekler, beşeri kapasite ve potansiyel güç, ancak eğitimle işlenirse geçerli ve işe yarar hale gelir. Bu yüzden de herkes, kendisi için mümkün olan en üst seviyeye gelebilmek için bütün gücü, kuvveti, kudretiyle ilim, irfan ve eğitim yolunda olmak zorundaydı. Aksi takdirde ne kendisine, ne ailesine, ne milletine, ne memleketine, ne diğer insanlara ve ne de Yaraticısına karşı üzerine düşen görev ve sorumlulukları layıkıyla yerine getiremez. Bu ihmalin dünya ve ahirette başına açacağı felaketlerden yakasını kurtaramaz, hesabını da Rabbine veremez.

Ben, ilmin ne kadar önemli, değerli ve gerekli olduğunu; ilimsiz, irfansız iyi bir insan, iyi bir kul, iyi bir vatandaş, kısaca hiçbir şey olunamayacağını; her şeyin, her iyiliğin, her güzelliğin başının ilim, irfan, okumak, yazmak olduğunu ondan ve onun aracılığıyla öğrendim. Onunla ve onu tanıdık-tan sonra iyice anladım ve öğrendim ki; insanı hayvanlardan ve diğer canlılardan ayıran, diğer eşya ve varlıklar üzerinde hâkimiyet kurabilmesini sağlayan en önemli özellik; insanın her alanda bilimsel ve sistematik bilgi üretebilmesi, bunu kullanabilmesi ve bundan çok değişik şekillerde ve alanlarda yararlanabilmesidir.

İlim yolu, insanın kendisini adamasına değebileceğ en şerefli, en üstün, en güzel yoldu. İlim, aynı zamanda en büyük güçtür. Ona sahip olabilmek ise hiç kolay bir iş değildir. Çünkü ilim, bitmek tükenmek bilmeyen sonsuz bir fetihler yolu, fetihler silsilesidir. Bunu en güzel ve en özlü bir ifadeyle bize anlatan da yine Rabbimizdir: “Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem, bütün denizler de mürekkep olsa, arkasından buna yedi deniz daha katılarak yardımcı olsa, bunların hepsi (yazmakla) biter tükenir ama Allah’ın sözleri (ilmi ve ezeli kelâmı) asla tükenmez. Muhakkak ki Allah, mutlak

güç, üstünlük, tam hüküm ve hikmet sahibidir.” (Lokman Sûresi, 27).

İlim, kendisine sahip ve efendi olmak, onu kullanmak, ondan yararlanmak isteyen herkesten; bütün ömrünü, zamanını, gücünü, kuvvetini, kudretini, kâbiliyetlerini kendi yoluna vakfetmesini, adamasını, seferber etmesini, gece gündüz, aralıksız, var gücüyle ve sürekli çalışmasını ister. İlim, öyle ucundan, kenarından, kıyısından, köşesinden tutmakla, az buçuk bir fedakârlıkla ele geçebilecek bir nimet, şeref ve üstünlük değildir. Kendisini ilme tam olarak vermeyenlere, o yola kendisini bütünüyle adamayanlara, ilim en küçük bir parçasını bile vermez. Ne kadar büyük ilim ve irfan sahibi olursa olsun; her şeyi bildiğini, öğrendiğini iddia etmek, ilmiyle övünmeye kalkışmak da asla insana yakışır bir tavır ve davranış değildir. Çünkü ne kadar kâbiliyetli ve çalışkan olursa olsun, insanoğlunun ilimden alabileceği pay ve nasip son derece sınırlı ve kısıtlıdır. Bu sınırlı ve kısıtlı payı alabilmek için bile katlanılması gereken fedakârlıklar, ödemesi gereken bedeller herkesin öyle kolay kolay göze alamayacağı kadar büyüktür. Yine de ilim yolu, bu yolda her fedakârlığa katlanmaya, her bedeli ödemeye fazlasıyla degecek kadar şerefli ve üstün bir yol, çok büyük bir nimettir.

İlim, Hak katında da, halk katında da, dünyada da, ahirette de en değerli şey; kâinatta en büyük bir güç, kuvvet, kudret ve üstünlük aracıdır. İlim, Allah'ın sıfatlarından biridir. Allah, insanlardan da gücü, kuvveti nispetinde bu sıfatla bezenmelerini istemektedir. Allah'ın hidayet rehberi olarak gönderdiği Kur'an'ın 'Oku!' emriyle inmeye başlaması, yine ilk inen ayetlerde kaleme, kalemle yazılıp çizilenlere yeminle dikkat çekilmesi boşuna değildir. Bize 'Oku!' diye emreden Allah, elbette ileride 'Okudun mu?' diye de soracaktır.

Allah, cahillerden hiç dost edinmediği gibi, kullarına da cahillerden yüz çevirmeyi (Âraf Sûresi, 199) emretmektedir. En başta kendisinin düşmanı olan cahillerden hiç kimseye en ufak bir hayır ve iyilik gelmez. Çünkü bizzat kendilerinin bile düşmanı olan cahillerden, bazen iyilik yaptıklarını zannederek gelebilecek kötülüklerin haddi ve hesabı yoktur.

Allah, Âdem'e verdiği ilim sebebiyle meleklere ona saygı secdesinde bulunmalarını emretmişti. Bu da ilmin Allah katında ne kadar saygın ve üstün, nasıl bir üstünlük sebebi olduğunun en açık delilidir. Okumaya, yazmaya, ilme bu kadar çok önem veren, teşvik eden bir dînin mensuplarının ilimden bu kadar uzak ve bîhaber olmasından, ilme bu kadar bîgâne kalmasından daha şaşkırtıcı ve üzüntü verici bir şey tasavvur edilemez.

Hocam bana ilim yolunun, insanı Allah'a yaklaştıran, en emin, en sağlam ve en kestirme yol olduğunu da öğretmişti. Onun en sık tekrarladığı sözlerden biri de; "Azizim! İlimden maksat, takvâdir" sözüydü. İnsan, gerek şahsına, gerek çevresine ve gerekse Allah'ın diğer mahlûkatına karşı görev ve sorumluluklarını ancak ilim yoluyla öğrenebilir; görev ve sorumluluklarının bilincine yani takvâyâ ilim sayesinde erebilir; bunları yerine getirebilme gücünü ve iktidarını da ancak ilim yoluyla kazanabilir. İnsan ancak ilim sayesinde; Yaratıcısını ve kendisini doğru bir şekilde tanıyıp bilebilir; kendisini ispat edip gerçekleştirebilir. Bütün varlıkların ve eşyanın hakikatini ilim sayesinde doğru bir şekilde anlayabilir, algılayabilir, kavrayabilir. İnsan, yeryüzünde kendisine yüklenen halifelik görevini ve bunun gereklerini; üzerine aldığı olağanüstü önemde, büyüklükte ve ağırlıktaki görev ve sorumlulukları da ilim sayesinde bilip yerine getirebilir. Dünya ve ahiret mutluluklarına erebilmek, yeryüzünde ve gökyüzünde egemenlikler kurabilmek de ilimsiz olabilecek

şeylerden değildir.

İlme sahip ve hâkim olmayanlar, onu kullanmasını ve ondan yararlanmasını bilemeyenler; ister istemez ilimde kendilerinden daha üstün olanların sultası, hükmü, tahakkümü, esareti altına düşmeye mahkûmdurlar. Hem dünya tarihi, hem de kendi tarihimiz bunun apaçık örnekleriyle doludur. Türkler ve Müslümanlar olarak bizim kurabildiğimiz başta Osmanlı Devleti olmak üzere bütün güçlü devletler de hep ilim ve irfan temelleri üzerine kurulmuşlardır. Ancak daha sonraları ilim ve irfan yolunda gereken atılımlar gerçekleştirilemediği, tam tersine daha da geri gidildiği için, iyi veya kötü işleyebilen eski sistemler, müesseseler, kurum ve kuruluşlar da bozulmuştur. Bunların yerlerine daha iyileri, sorunları daha iyi çözüp, ihtiyaçları daha iyi karşılayabilecek olanları, daha yararlıları da kurulamamış, yıkım ve felaket kaçınılmaz olmuştur. Çünkü bunlar da ilimle olabilecek şeylerdendir. İlme gereken önem verilmediği için ehliyetli, liyakatli, dirayetli, bilgili, hünarlı, ma'rifetli, doğru, dürüst, işini, görevini tam anlamıyla yerine getirebilen adamlar, devlet memurları yetiştiremez olduk. Hatır, gönül, rüşvet, işret, adam kayırma almış yürümüş; iltifat görmediği için ma'rifet, hünar, meslek, beceri sahibi insanlar azalmış; her alanda adam kıtlığı genel musibet hâlini almış; orta eleman yokluğu, orta direğin, orta tabakanın çöküşünü doğurmuştur. Her gün artan keşmekeşler yüzünden, devleti yönetenler, toplumu önce idare edemez, sorunların altından kalkamaz hâle gelmişler; sonuçta devletler de toplumlar da tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir.

Günümüz dünyasında da Müslümanların, neredeyse her millettten ve her toplumdan daha geri olmalarının temel nedeni; sistemsiz, nizamsız, düzensiz hâle gelmeleri; iyi,

doğru, âdil, mükemmel sistemler kurup işletebilecek insanlar yetiştirememeleri, buna uygun eğitim, ilim, irfan müesseseleri kuramamaları yüzündendir. Bugün başta Amerika olmak üzere Batı'nın gelişmiş sayılan ülkeleri, bütün dünyaya karşı; bir bebeğin gözyaşları kadar açık, şeffaf ve mükemmel işleyen sistemlere sahip olmalarıyla; kanunlarının uygulanabilirliği, âdilliği, ihtiyaçlara cevap verebilirliği ile memurlarının kalitesi, profesyonelliği ve satın alınmazlığı ile övünmektedirler. Gerçekte bunlar, hiç de sahip olmadıkları üstünlüklerle övünüyorlar ama maalesef Müslüman ülkeler ve aydınları onlardan çok daha beter bir durumdadırlar. O kadar ki; bugünün Müslümanları, Batı'ya ve Batılılara yerinmekle, imrenmekle, öykünmekle bir yerlere varabileceklerini, bir şey olabileceklerini sanıyorlar. Böyle aşağı ve acınacak bir duruma düşmek Müslümana asla yakışır bir durum değildir.

Hâlbuki Allah bize, ölümü ve hayatı yaratmaktan amacının; hangimizin daha güzel işler (ameller) yapacağını sınamak (denemek, imtihan etmek, ortaya koymak) olduğunu açıkça bildiriyor (Mülk Sûresi, 2).

Yaşanmaya değer hayatın ne olduğunu; insanlığın hayrı, saadeti, mutluluğu için en güzel, en sağlıklı, en mükemmel sistemin nasıl olması gerektiğini teoride ve pratikte bütün dünyaya, bütün insanlığa göstermek ve öğretmek herkesten önce Müslümanların yükümlü oldukları görevlerdendir. Çünkü Allah, Müslümanları şu özellikleriyle tanımıyor:

“Siz, insanların iyiliği (hayrı, faydası) için seçilip çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz (milletsiz, kadrolarsınız, bir hayır toplumasınız). Ma'rufu emreder (iyiliği, İslâmî kuralarla örtüşen örfü, töreyi, ilmî verileri, müminlerin tasvip ettiği, icrasında hayır olan plan ve programları, adâleti uygu-

layarak kamu düzenini sağlar), kötülükten vaz geçirmeye çalışırsınız (Allah'ın, İslam'ın suç saydığı, haram kıldığı, çirkin, kötü ve fena saydığı, kamu vicdanının tasvip etmediği, icrasında hayır ve iyilik olmayan kötü, çirkin, yanlış ve bozuk şeyleri; bunların savunuculuğunu, sözcülüğünü yapmayı yasaklar; bunları önleyici tedbirleri alır, kamu düzenini, barış ve güvenliği sağlarsınız). (Çünkü siz) Allah'a inanıyorsunuz. Ehli kitap (Yahudiler ve Hristiyanlar) da inansaydı, elbet bu, kendileri için çok daha iyi, daha hayırlı olurdu. (Gerçi) içlerinde iman edenler var; (fakat) onların çoğu, doğru yoldan çıkmışlardır (onlar, akıllı, mantıklı, hakka, hakikate, hakkaniyete, Allah'ın dinine ve rızasına uygun düşünebilme ve davranabilme özelliğini kaybetmiş, fâsık, âsi ve bozguncular güruhudur)." (Âl-i İmrân Sûresi, 110).

Hani nerede böyle Müslümanlar? Böyle bir Müslümanlık, hiç eğitimsiz, ilimsiz, irfansız ve kültürsüz olabilir mi? Ne yazık ki Müslümanlar, asırlardan beri bu görev ve sorumluluklarını gerektiği gibi yerine getiremiyorlar, hâlâ da getirmekten çok uzaktadırlar. Bütün dünyaya ve insanlığa örnek olacak yerde; kendilerine başka yerlerde örnekler aramak; imrenilmeye ve taklit edilmeye değer âdil, mükemmel, sağlıklı, örnek nizamlar ve sistemler kurmak yerine; sapıkların, hidayet yoksunlarının bozuk, kötü, çirkin, eksikli, kusurlu, noksanlı zâlim sistemleri ve nizamları içinden kendilerine sistem beğenmeye, kopyalamaya ve taklide çalışmak ne acı ve acınacak bir durumdur! Hâlbuki Allah'ın kendileri için seçtiği ve gösterdiği yol, yolların en doğrusu ve en hayırlısıdır. Bu yola yönelmek bile başlı başına çok büyük bir talih, üstünlük ve fazilettir. Allah bu yola yönelenlere, bu yolda mücadele edenlere çok büyük lütuflarda ve ihسانlarda bulunmayı vaad ediyor. Ama bunu idrak edebilmek, anlayabilmek ve bu yolda ilerleyebilmek ancak ilimle, irfanla, bu

yönde gayret ve çabayla olabilir. İşte Ali Yakup Cençiler Hocam da bu yola yönelmiş, hayatını bu yola vakfetmiş, ömrünü bu yolda tüketmiş bahtiyarlardan, vakıf adamlardan, örnek şahsiyetlerden biriydi.

SOSYOLOJİK DÜŞÜNMEK

Hocamın benim için uyguladığı bana özel, çok yönlü ve değişken eğitim programı; hayattan, dünyadan ve okuldaki ders programlarından kopuk bir program değildi. Onları da kapsamı içine alan, geliştiren, kolaylaştıran bir programdı. Örneğin, İstanbul İmam Hatip Okulundaki öğretmenlerimizden birisi de Orhan Oktay hocamızdı. Dersine ve okuttuğu konulara çok vâkıf ve hâkim olan bu öğretmenimiz, bizim tarih ve coğrafya derslerimize girerdi. Tarihi ve coğrafyayı bize ictimâiyâtla ilgilendirerek anlatmaya çalışırdı. İctimâiyâta günümüzde sosyoloji denmektedir. Fakat bu hocamız, sosyoloji kavramının ictimâiyâtı tam olarak karşılayamadığı kanaatindeydi. Bu yüzden sosyoloji yerine ısrarla ictimâiyât kavramını kullanırdı. Sosyolojinin on bir ana ve temel meselesi/konusu olduğunu, bu konuların da hepsinin birbiriyle irtibatlı, ilişkili meseleler olduğunu söyler; hem tarih, hem de coğrafyayı bu konularla ilişkilendirerek multidisipliner bir yaklaşımla anlatmaya; böylece bize bir yandan tarih ve coğrafya okuturken, bir yandan da sosyolojik düşünebilmeyi öğretmeye çalışırdı.

Orhan Oktay Hocamız, sosyolojinin ana meselelerini ahlâk, din, dil, ırk, millet, hukuk, aile, devlet, iktisadiyât, üniversiteler (eğitim), medya ve iletişim... olmak üzere on bir ana başlık altında toplardı. Bunlardan bazılarının birbiriyle çok yakından ilgili ve ilişkili olduğunu, hatta birbirinin olmazsa olmazı olduğunu, örneğin, hukuk olmazsa akit, söz-

leşme olamayacağından ne ailenin, ne ekonominin, ne de devletin olamayacağını söylerdi.

Tabii bu konular bizim gibi daha ortaokul, lise çağlarındaki çocuklar için hiç de kolay anlaşılabilir konular değildi. Ancak üniversite eğitimi aşamasında ele alınabilecek bu konular, bizim seviyemizin oldukça üstündeydi ama yine de kendisinden yararlanabilenlerimiz, çok şeyler öğrenenlerimiz de eksik değildi. Hele benim için aynı konuları gidip Ali Yakup Hocamla da mütalaa etmek büyük nimetti. Ali Yakup Hocam da bu tür sosyal, siyasî, beşerî ve ekonomik konulara ve multidisipliner yaklaşıma çok yakın ve yatkın birisiydi. Hocam, Orhan Oktay hocamızın tarih ve coğrafya derslerini işleyiş tarzını öğrenince ve benim de bu konulara ilgimi ve yatkınlığımı fark edince hemen ders programımızda, bana bu alanlarda da formasyon kazandırmaya, sağlıklı düşünebilmemi sağlamaya yönelik değişiklikler yaptı. Özel ders programımıza hemen Hikmeti Hukuk adlı kitabı da kattı. Osmanlı Türkçesiyle, çok güzel bir üslupla ve derli toplu bir şekilde hazırlanmış bu kitaptan tâkip ettiğimiz dersler kapsamında hem sosyoloji, iktisat, hukuk felsefesi, doğal hukuk gibi konularda bilgi sahibi oluyor; hem iktisadî, siyasî, sosyal düşünce sistemleri, doktrinleri ve rejimleri konusunda hocamın nezaretinde çok temel ve doğru bilgiler öğrenebiliyor; hem de ‘Osmanlıca’mı geliştirebiliyordum.

Hocam, bana bir yandan sosyolojinin önemli konularını, bir yandan da sosyolojik düşünmeyi öğretmeye çalışıyordu. Hocamın bana kazandırmaya çalıştığı böyle bir alt yapının, sosyolojik düşünebilme tarzının ve olaylara daha geniş bir perspektiften bakabilme kabiliyet ve becerisinin ömrüm boyunca çok büyük yararlarını gördüm ve bunun önemini her gün biraz daha iyi anladım. Bu öğrendiklerim bütün eğitim

hayatım boyunca bana çok yardımcı oldu ve ilerideki hayatımı çok kolaylaştırdı. Bunlar olmadan doğru düşünebilmenin, davranabilmenin, huzur, barış ve güven içinde birlikte, bir ve beraber yaşayabilmenin mümkün olamayacağını örnekleriyle görüp yaşadım. Kur'ân'a, hadislere ve kültür mirasımıza dikkatle bakanlar, daha doğrusu bakmasını bilenler; sosyolojik düşünme tarzının dinimizin de bize kazandırmaya çalıştığı, kültürümüzün en önemli ve en karakteristik özelliklerinden biri olduğunu göreceklerdir.

Allah, Kur'ân'da müminlere birbiriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olmalarını, birbirlerini sevmelerini, kardeş olmalarını, asla bir çatışma, çekişme ve tartışma içerisine girmemelerini, bunun sonucunun çok acı ve kötü olacağını açıkça bildiriyor;

“(Ey mü'minler! Hem) Allah'a, (hem) O'nun Peygamberine itaat ediniz; birbirinizle uğraşıp çekişmeyiniz; sonra korkaklaşıp kuvvetten düşersiniz; (şevketiniz ve devletiniz elinizden gider, kâfirlerin ve zalimlerin güdümüne girersiniz). Bir de (her türlü zahmet ve musibete) mutlaka sabrediniz, (her türlü düşman ve tehlike karşısında metanetli hareket ediniz ve gevşeklik göstermeyiniz) iyi biliniz ki Allah sabredenlerle beraberdir (onlara manevî destek sağlamaktadır).” (Enfâl Sûresi, 46).

Peygamberimiz de ashabına; “Birbirinizi sevmedikçe, birbirinize merhamet etmedikçe gerçek anlamda iman etmiş olamazsınız!” buyurunca, ashab kendisine; “Biz birbirimizi severiz, Yâ Rasûlallah! dediler.” Peygamberimiz de kendilerine; “Hayır, benim kastettiğim, sadece sizin aranızdan iki kişinin birbirini sevmesi değil. Aksine toplumda herkesi kuşatan genel merhamet ve sevgidir (sosyal yardımlaşma, genel dayanışma, umumî sevgidir...)” buyurmuştu.

ABDURRAHMAN GÜRSSES HOCADA TALİM

Ali Yakup Hocayla tanıştıktan sonra benim dünyaya ve olaylara bakışım yavaş yavaş değişmeye, içimde dînî, ilmi, felsefî, tarihî, kültürel, sanatsal vb pek çok alana ilgi ve rağbet uyanmaya ve artmaya, hatta bedîü zevk ve duygularım da epeyce incelmeye başlamıştı. Okulumdan ve hocamla olan derslerimden arta kalan zamanlarımda başta Emin Saraç Hoca olmak üzere bazı değerli hocaların da derslerine devam etmeye başlamıştım. Kur'ân okuyuşumu biraz daha düzeltmek için ehil üstatlardan ders almak, ilgi duyduğum alanlarda çok farklı kurslara, konferanslara katılmak, mûsikî ve usul öğrenmeye, hat meşk etmeye, ney üflemeye ve daha bir sürü güzel şeylerle de ilgilenmeye de uğraşıyordum.

Zamanla bir Müslüman ve İmam Hatip Okulu öğrencisi olarak başarmam gereken ilk ve en önemli şeylerden birinin de, Kur'ân-ı Kerîm'i güzel okumak olduğunun farkına ve bilincine daha iyi varabildim. Kıraat, yani Kur'ân okuma ilmi; ucu bucağı olmayan, insanın bir ömür boyu uğraşsa bile sonuna varamayacağı, çok derin ve geniş bir ilimdi. Ama ben hafız olmadığım için, kıraat ilminin bütün dallarında o kadar derinleşmeme imkân da, ihtiyaç da yoktu. Örneğin aşere ve takrib gibi kıraat ilimlerine başlayabilmek için, çok iyi ve sağlam bir hafız olmak, ta'limi ve tashihi hurûfu bitirmiş olmak gibi bazı önemli şartları hâiz olmak gerekiyordu. Ayrıca o günün Türkiye'sinde kıraat ilimlerinin artık pek okuyanı da okutanı da kalmamıştı. Son devrin en iyi kıraat üstatları olarak İstanbul'da Beyazıt Camii Başımamı Abdurrahman Gürses Hoca ile Trabzon'da Mehmet Âşık Kutlu Hoca kalmışlardı. Bu ilimler de bunlarla bitip gidecek gibi görünüyordu.

Abdurrahman Gürses Hoca, çok istemesine rağmen, tale-

be bulamadığı için ancak birkaç kişiye kıraat ilminin yalnızca aşere kısmını bitirtebilmiş, takrib kısmını hiçbir öğrencisine bitirtememişti. İnsanlar artık bu gibi ilimlerin ve bilgilerin kendilerine bir faydasının olmadığına, boşuna zaman kaybı olduğuna inanıyorlardı. Nihayet 1975-76 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığınca Haseki Eğitim Merkezinde bir Aşere-Takrib-Tayyibe Bölümü açıldı. Abdurrahman Gürses Hoca ve Mehmet Âşık Kutlu Hoca, ilerlemiş yaşlarına rağmen, kıraat ilminin İstanbul ve Mısır Tariki üstadları olarak bu kursta görev aldılar. Onların bu gayretleri ve hizmetleri sayesinde bu ilimler tamamen unutulmaktan ve yok olmaktan kurtuldu.

Abdurrahman Gürses Hoca, Beyazıt Camii Başımamıydı. Bizim ev, buraya çok yakın olduğu için, ben de vakit bulduğum zamanlar bu camide, onun arkasında kılmaya çalışıyordum. Hem kişiliğine, hem de Kur'ân okuyuşuna hayranlık duyduğum bu muhterem zâtın özellikle Kur'ân okuyuş tarzı ve üslubu beni çok cezbediyor, etkiliyor ve çok hoşuma gidiyordu. Babam da çok sağlam bir hafız ve iyi bir kurra idi. Son devrin en meşhur kurrallarından Kesik Bacak İsmail Efendi'de ta'lim etmişti. Çok da güzel Kur'ân okurdu. Babam zaman zaman bana ta'lim okutmaya çalışırdı ama benim gözüm, gönlüm hep Abdurrahman Gürses Hocadan ta'lim görmekten yanaydı. Bazen; 'Acaba gidip kendisinden ta'lim etmek istediğimi söylesem, Abdurrahman Gürses Hoca beni talebeliğe kabul eder mi?' diye kendi kendime sorar, ona talebe olmayı aklımdan ve hayalimden geçirirdim. Fakat daha sonra döner kendi hâlime bakar, hafız olmadığım için benim ondan ders okumaya layık olmadığımı ve ondan böyle bir şey istemenin de benim haddim olmadığını düşünür, bu fikrimden vaz geçerdim.

Ali Yakup Hocamla tanıştıktan ve onun evine gidip gel-

meye başladıktan sonra, orada ilk tanıdıklarımın biri de Abdurrahman Gürses Hoca olmuştu. Her ikisi de çok candan, çok samimi, çok yakın, birbirini çok seven, çok eski iki dost ve arkadaş oldukları için Abdurrahman Gürses Hoca, sık sık Ali Yakup Hocamın evine gelirdi. Abdurrahman Gürses Hocayla Ali Yakup Hocamın evindeki karşılaşmalarımızda aklımdan bir iki sefer; ‘Bir fırsatını bulsam da kendisinden benim de ders almak istediğimi söylesem veya aralarındaki hukuka ve dostluğa dayanarak bunu hocama söyletsem!’ gibi düşünceler de geçmişti. Fakat bunun had bilmezlik olacağını, olmayacak bir şey için hocamı araya koyup onu da zor durumda bırakmamın yakışık almayacağını düşünerek böyle bir şeye de cüret ve cesaret edememiştim. Abdurrahman Gürses Hocanın o çok vakûr, ciddi, ağır ve cerbezeli hâli de cesaretimi kırıyordu. Ben bu tereddütler, karmaşık düşünceler ve kararsızlıklar içinde kıvranıp dururken, birden bire bence çok olağanüstü bir gelişme oldu. Hiç umulmadık ve beklenmedik bir şekilde, Allah’ın lütfu ve keremiyle ben de Kur’ân ta’limi için Abdurrahman Gürses Hocanın rahlei tedrisine diz çökebildim. Böyle bir olay, İstanbul İmam Hatip Okulunda ne daha önce, ne de daha sonra bir daha tekrarlanmadı.

Zannederim, 1973 yılıydı. Bir gün okul müdürlüğü, arzu eden okulumuz öğrencilerine günlük mûtat ders programından sonra Beyazıt Camii Başımamı Abdurrahman Gürses Hocanın Kur’ân ta’limi ve tashihi hurûf dersi vereceğini ilan etti. Anonsu duyduğumda kulaklarıma inanamadım. Korka çekine okul idaresine gittim ve Abdurrahman Gürses Hocanın yalnız üst sınıf öğrencilerine mi, yoksa sınıf farkı gözetilmeksizin herkese mi ders vereceğini sordum. İdareden bana isteyen herkesin derse katılabileceği söylenince sevinçten uçacak gibi oldum ve hemen o anda başvurumu yaptım.

Abdurrahman Gürses Hoca gibi büyük bir kurrânın, eşi bulunmaz bir Kur’ân okuma üstadının benim gibi hafız bile olmayan basit ve sıradan öğrencilere de ders vermeyi kabul etmesi çok büyük bir fedakârlık, çok büyük bir lütuf, kerem ve tevazu örneği idi. Benim gibi öğrenciler açısından da inanılmaz ve büyük bir şanstı. Okul yönetimi kendisine böyle bir teklifte bulunmuş o da hiç itiraz etmeden hemen kabul etmişti.

Ben o zamana kadar Abdurrahman Gürses Hocanın yalnızca hafızlara ve aşere, takrib gibi çok üst düzey kıraat ilmi okuyanlara ders verdiğini sanıyordum. Fakat daha sonraları Abdurrahman Gürses Hocayı daha yakından tanıyınca, bu düşüncemin yanlışlığını anlamış oldum. Aslında Ali Yakup Hoca, Abdurrahman Gürses Hoca, Emin Saraç Hoca gibi eski hocaların, kendilerine eski hocalarından, üstatlarından intikal etmiş bir düsturları vardı. Onlar, Arapçası “*Lâ talebe velâ râdde velâ iddihâre*” yani “Kimseden hiçbir şey istemeyeceksiniz, size geleni ve sizden bir şey isteyeniyi reddetmeyeceksiniz, para yığıp biriktirme hevesine kapılmayacaksınız!” şeklinde ifade edilen bir ilkeyi, öğüt ve nasihati kendileri için en önemli ve unutulmaz hayat düsturu hâline getirmişler ve sıkı sıkıya uygulamışlardı. Onlar kendilerinden bir şey okumak ve öğrenmek isteyeniyi kim olursa olsun asla geri çevirmezler, okuttukları talebelerden en ufak bir ücret ve maddî karşılık kabul etmezler, hatta kendileri öğrencilerine maddî yardımda bulunmaya çalışırlardı. Kıraat ilmini bütün dallarıyla ve incelikleriyle çok iyi bilen, son devrin, belki de bütün devirlerin en iyi, en büyük Kur’ân okuma üstatlarından biri olan, Reîsü’l-Kurrâ Abdurrahman Gürses Hoca da, meğer kim olursa olsun ve hangi seviyeden olursa olsun kendisine, “Ben sizden okumak istiyorum” diyen kimseyi boş çevirmez; hangi durumda ve seviyede olursa olsun elinden geldiğince

herkese zaman ayırmaya ve herkesle meşgul olmaya çalışmış. Ona derse gelen herkes, kâbiliyeti ve kapasitesi oranında ondan mutlaka çok yararlanırdı. Kur'ân okumayla ilgili ondan çok şeyler alır ve öğrenirdi.

Ben de önce İmam Hatip Okulunda düzenlenen ve üç-üç buçuk ay kadar süren kursa devam ettim. Bu kurs benim için çok verimli ve faydalı olmuş, kıraatim eskisine nazaran bir hayli düzelmişti ama bana göre pek yeterli olmamıştı. Okuldaki kurs programı bittikten sonra, eksiklerimi tamamlayabilmek için kendisinden daha fazla ders almak istediğimi söylediğimde, bunu da memnuniyetle kabul etti ve bazı akşamlar Beyazıt Camii'nde benim seviyemdeki talebelerine verdiği derslere katılabileceğimi söyledi. Böylece bir müddet daha Abdurrahman Gürses Hocanın derslerine devam ettim. Beyazıt Camii bizim eve çok yakın olduğundan, bu derslere devam etmenin benim için hiçbir zorluğu ve sıkıntısı yoktu.

Abdurrahman Gürses Hocadan *ta'lîm ve tashîh-i hurûf* okuduğumu öğrenen Ali Yakup Hocam bu habere çok sevinmişti. Zaman zaman bana Kur'ân okutup dinler, bu alandaki gelişmelerimi de tâkip eder;

– Aferin oğlum Mustafa! Ne güzel! Değişik hocalardan, üstatlardan bir şeyler öğrenmeye çalışmak, her çiçekten bal almak gibi güzel bir şeydir. Hep böyle ol ve böyle devam et! gibi teşvik edici sözlerle memnuniyetini ve takdirlerini dile getirirdi.

ZAMANIMIN BEREKETLENMESİ

Ali Yakup Hocamla tanıştıktan sonra benim vaktime de çok büyük bir bereket gelmişti. Pek çok şeye, değişik etkinliklere, çok farklı konularla ilgilenmeye, kitaplar okumaya, konferanslara, seminerlere, derslere, kurslara vs. katılmaya

da fırsat bulabiliyordum. O zamanlar, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de materyalizm, kapitalizm, komünizm, sosyalizm, Marksizm, faşizm gibi çağımızı derinden etkileyen değişik ideolojiler, felsefi, siyasî, sosyal, ekonomik düşünce ve görüşler çok etkin ve etkiliydi. Çoğu gençler gibi ben de bunları anlamaya çalışıyor; ilgi, alaka ve merakımı tatmin etmek için, abuk subuk sayılabilecek olanlarına kadar elime geçen her yayını okumaya gayret ediyordum. Sırf kendi başıma olsam kuşkusuz bu özensiz ve maymun iştahlı tutumum, maruz kaldığım aşırı bilgi kirliliği bana faydadan çok zarar verebilir, ruh ve fikir dünyamı alt üst edebilirdi. Çok şükür ki benim kafamın takıldığı her soruda ve karşılaştığım her sorunda başvurabileceğim bir adresim vardı.

Önceleri bendeki bu ilgi dağınıklığının, gereksiz ve anlamsız sayılacak böyle boş şeylere kafa yormamın hocam tarafından hiç hoş karşılanmayacağını; belki de bana darılabileceğini, kızabileceğini düşünmüş, bu yüzden kafama takılan, cevap bulmakta zorlandığım soruları ve sorunları ona açmakta bayağı çekingen davranmıştım. Fakat bir iki yoklamanın ardından hocamın benim bu konulara ilgi duymama kızmak bir yana, kendisinin de bütün bu ideolojiler, doktrinler, felsefi görüşler, fikir akımları konusunda da neredeyse bilmediği hiçbir şeyin olmadığını hayretle gördüm. Üstelik onun bilgileri benimki gibi öyle bölük pörçük, darmadağınık bilgiler de değildi. Kendisi bu konularda da son derece sistemli, düzenli, derli toplu, gerçekçi, somut ve ayağı yere basan bilgi ve kültüre, ilginç ve çok önemli değerlendirmelere sahipti. O, bu konular üzerinde benim tahmin edemeyeceğim, hafsalamın alamayacağı kadar büyük emekler, çabalar harcamış, olağanüstü mesai sarf etmişti.

O zamanlar İmam Hatip Okullarında felsefe ve mantık dersleri de vardı. Bu derslerin oldukça kalın ve kapsamlı

kitaplarını görünce bayağı gözüm yılmış, bunların altından nasıl kalkabileceğimi düşünmeye başlamıştım. Kitapları alıp hocama götürdüğümde, kitapların içeriğine şöyle bir baktı. Bunların işlediği konuları; filozof ve düşünürleri, felsefi görüş ve ekolleri; bunların benzer ve birbirine zıt görüşlerini; birbirlerini nasıl ve ne kadar etkilediklerini, tarihî geçmişleriyle birlikte ve sistemli bir şekilde; üstelik de iki üç saat gibi kısa bir süre içerisinde bana özetleyiverdi. Öyle de güzel anlattı ki; bu derslere uzun uzadıya çalışmama gerek bile kalmadı. Kısa bir göz gezdirmeye beni, en yüksek notları alabilecek bir bakış açısına ve düzeye ulaştırabilmişti. Hoca, bütün hatırı sayılır filozofları, onların görüş ve düşüncelerini, felsefi akımları, dünya üzerinde etkili olabilmış bütün siyasî, sosyal ve ekonomik fikirleri, görüşleri, düzenleri, rejimleri, sistemleri, ideolojileri üstelik de bunların teori ve pratikleriyle, tarihsel gelişimleri ve uygulamalarıyla, tutarlı ve tutarsız taraflarıyla, kuvvetli, zayıf, hatta gülünç pek çok yönleriyle çok iyi tanıyor ve biliyordu. Ondaki bu çok yönlülük, bu kadar farklı şeyleri okumasına ve bilmesine rağmen, şahsiyetindeki bu oturmuşluk, bu tutarlılık beni bir kere daha kendisine hayran bırakmıştı. Okuduğum, dinlediğim, duyduğum, gördüğüm, düşündüğüm, araştırdığım her konu üzerinde kafama takılanları, tereddütlerimi, şüphelerimi, rahatça ona sorabiliyor, kendisiyle rahatça konuşabiliyor, hatta tartışabiliyordum. Bu da bana çok büyük bir medenî cesaret ve rahatlık sağlıyordu. Sorularım ve sözlerim ne kadar basit, saçma, yersiz bile olsa, o bana hiç kızmaz, aksine açık sözlülüğümü, içi dışı bir davranmamı memnuniyetle karşılardı.

O, bana bir yandan İslam'ın sağlam, doğru ve güzel ölçülerini, kriterlerini tam ve doğru olarak öğretmeye, öğrendiklerimi samimiyetle yaşamamı sağlamaya çalışıyordu. Diğer

yandan da hiçbir zaman düşünmekten, araştırmaktan, sorgulamaktan, kafamdaki sorulara ciddiyetle cevap aramaktan korkmamayı, düşüncelerimi kısıtlamamayı, aklımı, fikrimi, gönlümü başkalarının hegemonyası ve ipoteği altına vermemeyi öğütüyordu. Aklımı, mantığımı özgürce ve doğru biçimde kullanabilmeyi; sağlam verilere, delillere, kanıtlara dayanarak sistemli bilgilere ulaşabilmeyi; sahip olduğum fikir, düşünce ve kanaatleri de her zaman test edip sorgulamayı tavsiye ediyordu. Çok doğru, güzel ve isabetli de olsa, başkalarına ait, basmakalıp sözleri nakletmemden pek hoşlanmaz; bunun yerine, yanlış, eksik ve yarım yamalak da olsa üzerinde fikir yorarak, düşünerek, çalışarak ulaşabildiğim bana ait düşüncelerimi, fikir ve kanaatlerimi dinlemeyi; bunlar üzerinde konuşmamızı, tartışmamızı ve fikir alışverişinde bulunmamızı tercih ederdi.

O zamanlar İstanbul'da fikrî hayat çok canlı ve hareketliydi. Evimizin yakın çevresinde yoğun kültürel, sanatsal etkinlikler, ilmi ve fikrî konferanslar olurdu. Hocamla tanıştıktan sonra bunlardan ilgimi çekenlere ve önemli gördüklerime de katılmaya ve yararlanmaya başladım. Örneğin, bizim eve Kubbealtı Cemiyeti, Küllük ve Çınaraltı Kıraathaneleri en çok beşer dakikalık, Millî Türk Talebe Birliği on dakikalık bir yürüme mesafesindeydi. Kubbealtı Cemiyeti'nde her salı ve cuma günü Türkiye'nin önde gelen ve tanınmış ilim, fikir ve sanat adamlar düzenli konferanslar verirdi. Ben de bunları kaçırmamaya çalışırdım. Haftanın belli günleri ve akşamları Millî Türk Talebe Birliği bünyesindeki Sinema Kulübü, Spor Kulübü, Orta Öğrenim Komitesi gibi kulüp ve komitelerin faaliyetlerine katılıyordum. Cıvarda bazı sanatçılar, haftanın belli günlerinde ilgili ve meraklılarına ücretsiz mûsikî, hat, ney gibi dersler ve kurslar da veriyorlardı.

Her şeyi aynı anda yapabilmek, her işte ve her aktivitede

aynı oranda başarı ve ilerleme kaydedebilmek elbette mümkün değildi. Her nedense, hocamla tanıştıktan sonra içimde her güzel şeyi öğrenmeye karşı büyük bir heves, arzu, istek ve açlık uyanmıştı. Zaman darlığı yüzünden bunların hepsine düzenli olarak devam edemiyor, dolayısıyla hepsinde arzu edilir düzeyde ilerleme kaydedemiyordum. Fakat sırf bu çevrelere girip çıkmak, belli bir süre de olsa buraların havasını koklamak bile bana çok şeyler katıyor; en azından belli bir kültürel birikim kazandırıyor. Artık sinemaya, tiyatroya, sinema filmlerine ve tiyatro oyunlarına bakışım ve ilgim de şekil değiştirmişti. Rasgele her filme, her oyuna gitmek yerine çok seçici davranıyor, sanat düzeyi ve içeriği belli bir seviyenin üzerindeki tercih etmeye çalışıyordum. MTTB (Millî Türk Talebe Birliği) Sinema Kulübündeki arkadaşlarla kendi çapımızda sinemayla artık bir sanat dalı olarak da ilgileniyorduk.

SEVİMSİZLİKTEN SEVİMLİLİĞE GEÇİŞ

Ali Yakup Hocamla normal ve programlı derslerimizin yanında ondan öğrendiğim hayat dersleri de benim için çok önemli, gerekli ve yararlıydı. O, benim için aynı zamanda kendisinden çok şeyler öğrendiğim, hayatıma düzen, anlam ve önem katan çok iyi ve gerçek bir rehber durumundaydı. Sonradan anlayabildiğim kadarıyla ben, Ali Yakup Hocamı tanımadan önce, bazı hallerim, tavırlarım, tutum ve davranışlarım yüzünden pek beğenilmeyen, sevilmeyen, hoş gitmeyen, bazılarına çok itici, soğuk, antipatik gelen, kötü enerji veren bir çocukmuşum. O zamanlar ben bunun hiç farkında ve ayırdında değildim. Böyle bir durum olduğumu, ben de değişik vesilelerle, çok sonraları, yavaş yavaş ve başkalarından öğrendim. Çünkü insan, kendi yüzünü göremediği gibi, kendi hatasını, kusurunu, eksikliğini de kendisi göremezmiş.

Bunları tanıyıp, öğrenip düzelttikçe başta ailem, annem, babam, dost ve arkadaş çevrem olmak üzere herkesle olan ilişkilerim de düzeldi, iyi ve olumlu bir mecraya girdi.

Hocamı tanımadan önce bende bulunan, hata, kusur ve yanlışlıklarımın onun sayesinde nasıl düzeldiğini, eksiklerimin nasıl tamamlandığını şu hatıram ile anlatmam yeterli olabilir:

Okulumuzun son yıllarına doğru en sevdiğim ve çok samimi olduğumuz yakın arkadaşlarımdan birisi bana şöyle bir soru sordu:

– Mustafa kardeşim! Şimdi ben sana; ‘Sen, benim bu dünyada en çok sevdiğim, en samimi ve candan arkadaşısın!’ desem, bana inanır mısın?

– Tabii inanırım kardeşim! Niye inanmayacağım? Çünkü gerçekten, sen de benim için öylesin!

– Peki ya ben sana; ‘Sen bir zamanlar benim hayatta çok gıcık ve kıl olduğum, hiç sevmediğim, hiç hoşlanmadığım tiplerden biriydin!’ desem, ne dersin?

– Ne diyeyim kardeşim? Tabii buna çok şaşırıyorum ve üzülürüm doğrusu ama sebebini de bilmek isterdim. Ben sana ne yaptım; benden ne kemlik, ne kötülük gördün de bana bu kadar gıcık oldun?

– Biliyor musun; işin esas ilginç ve garip tarafı da burası?! Doğrusunu istersen, ben senden hiçbir kemlik, kötülük görmemiştim. Üstelik biz, o zamanlar seninle farklı şubelerdedik. Dolayısıyla pek yakın ve yoğun bir ilişkimiz de yoktu. Fakat her nedense uzaktan uzağa sana çok illet, gıcık ve kıl oluyordum. Sebebini hâlâ anlayabilmiş değilim. Belki hiçbir sebebi de yoktu. Ama neden bilmiyorum; sen benim çok sinirime dokunuyordun. Artık tipinden miydi, halinden, tavrından mıydı, bakışından, duruşundan mıydı, yoksa hiç bir

sebebi yoktu da senden değil, benden kaynaklanan bir durum mu vardı; hâlâ çözebilmiş değilim. Hatta zaman zaman kendi kendime; ‘Yahu şu gıcık çocuk, bana bir şey söylese, bir şey yapsa veya takılsa da bu bahaneyle şunun ağzını burnunu bir kırsam, dağıtsam, bir güzel dövsem!’ diye düşündüğüm bile olmuştur. İyi ki de öyle bir şey olmamış. Sonra nasıl olduysa oldu; bu sefer de sen benim en çok sevdiğim, saydığım, güvendiğim, inandığım arkadaşım oldun. Bunun da sebebini ve nasıl olduğunu yine anlayabilmiş değilim. Senin hakkında ne kadar yanıldığımı anladıktan sonra, bu sefer de o zamanki düşüncelerimden dolayı çok büyük utanç ve pişmanlık duymaya başladım. Bunları şimdi, o zamanlar sana karşı içimde beslediğim bu haksız ve insafsız duygu ve düşüncelerim nedeniyle, beni bağışlaman ve hakkını helal etmen için anlatıyorum.

– Helal olsun kardeşim! Demek ki o duygu ve düşünceler, senin kendi elinde olan şeyler değilmiş. Kim bilir, belki de benim hakkımdaki o olumsuz düşünce ve kanaatlerin, benden yayılan kötü bir enerji, bende gördüğün bazı olumsuz hal ve hareketler, tutum ve davranışlar yüzünden oluşmuştur.

– Her neyse! Çok şükür seninle helalleşmiş oldum. Yoksa ömrüm boyunca içime dert olacaktı...

Benim, Ali Yakup Hocamdan öğrendiğim şeylerden birisi de; olaylara ve insanlara empati duygusuyla yaklaşmamaydı. Yani her şeye sırf kendi açımdan değil, kendimi karşımdakinin yerine de koyarak bakabilme duygusu, düşüncesi ve tavrıydı. Hayatım boyunca yaşadığım acı olay ve tecrübelerde, karşılaştığım türlü sıkıntı ve problemlerde, muhatap olduğum gıcıklık, soğukluk, antipati ve tersliklerde, uğradığım bütün zulüm, haksızlık ve kötülüklerde önce başkalarını suçlamak ve sorumlu tutmak yerine; empati yapmayı, kusuru önce kendimde arayarak karşımdakine daha insaflı, tole-

ranslı ve hoşgörölü bakmayı da ben ondan öğrenmişim. Daha önceleri bundan epeyce mahrum olduğum, bu sevgili arkadaşımın anlattıklarından da kolayca anlaşılıyordu. Bu arkadaşımın bana bu kadar çok gıcık, illet ve kıl olması, herhalde sırf onun kendi kusuru ve kabahati olmasa gerektir. Bunu hazırlayan etkenler arasında, kuşkusuz benden kaynaklanan pek çok sebepler, kusurlar, eksiklikler, yanlışlıklar ve hatalar da rol oynamıştır. Beni onun gözünde en sevimsizden, en sevimliye çeviren etkenlerin temelinde ise Ali Yakup Hocadan aldığım eğitim ve terbiye vardı.

SORAMADIĞIM SORULARIMA CEVAPLARI

Her insanın elbette bazılarına sevimli, bazılarına sevimsiz, bazılarına sempatik, bazılarına da antipatik, gıcık gelebilecek halleri, tutum ve davranışları olabilir. Hayatta her şey insan içindir. Bu yüzden, insanın başına gelebilecek, insanın karşılaşacağı hiçbir şeye de şaşmamak gerekir. Fakat insanların başkalarına karşı hissettikleri antipati her zaman benim bu sevgili arkadaşımınki gibi zararsız ve sakıncasız olmuyor. Özellikle de insanın öğretmeni, annesi, babası, üstü, amiri gibi kimselerin kendisini gıcık, antipatik, sevimsiz görmeleri, ona çok ağır bedeller ödetebilir. Ona hak etmediği çok büyük zararlar verebilir. Bazen insan ne kadar uğraşılıp, didinse de bunları önleyebilmesi, kaçınabilmesi, bu zararlardan kurtulabilmesi de pek mümkün olamaz. Hayatım boyunca, ben de bu tür haksız muamelelere çok muhatap olmuşumdur. Örneğin, hocama derse devam ettiğim dönemde, İmam Hatip Okulundaki meslek dersleri öğretmenlerimizden birinin çok haksız, insafsız, bile bile yaptığı, çok açık zulüm niteliğindeki bir tavrı ve tutumu bana çok ağır gelmişti. Bu, ne kendime, ne de bir başkasına hiç yakıştıramadığım ve açıklayamadığım, haklı ve makul

bir gerekçe de bulamadığım bir muameleydi. Ne kadar empati yapsam; kendimde bir hata, kusur, günah arasam da bana yapılanı bir türlü kabullenemiyordum. Herhalde kafamda fazla idealize ettiğim için; bu okulda ve bu okulun bir öğretmeni tarafından böyle bir şey yapılamaz zannediyordum. Onun için de üzüntüm kat kat artmış, bu haksız muamele çok ağırıma gitmiş, günlerce etkisinden kurtulamamıştım. Benim en sevdiğim derslerden biri Peygamberimizin hayatını konu edinen Siyer-i Nebî dersiydi. İkinci dönem iki yazılı olmuştuk ve ben bu yazılıların birinden dokuz, diğerinden de on almıştım. Birinci dönem karne notum da dokuzdu. Üçüncü yazılıyı oluyorduk. Sınavın sonlarına doğru öğretmen gelip sınav kâğıdımı aldı. Ne olduğunu tam olarak anlayamadım. Meğer yanımdaki arkadaşşıma kopya verdiğimi, kâğıdıma baktırdığımı düşünmüş. Olayı çok umursamadım ama soruların hepsini cevapladığım hâlde bana sınavdan sıfır verdi. Bununla da yetinmemiş, diğer iki yazılıdan not ortalamam dokuz buçuk olmasına rağmen karne notumu bir olarak vermişti. Hâlbuki kopya verme veya kopya çekme gibi bir olay olmamıştı. Üstelik esas suçlu sayılması gereken, benden kopya çektiğini iddia ettiği arkadaşşıya hiçbir işlem yapmamıştı. Olup bitenleri gelip bütün teferruatıyla Ali Yakup Hocama da anlattım. Bu olaydan yola çıkarak anlamakta ve anlamlandırmakta ve kabul etmekte güçlük çektiğim, dert ettiğim başka konularla ilgili de hocama bazı sorular sordum. Hocam, beni dikkatle dinledi, önce uygun sözlerle yatıştırmaya ve teselli etmeye çalıştı. Sonra da sorularımı genel hatlarıyla cevaplandırmaya geçti.

Bana insanın hayatta böyle şeylerle karşılaşmasının çok normal olduğunu; insanların türlü türlü olduklarını; kimse-nin kılık kıyafetine, dış görünüşüne, güler yüzüne vs. bakıp aldanmamak gerektiğini söyledi. Yüzü dost, özü düşman

olanları seçip ayırabilmenin pirinç içindeki beyaz taşları ayıklamaktan çok daha zor, ama çok da önemli olduğunu anlattı. Çünkü bunların öbürlerinden çok daha tehlikeli olduğunu; Fransız düşünür Volter'in bile; 'Ya Rabbi! Sen beni dostlarımdan korusun! Ben düşmanlarıma yeterim!' sözüyle dost görünüşlü düşmanların ne kadar tehlikeli ve zararlı olduğunu ifade etmeye çalıştığını belirtti. Kendisinin de hayatı boyunca en büyük zararları dış görünüşlerine, kılık kıyafetlerine bakıp da güven duyduğu, tedbir alma ve uyanık olma lüzumu hissetmediği dindar görünüşlü sahte Müslümanlardan gördüğünü, en büyük kazığı onlardan yediğini anlattı. Ama yapılacak bir şey olmadığını; bunların hayatın gerçekleri olduğunu; bu gibilerin şerlerine karşı dikkatli olmaktan ve Allah'a sığınmaktan başka çare olmadığını söyledi. Öte yandan böyle olayların benim için aynı zamanda bir eğitim olduğunu; böylece bu dünyada hiçbir şeye şaşmamak, hayret etmemek gerektiğini daha erken öğrenebileceğimi; bunları fazla kafama takmamamı, dert etmememi belirtti. Fakat yaşadığım olay beni o kadar etkilemişti ki, hocamın söylediklerini bile tam olarak anlayacak, algılayabilecek ve muhakeme edebilecek durumda değildim. Dokunsalar ağlayacak kadar sinirliydim. Hocam durumuma şöyle bir bakıp, kafamı ders okuyabilecek kadar toparlayamayacağımı anlayınca bana;

– İstersen bugün seninle 'Osmanlıca' yazı çalışalım! Ne dersin? dedi. Ben de;

– Peki! dedim.

Hocam, kitaplığından Ziya Paşa'nın *Terkibi Bend*'ini çıkardı. Her zamanki gibi o okuyor, ben de 'Osmanlıca' olarak yazıyordum. Birkaç beyit yazdıktan sonra baktım ki hocam, bana sırayla veya rast gele beyitler yerine; benim o günkü ruh halime ve durumuma uygun, derdime derman, üzüntü-

me teselli ve sorduğum sorulara cevap olabilecek türden olanlardan seçip yazdırıyor. Bunu anlayınca bir yandan beyitlerin imlalarını doğru yazmaya çalışırken, bir yandan da anlamları üzerinde daha dikkatli düşünmeye başladım.

*Âsûde olam dersen eger gelme cihâne,
Meydana düşen kurtulamaz sengi kazâdan!*

(Eğersiz başım dinç olsun, dertsiz, kedersiz olayım diyen biriysen, bu dünyaya hiç gelmemen gerekirdi. Çünkü bu dünya meydanına düşenler, kazâ ve belâ taşlarına, oklarına hedef olmaktan asla kurtulamazlar!)

*Ekser kişinin sûretine sûreti (yolu dış görünüşüne) uymaz,
Yâ Rab; bu ne hikmettir, ilâhî bu ne hâlet!*

*Sâdık görünür kisvede erbâbı hıyânet,
Mürşid sanılır vehlede ashâbı dalâlet!*

*Dehri arasan binde bir âdem bulamazsın,
Âdem görünen hârları (eşekleri) âdem mi sanırsın!*

*Hayr umma eger sadrı cihân olsa da bilfarz,
Her kim ki hasaset (alçaklık) ola ırk u güherinde!*

*İnsana sadakat yaraşır görse de ikrah,
Yardımcısıdır doğruların Hazreti Allah!*

*Âdem olanın hayr olur âdemlere kastı,
İnsanlığa insanda budur işte delâlet!*

*Âdem ona derler ki garazdan ola sâlim,
Nefsinde dahi eyleye icrâyı adâlet!*

*Zâlim yine bir zulme olur giriftâr,
Elbette olur ev yıkanın hânesi viran!*

*Sabret siteme, ister isen hüsnî mükâfât,
Fikreyle ne zulm eylediler Yusuf'a ihvân!*

*Zalimlere bir gün dedirir kudreti Mevlâ,
Tallâhi lekad âsârakellâhu aleynâ!*

(Allah'ın gücü, kudreti, er veya geç, bir gün zalimlere; 'Ye-min olsun, kuşkusuz Allah seni bize üstün kılmış!' dedirir).

Hocam, önce bana yazdırdığı beyitlerdeki imlâ hatalarımı düzeltti. Sonra bana bu beyitlerde şairin neler anlatmaya çalıştığını, benim bunlardan neler anladığımı sorarak, bu beyitlerle ilgili açıklamalarımı ve yorumlarımı dinledi. En sonunda da benim anlamakta ve açıklamakta yetersiz kaldığım yerleri bana, benim hiç düşünemeyeceğim yönleriyle ama çok iyi anlayabileceğim bir şekilde ve çok güzel açıkladı.

Hocamın özellikle seçtiği, benim o günkü ruh halime son derece uygun beyitleri yazdıkça, okudukça, hele bir de hocamın açıklamalarını dinledikçe; bütün dertlerimin, kederlerimin, üzüntülerimin dağıldığını, çok rahatladığımı ve ferahladığımı hissediyordum. O günkü yazı çalışmamız benim için tam bir terapi yerine geçmiş, çok da verimli olmuştu. Öyle ki; ders sonunda neredeyse kafamda cevapsız hiçbir soru, gön-lümde, ruhumda hiçbir dert, keder, üzüntü ve tasa kalmamış, bu arada ve bu vesileyle pek çok yeni, faydalı, eğitici, öğretici şeyler de öğrenmiştim.

Hocam bu beyitlerin sadece kuru anlamlarını açıklamakla yetinmiyor, bunların ardındaki, işaret ettiği ve değindiği çok engin ve zengin dînî, fikrî, kültürel birikimi de vermeye çalışıyordu. Örneğin; şâir, insanın en yakınlarından bile hiç beklemediği zulümler, haksızlıklar, kötülükler görebileceğini; bunlara karşı vereceği mücadele, göstereceği sabır, tahammül ve Allah'a tevekkülle çok büyük derecelere ve mertebelere de erebileceğini, son iki beyitte de Hz. Yusuf'la kardeşleri arasında geçen ibretli olaylara gönderme yaparak ve Yusuf Sûresinin bir ayetini iktibasla çok kısa ve öz bir şekilde anlatabilmişti.

Zulüm ve haksızlıklara uğramak elbette hiç kimsenin isteyebileceği ve arzu edebileceği bir şey değildir. Ama bunlar insana görünürde bazı zararlar, sıkıntılar, üzüntüler verse, hele hiç ummadığı, beklemediği çok yakınlarından olunca çok daha ağır gelse de; bunlara karşı sabretmesini, direnmesini ve mücadele etmesini bilen Müslüman, Hz. Yusuf kıssasında olduğu gibi en sonunda karlı çıkacak, bunlardan çok büyük hayırlar ve kazançlar da elde edebilecektir. Yusuf'u kuyuya atmak ve köle olarak satılmasına sebep olmak gibi ona çok büyük kötülükler yapan kardeşleri, bu kötülüklerine rağmen; belki de bu kötülükleri yüzünden onun maddî ve manevî bakımlardan çok büyük nimetlere, devletlere, derecelere ve makamlara eriştiğini görünce onun üstünlüğünü ve kendi hatalarını kabul ve itiraf etmek zorunda kalmışlardı. Allah, Yusuf Aleyhisselamla kardeşleri arasında geçen ibretlik olaylardan bazılarını Kur'ân-ı Kerîm'inde müstakil ve uzunca bir sûrede uzun uzadıya ve detaylı olarak anlatarak, bizden de bunlardan dersler çıkarmamızı öğütüyor. Bu elbette boşuna ve anlamsız değildi. Hocamın bana yazdığı ve açıkladığı bu beyitler, özellikle o gün bana çok anlamlı gelmişti.

Bu dünyada herkesin başına, üstelik de hiç ummadığı, beklemediği yerlerden ve kimselerden, hatta en çok sevdiği yakınlarından bile akla hayale gelmedik zulüm ve haksızlıklar, olumsuzluklar, acılar, sıkıntılar, felaketler, bela ve musibetler gelebilir. Nitekim Allah, Kitab'ında da buna işaret ederek; "Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir fitnedir (sınama, deneme, imtihan vesilesidir). Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır." (Teğâbün Sûresi, 15) buyuruyor. Fakat mümin; başına gelen her dert, bela, musibet, zulüm ve haksızlığın gelip geçici olduğunu; onu olgunlaştırdığını; bunlar ne kadar büyük, dayanılmaz ve altından kalkılmaz

görünse de Allah'ın yardımı, ihsanı, lütuf ve keremiyle bir gün bitip tükeneyeceğini; er geç Allah'ın kendisine bir çıkış yolu ihsan edeceğini çok iyi bilir. Bunları görüp yaşamının ona zarardan çok fayda; kaybettirdiklerinden çok kazanç; ödediği bedellerden çok ödül kazandıracığına inanır; hiçbir zaman da Allah'ın rahmetinden asla ümidini kesmez.

Ders çıkarıp ibret alabilenler için başa gelen musibetler, karşılaşılan kötülükler, acılar, sıkıntılar ve felaketler; iyi, güzel, tatlı ve mutlu olaylardan çok daha faydalı, eğitici, öğretici ve yetiştirici olabilir. Camekânda yetişen ağaç dayanıksız olacağı gibi; sıkıntıları/felaketleri yaşamadan, bunların üstesinden gelmeyi, altından kalkmayı öğrenmeden insanın sağlıklı bir şekilde yetişip olgunlaşabilmesi mümkün olmaz. Şöyle bir geri dönüp baktığımda yaşadığım tatsız ve acı olayların, kötü sürprizlerin, zulüm ve haksızlıkların benim için de çok daha eğitici ve öğretici olduğunu; bunların çoğu gerçekleri, hem de oldukça erken yaşlarda anlayabilmeme yardımcı olduklarını rahatlıkla görebiliyorum.

Önemli olan, insanın başına kaza, belâ, dert, sıkıntı gelip gelmemesi değil; bunların altından güçlenerek kalkabilmektir. Bunlardan faydalı sonuçlar, dersler, ibretler çıkarabilmek; yeni ve faydalı şeyler öğrenebilmek, çıkarılması gereken dersleri çıkarabilmenin yollarını öğrenmek ve bilmektir. Bu da öyle kolayca ve kendiliğinden kazanılabilecek bir hüner değildir. Bunun için, özellikle genç nesillerin Ali Yakup Hoca gibi rehberlere ihtiyaçları vardır. Ben hangi sorunla karşılaşsam hemen ona koşar, ona danışır, onu dinler, ondan sonra da onun söyledikleriyle daha bir güçlenmiş, kuvvetlenmiş, rahatlamış, yeni şeyler öğrenmiş; her sorunla baş edebilecek, her belanın karşısına dikilebilecek gücü ve cesareti kendimde toplamış olarak onun yanından ayrıldım. Karşılaştığım sorun ve sıkıntı ne kadar büyük ve bence

ne kadar önemli olursa olsun, onun yanından çıkarken; 'Yahu bu iş iyi ki başıma gelmiş! Ne kadar yeni ve güzel şeyler öğrenmeme ve kazanmama sebep oldu!' diyelim gelirdi...

OKUL HAYATIMA YANSIMALAR

Benim hayatım boyunca Ali Yakup Hocam kadar etkilenmişim başka bir kimse olmamıştır. Ben yapı olarak çok fazla etki ve telkin altında kalmaya müsait birisi değilim. Buna rağmen, o beni yeni baştan inşa etmiş, etkileyebilmiş, değiştirebilmiş ve dönüştürebilmişti. Onu tanımadan önceki hâlim, hayatım ve düşüncelerimle onu tanıdıktan sonrakiler arasında her bakımdan inanılmaz, olağanüstü ve çok şaşırtıcı farklılıklar oluşmuştu. Onu tanıdıktan sonraki ben, artık o eski ben değildim. Bu durumun da, okuldaki hocalarım ve arkadaşlarım başta olmak üzere herkes farkındaydı.

Eski tembelliklerimden, haylazlıklarımın, faydasız, gereksiz ilgi ve alakalarımın gittikçe uzaklaşmış; kendime o zamana kadar hiç ilgi duymadığım çok daha faydalı, gerekli, farklı ve yeni ilgi alanları bulmuş ve onlara yönelmişim. Öğretmenlerimin ve arkadaşlarımın bana karşı tutum ve davranışları günden güne olumlu yönde değişmişti. Onların bana karşı duydukları eski antipatilerin yerini her geçen gün biraz daha artan bir sempati, sevgi ve ilgi; uzaklıkların, soğuklukların yerini ise candan, samimi ve sıcak dostluklar ve yakınlıklar almıştı. Bende bu çok ilginç ve imkânsız sayılabilecek olağanüstü değişikliklerin tek sebebi Ali Yakup Hocamdı. Hocam sayesinde okul derslerim de düzelmiş, yavaş yavaş okuldaki öğretmenlerimin önemli bir kısmının en çok sevdikleri öğrencileri arasına katılmışım.

Sınıfta, hemen herkesin zayıf aldığı bir Arapça sınavından sadece ben ve Ekrem isimli bir arkadaşım iyi not alabilmıştık. Bu durum, büyük bir hevesle ve gayretle bize bir şey-

ler öğretmeye çalışan Arapça hocamızın hiç hoşuna gitmemişti. Notları okuduktan sonra hoca keyifsiz bir şekilde o günkü dersini anlatmaya başladı. Bir ara sınıfın farklı yerlerinden bazı öğrenciler bir şeyler sormak için;

– Hocam, hocam, hocam! diye parmak kaldırıp söz istediler. Sınıfın neredeyse tamamına yakınının zayıf not almasına çok içerlemiş ve canı çok sıkılmış olan hocamız;

– Susun bakiim! Siz, bana hocam demeyin! Ben sizi talebeliğe kabul etmiyorum. Bu sınıfta bana sadece iki kişi ‘hocam’ diyebilir; siz diyemezsiniz! Ben, bu sınıfta sadece Mustafa ile Ekrem’in hocası olmayı kabul ederim, diyerek onları susturmuştu.

Ali Yakup Hocamı tanımasaydım böyle güzellikleri yaşayabilmem asla mümkün olamaz, benim için bunlar hayal bile edilemezdi. Bendeki bütün olumlu ve güzel değişikliklerin sırrı Ali Yakup Hocam’daydı. Ben hayatımdaki her güzel ve iyi şeyi, onun gibi örnek ve gerçekten adam gibi adam birini tanımama borçluydum. Eğer onu tanımamış olsaydım; bunların ve burada sayıp söyleyemeyeceğim daha pek çok iyi ve güzel şeylerden, nimetlerden hiç birisine ulaşamazdım. Burada, sadece bir bölümüne, tahdisi nimet kabilinden kısaca da olsa değinmeyi, yerine getirilmesi gereken bir vicdan borcu ve yükümlülük olarak görüyorum.

HOCAMDAKİ EMPATİ DUYGUSU

Ali Yakup Hoca, insanları değerlendirirken, severken, eleştirirken, yargılarken, kendisini onların yerine koyup, durum ve şartları göz önünde bulundurur; insafla, merhametle ve hoşgörüsüyle karar verir, insanları eksikleriyle ve kusurlarıyla kabul ederdi.

Bir akşam ders arasında telefon çaldı. Kalkıp içerideki odaya geçerek telefonu açtı. Muhatabıyla uzun uzun konuş-

tular. Benim oturduğum odadan ne konuştukları net olarak anlayılamıyordu. Telefonu kapatıp yanıma geldiğinde;

– Biraz önce birisiyle uzun bir telefon görüşmesi yaptım. Kiminle konuştüğumu biliyor musun? diye sordu. Ben;

– Hayır hocam, bilmiyorum? deyince anlatmaya başladı:

– Konuştuğum zât, benim en eski, en kıdemli talebelerimden biridir. Aramızda yıllar öncesine dayanan bir hukuk, dostluk ve muhabbet vardır. Yarın akşam bir iftar yemeği verecekmış, sağ olsun beni de davet etmek için arıyor. Çok ısrar etti ama ben, teşekkür ettim, bir mazeret beyan edip gelemeyeceğimi söyledim. Dâvete icabet gerektiği, şimdiye kadar da ben onun bütün dâvetlerine gittiğim halde, bu sefer dâvetini kabul etmedim. Bunun nedenini bir türlü anlayamadı, üstelik çok da şaşırıldı. Her halde mazeretimi de pek ciddi bulmamış olacak ki, gelmem için çok ısrarcı oldu, dil döktü, âdetâ yalvardı. Aslında ben, ne olursa olsun yine de dâvetine icabet ederdim, ama onun bence çok önemli bir hatası yüzünden bu sefer gitmek istemedim. Lakin o bunun sebebini bir türlü anlayamadı. Aslında anlamasını da pek beklemiyordum. Belki de şimdi o, bu kadar çok sevip saydığı, onun da kendisini sevdiğine inandığı hocasının eften püften bir mazeretle dâvetini reddetmesine akıl, sır erdirememiş, sebebini derin derin düşünüyordur. Ben de zaten, biraz daha düşünceli olsun diye bu seferlik dâvetini kabul etmedim.

– Hocam, çok merak ettim. Öğrencinizin o büyük hatası neydi? Ben de bileyim de, hiç olmazsa aynı hataya düşmeye çalışayım. Hocam tebessüm etti;

– Yok azizim, yok! Senin öyle bir hata yapacağını sanmam! En azından şimdilik; böyle bir hata yapabilmen bile mümkün değil. Ama madem çok merak ettin, anlatayım. Dediğim gibi bu zât, benim en eski, üzerinde en çok emeğim olan ve en sevdiğim talebelerimden biridir. Kendisiyle uzun

yıllar meşgul oldum. En iyi şekilde yetişmesi için çok gayret sarf ettim. Bütün tahsil hayatı boyunca onu eğitmeye, öğretmeye, yönlendirmeye çalıştım. Akşamları fabrikadaki işimden çıkınca, onunla bir camide buluşur, saatlerce ders mütalaa ederdik. Bunlar aileden zengin, maddi durumları da çok iyidir. Ders okuyacağımız yere o özel şoför ve arabayla gelir gider, ben âdetim olduğu üzere hep yürüyerek gelir giderdim. Kendisiyle çok dersler okuduk. İlme istidadı olan, kâbiliyetli bir gençti. Çok iyi yetişti, akademik kariyer de yaptı. Şimdi burada kendisi yok, Allah'ı var, hocasını da hiçbir zaman unutmadı. Her zaman ziyaretime gelir, hâlîmi hatırımını sorar, beni görmekten, benimle görüşmekten her zaman mutlu olur. Değişik vesilelerle beni kendi evlerine de davet eder, ben de çok büyük bir mazeretim olmazsa icabet ederim. Diyeceksin ki, şimdi neden icabet etmedin? Doğrusu düşüncesizliğine, anlayışsızlığına bu sefer canım biraz sıkıldığı için icabet etmedim. Evleri, karşıda tâ Erenköy'de... Ben bu yaşta, üstelik oruçlu hâlîmle otobüslere, dolmuşlara, gemilere binip o kadar uzak yolu nasıl gider gelirim? Artık eskisi gibi genç değilim, yaşım altmışı geçti. Taksiyle gidip geleyim desem, Erenköy'e kadar kim bilir ne kadar taksi parası vermem gerekecek. Ben zengin bir kimse de değilim! Geçimini bir fabrikanın muhasebe servisinde çalışarak kazanan, düşük gelirli bir kimseyim. Öyle hesapsız kitapsız harcamalar yapmaya bütçem elvermez. Yoksa sıkıntıya düşer, ayın sonunu getiremem. Bakıyorum, o bunları hiç düşünmüyor; 'Hocam, ne olur lütfen siz de buyurun gelin!' diye yalvar yakar beni iftarına dâvet ediyor. Onu bu kadar çok sevmeme rağmen, dâvetine niçin icabet etmediğimi anlayamıyor. Çok şaşırılmış, içerlemiş, üzülmüş bir hâli vardı. Aslında ben de onun dâvetine gitmek isterdim ama anlattığım sebepler yüzünden gidip gelmek bana çok zor ve yorucu geliyor.

Kendisini çok sevmeme rağmen, dâvetine niçin gelemeyeceğimi bir türlü ona açıklayamıyorum, söylemek istemiyorum. O da bir türlü anlamıyor, anlayamıyor. Hâlbuki onun yerinde ben olsam, eğer hocamı böyle bir iftara davet edecek olsam, onu bizzat kendim gidip almayı ve evime getirmeyi tercih ederim. Hadi ben ondan geçtim; hiç olmazsa insan evinin önünde birkaç tane araba ve özel şoförleri olur da, bunlardan birisini hocasını almaya göndermeyi de mi düşünmez? Baktım ki o, hatasını anlayabilecek durumda değil! Ee benim de bunu ona daha açık ve net olarak söylemem uygun düşmeyecek... Ben de kendi kendime; 'En iyisi sen, otur oturduğun yerde! Bu sene de dâvetine gitme!' dedim. Belki kendi kendine biraz düşünür de hatasını anlayabilir. Olayın benim açımdan bakınca görüntüsü bu! Ama kendimi onun yerine koyup düşündüğümde, bu düşüncesizliği yüzünden onu yine de mazur görüyorum. Onu kınamıyorum, ona güvenmiyorum, küsüp darılmıyorum. Çünkü biliyorum ki, onun bu hatası ve düşüncesizliği, kötü niyetinden değil, zenginlik, bolluk ve refah içinde yetişmesinden kaynaklanıyor. Ne de olsa, zengin fakirin halinden anlayamaz. Bu yüzden ben dostlarımı genel olarak zengin, refah ve bolluk içinde büyümüş kimselerden ziyade, hayatın her türlü zorluğunu görmüş, yaşamış, fakirlik, yoksulluk çilesi çekmiş insanlar arasından seçmeyi tercih ederim. Mesela sen olsan, Hocanın o kadar yola nasıl gidip geleceğini düşünür, ona göre de gerekeni yaparsın. Demek istediğim, kendimizi yargıladığımız kişinin yerine koyup değerlendirmekte büyük faydalar vardır. Batılılar buna 'empati' diyorlar, çok da önem veriyorlar. Bizim dinimizde, inancımızda ve kültürümüzde bunun çok daha iyisi, güzeli ve âlâsı vardır. Dinimiz bize, kötülüğü bile kötülükle değil iyilikle savmayı öğütüyor; böylece düşmanlıkların dostluklara, en yaman düşmanların en candan ve

samimi dostlara dönüştürülebileceğini haber veriyor (Fussilet Sûresi, 34).

TAHTAKALE PİYASASIYLA TANIŞMAM

Ali Yakup Hocam, okuttuğu, ders verdiği, ilim öğrettiği, bilimsel çalışmalarına yardım ve katkı sağladığı hiçbir talebesinden en küçük bir karşılık almazdı. “Azimim, benim ilim öğrendiğim hocalarımdan hiç biri benden ücret almadı. Ben de ders verdiklerimden almadım ve asla almam. Bu sadece Allah rızası gözetilerek yapılması gereken bir iştir. Bana bir şeyler borçlu olduğuna inanan benim talebelerim de, bu borçlarını ancak benden öğrendiklerini hiçbir ücret ve karşılık almadan yalnızca Allah rızası için başkalarına da öğreterek ödeyebilirler” derdi.

O, talebelerine yalnızca ders öğretmekle yetinmez, onlara az veya çok bildiklerini, hiçbir maddî karşılık beklemeden, yalnızca Allah rızasını gözeterek, başkalarına da öğretme aşkını ve sevgisini de aşlamaya çalışırdı. Ondan başka hiç kimsede bu kadarını görmediğim, hiç kimseninkiyle kıyaslanamayacak kadar büyük idealizm, azim, gayret ve çalışkanlık az veya çok etrafındakilere ve bu arada bana da yansıyor. Hocamın ihlas ve samimiyetle verdiği bu öğütler, diğer talebeleri gibi benim de gönlümde ve kulağımda derin ve silinmez izler bırakmıştı. Tâ o zamanlardan beri benim içimde ve gönlümde de hocamın bu tavsiyelerine uyabilme, onu hiç olmazsa bu yönden izleyebilme, ona olan borcumu bu şekilde ödemeye çalışma arzusu, hevesi, iştihakı, endişesi ve gayreti hiç eksik olmamıştır. Elimden geldiğince de, her zaman onun bana öğrettiklerini başkalarına öğretme çabası içinde olmuşumdur. Okulumun, derslerimin, her türlü ilgi alanlarımla, meşgalelerimin, görev ve sorumluluklarımla yanında; bildiklerimi başkalarına da öğretme yolundaki ufak

tefek çabalarımı duyduğunda hocam da çok sevinir, memnun olur, beni bu yönde teşvik edecek, gayretlendirecek sözler söylerdi.

Babamın görev yaptığı Beyazıt'taki Dibekli Eminbey Camii'nin tam karşısında ahşap bir bina vardı. Bu eski bina da ve civardaki başka binalarda oturan, daha çok Konya taraflarından, Hadim, Taşkent, Karaman gibi ilçelerden İstanbul'a gelmiş, kimi Tahtakale'de esnaflıkla uğraşan, kimisi de üniversitenin değişik fakültelerinde okuyan bekâr gençler vardı. Ben, babamın camiinde ara sıra ezan okuduğum, müezzinlik yaptığım, Kur'ân okuduğum, nâdiren de imamlık yaptığım için bana da hoca gözüyle bakıyorlardı. Bir Ramazan ayında bu gençler, teravihe gelip giderlerken kendileriyle daha yakından tanıştık, dostluğu, ahbablığı, arkadaşlığı bir hayli ilerlettik.

Bir gün üç beş tanesiyle ayaküstü sohbet ederken bana, kendilerine Kur'ân okumayı, namaz sûrelerini ve bazı temel dînî bilgileri öğretip öğretemeyeceğimi sordular. Yaşlı hocalardan biraz çekindiklerini, kendi akranları olduğum için beni kendilerine yakın bulduklarını belirttiler. Ben de, hocamdan az çok bana da intikal etmiş karakterim gereği, asla böyle bir talebi geri çeviremeyeceğim için hiç duraksamadan hemen kabul ettim. Gençler çok memnun kaldılar. Haftanın hem onlar, hem de benim için uygun olan birkaç gününü belirledik ve derslerimize önce camide başladık. Daha sonra da bu gençlerin evlerinde, yani bekâr odalarında devam ettik. Dersler nöbetleşe olarak, her defasında başka bir odada oluyor, katılanların sayıları da on-onbeş kişi arasında değişiyordu. Elifbâ'dan başlayarak, namaz sûreleriyle devam eden derslerimizin ardından, sıra başka diğer dînî bilgilere ve fikrî konulardaki sohbetlere ve tartışmalara geliyordu.

Herkes, bir yerlerden kafasına takılan, bilmediği, içinden çıkamadığı, yanlış bildiği, anlamakta veya kabul etmekte zorlandığı, kendilerine yanlış veya ters gelen her türlü soruyu tam bir açık yüreklilikle ortaya atabiliyor; hep birlikte bunlar üzerinde görüşüp, konuşuyor, tartışıyor, fikir alışverişinde bulunuyorduk. Bunların çoğu rahatlıkla cevaplayabileceğim türden basit sorulardı. Bilemediğim, yeterince açıklayamadığım soruları da hocama soruyordum. Hocamın açıklamaları ve ondan gelen ışıkla en koyu karanlıklar bile aydınlanıyor, yanlışlar düzeliyor, gönüller iyi, doğru ve güzel olanda tam anlamıyla birleşip yatışıyordu. Böylece hocamın bilgisi, tecrübesi, ahlâk ve fazileti bizim bu mütevazı sohbet toplantılarımıza da yansiyordu.

Bu ilginç ve güzel sohbetler arasında zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile olamıyorduk. Gençler, bu zamanda kim senin kimseye bedava bir şey verebileceğine, öğretebileceğine inanamadıkları ve alışık olmadıkları için; bana da emeklerimin karşılığı olarak para vermek istiyorlar ve almam için de çok ısrar ediyorlardı. Ben bunu kesinlikle reddediyor; eğer ısrarlarına böyle devam edecek olurlarsa, dersi bırakacağımı ve bir daha da kendileriyle hiç görüşmeyeceğimi söylüyordum. Benim bu aşırı tepkim karşısında çok şaşırdılar ve benden özür dilediler. Ama herhalde bana yine de bir şekilde yardımcı olabilmeyi kafalarına koymuş olacaklar ki, bir gün aramızda şöyle bir konuşma geçti:

- Hocam, seni akşamları gazete satarken görüyoruz.
- Evet, ben harçlığımı akşamları gazete satarak çıkarıyorum.
- Bizden ders ücreti almıyorsun ama demek ki senin de paraya ihtiyacın var!
- Olmaz olur mu? Kimin ihtiyacı olmaz? Para dediğin,

insanın geçimini sağlama aracıdır. Ama dînî bilgiler parayla öğretilmez. Ben hocamdan böyle duydum, böyle bilir, böyle yaparım.

– Hocam, sormak ayıp olmasın ama sen bu işten ne kadar para kazanıyorsun?

Ortalama kazancımı onlara söyleyince, bu kazancı çok az ve yetersiz buldular ve;

– Ama hocam, senin bu kadar çok koşuşturmana ve yorulmana göre bu hem yeterli bir kazanç değil, hem de gazete satmak bu yaştan sonra sana göre ufak bir iş. Yani çoluk çocuk işi sayılır! Sen artık koskocaman delikanlı oldun. En iyisi sen de gel, beraberce bizim yaptığımız işi yapalım! Bizim iş sana daha uygun düşer! Hem işi ileride daha da ilerletir, hatta zengin bir tüccar bile olabilirsin. Biz, adamdan anlarız. Sende ticaret adamı kumaşı var. Bizim Tahtakale, Sultanhamam civarı da Türkiye’de ticaretin kalbi ve merkezidir, dediler.

– İyi ama arkadaşlar şimdilik benim zengin olmak ve çok para kazanmadak gibi bir niyetim yok! Benim arzum ve hevesim ilim yolunda ilerlemekte... Ticaret yapmanın, para kazanmanın yaşı, başı, yeri ve zamanı olmaz. Dediğiniz gibi eğer Allah bana bu yönde bir kâbiliyet vermişse, ticarete şimdi de başarılı olabilirim, yaşımı başımı aldıktan sonra da... Ama ilim öğrenmenin belli bir yaşı, başı, yeri, zamanı ve ortamı vardır. Ben bu yaşta öğrenebileceklerimi ve öğrenmem gerekenleri bundan beş on sene sonra öğrenemem. Dolayısıyla şimdi ben, eğitimimi yarım bırakıp, ticaret ve daha çok para kazanma peşine düşemem. Ticarete ve para kazanmaya sizin ayırdığınız zaman kadar, ben ayıramam. Benim için önemli olan, kimseye muhtaç olmadan geçimimi sağlayabileceğim, harçlığımı çıkarmama yetecek bir kazanç kapısı bulabilmektir. Bunun için de çok şükür, haftada bir-

kaç gün, bir iki saat gazete satmak bana yetiyor. Böylece zamanımın ve ömrümün çoğunu para kazanma peşinde değil, ilim, irfan ve kendimi yetiştirme yolunda harcayabiliyorum.

– Olabilir hocam, sen de haklısın! Tamam, eğitimini boşlama. Bizim gibi kendini tamamen ticarete verme, ama hem daha fazla para, hem de daha fazla zaman kazanabilme imkanın da var! Biz sana bunun yolunu ve yöntemini gösterebiliriz.

– Öyle mi?! Nasıl bir yol ve yöntem bu?

– Bunun bir değil, birçok yolu var! Mesela, biz sana küçük bir tezgâh yaptırırız. Bizim mal aldığımız yerlerle seni de tanıştıırız. Bizim aldığımız gibi, sen de çok uygun fiyatlarla istediğin kadar mal alırsın. Beyazıt'ta gazete sattığın köşe başlarına tezgâhını açar, mallarını satarsın! Haftada bir ya da iki gün, birkaç saatliğine işe çıksan, inan ki gazete satarak kazandığının kat kat fazlasını kazanırsın. Böylece seni, kıyısından köşesinden de olsa Tahtakale piyasasına sokmuş oluruz. Ticareti de öğrenirsin. Peygamber Efendimiz, rızkın onda dokuzunun ticarete olduğunu buyurmuyor mu?

– Vallahi, ne bileyim?! Bu, çok iyi bir teklif gibi görünüyor. Hani 'Çalarsa iyi düdük!' derler ya tam da öyle bir şey! Bir deneyelim bakalım, bilmem yapabilir miyim?

– Yaparsın hocam yaparsın, niye yapamayacaksın? Gazete satabilen biri, Tahtakale piyasasında niye başarılı olamazsın?

Arkadaşların söyledikleri bana da çok mâkul ve mantıklı gelmişti. Denemekte fayda olduğunu düşünüp denedik. Bir gün beraberce Tahtakale'ye indik. Önce bir marangoza gittik. Bana kucağımda taşıyabileceğim kadar küçük bir tezgâh yaptırıldı. Onların mal aldıkları toptancıları dolaştık, bu küçük tezgâhın üzerine koyabileceğimiz, kolay satılabilecek

türden, yükte hafif, pahada ağır, çorap, mendil, çamaşır, mayo, tarak gibi malların fiyat ve kalite olarak en uygun olanlarından epeyce bir mal aldık. Arkadaşlar tezgâh nasıl düzenlenir, nasıl açılır, nasıl toplanır, nasıl taşınır, zabıta-
dan nasıl kaçılır gibi gibi detayları ana hatlarıyla bana da öğrettiler. Artık gerisi bana kalıyordu. Beyazıt'ta ana cadde üzerinde bir köşe başı beğenerek, benim tezgâhı da buraya kurduk. Böylece işportacılığa başlamış oldum. Gerçekten de bu iş, gazete satmaya göre çok daha kârlı bir işti. Daha uygun alabildiğim için ucuz satabiliyor ve sürümden kazanıyordum. Civardaki mağazalarda satılan aynı kalitedeki ürünleri ben çok daha uygun fiyatlara satabiliyordum. Artık haftada birkaç gün işe çıkmam gerekmiyordu. Daha az zamanda daha çok para kazanabiliyor, derslerime de daha fazla zaman ayırabiliyordum. Haftada bir, o da yarım gün çalışmam, babamın bir aylık maaşına yakın bir gelir elde etmeme yetiyordu. Yalnız bu işte zabıtalara karşı çok dikkatli ve uyanık olmak gerekiyordu. Bir iki sefer tezgâhı kaptırdıktan sonra, artık onları uzaklardan görebilmeyi, hissedebilmeyi, hemen toparlanıp, ara sokaklarda kaybolmayı da öğrenebilmiştim.

Maddî durumum düzeldikçe, babamla aramız da daha fazla düzeldi. Ondan hiç para istemeden gül gibi geçinip gidiyor, kendi kendime yeterli olabiliyor, hatta eve de katkılarım oluyordu. Daha ne olsun? Bu memnuniyet duyguları içinde babamın bana karşı eski olumsuz tavır ve tutumları gün gittikçe artık olumlu yönde değişiyordu. Pek belli etmemeye çalışsa da oğluna karşı sevgi, güven, iftihar hisleri her gün biraz daha artıyordu. Yalnız ne kadar para kazandığımı babama söylemiyordum. Çünkü onun inanamayacağı kadar para kazandığımı duysa, belki beni tamamen ticarete yönlendirebilir, eğitimim aksayabilirdi.

NETLEŞEN HEDEF VE PLANLARIMIZ

Zaman ilerledikçe, hocamla geleceğe yönelik müşterek hedeflerimiz ve planlarımız daha da netleşiyordu. Bunun için çok uzun soluklu ve çok yönlü planlarımız, programlarımız ve hedeflerimiz üzerinde etraflıca görüşür, konuşur; ihtiyaca göre bunları zaman zaman ve sürekli olarak güncelledik. Kaba hatlarıyla, bu plan ve programlarımıza göre ben, İmam Hatip'i bitirdikten sonra, bir yandan Yüksek İslam Enstitüsü'ne, diğer yandan da lise fark derslerini vererek İstanbul'daki üniversitelerin sosyal ve beşerî bilim fakültelerinden birine girecektim. Puanım yeterse Hukuk, İktisat, İşletme; olmazsa daha düşük puanlı Türk Dili ve Edebiyatı, sosyoloji, tarih, psikoloji gibi bölümlerden birine girme niyetindeydim. O zamanlar, hem İmam Hatip Okulu, hem de lise diplomasına sahip olmak iki fakülteye birden devam edebilme imkânı da veriyordu. Üniversiteyi bitirdikten sonra da yüksek lisans ve doktora yapıp, akademik kariyere intisap etmek istiyordum. Böylece işimiz daha da kolaylaşacak; bu arada Hocayla olan özel eğitim programlarımız da hiç aksamadan, kesintisiz olarak devam edebilecekti. Bir ara Ezher'e veya başka bir Arap ülkesine de gidip Arapça konuşma ve yazma pratiğimi geliştirmem de planlarımız arasındaydı.

Aslında ikimiz de üniversitelerdeki eğitimin tek başına yetersiz bir formasyon ve diplomadan başka bir şey vermediğini ve veremeyeceğini çok iyi biliyorduk. Fakat bu eğitim kurumlarından geçmek ve diploma almak şarttı. Çünkü diploma, titr, unvan, başta günümüz Türkiye'si olmak üzere dünyanın her yerinde istenen, aranan, sorulan bir şeydi. Nitekim bunca ilmine, irfanına, herkese nasip olamayacak büyük birikimine rağmen, basit bir diploma engeli yüzünden Ali Yakup Hocamın başına gelenler de ortadaydı. Dünyanın

her tarafında tanınan, saygı ve kabul gören Mısır'daki Ezher Üniversitesi'nden aldığı diplomalar, Türkiye'de kabul görmediği, işe yaramadığı için; hocam, çok büyük ümitler ve ideallerle geldiği Türkiye'de istediği alanda, istediği gibi hizmet edebilme imkân ve fırsatını bulamamıştı.

Özellikle onun yaşadığı dönemde, bu ülkeye, vatana, millete, devlete onun kadar yararlı olabilecek; onun verebileceği hizmetler kadar önemli, öncelikli, hayatî ve âcil hizmetler verebilecek birini bulabilmek imkânsızdı. O, ülkemizin, milletimizin, memleketimizin, İslam âleminin, hatta bütün insanlığın en çok ihtiyaç duyduğu, en hayatî önemde ve değerdeki hizmetlerin neler olabileceği üzerine odaklanmış, bunları en iyi şekilde sunabilecek bir hâle ve düzeye gelebilme için kendisini özel olarak hazırlamış biriydi. Ömrünü adadığı, bir ömür boyu gece gündüz hiç durmadan, büyük bir aşkla ve şevkle çalıştığı, çabaladığı bu yolda; aramakla bulunmaz çok nâdir, nâdide, eşi ve benzeri bulunmaz, nevi şahsına münhasır, tek nüsha bir insan olarak kendi kendini yetiştirmişti. Fakat gelin görün ki, önüne çıkarılan anlamsız ve gereksiz bir diploma engeli yüzünden bu büyük emelin-den, idealinden mahrum bırakılmış; bunun büyük hayal kırıklığı, üzüntüsü ve kahrı içinde bitip tükenmiş, eriyip, heder olup gitmişti.

Benzer bir sürprizle benim de karşılaşmamam için, Türkiye'de geçerliliği olan nitelikli üniversitelerden, fakültelerden lisans, yüksek lisans, doktora vs. diplomaları almayı ihmal etmemem gerekiyordu. Eğitim seviyesinin çok düşük ve yüzeysel kaldığı ülkemizde, hele kişisel olarak ilgi duyduğum ve üzerinde hocamla beraber zaten çalışmakta olduğumuz alanlarda diplomalar alabilmem benim için hiç de zor bir şey değildi. Fakültelerde üstünkörü verilen bilgilerin,

okutulan derslerin çok daha derinini, detaylısını ve sistemlisini biz hocamla çok daha kısa sürelerde görebiliyorduk. Bizim gözümüzde pek fazla bir önemi ve anlamı olmayan diplomayı da kendimiz için değil, gerektiğinde diploma meraklılarına gösterebilmek için alıp bir kenara bırakacaktık. Bizim için esas önemli ve öncelikli olan; milletimizin, memleketimizin, dinimizin, kültürümüzün, irfanımızın, insanlığın en çok ihtiyaç duyduğu alanlarda doğru dürüst, dört dörtlük yetişebilmem, adamlar, nesiller yetiştirebilecek hâle gelebilmemdi. Bu öyle basit bir iş değildi. Bunun için de hocamla; çok uzun soluklu, ilgi alanlarıma, yeteneklerime, yönelimlerime uygun, bana özel bir eğitim faaliyeti içine çoktan girmiştik. Bundan sonra da esas ağırlığı buna verecek, bütün hazırlıklarımızı ve ağırlığımızı bu amaca uygun eğitim plan ve programlarımızı uygulamaya verecektik. Normal okul hayatımın, muhtaç olduğum gerçek ve gerekli eğitimime karışmasına ve engel olmasına asla izin vermeyecektik. Daha yolun başındaydık ama hedeflerimiz büyüktü. Hocam da, benden çok ümitliydi;

– Oğlum! İnşallah seni, on on beş sene içinde belli bir seviyeye getirir, yola koyarım! Ondan sonrasını sen, artık kendi başına devam ettirirsin! İnşallah benden sonra benim derslerimi de sen okutur; hatta yapmak isteyip yapamadıklarımı da benim yerime sen yaparsın! derdi.

Anlaşıldığı kadarıyla Hocam, beni tanıdığında ve bende biraz olsun ilme istidat, ilgi ve heves gördüğünde gönlünde bir kere daha; ‘Acaba bu çocuğu olsun, istediğim gibi yetiştirebilir miyim?’ şeklinde yeni bir umut ve yeni bir beklenti yeşermişti.

TAVSİYE MEKTUBU

Ali Yakup Hoca, pek çok konuda, ilmin değişik dallarında behresi olan tam bir hezarfendi. Her konuda, her alanda o bana fazlasıyla yetiyordu. Ama o, benim başka hocalardan, üstatlardan yararlanmamı da hoş karşılar; hatta beni buna teşvik eder, benim yararlanmayı arzu ettiğim, kendisinin de dostluk ve ahbaplığının olduğu, hatırımı sayacağını düşündüğü farklı hocalara, üstatlara benim için tavsiye mektupları yazdığı da oluyordu. O zamanlardan elimde kalan evraki karıştırırken benim için yazdığı bir tavsiye notuna rastladım. Bu notu, benim için ne zaman, kime yazmış, beni kime göndermiş, mektup niçin bende kalmış, muhatabına ulaşmış mı, ulaşmamış mı, şimdi hatırlayamıyorum. Belki zaman darlığından ben mektubu muhatabına da götürememiş olabilirim. Fakat o notu buraya almak, onun benim çok yönlü yetişmeme ne kadar çok önem verdiğini göstermesi bakımından bir fikir verebilir:

“Esselâmü aleyküm ve rahmetullah

Mîri muhteremim;

Hâmili varaka, benim çok sevdiğim mütedeyyin gençlerden biridir. Kendisi uyanık ve çalışkan bir tâlibi ilimdir. Zâtı âlînizle de teşerrüf etmeye pek heveskâr olduğundan bu varakpâreyi yazmak mecbûriyetinde kaldım. Kendisi zâtı âlînizden müstefîd olmak istiyor. Cenâbı Mevlâ sizi ve emsâlinizi berhurdâr kılsın. Selam, hürmet ve sevgiler...

Ali Yakup”

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLIK

İmam Hatip Okulunun son sınıfına doğru yaklaştıkça; hem Ali Yakup Hocamla hayallerimiz, ümitlerimiz, planları-

mız boşa çıkmasın, hem de İstanbul'da iyi bir sosyal bölüm kazanabileyim diye epey gayrete gelmiştim. Özellikle okulunun son iki yılında, müfredat gereği özellikle fen ve matematik derslerindeki eksiklerimi tamamlayabilmek için, üniversiteye hazırlık kurslarına da devam ediyordum. Bu çabalarımın, hocamla ortak planlarımızı bozabilecek, hayat ırmağımın farklı bir mecraya kaymasına neden olabilecek bir sonuç doğurabileceği, aklımın köşesinden bile geçmiyordu.

1975 yılında, İstanbul İmam Hatip Okulu son sınıf öğrencisiydim. Yani artık orta öğrenimi bitirip yükseköğrenime geçme aşamasına gelmiştim. O yıllarda İmam Hatip Okulu mezunları, doğrudan üniversiteye giremiyorlardı. Üniversitede istediğim bir fakülteye girebilmek için yapmam gereken şey, önce İmam Hatip Okulu diploması almak, ondan sonra bazı derslerden lise fark dersleri sınavlarına da girerek ayrıca bir de lise diploması almak, daha sonra da üniversite sınavlarında yeterli puan alabilmektir. Normal şartlar altında, aynı yıl içerisinde hem İmam Hatip Okulunu bitirebilmek, hem de lise fark derslerini verebilmek mümkün değildi. Benim niyetim de ilk sene Yüksek İslam Enstitüsüne, bir sonraki sene de lise fark derslerini verip üniversitede bir sosyal bölüme girmeye çalışmaktı. Fakat o sene olağanüstü bir gelişme oldu. Zamanın hükümeti (CHP-MSP koalisyon hükümeti), öğrencilerin yaz tatillerinin bütünleme sınavlarının stresi ile heder olmasını önlemek amacıyla, o yıl bazı derslerden başarısız olmuş öğrenciler için, ders yılı sonunda bir aylık bir kurs programı düzenlenmesini, bu kurslarda başarılı olanların da ikmallsiz, bütünlemesiz sınıf geçmiş sayılmasını kararlaştırdı. Böylece bana da o yıl mayıs ayı sonunda İmam Hatip Okulunu bitirebilmenin, haziran ayında düzenlenecek bu telafi kurslarına katılarak lise fark derslerini verebilmenin, dolayısıyla aynı yıl lise diploması da ala-

rak üniversite sınavlarına iki diplomayla birden katılabilmemin yolu açılmıştı. Mayıs ayında okulu bitirebilen arkadaşlarım gibi ben de öyle yaptım.

MÜLKİYEYİ TERCİHİ

Mayıs ayı sonunda mezun olan arkadaşlarla birlikte ben de İstanbul Plevne Lisesinde fark dersleri için sınava girdim. Üniversite başvuru formundaki mezun olacağı okul bölümlerine de İstanbul İmam Hatip Okuluyla beraber bu lisenin adımı da yazdım. Sıra bölüm tercihlerine geldiğinde ben fazla düşünmeden, ilk sıraya İstanbul Hukuk'u, ikinci sıraya İstanbul İktisat'ı, üçüncü sıraya da İstanbul Edebiyat Fakültesini yazmayı kararlaştırdım. Fakat o sıralarda herkeste bir Mülkiye merakı ve hevesi vardı. Arkadaşlarımın hepsi, birinci sıraya Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesini, yani Mülkiye'yi yazıyorlardı. Aynı şeyi benim de yapmam için ısrarlı teklif ve telkinde bulundular. Siyasalın puanı hepsinden daha yüksek olduğu için, eğer yazacaksam Siyasal'ı mecburen ilk sıraya yazmam gerekiyordu. Tercih formunu beraber doldurduğumuz arkadaşlarımın da kafamı çelmeleriyle onlar gibi ben de ilk sıraya, puanı benim yazmayı düşündüğüm fakültelerden daha yüksek olan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini yazdım ve toplam dört tercih yaptım. Kazanabileceğime pek aklım kesmese de, bütün arkadaşlar öyle yaptığı ve istediği için, ben de tercih formunun ilk sırasına Siyasal'ı yazmıştım. Okuldan mezuniyet belgemizi alıp, lise fark derslerimizi verdik, üniversite seçme sınavlarına girerek sonuçları beklemeye başladık.

Nihayet üniversite sınav sonuç belgeleri sınava giren öğrencilerin adreslerine gönderildi. Bana gelen sınav sonuç belgesinde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni kazandığımı belirtiliyordu. Bu, benim için hem çok büyük,

hem de acı bir sürpriz olmuştu. Çünkü ben ilk sıraya Mülkiye'yi 'Nasıl olsa o kadar yüksek bir puan alamam ve kazanamam!' düşüncesiyle yazmıştım. Ayrıca ben, bürokrat değil, ilim adamı ve akademisyen olmak arzusundaydım. Mülkiye'ye girmeye ümitli de, hevesli de değildim.

Peki, şimdi ne olacaktı? Hocamdan ayrılıp Ankara'ya gitmem söz konusu bile olamazdı. Öte yandan babamın ekonomik durumu da beni İstanbul dışında okutmaya müsait değildi. Ben o zamana kadar eğitimimi İstanbul'da babamdan neredeyse hiç okul harçlığı almadan sürdürmüştüm. Ortaokul yıllarında gazete satarak, lise yıllarında ise işportacılık yaparak geçimimi gayet rahat bir şekilde kendim sağlamıştım. Babama hiçbir maddî külfetim olmamıştı. Nitekim ilk olumsuz tepki de babamdan geldi. Bana;

– Oğlum, sen ne yaptın? Senin ne işin var Ankaralarda, Siyasalarda?! İstanbul'da okul mu yok? Ne diye Ankara'yı yazdın? Haberin olsun, ben Ankaralarda çocuk okutamam! Sakın benden bir kuruş bile bekleme! Senin aptallığının ceremesini ben çekemem! Git, ne hâlin varsa gör! Kendi başının çaresine kendin bak! Ben, hiç karışmam! dedi.

Babamın tepkisi oldukça sert olmasına rağmen, pek haksız da sayılmazdı. Adamcağız oldukça düşük olan maaşıyla beş çocuğa, anasına, babasına bakıyor, birkaç evi birden geçindirmeye çalışıyordu. Bütün bunların üstüne bir de Ankara'da çocuk okutma yükünü omuzlarına yüklemenin insafla bağdaşır bir yönü yoktu. Ama benim de babama yük ve külfet olmak gibi bir niyetim yoktu. Ankara'ya gitmeyi düşünmüyordum; zaten muhal farz gidecek olsam bile şimdiye kadar bakabildiğim gibi, bundan sonra da başımın çaresine bakabilir, uygun bir geçim yolu bulabilirdim. Zaten Allah, yarattığı kulunun rızkına kefil değil miydi? Şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da Allah'ın bana hayırlı bir rızık

kapısı açacağına inancım ve güvencim tamdı. Bu inanç ve güvenle hiç tereddüt etmeden babama;

– Sen hiç merak etme babacığım! Ben, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da kendi başımın çaresine kendim bakarım, sana hiç yük olmam! diyerek onu rahatlattım.

Önce, tercihte yaptığım hatayı telafi edebilmenin yollarını aradım. Kaydımı İstanbul’da tercih ettiğim daha düşük puanlı fakültelerden birine alabilmek için epeyce uğraştım. İstanbul Hukuk Fakültesinin sekreteri, babamın yakın dostu ve samimi bir arkadaşıydı. Ona gidip, benim esas arzumun İstanbul Hukuk Fakültesine girmek olduğunu, yaptığım bir tercih hatası yüzünden Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesine yerleştirildiğimi, kaydımın İstanbul Hukuk’a alınması için bana yardımcı olmasını rica ettim. O da bana yardımcı olmaya çalıştı ama kendisine, yerleştirilen okul dışında başka bir okula kayıt yapılmasının mümkün olmadığı söylenince yapabileceği bir şey olmadığını ifade etti. Hâlbuki aynı yıl Ankara Hukuk Fakültesini kazanan, okula kayıt yaptırıp başlayan bir arkadaşımız, puanı SBF’ye girmeye yeterli olduğu halde tercih hatası nedeniyle Ankara Hukuk’a yerleştirildiğini öne sürerek Fakülte yönetimine başvurmuş, başvurusu kabul edilerek okul değiştirebilmişti. O, daha yüksek puanlı bir fakülteye geçiş yapabildiği halde, ben kaydımı daha düşük puanlı İstanbul Hukuk Fakültesine aldırمامıştım. Demek ki takdîri ilâhî böyleymiş!..

MEMLEKETİ BU ÇOCUK MU BU HÂLE GETİRDİ?

Bu arada, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü sınavlarına girdim ve kazandım. İstanbul’da kazandığım bir okul olması beni bir hayli rahatlatmıştı. Bu yüzden, o yıl burada okumaya, gelecek yıl tekrar üniversite sınavlarına girerek İstanbul Hukuk’a veya üniversitenin diğer sosyal branşlarından biri-

ne girmeyi denemeye karar verdim. Böylece Ali Yakup Hocamla beraber başladığımız derslerimiz yarım kalmayacak, yürütmeye çalıştığımız plan ve programlarımızda da bir aksama olmayacaktı. Hocamla da istişare ederek, müşterek sorunumuzu kendi aramızda çözmüş, konuyu kesin karara bağlamıştık. Ama çok geçmeden kendimizi günler, hatta haftalar süren, bitmez tükenmez bir tartışmanın içinde bulduk. Durumu öğrenen tanıdıklarımız, yakın çevremiz, bizi kendi halimize bırakmıyor; bu kararımızdan dolayı yoğun bir eleştiri bombardımanına tâbi tutuyor, dayanılmaz bir baskı altına alıyorlardı.

Ben de artık bu evin bir ferdi gibi olduğum için, Ali Yakup Hocamın gece gündüz eksik olmayan ziyaretçilerinden çoğuyla aramızda epey bir tanışıklık, yakınlık, dostluk ve ahbaplık oluşmuştu. Mülkiye'yi kazandığımı fakat kayıt yaptırmayacağımı öğrenen hocamın bazı dostları, kulaklarına inanamıyorlar, benim bu kararımı çok yanlış ve aptalca buluyorlar, beni çok ağır bir dille eleştiriyorlardı. Hatta bazıları benim açıklamalarımı tatminkâr bulmayınca hocama yöneliyorlar, ondan açıklama istiyorlardı;

- Hocam, ne diyor bu çocuk, Allah aşkına!
- Hayrola, ne diyor azizim!

– Baksanıza, çocuk Mülkiye'yi kazanmış ama oraya gitmemekten, kayıt yaptırmamaktan bahsediyor? Gelecek sene tekrar sınava girecek, İstanbul'da başka bir okul kazanmaya çalışacakmış. Mülkiye'yi kazanmış olan biri, başka bir okul mu ararmış?

– İyi güzel de azizim; Mülkiye Ankara'daymış! Bizim de Mustafa'yla burada geleceğe yönelik başka planlarımız, programlarımız, hesaplarımız var! Evet, Mülkiye Türkiye şartlarında iyi bir okul olabilir! Ben de isterdim onun Mülkiye'ye gitmesini, Mülkiye diploması almasını... Ama Mustafa

Ankara'ya giderse bizim bütün planlarımız, hesaplarımız altüst olacak. Ben Ankara'ya gidemem, o da buraya gelemez. Öte yandan, ehem var, mühim var. Mülkiye'yi bitirmek, oradan diploma almak elbette önemli olabilir, ona çok şeyler kazandırabilir. Ama ben onun milletimiz ve memleketimiz için daha yararlı, daha hayırlı, daha gerekli bir şekilde yetişmesini arzu ediyorum. Onun da zaten bürokrat olmaya hevesi yok! O, ilim adamı ve akademisyen olmak istiyor. Sonra Siyasal benzeri okullar İstanbul'da da var. Mustafa, bu sene Ankara Siyasal'ı kazandığı gibi, gelecek sene İstanbul'daki benzer okullardan birini çok daha rahat kazanır. Zor olan üniversiteye girmektir. Girdikten sonra, hangi okul olursa olsun güle oynaya bitirir, diplomasını alır. Biz de rahatça kendi programımızı uygularız. Azizim; bir de siz, okulların öyle adına, sanına, nâmına, şânına fazla aldanmayın! Bütün okulların, fakültelerin insana verdiği şeyler çok sınırlıdır. Önemli olan kâbiliyetleri yönünde insanın kendi kendini yetiştirmesi, geliştirmesidir. Araştırın da bakın, her alanda bir şey olabilenler, bir şey yapabilenler, büyük başarılar kazanabilenler; sadece okulda öğrendikleriyle yetinmeyenler, hatta okullarının gerçek anlamda yetişmelerine ve eğitimlerine engel olmasına fırsat ve imkân tanımayanlardır.

– Yok, hocam yok; siz ne dersiniz deyin! Siyasal çok önemli bir okuldur ve orayı kazanabilmek de herkesin harcı değildir. Mâşâallah, bu çocuk orayı kazanmış. Siz de bu çocuğa engel olmayın! Hatta teşvik edin! Gitsin Mülkiye'de okusun, millete memlekete yararlı bir adam olsun!

– Niye azizim; millete, memlekete hayırlı ve yararlı olabilmek için illâ Siyasal'a mı gitmek, orayı mı bitirmek lazım? Şimdi bu çocuk Siyasal'a gidip de ne olacak? Vatanı mı kurtaracak? Zaten memlekette vatan kurtarmaya meraklı çok adam var! Varsınlar vatanı onlar kurtarsınlar; biz de baka-

lim nasıl kurtaracaklarmış! Memlekette ilim, irfan kalmamış, hiç kimsenin umurunda değil! İlim, irfan yolunda uzun soluklu, disiplinli, sistemli ciddi çalışmalar yapmaya tâlip, ilgili, meraklı, kâbiliyetli kimseleri bulabilmek imkânsız hâle gelmiş. Hâlbuki bizim en esaslı ve en temel ihtiyacımız bu! Herkes her şeyi yapamaz! Herkesin farklı şeylere kâbiliyeti, hevesi, yönelimi olur. Bizim en büyük hatalarımızdan biri de buna dikkat etmemek. Nice kâbiliyetlerimiz boş yere heder olup gidiyor. Bâri bizi kendi halimize bırakın da bu çocukla olsun, onun da istediği, arzu ettiği, yetenekli olduğu alanda gidebildiğimiz yere kadar gidelim. İnanın ki bu millete, devlete, memlekete bu şekilde çok daha büyük hayrımız ve faydamız olur.

– Hayır hocam! Orası Türkiye'nin en köklü, en popüler ve en çok devlet adamı yetiştiren okulu? Adı üstünde Mekteb-i Mülkiye...

– Ne olmuş Mekteb-i Mülkiye'ye? Adın, sanın ne önemi var? Millete, memlekete yararlı adam, bir tek oradan mı yetişiyor? Şimdiye kadar yetişenler ne işe yaramış? Mülkiye dediğiniz okul daha yeni mi kuruldu? Yook! Tâ Osmanlı'dan beri var! Verdiği mezunların sayısı on binleri aşmış. Devletin en üst kademelerinde görev alanlar buranın mezunlarından çıkıyor, en çok devlet adamını burası yetiştiriyor. Hepsine eyvallah, iyi, tamam, güzel de azizim, sonuç ne? Devletin de, milletin de, memleketin de hâli işte ortada... O okuldan, eğer sizin sandığınız gibi çok kaliteli, çok üstün nitelikli, çok mükemmel adamlar yetişseydi, herhalde bu halde olmazdık. Demek ki, bir yerlerde bir yanlışlık var. Belki de bu okulun Türkiye'deki diğer eğitim kurumlarından pek bir farkı ve onlara bir üstünlüğü yoktur. Demek ki bu okuldan da şimdiye kadar bu milletin, memleketin dertlerine, sorunlarına gerçek çözümler üretebilecek, dört dörtlük, adam gibi adamlar

yetişmemiş. Belki de, milletin, memleketin, bu okulun yetiştirdiklerinden çok daha farklı, çok daha donanımlı, çok daha vasıflı, nitelikli, kaliteli, özellikli adamlara, nesillere ihtiyacı vardır? Hiç bunlar üzerinde düşünüyor musunuz? Asırlardır bu memlekette doğru dürüst, gerçek anlamda adamlar, nesiller yetişmiyor. Kimse bunu dert, mesele etmiyor; anlamıyor, umursamıyor. Unutmayın ki, bir dâvâ ancak onu iyi bilenlerle kâim olur! İlimsiz, irfansız hiçbir şey olmaz, hiçbir yere varılamaz. Başta Türkiye olmak üzere, bütün İslam âleminde yaşanan sorunların temelinde, bizim ilmî ve fikrî geriliğimiz ve yetersizliğimiz yatıyor. Memlekette ne ilim kalmış, ne ilim adamı, ne de ciddi ilim adamları yetiştirebilecek kurum ve kuruluş var! Gidenlerin yerleri bile doldurulamıyor. Biz, nitelikli, kaliteli adam yetiştirmeyi, nesiller ve kuşaklar yetiştirmeyi her meselenin önüne almaz, hep böyle günübirlik işlerle oyalanıp durursak hiçbir yere varamayız! Kimilerine bakıyorum, işleri güçleri etraflarına rast gele taraftar ve sempatizan toplamaya çalışmak. Yahu bir sürü işe yaramaz, niteliksiz ve problemlili adamı cin toplar gibi başına toplayacaksın da ne olacak? Hiçbir şey düşünemeyen, hiçbir şeyden anlamayan, her adımını başkalarının sözüne göre atan, kurmalı oyuncaklar gibi ancak kuruldukları yere kadar gidebilen, başkalarının güdümünde olan, aklını, fikrini, düşüncesini başkalarının ipoteği altına vermiş, kimliksiz, kişiliksiz, niteliksiz adamlarla ne yapılabilir, nereye varılabilir? Memlekette ilme, irfana hevesli ve kâbiliyetli genç bulmak zaten zor. Binde bir zor rastlayabiliyorum. ‘Haydi, bununla başlayayım! Ben bunu biraz yetiştireyim, hiç olmazsa yola koyayım!’ diye elime alıyorum, biraz mesafe kat eder etmez, hemen birileri elimden kapıveriyorlar. Araya birileri veya bir şeyler giriyor, başladığımız iş yarım kalıyor, benim bütün emeklerim de boşa gidiyor. Bazılarına daha ilmin, irfa-

nın, tasavvufun ne olduğundan, ne işe yaradığından, bunların gerçek amaçlarının, maksatlarının ne olduğundan bile habersiz uyduruk şeyhler, sahte mürşitler musallat oluyor; ilim yolunu bıraktırıp, onları başka yollara, sözümlerine ona tasavvuf yoluna saptırıyorlar. Sanki ikisi beraber olamazmış, yürüyemezmiş gibi ilimden soğutmaya çalışıyorlar. Hâlbuki gerçek ilim de, gerçek tasavvuf da asla birbirine aykırı, zıt ve ters olamaz. Ayrıca ilim, her işin aslı, esasıdır, her dâvânın da temelidir. İlimsiz hiçbir şey olmaz. İlim, insana kim olduğunu, ne olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini; bu dünyadaki görev ve sorumluluklarının neler olduğunu öğretir. İnsanın hem görev ve sorumluluklarının şuuruna, bilincine varmasını sağlar; hem de onu bunları tam olarak yerine getirebilecek güce ve iktidara kavuşturur. Tasavvuf ise; bence insanı Allah'ın dinini tam bir ihlâs, aşk ve şevkle yaşayabilir hâle getirmeye, bunun için eğitmeye uğraşır. Bunlar nasıl birbirine zıt olabilir? Ne yazık ki, memlekette doğru dürüst ilim ve tasavvuf erbabı da; bunların ne olduğunu, ne işe yaradığını bilen de kalmamış! Tabii bu bulanık ortamda insanları kandırmak için bir sürü madrabaz, dalavereci çıkıyor; bunları da kendi emellerine ve çıkarlarına alet etmeye, insanları Allah'a değil, kendine kul etmeye çalışıyor. Neymiş efendim; ilmi bırakırlarsa uçacaklarmış! Daha Allah'ın dümdüz, dosdoğru yolunda yürümesini bilmeyenler, bir de uçmaya, başkalarını da uçurmaya kalkıyorlar, hem de kanatsız! Ne diyeyim azizim? Uçsunlar, uçursunlar bakalım! Allah, akıl fikir, hidayet versin! Kime, neyi, nasıl anlatacağın? Ben, yıllardır bu memlekette uğraşıyorum, didiniyorum ama bir türlü bir yere varamıyorum. Ben kimsenin işine karışmıyorum ama herkes benim işime karışıyor. Durmadan, dinlenmeden ilme istidadı ve hevesi olan adam arıyorum, bulamıyorum. Güç bela bulup, yola çıktıklarımın kimisi de çok

geçmeden başka alanlara kayıyor. Tabii Türkiye'nin bu şartlarında onlar da haklı, onlara da bir şey diyemiyorum. Bazı kâbiliyetli, istikbal vaat eden talebelerim oluyor, onlar da bu zorlu ilim ve irfan yolunda kendileri için iyi bir istikbal, rahat bir gelecek göremediklerinden başka alanlara, doktorluk, mühendislik gibi paralı ve itibarlı mesleklere yöneliyorlar. Onlar da bunlardan biri olmak istiyorlar. Hâlbuki memlekette bunlardan çok var? Belki kendilerini kurtarıyorlar, bol para kazanıyorlar, yüksek mevki, makam ve itibar sahibi oluyorlar ama ya bu milletin, memleketin hâli ve istikbali ne olacak? Dinimize, imanımıza, irfanımıza, kültürümüze, değerlerimize kim sahip çıkacak, bunlara kim hizmet edecek? Milleti gerçek anlamda millet, devleti devlet, vatani vatan yapan, yükselten, yücelten, geliştiren, ilerleten en lüzumlu çalışmaları, faaliyetleri kim gerçekleştirecek, büyük eserleri kim ortaya koyacak? Hiç kimsenin bunları dert ettiği, düşündüğü yok! Kâbiliyetli gençlerimiz, nesillerimiz ve kuşaklarımız eğitimsizlikten boş yere heder olup gidiyor. Ben anavatanım bildiğim bu memlekete, 'Acaba kendi çapımda bir şeyler yapabilir miyim, bir katkıda bulunabilir miyim, adam yetiştirebilir miyim?' diye geldim. Kimse yüzüme bile bakmadı, 'Arkadaş senin derdin nedir?' diye soran olmadı. Yıllardır kendi kendime kazındım, çalıştım, çabaladım, uğraştım, didindim bir şey yapamadım. İstedğim, arzu ettiğim gibi adam yetiştiremedim, yola bile koyamadım. Bana yardımcı ve destek olmanızdan vazgeçtim, beni kendi halime de bırakmıyorsunuz. Nihayet, güç belâ bu çocuğu bulmuşum, hiç olmazsa bunu, elimden geldiğince sağlam bir yola koyayım, yetiştirebildiğim kadarıyla iyi bir şekilde yetiştireyim istiyorum ama şimdi onu da elimden alacaksınız. Yahu hiç olmazsa bu çocuğu elimden almayın, bâri bunu bana bırakın da istediğim gibi yetiştireyim! Bu çocuk bâri ilgili, alakalı ve

hevesli olduğu bir alanda eğitim görsün, o alanda yetişsin, ne okumak istiyorsa onu okusun!

– Tamam hocam tamam, ne deseniz haklısınız! Ama hocam, yine de Siyasal'ın yeri başka! Türkiye'de hiçbir okul, Siyasal'ın yerini tutmaz. Bu çocuk da orayı kazanmış. Şimdi bunu buraya gitmekten alıkoymak hiç doğru olmaz. Siyasal'a böyle imanlı, inançlı, dinini, vatanını, milletini seven gençlerin girmesi ve mezun olup millete, memlekete hayırlı işler yapması çok önemli...

– Azizim; önemli olan kimin, nereye ve nasıl, ne halde girdiği değil; orada nasıl yetiştiği, nasıl bir eğitim aldığı, sonunda ne olduğu, oradan nasıl çıktığı, ne hâle geldiğidir! Acaba siz, oraya girenlerin nasıl, ne halde girdiklerini ve nasıl çıktıklarını biliyor musunuz? Bu konuda hiçbir araştırmanız var mı? Ben çok iyi biliyorum ki, bizim okullarımızın hiç birinden doğru dürüst adam yetişmiyor. Eğitim kurumları, buralara girenler, girdiklerinden daha donanımlı, daha nitelikli, daha işe yarar bir halde çıksınlar diye kurulur. Ama bizimkilere girenlerin çoğu, girdiklerinden çok daha kötü, çok daha işe yaramaz, hatta çok daha zararlı bir şekilde çıkıyorlar.

– Fakat hocam; inşaallah Mustafa için böyle bir şey söz konusu olmaz. Ne de olsa sizin rahlei tedrisinizden, eğitiminizden geçmiş. Bundan sonra bir daha kolay kolay bozulmaz. Zaten Siyasal'a gitmesi biraz da bu yüzden önem kazanıyor.

– Azizim; mesele sadece Mustafa'nın bozulup, bozulmaması değil! Mesele, benim onu arzu ettiğim şekilde yetiştirip, yetiştirememem.

– Hocam, boşuna ısrar etmeyin! Eğer bu çocuk, şimdi kazandığı halde Siyasal'a gitmez, millet ve memleket de ilerde onun yapabileceği hayırlı ve yararlı hizmetlerden mah-

rum kalırsa, bunun çok büyük vebali vardır!

– Bırakın azizim, Allah aşkına! Ne vebali? Siz hangi günahattan, hangi vebalden bahs ediyorsunuz? Niye bu çocuğun üstüne bu kadar gidiyorsunuz?! Bu memleketin bu hâle gelmesinden bu çocuk mu sorumlu? Bu memleketi Mustafa mı, bu hâle getirdi? İllâ Mustafa mı düzeltmek ve kurtarmak zorunda? Ondan başka hiç kimseye, hiç bir görev ve sorumluluk düşmüyor mu? Eğer bu memleket, sadece Mustafa'nın Mülkiye'ye gitmesiyle ve bürokrat olmasıyla düzelecekse vay bizim hâlimize! Bence, bu memleketin standart bürokratlardan çok, milletin önünü açacak, millete yol ve yön gösterecek nitelikli münevverlere, ilim adamlarına ihtiyacı var. Bu çocuk da bürokrat değil, ilim adamı olmak istiyor. Ne güzel! Üstelik ilme de istidadı var. Hem bu çocuğun gidip Ankara'da okuyabilecek maddî imkânı bile yok!

– Hocam, talebenin ne masrafı olacak! Şimdi bir sürü burs veren yerler var. Bazılarını biz de tanıyoruz. Mustafa'ya da burs vermeleri için yardımcı oluruz. Hem devlet de burs ve kredi veriyor. İnanın işin en kolay halledilebilecek tarafı orası. Siz oraları dert etmeyin de, bu çocuğun Siyasal'a gitmesine engel olmayın, hatta teşvik edin!..

TOPLUMA KARŞI ÇIKMANIN SINIRI

Bu bitip tükenmek bilmeyen tartışmalar arasında artık üniversiteye kayıt dönemi de gelmiş, sürenin dolmasına birkaç gün kalmıştı. Ben, Siyasal'ı kafamdan tamamen silmiş, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsüne kaydımı yaptırmış, okulların açılmasını bekliyordum. Bir gün hocam beni karşısına alıp sordu:

– Mustafa oğlum; ne yapacağız bu Mülkiye işini?

– Hiçbir şey hocam! Zaten ne yapacağımıza karar verdik!

Ben inşaallah bu sene Yüksek İslam Enstitüsüne başlayaca-

ğım. Gelecek sene de inşaallah İstanbul'da başka bir fakülte daha kazanırım, olur biter.

– İyi ama evladım, milletin bize neler söylediğini görüyorsunuz. Herkes bir Mülkiye sevdası tutturmuş gidiyor. Eğer sen kazandığın bu okula gidip kaydolmayacak olursan, sen de, ben de ömür boyu bu milletin dilinden kurtulamayız.

– Olsun Hocam! Boş verin! Kim, ne derse desin, bunun ne önemi var?!

– Olmaz olur mu evladım? Biz de bu toplumun birer ferdiyiz. Bu milletin içinde ve bunlarla beraber yaşıyoruz. Elbette her şeyde, her işte ve her zaman toplumun, milletin her dediğini, her istediğini yapmak zorunda değiliz. Ama her işte, her şeyde topluma illâ muhalefet etmek, tersine gitmek de doğru olmaz! Nihayetinde insanın içinde yaşadığı topluma ve milletine karşı çıkmasının da bir sınırı vardır. Durup dururken, anlamsız, gereksiz çatışmalara, çekişmelere girmek, sorunlar çıkarmak hiç kimseye hiç bir fayda sağlamaz.

– Ama hocam; biliyorsunuz Mülkiye Ankara'da! Ben de sizden ve sizinle beraber girdiğimiz bu yoldan ayrı düşmeyi hiç istemiyorum.

– Ben de öyle evladım, ama elden ne gelir? Bak işte, ortaya hiç beklenmedik, hesapta olmayan bir durum çıktı. Demek ki, takdîri ilâhî böyleymiş! İnşaallah bunda da bir hayır vardır. Biz seninle irtibatımızı yine sürdürürüz. Kim bilir, ileride belki başka bir fırsat doğar, yine birlikte çalışırız. Ama şimdilik sana Ankara ve Mülkiye yolu görünüyor. Görelim Mevla neyler, neylerse güzel eyler!

– Hocam, eğer Siyasal'a gitmemi, siz de gerçekten istiyor, arzu ediyorsanız, ancak o zaman ben de bunu düşünebilirim. Sizin hoşnutluğunuzun ve rızanızın olmayacağı bir şeyi ben asla arzu etmem! Hocam, gülümsedi;

– Artık rızam da var evladım! Evet, senden ayrılmak bana çok ağır geliyor ama ne yapalım. Herkesin bu kadar ısrarı, beni de bu işe râzı etti. Git bakalım ne olacak? İnşallah sonu hayırlı olur! Artık ben de senin Siyasal'a gitmenin daha uygun olacağını düşünüyorum. Yalnız acele et, kayıt tarihini geçirmeyesin!

– Olur, araştırırım hocam!

– Peki, babandan da yardım göremeyeceğine göre, oralar da nasıl geçineceksin?

– Hocam, benim işportacılıktan biriktirdiğim biraz param var! Bununla epey bir müddet idare edebilirim. Sonrasında da Allah Kerîm! Şimdilik ilk aklıma gelen, imamlık sınavlarına girmek... İnşallah Diyanet'te görev alabilirim diye düşünüyorum. Böylece hem geçim sıkıntısı çekmeden okuyabilir, hem de elimden geldiğince Allah'ın dinine hizmet etmeye, milletimize yararlı olmaya çalışırım.

– İnşaallah evladım! Dur, ben de senin için biraz hazırlık yapmıştım, onu alıp getireyim. Harçlık eder, ihtiyaçlarını görürsün. İlk defa gidip yerleşeceği yerde, insana para çok lazım olur! Benim de başımdan çok geçtiği için iyi bilirim.

– Yok, hocam, olmaz, alamam! Ben böyle bir şeyi kabul edemem! Siz bunu benden daha fazla ihtiyacı olan diğer talebe arkadaşlarıma verin!

– Bırak şimdi azizim! İtiraz istemem! Sen, benim oğlumsun. Verdiğimi almazsan, beni kırmış, gücendirmiş olursun. Zaten çok bir şey değil.

– !!!!!

Hocam bana daha fazla itiraz imkânı tanımadan hemen oturduğu yerden kalkıp, öbür odaya geçti. Çok geçmeden elinde içinde bin lira kadar bir para olan bir zarf ve bir form dilekçe ile tekrar yanıma geldi. Bana;

– Fabrikada beraber çalıştığımız Hidayet Beyi sen de

tanırsın. Onların üniversite öğrencilerine burs veren bir vakıfları varmış. Dün bana uğradı, bir form bıraktı. Bu başvuru formunu doldurmanı, sana onların da bir miktar burs verebileceklerini söyledi. Sen formu doldur, ben ona ulaştırırım.

Formu aldım, isteksizce doldurmaya başladım. Biraz da hocamdan bana geçmiş huy ve karakter gereği, başkalarından burs, yardım, îâne alarak okumak benim hiç hoşuma gitmiyordu. Bendeki bu hoşnutsuzluğu ve isteksizliği sezen hocam, sordu:

– Ne o, burs almaya pek istekli değilsin galiba! Formu zoraki dolduruyor gibi bir hâlin var!

– Evet Hocam! Ne yalan söyleyeyim; ben, başkalarından yardım, destek, îâne, burs alarak okumayı hiç arzu etmiyorum. Hatta devletten öğrenim kredisine bile başvurmayacağım. Varsın bunları ihtiyacı olanlar alsın. Ben, istiyorum ki Allah, bana ne verecekse, kendi fazl u kereminden ve lütfundan versin! Arada başka araçlar bulunmasın! Çok şükür, şimdiye kadar da hep böyle oldu. Ben hiç geçim darlığı, para sıkıntısı çekmedim. İnşallah bundan sonra da öyle olur! Allah'ın bana tez zamanda, beni kimseye muhtaç etmeyecek bir hayır kapısı açmasını, bursu, devlet kredisine filan ihtiyacım kalmamasını niyaz ediyorum.

– İnşallah evladım! Ama sen yine de tedbirli davran! Şu burs talep formunu doldur da bana ver!

BU ÇOCUĞU DA KENDİNE BENZETTİN!

Ara sıra yanımıza girip çıkan ve konuştuklarımıza şahit olan 'Hacı Annem' araya girdi:

– Efendi! Biliyor musun, sen bu çocuğu da iyice kendine benzettin! Korkarım ki, bunun hayatını da seninki gibi mahvedeceksin!

– Niye hanım? Neden böyle söylüyorsun? Hem ne var benim hayatımda? Ben bu çocuğa ne yapmışım ki?

– Daha ne yapacaksın? Baksana, onun durumunda olanlar birkaç yerden birden burs alabilmek için uğraşiyor, didiyor, koşturup duruyor, araya ne adamlar koyuyor. Bu çocuk ise ayağına kadar gelmiş, neredeyse kendisine zorla verilecek bursu, devlet yardımını bile almakta isteksiz davranıyor. Bunlar, tıpatıp senin huyların?! Bu çocuk, sendeki bütün huyları, karakterleri kapmış, kopya etmiş, tıpkı sana benzemiş. Bazen ikinize şöyle bir bakıyorum da, kendi kendime; ‘Allah, Allah, iki insanın huyu, karakteri nasıl olur da bu kadar birbirine benzer? İki insan, nasıl birbirini bu kadar çok sever?’ diye sormadan edemiyorum. Boşuna üzüm üzüme baka baka kararır dememişler. Ama size bir şey söyleyeyim mi? Siz ikiniz de bu dünyanın adamları değilsiniz. Sen artık yolun sonuna gelmiş sayılırsın ama ya bu çocuğun hâli ne olacak? Allah sonunu hayır getirsin!

– Hanım, bizi niye öyle suçlar gibi konuşuyorsun? İnan ki, bu çocuğa böyle davranmasını ben öğütlemiş değilim. Bu çocuk, ben tanıdığım da zaten böyleydi. Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi? Ben de bu çocuğu böyle olduğu için, onu hep böyle gördüğüm, böyle tanıdığım için bu kadar çok seviyorum. Eğer biz, ikimiz de başka huy ve karakterlerde olsaydık, ilk tanıştığımız andan itibaren birbirimizi bu kadar çok sevebilir miydik? Ben, onun üzerinde bu kadar çok durur muydum? Ama çok şükür ki, o beni şimdiye kadar hiç yanıltmadı. İnşallah bundan sonra da yanıltmaz! Sonra sevgi ve muhabbet dediğin şey, hem karşılıklıdır, hem de onu gönüllerde yaratan bizzat Cenâbı Hak’tır.

– İyi tamam öyleyse! Madem ki siz kendi halinizden bu kadar çok memnunsunuz, ben başka ne söyleyeyim? Allah muhabbetinizi artırsın! Fakat yine de söylemeden edemeye-

ceğim; bu çocuğun senden bu kadar çok huy ve karakter kapması, gittikçe sana daha çok benzemesi, beni hem şaşırtıyor, hem de korkutuyor!

– Ee, normal değil mi, hanım? Kaç yıldır biz onunla neredeyse gece gündüz beraberiz. Bulaşıcı hastalıklar gibi huy ve karakterler de sâridir, bulaşıcıdır! İnsan ilim öğrendiklerinden, ders aldıklarından ister istemez huy ve karakter de kapar. Hele böyle küçük yaşta, huyu, karakteri, fitratı daha tam oturmadan, bozulmadan, başka hesap, kitap ve art niyet bilmeden, ihlâsla, yani sırf Allah rızası için, öğrenme aşkı, şevki, hevesi ve arzusuyla dolu olan, temiz kalpli, temiz akıllı, temiz vicdanlı öğrenciler, hocalarından çok daha fazla etkilenirler. Eskiler, boşu boşuna, ilmi ve irfanı; sâlih, düzgün insanlardan öğrenmeyi, aynı şekilde yine sâlih ve düzgün insanlara öğretmeyi tavsiye etmemişler.

– Ama efendi; biz seninle çok daha uzun zamandan beri evliyiz. Yine de huylarımız, karakterlerimiz o kadar da çok birbirine benzemiyor. Çoğu meselede fazla uzlaşıp, bağdaşmıyoruz. Seninle anlaşamadığımız, fikir birliğine varamadığımız ne kadar çok konu var. Buna ne dersin?

– Hanım! Biz seninle evlendiğimizde, ikimizin de yaşı epeyce kemale ermişti. Dolayısıyla huylarımız, karakterlerimiz de tam manasıyla oturmuş ve kökleşmişti. Belli bir yaşta sonra bunların değişmesi pek kolay olmaz. Ama hanım, biliyor musun; her şeye rağmen, biz ikimiz de az değiştik?! Birbirimizden az huy ve karakter kapmadık! İnanır mısın; seninle evlendikten sonra ne kadar çok değiştiğime bakıp, bazen kendimi tanımakta güçlük çektiğim bile oluyor? En basitinden, ikimizin de evlenmeden önceki günlük hayatımızla evlendikten sonraki hayatımız aynı mı? Arada ne kadar büyük farklar olduğunu herhalde sen de görüyorsundur? Hiç haksızlık etme! Biz seninle ne kadar çok tartışsak,

atışsak da, nihayetinde bir yerlerde buluşabiliyoruz. Bazen sen benim düşünceme yanaşıyorsun, bazen ben senin düşüncene yaklaşıyorum, bazen de ortada bir yerlerde uzlaşıp anlaşıyoruz.

– Haklısın efendi! Dediğin gibi, ikimiz de az değişmedik. Eskiden ben, kendi halimde ve sakin yaradılışlı biriydim. Öyle koşuşturmayı, telaşeyi pek sevmezdim. Bu yaşımdan sonra, bu kadar yoğun ve hareketli bir hayata alışabileceğimi, ayak uydurabileceğimi rüyamda görsem inanamazdım. Şikâyet gibi olmasın, Allah mahcup etmesin, yardımcımız olsun ama doğrusunu istersen, böyle tempolu, stresli bir hayat hiç bana göre değildi.

– Allah senden râzı olsun, hanım! Gerçekten sen benim çok kahrımı, çok sıkıntımı çektin. Eğer senin yardımın ve desteğin olmasaydı; ben de bu yaştan sonra, bu işlerle bu kadar uğraşamazdım. Fakat bunlar şikâyet edilmesi gereken değil, şükredilmesi gereken meşgaleler! İnşallah, Allah daha fazla güç, kuvvet versin de daha fazlasını ve daha güzelini yapabilelim! Allah, bizleri her zaman rızasına uygun işlerde istihdam eylesin!

– Amin, efendi âmin!

ANKARA YILLARIM

Siyasal'da okumaya karar verdikten ve yolculuk için son hazırlıklarımı da tamamladıktan sonra, hocamla vedalaşmaya gittim. Maddî ve manevî olarak kendisine çok şeyler borçlu olduğum, üzerimde çok büyük emekleri, sayılamayacak kadar çok hakları bulunan, benim için hayat pınarı niteliğindeki bu büyük insandan ayrılmak bana çok ağır geliyordu. Bana 'Boş ver, gitme kal!' deyiverse, hiç düşünmeden Ankara'ya gitmekten vaz geçebilecek, İstanbul'da kalabile-

cek bir ruh hâli içindeydim. Ama o benden böyle bir şey istemedi, beni sevgiyle Ankara'ya uğurladı. Artık kaderime boyun eğmekten başka çarem kalmamıştı. Dünyadaki her güzel şey gibi, benim hayatımın bu en güzel ve en verimli yılları da sona ermiş, hocamı en kısa zamanda tekrar görebilme umut ve temennisiyle Ankara'nın yolunu tutmuştum.

Yükseköğrenim için 1975 yılı Eylül ayı sonlarına doğru İstanbul'dan ayrılıp Ankara'ya doğru yola çıktım. Otobüs yol aldıkça, hocamla aramıza daha fazla mesafeler girmesi içimde tarifsiz bir üzüntü ve hasreti büyütüyordu. Onunla hocaların talebe ilişkimiz ister istemez böylece yarım kalıyordu ama aramızdaki baba-oğul ötesi ilişki, sevgi, saygı bağları hiçbir zaman kopmadı. Hiç gevşemeden, tavsamadan, zayıflamadan, belki daha da artarak onun 21 Mayıs 1988 tarihindeki vefatına kadar devam etti.

Ankara'ya gelip, Siyasal'a kaydımı yaptırdıktan sonra, Allah da yardım etti, geçimimi sağlama sorunum da kolayca halloldu. Ankara Müftülü-ğünde 17 Kasım'da imamlık imtihanı yapılacağını, başvuruların da hâlen devam ettiğini öğrenince, ben de bu sınava girmek için başvurudum. Sınavı ilk sıralarda kazandığım için, bana tercih hakkı da tanındı. Okuluma fazla uzak olmayan Akdere Merkez Camii imamlığını tercih ettim ve buraya atandım.

Hocamla aramızdaki mesafelerin üzerine bir de üzerime aldığım imamlık görevi engeli çıkmış, onu daha sık ziyaret edebilme ve yüz yüze görüşebilme imkânımız biraz daha kısıtlanmıştı. Fakat yine de kendisiyle sürekli yazışıyor, haberleşiyor, mektuplaşıyor ve telefonlaşıyorduk. Fırsat buldukça onunla yüz yüze görüşebilmek için İstanbul'a kaçıyor, kısa da olsa kendisini ziyaret ediyor, hasret gideriyor, moral depoluyor, tekrar Ankara'ya dönüyordum. Bazen oldukça sık aralıklarla tekrarlanan bu ziyaretler, sohbetler, istişareler

benim için hem vazgeçilmez bir ihtiyaç, hem de çok faydalı bir terapi niteliğindedi. Hayatımın bu yeni döneminde sık sık karşılaştığım türlü sorunlarımı onunla paylaşıyordum. Tek başıma altından kalkamayacağım herhangi bir sorunla karşılaştığımda, cevap bulmakta zorlandığım bir soruya takılıp kaldığımda, herhangi bir problem karşısında sıkılıp bunaldığımda, daraldığımda soluğu hemen onun yanında alıyordum...

Ben, Hocamla geçen günlerimi, yıllarımı hâlâ hayatımın en güzel, en mutlu ve hatırlanmaya değer günleri olarak yâd ederim. O benim, hiçbir zaman yanımdan ayrılmak istemediğim, hep beraber olmak istediğim nâdir insanlardan biriydi. Ama 'Ne kadar yaşarsan yaşa sonunda öleceksin; kimi seversen sev, sonunda ayrılacaksın!' sözü bizim için de geçerli oldu. Onun eksikliğini, ona olan ihtiyacımı ben her zaman hissetmişimdir, hâlâ da hissetmeye devam ederim. Onsuz geçen yıllarım, bana onu hiçbir zaman unutturmadı; aksine ona olan hasretimi, özlemimi, ihtiyacımı daha da artırdı.

'BURSU İHTİYACI OLANLARA VERİN!'

İmamlık imtihanını kazandığım ancak henüz göreve ve maaş almaya başlamadığım günlerde İstanbul'daki vakıftan bana, adıma burs çıktığına dair bir yazı geldi. Benden adresimi ve banka hesap numaramı acilen kendilerine bildirmem isteniyordu. Çok şükür, dualarım kabul olmuş, benim artık hiç kimsenin bursuna, yardımına, desteğine ihtiyacım kalmamıştı. Alacağım maaşla geçimimi rahatça sağlayabilir, hatta başkalarına da yardım edebilirdim. Hemen vakıf yetkililerine bir mektup yazıp, ilgileri ve duyarlılıkları için kendilerine teşekkür ettikten sonra; benim Ankara'da görev aldığımı, dolayısıyla artık bursa ihtiyacım kalmadığımı bildirdim. Bu arada mektubumda, bana verecekleri bursu, ihti-

yacı olan başka bir öğrenciye vermelerini; Anadolu'nun değişik yerlerinden, özellikle kırsal kesimden yükseköğrenim için büyük şehirlere gelen gençler arasında gerçekten de çok yoksul ve yardıma muhtaç nice öğrenciler bulunduğunu yazdım. Bazı üniversite öğrencilerinin çok büyük mağduriyetler, zorluklar ve sıkıntılar içinde okumaya çalıştıklarını; bazılarının içler acısı durumlarına bizzat tanık olduğumu da bir iki olayla örneklendirmiştim.

Fakir Anadolu gençlerinin yüksek tahsil için ne büyük maddî sıkıntılar çektiklerini İstanbul'dan da az çok biliyordum. Fakat Ankara'ya gelip tam ortalarına düşünce; onların çektikleri büyük maddî imkânsızlıklar, ekonomik sıkıntılar, daha fazla dikkatimi çekmiş; onların içler acısı hallerini görünce içim ezilmişti. Bu duygular içinde, belki de hiç gereği yokken, bu konuya da mektubumda kısaca değinivermiştim. Bu yoksul ama imanlı ve temiz gençlere acilen yardımcı ve destek olunmasının milletimiz, memleketimiz ve ülkemizin geleceği için ne kadar önemli ve gerekli olduğunu; böyle ulvî ve önemli bir görevi yerine getirmeye çalışmakla kendilerinin de ne kadar güzel, hayırlı ve kutsal bir iş yaptıklarını ifade etmeye çalıştım. Bu, öylesine çalakalem, alelacele yazılmış bir mektuptu. Hatta onca işimin ve sıkıntımın arasında, yazdıklarımı dönüp tekrar okumaya, imla hatalarımı düzeltmeye bile vaktim olmamış, mektubumu hemen katlayıp, zarflayarak postaya vermiştim.

Bundan bir, iki hafta sonra yaptığımız bir telefon görüşmesinde hocam bana;

– Yahu azizam! Sen Hidayet Beylerin vakfına neler yazmışsın öyle? diye bir soru sordu. Ben yazdığım o mektubu da, içinde neler yazdığımı da çoktan unutmuştum. Biraz şaşkın, tereddütlü ve tedirgin bir sesle;

– Hayrola hocam, ne yazmışım? Yoksa farkında olmadan yanlış ve kötü bir şey mi yazmışım? diye sormadan edemedim. Hocamın cevabı tedirginliğimi yatıştırdı;

– Yok be azizim! Tam tersi! Adamlar senin mektubundan çok mütehassis olmuşlar, çok etkilenmişler. Senin mektubu yönetim kurulu toplantısında da okumuşlar. Dinleyenler gözyaşlarını tutamamışlar. Hidayet Bey bana uğradı; teşekkür edip duruyor. Sen, o mektubunla onu büyük bir sıkıntıdan kurtarmışsın. Ben de o sebepten ne yazdığımı soruyorum. Yönetim kurulu üyeleri arasında, senin mektubunda yazılanları dinleyinceye kadar, öğrencilere burs verilmesinin, yardım edilmesinin çok da gerekli olmadığını, devletin de öğrencilere burs ve kredi verdiğini, bu burs konusuna bu kadar fazla ağırlık verilmesinin anlamsız olduğunu savunanlar varmış. Tabii bunların çoğu tuzu kuru adamlar; herkesi de kendileri gibi zannediyorlar. Bunların bu tür can sıkıcı sözleri, diğerlerinde de bazı tereddütlere sebep oluyormuş. Senin mektubunda yazılanları duyunca hemen hepsi çok duygulanmış, muhtaç öğrencilere burs vermenin, yardım etmenin ne kadar gerekli ve önemli bir şey olduğu anlamışlar. Bu konuda neredeyse herkes hemfikir olmuş. Şimdi daha çok öğrenciye, daha fazla burs verebilmenin yollarını ve çarelerini arıyorlarmış. Hidayet Beye de, böyle gençler yetiştirdiğim için bana özellikle teşekkür etmesini söylemişler. Yani senin mektubun onlara tam vaktinde yetişmiş bir can simidi, dertlerine ilaç gibi gelmiş.

Hâlbuki bana göre, benim bu yaptığının da, yazdıklarımın da hiç de öyle takdire değer, anlamlı ve önemli bir tarafı yoktu. Her halde benim hem görev yapıp, maaş alıp, hem de burs alacak halim yoktu. Hele Ali Yakup Hocanın dizinin dibinde büyümüş, hep onu gözlemlemiş biri olarak zaten başka türlü de davranamazdım. Onlara çalاکalem yazıp gön-

derdiğim şeyler de benim o andaki samimi hislerimin, duygularımın bence çok yetersiz ifadesinden başka bir şey değildi. Daha önceleri Ali Yakup Hocamdan da ihtiyaç sahibi öğrencilere burs ve destek verilmesi konusunun ne kadar önemli olduğuna dair çok şeyler duymuş ve dinlemiştim. Aslında benim o mektupta yazdığım şeyler, belirttiğim duygu ve düşüncelerim, bunların küçük birer yansımasından, pırıltısından başka bir şey değildi.

İstanbul'un her yerini sürekli gezip dolaşan Ali Yakup Hocamın en çok uğradığı yerlerden birisi de yüksek tahsil için Anadolu'dan İstanbul'a gelmiş, fakir ve dindar öğrencilerin kaldıkları öğrenci yurtlarıydı. Zaten o da ömrünü ilim yoluna adanmış, hayatının büyük bölümü öğrenci yurtlarında geçmiş, geri kalan ömründe de talebelikten ve öğrencilikten hiç uzak düşmemiş kıdemli bir talebeydi. Dolayısıyla yolu böyle bir öğrenci yurduna denk geldiğinde, kapının önünden hemen geçip gitmez, şöyle bir durur bakar, giren çıkan öğrencileri seyreder, eğer âcil bir işi yoksa ve bir yere yetişmesi gerekmiyorsa içeri girer, dostu ve meslektaşı saydığı bu genç öğrencilerle tanışır, görüşür, konuşur, halleşir, dertleşirdi. Onlarda gördüğü iyi ve güzel halleri, özellikleri öve öve bitiremez, onları methedip göklere çıkarırdı. Ardından da lafı, bunlarla ilgilenmeyi, yardımcı olmayı akıllarından bile geçirmeyen, sözde dindar zengin Müslümanlara getirir, onlara da verir veriştirirdi. Her gün bu yurtların önünden pek çok dindar geçinen Müslüman zengin gelip geçtiği halde, dönüp de bunlara hiç bakmamalarına, hiçbir sorunlarıyla ilgilenmemelerine, buna gerek bile duymamalarına; bu dindar ama yoksul gençlere yardımcı ve destek olmamalarına çok içerler; bu tip şuursuz, düşüncesiz, akılsız, fikirsiz zenginlere büyük öfke duyar, tepki gösterirdi. Yine bir gün, Fatih'teki öğrenci yurtlarından birine uğramış, yurttan kalan öğrencilerle dert-

leşmiş, o gün akşam bu ziyaretle ilgili duygu ve düşüncelerini şöyle anlatmıştı:

“Azizim, bugün Anadolu’dan gelmiş dindar ve yoksul öğrencilerin kaldığı bir yurdun önünden geçiyordum, durup içeri saptım. Baktım ki, mâşallah hepsi pırıl, pırıl, imanlı, ihlaslı, gayretli, tertemiz, gençler... Onlarla oturduk, bir hayli konuştuk, sohbet ettik. Gördüm ki, bazıları pek çok konuda benden daha şuurculular. İçlerinde benim göremediklerimi görebilenler, benim düşünemediklerimi düşünenler bile var. Hoca olduğumu öğrenince, benden bir şeyler sorup öğrenmeye kalkıştılar; ama benim de onlardan öğreneceklerim vardı. Kendi kendime ‘Acaba bunları kim böyle yetiştirmiş, kim eğitmiş, şuurlandırmış? Herhangi bir hocaları, şeyhleri, mürsitleri, yol gösterenleri var mı?’ diye merak ettim; kendilerine de sordum. Öyle ya, eğer varsa, gideyim ben de yararlanayım istedim. İnanır mısın, yokmuş, azizim! Gördüm ki, bunların hepsi birbirini irşat etmişler. İyi ki de öyle olmuş! Şimdi ortalıkta bir sürü hoca, şeyh, mürsit, aydın, münevver geçinen ne madrabazlar, dalavereciler var! Eğer onlardan birinin eline düşselerdi, durumları çok berbat, çok fena olabilirdi! Yollarını sarpa uğrattırlar, kim bilir onları ne hâle getirirlerdi. Ah bu şuurlarının yanında biraz da sağlam ve köklü bir eğitime, sistemli ve doğru bilgilere sahip olabilseler; ilim ve irfan bakımından daha yeterli ve dolu olabilselerdi ne güzel olurdu! Hepsi çok iyi, imanlı, ihlaslı gençler. Ama hepsi de yoksul, fakir, Anadolu çocukları. O yurtların önünden her gün, Kârün gibi zengin, çok dindar geçinen, Müslümanlığı kimseye bırakmayan kim bilir kaç kişi geçiyordur! Ama içlerinden hiç birisi, içeri girip de bu çocuklara, bunların hâline, durumuna bakma lüzumu hissetmiyor. Bunlara yardımcı ve destek olmayı aklından bile geçirmiyor. Yahu bunlar sadece kendi analarının babalarının değil, hepi-

mizin çocukları, bu milletin, ümmeti Muhammed'in evlatları... Bunlar, bu milletin ümidi, geleceği... Çoğunun kendi çocuklarının şimdi ne oldukları da, ileride ne olacakları da daha şimdiden belli... Hiçbir işe yaramayacakları, onlardan hiç kimseye hiçbir hayır beklenemeyeceği apaçık görünüyor. Kötü eğitim ve öğretim yüzünden çoğunun Müslümanlıkla da, insanlıkla da alakaları kalmamış... Dolayısıyla bunların kazandıkları paralar, mal, mülk de, evlatları da, Allah'a isyana, küfre, azgınlığa, sapıklığa, harama, zulme alet ve malzeme olmaktan başka işe yaramıyor... Hepsinin hesabı da sonunda kendilerinden sorulacak... Aslında kabahatin büyüğü o çocuklarda değil, onları böyle yetiştiren ana babalarında... Çünkü çocuklarının nasıl yetiştiği bu ebeveynlerin umurlarında bile değil. Yahu kendi çocuklarınızı yetiştiremiyorsunuz; hiç olmazsa böyle kendiliğinden, Allah'ın lütuf ve keremiyle, hidayetiyle doğru yola girmiş, düzgün, dürüst, Allah'ına iyi bir kul, Peygamberine iyi bir ümmet olmaya çalışan, ileride herkese hayrı ve faydası, millete, memleketine güzel hizmetleri olabilecek bu çocukları görüp gözetmeniz ya! Bunlara yardımda ve destekte bulunsanız, belki bu sizin öbür kötülüklerinize, büyük ihmallerinize, hatalarınıza, günahlarınıza, eksiklerinize de kefarettir! Belki bu vesileyle Allah size de, çoluk çocuğunuza da hidayet verir! Nerede azizim?! Bunların kendilerinde de, kazandıklarında da hiç bir hayır yok! Birisine varıp desen ki; 'Yahu azizim! Şurada bir Müslüman var. Üç kuruş para için adamı asacaklar; ömrü ziyan, dünyası, âhireti heder olacak! Ne olur, şuna biraz yardım et de kurtulsun! Yapacağın yardım, zaten senin durumunda biri için denizden bir damla bile sayılmaz!' Hiç umursamaz bile! Ne duyar, ne dinler, ne de kılıcı kıpırdadır."

Hocamın bu tür sözlerinin ve tespitlerinin ne kadar doğru ve yerinde olduğunu; Ankara'da, temiz Anadolu gençlerinin

içler acısı hâlini, özellikle biraz daha içlerine girdikten ve olan biteni daha yakından görebilme imkânına sahip olduktan sonra daha iyi anlamaya başladım. Dolayısıyla o mektupta ifade etmeye çalıştığım hususlar da; benim her gün görüp yaşadığım sıradan ve normal olaylara kısa bir değinmeden ibaretti. Ama bu basit mektuptaki ifadeler; meğer vakıf yöneticilerini çok duygulandırmış, onların bu işe daha bir dikkatle eğilmelerine, bu yolda hayırlı ve yararlı kararlar almalarına vesile olmuş.

MANEVÎ VE VİCDANÎ YÜKÜN AĞIRLIĞI

Hocamdan ve İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, Ankara'da kendime yeni bir dünya kurmaya çalışıyordum. Görev yaptığım semtin, Siyasal Bilgiler Fakültesine fazla uzak olmaması benim için önemli bir avantajdı. En azından yollarda fazla zaman kaybetmiyordum. Havaların iyi olduğu günlerde okula yürüyerek de gidip gelebiliyordum. Görev yaptığım camiin lojmanı yoktu. Bu çok önemli bir eksiklikti ama bu sorunu da bir gecekondu kiralayıp, içine ufak tefek eşya koyup yerleşmekle çözümlayebildim.

O zamanlar Akdere, bir gecekondu mahallesi idi. Benim kiraladığım gecekondu da iki odalı, üstü toprak kaplı, içeriden dikkatle bakınca, çatı arasındaki deliklerden gökyüzündeki yıldızların görülebildiği basit bir yapıydı. Ama olsun, burası bana fazlasıyla yetiyordu. Üstelik değişik vesilelerle tanıştığım üniversite öğrencilerinden çok sayıda arkadaş; kimisi kalacak uygun bir yeri olmadığı için, kimisinin maddî durumu daha iyi bir yerde oturmaya elvermediği için, kimisi de anarşi ve terör belası yüzünden yurtlarda kalmak istemediğinden, bu mütevazı evi benimle paylaşmaya ve benimle beraber oturmaya can atıyorlardı. Birkaç hafta içinde benim evde üç dört kişi olduk. Bizimle beraber kalmak isteyen

başka arkadaşlar da vardı ama bu mümkün olamadığı için, mahallede birbirine yakın yerlerde onlara da yeni gecekondular kiralama yolunu seçtik. Kısa zaman içinde beş altı öğrenci evi oluverdik.

Allah'ın yardımını, lütuf ve keremiyle bir iki ay gibi kısa bir süre içerisinde, başta geçim derdim ve barınma sorunum olmak üzere en önemli sorunlarım hem de fazla bir zorluk ve sıkıntı çekmeden kolaylıkla hallolmuştu. Böylece üzerimden çok ağır bir yük kalkmıştı ama öbür yandan da omuzlarıma ve ruhuma, maddî sıkıntılardan çok daha ağır, çok daha ezici manevî ve vicdanî başka bir yük binmişti. Üstelik Ali Yakup Hocamdan bana geçmiş olan bu manevî görev ve sorumluluk bilinci ve duygusu üzerinde durup düşündükçe, bu yük gözümde gittikçe daha da büyüyor ve ağırlaşıyordu. Ben ondan, üzerine aldığı her iş, her memuriyet, her emanet, hatta her mensubiyet iddiasının insana belli görev ve sorumluluklar yüklediğini, insan, hele Müslüman olmanın bunların farkında ve şuurunda olmayı, en iyi şekilde de yerine getirmeye çalışmayı gerektiğini öğrenmiştim. Bize düşen, insan ve Müslüman olma iddiamızda gerçek ve samimi olduğumuzu, bunun gerektirdiği görev ve sorumluluklarımızı bilip üstlenmek, bunları en iyi şekilde yerine getirebilmek için de elimizden gelenin en iyisini canla başla yapmaya çalışmaktı. İnsan ve Müslüman olmanın bu en basit, en temel ve en asgari şartlarını da yerine getirmeyecek olursak; bize insan ve Müslüman demek yalan olur; iddiamızda yalancı durumuna düşerdik. O halde şimdi ben de hem Müslümanlığımın ve üstüme aldığım imamlık görevinin gereklerini en iyi şekilde yerine getirmeye, hem de aldığım maaşı hak etmeye var gücümle çalışmalıydım.

İlk zamanlar geçim derdimi bir an önce çözüme kavuşturmak için, önünü arkasını fazla düşünmeden, önüme çıkan iyi

bir fırsat gibi değerlendirerek, bu peygamber mesleği olarak nitelenen, çok kutsal, büyük ve önemli imamlık görevini hemen üstlenivermiş, bu işe adeta balıklama dalmıştım. Fakat çok geçmeden zayıf omuzlarıma manevî sorumlulukları çok büyük, çok ağır ve çok zor bir emaneti de yüklenmiş olduğumu fark etmeye başladım. Ali Yakup Hocam bile zaman zaman bu konuyla ilgili olarak şunları söylerdi;

“Azizim! Şu imamlık çok önemli, çok mübarek, çok faziletli, çok sevaplı bir iş! Keşke ben de yapabilsen! Ama imamlığın çok ağır bir mesuliyeti var. Ben, imamlığın mesuliyetinden çok korktuğum için şimdiye kadar pek yapmak istemedim, hep bundan uzak durdum. Bundan sonra da yapmak istemem. Bu görevin sorumluluğu altında ben çok bunalar, daralırım, âdeta altında ezileceğimi hissedirim. Çünkü ben şahsen çok vesveseli, vehimli bir adamım. ‘Abdestim, namazım oldu mu, olmadı mı? Bir hatam, eksliğim, kusurum var mı, yok mu? Bir şey unuttum mu, unutmadım mı?’ diye kendimi yer bitiririm. Bu yüzden imamlık yapmak bana her zaman çok ağır gelmiş ve imamlık yapmaktan çok korkmuş ve sakınmışımdır.”

Bu gibi düşünceleri ve hassasiyetleri yüzünden Ali Yakup Hocam, bir fabrikada muhasebeci olmayı, ömrünü pösteki sayarcasına hesaplar arasında geçirmeyi kabul etmiş ama imam olmayı, bu ağır görev ve sorumluluğun altına girmeyi arzu etmemişti.

Hocamın bile gözünü bu kadar yıldırان, korkutan, onun bile üstlenmekten arslandan kaçır gibi kaçtığı, manevî sorumluluğu çok büyük ve çok ağır bu görevi ben hemen üzerine alıvermiştim. Bu ağır görevi üstlendikten sonra, hocamın bu tür sözleri ve değerlendirmeleri kulaklarımda daha fazla çınlamaya başlamıştı. Okulumda devam edebilmek için Ankara’da bir iş bulmak zorundaydım. Zaman zaman bu

imamlık görevi yerine; keşke ben de bazı arkadaşlarımın yaptığı gibi daha az manevî sorumluluk gerektiren başka bir görev, örneğin herhangi bir kamu kuruluşunda gece memurluğu türünden bir iş arayıp bulsaydım diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Bu tür bir görev de öyle hemen hazır, kolayca aranıp bulunabilecek bir şey değildi. Yine de aceleci davranıp bodoslama bu göreve daldığım, böyle ağır veballi bir görevi üstlendiğim için kendimi suçlamadan da edemiyordum. Artık bir kere olan olmuş, iş isten geçmiş, en azından şimdilik yapılabilecek başka bir şey kalmamıştı. Benim için üzerime aldığım bu görevi, canla başla, elimden geldiğince en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmaktan başka bir seçenek yoktu. Mümkün olan en kısa zamanda ve ilk fırsatta, manevî sorumluluğu daha az başka bir işe kaymanın çarelerini aramayı da daha şimdiden düşünmeye başlamıştım. Bu düşüncemi de ancak iki yıl sonra gerçekleştirebildim.

GÖREV VE SORUMLULUKLAR LİSTESİ

Hocamdan bana intikal eden anlayışa göre imamlık, sadece insanlara beş vakit namaz kıldırma, yani namaz kıldırma memurluğu değildi ve olmamalıydı. Evet, bu işin içinde cemaate beş vakit namaz kıldırma görevi de vardı ve bu da benim en başta gelen, en önemli görevlerimden biriydi ancak tek görevim bu değildi ve olmamalıydı! Bana göre, üstlendiğim bu iş, bana görev ve sorumluluklar da yüklüyordu. İlk iş olarak kendime uzun bir yapılacak işler, görev ve sorumluluklar listesi hazırlamaya giriştim. Önümdeki liste kabardıkça kabarıyor, uzadıkça uzuyor; bu da beni hepten korkutuyor, ürkütüyor, gözümü yıldırıyor, huzursuzluğumu ve tedirginliğimi daha da artırıyor. Upuzun bir liste çıkar mıştım ama daha henüz aklıma gelmeyen görev ve sorumluluklar da vardı. Peki, ben bunca işi, görev ve sorumluluğu

üstelik de bu talebe halimle ve tek başıma nasıl yerine getirebilecektim? Benim ayrıca devam etmem gereken bir okulum, yoğunlaşmam ve başarmam gereken derslerim vardı. Bunları da asla boşlayamaz, ihmal edemezdim.

Elimdeki uzun ve ucu açık listenin en belli başlıları arasında; her cuma, günün anlam ve önemine uygun hutbeler hazırlayıp sunmak; cuma ve Ramazan vaazları; mahallenin gençlerine, yaşlılarına, kadınlarına, erkeklerine, çocuklarına, büyüklerine, küçüklerine İslam'ı doğru bir şekilde öğretmeye, sevdirmeye, onları irşat etmeye çalışmak, isteyen herkese Kur'ân'ı ve dînî bilgileri öğretmek gibi çok önemli işler ve görevler vardı. Bu listeye her gün yenileri de ekliyordum. Üstelik ne kadar yazarsam yazayım; bunların dışında da başka görev ve sorumluluklarım olduğu, olması gerektiği düşüncesi beni çok tedirgin ediyor, uykularımı kaçıırıyordu. Ayrıca sadece bunların listesini çıkarmakla yetinemezdim. Planlı ve programlı bir şekilde bunları uygulamaya ve hayata geçirmeye de çalışmak zorundaydım.

Benim, Ankara'ya gelme amacım imamlık yapmak değil, mümkün olan en kısa zamanda yüksek tahsilimi tamamlamaktı. Tek başına Mülkiye öğrenciliği bile her öğrencinin kolayca altından kalkamayacağı bir işti. Okuyacağım okul da; dersleri oldukça ağır ve zor, kafa vurup çalışmayı gerektiren, tek işi öğrencilik olan arkadaşlarımdan bile üstesinden gelmekte zorlandıkları bir fakülteydi. Ben girmeden önce Mülkiye'de, sınıf geçebilmek için 'üssü mizan', yani ortalamanın en az on üzerinden yedi olması gibi bir zorunluluk da varmış. Bereket versin ben girdiğim sene bu zorunluluk kaldırılmıştı. Ama yine de Mülkiye'de okuyabilmek ve mezun olabilmek kolay bir şey değildi. Mülkiye'ye girmiş, tek işleri ve meşgaleleri öğrencilik olan pek çok öğrenciye, buradan mezun olabilmek kısmet olamayabiliyordu. Daha okula baş-

lar başlamaz, sınıf tekrarı yapan, başarısızlık nedeniyle okuldan atılmış pek çok arkadaşla tanıştım. Peki, ben, hem okul derslerimin, hem de bu kadar kapsamlı ve büyük işlerin altından nasıl kalkabilecektim? “Allah Kerîm” deyip, başa geleni sabır ve gayretle yerine getirmeye çalışmaktan başka yapılabileceğim bir şey yoktu. Ne olursa olsun, Ali Yakup Hocanın rahlei tedrisine diz çökmüş, ondan yararlanmış, onun fikir ve düşüncelerinden, hayat tarzından etkilenmiş birisi olarak, hele bir de üzerime bu kadar ağır görev ve sorumlulukları aldıktan sonra, ben boşvermiş biri gibi davranamazdım. Artık düzenli bir maaşım, belli bir aylık gelirim oldu diye, her şeye ve her işe olmuş bitmiş gözüyle bakamaz, keyfimce yaşayıp, rahat etme düşüncesi içinde olamazdım.

Bu sıkıntılı düşünceler arasında yine de beni en çok rahatlatan şey; hocamdan daha önce öğrendiklerimi hatırlamam, çok sıkıyorsam onun yol göstericiliğine, fikir ve düşüncelerine, dua ve manevî yardımlarına başvurmamdı. Hocam bana her zaman şunları öğütlerdi:

“Allah’ın rızasına uygun işler yapmaya yönelen müminlere ve Müslümanlara; özellikle de O’nun dinine, dâvâsına hizmet etme niyetiyle yola çıkıp, bu yönde çaba ve gayret göstermeye başladıklarında Kerîm olan, gücü her şeye yeten Rabbimizin inâyeti, yardım ve desteği de yetiştirecektir. Bunda hiçbir şüphe yoktur. Mümin kullarına en büyük dost ve yardımcı olarak, Yüce Allah, yeter! O’na güvenip dayanmaktan daha büyük destek ve dayanak olamaz. Sana düşen, Allah’a güvenip dayanmaktan, O’na sığınıp O’ndan yardım ve destek istemekten ibarettir. Ne kadar zor olursa olsun, eğer Allah bir işi kolaylaştırırsa, artık onda hiçbir zorluk ve güçlük kalmaz. Bir iş de ne kadar kolay olursa olsun, eğer Allah onu sana kolaylaştırmazsa, onun kolaylığı gerçekleşmesi için yeterli olmaz. Müslümana düşen; hedefini, gayesini iyi ve

doğru olarak belirlemek; bu yolda himmetini, azim ve gayretini üstün ve yüksek tutmak; ondan sonrasını da Allah'a bırakmak, O'na tevekkül etmek, güvenip dayanmaktan ibarettir. Sen himmetini âlî tut! Allah'ın yardımı er veya geç sana yetişir. Yetişince de tam yetişir. Allah yardım ettikten sonra başarılmayacak hiçbir şey; O kolaylaştırdıktan sonra altından kalkılamayacak hiçbir zorluk ve imkânsızlık söz konusu olamaz!"

Ben de, hocamın öğüt ve nasihatlerinin ışığında; Allah'ın benim için de çok büyük kolaylıklar yaratacağı, bu yolda önüme hayır kapıları açacağı inancı ve güvencesiyle, Allah'a sığınp elimden gelenin en iyisini yapma çaba ve gayreti içine girmeye karar verdim. Nitekim okula başladıktan birkaç hafta sonra memnuniyetle görüp anladım ki, benim çok yatkın olduğum ve kolaylıkla anlayabildiğim bu dersler, beni hiç zorlamayacaktı ve bunların altından kolaylıkla kalkabilecektim. Beni esas düşündüren, zorlayacak gibi görünenler, öbür görev ve sorumluluklarımdı. Öte yandan etrafımdaki dost ve arkadaş çevremden çoğu, benim gibi düşünmüyordu. Hatta beni boş kuruntulara dalmakla, üstüme hiç de vazife olmayan yüklerin altına girmekle, kendime boş yere eziyet etmekle suçlayanlar da az değildi.

Onlara göre imamlık; sabahtan akşama sürekli mesai gerektirmeyen, yani tam da benim gibi bir öğrenciye çok uygun, dünyanın belki de en rahat işlerinden biriydi. Türkiye'deki bütün cami imamları, namaz kıldırma memurluğundan başka bir şey yapmıyorlardı. Bir Müslüman olarak zaten kılmam gereken beş vakit namazı, cemaatin önüne geçip kıldırdıktan, cuma günleri de hazır hutbelerden birini alıp okuduktan sonra, kimse benden başka bir iş, başka bir görev beklemiyordu. Onlara göre, benim esas düşünmem, esas ağırlık vermem gereken, okulum, derslerim ve bunlar-

daki başarım olmalıydı. Üstelik her camide müezzin kadrosu bulunmadığı halde, benim camiin müezzini de vardı. Camiinin vaktinde açılması, kapanması, temizlenmesi, silinip süpürülmesi, ezanların okunması da müezzinin göreviydi. Müezziniyle iyi geçindiğim takdirde, benim göreve gelemediğim vakitlerde o beni idare edebilir, benim yokluğumu cemaate hissettirmez, benim yerime vakit namazlarını da rahatlıkla kıldırabilirdi. Hal böyleyken, bana ne oluyor da, durup dururken, zaten yüküm de yeterince ağırken, şu talebe halimle, altından kalkamayacağım yeni ve faklı yüklerin altına girmeye çalışıyordum?..

ÜSTÜME VAZİFE OLMAYAN İŞLER!

Bazı arkadaşlarım, elimdeki 'yapılması gereken işler' listesini görünce, benim bu işi iyice abarttığımı ve büyüttüğümü düşünüyorlardı. Bazıları hâlime acımadan edemiyorlar; beni uyarmaya, öğüt ve nasihat vermeye çalışıyorlardı. Neredeyse hiçbir cami görevlisinin dert ve sorun etmediği, görev olarak üzerine almadığı, cemaatin, müftülüğün, diyaretin, amirlerimin de benden istemediği, beklemediği şeyleri görev olarak üzerime almaya çalışmamın anlamsızlığını, yersizliğini bana anlatmaya uğraşıyorlardı. Bana kısaca şunları söylüyorlardı:

– Yahu kardeşim! Bırak Allah aşkına, kendine böyle yeni görevler icat etmeyi; yapılacak işler listesi falan hazırlamay! Senin esas görevin zaten belli! Bu listedekiler, senin yapman gereken işler, görevler değil. Hepsi gereksiz şeyler! Ayrıca sen bu kadar işi, yapmaya kalksan da yapamazsın. Sonra cemaatinin hâline, durumuna bir baksana! Bunların çoğu ununu elemiş, eleğini asmış, yapacak başka işi, gidecek başka yeri kalmamış; zaten onun için camiye zaman ölmeye gelen, yaşını başını almış ihtiyar amcalar! Bu yaştan sonra

bu öksürüklü ihtiyarlara sen değil, hiç kimse, hiçbir şey öğretmez, belletemez, hiçbir şey veremez! Hem onlar da senden böyle şeyler istemiyorlar, beklemiyorlar. Bunlar ‘Kıl beşi, kurtar başı!’ anlayışında olan kimseler. Onlara göre Müslümanlık, sadece beş vakit namazdan ibaret bir dindir. Bunlar, senin arzu ettiğin gibi; insanın başta kendisi ve ailesi olmak üzere, milletine, memleketine, toplumuna, hatta bütün insanlığa karşı daha bir sürü görev ve sorumlulukları bulunduğunu bilmezler, öğrenmezler; üstelik bilmek de istemezler. Şöyle ya da böyle beş vakit namazı kılan herkesin, başını kurtarabileceğine inanırlar. Namazı kıldıktan sonra artık yalan da söylese, gıybet de etse, kendisinden başka kimseyi düşünmeyip kişisel çıkar ve menfaati için başkalarını aldatsa da, başını kolayca kurtarabileceğine inanmanın rahatlığı içindedirler. Böyle rahatlık varken; ne diye durup dururken başlarına yeni işler almalarına sebep olacak, canlarının ve keyiflerinin istediğini yapmalarını engelleyecek, kendilerini kısıtlayıp sınırlandıracak yeni şeyler öğrensinler? Bunların çoğunun öğrenme yaşı da çoktan gelip, geçmiş. Onun için sen akıllı ol; ne yapıp edip, kendi başını kurtarmaya bak! Böyle boş işlere fazla kafanı takma! Madem cemaatin böyle, sen de ‘Kıldır beşi, bitir işi, kurtar başı!’ sözünü kendine düstur edin! İnan ki o zaman daha makbul olursun, hatta senden iyisi olmaz! Senden beklenen sadece bu! Daha fazlası seni hiç ilgilendirmez!

– Peki ama kardeşim benim böyle yapmam doğru olur mu? Ben cemaati şöyle bir yokladığımda, çoğunun namazı bile doğru dürüst kılamadıklarını görüyorum. Çoğu, namazlarının caiz olabileceği kadar bile Kur’ân ve ilmihal bilgisinden yoksun. Ayrıca Müslümanlığın sadece beş vakit namazdan ibaret olduğunu sanmak da ne demek? Böyle şey olur mu? Bu çok büyük bir gaflet değil mi? Evet, beş vakit namaz

çok önemlidir. İslam namazla başlar ama namazla bitmez ki! İslamîyet'te beş vakit namazdan ve belli diğer farzlardan başka, her Müslümanın mutlaka yerine getirmesi veya sakınması gereken toplum yararına daha birçok görevler, sorumluluklar, emirler, yasaklar, köklü düsturlar var. Yani başı kurtarabilmek, hiç de öyle kolay ve basit bir iş değil! Hepimizin bize Allah'ın rızasını kazandıracak, toplumun ve milletin hayrına olacak işlerde birbirimizle yarışmamız ve yardımlaşmamız; helal kazanç peşinde koşmamız; kimsenin hakkına hukukuna tecavüz etmememiz, Allah'a kulluk ve ibadet etmemiz, zekât, sadaka vermemiz, yerli yerinde bol bol infakta, birr ve ihsanda bulunmamız; doğruluk, istikamet ve sorumluluk sahibi olmamız gerekmiyor mu? İlimle irfanla bilgiyle donanmadan ve güçlenmeden; bildiklerimizi başkalarına da öğretmeden saymakla bitirilemeyecek kadar çok ve çeşitli olan görev ve sorumluluklarımızı nasıl bilir, nasıl yerine getiririz? Nitekim bu zavallıların bunların hiçbirinden haberleri bile yok! Bunları onlara kim öğretecek?

– Sen mi öğreteceksin?

– En azından elimden geldiği, bildiğim kadarını öğretmeye çalışmam gerekmiyor mu? Yoksa Allah'a nasıl hesap veririm?

– Kardeşim biz ne söylersek söyleyelim, sen yine aynı havayı çalyorsun. Bir kere bunları senden öğrenmek isteyen kim? Senin esas işin ve görevin bu cemaate beş vakit namaz kaldırmaktan ibaret! Eğer bunu güzelce, hakkıyla, layıkıyla yapabilirsen ne mutlu sana! Pek gerekli değil ama haydi çok hevesliysen ve vicdanını da rahatlatmak istiyorsan senden bir şey öğrenmek isteyen olursa öğretmeye, bir şey soran olursa anlatmaya çalış. Ama bunu da fazla abartma. Çünkü bir kere sen fetva makamı değilsin. Senden fetva isteyen, dînî konularda soruları ve sorunları olanları, bir şey öğren-

mek isteyenleri Müftülüğe veya Diyanet'e yönlendir. Kur'ân öğrenmek isteyen de gitsin Kur'ân Kurslarında öğrensin! Bu câhil insanlara çok yüz verir, onları başına toplarsan, durup dururken, başına yeni ve gereksiz işler açmış olursun. Ağrımayan başına çaput sarmaya kalkışma! Herkes gibi sen de namazlarını kıldır, kendi işine gücüne, derslerine ve keyfine bak! Sen, talebe adamsın. Okulun da öyle kolay bir okul değil. Akılı ol; bütün gücünle okuluna ve derslerine ağırlık ver! Başkalarını kurtarmayı düşüneneğine, önce kendini düşün, kendi başını kurtarmaya bak! Ondan sonra eğer yapabilirsen başkalarını da kurtarmayı düşünürsün.

Gerçekten de zaman zaman ben de imamlığı meslek edinmiş nicelerinin, görevlerini hiç önemsemediklerine, hatta küçümsediklerine; buna sadece camiye gidip gelen iki üç öksürüklü ihtiyara beş vakit namaz kıldırmaktan ibaret bir namaz kıdırma memurluğu gözüyle baktıklarına; kendilerini başka hiç bir şeyle de görevli ve yükümlü saymadıklarına sık sık şahit oluyordum. Hatta camiin lojmanında oturup da, izinli oldukları günlerde camiye hiç uğramayan, camiin kapısını açmak için anahtar istemeye gelen cemaati; 'Gidin başımdan! Ben bugün izinliyim!' diye tersleyip kovacak kadar bu göreve düz memur mantığıyla bakanlar da eksik değildi. Fakat ben üzerime aldığım bu kutsal göreve böylelerinin gözüyle bakamaz, böylelerinin aklıyla ve mantığıyla düşünemezdim. Beni sevdiklerini, beni benden fazla düşündüklerini sandığım bazı dost ve arkadaşlarımdan bana ters gelen bu düşünceleri, öğüt ve nasihatleri, benim Ali Yakup Hocamdan öğrendiklerimle ve ondan bana intikal eden dünya görüşü ve hayat felsefesiyle de hiç uyuşmuyor, bağdaşmıyordu. Ali Yakup Hocam, zaman zaman özel sohbetlerimizde yeri geldikçe bana imamlık görevi gibi çok kutsal ama çok zor ve sorumluluk gerektiren bir görevi üstlenip de

bunun derdini tasesını çekmeyenlere, gereklerini yerine getirmeyenlere çok şaşırdığını söylerdi.

Hocam her zaman insanın beraber ve bir arada yaşadığı başka insanları, kendi toplumunu, milletini bir yana bırakıp umursamayarak, yalnız kendisini düşünmesinin, sadece kendisini kurtarmaya çalışmasının çok büyük bir bencillik ve hodgâmlık olduğunu söylerdi. Ona göre; böyle bir anlayış, İslam'la ve Peygamber Efendimizin sünnetiyle asla bağdaşmadığı gibi, böyle bir şey mümkün de değildi. Hiç kimsenin yalnız kendisini kurtarabilmesi de, yalnız başına kurtulabilmesi de mümkün olamazdı. Dolayısıyla herkesin, dinine, toplumuna, ülkesine, devletine, milletine, ailesine ve başka insanlara karşı da asla ihmal ve tehir edilmemesi gereken çok önemli görev ve sorumluluklarının bulunduğu bilincinde olması; bunları en iyi şekilde yerine getirmek için de canla başla çalışması en temel insanî ve İslamî görevlerdendir. Hiç kimse, kendisini de kendi yapabileceklerini de asla küçümsememeliydi. Çünkü herkesin, her toplumda, her zaman hem kendisi, hem başkaları için yapması gereken ve yapabileceği dînî, millî, sosyal, toplumsal görevler mutlaka vardır. Millet in ve toplumun sağlam bir şekilde ayakta kalabilmesi, gelişip güçlenebilmesi ancak bunların en iyi şekilde yerine getirilmesiyle mümkündür. Bunları ihmal ve tehir etmek, çok büyük kişisel ve toplumsal zararlar, sonuçlar ve sorumluluklar doğuracaktır. Bazı insanlar, o gün mutlaka yapmaları gereken, kolaylıkla da yapabilecekleri nice yararlı, iyi, hayırlı ve güzel işleri ve görevleri; çoğu zaman çok küçük, basit, önemsiz, değersiz görerek veya kendilerini güya çok daha büyük, çok daha önemli ve değerli işlere ve görevlere hazırladıklarını iddia ederek yapmayı ihmal ederler. Fakat daha sonra, böyleleri o kendilerince önemli ve büyük saydıkları işleri yapmaya da, bu basit fakat önemsiz

gördükleri görev ve sorumlulukları yerine getirmeye de hiç imkân ve fırsat bulamazlar. Yeri ve zamanı geldiğinde ihmal edilmeden yapılacak ve bazılarının küçük ve basit gördüğü işler, ileride hem onu yapanlara hem de topluma büyük hayırlar ve katkılar sağlayabilir. Zamanında yerine getirilmeyen küçük çabaların ve fedakârlıkların olumsuz etkileri ve zararları ileride büyük fedakârlıklarla bile önlenemeyebilir.

İnsanın, dünyanın bir gün olduğunu, onun da bugün olduğunu unutup; bugün yapabileceği pek çok hayır ve iyiliği önemsiz, değersiz ve basit görerek; 'Boş ver! Bu iş ne ki? Ben, yarın, öbür gün, şu duruma, şu hâle, şu göreve, şu mevkie, şu makama geldiğimde bundan çok daha iyisini ve kat kat fazlasını yaparım!' gibi mazeretlerin ve bahanelerin arkasına sığınması çok yanlış bir tutum ve davranıştır. Çünkü o yarının gelip gelmeyeceği, gelse bile o umutların ve beklentilerin gerçekleşip, gerçekleşemeyeceği; gerçekleşse de insanın yapması gerekenleri yapıp yapamayacağı hiç belli olmaz. Onun için, 'Dünya bir gündür, o da bugündür!' diye düşünüp; içinde bulunulan günde ve anda yapılabileceklerin yapılmaya çalışılması en akıllıca iştir. İhmalkârlıkları, tehircilikleri yüzünden hiçbir şey yapmadan ve hiçbir işe yaramadan bu dünyadan elleri boş göçüp gidenlerin sayısı hiç de az değildir. Bu yüzden de Müslümana yakışan, hiçbir iyiliği ve hayrı küçümsemeden ve tehir etmeden; imanla, ihlasla, aşkla, şevkle bir an önce ve elinden geldiğince yapmaya çalışmaktır.

Gerçek *havl*, güç, kuvvet, kudret sahibi de, mülkün sahibi de yalnız Allah'tır. Büyük lütuf ve kerem sahibi olan Allah, dilerse, bizim önemsiz ve değersiz gördüğümüz küçük çaba ve gayretlerimizden çok büyük sonuçlar, iyilikler ve güzellikler de yaratabilir. Öyle ki, O dilerse, Meksika

Körfezindeki bir kelebeğin kanat çırpışından, Hint Okyanusunda fırtınalar koparabilir. Bize düşen; sadece imanla, ihlasla, hâlis ve samimi bir niyetle, sırf Allah'ın rızasını gözeterek üstümüze düşeni yapmaya çabalamaktan ibarettir. Hedefe ve başarıya ulaştıracak olan ise yalnız Allah'tır. Her başarı Allah'tandır. Rabbimiz bu gerçeği; "Attığın zaman sen atmadın. Fakat Allah attı! (o hedefi sana Allah vurdurdu)" (Enfâl Sûresi, 17) ayetiyle çok güzel ifade ediyor. Allah'ın rızası doğrultusunda insanların, Müslümanların hayrına çalışmak, bu yolda çaba ve gayret göstermek, bir mümin için en büyük bahtiyarlıktır. Dolayısıyla bir Müslüman olaylara, meselelere imandan, irfandan, gerçeklerden gafil ahmakların ve aptalların gözüyle bakamaz. Tam tersine, en büyük akıllılığın Allah'a iman ve itaat olduğunun; en büyük ahmaklığın da O'nu inkâr ve isyan olduğunun bilincinde olan gerçek müminlerin gözüyle, aklıyla ve mantığıyla bakar ve yaklaşır.

Dinimiz de bize, hiçbir hayrı ve iyiliği küçümsememeyi; ne kadar önemsiz görünse de insanın yapabileceği her hayrı ve her iyiliği geciktirmeden hemen yapması gerektiğini öğretir. Çünkü zerre kadar bir iyilik de, zerre kadar bir kötülük de karşılıksız kalmayacak; insan bunun karşılığını dünyada da ahirette de eksiksiz olarak mutlaka görecektir. Bu yüzden de en büyük akıllılık, Allah'ın rızasına uygun düşecek hiçbir hayrı ve iyiliği tehir etmeden ve küçümsemekten yapmaya çalışmaktır. Müslümanın buna zıt ve ters, ahmakça, aptalca sözleri ve bahaneleri kendisine senet edinmemesi, böyle sözlerle ve böyle yapanlara kanmaması ve aldanmaması gerekir. Çünkü er veya geç ölüm gelip çattığında, hiç kimse öldüğüne değil, daha fazla iyilik ve hayır yapmadığına üzülecektir. Bu nedenle bir Müslüman, ömrü boyunca bir yandan, durmadan kendisini yetiştirmeye, ıslâh etmeye, düzeltmeye, olduğun-

dan hep daha iyi ve daha ileri olmaya çalışırken; diğer yandan da elinden geldiğince toplumunun, insanlığın ıslahı, hayrı ve iyiliği için çalışmak, bunun için elinden geleni yapmaya gayret etmek zorundadır. Bu yolda istisnasız her Müslümanın yapması gereken ve yapabileceği çok şeyler vardır. Bunlar asla küçük, değersiz ve önemsiz görülerek ihmal edilmemelidir.

Dolayısıyla şimdi ben, kalkıp da başkalarının tembellik, boş vermişlik ve umursamazlıklarına bahane ve mazeret saydıkları şeyleri, kendime senet ve gerekçe yapamazdım. Ne oluşa olsun, yapmam gerekenler hususunda daha fazla gayret ve çaba içine girmek zorundaydım. Ali Yakup Hocayı görmüş, tanımış, onun öğrencisi olmuş biri olarak bana yakın; bazı ahmakların ve ihmalkârların ne yaptığının veya ne yapmadıklarına bakıp, bunları görev ve sorumluluklardan kaçma bahanesi olarak kullanmak değil; hocam örneğinde olduğu gibi, görev ve sorumluluklarının bilincinde iyi bir Müslüman olmaya ve öyle davranmaya çalışmaktı. 'Her koyun kendi bacağından asıldığına', yarın Hakk'ın divanında herkes kendi hesabını kendisi vereceğine, kendi yaptıklarından veya yapmadıklarından kendisi sorumlu tutulacağına göre; başkalarının ne yaptıkları veya ne yapmadıkları benim için ölçü ve kıstas olamazdı. Üstelik hasbelkader, şöyle ya da böyle, bu kadar önemli ve ağır bir görevi de üstlenmiş bulunuyordum. Bunun benim üzerime yüklediği özellikle manevî görev ve sorumlulukları görmezden gelemeyiz, bunlara karşı kayıtsız ve ilgisiz kalamazdım. Yaptığım görevin manevî sorumluluklarının çok ağır olması bir yana, aldığım maaş hak etmeye, kimsenin üzerimde hakkının kalmamasına da gayret ve özen göstermek de; benim en basit insanî, vicdanî ve İslamî sorumluluklarımın başında geliyordu. Bana düşen, bazıları bunları çok yersiz, gereksiz, boş ve anlamsız bulsa

da; azim ve kararlılıkla Allah'a tevekkül ederek çaba ve gayret içerisinde olmak ve yapabileceğimin azamisini yapmaya çalışmaktı.

Bu arada hazırlamaya çalıştığım, yapmam gereken işler listesi, kabardıkça kabarıyor, bu da ister istemez bende de bu işi fazlaca abartmış olabileceğim hissini uyandırıyor. Fakat bunu da hemen şeytandan ve onun bir iğvası biliyor; hemen yeniden yapmam gerekenler ve yapabileceğim şeyler üzerinde daha önemle ve ciddiyetle durmam gerektiği fikrine dönüyordum. Bütün bu olup bitenler, gelgitler, tereddütler arasında sürekli Ali Yakup Hocama danışıyor, onunla istişare ediyor, onun yönlendirmelerinden ve tecrübelerinden olabildiğince yararlanmaya çalışıyordum. Eğer onun desteği ve yönlendirmeleri olmasaydı, herhalde ben de bu işi öylesine bir iş ve meslek gibi kıyısından köşesinden yapmaya çalışsan; başka hiç kimseyi ve hiçbir şeyi umursamadan keyfine bakanlardan biri olur çıkardım. Yapmam gerekenleri hocama layık bir talebe gibi iyi ve mükemmel bir şekilde yapmasam bile; ne olursa olsun, üzerime düşen görev ve sorumlulukları, elimden geldiğince en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmak zorunda olduğum hususunda kesin bir fikir ve kanaate varmışım.

MAHALLEM VE CEMAATİM

Görev yaptığım Akdere, Ankara'nın tipik gecekondu mahallelerinden biriydi. Anlattıklarına göre on beş, yirmi yıl öncesine kadar buralarda hiç kimse oturmazmış. Buralar kurtların uluduğu, in cin top oynadığı, ıssız, kervan geçmez, kuş uçmaz yerlerden biriymiş. Geçim derdinin, hayat mücadelesinin köylerinden, kasabalarından söküp Ankara'ya getirdiği bu yoksul ve çaresiz Anadolu insanları, şehir içinde insanca yaşayabilecekleri evler tutmaya, daha doğrusu bun-

ların kiralarını ödemeye güç yetiremeyince onlar da kendilerince pratik bir çözüm bulmuşlar. Şehrin hemen kenarındaki yerlerden çok düşük fiyatlarla arazi satın alarak veya devlete ait boş arazileri işgal ederek üzerine başlarını sokabilecekleri derme çatma basit barınaklar yapmayı ve içine yerleşmeyi tercih etmişler. Kırsal kesimden şehre akın yüzünden kısa zamanda neredeyse dağ, taş, dere, tepe her yer mantar gibi fışkıran gecekonduyla dolmuş. Benim camiim bulunduğu mahalle, Ankara'nın ilk, dolayısıyla şehre en yakın ve bitişik gecekondu mahallelerinden biriydi. Yüksekçe bir yerde kurulmuş olan bizim mahalleden bakılınca, göz alabildiğine uzayıp giden uçsuz bucaksız gecekondu mahalleleri görünüyordu.

Gecekondu mahallelerinde ilk dikkat çeken şey, camilerin çokluğu idi. Bizim Merkez Camiinden sağa sola ne tarafa gidilse, önünüze her üçyüz beşyüz metrede bir cami çıkıyordu. Bunların hepsi minareli, bir kısmı da kubbeliydi. Evler çok basit ve derme çatmaydı. Etraflarını saran küçük gecekondu arasında camiler olduklarından da daha büyük, daha göz alıcı ve görkemli görünüyorlardı. Ana yol üzerinde, merkezî bir yerde, kare planlı küp gibi kocaman bir bina olan bizim cami diğerlerinden oldukça farklı ve ilginç bir mimarisi vardı. Bu camilerin yapımında devletin veya başka herhangi bir resmî kurum veya kuruluşun en ufak bir yardımı ve desteği olmamıştı. Bu yoksul halk, kendi kıt imkânlarıyla, ekmeklerinden, aşlarından keserek bu camileri kendileri yapmıştı. Bu kadar büyük ve acınacak bir yokluk ve yoksulluk içindeki bu insanların görenlere; 'Yahu bu adamlar, iki gecekondu arasına bir cami yapmışlar!' dedirtecek kadar sayıca çok ve görkemli camiler yapabilmiş olmaları; hem çok şaşırtıcı ve düşündürücüydü, hem de kolay başarılamayacak çok büyük bir işti. Onca fakirliklerine, yoksulluklarına, çare-

sizliklerine, eğitimsizliklerine ve cahilliklerine rağmen bu insanların bu kadar çok camiye ihtiyaç duymaları; imkânsızlıklar içerisinde her türlü fedakârlığa katlanarak çok kısa süreler içerisinde bunları yapıp bitirebilmeleri çok dikkat çekiciydi. Şüphesiz bu, onların Allah'a ve onun dinine çok güçlü, kuvvetli, samimi ve büyük bir imanla ve sadakatle bağlı olduklarının en açık delili ve göstergesiydi. Çünkü Allah da; "Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar ederler! İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır." (Tevbe Sûresi, 18) buyurmaktadır. Bu nedenle gözümde daha fazla büyüyen ve değerlenen bu insanlara daha fazla sevgi ve saygı duyuyor, daha fazla sempati ve hoşgörülle bakıyor, kendimi onlara karşı daha canla başla hizmet etme yükümlülüğü, görev ve sorumluluğu altında hissediyordum.

Göreve başladığımda ilk yaptığım işlerden biri; civardaki camileri dolaşıp, bunların imamlarıyla ve müezzinleriyle tanışmak oldu. Bölgedeki camilerde, benim gibi bekâr üniversite öğrencilerinin sayısı hiç de az değildi. Bu sayı emekliye ayrılan veya başka yere tayin olan eskilerin yerlerine gençlerin atanmasıyla gittikçe daha da artıyordu. Vakit namazlarında cemaat fazla kalabalık olmasa da cuma, bayram ve teravîh namazlarında bütün camiler gibi bizimki de dolup taşıyordu. Cemaatin büyük çoğunluğu yaşını başını almış ihtiyarlardan oluşuyordu. Genç ve çocuk yaşta cemaat yok denecek kadar azdı.

Camilerin yaşlı imam ve müezzinleriyle ve ihtiyar cemaatle yakınlık ve samimiyet kurmakta epey zorlanıyorduk. Ama özellikle bizim kuşaktan olan genç cami görevlileriyle kolayca görüşüp tanışabiliyor, anlaşıp kaynaşabiliyorduk. Yaşlı cemaat, bizim gibi genç üniversite öğrencilerinin imam

veya müezzin olarak atanmasından pek hoşnut değildi. Gündüzleri okula gidince bazı vakitlere yetişemememizi, bu nedenle görevimizi aksattığımızı gerekçe gösteriyorlardı. Hatta göreve başladığımda, öğrenci olduğumu öğrenen cami derneği yöneticilerinden bazıları; ‘Bizim camiye yine mi öğrenci imam atamışlar. Hâlbuki biz kaç defa Müftülüğe gidip, artık öğrenci imam istemiyoruz, demiştik’ diye tepkilerini dile getirmişlerdi. Ben de bu işin sınavla olduğunu, sınavı kazananların atamalarının puan sırasıyla yapıldığını, kendilerinin kısmetine de benim düştüğümü söyledim. Onlar için de, benim için de bu durumu kabullenmekten ve birbirimize yardımcı olmaya çalışmaktan başka çare yoktu. Yine de kendilerine peşin hükümlü olmamalarını, her işte bir hayır olabileceğini, Allah dilerse, bizi karşılıklı olarak birbirimizden memnun kılabileceğini anlatmaya çalıştım.

Camilerin yapıları, binaları, halıları, döşemeleri, civardaki yıkık dökük gecekondularla kıyaslandığında oldukça ma'mur kabul edilebilirdi. Ama hepsi de cemaat açısından oldukça fakir ve haraptı. Merkezî bir yerde bulunmasına ve epeyce kalabalık bir cemaati olmasına rağmen, Türkiye'nin hemen bütün camilerinde olduğu gibi görev yaptığım camide de cemaatin yaş ortalaması bir hayli yüksekti. Cemaatin çoğunluğu artık yaşını başını iyice almış, bir yerlerden emekli olmuş, camiden başka gidecek yerleri de olmayan ihtiyarlardan oluşuyordu. Başta benim camiim müezzini olmak üzere, görevli arkadaşlarımızdan bazıları, bu insanların gidebilecekleri, vakit geçirebilecekleri başka bir yer olmadığı için camiye geldiklerinden, bizim yaptığımız işin de iki üç “öksürüklü ihtiyara” namaz kıldırma memurluğundan ibaret olduğundan yakınıyorlardı. Cami görevlileri, bazı cemaatin, kendilerine karşı olumsuz tavır ve davranışlarından çok şikâyetçiydiler. Onları, kendi evlerinde çoluk çocuklarına söz

geçiremeyince gelip hırslarını, öfkelerini camiin imamından, müezzininden çıkarmaya çalışmakla suçluyorlardı. Bazı arkadaşların başlarından geçen olaylar göz önüne alındığında, pek de haksız sayılmazlardı. Nitekim yaşlı cemaat arasındaki sohbetlere kulak misafiri olunduğunda durum kolayca anlaşılabilirdi. İhtiyar cemaat kendi aralarında;

– Yahu şu yaşlılık, işsizlik, âvârelik, boşluk ne kadar kötü bir şey! Kendi evinin dışında insanın gidip gelebileceği bir yer, yapacağı bir iş olmayınca, adamı kendi evinde bile rahat oturtmuyorlar. Hanımla bu sabah yine kavga ettik. Kadın, sabahtan beri bana; ‘Kalk, altını süpüreceğim!’ deyip duruyor. Beni kaç kere yerimden kaldırdı. Kadının esas amacı evi süpürmek değil, beni evden kovmak. Günde on kere ev mi süpürülür, kardeşim?

– Haklısın birader! Bizde de aynı dert var! gibi sohbet ve muhabbetlere, dertleşmelere zaman zaman ben de kulak misafiri oluyordum.

Kahve alışkanlıkları olmayan, evlerinde de uzun süre oturtulmak istenmeyen bu yaşlı insanlar, akşama kadar camiin önünde otururlar, sürekli dedikodu ile tabii daha çok da; “Camiin erken açtı, geç açtı; selam verdi, vermedi; yüzümüze baktı, bakmadı; camiye iyi temizledi, temizlemedi; sobayı yaktı, yakmadı” gibi türlü bahanelerle cami görevlilerini çekiştirmekle zaman öldürüyorlardı.

Eğitim seviyeleri çok düşük olan cemaatin genel durumu gerçekten içler acısıydı. Çoğu mektep medrese görmemiş bu insanların, dîni bilgileri ve İslamî şuurları da son derece yetersizdi. İslamî kıstaslara, ölçülere vurulacak olsa, hepsinin akidelerinde, inançlarında, fikir ve düşüncelerinde çok büyük yanlışlıklar, çarpıklıklar, eksikler, hatalar, terslikler, aykırılıklar bulunduğu çok açıktı. İman esasları bakımından ciddi bir sorgulamaya tâbi tutulacak olsalar, çoğunun daha

Müslüman olmadan dinden imandan çıktığı anlaşılabilir. Beş vakit namazı camide cemaatle edâ etmek için camiin etrafından ayrılmıyorlardı ama özellikle kendi başlarına kıldıkları namazların, mana ve şekil bakımından gerçek namazla pek bir alakası yoktu. Namazın şekil şartlarına, ta'dili erkânına doğru dürüst uymadıkları gibi, namazlarında hiçbir huşu, hudû belirtisi de bulunmuyordu. Bazıları tavuk tane toplar gibi öyle hızlı yatıp kalkıyorlardı ki; bu yaptıklarıyla gerçek bir rükû, secde ve namaz arasında ilgi ve ilişkisi kurabilmek kolay değildi. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberden veya yüzünden okuyup anlamak şöyle dursun; namazları sahih olabilecek kadar bile Kur'ân'dan âyet ve kısa sûre bilenler çok azdı. Çoğunluk, namazlarındaki hata, yanlışlık ve eksikliklerinin yanında, dîni bilgilerden ve ilmihal bilgilerinden de tamamen habersizdi. Bazıları namaz kılmayı şimdiye kadar doğru dürüst öğrenememişler; bu yaştan sonra bilmediklerini kabul etmek, sorup, öğrenmeye çalışmak da onlara çok ağır geliyor, utanıp, çekiniyorlardı. Öte yandan kendi cahilliklerinin, hiçbir şey bilmediklerinin farkında olmadıkları gibi kendilerinden başka kimseyi de beğenmiyorlar, başta cami görevlileri olmak üzere herkesi eleştirmekten ve çekiştirmekten geri kalmıyorlardı. Bu haksız eleştirilere dayanamayan benim genç müezzin, zaman zaman cemaate karşı öfke nöbetleri geçiriyordu. Sinirlenip arada bir zıvanadan çıkıyor; cemaatin yüzüne karşı ağzına geleni söylemekten, ileri geri konuşmaktan geri kalmıyordu. Bu gereksiz ve yersiz tartışmaların, ağız dalaşlarının neden olduğu tatsızlıkları, küskünlükleri tamir etmek ve tarafları barıştırmak da bana düştüğü için, bu da ayrı bir yorgunluk ve sıkıntı sebebi oluyordu.

Cemaatime yine de Ali Yakup Hocamın o hoşgörülü, anlayışlı ve sevecen bakış açısıyla bakmaya çalışıyordum.

Dolayısıyla ne olursa olsun, nasıl olurlarsa olsunlar; hizmet etmekle görevli olduğum bu cemaate karşı yine de benim sevgim ve saygım sonsuzdu. Hepsinin başımın üzerinde yerleri vardı. Hocamın bakış açısıyla bakıldığında gerçekten de her şey çok daha farklı görünüyordu. Bir kere bu adamcağızları, gidecek başka yerleri olmadığı için camiye gelmekle suçlamak doğru olamazdı. Farzı muhal öyle olsa bile, bu da kendi başına az bir şey değildi. Bu insanlar, iyi ki camiye geliyorlardı! Gelmeseler daha mı iyi olacaktı? Bu dünyada onlarla aynı yaşta olup da hâlâ camiin ve cemaatin yolunu öğrenememiş, Allah'a karşı ibadet ve kulluk görevlerini hiç umursamayan, ömürlerini gaflet, dalalet, Allah'a isyan yollarında geçirmeye devam eden nice insanlar vardı. Belki bunların büyük çoğunluğu da ömürlerinin uzun yıllarını gaflet içinde ve Allah'a isyan yollarında harcamışlardı. Fakat sonra hangi sebeple olursa olsun yollarını düzeltmeyi ve ömürlerinin hiç olmazsa son yıllarını yaratılış gayeleri doğrultusunda harcamayı tercih edebilmişlerdi. Bunların Allah'a ibadet, kulluk ve taat yeri olan camiye yönelmeler de takdir edilmeye değer, memnuniyet verici, güzel bir şeydir. Şimdi bana düşen, görev ve başladığımda bu camide cemaat olarak bulduğum bu insanları suçlamak ve yargılamak değil; elimden geldiğince en iyi şekilde onlara hizmet etmeye, bir şeyler öğretmeye, onların gönüllerini ve dualarını almaya çalışmaktı. Üstelik bu camiler; bu insanların çok büyük çaba ve gayretleri, olağanüstü fedakârlıklarıyla yapılabilmmişti. Hepsinin bunların yapımında az veya çok bir emeği ve katkısı olmuştu. Kimisi ekmeğinden, aşından keserek para yardımı yapmış, kimisi de ücret bile almadan bedenen çalışmıştı. Bunları görmezden gelmek, kendi yaptıkları camilerden bunları uzaklaştırmaya çalışmak kimsenin hakkı da, haddi de değildi. İslamî konulardaki bilgisizleri ve bilinçsizlikleri büyük eksiklikti ama bu

da onların suçu değildi. Kimse onlara şimdiiye kadar bir şey verme ve öğretme çabasinda olmamiştı ki, onlar da bunları alsınlar ve öğrensinler. Bu insanları bilgilendirmek ve bilinçlendirmek herkesten önce cami görevlilerinin görev ve sorumluluklarındandı. Cami dışında kalanları camiye sokmak, daha camiiin yolunu bile öğrenememiş olanlara camiiin yolunu öğretmek, onları kazanmaya ve kazandırmaya çalışmak bizim görevimizken, tutup camiye gelenleri de camiden kovmaya ve soğutmaya çalışmak asla doğru bir davranış olmazdı.

Cemaatin önüne geçip onlara namaz kıldırmak çok önemli bir görevdi. Ama hocamın etkisiyle bende yerleşmiş olan kanaate göre; peygamber mesleği olan imamlık, sadece namaz kıldırma memurluğuna indirgenemez, ondan ibaret sayılamaz ve öyle görülemezdi. Her ne kadar kendimi bu işe çok layık ve ehil görmesem de, hasbelkader bu görevi üzerime almıştım. Cemaatinin irşadı, eğitimi, bilmediklerinin öğretilmesi, yanlışlarının düzeltilmesi, hatalı tutum ve davranışlarından vazgeçirilmeye çalışılması, uyarılması, aydınlatılması, iyiye, doğruya, güzele teşvik edilmesi, İslamî şuurlarının yükseltilmesi gibi pek çok görev ve sorumlulukları da ister istemez yüklenmiş oluyordum.

Öte yandan bu din yalnız yaşlıların dini olmadığı gibi; camiler de sadece ihtiyar cemaatin belli zamanlarda bir araya gelip toplandığı, namazlarını kılıp dağıldıkları bir mekân değildi ve olmamalıydı. Bu camilerin ihtiyarlar kadar, hatta daha da fazla gençlerle, çocuklarla, hatta kadınlarla da dolup taşması; cemaat profiline ve anlayışının ona göre hızla değişmesi, yenilenmesi ve geliştirilmesi gerekiyordu.

Bu dinin herkese vereceği çok şeyler vardı ama başta cami görevlileri ve cemaati olmak üzere insanlarımızın çoğu bun-

dan habersizdi. Sadece ihtiyar cemaat değil, gençler ve çocuklar da çok ihmal edilmişler, bunlarla da şimdiye kadar yeterince ilgilenilmemişti. Bunlarla bir an önce ilgilenmek, bunların dimağlarına İslam'ın, hakkın, hakikatin tadını lezzetini yerleştirmeye çalışmak da elbette herkesten çok cami imamına, yani bana düşen âcil görevlendendi.

Bu yüzden ben de işe, önce camiye gidip gelen cemaatle ilgilenmekle başladım. Pek çok konudaki bilgi ve uygulama eksiklerini tamamlayabilmeleri için onlara elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyordum. Cuma ve teravih namazlarına gelen yüzlerce cemaat içinden Kur'ân okumayı bilenlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdı. Kur'ân'ı doğru dürüst okuyamadıkları için namaz sûrelerinde ve dualarında çok hataları vardı. Müezzinin izinli olduğu veya herhangi bir sebeple camiye gelemediği vakitlerde cemaatten kâmet getirecek, müezzinlik yapabilecek adam bulabilmekte bile zorlanıyorduk. Cemaate ısrarla hem kıldıkları namazların sahih olabilmesi, hem de zamanlarını daha verimli ve yararlı bir şekilde değerlendirebilmeleri için öncelikle ve mutlaka Kur'ân'ı düzgün bir şekilde okuyabilmeleri gerektiğini hatırlatıyordum. Bunun hiç de zor ve imkânsız bir iş olmadığını, Kur'ân öğrenmek, okumak ve anlamak isteyenlere Allah'ın bu işi kolaylaştıracağını anlatıyordum. Bir başlarsa nasıl ummadıkları kadar kısa bir süre içerisinde ve kolayca ilerlediklerini kendilerinin de göreceğini; bu konuda benim de elimden geldiğince herkese yardımcı olacağımı, zaten benim birinci görevimin de bu olduğunu onlara anlatmaya çalışıyordum. Bazen toplu olarak, bazen de tek tek yaptığım çağrılar, cemaat arasında maalesef arzu ettiğim ölçüde bir karşılık bulamamıştı. Cemaatin çoğu çok yaşlı olduğunu, artık kafasına hiçbir şey girmediğini, bundan sonra bir şey öğrenebilmesinin imkân-

sız olduğunu söylüyordu. Ama yine de yaşları 60-70 civarındaki devamlı cemaat arasından birkaç kişiyi de olsa Kur'an öğrenmeye başlamaya ikna edebildim. Bunların hemen hepsi Kur'an okumayı öğrendiler. Onların Kur'an öğrenebildiğini gören cemaatten bazılarında da bu yönde yavaş yavaş bir ilgi, heves ve cesaret oluştu. Ardından da yaşlılardan Kur'an öğrenenlerin sayısı her geçen gün biraz daha artmaya başladı.

HOCANIN ALİ RIZA DEMİRCAN'I TAKDİR ETMESİ

Halkın irşadında, aydınlatılmasında, bilgilendirilmesinde ve bilinçlendirilmesinde cuma hutbelerinin çok önemli bir yeri ve önemi vardır. Bu nedenle benim uzayıp giden yapılması gereken işler listemin ilk sırasına, cuma hutbelerine gereken önemin verilmesini yazmıştım. Hutbenin cumanın farzlarından, şartlarından, olmazsa olmazlarından biri olması boşuna değildi. Peygamber Efendimiz, cuma hutbelerine çok önem verirlerdi. Ali Yakup Hocam da cuma hutbelerinin önemi üzerinde çok durur, cuma namazlarını Süleymaniye Camii İmam-Hatibi Ali Rıza Demircan, Beyazıt Camii İmam-Hatibi Abdurrahman Gürses Hoca gibi hutbeye önem veren; cemaatinin durumuna göre hutbeler hazırlayıp en güzel şekilde okumaya çalışan hatiplerin camilerinde kılmaya özen gösterirdi. Ben de daha İstanbul İmam-Hatip Okulunda öğrenci olduğum dönemde bile hocama bakar, cuma namazları kılacağı yeri, hatibinin ve okuduğu hutbenin durumuna göre seçerdim. Cuma namazlarımı, âdet yerini bulsun kâbilinden öyle basmakalıp, hazır hutbeleri alıp okuyarak geçiştiren ve bir iki dakikada minberden aşağı inmeye bakan hatiplerin hutbe okudukları camilerde değil, günün anlam ve önemine göre her hafta yeni bir hutbe hazırlayıp usulünce okumaya çalışan hatiplerin camilerinde kılmaya özen göster-

rirdim. Şimdi cuma namazı kıldırma ve hutbe okuma sorumluluğu benim omuzlarımda olduğuna göre, aynı dikkat ve özeni, elbette benim de göstermem gerekiyordu.

Ali Yakup Hocamın, hutbelerini ve hutbe okuyuşunu beğendiklerinden ve vakit buldukça dinlemeye gittiklerinden biri de o zamanlar çok genç olan Süleymaniye Camii İmam-Hatibi Ali Rıza Demircan'dı. Ali Rıza Demircan, her cuma için, o haftanın mana ve önemine, toplumsal olay ve gelişmelere uygun, oldukça da uzun özel ve güzel hutbeler hazırlar, kendinden son derece emin, hatta mağrur sayılabilecek, sanki kurum satar gibi çalılımlı tavırlar ve edalarla, kasıla kasıla, kabara kabara minbere çıkar; o gür, Dâvûdî ve vur-gulu sesiyle hutbesini en üst perdeden okur, cemaatini aydınlatmaya çalışırdı. Bazıları onun çok kasıtlı, gururlu, kibirli buldukları bu hal ve tavırlarından hoşlanmazlar; bu halleri camiye, hutbeye, hatibe, minbere yakıştıramazlar, beğenmezler, kıyasıya eleştirirlerdi. Fakat onun bu hal ve tavırları da hutbeleri de özellikle biz gençlerin çok hoşumuza giderdi. Ali Yakup Hocam da bizden, daha doğrusu Ali Rıza Demircan Hocadan yana tavır sergilerdi. Özellikle tanıdıklarından ve cemaatten Ali Rıza Hocayı, hutbelerini, hutbe okuyuşunu, bu hal ve tavırlarını eleştirenlere hak ve fırsat vermez, bazen onu eleştirenleri susturur, takdirlerini, beğenisini de herkese açıkça ifade ederdi.

Ali Rıza Demircan'ı eleştirenler ve ondan pek hoşlanmayanlar arasında sadece avamdan insanlar değil, Ali Yakup Hocamın da çok yakın dostları, ahabları olan kalburüstü ilim adamları da vardı. Onlar Ali Yakup Hoca gibi çok derin bir ilme, irfana, kültüre sahip, üstelik de doğru bildiğini hiç eğip bükmeden söyleyen, gerektiğinde gözünü budaktan, lafını dudaktan sakınmayan birinin; Ali Rıza Demircan Hocaya ve hutbelerine bu kadar değer vermesine, hatta onu

bizzat dinlemeye gitmesine bir anlam veremezlerdi. Onda ve hutbelerinde ne bulduğuna, üstelik bir de kendilerine göre çok haklı eleştiriler karşısında onu bu kadar savunmasına şaşarlardı. Bir gün bu yakın dostlarından bazıları dayanamayıp Ali Yakup Hoca'yı sıkıştırmak istemişler;

– Yahu Hocam! Siz bu Ali Rıza'da ve hutbelerinde ne buluyorsunuz da onu dinlemek için zahmete katlanıp tâ Süleymaniye Camii'ne gidiyorsunuz? Onu ve hutbelerini bu kadar beğenmenizin, onu bu kadar övmenizin, takdir etmenizin, kendisini eleştirenlere karşı onu savunmaya kalkmanızın sebebi nedir, Allah aşkına?! Siz kim, Ali Rıza Demircan kim? Yahu Hocam, şunun sebebini, hikmetini anlatın da biz de bilelim!

Çok nüktedan, şakacı, latifeci bir insan olan Ali Yakup Hoca, bu soruya direkt cevap vermek yerine, sözü döndürüp dolaştırmayı, işi şakaya döküp, kendisine böyle bir soru soranları tâbir yerindeyse işletmeyi yeğledi:

– Azizim! Siz, duymadınız mı? Bizim Ali Rıza ile bir anlaşmamız var! Ben, onun için her hafta onun hutbelerini dinlemeye geliyorum. Görmüyor musunuz, Ali Rıza ne kadar meşhur olmuş! Koskoca cami onun hutbelerini dinlemek için çok uzaklardan gelen insanlarla dolup taşıyor. Herkes merakla ve hayranlıkla onu dinliyor.

– Eee ne var bunda? Olabilir! Bunun sizin onu beğenmenizle, methetmenizle ne alakası var?

– Olmaz olur mu Azizim! Dediğim gibi biz, Ali Rıza ile kendi aramızda bir anlaşma yaptık...

– Ne anlaşması Hocam?!

– Ben, bundan sonra bütün cuma namazlarımı Süleymaniye Camii'nde kılacağım. Gelip Ali Rıza'nın hutbelerini dinleyeceğim. Namaz çıkışında da Ali Rıza'yı methedeceğim.

Cemaate onun ne kadar derin bir âlim, ne büyük bir hatip, ne faziletli bir üstat olduğunu ballandıra ballandıra anlatacağım. Biz cemaatle böyle güzel güzel sohbet ederken yanıma Ali Rıza gelecek. Cemaate;

– Sevgili cemaatim! Siz beni iyi biliyor, tanıyorsunuz. Peki ama bu zâtın kim olduğunu biliyor musunuz? Bunu tanıyor musunuz? diye soracak. Cemaat elbette;

– Hayır, tanımıyoruz! diyecekler. Bunun üzerine Ali Rıza cemaate;

– Öyleyse sevgili cemaatim, bu zâtı çok iyi tanıyın! Kendisi benim hocamdır! Ben ne öğrendiysem ondan öğrendim! diyecek. Tabii ondan sonra siz benim itibarımın ne kadar tavan yaptığını seyredin. Cemaat kendi aralarında;

– Yahu, görüyor musun? Talebesi böyle olursa, kim bilir hocası nasıldır?’ diye konuşacaklar, bana saygılarını, hürmetlerini arz edecekler, elimi ayağımı öpmeye kalkacaklar. Yani ben aslında Ali Rıza’yı değil kendimi methetmiş oluyorum.

– Hay Allah iyiliğinizi versin hocam! Siz, göz göre göre bizi işletiyor, bizimle alay ediyor, bizi makaraya sarıyorsunuz!..

Gerçekten de öyleydi. Ali Yakup Hoca gibi, şanla, şöhretle, namla, sanla hiç ilgisi olmayan; son derece mütevazı, alçakgönüllü, kalendermeşrep, mahviyetkâr biri için bu sözlerde en ufak bir gerçeklik payı olamazdı. Herkes bunun onun alışılmış şaka ve latifelerinden olduğunu hemen anlamıştı. Fakat kimsenin bundan daha ilerisini ve bu soruların gerçek ve doğru cevaplarını ona sormaya cüret ve cesareti de yoktu. Ben bir gün onunla aramızdaki hukuka güvenerek sormaya cesaret ettiğimde bana şu cevabı vermişti:

– Azizim! Bu gün ulemâ, çok sinmiş, yılmış, gevşemiş, pörsümüş, korkaklaşmış, ürkekleşmiş, pısrıklaşmıştır.

İslam'ın en önemli şiarlarından biri olan hutbenin de önemi ve fonksiyonu neredeyse unutulmuştur. Ali Rıza'da bunların tersini görmek, ne yalan söyleyeyim benim çok hoşuma gidiyor. Onun öyle kubara kubara, alımlı çalımlı minbere doğru çıkması, kendisine çok güvenen, herkese meydan okuyan hâli, tavrı, nedense benim gözlerimin önüne Uhut Savaşı günü Ebû Dücâne'nin tavrını getiriyor. O gün Peygamber Efendimiz eline bir kılıç alarak ashabına göstermiş ve şu soruyu sormuştu:

– Bu kılıcın hakkını kim verecek? Sahabeden pek çok kimse bu kılıcı almak istediye de Peygamber Efendimiz;

– Ben, bu kılıcın hakkını ben veririm, Ya Rasulallah! diyen Ebû Dücâne'yi seçmişti.

Ebû Dücâne, öyle sevinmiş, öyle sevinmişti ki sevincinden çılgına dönmüş, kabına sığmaz olmuştu. Hemen başına al renkli bir ölüm sarığı sardı. Büyük bir azametle, gurur ve kibirle, kasıla kasıla, salına salına, alımla, çalımla düşman saflarına doğru yöneldi. Bir yandan da kendisini, inancını, imanını, dâvâsını, mücadelesini öven, göklere çıkararak şiirler söylüyor, düşmana meydan okuyordu. Hasımlarının yüreğini ağzına getirecek naralar atıyor, düşman saflarından kendisiyle düello yapacak rakip çıkarmalarını istiyordu.

Onun bu hâli, ashaptan bazılarının hoşuna gitmedi. Hatta onu kınayanlar bile oldu. Onun bu hâlini ve tavrını bir müddet izleyen Peygamber Efendimiz ise şöyle buyurdular: “Allah, bu hâli, bu tavrı, bu tutumu, bu yürüyüşü başka bir yerde sevmez ama bugün, burada çok uygun ve yerindedir!”

– Azizim! İşte ben de bugün İslam'ın ve Müslümanların bu kadar zayıf, zelil, perişan, ezgin ve bezgin oldukları bu devirde, Ali Rıza'yı ve hutbelerini dinlerken başka dünyalara dalıp gidiyorum, farklı duygulara kapılıyorum. Bugün

maalesef cübbeler çok korkaklaşmış, pısrıklaşmış, sinmiş, yılmış; çoğu hatipler de, cemaat de hutbeye hiç önem ve değer vermez hâle gelmişlerdir. Böyle bir devirde Ali Rıza'nın cuma hutbelerine bu kadar önem vermesini, büyük bir titizlik, özen ve ciddiyetle bir hafta boyunca bütün çabasını, gayretini, çalışmasını hutbe hazırlamaya yoğunlaştırmasını; kendisine, dinine, dâvâsına böylesine inanıp güvenmesini, hiç kimse beğenmese bile ben beğeniyorum, takdir ediyorum. Evet gurur, kibir, kendini beğenmişlik, kendini methetmek İslam'ın hoş karşılamadığı şeylerdendir. Ama bugünkü Müslümanların, özellikle de Peygamber mevkilerini, makamlarını işgal eden âlimlerin, hocaların, vâizlerin, imamların, hatiplerin bu kadar korkak, ürkek, pısrık, silik, ezgin, bezgin, ylgın ve perişan görüntüler sergiledikleri bir devirde; onun bu kendine aşırı güvenli, onurlu, kişilikli, mağrur hâli, belki de biraz tepkisel olarak benim hoşuma gidiyor, beni memnun ediyor, heyecanlandırıyor, ümitlendiriyor, heveslendiriyor. Bence, bugünkü şartlar altında onun bu tavrı, dinen mahzurlu, sakıncalı olmaktan ziyade, sanki bana daha iyi ve daha gereklmiş gibi geliyor. Ebû Dücâne hadisinden de anlaşılacağı üzere; dinen mahzurlu, günah, haram ve sakıncalı olan bazı şeyler, tabii yerine ve zamanına göre, dozunu ve ayarını da aşırıp taşırmamak kayıt ve şartıyla, bazı durumlarda ve bazı kimseler için mubah, hatta gerekli olabilir.

KILICIN HAKKI VE EBÛ DÛCÂNE

Hocam, Ebû Dücâne'yi ve Uhut Savaşı günü yaptıklarını çok güzel anlatmıştı. Ama benim ondan öğrendiğim şeylerden biri de; sadece kulaktan duyduklarım ile yetinmemek, daha fazlasını da kendi kendime araştırıp bilgi dağarcığımı genişletmeye çalışma alışkanlığımı. Hocam bana, genelde

bir meselenin can alıcı noktalarını, özünü ve özetini anlatır; detayını ve teferruatını da ilgili kaynaklardan kendim araştırmamı, ondan sonra gerekiyorsa daha geniş bilgiyle birlikte, yine fikir alışverişinde bulunmamızı isterdi. Bu konuda da öyle olmuştu. Ben sadece hocamın anlattıklarıyla yetinmedim. Ebû Dücâne'nin kimlik ve kişiliği, özellikle Uhud Savaşında yaptıklarıyla ilgili olarak hemen ulaşabildiğim siyer ve hadis kitaplarından daha geniş bilgiler edinmeye çalıştım.

Peygamber Efendimizin Mekke'den Medine'ye hicretinden önce Müslüman olan Ebû Dücâne'nin asıl adı Semmak (veya Simak) bin Hareşe'ydi. Ebû Dücâne, ensârın yani Medineli Müslümanların ileri gelenlerinden ve Hazrec kabîlesinin meşhur kahramanlarından. Müslüman olmadan önce olduğu gibi, Müslüman olduktan sonra da İslâm askerlerinin en cesur savaşçılarından biri olmuştu. Bedir, Uhud, Hendek, Benî Nâdir, Benî Kureyza gibi önemli savaşlara katılmış ve Mekke'nin fethinde de bulunmuştu.

Peygamber Efendimiz hicretin birinci yılında muhâcirlerle, yani Mekkeli Müslümanlarla ensâr arasında "kardeşlik/muâhât" kurarken onu da muhâcirlerden Utbe b. Gazvan ile kardeş yapmıştı.

Uhud Savaşı günü, savaştan önce Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ashabına son emirlerini vermiş, İslâm ordusunun nelere dikkat etmesi gerektiğini açık açık anlatmış, ashabına bir konuşma da yapmıştı. O gün Rasulullah'ın elinde, üzerinde Arapça; 'Korkaklıkta zillet ve utanç; cesaretle ileri atılmakta, izzet ve şeref vardır. Korkaklık kimseyi kaderinde yazılı olandan kurtaramaz!' beyti oyulmuş bir kılıç vardı. Peygamber Efendimiz, bu kılıcı ashabına göstererek;

- Bu kılıcı benden kim alır! diye sordu. Herkes;
- Bana ver ya Rasûlallah, bana ver!' diye bağıştılar. Bu

sefer Peygamber Efendimiz sorusunu;

– Bu kılıcın hakkını kim verecek? diye değiştirdi.

Bu soru, kılıcı alanın çok daha fazla ve olağanüstü fedâ-kârlıklar göstermesi gerektiği anlamına geliyordu. Soru bu şekilde değişince sahabeden bazıları kılıcın hakkını gerektiği gibi ödeyememek endişesiyle duraksadılar ve geri çekildiler (Müslim, Fezâilü's-sahâbe 128). Başta Hz. Ömer, Hz. Ali ve Hz. Zübeyr olmak üzere yine de ashaptan bu kılıcı Peygamber Efendimizden almak isteyenler eksik değildi. Bu arada Ebû Dücâne doğrulup;

– Bu kılıcın hakkı nedir, ya Rasûlallah? diye sordu. Peygamber Efendimiz buyurdular ki;

– Bu kılıcın hakkı, onunla düşmanın arasına dalıp, eğilip bükülünceye, kırılıp dökülünceye, parçalanıncaya kadar, sana zafer veya şehitlik nasip oluncaya kadar Allah yolunda düşmanla savaşmak, vuruşmak, çarpışmak, onu hiç durmadan düşmana çalmaktır. Onunla hiçbir Müslümanı öldürmemek, kafirlerin önünden de asla kaçmamaktır

Ebû Dücâne;

– Ben bu kılıcı, hakkını bu şekilde vermek üzere alırım ya Rasûlallah! dedi. Peygamber Efendimiz tebessüm ederek kılıcı ona uzattılar ve;

– Bu kılıcı sana verince, umarım ki sen de düşman ordusunun önünden girer ardından çıkarsın! buyurdular.

Ebû Dücâne dâhil, herkes bunun çok büyük bir görev ve sorumluluk olduğunun tam şuurundaydı. Aslında Ebû Dücâne pek öyle yapılı, dev cüsseli, gösterişli, boylu, boslu, kalıplı, biri de değildi. Hatta dışarıdan bakıldığında zayıf, nahîf biri bile sayılabılırdi. Ashap içinde ondan daha iri cüsseli, yapılı olanları varken Peygamber Efendimizin, hakkının ödenmesini istediği bir kılıcı tutup ona vermesine bazıları bir

anlam verememişler, hayret etmişlerdi. Bunlardan birisi de Zübeyr ibni Avvam'dı.

Zübeyr, kendisi de istediği halde Resûlullah'ın kılıcı ona değil de Ebû Dücâne'ye vermesini pek içine sindirememiş, kalbi de biraz kırılmıştı. Kendi kendine;

– Ben, hem Peygamberin teyzesinin oğluyum, hem de Kureyş kabilesindenim. Üstelik bu kılıcı, Ebû Dücâne'den önce ben istemiştim. Buna rağmen Peygamber, kılıcı bana değil de ona verdi. Bunda bir iş, bir hikmet olsa gerek! Allah'a yemin ederim ki, ben bugün hep onu tâkip edeceğim ve bu kılıçla ne yapacağına bakacağım! dedi. Dediğini de yaptı. Peygamber Efendimizin bu kılıcı kendisine değil de Ebû Dücâne'ye vermesinin sebebini ve hikmetini anlamak için savaş boyunca onun peşine takılarak hep onu gözledi, gözetledi ve izledi.

Hakkını vermek üzere, kılıcı Peygamber Efendimizin elinden alan Ebû Dücâne'nin keyfine ve neşesine diyecek yoktu. Sevincinden, mutluluğundan yerinde duramaz, âdetâ kanatlanıp uçacak gibi bir hâle gelmişti. Hemen koynundan al/kızıl renkli uzun bir bez parçası çıkarıp, sarık yaparak başına sardı. Bunun üzerine onu yakından tanıyan ensar;

– Vaaay! Ebû Dücâne, yine ölüm sarığını sardı! diye bağrıştılar. Bu onun meşhur ölüm sarığıydı. Bu kırmızı sarık, onun zafer veya şehadetten başka hiçbir şeye razı olmayacağı, ölmeden veya düşmana galip gelmeden savaş meydanını asla terk etmeyeceği anlamına geliyordu. Bu sarığı sarındığında o, savaş meydanlarında asla gözünü budaktan sakınmaz; her tehlikeye gözü kapalı dalan, ölüm saçan, korkunç bir ölüm makinesine dönüşürdü.

Ebû Dücâne bu küçük hazırlığın ardından, mağrur ve son derece kendinden emin bir edâ ile alımlı, çalımlı, afralı, taf-ralı, gururlu kibirli, kendini beğenmiş bir yürüyüşle; düşma-

nı küçümseyen, İslam'ı, Hz. Peygamberi, kendini ve dâvâsını öven ve yücelten şiirler söyleyerek, naralar atarak, meydan okuyarak düşman saflarına doğru yürüdü. Söylediği beyitlerden biri de şuydu:

*“Ben, şu hurmalıkların kenarındaki dağ eteğinde,
Hiç bir zaman savaş saflarının gerisinde kalmayacağıma!
Ahd ü peyman ettim, söz verdim,
Sevgili Peygamberime!
Şimdi bakın ve görün!
Allah yolunda, O'nun Resulünün kılıcıyla nasıl yiğitçe
vuruştuğuma!”*

Onun böyle kendini methederek, heybetli, mağrurane, gururlu, kibirli yürümesi, ashaptan bazılarının hoşuna gitmemiş, onu eleştirmeye, kınamaya başlamışlardı.

Rasûlullah onlara engel oldular ve buyurdular ki:

– Düşman karşısındaki bu yürüyüşü Allah, savaş hâli dışında başka hiçbir yerde ve hiçbir zaman sevmez. Ama böyle bir durumda hoş karşılar. Zaten düşmana karşı da böyle yürünür! Allah yolunda cihad eden bir adamın harp meydanında böyle kendisiyle ve cihadıyla övünmesine karışmayın!”³

Ebû Dücâne, elinde Rasulullah'ın kılıcı olduğu halde savaş meydanına çıktı. Korkusuzca düşman ordusunun arasına dalıp fırtına gibi esmeye, ortalığı kasıp kavurmaya başladı. Önüne çıkan her şeyi paramparça ediyor ve ekin gibi biçiyordu.⁴ Öyle yiğitçe savaşıyordu ki, karşısında hiçbir düşman askeri duramıyordu. Düşman saflarını ikiye yararak, düşman ordusunu darmadağın etti. Onun bu yiğitliği, kahra-

3 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, V. 148.

4 Hâkim, III/230.

manlığı, diğer İslâm askerlerine de büyük bir cesaret örneği olmuş, onlara da moral kazandırmış, savaşa teşvik etmişti. Önüne gelen kâfirlerin kellelerini düşüre düşüre, düşman saflarını yara yara en arkaya Peygamberin kendisine hedef gösterdiği yere doğru ilerlemeye başladı. Kılıç körelip, kesmez hâle geldikçe, tekrar bileyleyip düşmana çalmaya devam ediyordu. Bir ara gözü müşriklerin en azgın ve azıllarından, epeyce de Müslüman kanı dökmüş Abdullah b. Hüneyd'e ilişti. Adam, tepeden tırnağa silahlı ve zırhlar içerisindeydi; başında da miğferi vardı. Atını Peygamberimizin bulunduğu yere doğru mahmuzlamış;

– Ben Züheyr'in oğluyum. Bana Muhammed'i gösterin! Ya onu öldüreyim ya da o yolda öleyim! diye haykıyordu.

Ebu Dücâne, hiç tereddüt etmeden hemen onun karşısına dikildi. Atının bacaklarını bir kılıç darbesiyle biçti. Hayvan yere kapaklandı, adam da yere yuvarlandı. Ebû Dücâne hemen yetişip adamın işini oracıkta bitirdi. Ebû Dücâne, bu savaşta bu kılıçla Asım b. Ebî Avf, Ebû'l-Buhterî ve Ma'bed gibi Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden pek çok kişiyi öldürdü. Olup bitenleri ve Ebû Dücâne'nin yaptıklarını izleyen Peygamberimiz şöyle dua ettiler:

– Allah'ım! Ben, Ebû Dücâne'den râzıyım. Sen de ondan râzı ol!

Ebû Dücâne düşman saflarını yara yara, Peygamber Efendimizin hedef gösterdiği nihâî noktaya ulaşmış; dağın eteğinde, safların en arkasında, tefler çalarak müşrikleri kışkırtan, savaşa teşvik eden kadınların yanına kadar gelmişti. Hele bu kadınlardan bir tanesi, durmadan müşrikleri savaşa teşvik edip kışkırtıyor; iyi savaşmayan, yılgınlık ve korkaklık gösterenlere bağırıp çağırıyor, sövüp sayıyor, hakaretler yağdırıyordu. Bu kadın, Ebû Süfyan'ın hanımı Hind idi. Kadının bu hâli sinirine dokunan Ebû Dücâne, onun üzerine

yürüdü. Tam kılıcını kaldırmış, onu yukarıdan aşağıya ikiye bicecekti ki kadın, çığlık çığlığa;

– İmdaaaaat! diye bağırma, etraftan yardım istemeye, ölüm korkusuyla yalvarmaya, ağlayıp sızlanmaya başladı. Ebû Dücâne sağa sola bakındı; kadının yardımına ve imdadına koşacak kimse yoktu. Onun bu çaresiz ve zavallı hâli, yalvarmaları karşısında Ebû Dücâne, onu öldürmek için kaldırdığı kılıcı tekrar aşağıya indirdi ve başka tarafa yöneldi. Kendisini sürekli izleyen Zübeyr ise hemen koşup yanına geldi ve sordu:

– Bugün çok büyük işler başardın. Fakat o kadını niye öldürmedin?

– Nasıl öldüreyim? Ben de kadına çok kızdım. Onu öldürmekten başka hiçbir şey de benim öfkemi ve kızgınlığımı din-diremezdi. Ama ben, her şeyden önce Rasûlullah'ın kılıcının şerefini gözetmek zorundaydım. Kadın, imdat çığlıkları atıp yardım istiyor, fakat hiç kimse onun yardımına gelmiyordu. Bu sefer çaresizlik içinde kendisini öldürmemem için bana yalvarmaya, ağlayıp sızlamaya başladı. Bu durumda ben nasıl kalkıp da o şerefli kılıçla böyle yalnız, çaresiz, zavallı, aman dileyen bir kadının başını keserim, onun kanıyla bu kılıcı nasıl kirletirim? Çaresiz, bu şerefli kılıçla o kadına vurmaktan, onun kanıyla bu kılıcı kirletmekten, onu öldürmekten vazgeçtim.

Zübeyr, daha sonraları o günü anlatırken şöyle demiştir:

– Allah'ın Rasûlü'nün kılıcını kime vermesi gerektiğini çok iyi bildiğini ve çok iyi takdir ettiğini o zaman çok daha iyi anladım. Ben olsaydım, o kadını oracıkta öldürürdüm. Ayrıca ben o gün, ondan daha iyi vuruşan, çarpışan başka bir savaşçı da görmedim. Ebû Dücâne bu kılıcın hakkını tam anlamıyla vermişti.

Müşrik ordusu, Hz. Hamza kumandasındaki İslam ordu-

sunun başta Ebû Dücâne olmak üzere gözü kara savaşçıların, fedailerinin ölüme meydan okurcasına yiğitçe ve kahramanca savaşmaları karşısında fazla bir varlık gösterememişti. Çok kısa bir zamanda bütün mücadele azimleri kırılan müşrikler, büyük bir bozguna uğradılar ve panik havası içerisinde kaçmaya başladılar.

Peygamber Efendimiz, savaştan önce Ayneyn Tepesi üzerine Abdullah b. Cübeyr'in (r.a.) komutası altında 50 okçu yerleştirmiş ve kendisinden bir haber gelmedikçe ne olursa olsun asla yerlerini terk etmemelerini onlara sıkı sıkıya tembihlemişti. Düşman ordusunun yenilip kaçtığını, Müslümanların da onları kovalamaya başladığını gören okçular; savaşın bittiğini zannettiler. Başlarındaki komutanlarını da dinlemeden, siperlerini terk edip düşmanı kovalamaya koştular. Durumu gözetlemekte olan Halid b. Velid, okçuların yerlerini terk ettiğini görünce emrindeki süvari birliği ile gizlendiği yerden çıkarak hücumla geçti. Komutanlarıyla beraber sadece birkaç kişi kalmış olan Müslüman okçular, onları durdurmaya çalıştılsa da başarılı olamadılar. Tepede kalan okçuları şehit eden Halid bin Velid komutasındaki birlik, Müslümanları arkalarından kuşattı. Onun bu başarılı manevrasını ve harekâtını gören müşrikler de geri dönerek yeniden Müslümanlarla savaşıma başladılar. Müslüman mücahidler, hiç beklemedikleri bir anda beklenmedik bir şekilde gafil avlanmışlar, iki ateş arasında kalmışlar, galipken mağlup duruma düşmüşlerdi.

Her iki taraftan kuşatma altına alınan sahabenin Uhut Dağı'ndan başka toparlanabilecekleri ve Allah'tan başka sığınabilecekleri bir şeyleri kalmamıştı.

Savaş yeniden kızışmış ama bu sefer Müslümanlar arasında bir panik ve bozgun havası belirmişti. Peygamber Efendimizin etrafındaki sahabe bile dağılmış; yanında yedisi

muhacirlerden, yedisi de ensardan olmak üzere sadece on dört kişi kalmıştı. Bunlardan biri de Ebû Dücâne idi. Rasûlullah'ın öldürüldüğü şâyiası Müslüman ordusunun moralini bozarken; sahabenin büyük bir kısmı nereye gideceğini, ne yapacağını bilememenin şaşkınlığı ile sağa sola dağılırken Ebû Dücâne, Peygamber Efendimizin ve onun şerefli sancağının bulunduğu yere doğru koşuyordu. Peygamber Efendimizin sağ olduğunu görünce sevinçle; 'Canım canına, gözüm gözüne, her şeyim senin uğruna feda olsun Ya Rasûlallah! Seni asla ret olunmaz feyz dolu selamlarla selamlarım!' diyerek yanına vardı.

Kureyşliler dört bir yandan Allah Rasûlü'nü ok yağmuruna tutmuşlardı. Ebû Dücâne, Peygambere zarar gelmesin diye hemen Peygamber Efendimizin üzerine abandı; kendi vücudunu ona kalkan ve siper yaptı. Vücuduna saplanan ok ve mızrak darbeleriyle çok sayıda yaralar aldı. Peygamber sağ olduğu için o bunlardan hiç bir elem ve acı duymuyordu. O, Allah Resülü'ne ölüm biatı yapmış, canını, başını, onun uğruna adamıştı. Gördükleri manzara ve ruh hâli karşısında Kureyşliler bir kere daha dehşete kapıldılar. Müslümanlar toparlanarak Uhut Dağı'na doğru çekildiler. Savaşı kazanamamışlar, çok şehit vermişlerdi; ama Peygamberin sağ olması onlar için en büyük teselli kaynağı olmuştu...

Ebû Dücâne, Peygamber Efendimizin vefatından sonra, Hz. Ebubekr'in halifeliği zamanında ortaya çıkan irtidat (dinden dönme) hadiselerinin bastırılmasında da çok büyük hizmetler ve görevler üstlendi. 632 (h.11) senesinde Yemâme Savaşında olağanüstü kahramanlıklar gösterdi. Müslümanlar savaşı kazanmışlar, yalancı peygamber Müseyleme öldürülmüş; fakat Müseyleme'nin ordusunun önemli bir kısmını teşkil eden Benî Hanîfe Kabilesi yenilgiden sonra etrafi surlarla çevrili kalelerine sığınmışlar, kapıyı da içeriden kilitle-

mişlerdi. Bu duvarın üzerinden ilk atlayan Ebû Dücâne oldu. Duvardan atlarken ayağı kırılmasına rağmen yine de canını dişine takarak kapıyı bekleyen müşrikleri dağıtmayı, içeriden kapıyı İslam askerine açmayı başardı. İslam askerleri içeri girerken o da aldığı yaralarla şehadet şerbetini içti.

Cesaret ve kahramanlığı dillere destan olan, İslam dâvâsının en büyük ve sembol mücahitlerinden biri olan Ebû Dücâne'nin en büyük faziletlerinin başında; boş, anlamsız, faydasız şeylerle meşgul olmaması, bir de hiçbir Müslümana en küçük bir kötülük düşünmemesi vardı. O, Allah katında kahramanlığından ziyade bu ahlâkının işe yarayacağını umardı.

Zeyd b. Eslem diyor ki: “Ölmek üzereyken Ebû Dücâne'nin yanına vardık. Yüzü çok aydınlık ve pek nurluydu. Yanımızdakilerden birisi;

– Senin yüzünün bu kadar nurlu olmasının sebebi nedir? diye sordu. Dedi ki:

– Benim güvenebileceğim ve beni kurtaracağını sandığım iki amelim vardır. Birisi, ben mâlâyânî, yani boş, faydasız ve anlamsız şeylerle meşgul olmamaya çalıştım. İkincisi de, ben hiçbir Müslümana kalbimde en ufak, zerre kadar bile bir kötülük beslemedim, kötülük düşünmedim.”⁵

HER CUMA YENİ BİR HUTBE

Bir iki sefer ben de herkes gibi cuma hutbelerini hazır hutbelerden okuyarak geçiştirdim ama bu durum beni çok huzursuz etti. Haftada bir camiye gelen ve dininden, diyane-

5 Vâkidî, *Meğazî*, s. 63; *Üsdü'l-Gâbe*, II, 353; İbn Hişâm, *es-Sîre*, s. 563; Taberî, s. 1425-1426; *Bidâye*, IV/1517 (İmam Ahmed, Enes'ten, İbn Hişâm'dan, Mûsâ b. Ukbe'den); İbn Sa'd, III/101 (Enes'den), Heysemî VI/109 (Bezzar, Zübeyr b. Avvam'dan).

tinden yeteri kadar haberdar olmayan bu insanların benim üzerimde hakları olduğunu düşünüyor; elimden geldiğince bu insanlara İslamî konuları öğretmek, onları eğitmek, aydınlatmakla yükümlü hissediyordum. Ali Yakup Hocamın da takdir, tasvip ve tensip ettiği gibi; ben de her cuma, günün anlam ve önemine uygun hutbeler hazırlamayı yol ve metot edindim. Bu benim için çok zor oluyor, bu iş için de ayrıca çok büyük emek, çaba ve zaman harcamam gerekiyordu ama bunu yapmadan da edemezdim. Bazı arkadaşlarım ise, bu çabalarımı yersiz bir meşguliyet olarak görüyorlar, akıllarınca ve iyi niyetle bir yandan bana öğüt vermeye çalışırken, bir yandan da kıyasıya eleştiriyorlardı:

– Yahu kardeşim, ne diye her hafta yeni ve orijinal bir hutbe hazırlayacağım diye kendini yoruyor, hırpalıyorsun? Kıymetli vakitlerini, saatlerini, günlerini, enerjini boşu boşuna bu işe harcama! Buna hiç gerek yok! Sen de diğer imamlar gibi hazır hutbelerden birini al, okuyuver! Bir hafta boyunca, uğraşa didine hutbe hazırlıyorsun da ne oluyor? Bin bir emekle hazırladığın hutbeleri, anlayabilecek, dinleyebilecek cemaat nerede? Adamlar daha camiye girerlerken, ‘Bir an önce şu âdet yerini bulsa, namaz bitse de çıkıp gitsek!’ diye düşünüyorlar. Cuma, hutbe, namaz, bunların önemi ve anlamı hiç kimsenin umurunda değil! Hutbe okumak için minbere çıktığında dikkatlice aşağıya cemaatin durumuna bir bak bakalım, ne göreceksin? Sen hutbeye çıkıp iç ezamı dinlemek için oturduğunda bile cemaatin çoğu uyuklamaya geçmiş oluyor. Kim olursan ol, ne kadar birikimli olursan ol, söyleyeceklerin ne kadar önemli ve değerli olursa olsun; başında sarık, sırtında cübbeyle o minbere çıkıp oturduğunda, adamların gözünde, sen bir ritüeli yerine getirmek için oraya çıkmış, sıradan bir hocadan başka biri değilsin. Onların senden istedikleri ve bekledikleri tek şey; bir an önce

hutbeyi bitirip aşağıya inmendir. Ne kadar çabuk insan o kadar çok sevinirler. Kimse o minberdeki hocanın söyleyecek, dinlenmeye değer bir sözünün olabileceğini düşünmez bile. Boş ver kardeşim, kendini boşuna yorma! Okuluna ve derslerine ağırlık ver! Zaman bulabiliyorsan bir-iki yabancı dil öğren! İstikbalin için bunlar daha önemli!

Bu arkadaşlar, söylediklerinde tamamen haksız sayılmazlardı. Ama yine de yaptıklarımı yeterli bulamıyor; kendimi bu insanlara daha fazla bir şeyler verebilmeye, daha yararlı olmaya mecbur hissediyordum. Zamanla önce komşu camilerin imamları, daha sonra da daha uzak yerlerdeki genç imam arkadaşlar da benim bu yöntemimi uygulamaya başladılar. Hatta birbirimizin hutbelerini alıp, kendi üslubumuza anlayışımıza göre yeniden gözden geçirip daha da geliştirerek okuyor, cemaatin daha fazla faydalanabilmesine çalışıyorduk. Bu hem bizim işimizi biraz daha kolaylaştırıyor, hem herkesi daha fazla çaba ve gayret içerisine sokuyor, dolayısıyla daha faydalı oluyordu.

Her hafta yeni bir hutbe hazırlama çaba ve gayretlerimizin yanında; idealist arkadaşlarımızın da yardım ve destekleriyle, cami önündeki meydana bakan dış duvara camekânlı ve kilitli bir pano yaptırarak ve 'Çağrı' isimli bir duvar gazetesi de çıkarmaya başladık. Duvar gazetemiz, civardaki cami imamlarının, kalemi ve çizgisi iyi olan üniversiteli arkadaşlarımızın yazı ve karikatürleriyle oldukça zengin bir içeriğe sahipti. Yayımlanmak için gelen materyalin akış hızı oldukça fazla olduğu için, duvar gazetemizi sık sık yenileyebiliyorduk. Mahalle sakinlerinin, değişik halk kesimlerinin, buradan gelip geçenlerin, özellikle de gençlerin ve çocukların çok ilgilerini ve dikkatlerini çeken duvar gazetemiz, herkes için verimli ve yararlı bir bilgi kaynağı hâline gelmişti.

SAHA DÜZ, TOP YUVARLAK, MAÇ DOKSAN DAKİKA...

Okula ilk başladığım dönemlerde, üst sınıflardan bazı arkadaşlarımız bana, fakültemizin ve derslerin çok zor ve ağır olduğunu, gece gündüz ders çalışmadan başarılı olunamayacağını söylemişler, gözümü bayağı korkutmuşlardı. Fakat derslere girip çıkmaya başladıktan ve aradan bir iki hafta geçtikten sonra, bunun benim için fazla geçerli olmadığını, gördüğümüz derslerden hiç birinin beni zorlamayacağını memnuniyetle fark ettim. Sınavlar başlayınca da bu derslerden herhangi birinin kitabını veya ders notlarını bir defa bile baştan sona dikkatlice okuyabilsem, oldukça yüksek notlar alabildiğimi gördüm. Bu durum, beni okulum ve dersler konusunda çok rahatlattı. Fakat benim için en büyük sorun, vakit sorunuydu. Çoğu dersin kitabını veya ders notlarını bir defa bile tam özümseyerek okumaya zamanım olmuyordu. Bir defasında, öğrencilerin önemli bir kısmının zayıf alıp döküldükleri derslerden birinin sınavı gelip çatmış, fakat hem başka sınavlarla çakıştığı, hem de araya benim başka iş ve uğraşlarım girdiği için ben bu derse çalışmaya hiç başlayamamıştım. Herkesin çok zorlandığı ve döküldüğü bu dersten geçemeyeceğimi düşünerek sınava girmemeye, bu derse hazırlanmayı bütünleme sınavlarına bırakmaya karar verdim. Fakat çok sevdiğim arkadaşlarımdan İsmail Eroğlu bana;

– Atalarcığım! Sen yine de hemen pes etme! Mâlum saha düz, top yuvarlak, maç doksan dakikadır, derler! Bakarsın, bazı sorular son dakikada çalıştığın yerden gelir, sen de son dakika golüyle sınıf geçersin! diye ders kitabına biraz olsun bakmam hususunda çok ısrarcı oldu.

Onun bu ısrarı üzerine kitabı elime aldım, ama koskoca

kitaptan sadece on dokuz sayfa okuyabildim. Bu kadar az bir çalışmayla bu sınavdan geçer not alamayacağım belliydi. Ama yine arkadaşların ısrarı ve hiç olmazsa soruları ve tarzını öğrenebilme düşüncesiyle herkesle beraber ben de sınavı girdim. Gerçekten de altı sorunun iki tanesi, benim son dakikada gönülsüzce okuduğum ders kitabının ilk on dokuz sayfasından gelmişti. Bunları kolayca yapabildim. Geriye kalan dört sorunun cevabında ise derslerde dinlediklerimden aklımda kalanlara dayanarak, aklımı ve mantığımı kullanarak bir şeyler yazmaya çalıştım. Sınavdan çıktığımda geçer not alabileceğime dair en küçük bir ümit taşı mıyordum. Sınıfın yine yarıdan fazlasının zayıf not aldığını duyunca, gidip listelere bakma gereği bile duymadım. Fakat arkadaşlarımdan biri gelip geçtiğimi müjdeleyince gidip baktım ve gözlerime inanmadım. Dersin hocası, daha sonra sınıfta sınav kâğıtlarıyla ilgili değerlendirmelerde bulunurken, anlattıklarının benim kâğıdımla ilgili olduğunu hemen anladım. Beni epey şaşırta ve güldüren değerlendirmesinde adamcağız şöyle diyordu:

– Yahu çocuklar! Geçen sınavda arkadaşlarınızdan birinin sınav kâğıdını değerlendirirken öyle zorlandım ki anlamadım. Çocuk altı sorunun ikisine kitaptaki gibi doğru cevap vermiş. Diğer soruların cevaplarına baktığımda, nasıl değerlendireceğimi şaşırdım. Geçer not versem veremiyorum, bıraksam bırakamıyorum. Arkadaşınızın verdiği cevapların ders kitabıyla da, benim anlattıklarımın da fazla bir ilgisi yok, ama tamamen ters, boş ve yanlış da değil. Artık okuduklarını mı birbirine karıştırmış, yoksa başka bir şekilde mi ifade etmek istemiş, ya da değişik kaynaklardan okuduğu şeyler arasında paralellikler mi kurmaya çalışmış; her neyse ben ne yapmak istediğini tam olarak anlayamadım. Fakat yine de gönlüm onu sınıfta bırakmaya râzı olmadı, geçer not

verdim, geçti.

Okuldaki derslere bu kadar kolay intibak edebilmemde ve kolay anlayıp, kavrayabilmemde Ali Yakup Hocamdan aldığım temel eğitimin ve formasyonun çok büyük bir katkısı oluyordu. Hocam beni sanki bu fakülte'deki dersleri de kolayca anlayabilecek bir tarzda yetiştirmiş, biraz da buraya hazırlamış gibiydi...

ANARŞİ VE TERÖR BELÂSİ!

O zamanlar Türkiye'de anarşi ve terörün en büyük sorun olduğu yıllardı. Bizim okulumuzun da, bütün Türkiye'nin de en büyük sorunu, sıkıntısı, derdi ve tasası, anarşi ve terör belasıydı. Anarşi ve terör olayları yüzünden okul bir gün açık olsa üç gün kapanıyor, işlenemeyen dersler yoğunlaştırılmış eğitim programlarıyla (ne demekse) telafi edilmeye çalışılıyordu. Okulun uzun süreler kapalı olması öğrenciler ve eğitim için hiç de güzel bir şey değildi. Bu durumun, benim diğer görev ve sorumluluklarıma daha fazla zaman ayırabilmemeye imkân sağlaması da bu olumsuzluğun bana olumlu yansıyan bir yönüydü.

Belli çevrelerin, bizim gibi toplumlarda her zaman yürürlüğe koymaya alışık oldukları bu tür büyük oyunlar ve başarısı test edilmiş tezgahlar sonucunda; Türk toplumu aşırı bir şekilde kutuplaştırılmış, ayrıştırılmış, bölünmüştü. Barış, huzur, güven kalmamış, sular bazılarının tam da istedikleri gibi balık avlayabilecekleri şekilde iyice bulandırılmış, yer ve gök fitneden birbirine karışmış, tam bir kaos ortamı oluşturulmuştu. Her gün bir yerlerde onlarca kişi yok yere öldürülüyor, kim vurduya gidiyordu. Kimin kimi, niye vurduğu, niye öldürdüğü belli değildi. Öldürülen niye öldürüldüğünü, öldüren de niye öldürdüğünü bilmiyordu. Bizi birbirimize

düşman etmekten, bizim birbirimizi vurup öldürmemizden, yaralamamızdan kimin karlı çıktığı gibi konular üzerinde duran, düşünen, bu olayların gerçek yüzünü, arka planını araştıran, soruşturan yoktu. Nedenini, niçinini bile anlayamadan durduk yerde bir araba yükü dayak yiyenlerin, dövülenlerin, sövülenlerin, yaralananların, çetelesini tutabilmek mümkün değildi. Bu olaylar vakâyi âdiyeden bile sayılmıyor, polis kayıtlarına geçirilmeye bile değer bulunmuyordu. Sokaklar, caddeler, mahalleler bölünmüş, her tarafta kurtarılmış bölgeler ilan edilmişti. Herkes öteki gördüğü bir başkasına dünyayı dar etmek, zindan etmek için inanılmaz bir gayret içindeydi. Sokaklara çıkmak, bir yerden bir yere gitmek hiç güvenli değildi.

Benim görev yaptığım ve oturduğum mahalle ve genişçe çevresi; hiçbir tarafın tam olarak hâkimiyet sağlayamadığı, sağ veya sol herhangi bir grubun tam olarak kurtaramadığı bir bölgeydi. Genelde Orta Anadolu'nun belli yerlerinden gelmiş dindar insanlar ve Çerkez kökenli vatandaşlarımız çoğunlukta ve yoğunlukta olduğundan; hemşehri dayanışması, sağ sol çatışmalarını az çok frenleyebiliyor ve önüne geçebiliyordu. Bizim buraya gelişimizden sonra dindar ve terörden uzak durmaya çalışan üniversite öğrencilerinin de katılımıyla, huzur ve barıştan yana olanların sayıları daha da artmış; bölgemizin huzur, güven ve barış havzası olma özelliği daha da pekişmişti. Fakat bizim bölge dışındaki mahallelerin durumları çok sıkıntılıydı.

Örneğin, bizim mahallenin az ilerisindeki iki büyük mahalleyi ve bölgeyi birbirinden ayıran Bademli Sokak çok önemli bir sınırdı. Bu sokak, sağ ve sol gruplar arasında sınır kabul ediliyor, iki kurtarılmış bölgeyi birbirinden ayırıyordu. Bu sokağın iki tarafında karşıt grupların militanları sürekli kol geziyorlar, kendi bölgelerine dışarıdan kuş uçurtmuyor-

lardı. Güvenlik açısından çok hassas, çok tehlikeli olan bu bölgede bir taraftan öbür tarafa geçmeye kalkanların başlarına neler gelebileceği asla tahmin edilemezdi. İşin hiç de şakaya gelir bir yönü yoktu. O günlerde, bu sokak üzerinde sık sık öldürme ve yaralama olayları meydana geldiği çok sık duyulan haberlerdendi. Hatta bir gencin, bir günde, akşam ve sabah olmak üzere, iki karşıt grup tarafından, iki defa öldüresiye dövüldüğünü duymuştuk. Sağ ve sol hiçbir grupla ilgisi olmayan bu genç, sabahleyin Akdere tarafından Natoyolu tarafındaki akrabalarına gidiyormuş. Solcu militanlar önünü kesmişler; ‘Sen, faşistlerin mahallesinden geliyorsun, o halde sen de faşistsin!’ diyerek çocuğu çok kötü bir şekilde dövmüşler. Aynı genç, akşamleyin Natoyolu’ndan Akdere’deki evine dönerken, bu sefer de sağcı militanlar; ‘Sen komünistlerin bölgesinden geliyorsun, öyleyse komünistsin!’ diyerek dövmüşler.

Anlatanlar, yarı şaka, yarı ciddi çocuğun bu kadarla kurtulduğuna, öldürülmediğine şükretmesi gerektiğini, tedbirsizliği, toyluğu ve tecrübesizliği yüzünden başına böyle bir olayın geldiğini söylüyorlardı.

– Ne yapsaydı; nasıl bir tedbir alabilirdi? diye sorduğumda, tecrübeliler bana şunu söylediler:

– Hocam! Öyle sap gibi bir taraftan öbür tarafa geçilir mi? O gencin alması gereken en basit tedbir, solcuların kurtarılmış bölgesine geçerken bir *Cumhuriyet* gazetesi alıp, bunu da ilk bakışta uzaktan kolayca görülebilecek bir şekilde dış cebine yerleştirmesiydi. Sağcıların kurtarılmış bölgesine girerken de bu sefer aynı şeyi *Hergün* gazetesi alarak yapması gerekiyordu. Bu gazeteler o bölgelerde pasaport yerine geçer; artık kimse kolay kolay kendisine bir şey sormaz, o da rahatça gideceği yere giderdi.

Sağ ve sol gruplar arasında paylaşılmış durumdaki üni-

versitelerde, fakültelerde doğru dürüst bir eğitim ve öğretim imkânı kalmamıştı. Grevler, boykotlar, mitingler, yürüyüşler, forumlar yüzünden okullar üç gün açıksa beş gün kapalıydı. Durum son derece nâzik, kötü, zor, sıkıntılı, karışık ve tehlikeliydi. Okullarda hangi taraf hâkimse onun borusu ötüyor; diğerleri yani ötekileştirilmiş başka gruplar okula, derslere ve sınavlara sokulmuyorlar, onlara bu okullarda hayat hakkı tanınmıyordu. Çoğu öğrenci, terör belası yüzünden okulu bırakmak zorunda kalıyordu. Ardi arkası kesilmeyen, sayıları her gün biraz daha artan öldürme ve yaralama olayları hızla tırmanarak büyüyordu. Aslında değişik nedenlerle anarşist grupların içine girmiş olanların da, bu tür olayların dışında kalmaya çalışanların da oturmuş bir fikrî kimlik ve kişilikleri yoktu. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun gerçekte tam olarak ne oldukları, hangi fikre sahip oldukları bile belli değildi. Bunların gerçek anlamda sağcılıktan da, solculuktan da, komünistlikten de, faşistlikten de haberleri olmadığı gibi; bu gibi konulara yönelik ciddi bir ilgileri, bilgileri ve gönül bağları da yoktu. Ama herkes bir taraftan görünmeye zorlanıyordu. Herkes öteki saydığı birilerine bir ad takıyor, birbirini bir isimle yaftalıyor, sonra da onu kanına susadığı bir can düşmanı olarak görmeye başlıyordu. Bu durum, aynı insanın iki elinin ve iki gözünün, ‘Sen sağsın; sen de solsun!’ gibi saçma bir iddiayla diğerini suçlaması, ötekileştirmesi ve düşman bellemesi gibi garip bir şeydi.

Solcuların hâkim olduğu bir okulda, herhangi biri, kimliği meçhul birini parmakla gösterip ‘Bu faşisttir! Vurun şu faşiste!’ diye bağırarak olsa, herkesin hedef gösterilen bu zavallıya saldırıp linç edivermesi işten bile değildi. Aynı şeyin, sağcıların hâkim olduğu bir okulda ‘Bu komünisttir! Vurun şu komüniste!’ deyiverdiğinde de yaşanması kaçınılmazdı. Hedef gösterilen kişinin gerçekte ne olduğu, kim oldu-

ğu, nasıl biri olduğu hiç önemli değildi. O sınıftaki hiçbir öğrenci bunu soramaz, sorgulayamaz, düşünemez, araştırmaz, herkes sürü psikolojisiyle kendisini o zavallıya saldırmak zorunda hissederdi. Eğer başka türlü davranacak olursa, kendisinin de bu zavallının âkıbetine uğrayacağından, bu okulda kendisine de hayat hakkı tanınmayacağından korkardı. Bu sözde eğitim yuvalarında tek başına olmak, tek başına kalmak ve tek başına dolaşmak çok tehlikeliydi. Bu yüzden, terörist grupların içinde yer almamış herkes, kendisi gibi ortadaki öğrencilerden okula beraber gidip gelebileceği, okulda beraber oturup kalkacağı, güvenebileceği, inanabileceği, yaftalanmamış, damgalanmamış bir arkadaş grubu ve çevre edinmek zorundaydı. Biz de okulda, buraya okumak için gelmiş, olaylardan uzak durmaya çalışsan, aşırı uçlara yakın durmayan, anarşi ve terör olaylarına bulaşıp karışmamış, sadece dersleriyle ilgilenen bir arkadaş grubu oluşturmuştuk. Okula ve sınıfımıza birlikte girip çıkıyor, bir arada oturup kalkıyor, teneffüslerde birlikte dolaşıyorduk. Fakat ne yaparsak yapalım, yine de kendimizi güvende hissedemiyorduk; hiçbirimizin can güvenliği yoktu.

İşin garibi, bu olayları çıkaranlar sadece bir avuç örgütlü bir azınlıktı. Öğrencilerin çoğunluğu bunlardan bıkip usanmış olmalarına rağmen; örgütlü azınlığın örgütsüz çoğunluklara hükmedeceği kuralı bir kere daha burada da geçerliliğini ortaya koyuyordu. Bu bir avuç örgütlü azınlık büyük çoğunlukları istedikleri gibi ezebiliyor, onlara hükmedebiliyordu. Okulda anarşi ve terör olayları iyice canlarına tak etmiş üst sınıflardaki bazı öğrenci arkadaşlar; bir gün bir grup oluşturmuşlar ve bu durumu fakülte yönetimine şikayet etmeye ve tedbir alınmasını istemeye karar vermişler. Randevu alıp Dekan Prof. Dr. Feyyaz Gölcüklü'yü ziyarete gitmişler. Dekan'a;

– Sayın hocam! Sizin de bildiğiniz gibi, fakültemizde eğitim faaliyeti, neredeyse durma noktasına geldi. Okulda hiçbirimizin can güvenliği yok! Kimin başına ne zaman, ne geleceği belli değil! Biz de ailelerimiz de çok tedirginiz, çok korkuyoruz ve endişeleniyoruz. Okul yönetimi olarak siz, bu olayları önlemek için niçin hiç bir şey yapmıyor, hiçbir tedbir almıyorsunuz? Yoksa bu olup bitenlerin farkında değil misiniz? diye sormuşlar. Dekan;

– Tabii ki farkındayım çocuklar... Aynı sıkıntıları ben de sizlerle beraber yaşıyorum. Ama bu olaylara karşı ben ne yapabilirim ki?..

– Hocam, bu olayları çıkaranlar belli kişiler. Bunlar parmakla sayılabilecek kadar az sayıda bir militan grubu. Bunları biz de tanıyoruz, herkes de tanıyor, biliyor. Eğer siz tanımıyorsanız, biz bunların tek tek isim listelerini size verebiliriz.

– Çocuklar, bunların kim olduklarını ve kaç kişi olduklarını ben de sizin kadar iyi biliyorum. Onun için bana bunların listesini vermenize hiç gerek yok! Hem ben bunların listesini alıp da ne yapacağım?

– En azından devlete, devletin güvenlik güçlerine verirsiniz hocam. Herhalde onlar da gerekli tedbirleri alırlar!

– Acaba!? Hiç sanmıyorum!

– Niçin, hocam?

– Çocuklar, bunların kim olduklarını siz biliyorsunuz, ben biliyorum da devlet, emniyet bilmiyor mu? Devletin bir sürü güvenlik birimi, kolluk gücü var. Resmî polisi var, gizli polisi var, istihbaratı var. Devlet elbette bunları da, ne yaptıklarını da, ne yapmak istediklerini de arkalarındaki gizli güçleri de sizden de, benden de daha iyi biliyor, daha iyi tanıyor. En azından öyle olması gerekir. Devlet olmak bunu gerektirir. Devletin bunları bilmemesi düşünülemez. Zaten

her şey herkesin gözlerinin önünde oluyor. Ama bu işin esas sorumluları, üstlerine düşeni yapmıyorlar, göz yumuyorlar. Dikkatli bakarsanız, bazı çevrelerin, bazı grupları nasıl gizli veya açık bir şekilde desteklediğini siz de görürsünüz. Bu durumda siz ne yapabilirsiniz, ben ne yapabilirim?

Kısacası; o dönemde ülkenin, özellikle de başta Siyasal Bilgiler Fakültesi olmak üzere bütün okulların durumu, dile getirilemeyecek, anlatılamayacak, tarif edilemeyecek kadar vahimdi.

EV VE MAHALLE ARKADAŞLARIM

Ankara'ya gelinceye kadar yatılı okulda okumamış, aynı evi yabancılarla paylaşmamıştım. Bu konuda herhangi bir tecrübem olmadığı için böyle farklı bir hayata alışabilmem biraz zaman aldı. Ben, ev tutup yerleşir yerleşmez, değişik vesilelerle tanıştığım farklı fakültelerde okuyan öğrenci arkadaşlardan benimle aynı evi paylaşmak için çok yoğun ve ısrarlı taleplerle karşılaşmaya başladım. Özellikle bu tür konularda benim yüzüm çok yumuşak olduğu için, başını sokabilecek bir yer, bir barınak arayanlara bir türlü hayır diyemiyor, kendimi bütün talepleri karşılamak zorunda hissediyordum.

O zamanların Ankara'sında zaten yeteri kadar öğrenci yurdu yoktu. Anarşi ve terör yüzünden, mevcut yurtlara girebilmek de, barınabilmek de çok zor, riskli, hatta çok tehlikeliydi. Bu yurtlar, sağ ve sol gruplar arasında paylaşıldığı için buralarda kalanlar peşinen damgalanmış oluyorlardı. Militanlarca mitinglere, yürüyüşlere katılmaya, sokaklara yazı yazıp, afiş yapıştırmaya, pankart asmaya; karşıt görüşlülerin yoğun olduğu okul ve yurtları basmaya gitmeye; anarşik olaylara karışmaya zorlanıyorlardı. Dolayısıyla bu yurtlarda kalan öğrenciler, rahat ve huzur yüzü göremiyor-

lardı. Bu yurtlarda, beraber kalınacak oda ve yurt arkadaşlarını seçebilme hakkı da yoktu. Ayrıca bu yurtlar, birkaç kişinin beraber kalacakları evlere nazaran çok daha pahalı ve masraflıydı. Bu yüzden herkes anlayabileceği, güvenebileceği, kafa dengi arkadaşlarıyla bir ev tutup barınma sorununu en güvenilir ve ucuz şekilde halletmenin yollarını arıyordu. Ama bu da pek kolay bir iş değildi. Bir kere şehir içinde ev kiralari çok yüksekti. Uygun fiyatlı bir ev bulup yerleşmeye kalktığınızda bu sefer de depozitosu, somyası, yatağı, yorganı, masası, sandalyesi, kap kacağı, tüpü, sobası, odunu, kömürü gibi zaruri ev eşyalarıyla sıfırdan bir ev kurup yerleşmek epey pahalıya mal oluyordu. Böyle masrafları karşılamaya da çoğu gençlerin bütçeleri yetmiyordu.

Üniversite çevresinden daha yeni tanıştığım çok sayıda arkadaş, benim bir gecekondü kiralayıp yerleşme çabasında olduğumu duyar duymaz, hemen bu mütevazı evde benimle beraber kalmak için yoğun ve ısrarlı tekliflerde bulunmaya başlıyorlardı. Hemşehrilerimden benim o zamana kadar hiç görüşüp tanışmadığım ama adresimi bir yerlerden bulabilmiş bazı öğrenciler çıkıp geliyorlar; kendilerinin veya bir yakınlarının benimle kalması için ricada bulunuyorlardı. Ben hem karakterim, hem de hocamdan aldığım terbiye gereği, bunların durumlarını görüp de ilgisiz kalamıyor, bunlara hayır diyemiyor, kendimi elimden geldiğince bunlara yardımcı olmak zorunda hissediyordum. Bunlardan bazıının durumları gerçekten de çok âcil ve sıkıntılıydı. Kalacak yere ihtiyacı olanlar çok fazla olmasına rağmen, bizim evin kapasitesi çok sınırlıydı. Yani yırtık büyük, yama çok küçük-tü. Çok geçmeden bizim küçücük gecekondunun mevcudu, kaldırabileceği kapasitenin çok üzerine çıkıvermişti. Ben de durumu görmekle beraber, derin derin düşünmekten, bir çare ve çıkış yolu aramaktan başka elimden bir şey gelmi-

yordu. Gidişattan memnun olmayan ev arkadaşlarım;

– Yahu kardeşim, bu ne iş? Sen ne yaptığının farkında mısın? Neredeyse yolda karşılaştığın, sahipsiz, kimsiz, kimsesiz herkesi alıp buraya getireceksin? İyi ama kardeşim, burası ne kadar bir yer ki? Bu kadar öğrenciyi buraya nasıl sığdıracağız? Hadi sığdırdık diyelim, nasıl ders çalışacağız? gibi sözlerle beni uyarma ihtiyacı hissediyorlardı. Arkadaşlar haklıydılar ama çaresizliklerinden bize sığınmak, yanımıza gelmek, bizimle oturmak zorunda kalmış bu gençlerin durumuna da duyarsız kalamazdık. Kısa bir zaman içinde önümüze iki âcil ve önemli sorun çıktı. Birincisi, benim yumuşak yüzlülüğüm nedeniyle aşırı kalabalıklaşan evimizdeki sıklığın mâkul ve katlanılabilir düzeylere indirilmesiydi. İkincisi de, kendisine bizim ev gibi bir sığınak, bir dulda, güvenli bir liman arayan, böylece okuluna rahatça devam etmek ve eğitimini tamamlamak isteyen, bunun için de bizden yardım ve destek isteyen diğer öğrenci arkadaşların barınak sorununa âcil bir çözüm bulabilmektir. Hocamdan aldığım eğitim, huy ve karakter gereği ben, ‘Bana ne başkalarından, ben kendi keyfime bakarım!’ diyemiyordum.

Pek kolay olmadı ama bu iki sorunu da mahallede başka uygun gecekondular kiralayarak çözüme kavuşturabildik. Ev, daha doğrusu gecekonduların sahipleri, kiralarını alamama veya sağdan soldan evini bekârlara kiraya verdikleri için lâf, söz gelebilir endişesiyle gecekondularını bekâr öğrencilere kiraya vermeye yanaşmıyorlardı. Onları ikna edebilmek için epeyce uğraşmamız, çok dil dökmemiz gerekiyordu. Ama sağ olsunlar, camilerinin hocası olduğum için hatırımı kıramayan, ısrarlı taleplerime karşı fazla direnemeyen cemaatten bazıları, her şeylerine benim kefil olmam kayıt ve şartıyla evlerini öğrenci arkadaşlara kiraya vermeye razı oluyorlardı. Çok geçmeden mahallede kiraladığımız gecekonduların sayısı

yedi sekizi bulmuştu.

Civardaki camilerin imam veya müezzinlerinin çoğu da bizim gibi üniversite öğrencisi arkadaşlardı. Böylece mahallemiz ve civarındaki üniversite öğrencisi sayısı kısa zamanda yirmi beş, otuzu buldu. Aşağı yukarı, her yöreden, her memleketten, her etnik kökenden, her görüşten, her düşünceden, her meşrepten arkadaşlarımız vardı. Hepimiz birbirimizin evine teklifsiz tekellüfsüz gidip gelebiliyor, girip çıkabiliyor, çok zaman yemeklerimizi de ortaklaşa bir arada yapıp yiyorduk. Herkesin ustası olduğu bir yemek türü vardı. Benim de patates, soğan, maydanoz ve limonla yaptığım lezzetli hamsi buğulamalar bayağı meşhur olmuştu. Hayat şartlarımız hiç kolay değildi ama hiç de mutsuz değildik. Daha doğrusu kendimize, ‘Mutlu muyuz, değil miyiz?’ diye sorabilecek zamanımız bile yoktu...

ÇOK SOSYAL BİR ORTAM

Çok daha geniş imkânları ve çok daha rahat ortamları bırakarak, bu nâmüsait şartlar altında bizimle kalmak isteyen, bizimle yaşamayı tercih eden arkadaşlarımız da eksik değildi. Bir örnek olması bakımından bunlardan birini burada zikretmekte yarar görüyorum.

Günlerden bir gün ev sahibimiz, benden utana sıkıla bir ricada bulundu. Memleketi Samsun’dan bir yakınının Tıp Fakültesinde okuyan bir oğlu varmış. Çocuk halasının yanında kalıyormuş ama pek memnun değilmiş. Kendisine daha rahat edebileceği başka bir yer arıyorlarmış. Bana bu çocuğu da yanımıza alıp alamayacağımızı sordu. Ben, Hocamdan aldığım terbiye gereği, ihtiyaç sahibi hiç kimseyi geri çeviremez ve hiç kimseye de kolay kolay hayır diyemezdim. Bu yüzden gönülsüzce;

– Vallahi Hüseyin Ağabey! Ne desem bilmem ki?! Durumumuzu siz de görüyorsunuz. Eğer bu şartlar altında o çocuk burada rahat edebilecek, bizimle kalmaya razı olabilecekse, buyursun gelsin! dedim.

O da benim söylediklerimi kendilerine ulaştırmış. Çok geçmeden bu tıbbiyeli genç çıktı geldi. Kendisiyle oturduk, konuştuk. Daha doğrusu o pek konuşmadı da daha çok ben ve evde kalan diğer arkadaşlar konuştuk. O, neredeyse sfenks gibi bir yüz ifadesiyle, hiç tepkisiz bizi dinlemeyi tercih etti. Çok sus pus, içine kapanık, kendi halinde bir gençti. Ağzından cımbızla da, kerpetenle de olsa lâf alabilmek mümkün değildi. Sohbet sırasında bir ara benim kendisine anlattıklarımı doğru dürüst dinleyip dinlemediğinden bile şüpheye düştüm. Yarım kulakla beni dinlerken, gözü tavanlarda, sağda solda dolaşiyor, bir yandan da göz ucuyla evde kalan diğer arkadaşları süzüyordu. Bazen benim sözlerimden ilgisini tamamen kesip kopararak, bütün dikkatini ev arkadaşlarımızın kendi aralarındaki şakalaşmalarına, bağırıp çağırmalarına yoğunlaştırıyordu. Ben biraz kendi kendime, biraz da ona epey konuşup, bir şeyler anlattıktan sonra, sözlerimi;

– İşte kardeşim; bizim evimizin durumu bu! Bizim şartlarımız böyle! Eğer sen de bizim yanımıza gelmek istersen, buyur gel! Hoş geldin, safalar getirdin! Şu odada bir yatak sığabilecek kadar bir yer var. Karyolanı, yatağını al getir, oraya yerleş, diyerek bağladım.

Hiç ses çıkarmadan yerinden kalktı, kafasını içeriye doğru uzatıp benim gösterdiğim odaya ve yere şöyle bir baktı. Herkesi ve her tarafı biraz daha süzüp seyrettikten sonra, yine geldiği gibi sessizce çıkıp gitti. Ben, bu gencin evimizi ve bizi beğenmediğini düşünmüş, tıp gibi çok yoğun ve tempolu ders çalışma gerektiren bir okula devam ettiği için, bu gürültülü, patırtılı ortama gelmek istemeyeceğini tahmin etmiş-

tim. Fakat birkaç gün sonra ev sahibinden o gencin de bizimle kalmayı kabul ettiği, gelip eve yerleşeceği haberi geldi. Bu arada oğlunun kalacağı yeri kendi gözleriyle görmek, onun ev arkadaşlarıyla tanışmak isteyen babası da Samsun'dan bizim eve geldi.

İşin garibi; adamcağız, oğlu gibi sessiz, sedasız biri değil, aksine çok konuşkan biriydi. Oğlunun bu aşırı sessiz, sadasız hâlimden, tutum ve davranışından babası da hiç hoşnut değilmiş, hatta çok da endişeleniyormuş. Bana oğlunun aslında çok iyi, çok akıllı, terbiyeli, zeki, çalışkan bir çocuk, çok başarılı bir öğrenci olduğunu ama bu içine kapanıklığının, asosyal yapısının onu çok üzdüğünü ve çok korkuttuğunu anlattı. Yaz tatillerinde eve geldiğinde kendisiyle doğru dürüst bir iletişim kuramadıklarından, oturup iki kelime konuşamadıklarından, üç ay boyunca odasından dışarı çıkmadığından, aynı evde kaldıkları halde yüzüne hasret kaldıklarından yakındı. Şimdiye kadar Ankara'da yanında kaldığı halasının evi çok rahat ve her türlü imkâna sahipmiş ama o hiç memnun kalmamış. Bu yüzden de yeni bir ev aramak ihtiyacı hâsıl olmuş. Adamcağız sözlerini;

– Ne olur oğlumun yanınıza alın ve ona yardımcı olun! Ben onun biraz sosyalleşmesini, daha fazla insan içine çıkmasını, bu içine kapanıklıktan kurtulup açılmasını da istiyorum, diyerek bitirdi. Ben daha bir şey söyleyemeye fırsat bulamadan, ev arkadaşlarımızdan biri hemen atıldı;

– Amca, sen hiç merak etme! Mustafa Hocanın yanında o öyle bir açılır, öyle konuşkan hâle gelir ki, onu sen bile tanıyamazsın! Korkarım, sen onu susturmak istesen bile susturamazsın! dedi. Adamcağız, gayet ümitsiz;

– İnşallah! Keşke öyle olsa! demekle yetindi. Bizimle vedalaşıp ayrıldı.

Tıbbiyeli arkadaşımız, eşyalarını getirip bizim eve yerleş-

ti. Epey bir çekingenlik dönemi geçirdikten sonra yavaş yavaş açılmaya başladı. Gerçekten de zamanla öyle bir açıldı, öyle sosyalleşti ki, arkadaşımızın onun babasına dediği sözler bile yetersiz kalırdı. Artık benden çok o konuşuyor, o anlatıyordu. Çok şeyler okumuş, kafasını türlü türlü şeylerle doldürmüştü. Bazen öyle derin konulara giriyor, öyle girift meselelere dalıyordu ki; bunların içinde günler geceler boyu kendimizi kaybettiğimiz oluyordu. Bazı geceler, geç saatlere kadar devam eden sohbetlerimiz, daha doğrusu çoğunlukla onun anlatmaları ve soruları beni yorgun düşürüyor; uzun oturduğum karyolamda uykusuzluktan ağırlaşmış göz kapaklarım uykuya yenik düşüyordu. Arada bir gözümü açıp baktığımda onun hâlâ başucumda aynı hız ve hevesle sormaya, söylemeye, konuşmaya, anlatmaya devam ettiğini görüyordum. Benim uyku ile uyanıklık arasındaki;

– Nazmi kardeşim; çok geç oldu. Şimdi yatalım da yarın devam ederiz! şeklindeki ricalarım da bazen pek işe yaramıyor; uyku ile uyanıklık arasında, bir iki kelimeyle veya cümleyle de olsa ona uygun karşılıklar yetiştirmeye çalışıyordum; sohbetlerimiz öylece sürüp gidiyordu. Bu şekilde sabahladığımız geceler de oluyordu. Bu arkadaşımız, sonradan çok sosyal, topluma, insanlığa, ailesine çok faydalı, hizmet ehli, gayretli, çalışkan ve girişken bir cemiyet adamı oldu. Uzmanlığını tamamladı, mesleğinde profesörlüğe kadar yükselen tanınmış bir ilim adamı oldu. Pek çok dernek ve vakıfta görevler üstlendi, sayısız sosyal faaliyetlere katıldı, basın ve yayın faaliyetleriyle uğraştı, hâlâ da uğraşmaya devam ediyor. Herhalde onda bile Ali Yakup Hocamın bizim eve yansıyan ışığının ve aydınlığının önemli bir payı olmuştur. Çünkü bazen benim cevabını bilemediğim ya da içinden çıkamadığım sorularda, altından kalkamadığım sorunlarda ben hemen hocama başvuruyordum. Onun yol göstermeleri ve

açıklamalarıyla hem benim hem de bu arkadaşımızın fikir ve düşünceleri berraklık kazanıyor, pek çok karanlık nokta aydınlanıyor, gönüllerimiz yatışıyordu.

ÖĞRENDİKLERİMİ ÖĞRETMEYE ÇALIŞMAK

Ali Yakup Hocam, insanlara, özellikle Müslümanlara hayırlı ve yararlı olmanın önemine ve gereğine çok sık vurgu yapar; herkesi ve beni her zaman bu yönde elimizden geleni yapmaya teşvik ederdi. Bana yazdığı mektuplarında da sırf Allah rızasını gözeterek, ihlâsla, aşkla ve şevkle İslamîyet'e ve Müslümanlara yararlı olmak, hizmet etmek yönündeki öğütleri ve nasihatleri önemli bir yer tutardı. Derdi ki:

“Oğlum! İslamîyet'e ve Müslümanlara hizmet etmek için büyük bir aşkla ve şevkle çalışınız! Biliniz ki, Müslümanlara yapacağınız hizmetler, sizin için iki cihanda bâisi fevz ve saadet (kurtuluş ve mutluluk sebebi) olacaktır. Bir mümin için en büyük bahtiyarlık, *i'lâyi kelimetullah* (Allah'ın sözünü, dâvâsını yüceltmek) ile uğraşmaktır. Bunu size nasip eden Cenâbı Rabbi eltâfa (lütuflar sahibi Allah'a) hamd ü senâ ve şükürde bulununuz! İslam'ın ışığı altında nefsinizi de daima iyi arzularla besleyiniz ve onu daima murakabe ediniz (gözetim altında bulundurunuz)! Çünkü nefis insana emmâre bis-sû'dur (daima kötülüğü emreder).”

İnsanlara en büyük hizmetin ilimle, irfanla, bildiklerini başkalarına da öğretmekle olabileceğini söylerdi. Bana da bildiklerimi, öğrendiklerimi doğru ve güvenilir kaynaklardan tam ve doğru olarak bilip öğrenmemi; bunları başkalarına da öğretip onların da yararlanmalarını sağlamaya çalışmamı; bunun çok önemli ve gerekli bir şey olduğunu öğütledi. Benden beklentilerini ve isteklerini tam olarak yerine getirememiş olsam da; onun öğüt ve tavsiyeleri beni her za-

man çok etkilemiş, dünyaya ve olaylara bakışında da belirleyici olmuştu. Ankara'daki hayatım, orada kaldığım ev, görev yaptığım cami, dost ve arkadaş çevrem de yavaş yavaş bu öğütlerin etkisiyle biçimlenmişti. Mütevazı gecekondumuz, çok geçmeden, geleni, gideni, gireni çıkanı sayılamayacak kadar çok olan bir yolgeçen hanına dönüşmüş, bir yerde hocamın evine benzemeye başlamıştı.

En hızlı hareketlilik, görev yaptığım camiden önce bizim gecekonduda başlamıştı. Ardından da, mahalledeki gecekondulara yerleştirdiğimiz üniversiteli arkadaşlarla gidiş geliş trafiğimiz yoğunlaştı. Bu gidiş gelişleri, sadece çay kahve sohbetleri veya boş muhabbetler şeklinde sürdürmek yerine daha verimli ve yararlı hâle getirmenin yollarını arayıp bulduk. Bir yandan ilmî, fikrî, kültürel, sanatsal, sosyal, siyasî konular üzerinde veya arkadaşlarımızın ilgi ve meraklarına göre farklı alanlarda fikir alışverişlerinde bulunuyor; diğer yandan da bilmeyenlere Kur'ân öğretmek, tefsir, hadis, fıkıh, zarurâtı dîniye denilen temel dîni bilgilerdeki eksikliklerimizi tamamlayabilmek için kendi aramızda planlı eğitim programları düzenliyorduk. Öncelikle başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere, Necip Fâzıl'ın *İdeolocya Örgüsü*'nden, Karl Marx'ın *Das Kapital*'ine, Alpaslan Türkeş'in *Dokuz Işık*'ına, Hasan el-Bennâ'nın *Risaleler*'ine kadar her türlü siyasî ve ideolojik kitaplara; 1000 Temel Eser dizisi kitaplarından Doğu ve Batı klasiklerine, Seyyid Kutup ve *Elmalî Tefsiri*'ne, Mevlânâ'dan Yunus'a, Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kıyas-ı Enbiyâ*'sından, Kandehlevî'nin *Hayâtü's-Sahabe*'sine, M. Asım Köksal'ın *İslam Tarihi*'ne; hikâye, roman ve şiir kitaplarına kadar sınırsız denebilecek alanlarda arkadaşlarımızın okunmasını arzu ettikleri kitapları paylaşarak okuyor, sonra bunların içeriğini kendi aramızda eleştirel bir gözle ortaya koyup tartışıyorduk. Haftanın bir iki günü olarak başlayan

programımız, okunan kitapların sayısı arttıkça neredeyse haftanın her gününe yayılmıştı.

Herkesin arzu ve isteğine, ihtiyacına ve durumuna göre; gündemimize yeni kitapları alabiliyor ve eğitim programımızı sürekli güncelliyorduk. Bu programlara düzenli ve sürekli gelenler olduğu gibi; arada sırada çok seyrek gelenler; arkadaşlarının anlatımından etkilenip onların peşine sohbet ve muhabbet için takılıp gelenler de az değildi. Bazen gelip gidenleri bizim gecekondular alamazdı ve programlarımızı camiye taşımak zorunda da kalırdık. Bu, herkese yönelik, akıl, fikir, gönül açıcı, ortak programlarımızın yanı sıra kişiye özel eğitim programlarımız da vardı. Kur'ân okumayı ve temel dînî bilgileri öğrenmek amacıyla veya okul derslerindeki eksikliklerini tamamlamak için bizden yardım ve destek isteyen herkesin seviyelerine uygun özel programlar da yürütebiliyorduk. İlahiyattan, tıbbı, mimar ve mühendislikten, edebiyata kadar her branşta öğrenci arkadaşlarımız vardı. Bizim her şeyimiz açık, seçik, âyân beyan ortadaydı. Gizli, kapaklı, gizemli hiçbir yönümüz yoktu. Eğitim faaliyetlerimiz de, sohbetlerimiz de, kapılarımız ve gönüllerimiz de; her bölgeden, her yöreden, her yaşta, her seviyeden, her siyasî görüşten, fikirden, meslek, meşrep, düşünce ve inançtan herkese sonuna kadar açıktı.

Van'ın Erciş ilçesinin bir köyünden kalkıp Ankara'ya gelmiş, bizim mahalledeki bir fırında çalışan Ahmet isimli genç bir arkadaşımız da bizim sohbetlerimize devam etmeye başlamıştı. Yedi sekiz kardeşi olan, o zamana kadar okula gitme imkânı bulamamış, beş vakit namazını kılan bu arkadaşımız, daha sonra peyderpey diğer kardeşlerini de yanına aldı. Hepsini dışarıdan ilkokulu, ortaokulu, liseyi, hatta üniversiteyi de bitirip devlet memurluklarına girdiler. Bu arkadaşımızın, bizim boğazlar sorunumuzu halletmemizde de bize

önemli katkıları olmuştu. Biz, gerekli malzemeleri alıp kendisine veriyorduk; o da bu malzemeleri bir kap içerisinde fırına sürüyordu. Fazla bir zahmete ve sıkıntıya gerek kalmadan bu malzemeler güveç vb. lezzetli yemekler şeklinde tez zamanda fırından çıkıp gelir, ortaya konur, kalabalık gruplar halinde bunu hep beraber yiyip içerdik. Doğrusu hep beraber aynı kaba kaşık sallayıp, yemek yemek, yediğimiz şeylere ekstra bir tat ve lezzet katıyordu. Eski arkadaşlarımız, bu yemeklerin tadını ve lezzetini o günden bugüne unutamadıklarını, o lezzetlerin hâlâ damaklarında kaldığını söylüyorlar.

Sohbetlerimiz, kitap okumalarımız, derslerimiz, fikir alışverişlerimiz, tartışmalarımız çok faydalı, eğitici, öğretici, geliştirici, değiştirici ve dönüştürücü oluyordu. Mühendislik bölümünde okuyan Manisa'lı bir Osman Ağabeyimiz vardı. İlk tanıştığımızda bize biraz da övünerek kendisinin Çerkes olduğunu söylemişti. Bizim sohbet ve etkinliklerimize katılanlar arasında her etnik kökenden arkadaşımız vardı. Kimse kimsenin hangi etnik kökenden olduğuna bakmaz, kimse bunu sorun etmezdi. Bir ara sohbetlerimiz güncel bir konu olduğu için, ırkçılık, kavmiyetçilik, milliyetçilik konuları üzerine yoğunlaştı. Birkaç hafta boyunca bu konudaki İslamî bakış ve değerlendirmeleri içeren kaynaklar da göz önünde bulundurularak aramızda enine boyuna çok uzun ve hararetli tartışmalar oldu. Biz genelde başladığımız konuyu yeterince anlaşılınca, bunda herkes hemfikir oluncaya kadar devam ettiriyorduk.

Sohbetlere her zaman yeni katılımlar da olduğu için, bizim bir tanışma âdetimiz de vardı. Tanışma sırasında herkes adını, soyadını, kim olduğunu, nereli olduğunu, hatta bazıları Laz, Çerkes, Kürt, Yörük, Türkmen, Arnavut vb. etnik kökenlerini de söylerler, kimse de bunu yadırgamazdı. Etnik kimlikleriyle ve memleketleriyle kendisini tanıtan

bazı arkadaşlarımızdan sonra sıra Osman Ağabeyimize geldi. Ama o tuttu bu sefer kendisini 'Ben Çingeneyim!' diye tanıttı. Çoğumuz onun Çingene değil Çerkes olduğunu çok iyi biliyorduk ama yine de topluluk içinde bir tartışma çıkmasın diye o anda ona bir şey söylemedik. Sohbet bitip, katılımcıların çoğu dağıldıktan ve samimi arkadaşlar olarak biz bize kaldığımızda Osman Ağabeyimize sormadan edemedim;

– Osman Abi! Sen Çerkes değil misin? Ne diye Çingene olduğunu söyledin?

– Evet, tabii ki Çerkesim! Ama bak, kaç haftadan beri ırkçılığın, kavmiyetçiliğin İslam'a ne kadar aykırı, ters ve merdud bir şey olduğunu, kötülüğünü, çirkinliğini okuyup, tartışıp duruyoruz. Müslüman olduktan sonra etnik kökenin ne önemi ve ne anlamı var?! Baktım arkadaşlardan bazıları hâlâ övünerek, gurur ve kibirle kendi etnik kimliklerini öne çıkarmaya çalışıyorlar. Bana bu kadar okumamızın, araştırmamızın, tartışmamızın hiçbir faydası olmamış gibi geldi! Ben de onlara inat, onların gözünde bu ülkede en gariban, en beğenilmeyen etnik kimlik hangisi ise ondan olduğumu söylemek istedim. Aklıma ilk Çingenelik geldi onu söyledim. İnan bana daha fazla aşağılanan başka bir etnik kimlik bilseydim onu söylerdim! Müslüman olduktan sonra etnik kimlik mi aranır? Bunun kime ne yararı, ne zararı, hatta ne anlamı var? İsterse Peygamber soyundan gelsin; dininin, imanının, amelinin yükseltmediği adamı; hangi nesep, ırk, soy, sop yükseltebilir? Allah bizi Müslüman adıyla isimlendirdikten, ancak müminlerin kardeş olduğunu hükme bağlayarak hepimizi İslamoğlu olmakta birleştirdikten sonra, biz hangi akla hizmetle hâlâ etnik kökenimizi öne çıkarmaya çalışıyoruz? Bir Müslümana böyle bir şey yakışır mı?

– Doğru söylüyorsun, Osman kardeşim! Bir Çerkes olarak, eğer sen de bu kanaate ulaşabilmişsen, bu mesele iyice

anlaşılabilmiş demektir. Ben bu konudaki çalışmalarımız için yeterlilik önergesi veriyorum. Biraz da başka konular üzerinde duralım!..

HOCAMLA KESİLMİYEN İRTİBATIMIZ

Hocamla aramıza mesafeler girmiş olmasına rağmen, aramızdaki irtibat hiç kesilmemişti. Ben o zamana kadar ondan çok şeyler öğrenmiştim ama şimdi kendisine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyuyordum. Ondan öğrendiklerimi, öğrenmem gerekenlerin yanında bir hiç mesabesinde görüyordum. Üstelik şimdi üzerime aldığım, boyumu aşan görev ve sorumluluklarımı onun yardım ve desteği olmadan tam anlamıyla yerine getiremez, bu hayat mücadelesinin ve ağır yüklerin altından kolay kolay kalkamazdım. O, benden her zaman, ömrüm boyunca hiç ara vermeden, öğrenme, ilim tahsili ve bildiklerimi başkalarına da öğretme faaliyetlerinden uzaklaşmamamı; ne olursa olsun yarıda kesmememi, bir şekilde mutlaka devam ettirmemi isterdi. Şimdi aramıza mesafeler girmiş olmasıyla eğitim faaliyetimiz tamamen bitmiş değildi. Eğitimin sadece şekli değişmiş, daha önce yüz yüze olan eğitim faaliyetlerimiz, bundan sonra artık bir çeşit uzaktan eğitim yöntemine dönüşmüştü. Kendisiyle sürekli mektuplaşıyor, telefonlaşıyor, sık sık da bizzat İstanbul'a gelerek ondan yararlanmaya çalışıyordum. Üstelik artık tek başıma da değildim. Ankara'daki yakın dost ve arkadaş çevrem bir hayli genişlemişti. Dolayısıyla o da artık yalnız benim değil; aynı evde beraber kaldığımız ve yakın çevremdeki herkesin de hocası olmuştu. İçinden çıkamadığımız her soruya cevap, altından kalkamadığımız her soruna çare aradığımızda; yapmak istediğimiz faaliyetlerde hemen hocamın bilgi ve tecrübesine başvuruyorduk. O da bize her zaman, her konuda ufuk ve yol açıcı, yol gösterici fikir ve görüşleriyle

yardımcı oluyor, önümüzü aydınlatıyordu. Bazı arkadaşlarımız, bana; ‘Hocaya şunu da sor, bunu da sor!’ gibi soru siparişi veriyorlar, ben de bunları hocama arz ediyordum.

Ali Yakup Hoca, hazır reçeteler, kesin ve peşin hükümler yerine; aklımıza takılan soruların cevaplarını, çözüm aradığımız sorunların alternatif çözümlerini önce kendi gayret ve çabalarımızla kendimizin arayıp bulma gayret ve çabası içine girmemizi arzu ederdi. Seçenekler arasından en doğru ve en mâkul olanlarına ulaşabilmemiz için bizi cesaretlendirir, yol gösterir, sağlam kaynaklara yönlendirirdi. Biz, kendimizin bulabildiği cevapları, varabildiğimiz sonuçları kendisiyle paylaşırdık. O, bizim kendisine anlattıklarımızı, yazdıklarımızı büyük bir sabır ve ciddiyetle, hoşgörüle dinler, okur, inceler, isabet edebildiğimiz konularda çok sevinir, tebrik ve takdirlerini bol ve cömertçe ifade ederdi. Bazen kendisi de farklı önerilerde bulunur; her sorunun birden çok çözümünün olduğunu; bu nedenle değişik alternatifler üzerinde de düşünmemizi; sabit fikirle tek bir seçenek üzerinde takılıp kalmamamızı öğütlerdi. Düşünme ve sorun çözme becerimizi ve melekemizi sürekli geliştirmemizi, daha da ilerilere götürmemizi ister, bu konuda bizi sürekli cesaretlendirmeye, gayretlendirmeye çalışırdı. Yanıldığımız durum ve yerlerde; nerede, nasıl yanıldığımızı, yanlışlarımızı, eksiklerimizi, yanılmamıza sebep olan nedenleri, mantık ve sistem hatalarımızı yine bize buldurmaya, kendi hatalarımızı yine bize düzelttirmeye çalışırdı. Tabii bu işlere aracılık görevi de büyük ölçüde bana düşüyordu.

Kıscacası Ali Yakup Hocam bize; karanlıklara taş atmayı ve küfretmeyi değil, karanlıkları aydınlatmayı; zalimlere, zulüm ve haksızlıklara boyun eğmeyi, teslim olmayı, yandaşlık, yarıdakçılık yapmayı veya şikâyet etmeyi değil, bunlarla en güzel şekilde mücadele etmeyi, sonuna kadar sabredip

direnmeyi öğütlerdi. Sorunlardan ürkmeyi, korkup kaçmayı veya örtüp saklamayı, onları görmezden gelmeyi değil, bunlarla yiğitçe yüzleşip baş edebilmeyi; alternatifli çözüm yollarından en uygununu bulup her türlü sorunun üstesinden gelebilmeyi; çaresizlik ve ümitsizlik bataklığına saplanıp kalmamayı teşvik ederdi. Her derdin en uygun çaresini üretip uygulayabilmeyi, Allah'ın verdiği nimetleri, Kur'ân'ı, akli, fikri, sağlam ölçü ve değerleri yerli yerinde ve doğru olarak kullanabilmeyi; zor, hatta imkânsız görünen pek çok şeyin, bunları yapabilenler ve gerekli tedbirleri zamanında alabilenler için mümkün hâle gelip çok kolaylaşabileceğini ifade ederdi. Bilgi, çaba ve gayret sonucu Allah'ın lütfu ve keremiyle yokluklardan bile nice fırsatlar doğabileceğini bize öğretmeye, öğütlemeye ve bunların yollarını da göstermeye çalışırdı. Çaresizliğe, ümitsizliğe kapılmış, dünyaya ve kadere küsmüş, bedbîn ve şaşkınları Hz. Mevlânâ'nın şu çağrısı ile yeniden diriltmek ve ayağa kaldırmak isterdi:

*Ümitsizliğe düşme, ümitler var!
Karanlığa sapma, güneşler var!"*

HOCAMDAN MEKTUP VAR!

Her derdimizi, sıkıntımızı, kafamıza takılan her soruyu, içinden çıkamadığımız her sorunu hocama ilettiğimiz gibi; okul hayatında karşılaştığımız zorluk ve sıkıntıları, anarşi ve terör belasından çektiğimiz sıkıntıları da en ince detaylarına kadar sürekli hocama arz ediyordum. Sağ olsun, o da artık yalnız benim değil, diğer bütün dost ve arkadaşlarımın da hocası olarak fazla geciktirmeden mektuplarımızı ve sorularımızı hemen cevaplandırırdı. Ben de arkadaşları toplayarak, bu mektuplardan çok özel olmayanları 'Hocamızdan mektup var!' diyerek, onlarla paylaşırdım. Hocam, mektuplarında bize hep moral ve güzel öğütler vermeye çalışır; bizi

sabırlı ve tahammüllü olmaya, yaşadığımız kötü, uğursuz ve olumsuz olayların gerçek nedenleri üzerinde düşünmeye; asla pes etmeden, yılgınlığa düşmeden istikamet üzere azim ve kararlılıkla yürümeye teşvik ederdi. Hocamın mektuplarından yapılacak bir iki alıntı, bunlar hakkında daha iyi bir fikir verebilir.

*“Bismillahirrahmânirrahîm ve bihî nesteîn 12 Mart 1976
Oğlum Mustafa;*

Esselamü aleyküm ve rahmetullahi ve berekatühü ve ba’d;

Saat ikide eve döndüğümde karşımda bekleyen mektubunuzu buldum. Pür sürûr hemen açıp okudum. Mektubunuzda bana karşı izhar ettiğiniz sevgiye çok memnun oldum. Ben de sizi çok sevdim. Benden uzak düştüğünüz için çok müteessirim. Lakin ne yapalım; hayat böyledir! Her istediğimizi tahakkuk ettirmek imkân haricindedir. Cenâbı Hak’dan sıhhat ve afiyet dilemeliyiz. Diğer şeylere katlanmak mümkündür.

Mektepte karşılaştığınız güçlüklerle son derece üzüldüm. Din, iman, ahlâk aleyhindeki hareketler, nihayet böyle bir gençlik ortaya çıkardı.

Sen, oğlum; her şeye rağmen kitap ve mütâlaadan dâr (uzak) kalma! Her kargaşalığın bir sonu vardır. İnşallah mektebinizdeki kargaşalık da kalmaz. Sıkılmayınız, bu beliyeye (belâ, musibet) yalnız sizin mektebinize münhasır değil; bütün dünyayı kaplamış vaziyettedir. Cenâbı Hak’dan yüz çevirmiş insanların ve cemiyetlerin hayat ve mâîşetleri (geçimleri) dâima huzursuzluklar içerisindedir.”

* * *

“Bismillahirrahmanirrahîm ve bihî nesteîn 19.6.1976

Oğlum Mustafa;

17.6.1976 tarihli mektubunuzu akşam dışarıdan eve avdetimde (dönüşümde) buldum. Her şeyden evvel sıhhat ve afiyette olduğunuzdan gerek ben, gerek hacı teyzeniz çok memnun olduk. Mektep talebesi olacak meslektaşlarınızın kendi vazifelerini ihmal edip, gerek arkadaşlarına, gerek millete ve devlete bu derece zarar etmeleri şâyânı teessüfdür (üzüntü vericidir). Kendinizi çok koruyunuz, oğlum. Okula ve imtihana gideceğiniz gün Âyete'l-Kürsi ve yedişer defa muavvizeteyni (Felak ve Nâs sûrelerini) okuyup ellerinize üfleyiniz. Her tarafınızı el ayalarınızla mesh ediniz. Cenâbı Hak, size ve rehi istikamette olan (doğru yolda giden) diğer arkadaşlarınıza muvaffakiyetler ihsan buyursun. Yoldan sapanlara da hidayet bahş eylesin!

Ed-dâî (duacımız): Ali Yakup.”

* * *

“Oğlum Mustafa;

Ben mektuplarınıza cevap veremezsem buna üzülmeyiniz. Biliyorsunuz çok meşgulüm. Bir dakika bile meşgalesiz zamanım yok. Derslerden başka, ziyaretçiler hiç eksik değil. Mektubunuzdan mütehassis oluyorum. Hacı teyzeniz de çok memnun oluyor. Sıhhat ve âfiyet, her türlü terakkî, feyz ve tekâmülünüzü diler, teyzenizle beraber çok selam ederiz. Nûri ayınım (gözümün nuru), oğlum... Ali Yakup.

Not: Mevlid Kandilinizi tebrik ederim. İlahiyattaki arkadaşlarınıza da çok çok selam ederim.”

YAZ KUR'ÂN KURSLARI

Göreve ilk başladığımda hem mevsim kış, hem de okul dönemi olduğu için çocuklara ve gençlere ulaşabilmem, dolaşısıyla onlara arzu ettiğim ölçüde yardımcı olabilmem kolay olmuyordu. Ancak duyarlı cami cemaatinden veya konu kom-

şudan çocuğuna Kur'ân ve dînî bilgiler öğretilmesini isteyenlerin sınırlı sayıdaki çocuklarına bir şeyler öğretmeye çalışıyordum. Ama yaz gelip okullar kapandıktan sonra neredeyse başımızı kaşımaya zaman bulamadığımız yoğun bir faaliyet içine girdik. Çoğu camide açıldığı gibi bizim camiimizde de çocuklara ve gençlere yönelik bir 'Yaz Kur'ân Kursu' açıldı. Bunun önemini cemaate anlatmaya çalıştık ve her yaştan çocuklarını ve gençlerini bu kurslara göndermelerini istedik. Bu kurslar, mahallede bizim tahminimizin çok üzerinde ilgi ve rağbet gördü. Zaten camimiz merkezî bir yerdeydi ve çok geniş bir çevreye hitap ediyordu. Onlara yaklaşımımızdan ve öğrendikleri yeni ve farklı şeylerden son derece memnun kalan çocuklar, mahalledeki diğer arkadaşlarını da alıp kursa getiriyorlardı. Daha bir hafta geçmeden camimizin altı üstü erkekli, kızlı yüzlerce öğrenciyle dolmuştu.

Kızları okutacak bayan hocaları da Ankara Merkez Vaizlerinden olup bizim mahallemizde oturan Osman Şevket Yardımedici Hocamız buldu. Fakat yükün ağırlığını ben üstlenmek zorunda kalmıştım. Eskiden bu tür kurslara fazla öğrenci gelmez; gelenlere de cami görevlileri, öğle namazından önce veya sonra yarım saat, bir saat kadar elif cüzü filan okutur evlerine geri gönderirlermiş. İlk birkaç gün biraz fazla öğrenci olur, bunların sayısı gün geçtikçe iyice azalmış. Hâlbuki yolları bir şekilde camiye uğramış olan bu çocuklara camide daha fazla şeyler vermek, hiç olmazsa camiden iyi intibalarla ayrılmalarını sağlamak gerekiyordu. Arzu edenleri camide tam gün tutabilmek, onlara dinleri ve dünyaları için gerekli olan şeylerden olabildiğince fazlasını verebilmek ve öğretebilmek için ciddi, kapsamlı ve iyi bir eğitim programı hazırlamaya çalıştık. Hem değişik dersler veriyor, hem yaptığımız programın uygulamalarını tâkip ederek kursiyerlere yararlı olup olmadığını değerlendiriyorduk.

Yeni talepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda programları güncellemeye ve geliştirmeye çalışıyorduk. Kursiyerlerin hepsine bir arada ve aynı programı uygulamak mümkün değildi. Bu yüzden kursiyerleri yaşlarına, cinsiyetlerine, bilgi ve eğitim seviyelerine, ilgi alanlarına göre değişik gruplara ayırdık. Her gruba, her Müslümanın mutlaka bilmesi gereken temel zorunlu dînî bilgilerden, ilmihal bilgilerine, Kur'ân okumadan, farklı ilgi ve merak konularına kadar çok değişik programlar hazırladık. Tabii bunların hepsine benim tek başıma yetişebilmem ve altından kalkabilmem mümkün değildi. Bu sorunun çözümünde aynı evde kaldığımız veya civardaki evlerde oturan İlahiyat Fakültesi öğrencisi arkadaşlarımızın önemli katkıları oldu. Zamanla eğitimde yol kat edebilen, sivrilen öğrenciler kendilerinden daha alt seviyede-kilere hocalık yaparak da yükümüzü hafifletmeye başladılar.

Elifbâ'dan başlamak üzere Kur'ân-ı Kerim'i doğru okuyup anlamaya, temel dînî bilgilerden, siyer, akâid, ibadet konularına kadar İslamî bilgiyle beraber şuur da vermeye; camide cemaatle namaz kılmaya, hatta onların oyun ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamaya kadar her şeyi bu geniş yelpazeli ve ucu açık programa dâhil etmeye çalışıyorduk. Bu arada İslamî, dînî, fikrî konularda, Kur'ân okumada, genel kurslarda öğrendiklerini yetersiz bulan, daha fazla şeyler öğrenmek isteyen hevesli ve ilgili gençlere ve çocuklara yönelik olarak da; sırf onlara özel eğitim programları uygulama ihtiyacı da doğmuştu. Bu tür dersler, sadece yaz dönemiyle de sınırlı kalmadı. Kışın okul dönemlerinde de hafta sonları ve hafta içi okul ders saatlerinin dışında, daha çok da akşamları belli günlerde ve saatlerde arkadaşlarla birlikte her seviyedeki öğrencilere yönelik özel ders programları da hazırlayıp yürütüyorduk. Bu tür özel derslerin büyük çoğunluğu camide, bir kısmı da benim evimde yapılıyordu.

Okuldan ve derslerden usanmış çocukları ilk zamanlar sabahtan akşama kadar camide tutabilmek kolay olmadı. Ama çocukların her türlü istek ve ihtiyaçlarını göz önünde tutarak hazırlamaya çalıştığımız bu programları çocuklar çok sevdiler. Önceki yıllarda gittikçe azaldığı, neredeyse hiç kalmadığı söylenen öğrenci sayısı bizim dönemimizde gün geçtikçe azalma yerine, her gün daha da artıyordu. Özellikle öğle ve ikinci namazlarını camide cemaatle kılan çocuklar, böylece özellikle namaz konusunda uygulamalı eğitim de almış oluyorlardı. Ayrıca camimizin cemaat profili de birden bire ve hızla değişmeye başlamıştı. Önceden camiye girip çıkan genç ve çocuk cemaat sayısı yok denecek kadar azdı. Bu sayı önce ihtiyar cemaat sayısına yetişmiş, daha sonraları özellikle bazı vakitlerde yaşlıların sayısını üçe beşe katlar hâle gelmişti.

Bu uygulamamızın sadece kendi camimizle sınırlı kalması için, komşu camilerin imamlarıyla da bir araya gelerek bunu koordineli bir şekilde civardaki bütün camilere yaymaya karar verdik. Komşu camilerde de o dönemde çok idealist, şuurlu, bilinçli, gayretli, çalışkan imam arkadaşlarımız vardı. Bizim yapmayı düşündüğümüzü ve yapmaya çalıştıklarımızı onlar da düşünmüşler, hatta çoktan harekete geçmişlerdi. El ve gönül birliğiyle bunu daha verimli ve koordineli hâle getirmeye çalıştık. Kırmızı Tepe Camii İmamı Ömer Açıkalin, İmamı Azam Camii İmamı Davut Dügmeçi, Son Durak Camii İmamı Avni Kurt, Kınalıköşk Camii İmamı Ahmet Özdemir, Yeşiltepe Camii İmamı Ramazan Ayvalılı en çok teşriki mesaide bulunduğumuz arkadaşlarımızdandı. Üniversiteli imam arkadaşlarımızın çoğu bekârdı. Ancak bunlar arasında daha lise yıllarında iken evlenmiş, genç imam arkadaşlarımız da vardı. Özellikle beş çocuk babası Davut Dügmeçi ve dört çocuk babası Avni Kurt kardeşleri-

mizin ihlas ve samimiyetleri, çocuklara ve gençlere İslamî bilgi ve bilinç verme yolundaki çaba ve gayretleri hepimizi sollayacak kadar olağanüstü bir düzeydeydi.

Hele Davut Düğmecî kardeşimiz, beş çocuk babası olmasına rağmen, onun camiindeki genç ve çocuk sayısı hepimizinkini geçmişti. Çocuklara çok sevecen ve sıcak davranıyor, onlarla gece gündüz durmadan dinlenmeden ilgileniyor; aşkla ve şevkle onlara hep daha fazlasını vermeye çalışıyordu. Davut kardeşimiz, camilerin, Medine-i Münevvere'deki Mescid-i Nebevî'nin şubeleri olduğuna; dolayısıyla Peygamber Efendimizin Mescidi hangi fonksiyonlara sahipse, bütün camilerin de aynı fonksiyonları icra eder hâle getirilmesinin önemine işaret ediyordu. Maalesef günümüzde sadece namaz vakitlerinde açılan, sonra kilitlenen; namaz vakitleri dışında kimsenin girip çıkmasının mümkün olmadığı; neredeyse ciddi ve yararlı başka hiçbir faaliyet ve etkinliğin yapılmadığı camilerin aslî fonksiyonlarına döndürülmesinin ve bunları icra edebilir hâle getirilmesinin önemine değiniyor, bu olmadan hiçbir şey olamayacağını söylüyordu. Bu günkü cemaat profiliyle camilerde namaz kıldırmaktan başka hiçbir şey yapılamayacağını; fakat 'Yaz Kur'ân Kursları' fırsat bilinir, iyi değerlendirilebilir, yeni nesillere, gençlere ve çocuklara yönelinir, onların en iyi şekilde şuurlu ve bilgili Müslümanlar olarak yetişmesi sağlanabilirse; hem camilerin nitelikli cemaate kavuşabileceğini, hem de aslî fonksiyonlarını yerine getirebilecek duruma gelebileceğini ifade ederdi.

Davut kardeşimin tespit ve değerlendirmeleri son derece doğru ve yerindeydi. Peygamber Efendimiz döneminde, Mescid-i Nebevî, Medine İslam toplumunun kalbi; en önemli eğitim ve sosyal dayanışma kurumu; en canlı ve hareketli noktasıydı. Onun kapıları hiçbir zaman ve hiç kimseye kapa-

lı değildi. İçinde süslemeleri, halısı, kilimi, mefruşâtı yoktu. Üstü hurma lifleriyle örtülü ve altı kumdu. Yağmur yağdığında içeriye damlar, Peygamber Efendimizin saçının sakalının ıslandığı bile olurdu. Ama buraya kâfir giren, mümin çıkardı. Müslümanların her konusu, her sorunu burada görüşülür, konuşulur, tartışılır, karara bağlanırdı. Peygamber Efendimiz yabancı bölge ve devletlerden gelen elçi ve heyetleri de burada kabul ederdi. Bizim ecdâdımız da, gelişen ve değişen zamana ve ihtiyaçlara göre sürekli artan ve çeşitlenen bu görev ve fonksiyonları yerine getirebilmek için cami merkezli muhteşem külliyeler inşa etmişlerdir. Peki, Peygamber Mescidi'nin şubeleri durumundaki bugünkü camilerimiz; bu görev ve fonksiyonlardan kaçınıp yerine getirebiliyor? Maalesef camiler, günümüzde esas fonksiyonlarını kaybederek sadece belli vakitlerde namaz kılınması için açılıp kapanan süslü püslü mekânlar hâline getirilmiştir. Bu böyle olmamalıdır, olamaz ve böyle sürüp gidemez.

Bu ve benzeri sorunlara çözümler bulabilmek için, genç üniversiteli imamlar olarak sık sık bir araya geliyor; yapılabilecek ve yapılması gereken faaliyetler üzerinde fikir alışverişinde bulunuyor, görüşüp, konuşuyor, tartışıyor; hep beraber koordineli bir şekilde bunları hayata geçirmenin yollarını arıyorduk. Davut kardeşimiz, bu toplantılara hep yeni faaliyet ve aktivite önerileriyle geliyordu. Örneğin, çocuklar ve gençler için futbol turnuvaları, karate ve taewondo gibi sportif aktiviteler, bilgi yarışmaları düzenlenmesi, okul derslerine yardım ve destek sağlanması gibi çok güzel önerileri vardı. Yapacağımız ve yapmayı planlayacağımız aktivite ve faaliyetlerin sadece yaz aylarıyla sınırlı kalmaması; okullar açıldığında da çocukların okul durumlarına göre bunların güncellenerek devam ettirilmesi gerektiğine işaret ederdi. Bu konuda da bütün arkadaşlar tam bir ittifak halindeydik.

Aslen Boyabatlı olan Davut Düğmeci kardeşimiz, DTCF Arap ve Fars Dilleri Bölümünde okuyordu. Okulu bitirdikten sonra Ezher Üniversitesinde eğitimine devam etmek için Mısır'a gitme hazırlığındaydı. Bir yatsı namazından sonra davetli olduğu bir yere giderken yolda kendisine araba çarpmış ve çok genç yaşta şehit olmuştur. O zamanlar ben okulumu yeni bitirip Ankara'dan ayrıldığı için şehadet haberini aylar sonra duyabildim. Onun vefatı beni en az babamın ölümü kadar sarsmış ve üzmüştür. Mekânı cennet olsun!

AHMED CEVDET PAŞA'NIN RÂHİBE OLAN TORUNU

Özellikle gençlere, çocuklara, lise ve üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırladığımız eğitim programları arısına başka neleri katabileceğimiz, başka neler yapabileceğimiz konularında sık sık Ali Yakup Hocama da danışıyordum. Hocam bana, kıssalar, hikâyeler yardımıyla dolaylı anlatımların eğitimde çok etkili bir yöntem olduğunu; bunun bizim dinimizde ve eski eğitim sistemimizde de çok önemli bir yerinin olduğunu söyledi. Fakat daha sonraları bunun değişik nedenlerle mecrından çıkarılıp, bağlamından koparıldığını; örneğin Batılıların, Hristiyan misyonerlerin ve müsteşriklerin bunu saptırıp çarpıtarak bizim aleyhimize bile kullanmaya başladıklarını anlattı. Örneğin bizim ünlü din ve devlet adamlarımızdan Ahmed Cevdet Paşa'nın torunu bile bu metotla Hıristiyanlaştırmış, hatta râhibe yapılmıştı.

Zübeyde İsmet Hanım, 1901 yılında Mehmet Faik Bey ile Fatma Âliye Hanım'ın dördüncü çocukları olarak dünyaya gelmişti. Annesi Fatma Aliye Hanım, 19. yüzyılda yetişmiş ünlü Türk devlet adamı, tarihçi, hukukçu Ahmed Cevdet Paşa'nın kızı, aynı zamanda Türk edebiyatının ilk kadın romancılarındandı. Babası Kolağası Mehmet Faik Bey ise

Gazi Osman Paşa'nın yeğeni idi. Yani hem baba, hem de anne tarafından çok asil, köklü, şerefli, örf ve âdetlerine bağlı Türk ve Müslüman bir aileden geliyordu. Geçmişinde hiçbir kara leke bulunmayan temiz bir ailenin el bebek, gül bebek büyütülmüş, güzelliğine bilgi de katılabilmesi için her şey yapılmış 'Yeni Osmanlı' kızlarından biriydi. Herkesin, Türk kadınının "İsmetli bir mensubu" olarak tanıdığı İsmet Hanım'ın Râhibe Margaret olabileceğine o dönemde yaşayan hiç kimse inanamazdı.

Fatma Aliye Hanım, önce üçüncü kızı Nimet'i İstanbul'daki Fransız Dame De Sion Mektebine verdi. Fakat bir süre sonra Nimet; "Saçlarımdan tutarak beni Hıristiyanlığın sembolü olan ikonları öpmeye zorluyorlar" diyerek Dame De Sion'a bir daha gitmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine onu bu okuldan alıp Robert Koleje kaydettirdiler. Daha sonra Zübeyde İsmet de 16 yaşındayken bu okula verildi. Fransız râhibeler, bu sefer bu kızla, çok nâzik ve kibar bir şekilde ve çok özel olarak ilgilendiler. Peşine bu işte çok tecrübeli misyoner kızları ve râhibe öğretmenleri taktılar. Özellikle râhibe öğretmen Mer Constantin, Zübeyde İsmet'i tam anlamıyla kısıp almış, her bakımdan inceleyerek, çözmeyi başarmıştı. Aralarında çok büyük bir yakınlık ve dostluk doğdu. Mer Constantin, ona her gün, özel olarak seçilmiş, kurgulanmış, belli mesajları olan yeni bir hikâye anlatıyordu. Bu hikâyelerle onu derinden etkilemeyi, aklını, fikrini, kalbini iyice bulandırmayı ve karıştırmayı başardı. Sonra da onu tam anlamıyla değiştirmenin, dönüştürmenin, çevirmenin, formatlamanın ve istediği kalıba sokmanın yolunu bulabildi. Bu gelişmeler sırasında Zübeyde İsmet, gittikçe daha fazla içine kapanıyor, yalnızlaşıyor, sessizleşiyor, marjinalleşiyor, çok büyük bir kimlik bunalımına doğru sürükleniyordu. Bazen, mektebin bir köşesine çekiliyor, başını iki eli arasına

arak derin düşüncelere dalyordu. Katoliklerin iyice etkisi altına girmiş, artık göğsünde haçla gezmeye, İsa'nın resmini yatağının üstüne asmaya başlamıştı. Sürekli Hristiyanları övüyor, onların şefkat ve merhametlerinden bahsediyor, bir Katolik ve bir Fransız olarak doğmadığına çok üzüldüğünü ve hayıflandığını söylüyordu. Zübeyde İsmet'in son derece büyük bir buhran geçirdiği çok açıktı, ama bu büyük buhran ve değişiklikler ailesinin hiç dikkatini çekmemişti. Üstelik ailesi, kendilerini uyarmak isteyenlerin sözlerine de inanmıyor, kızlarına toz konduramıyorlardı. Ahmed Cevdet Paşa'nın torunu Zübeyde İsmet, misyoner öğretmenlerin özel olarak kurgulanmış, maksatlı hikâyeleri, telkinleri, masalları ve rivayetleriyle yavaş yavaş Hristiyanlaştırılmış; en sonunda Râhibe Margaret adını alarak Katolik râhibe olmuştur. Misyoner teşkilatı tarafından önce Paris'e, oradan Cezayir'e götürülmüş, bir manastıra girip râhibelik yolunu tamamladıktan sonra tekrar Paris'e dönmüştür.

Ardında yalnızca "Hür yaşamak için gidiyorum" yazılı bir mektup bırakarak evden kaçan Zübeyde İsmet Hanım'ın ortadan kaybolmasıyla ailesinin hayatları altüst oldu. İsmet'in kaybolmasının nedeni bir gençlik hevesi değil, Katolik bir râhibe olmayı tercih etmesiydi. İsmet, ara sıra annesine uzaklardan mektuplar yazdı, ama hayatının sonuna kadar onun karşısına çıkmayı reddetti. Yüreği yanık Fatma Âliye Hanım, babasından kalan tüm servetini kızını bulma uğruna harcadı. Birçok ülke gezdi, dedektifler tuttu ve kalan ömrünü kızı İsmet'ini bulmaya adadı. Ancak sadece Fransa'da bir manastırda Hristiyan râhibe olduğu bilgisine ulaşabildiği kızı İsmet'e kavuşmadan, 13 Temmuz 1936'da, onun hasretiyle hayata gözlerini yumdu.

MESNEVİ'DEN KISSALAR

Hristiyan misyoner ve Batılı oryantalistlerin, kısasa, hikâye, masal ve rivayetlerle, yani dolaylı anlatım yoluyla insanları etkileyip yanlış istikametlere yönlendirdiklerine, bunu son derece kötüye kullandıklarına dair sayısız örnekler vardır. Fakat yine de kötü örnek, örnek olamaz. Ali Yakup Hocam da, kıssaların eğitim ve öğretimde ne kadar önemli bir yerinin ve öneminin olduğunu çok iyi bilir, takdir eder ve bunun üzerinde önemle dururdu. İslâm edebiyatında kıssalar, ibretli ve hikmetli hikâyeler içeren dînî, ahlâkî, didaktik, öğüt dolu kitapların önemli bir yeri vardır. Allah, kendi Kitabında zikrettiği Yusuf kıssasını, '*Ahsenü'l-Kasas: Kıssaların en güzeli*' olarak tanıtır. Böylece ibretli, hikmetli, güzel kısasa ve hikâyelerin, eğitim ve öğretimdeki önemine de dikkat çekilir.

Kur'ân'daki kıssaları, başka kıssalardan ayıran en önemli özellik; Kur'ân kıssalarının ibret ve mesaj verici olmalarının yanı sıra, bunların tarihî açıdan da doğru, olmuş ve olacak gerçek olaylara dayanmasıdır. O yüzden de Kur'ân'da yer alan kıssalar için hikâye kelimesi kullanılmaz.

Kur'ân'daki kıssalarda temel amaç; belli tarihî olayları bütün ayrıntılarıyla ortaya koymak değil, bunlar vasıtasıyla ibret, ders ve mesaj vermektir. Bu nedenle olayların sadece bu kısmına değinilir, olayın sadece maksada (dînî mesaj, ibret, ders) yetecek kadar anlatılır ve genelde kıssalardan alınması gereken ders, ibret ve mesaj da açıkça belirtilir. Olayın bu gayeye hizmet etmeyecek, irşat hedefini gölgede bırakacak diğer arka planı, şahısları, kahramanları, zaman ve mekânı, kronolojik akış sıralaması gibi hususlar üzerinde fazla durulmaz.

Kur'ân kıssalarında bunlardan ibret ve ders alınması istenerek, bunları zikretmenin temel hedefleri ifade edilir. Özellikle eski kavimlerin yaptıkları kötülükler yüzünden başlarına gelen felâket ve musibetler anlatılarak onlar gibi davrananların da aynı âkıbete uğrayacakları vurgulanır. İyi ve kötünün modelleri bu kıssalarda somut bir biçimde ortaya konarak erdemlere ve ahlâkî olgunluğa teşvik ve kötülüklerden sakındırma amacı güdülür. Bu teşvik ve sakındırmalar teşbih, temsil, mecaz, istiâre gibi edebî sanatlar ve tasvirlerle somutlaştırılarak, resim tabloları gibi gözler önüne serilir, etkisinin tonu edebiyat ve sanat boyutuyla da desteklenir. Kur'ân kıssalarında görülen önemli edebî özelliklerden biri de olayların kuru ve yavan bir tarihî anlatım yöntemiyle değil, edebî bir üslupla, somut sûret, portre ve tablolar halinde canlı ve etkin bir anlatımla dile getirilmesidir.

Kur'ân'daki özellikle peygamber kıssalarında yer alan bazı mucizelerde de ilmî gelişmeleri teşvik edici işaretlerin bulunması da kıssalardan çıkarılabilecek dersler arasındadır. Örneğin, Hz. Süleyman'ın rüzgârla bir günde iki aylık yol alması, havanın gücünü ve aerodinamik kanunlarını hatırlatmaktadır. Yine Dâvûd için demirin yumuşatılması; Süleyman için bakırın eritilip akışkan kıvama getirilmesi madenlerin bulunup çıkarılması ve işletilmesi konusunda; Hz. İsa'nın hastaları iyileştirmesi ve ölüleri diriltmesi tıbbî gelişmeler hususunda; Sebe melikesinin tahtının göz açıp kapama süresi içinde getirilmesi cisimlerin nakil hızı konusunda önemli işaret ve teşvikler içermektedir.

Kıssa, hikâye gibi temsil, benzetme ve sembollere başvurulmadan yapılacak direkt ve doğrudan anlatımlar; karşıdaki insanda kendisini hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şeyden anlamayan câhil durumuna düşürülmüş intıbaı uyandırabilece-

ğinden, böyle direkt nasihat ve öğütler nefislere çok ağır gelebilir, onları yaralayabilir. Bunun yerine anlatılmak istenen hakikatlerin çok iyi seçilmiş, güzel mesajları olan, hikmetli, eğitici, öğretici, ibret ve ders verici hikâyelerle, kıssalarla, temsillerle, benzetmelerle, sembollerle, dolaylı bir biçimde anlatılmaya çalışılması, dinleyiciyi pasif durumdan aktif duruma yükseltir. Onun algılama gücünü ve anlayış kapasitesini daha da artırır, dolayısıyla daha yararlı ve etkili olur. Bu eğitim yöntemi, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde daha etkilidir ve iyi bir eğitim aracı olarak kullanılabilir. Bu hem Kur'an'ın, hem de bizim eski büyük ilim, fikir ve irfan adamlarımızın çok kullandıkları etkili bir yöntemdir. Soyut gerçeklerin, sırf yalın sözle anlatılabilmesi ve anlaşılabilmesi çok zor olduğundan, okuyucunun hayal gücünün ve kavrayış derecesinin yükseltilebilmesi için bu kıssalar ve hikâyeler birer araç olarak kullanılmıştır. Hz. Mevlânâ da, özellikle Mesnevi'sinde bu yöntemi çok güzel ve başarılı bir şekilde kullanabilmiştir.

Hz. Mevlânâ, gerçekleri ifade etmeye, insanlara doğru yolu ve hakkın güzel yüzünü göstermeye, âyet ve hadisleri açıklamaya çalışırken hikâye, masal, fıkra ve kıssalardan büyük ölçüde yararlanmıştı. Hatta Mesnevî baştan sona içiçe geçmiş hikâyeler yumağı olarak da görülebilir. Ama Mevlana'ya göre bu hikâyeler bir amaç değil, araçtır. Gerçekten de Mevlânâ; her aklın düşünemeyeceği büyük hakikatleri, önemli fikir ve düşünceleri, mesajları, dersleri; toplumda her kesimin bildiği çok basit hikâyeler yardımıyla ve kendine has üslubuyla çok kolay anlaşılabilir hâle getirmeyi başarabilmiştir. Mevlânâ, üslubunun bu kadar basit ve anlaşılır olmasının sebebini de; "Ben akılların alacağı kadar aşağı mertebeden söylüyorum. Bu ayıp değil, Peygamberin işidir." sözleriyle veciz bir şekilde açıklamaktadır.

Mevlânâ, *Mesnevi*'sinin birçok yerinde, bu kıssaların ve hikâyelerin dış yüzlerine takılıp kalınmaması gerektiğini; bunların gerçek olup olmadığının da hiç öneminin olmadığını; önemli olanın bunlarla gerçeğin aydınlatılması ve bunlardan hisse çıkarılması olduğunu açıkça belirtir. Der ki; “Sen bu kıssalardan hisse almaya bak! Bu kıssaların sûretine bağlanan, dış yüzüne kapılıp kalan kimselere benzeme! Kardeş, kıssa bir ölçüğe benzer; mana ise içindeki taneye! Akıllı kişi, taneyi alır; arada ölçük var mı, yok mu, ona bakmaz bile!”

Öte yandan; özellikle günümüzde, *Mesnevi*'yi baştan sona ve rast gele, herkese ve herkesle beraber okumaya kalkmak, bazı sıkıntılara ve istenmedik durumlara yol açabilir. Çünkü *Mesnevi*'de bazılarına müstehcen, uygunsuz, hatta ahlâka mugâyir görülebilecek, o zamanların anlayışıyla yazılmış hikâyeler, fıkralar, temsiller de vardır. Bu temsil, kıssa ve hikâyelerden ne kastedildiğini, anlatılmak istenen şeyin, verilmek istenen dersin ve mesajın ne olduğunu anlamaktan âciz; yani parmağın gösterdiği yere değil de parmak ucuna bakıp kalan, başka bir şey göremeyen câhil kimselerin akılları, kafaları ve gönülleri karışabilir. Buna imkân ve fırsat vermemek, muhatabın seviyesine ve durumuna göre bunlar arasından belli seçimler yapmak, yararlı olabilecek, akıllı, fikir ve gönül açıcı belirli bölümleri okumak gerekir.

Ben de Ali Yakup Hocamdan aldığım bu ilham ve fikirlerle, *Mesnevi*'yi ve bazı şerhlerini alıp önce kendim baştan sona okudum. Sonra bunun içinden bazı hikâyeleri, bölümleri seçip çıkardım. Konumuzla ilgili âyet ve hadisleri not ettim. *Mesnevi*'den seçtiğim bazı yerleri ve bölümleri, benim hazırladığım notlarla birleştirerek, bazen ben okuyor, bazen ortamda hazır bulunanlara okutuyordum. Sonra da; çoğunluğu ilk ve orta dereceli okul öğrencilerinden oluşan çocuk-

larla beraber karşılıklı konuşmaya, tartışmaya; bu kıssada anlatılmak istenen ve verilmeye çalışılan mesajları, hatta daha da fazlasını anlamaya ve anlatmaya dayalı bir sohbet programına geçiyorduk. Herkesin sohbete katılmasını, fikir ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmesini sağlamaya; burada ve bunlarla anlatılmak istenen gerçekleri, verilmeye çalışılan ders, ibret ve mesajları onlara buldurmaya çalışıyorduk. Bu anlatılanlardan ne anladıklarını onlardan da anlatmalarını istiyor; farklı görüş ve düşünceleri de tartışmaya açıyorduk. Bu yöntem gerçekten de çok işe yaradı ve çok yararlı oldu. Camimiz çocuklarla daha fazla dolup taşar oldu. Hatta yalnız çocuklar değil, büyükler, yaşlılar da bu sohbetleri ilgi ve merakla izliyorlar, sohbete bazen onlar da katılıyorlardı. O zaman hazırladığım bu notlar 1985 yılında *Hz. Mevlânâ'nın Mesnevi'sinden Seçilmiş Kıssalar* adıyla özet bir kitap, daha sonra da 2008 yılında *Hz. Mevlânâ'dan Umutlara ve Aydınlıklara Çağrı* adıyla daha geniş bir kitap olarak yayımlanmıştır.

Hz. Mevlânâ'nın eserlerinde anlatılan hikâyeye, kıssa ve fıkralarla bunlarla verilmek istenen mesajlar birbirinden ayrıldıklarında, yararlılık ve etkileyicilik bakımından çok şey kaybolmaktadır. Günümüzde Mevlânâ ile ilgili kitap yazarların çoğunda, verilmek istenen mesajlar ve anlatılmak istenen fikirler göz ardı edilmektedir. Bunları okuyan bazı kimseler de, bu hikâyelerin sırf dış yüzüne bakarak bunların müstehcen, ar ve hayâ duygularını zedeleyici olduklarını iddia edebilmektedirler. Hâlbuki Hz. Mevlânâ'yı ve fikirlerini daha iyi ve daha doğru bir şekilde anlayabilmek ve anlatabilmek ancak bu hikâyelerle beraber; bu hikâyelerle anlatılmak istenen fikir, düşünce ve mesajlarını anlamakla mümkün olabilir.

İRTİCACI MI OLACAKSINIZ?!

Eve derse gelen öğrenciler arasında ortaokul öğrencisi Levent ve ilkokul öğrencisi Ercüment adlı iki kardeş de vardı. Bu kardeşlerin anneleri ve babaları yurt dışında çalışıyorlarmış. Onlar burada büyük anneleri ve büyük babalarıyla beraber kalıyorlarmış. Diğer çocuklar benden ve sohbetlerimizden çok bahsedince onlar da arkadaşlarının peşine takılıp gelmişler. Çok zeki, akıllı, ilgili ve meraklı çocuklardı. Bazıları bir iki gün gelip vaz geçtikleri halde, bunlar her gün derse geliyorlar, sorular soruyorlar, anlatılanları dikkatle dinliyorlardı. On, onbeş gün içinde Kur'ân okumayı, namaz sûrelerini ve namaz kılmayı gayet güzel öğrenmişler; camiye ve cemaate de gelmeye başlamışlardı. Fakat birden bire ayakları kesildi, derse ve camiye gelmez oldular.

Yolda, sokakta, caddede onları oynarken her gördüğümde oyunu bırakıp, koşarak yanıma gelen bu çocuklar; baktım ki beni görünce çok çekingen davranmaya, benden uzak durmaya başladılar. Bir gün onları tekrar sokakta oynarken gördüm; onlar bana yaklaşmayınca ben onlara yaklaşıp sordum:

– Kaç gündür kayıpsınız çocuklar, görünmüyorsunuz. Ne oldu, yoksa bir sıkıntınız, rahatsızlığınız mı var?

Ercüment, boynunu büktü, kızarıp bozarmaya başladı. Levent;

– Yok hocam, iyiyiz, bir şeyimiz yok! Yalnız yurt dışından anneler geldi de!.. Onun için şey oldu!..

– İyi, ne güzel, gözünüz aydın!

– Ama biz artık size derse gelemeyeceğiz, hocam!

Şaşırmıştım...

– Hayrola ne oldu? Niye gelmiyorsunuz? Levent, Ercüment'i göstererek;

– Hep bunun yüzünden, hocam!

– Niye? Ercüment ne yaptı ki?

– Hocam, benim annem dînî konularda çok bilgisiz, biraz da böyle şeylere karşı bir insan. Ercüment'in yemeklerden önce yüksek sesle *eûzübesmele* çekmesi, yemeklerin ardından da *elhamdülillah* deyip dua etmesi, dinden, imandan bahsetmesi annemin dikkatini çekti. Hele bir de evde abdest alıp namaz kılmaya kalkınca annem çok öfkeleni, çileden çıktı. Bu gibi şeyleri kimden duyduğumuzu, nereden öğrendiğimizi sordu. Biz de;

– Mahallemizin hocasına derse gidiyoruz, ondan öğreniyoruz, dedik. Annem çok sinirlendi. Hatta Ercüment'e birkaç tokat attı. Bize de;

– Ben sizin, hocaya mocaya gitmenizi, böyle şeyler öğrenmenizi istemiyorum. Bir daha gitmeyeceksiniz, tamam mı?! Sonra karşıma çıkıp, gerici, irticacı mı olacaksınız? dedi. Biz de bir şey diyemedik. Bir daha size derse gitmemizi yasakladı; gidersek çok fena yapacağını söyledi. O yüzden biz artık size derse gelemeyeceğiz, Hocam!

– Allah, Allah! Anneniz, nereden böyle bir düşünceye kapıldı acaba? Herhalde bir yanlış algı ve değerlendirme hatası olmalı! İsterseniz, ben gelip annenizle konuşabilirim. Bir yanlış anlama varsa, belki düzeltebiliriz.

– Yok hocam yok, sakın gelmeyin! Siz bizim annemizi tanımazsınız. O, bu konularda çok katı ve peşin hükümlüdür. Gelip konuşmanızın hiçbir faydası olmaz. Ayrıca size bunları anlattığımızı duyarsa, bize de kızar ve çok kötü cezalandırır.

– Peki, siz bilirsiniz çocuklar! Ne yapalım, hayırlısı olsun!..

Bu olaya çok üzülmiştim. Ama elden ne gelirdi ki?

İnsanımızın, kendi öz dinine, imanına, irfanına, kültürüne bu kadar yabancılaşması, uzaklaşması, hatta düşmanca bir tavır takınması, inanılır şey değildi ama maalesef bu da ülkemizin bir gerçeğiydi. Üstelik bunlar münferit, tek örnek olaylar da değildi. Ne kadar gerekli ve önemli olsa da; insanın bilmediği, tanımadığı şeyin düşmanı olmasının en acı örneklerinden biriydi.

Bu çocukların sonlarının ne olduğunu bilemiyorum. Bu olaydan sonra kendileriyle fazla bir irtibatımız olmadı. Bütün gönlümle temenni ve niyaz ederim ki; çok kısa zamanda büyük bir aşkla, şevkle, ihlasla çok güzel şeyler öğrenen bu akıllı ve zeki çocukların İslam'a açılmış ve yönelmiş temiz kalpleri, akılları, fikirleri, gönülleri, vicdanları; hakkın, hakikatin tadı, lezzeti sinmiş dimağları, ruhları daha sonra bozulmamış olsun! İnşâallah bunlar, vatanlarına, milletlerine, dinlerine hayırlı birer insan olarak büyümüşler ve yetişmişlerdir.

MURÂKIPLIĞA GEÇİŞİM

Hocam imamlık görevinin manevî bakımdan kendisine ne kadar ağır geldiğini anlatır, bana da bir fırsatını bulabilirsem daha rahat bir göreve geçmemi öğütlerdi. Ben de zaten en başından itibaren bu manevi sorumluluğu ağır görevden yakamı kurtarma düşüncesindeydim. Bu düşüncemi de ancak iki yıl sonra gerçekleştirebildim. Diyanet İşleri Başkanlığında Murâkıplık sınavı açıldığını duyar duymaz hemen ben de başvurduğum. Hocama da danıştım. O da bana çok doğru düşündüğümü, sınava girip şansımı denememi söyledi. Başarmam için de dua etti. Allah'ın lütfu, hocamın dualarının da bereketiyle sınavı kazandım ve imamken de bağlı olduğum Çankaya Müftülüğüne murâkip olarak atan-

dım. Murâkıplık, cami imamlığına göre manevî sorumluluğu daha hafif, mesai saatleri açısından da daha rahat bir görevdi. İmamlıkta hafta tatili, bayram tatili diye bir şey yoktu. Beş vakit namazda camide bulunmak gerektiği için, günün yirmi dört saati bir yere ayrılmak mümkün olamıyordu. Murâkıplık görevi benim gibi bir öğrenci için en ideal görevlerden biriydi. Haftada on veya on iki camiyi on veya on iki vakitte denetlemek yeterli oluyordu. Müftülükte masa başında oturma mecburiyeti de yoktu. Bu görev beni çok rahatlatmış, daha serbest hale gelmişim. Okulumda da daha fazla zaman ayırabiliyor, daha düzenli devam edebiliyordum. Yine aynı mahallede ve aynı evde oturuyor, yine eskisi gibi hemen hemen her vakit camiye devam ediyordum. Zaten gençlerle ve çocuklarla sürdürdüğümüz derslerimiz de vardı. Bu dersleri ve sohbetleri de hiç aksatmadan yürütmeye çalışıyordum.

ANKARA'YA VEDÂ!

İmamlıktan, mürakıplığa geçtikten sonra da elimden geldiğince İslam'a ve Müslümanlara elimden geldiğince hizmet etmeye ve yararlı olmaya çalışıyordum. Yeni görevimin verdiği rahatlık içinde gereksiz gecikmelere ve uzatmalara imkân vermeden, 1979 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve Maliye Bölümünden mezun oldum. Ankara günlerim o kadar hızlı, hareketli ve dolu dolu geçmişti ki, zamanın nasıl geçtiğinin farkında olamamıştım. Buna rağmen şöyle bir geri dönüp baktığımda; hayatımın en verimli, en hayırlı, manevî tatmini en yüksek yıllarının Ankara'daki bu öğrencilik yıllarım olduğunu görüyorum. Ankara'da komşu camilerde görev yapan, beraberce teşrîki mesâide olduğumuz dost ve arkadaşlarımdan çoğunun ağzından da aynı kanaatleri çok duymuşumdur.

Örneğin, o zamanlar Kırmızı Tepe Camii imamı olan çok yakın ve can dostum, samimi arkadaşım, sevgili kardeşim Ömer Açıkalin'la yıllar sonra bir araya geldiğimizde bana şunları söylemişti:

“Mustafa Kardeşim! Biliyor musun, ben hayatım boyunca yapıp ettiklerime, yani şöyle geriye dönüp bir baktığımda; Ankara Akdere’de o talebelik yıllarımızda yaptığımız hizmetlerden daha iyisini, daha güzelini, daha verimlisini, daha ihlaslısını ve daha hayırlısını göremiyorum. Yani ben, iyi, güzel, doğru, yararlı, hayırlı, sevaplı, faziletli, hoş, verimli, bereketli ne yaptıysam o zaman yapmışım, azizim!”

Doğrusu hayat muhasebesinde de beni geçtiğini bir kere daha gördüğüm, bu sevgili dostumun ve arkadaşımın söylediği her şey benim için de fazlasıyla geçerliydi. Her ikimiz de hayatımızın ondan sonraki dönemlerini çok farklı işlerde geçirmiş, pek çok memuriyetlerde ve görevlerde bulunmuş-tuk. Her ne kadar Ali Yakup Hocanın bir talebesi olarak, onun öğrencisi olmaya layık işlerin, yapmam gereken şeylerin hepsini tam anlamıyla ve gerektiği gibi yapamamış olsam da, yine de Ankara günleri, benim hayatımın da en verimli, en hayırlı, en güzel günleri ve yıllarıydı. O günleri anarken, bir yandan o güzel günlerin hatıralarıyla sevinmiş, diğer yandan da “İki günü birbirine eşit olan, aldanmıştır, zarar-dadır” hadîsi şerifi gereğince, kendimi çok büyük bir zarar ve ziyan içinde hissetmiş ve üzül müştüm. Her havl ve kudret, her hayır, başarı ve iyilik yalnız Allah’tandır. Yüce Rabbimden ömrümüzün kalan kısmını geçmişinden daha hayırlı, yararlı ve verimli kılmasını; bizi ve nesillerimizi rızasına uygun işlerde ve amellerde istihdam etmesini; bizden en çok hoşnut ve razı olduğu halde de emanetini almasını niyaz ederim...

Yahya Kemal Beyatlı'nın, “Ankara'nın en güzel yanı,

İstanbul'a dönüşüdür.” dediği gibi okulumu bitirdikten sonra ben de Ankara’da daha fazla kalmak istemiyordum.

Dostlarım, arkadaşlarım bana kendileriyle beraber kaymakamlık, müfettişlik, uzmanlık gibi meslek sınavlarına girerek şansımı denememi öneriyorlardı. Belki benim için de en mâkul ve mantıklı seçenek buydu. Fakat nedense bu seçenekler bana hiç câzip gelmiyordu. Çünkü ben bürokrasiyi ve memuriyeti hiç sevmiyordum. Benim en büyük arzum, bir an önce İstanbul’a dönerek hocamla yarım kalmış derslerimize, ilmî çalışmalarımıza, kaldığımız yerden yeniden başlamaktı. Kendime buna göre bir hayat ve gelecek kurmak istek ve arzusundaydım. Bunun için de İstanbul’daki üniversitelerden birine asistan olarak girebilsem ve akademik kariyer yapabilesem işler yeniden yoluna girebilir; ben de kendimi daha mutlu hissederdim. Birkaç teşebbüsten sonra bunun, özellikle o zamanın Türkiye’sinde hiç de kolay gerçekleşemeyecek bir istek olduğunu görmek zorunda kaldım. Çünkü o zamanlar Türkiye’de hem üniversite sayısı çok az, hem de asistan kadroları çok yetersizdi. Öğretim üyeleri de, yeni açılan asistan kadrolarına yakînen tanıdıkları ve kendilerine yakın hissettikleri kendi öğrencilerini alıyorlardı. Benim gibi Siyasal mezunu bile olsa, Ankara’daki bir okulu bitirmiş, dışarıdan gelecek bir öğrencinin İstanbul’daki bir fakültede asistanlık şansı yok denecek kadar azdı.

Bütün planlarımı, düşüncelerimi Ali Yakup Hocamla paylaşır, onunla görüşür, ona danışırdım. O da beni büyük bir dikkatle dinler, görüşlerini söyler ama belli bir şeyi empoze etmezdi. O, böyle hayatî meselelerde kararın ve sorumluluğun insanın bizzat kendisinde olması gerektiğini ifade ederdi. İstanbul’da bir üniversitede akademik kariyer yapabilmemin zorluğu ortaya çıktıkça, bu sefer de yurt dışına gidip yüksek lisans veya doktora yapıp dönebilirim, Türkiye’de

akademik kariyere intisabımın kolaylaşacağını düşündüm. Fakat bu da benim için hiç de kolay bir mesele değildi. Hangi parayla ve hangi maddî imkânla bunu yapabiliyordim.

ALMANYA MACERAM

Okulu bitirdikten sonra, ne yapıp ne edeceğimi düşünürken, yine Ali Yakup Hocamın da aracılığıyla Almanya'dan gelen bir burs vaadi üzerine, aniden kendimi Almanya'da buluverdim. Ben, hocama daha yakın olmanın hesaplarını yaparken, kader beni bu sefer hocamdan daha uzak diyarlara, başka ülkelere atıverdi. Almanya'da yaşayan bazı yakın dostları, hocama Almanya'da doktora yapmak isteyen kâbiliyetli gençlere burs vermek istediklerini söylemişler ve kendisinden referans olabileceği isim istemişler. Hocam da benim yurt dışında akademik kariyer yapma fikrimi bildiği için, aklına ilk gelen isim ben olmuşum. Bu fikir bana da câzip geldiğinden hiç düşünmeden hemen kabul ettim. 1979 yılı Aralık ayında Çankaya Müftülüğündeki mürakıplık görevimden istifa ederek Almanya'nın yolunu tuttum. Böylece iki buçuk yıl kadar sürecek olan Almanya maceram başlamış oldu.

Şartlar hiç de söylendiği gibi değildi. Geçimimi sağlayabilmek için sağda solda geçici işler yapmak ve çalışmak zorunda kalmıştım. Her şeye rağmen yine de doktora yapabilmek için bütün şartları zorladım ve elimden gelen her şeyi yapmaya gayret ettim.

Almanya'ya varır varmaz hemen doktora öğrenimi için farklı üniversitelere müracaatlarda bulunmuştum. Bunların bir kaçından akseptans, yani kabul belgeleri de geldi. Gelen kabuller arasından Köln Üniversitesininkini tercih ederek kaydımı yaptırdım. Esas öğrenime başlayabilmek için ilk

halletmem gereken, dil sorunuuydu. Bir buçuk yıl kadar üniversitenin Almanca dil kurslarına devam ederek Almanca yeterlilik sınavlarını kazandım ve esas öğrenime başlayabilme hakkını elde ettim. Doktora başlayabilmek için Almanca dil sınavını kazanmak ilk şarttı ama tek şart değildi. Önüme daha bir sürü yeni şartlar koydular. Diplomarımızı ve liseden itibaren aldığımız bütün notları Bonn'daki denklikle ilgili merkeze gönderdiler. Oradan gelen cevapta, benim diplomalarım, lisans düzeyinde değil, ön lisans düzeyinde sayılıyor, en az dört sömestr daha telafi eğitimi almam gerektiği bildiriliyordu. Bu telafi eğitimi tamamladıktan sonra, eğer not ortalamam yeterse ve doktora yapabilmem için beni yanına kabul edecek bir profesör bulabilirsem doktora başlayabilecektim. Ondan sonra doktora kaç yılda bitirebileceğimin de bir garantisi yoktu. Yani aşağı yukarı bir hesapla, bir doktora derecesi, benim en az on yılıma mal olacaktı. Ama oturum alabilmek için üniversitenin İktisat Bölümü üçüncü sınıfına kaydımı yaptırdım.

Almanya'da doktora ve akademik kariyer hevesimin benim önceden tahmin edemeyeceğim kadar uzayacak olması moralimi iyice bozmuştu. Her zamanki gibi yine burs almaktan ve geçimimi bursla sağlamaktan yana değildim. Onun için maddî sorunlarımı çözebileceğim farklı yol ve yöntemler aramaya ve denemeye başladım. Bazen camilerde imamlık yapıyor, bazen üniversitenin iş bulma kurumu aracılığıyla bulduğum geçici süreli işlerde çalışıyordum. En sonunda Almanya'da yerleşik bazı dostlarla ufak tefek bir ticarete başladık. Türklerin damak tadına uygun helal kesim tavuk, peynir vb. gibi gıda ürünlerinin üretimi, ticareti ve pazarlanması işine başladım. Yeni aldığım şoför ehliyetimle altımda yedi buçuk tonluk bir kamyonla Almanya'nın büyük bir bölümünü turlayarak mal satmaya çalışıyordum. Çok

fazla bir kazancım olmasa da geçimimi kendim sağlayabiliyor, hatta biraz para bile biriktirebiliyordum. Zaman zaman Türkiye'den de başta gıda maddeleri olmak üzere mal getirip, Almanya'da pazarlamaya da başlamıştık. Mal alımı için sık sık İstanbul'a gidip geliyor, ailemle, hocamla ve yakın dostlarımla daha sık görüşebilme imkânı da bulabiliyordum.

İstanbul'daki eski dost ve arkadaşlarımı arayıp sorarken, Ankara'dan çok yakinen tanıdığım ve sevdiğim arkadaşlarımdan birinin İstanbul'da bir fakültede asistan olduğunu öğrendim. Ben, daha okul yıllarımdan itibaren akademik kariyer yapma, asistan olma hevesinde olduğum halde, bu arkadaşımın hiç de böyle bir hevesi, niyeti ve düşüncesi yoktu. Ders notları da benimki kadar yüksek değildi. Buna rağmen, nasıl olmuşsa olmuş, İstanbul'daki hatırı sayılır bir fakültede asistan olabilmişti. Doğrusu bu işi nasıl başarabildiğini çok merak ediyordum. Hem arkadaşımın hasret gidermek, hem de bu merakımı giderebilmek için kendisini ziyarete gittim. Birbirimizi görmek ikimizi de çok mutlu etti. Fakat baktım ki o, asistan olduğuna hiç memnun değil. Hatta pişman olmuş gibi bir hâli de var. Epeyce oturduk, kendisiyle değişik konularda uzun uzadıya sohbet ve muhabbet ettik. Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

– Yahu Mustafa kardeşim! Sen nerelerdesin? Ne yapıyorsun? Okul bittiğinden beri senden hiç haber alamadım.

– Ben Almanya'dayım kardeşim. Okulu bitirince hemen Almanya'ya gittim.

– Hayrola, Almanyalarda ne işin var senin?

– Doktora yapmaya gitmişim. Ama şimdi daha çok ticaretle uğraşıyorum.

– Doktora mı yapacaksın? Ne doktorası? Kardeşim, Almanya'da doktora mı yapılır? Kim dedi sana Almanya'da doktora yap diye?

– Hiç kimse ama niye yapılmasın ki? Almanya’da doktora yapılmaz da nerede yapılır?

– Canım doktora her yerde yapılır da, Almanya’da niye yapıyorsun? Benim bildiğim kadarıyla Almanya’da doktora yapmak çok uzun yıllara mal olur. O kadar uzun yılları kaybettikten sonra doktor unvanı alsan ne olacak, almasan ne olacak?

– Biliyorsun, benim başka memuriyetlerde pek gözüm yok. Ben akademik kariyer yapmak, senin gibi bir üniversitede öğretim üyesi olmak istiyorum. Ama çok arzu ettiğim, çok koşturduğum halde Türkiye’de bir yere girmeyi başaramadım.

– İyi ama kardeşim, Almanya çok yanlış bir tercih! Türkiye’de akademik kariyere intisap etmenin yolu, yurt dışında, hele de Almanya’da doktora yapmaktan geçmiyor. Bence sen, yine ne yap, yap, çok geç olmadan buralarda bir yerlere kapağı atmaya çalış!

– Ne bileyim, şimdiye kadarki uğraşmalarımdan bir sonuç alamadım. Belki yurt dışında doktora yapar dönersem daha şanslı olurum diye düşünmüştüm.

– Çok yanlış düşünmüştün. Bu hiç de doğru ve mâkul bir düşünce değil!

– Niye?

– Niyesi var mı? Bir kere sana önce şunu sorayım. Almanya’da doktora yapıp dönme hevesin senin kaç yılına mal olacak?

– Aşağı yukarı on yılıma?

– Bu çok uzun bir süre değil mi?

– Haklısın kardeşim, çok uzun bir süre. Bu kadar uzun sürebileceğini ben de sonradan öğrendim.

– Eee! Şimdi sen, aşağı yukarı yirmi altı yaşındasın.

Almanya’da doktorayı on yılda bitiremezsin ama haydi bitirdiğini farz edelim. Yaşın, otuz beşi belki kırkı bulacak... Ömrünün en verimli yıllarını oralarda tükettikten sonra adamlar eline bir doktora diploması verip seni Türkiye’ye postalayacaklar. O yaştan sonra senin doktora unvanın ne işe yarar? Ayrıca sen, zengin çocuğu da değilsin. Oralarda geçimini nasıl sağlıyorsun? Bir yerlerden burs filan alıyor musun?

– Yok, canım ne bursu! Bir ara tatillerde filan çalıştım. Şimdi de ufak tefek ticaretle uğraşıyorum.

– Öyleyse durum, daha da vahim görünüyor. Sen böyle part time öğrencilikle Almanya’da bu doktorayı on yılda da bitiremezsin! Çünkü benim bildiğim kadarıyla Almanlar adama öyle kolay kolay doktor unvanı vermezler.

– Haklısın!

– Neyse biz iyimser düşünelim de, on yıl sonra doktoranı yapıp döndüğünü farz edelim. Ondan sonra ne olacak?

– Ne olacağı var mı kardeşim? Ben de gelip üniversitenin birinde senin gibi öğretim üyesi olacağım?

– Zor olursun!

– Peki, niye olamıyorum?

– Yahu kardeşim, düşünsene! Yurt dışında okumuş, ana dili gibi yabancı dili olan nitelikli birini hangi hoca kendi kürsüsüne alır? Buradaki öğretim üyelerinin kapasiteleri ve seviyeleri belli... Çoğu doğru dürüst hiçbir yabancı dili konuşamaz. Adam seni kürsüsüne alacak olsa, kendisini gölgede bırakacak güçlü bir rakip almış olacak. Niye alsın? Yani şunu iyi bil ki, yurt dışında doktora yapıp dönersen, hele böyle İstanbul gibi merkezî bir yerde hiç kimse seni kürsüsüne almaz. Anlaşılan sen Türkiye’de işlerin nasıl yürüdüğünü bilmiyorsun!

– İyi ama kardeşim, sen nasıl oldu da bu fakülteye asistan olabildin?

– Nasıl olacak? Kimse söylemez ama ben söyleyeyim. Ben buraya kayınpederimin sayesinde, yani onun torpiliyle girdim. Tamdığım kadarıyla sen, benim gibi akıl, mantık evliliği de yapmazsın. Hatırı sayılır veya zengin birine damat olsan şansın biraz yükselebilirdi. Ama sen, izzetine, onuruna fazlaca düşkün olduğun için böyle bir şeye yanaşmazsın. Aslında ben de buraya girmesine girdim ama doğrusunu istersen girdiğime hiç de memnun değilim.

– Asistanlıktan niye memnun değilsin?

– Niye olacak kardeşim? Hiçbir zaman akademik kariyer yapmaya senin kadar istekli ve hevesli olmadım. Sonra bu iş, bizim gibi mütevazı gelirli kimselere göre değil, zengin işi... Geçenlerde asistan arkadaşların kendi aralarındaki konuşmalarına kulak misafiri oldum. Moralim daha da bozuldu. Adamlar asistanlık maaşlarının kaç para olduğunu bilmiyorlar bile! Bazıları aylardan beri bankaya gidip maaş hesaplarına el sürmeye tenezzül etmemişler. Çünkü bu kadar az bir paraya hiç ihtiyaçları yok. Benim ise tek gelirim maaşım. Ben aybaşlarımı iple çekiyorum. Aldığım üç kuruş maaşla en temel ihtiyaçlarımı bile karşılayamıyorum. Meslek imtihanlarına girip de başka bir mesleği seçmediğime çok pişmanım. Hâlâ bile başka bir yere geçmeyi düşünüyorum ama bir yere girdikten sonra o da çok zor oluyor.

– Peki, bana ne tavsiye edersin?

– Öncelikle şu Almanya'da akademik kariyer sevdasından vazgeç! Ya oralarda ticarete yoğunlaş, bu işi geliştir; iyi bir tüccar ol; ya da kafayı vur, çalış da doğru dürüst bir yere gir! Bak artık yaşın da geçiyor; bir an önce de evlenmeye bak!

– Doğru söylüyorsun, kardeşim! Tavsiyelerine uymaya çalışacağım.

NASIL BİR GELİN ADAYI?

Bu arkadaşımın da tavsiyelerine uyarak Almanya'daki doktora öğrenciliği sayfasını kapatmaya karar verdim. Ticarî faaliyetlere hız vermeye, bir yandan da evlilik konusu üzerinde yoğunlaşmaya niyetlendim.

Evlilik konusu, Ali Yakup Hocamın da en çok önem verdiği ve üzerinde ciddiyetle durduğu konuların başında geliyordu. Hocam, evlilik çağına gelmiş bütün talebelerinin iyi ve doğru bir evlilik yapabilmeleri için elinden gelen her şeyi sonuna kadar yapardı. Bu konuda kendisine düşen herhangi bir şey olup olmadığını talebelerine her aşamada sorar, üzerine düşen her türlü yardım ve desteği vermekten, elinden gelen çaba ve gayreti canla başla ve sonuna kadar göstermekten geri kalmazdı.

Ali Yakup Hocam, evlilik müessesesini, İslam'ın ve toplumun en temel kurumlarından birisi olarak görürdü. Talebelerinin evlenip yurt yuva sahibi olmalarına; mesut ve bahtiyar aile yuvaları kurmalarına; ailelerinin temellerini sağlam esaslar üzerine bina edebilmelerine çok önem verirdi. Bu yüzden de hayatlarının bu önemli dönüm noktasında onlara yardımcı olmaya gayret eder, üzerine düşen her rolü de üstlenirdi. Evlilikleri sorunlu, sıkıntılı olan, problemler yaşayan, çatırdamaya, sarsılmaya başlayan talebelerinin aile yuvalarının yıkılmaktan ve dağılmaktan kurtarılması için de elinden geleni yapardı.

Ali Yakup Hocamın az veya çok, doğrudan veya kıyısından köşesinden karıştığı, değişik roller üstlendiği evlilik olaylarının, ailevî meselelerin haddi hesabı yoktu. Ama her halde talebelerinin evlilik olaylarından, benimki kadar onu uğraştıranı, yoranı ve sıkıntıya sokanı da olmamıştır. Bu arada pek çok can sıkıcı, sıkıntılı, ibret verici olaylar dizisi

yaşadığı halde, hepsini büyük bir sabır, tahammül ve hoşgörüyle karşılamıştı. Bu durum, onun evlilik müessesesine nasıl baktığını ve ne kadar önem verdiğini göstermesi bakımından da son derece dikkat çekicidir.

Hocam bütün talebelerini çok sever, onlara her konuda canla başla yardımcı olmaya çalışırdı. Ama onunla bizim ilişkilerimiz, aramızdaki hukuk, basit bir hoca-talebe ilişkisinden, hatta baba-oğul münasebetinden bile daha ileri boyutlardaydı. Her konuyu olduğu gibi, evlilik konusunu da rahatça enine, boyuna, bütün yönleriyle konuşabilirdik. Hemen her konudaki fikir ve düşüncelerimiz gibi, evlilik kurumunun gereği ve önemi, nasıl bir gelin adayı aradığımız gibi hususlarda da aramızda en ufak bir anlaşmazlık ve uyuşmazlık olmazdı. Hocamla tam bir mutabakat halindeydik.

Ali Yakup Hocam evlenme konusunda; “Azizim! Evlilik meselesi çok mühimdir. Bir Müslümanın evi dâr'üs'saâde olmalı, dâr'ül'huzûr, dâr'ül'ferâh, dâr'ür'refâh, yani saadet, huzur, ferah ve refah yuvası olmalıdır. Bunda da en önemli görev ve sorumluluk, en büyük rol kadına düşüyor. İnsan kendisine eş ararken böyle bir hanım aramalıdır.” derdi.

Son derece mâkul, mantıklı, doğru ve yerinde gelen bu düşünceleri benim düşüncelerime de tamı tamına uyuyordu. Ama fikirlerimizdeki ve düşüncelerimizdeki bu uyum, tek başına olumlu sonuçlar elde etmemize yetmiyordu. Benim uyum sağlayabileceğim, ünsiyet edebileceğim birini bulmak bir sorun; böyle birinin de beni uygun bir eş olarak kabul etmesi ayrı bir sorundu. Kadınıyla erkeğiyle şirazesini bozulmuş, her bakımdan iyice zaafa uğramış bir toplumda kurmak istediğimiz aile yuvasını saadet, ferah, huzur, refah ve mutluluk yuvası hâline getirecek bir gelin adayını nasıl ve nereden bulacaktık? Bulsak bile onu ve ailesini benim gibi boşta gezen biriyle evlenmeye nasıl ikna edecektik?

DEDEMİN HOCAMDAN RİCASI

Benim, evlenip yuva kurmamla ilgili hangi girişim veya hareketlenme olsa, Ali Yakup Hocam da bir şekilde bunun bir tarafında önemli roller üstleniyordu. Benimle ilgili ilk ciddi evlilik girişimi, benim için oldukça erken sayılabilecek bir dönemde, Ankara'daki talebelik yıllarımda gündeme gelmişti.

İlk erkek torunu olduğum için beni çok seven rahmetli dedemin en büyük muradı, beni bir an önce evlendirip, mürüvvetimi, çoluk çocuğa karıştığımı görmektir. Daha lise yıllarımda bile bana bir an önce evlenme telkinlerinde bulunan dedem, Ankara'da imam olup memuriyete başladığımı duyar duymaz soluğu yanımda almıştı. Bana:

– Oğlum! Sen bu evlenme işini hâlâ ne diye böyle sallayıp, sürüyüp, geciktirip duruyorsun? Bak, artık işin, gücün, maaşın da var! Daha ne bekliyorsun? Yahu, senin böyle bir mura-dın yoksa bile, benim var! Ben, bir an önce senin evlendiğini, çoluk çocuğa karıştığını görmek istiyorum. Bu ihtiyara bunu çok görme! Görüyorsun, benim yaşım kemale erdi; seksen yaşıma dayandım. Benim artık bir ayağım değil, neredeyse iki ayağım da çukurda sayılır! Senin evlendiğini, çoluk çocu-ğa karıştığını göremeden ölecek olursam, inan bana, öbür tarafa gözüm açık gideceğim! diyerek ayı konuyu tekrar gün-deme getirdi. Fakat bana göre bu evlenme işi hala zamansız ve erkendi. Bu düşünceyi:

– İyi ama dede, benim için evlilik, yine de çok erken sayılır! Ben, daha yirmi yaşındayım. Hele dur bakalım, bu kadar acele etme! Allah sana da uzun ömürler versin! Hele bir üniversiteyi de bitireyim; işimi gücümü yoluna koyayım, inşallah evlendiğimi ve çoluk çocuğa karıştığımı da görürsün! sözleriyle açıklamaya çalıştım ama hemen sözümü kesti:

– Sen, ne söylüyorsun oğlum? Yirmi yaşına gelmişsin, hâlâ evlenmek için erken mi diyorsun? Ne erkeni?! Sen, kaç yaşında evleneceksin? Yahu oğlum, sen biliyor musun ben, kendim on beş yaşında evlendim. İnan bana, daha tez evlenmediğime pişmanım! Oğlum, evlenmek bu yalan dünyanın en önemli muradıdır. Çok şükür, artık senin düzenli bir işin ve maaşın da var. Evlenirsen hayatın daha düzene girer, daha huzurlu, daha mutlu olursun!

Ben ne söylersem söyleyeyim, dedemi kafasına koyduğu, beni bir an önce evlendirme fikrinden vaz geçirebilmem mümkün değildi. Çaresiz, İstanbul'da benim bir hocam olduğunu, onunla görüşüp konuşmadan, danışmadan, istişare etmeden, onun fikrini almadan, hatta onun aracılığı olmadan evlenmeyi düşünmediğimi söyleyince bu sefer dedem hemen ertesi günü İstanbul'un yolunu tuttu. Hocamla görüşüp, bu konuda ne yapacaksa, bir an önce yapmasını rica etmek üzere annemle beraber Hocamın kapısını çalmışlar. Fakat Hocam, bu konuda babamla da görüşüp, onun isteksizliğini fark edince acele edilmemesinin daha iyi olacağı kanaatine varmış. Dedem ısrarla hocamın kapısını aşındırmaya devam ediyormuş. En son gittiğinde, kendisini evde bulamamış. Hocam, daha sonra bana gönderdiği mektubunda, dedemin kendisine yaptığı ziyaretlerden ve talebinden şöyle söz etmişti:

“Oğlum Mustafa; 22 Ramazan el-Mübarek

Dedeniz, annenizle beraber yine bizim eve gelmişler; beni evde bulamamışlar. Dedeniz, yaşadığı köydeki zihniyetle meseleleri düşünüyor. Sen evlenmek için şimdilik acele etme! Sen benim oğlumsun! Şüphesiz ben senin iyiliğini düşünürüm. Gerek ben, gerek teyzeniz, bayramınızı tebrik eder, sıhhat, âfiyet, muvaffakiyetler dileriz, oğlumuz Mustafa...

Ali Yakup.”

Aslında benim de evlenmek için hiç acelem yoktu. Ama dedemin gönlünü kırmamak için, onun ısrarlı talepleri karşısında sessiz kalmayı tercih ediyordum. Köye dönüş zamanına kadar dedemi bu şekilde idare etmeye çalıştık.

Beni everebilmek için yanıp tutuşan dedem; babamın karşı çıkması, hocamın ve benim bu konudaki isteksizliğimiz ve ayak sürümelerimiz, bu arada da köyde iş gücü zamanının gelip çatmasıyla bu muradına eremeden, eli boş, memlekete geri dönmek zorunda kalmıştı. Gelecek kış, tekrar gelip hocamı ve beni bu konuda sıkıştırma ve gayretlendirme niyetiyle İstanbul'dan ayrıldı. Ama ömrü gelecek kışa varmaya ve torununun mürüvvetini görmeye yetmedi. 27 Kasım 1977 tarihinde ebedî âleme göçtü. Rahmeti Rahmâna kavuştu.

EVLİLİKTE UYUM VE ÜNSİYET ARAYIŞIMIZ

Dedemin vefatından sonra, evlilik konusu benim öncelikler sıralamamda oldukça gerilere düşmüştü. Okul bittikten sonra doktora yapmak hevesiyle başlayan Almanya maceram da devamlı olmayınca bu konu yeniden gündemin ilk sıralarına doğru yükselmeye ve öncelikli konulardan biri hâline gelmeye başladı. Kıyısından köşesinden içine girdiğim ticarî faaliyetler nedeniyle birkaç ayda bir Almanya'dan Türkiye'ye geliyor, hem hocamla hem de ulaşabildiğim diğer dost ve arkadaşlarımla görüşüp hasret giderebiliyordum. Bu geliş gidişlerim sırasında üzerinde en çok durulan, en çok konuşulan konular arasında benim evlenme meselem de vardı. Beni seven dost ve arkadaşlarım evlenme işini de artık daha fazla geciktirmemem, bir an önce bir hâle, yola koymam gerektiği konusunda beni uyarıyorlardı.

İnsan hayatının en önemli olaylarından biri olan evlenme konusu; üzerinde hiç düşünülmeden, paldır küldür girişilebilecek, gözü kapalı karar verilebilecek basit bir mesele değil-

di. Ama benim yaşım da artık otuza yaklaştığı için, bu işin benim açımdan erken sayılabilecek, çok fazla ertelenebilecek ve geciktirilebilecek bir tarafı da kalmamıştı. Her şeyin olduğu gibi evlenmenin de bir vakti vardı. O vakit benim için de çoktan gelmiş, hatta yavaş yavaş geçmeye bile başlamıştı. Bunu benden daha iyi bilen ve takdir eden hocamla görüşmelerimizde, uzunca bir süreden beri evlilik konuları daha fazla yer işgal ediyordu. Bu işin ne kadar zor ve sıkıntılı bir iş olduğu, içine girildikçe daha iyi anlaşılıyordu.

Okulumu bitireli bir hayli zaman olmuştu ama benim hâlâ düzenli bir işim, mesleğim, ailemin geçimini rahatlıkla sağlayabileceğim güvenli bir gelirim yoktu. Öte yandan yakın bir gelecekte bu durum pek değişeceğe de benzemiyordu. Tabii kız babaları da haklı olarak, kızlarına tâlip olan damat adayının önce işini, gücünü, evini, barkını, maddî durumunu, geçimini nasıl ve neyle sağlayacağını soruyorlardı. Benim gibi işsiz, güçsüz, evsiz, barksız, mesleksiz başıboş dolaşan birinin iyi bir damat adayı olduğuna kimseyi ikna edebilmek mümkün değildi. Nitekim kız babalarının çoğu da; bu konudaki çekincelerini ve tereddütlerini belirtiyorlar, damat adayının düzenli geliri, iş gücü olduktan sonra konuyu düşünebileceklerini müsait bir dille ifade ediyorlardı. Kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi başlarına karar verebilecek durumdaki bazı gelin adaylarıyla kendiliğinden başlayan bazı görüşmeler de belli bir yere kadar geldikten sonra değişik sebepler yüzünden yarım kalıyor, olumlu bir sonuca ulaşamıyordu.

Hocamla benim eş seçimindeki kriterlerimiz çok açık ve basitti. Biz öyle çok fazla, bulunması zor veya imkânsız özellikler, nitelikler, vasıflar aramıyorduk. Aradığımız şeyler, her Müslüman hanımda bulunması ve aranması gereken asgari özelliklerdi. Gelin adayında ve ailesinde mal, mülk,

servet, zenginlik, olağanüstü bir güzellik, asalet, mevki, makam, servet, sâ mân, kariyer gibi bulunması zor şeyler arayışında değildik. Aksine bunların gurur, kibir, kendini beğenme, insanlara tepeden bakma, burunları havada olma gibi ahlâkî zaafılara neden olabileceği; ileride bu yüzden araya huzursuzluk, tatsızlık, soğukluk, fitne, fesat girebileceği endişesi taşıyorduk. Bu yüzden de kalburüstü, zengin ailelerin para, pul, zenginlik, soy, sop, asalet, meslek, iş, güç, sanat sahibi, yüksek tahsilli kızlarını tercih etmekten yana değildik, bunlardan uzak durma niyetindeydik. Biz dindar, evcimen, evine, ocağına, ailesine, eşine, çoluk çocuğuna bağlı ve düşkün; mutluluğu kendi yuvasında arayan, gözü ve gönlü dışarıda olmayan; ehli din, ehli iman, ehli hizmet, geçim ehli bir gelin adayı arıyorduk. İnançlı, imanlı, mütevazı, izzetli, ikramlı, saygılı, temiz, düzgün, edepli, terbiyeli, ahlâkı, huyu, suyu temiz; kendisiyle karşılıklı sevgi ve saygı temeline dayalı uyumlu, sağlam ve sağlıklı bir aile yuvası kurulabilecek iyi bir aile kızı arayışındaydık.

Hocam da ben de, evliliğin insan hayatının en önemli olaylarından, dönüm noktalarından biri olduğuna; doğru bir evliliğin insanın hayatını cennete, yanlış bir evliliğin ise cehenneme çevirebileceğine inananlardandık. Evinde huzuru olmayan, bu dünyada cehennem hayatı yaşayan birinin âhîreti için de doğru dürüst bir hazırlık yapabilmesi, ahiretini kazanabilmesi de kolay olmazdı. Bu yüzden ailede huzur ve saadetin çok önemli olduğu kanaatindeydik. Bunun sağlanabilmesi ve devam edebilmesi için de; her iki tarafın özellikle din, iman, inanç, fikir, düşünce, ahlâk, huy, karakter gibi özellikler bakımından birbirlerine baştan sona tam uygun, uyumlu, yakışır ve yaraşır olmaları gerektiğini düşünüyorduk. Atalarımızın, 'Bir adamın karısı, onun yarısıdır' sözü de her bakımdan, özellikle inanç, huy ve karakter bakımından

eşler arasındaki tam uyum ve uygunluğun; karşılıklı sevgi, saygı, muhabbet ve ünsiyetin ne kadar önemli olduğunun halk irfanına yansımış ifadelerindedir.

Hocamla biz, eşler arasında; başta dînî anlayış ve yaşayış olmak üzere, mümkün mertebe pek çok konuda uyum ve ünsiyeti en önce aranması gereken hususlardan görüyorduk. Kur'ân-ı Kerîm'de karıkoca için zevc ve zevce, yani eş tâbiri kullanılması boşuna değildir. Eşler arasında tıpkı bir ayakkabının çiftleri gibi tam bir benzerlik, uygunluk ve uyum olması şarttır. Çünkü eşler arasındaki en ufak bir ayrılık, aykırılık, uyumsuzluk ve farklılık hemen göze batar ve gözü tırmalar. Öte yandan eşler de ayakkabıların çiftleri gibi birbirlerine ne kadar çok benzeseler, ne kadar uygun ve uyumlu olsalar, ne kadar birbirlerini tamamlasalar da; fitrat gereği yine de asla her ikisi de birbirinin tıpatıp aynı olamazlar. Örneğin, biri diğeri olamaz, biri diğerinin yerini tutamaz, biri öteki yerine kullanılamaz. Her ikisi de değerlidir, her ikisi de kıymetlidir, her ikisi de vazgeçilmezdir. Ama sağ ayakkabı sol ayakkabının, sol ayakkabı da sağ ayakkabının yerine giyilemediği gibi biri diğeri olamaz. Dolayısıyla her ikisi de birbirinin kadrini ve kıymetini çok iyi bilmek, birbirine değer ve önem vermek zorundadır. Her ikisinin de farklı işleri, rolleri, görevleri vardır. Kadının kadınlık rolünü, erkeğin de erkeklik rolünü en iyi şekilde temsil edebilmesi şarttır. Herkesin kendi rolünü, yerini ve görevini çok iyi bilmesi, bunu en iyi şekilde yerine getirmeye çalışması, gerektiğinde de birbirleriyle yardımlaşmaları aile saadeti için çok önemlidir. Dünyanın düzeni ve nizamı da buna bağlıdır. Fıtrata en ufak bir aykırılık, terslik, bütün dengeleri ve düzenleri bozar, altüst eder. Yersiz ve gereksiz sebepler yüzünden üstünlük yarışlarına, tartışmalarına girmek; birbirlerinden rol çalmaya, diğerinin yerini almaya, diğeri olma-

ya kalkışmak hiç kimseye hiçbir fayda ve menfaat sağlamaz. Böyle bir mücadelenin asla kazananı olamayacağı gibi, sonuçta bundan herkes ve bütün toplum zararlı çıkar.

Birbiriyle evlenecek Müslüman erkeklerle, Müslüman kadınlar arasında özellikle hangi alanlarda uyum ve benzerlikler bulunması gerektiği sorusunun en güzel ve en doğru cevabını da yine Kur'ân-ı Kerîm'de buluyoruz:

“Gerçek şu ki; Müslüman (Allah'ın emirlerine teslim olmuş) erkekler ve kadınlar; mümin (inanmış) erkekler ve kadınlar; tâata devam eden (kendilerini Allah'a kulluğa adanmış, severek, isteyerek Allah'ın emirlerini yerine getiren, ita-
atkâr) erkekler ve kadınlar; özü sözü doğru erkekler ve kadınlar; sabırlı erkekler ve kadınlar; mütevazı (alçak gönüllü, saygılı, Allah'a derinden saygı ve bağlılık duyan, Allah'ın gücünün ve kendi güçsüzlüğünün bilincinde olan) erkekler ve kadınlar; sadaka veren (hayır yolunda harcayan, muhtaçlara karşılıksız yardımlarda bulunan) erkekler ve kadınlar; oruç tutan (nefislerini kontrol eden, kendilerini olur olmaz şeylere kaptırmayan) erkekler ve kadınlar; ırzlarını haramdan koruyan (iffetli, hayâli, iffetlerinin, namuslarının üzerine titreyen) erkekler ve kadınlar ve Allah'ı çok anan (her zaman ve her halde Allah'ı zikreden/unutmayan) erkekler ve kadınlar var ya; işte Allah bunların tümü için mağfîret (bağışlanma, affediş) ve çok büyük mükâfât(lar, ödülleri, karışılıklar) hazırlamıştır.” (Ahzab Sûresi, 35).

Bunlar, Allah'ın erkek olsun, kadın olsun herkeste öncelikle görmeyi istediği, sevdiği ve beğendiği, övülmeye ve tercih edilmeye lâyık vasıflardır. Dolayısıyla her Müslüman erkek veya kadın, evleneceği karşı cinsten önce bu en temel vasıf ve özelliklerin bulunup bulunmadığına bakmalıdır. İleride aralarında gerçek bir uyum, sevgi, saygı ve muhabbet ancak böyle oluşabilir. Bu tercih kriterlerinin en

öne geçirilmesi; eşlerin, özellikle ve öncelikle bu bakımlardan benzeşmeleri, uygun ve uyumlu olmaları, birbirlerinin tamamlayıcı parçası, ruh ikizi olmaları durumunda o ailenin ve toplumun çok sağlam temeller üzerine kurulmuş, ideal bir aile ve toplum olduğu kabul edilebilir. Bu özelliklerin sürekli geliştirilmesi gerektiği gibi, bu yolda eşlerin de birbirlerinin yardımcısı ve destekçisi olmaları; en azından bunun çabası, gayreti, azim ve kararlılığı içinde bulunmaları; sağlıklı ve uyumlu bir ailenin en temel şartlarından. Bu alandaki uyum eksikliğini başka hiçbir şeyle ikame edebilmek mümkün olamaz. Bu uyumun bulunmadığı ailelerdeki huzursuzluklara, tatsızlıklara, mutsuzluklara kendim bizzat şahit olduğum gibi, hocamdan da bu konuda çok örnekler dinlemiştim.

Hocamla uzun sohbetlerimizde, evlilik hayatındaki mutsuzluk ve uyumsuzluk nedenleri üzerinde çok dururduk. Kişilik ve karakter farklılıklarından, aile çevresine, yetişme tarzına, inanç, fikir, düşünce ve anlayış zıtlıklarına kadar pek çok bireysel, çevresel, iç ve dış sebepler üzerinde; yakın ve uzak çevremizden canlı ve değişik örnekleri de göz önünde bulundurarak etraflıca duruyorduk. Bir defasında hocam, buna örnek olarak eski İstanbul müftülerinden ve büyük âlimlerden birinin, üç kızının evliliklerini örnek göstermiş ve şunları anlatmıştı:

Azizim; o zât üç kızından ikisini çok zengin ailelere gelin vermiş; birisini de benim çok yakından tanıdığım ve sevdiğim oldukça fakir ama çok dindar ve ilim ehli bir arkadaşım-la evlendirmişti. Ben, değişik vesilelerle her üçünün de evlilik ve aile hayatlarına çok yakından muttali' oldum. O müftü efendinin, zengin ve varlıklı kimselerle evli kızlarının hiç birisi; onca varlık içinde yine de mutlu, huzurlu olmadılar. Hatta çok mutsuz ve bedbaht olduklarına dair pek çok şikâ-

yet ve söylenti benim kulağıma kadar da geldi. Benim o din-dar, ehli ilim ve fakir dostumla evli kızının ise her şeye rağmen öbürlerinin gıpta ettikleri çok mutlu ve çok huzurlu bir evlilik hayatı var. Ben, ibret nazarıyla onların evlilik hayatına baktığımda; din, iman, inanç, yol, yordam birliğinin ve benzerliğinin evlilikte ne kadar önemli olduğunu çok daha iyi anlıyorum. Azizim; ne olursa olsun, Müslüman Müslümanla evlenmeli! Allah; “Temiz kadınlar, temiz erkeklere; temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır!” (Nûr Sûresi, 26) buyuyor.

Biz, Allah’tan başka hiçbir şeyin ve hiç kimsenin mükemmel ve dört dörtlük olmadığını ve olamayacağını çok iyi biliyorduk. Dikensiz gül, kusursuz dost, engelsiz yar bulunamayacağı gibi; bütün iyi, güzel ve üstün özellikleri, haslet ve vasıfları kendinde toplamış; bütün eksikliklerden, kusurlardan arınmış kimse de bulunamazdı. Kendim nasıl mükemmel ve dört dörtlük değilsem; çok ideal ve mükemmel bir eş aramaya kalkmam da anlamsız ve boş bir hayal olacaktı. Önemli olan; kalplerin, gönüllerin, ruhların birbirine ısınması; belli temel konularda üç aşağı beş yukarı bir mutabakat ve anlaşma zemini sağlanabilmesiydi. Huy ve karakter olarak uyumlu biri olduğum için, her Müslüman hanıma eş olabileceğime, her Müslüman hanımın da bana eş olabileceğine inanıyordum. Yani ufak tefek eksikleri, kusurları, noksanları, görmezden gelmeye daha en başından râzı ve hazırdım. Karşı tarafta zenginlik, olağanüstü bir güzellik, asalet, soy, sop, diploma, iş, güç, meslek, kariyer sahibi olmak gibi şeyler aramıyordum; bunlar umurumda bile değildi. Allah; “İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden sâlih (mümin, iyi ve evliliğe elverişli) olanları evlendirin! Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir.” (Nûr Sûresi,

32) buyurmaktadır. Atalarımız da; “Ver yiğidi, yiğide; Mevla rızkın kayıra!” diyerek, zenginlik konusunu tamamen Allah’ın lütuf ve keremine bırakmak gerektiğini güzelce ifade etmişlerdir. İslamî anlayışa göre; kişinin güzelliğinin dininde; mürüvvet ve şerefının aklında; soy sop güzelliğinin de ahlâkında aranması gerekir. Yine atalarımızın, “At ile avrat, yiğidin bahtınadır!” sözünden yola çıkarak; insan, elinden geldiğince en iyi şekilde anlaşılabilir uzlaşabileceği birini araştırıp soruşturmalı, kriterlerine az çok uyan birini bulduktan sonra da; Allah’ın kendisine eş olarak yazdığı, bahtını, talihini birleştirdiği hayat arkadaşına bütün gönlünü açması; onunla en iyi şekilde geçinmeye çalışması, yani geçim ehli olması gerekir. Her geçim ehli Müslüman gibi ben de bunu, izlenmesi gereken en sağlıklı yol olarak görüyordum. Evliliğe bakışımız, genelde hocamla aynı çerçeveye ve aynı temeller üzerine oturuyordu.

Ali Yakup Hocamla evlilik konusu üzerine olan sohbetlerimiz ne kadar uzun sürerse sürsün; sohbet konumuz nereden başlayıp nerelere varırsa varsın; nereye kadar genişlesin genişlesin aramızda en ufak bir anlaşmazlık, pürüz ve zıtlık çıkmazdı. Genelde benim sözlerim ona, onun sözleri de bana çok mâkul ve mantıklı gelirdi. Zaten çocukluğumdan beri onun yanında büyüdüğüm için aramızda hiçbir yabancılık kalmamış, huy ve karakterce de ona epeyce benzemiştim. Daha önce hiç fikir alışverişinde bulunmadığımız konularda bile onunla kolayca anlaşırır, aynı şekilde düşünür ve davranırdık. Benim hocamlaşmaktan, huy ve karakterce ona benzemekten hiç bir zaman en ufak bir şikâyetim olmamıştır. Keşke ona daha çok benzeyebilsem, ondan daha çok ilim, irfan, fikir, düşünce ve bunlarla beraber de ondan daha çok ahlâk, huy, karakter, eylem ve davranış tarzı alabilseydim, kopyalayabilseydim diye düşündüğüm çok olmuştur.

BABAMLA AYRIŞTIĞIMIZ KONULAR

Öte yandan babamla ilişkilerimiz, hocamla olan ilişkilerimizden çok daha farklıydı. İkimizin de yeterince kendimizi meşgul eden işlerimiz ve meşgalemiz olduğu için, bir araya gelip görüşecek, diyalogda bulunacak pek zaman ve mekân bulamıyorduk. Bir araya geldiğimizde de ben, kendimi babamın yanında hocamın yanında olduğu kadar rahat hissetmiyordum. Bu yüzden de, özellikle tartışmalı konularda fazla görüş alışverişinde bulunamazdık. Yüksek tahsil için Ankara'ya gittikten ve görev de aldıktan sonra görüşme ve sohbet imkânlarımız daha da kısıtlandı. Evimizde telefon yoktu. Mektupla da nâdiren iletişim kurabiliyorduk. İstanbul'a geliş gidişlerimde herhalde en az ve en kısa süreli görüşmelerim yine babamla oluyordu. Böyle yetersiz bir iletişimle, doğal olarak ikimizin de kendimizi tam ve doğru olarak ifade edebilmesi, birbirimize meramımızı yeterince anlatabilmesi mümkün olamıyordu. Ayrıca babam, ataerki bir aile anlayışına sahip olduğu için; her dediğine ve her istediğine kayıtsız, şartsız itaat etmesini isteyen, dediğim dedik havasında olan biriydi. Oğlu olarak benim de lâf ve söz dinleyen, onun ağzından çıkan her şeyi hiç düşünmeden ve sorgulamadan, hiç üsteletmeden, ikiletmeden, aynen kabul edip yerine getirmemi ve onun sözünden hiç çıkmamamı istiyordu. Ben onun ilk oğlu olduğum için, belki bana karşı nasıl davranması, nasıl bir tutum ve davranış sergilemesi gerektiği konusunda da kafası pek netleşmemiş gibi görünüyordu. Ben de her şeye rağmen yine de elimden geldiğince, onun istediği gibi hayırlı bir evlat olma gayreti ve çabası içindeydim. Çünkü nihayetinde birbirimize ters gitmemizin, aykırı davranmamızın kimseye bir hayrı olamazdı. Hocamın da dediği gibi, ne olursa ve nasıl olursa olsun, o benim babamdı.

Anaya babaya itaat, onların sözlerini dikkatle ve can kulağıyla dinlemek, onlara karşı en ufak bir saygısızlıkta bulunmamak, onların gönüllerini hoş etmeye, hoşnutluklarını ve rızalarını kazanmaya çalışmak; buna vesile olabilecek sözler söylemek, tutum ve davranışlarda bulunmak dinimizin bizden önemle istediği evlatlık görevlerindendi. Hocam da, bana sürekli olarak bunu öğütlerdi. Ama insan ne kadar çok istese, arzu etse de her zaman annesi ve babası gibi düşünüp davranamıyordu.

Eğitim, çevre, yetiştirme tarzı, ayrı fizyolojik ve psikolojik özellikler, insanın zaman içinde edindiği kendine has fikir ve düşünceler, değer hükümleri, doğru ve yanlış algısı, davranış kalıpları az veya çok ana ve babasından farklı olabiliyor, onlarınkiyle tamı tamına uyuşmayabiliyordu. Benim de çok küçük yaşlarımdan itibaren Ali Yakup Hocamın da etkisiyle edindiğim kendime has duygularım, düşüncelerim, kabullerim, algıları, sempatilerim, antipatilerim, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış algıları ve anlayışlarım vardı. Babam, bunları pek fazla dikkate almıyor gibi görünüyordu.

Hocamla ilişkilerimiz sadece belli kitapları ve dersleri okumakla sınırlı kalmamıştı. Bazı günler, biz onunla çok uzun saatler birlikte olduğumuz halde, ders yapmaya ve kitap okumaya fırsat bulamazdık. Çünkü dünyanın dört bir yanından gelen giden ziyaretçiler veya araya giren farklı işler ve uğraşlar, günlük ders programlarımızı aksatabiliyordu. Aksaklık gibi görünen bu durumlar, benim eğitimimde bir eksikliğe neden olmaz, tam tersine benim için çok daha farklı ve yararlı başka bir eğitim olurdu. Benim iyi, kötü, doğru, yanlış, güzel çirkin anlayışımın şekillenmesinde bunların da önemli bir yeri vardı.

Her zaman hakkın, doğrunun, iyi ve güzel olanın arayışı içinde olmak; herkesin her söylediğine, her duyduğuma

hemen inanmamak; her şeyi sağlam ölçülerle ölçüp tartmak ve değerlendirmek, benim hocamdan öğrendiğim temel şeylerdendi. Zamanla kendi şahsiyetim, kimlik ve kişiliğim oluşup da tam anlamıyla oturdukça; her konuda kendi inanç, fikir ve düşüncelerim; bunlara bağlı davranışlarım daha da netleşiyordu. Aklıma, fikrime, gönlüme yatmayan bir şeyi bana kim dayatırsa dayatsın, kim zorlarsa zorlasın; yani bunu yapan babam bile olsa bana yaptırabilmesi mümkün olamazdı. Fakat kendisi gibi düşünmediğimi söylemeye kalktığımda babam bundan hiç hoşlanmıyor; benim ufak tefek itirazlarıma, aykırı fikir ve düşüncelerime gereğinden fazla sinirleniyor, bazen neredeyse çileden çıkıveriyordu. Benim için iki yol vardı. Ya onu sinirlendirme, öfkelenendirme, çileden çıkarma pahasına onun hoşuna gitse de, gitmese de kendi doğrularımı, fikir ve düşüncelerimi savunacak, ya da susacaktım. Ben onu fazla üzmemek, kırmamak, gücendirmemek için ikinci yolu, yani susma yolunu tercih ediyordum. Fakat bu tavrım onu gittikçe daha fazla sinirlendirmeye başladı. Bu sefer de beni kendisini doğru dürüst dinlememekle, umursamamakla suçluyordu. Hâlbuki ben onun her sözünü, her zaman can kulağıyla, bütün dikkatimle ve ciddiyetle dinliyordum. Fakat onu kırmaktan, üzmekten, bu yüzden de günaha girmekten korktuğum için; ona yanlış veya ters gelecek, hoşlanmadığı, beğenmediği bir şey söylememeye çalışıyordum. Babam ise onu kızdıracak ve ona ters gelecek şeyler söylememe kızdığı kadar, sessiz kalmama da kızıyor; beni kendisini koyun kaval dinler gibi dinlemekle, yuvarlak laflarla onu geçiştirmeye ve atlatmaya çalışmakla suçluyordu. Ben ise ona yaranmak, onu kandırmak, aldatmak için; kendi samimi fikir ve düşüncelerimi, inanç ve kanaatlerimi kendime saklayarak; bunun yerine yalancılıktan onu memnun edecek ama inanmadığım, doğru bulmadığım sözler söylemeyi

içime sindiremiyordum. Babam, babayı dinlemenin ve ona itaat etmenin; sözünü tutmak, dediğini ve istediğini yapmakla olacağına; dediğini yapmadıktan sonra, öylesine dinlemenin bir anlamının olmayacağına inanıyordu. Aslında ben de onun her dediğini, her istediğini, her arzusunu yerine getirmek, hep onun düşündüğü gibi düşünmek, böylece onu hoşnut ve razı etmek isterdim ama ne kadar istesem ve arzu etsem de her konuda, her işte, yüzde yüz böyle olamıyordu.

BABAMLA UZLAŞMA MECBURİYETİMİZ

Ben her konuda olduğu gibi babamın, evlenme konusundaki fikir ve düşüncelerine de saygı duyuyor, değer veriyor ve dikkatle dinliyordum. Ama ne kadar istesem, arzu etsem de evlilik ve bana uygun gelin adayı konusunda babamla fikirlerimiz ve tercihlerimiz bir noktadan sonra ayrışmıyordu. Fakat yine de bir yerlerde, belli bir noktada, bir şekilde anlaşmamız ve uzlaşmamız, ikimiz açısından da çok gerekli ve zorunluydu. Benim için bir zorunluluktuk; çünkü kalkıp da her hangi bir kıza tâlip olacak olsam; en azından kız istemek için oğlan babası olarak yanımda babamı da götürmem gerekiyordu. Bizim kültürümüzde, anası babası sağ olan birinin, yanında onlar olmadan tek başına veya başka birileriyle kız istemeye gitmesi; kız tarafına kolay anlatılabilecek, izah edilip kabul ettirilebilecek bir şey değildi. Babam için de bir zorunluluktuk; çünkü o da, 'Bana ne? Ben karışmıyorum? Gitsin kiminle isterse onunla evlensin?' gibi bir tavır takınmıyor; bu onun hiç işine gelmiyordu. Çünkü tutar da yanlış bir evlilik yapacak olursam; 'Dağda eşek ölür, zararı eve gelir!' özdeyişi gereği; bunun zararlarının, sakıncalarının, olumsuz sonuçlarının er veya geç kendisini bulacağından endişeleniyordu.

Babam, herkesle çok rahat ve kolay diyalog ve dostluk

kurabilen, çok hoş sohbet ve nüktedan bir insandı. Biraz da bu karakteri ve mesleği gereği, özellikle iş adamı, tüccar, fabrikatör gibi zengin, varlıklı ve kalburüstü insanlardan da çok geniş bir dost, arkadaş ve ahbab çevresi vardı. Babamın tek-lifsiz tekellüfsüz, çok rahat görüşüp konuştuğu bu samimi ve yakın dost çevresinden pek çoğuyla babam vasıtasıyla ben de tanışıp görüşme fırsatı bulmuştum. Dolayısıyla onlar da beni az, çok tanıyorlardı. Özellikle çocukluk yıllarımda bazen ben de babamın peşine takılır, onların sohbet meclislerinde hazır bulunurdum. Ben fazla konuşmaz, konuşulanları dinler, bana bir şey sorulursa da kısa cümlelerle cevap vermeye çalışırdım. İmam Hatip Okulunu bitirdiğim sene girdiğim ilk sınavda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi önemli bir okulu kazanmam; babamın bu arkadaş çevresinin de çok dikkatini çekmiş, onların bana olan ilgi, alaka, sevgi ve sempatileri eskisiyle kıyaslanamayacak ölçüde artmıştı. İstanbul'da bu kadar okul dururken neden ilk sıraya Ankara'daki bir fakülteyi yazdığımı ve kazandığımı babam hiç memnun olmamış hatta bu yüzden aramız da epey açılmıştı. Fakat babamın bu dost ve arkadaş çevresi yanlış düşündüğü konusunda babamı ikna ve teskin etmiş, bana olan öfkelerini ve sinirini yatıştırmışlardı.

Bunlar babama, Mülkiye'nin, Türkiye'nin en saygın, en itibarlı, en önemli, en değerli okullarından biri olduğunu; dolayısıyla burayı kazandığım için bana kızması değil tebrik etmesi, bir baba olarak da memnun olması ve gurur duyması gerektiğini anlatmışlar. Eğer kendilerine düşen bir şey olursa, her türlü yardım ve desteğe de hazır olduklarını söylemişler. Babam da bunların sözlerine çok itibar ettiği için bu konuda artık bana kızmayı ve sitem etmeyi bırakmıştı. Üniversite hayatım boyunca, babamın bu yakın dost ve arkadaş çevresinin bana olan ilgileri hiç azalmadan devam etti.

Babamdan sürekli benim ne yapıp ettiğimi, derslerimin nasıl olduğunu, okulu ne zaman biteceğimi soruyorlarmış. Fakülte bittikten sonra bunların bana olan ilgileri, benimle ilgili babamla sohbetleri daha da artmış, ayrıca oldukça farklı bir nitelik de kazanmıştı. Babamın çok itibar ettiği bu zengin ve varlıklı yakın çevresi; bir yandan onu benim gibi iyi yetişmiş bir evlada sahip olduğu için hararetle tebrik ediyorlar, diğer yandan da özellikle bana iyi bir evlilik yaptırması için çok dikkatli ve daha aktif olması hususunda onu önemle ve sürekli uyarıyorlarmış.

Babamın bu müteber dostları sözlerine; ‘Mülkiye’yi, hem de İktisat ve Maliye bölümünü bitirmiş; boylu, boslu, yakışıklı, huyu, suyu, ahlâkı düzgün bir evlada sahip olduğu için çok şanslı olduğu; böyle büyük, önemli ve hayatî bir şansın, fırsatın ve nimetin her babaya nasip olmayacağı’ girizgâhıyla başlıyorlarmış. Hemen ardından da, tüccar zihniyetiyle; ne kadar büyük olursa olsun değerlendirilmeyen bir fırsatın hiçbir işe yaramayacağını hatırlatıp bu şansın ve fırsatın çok iyi değerlendirmesi gerektiğini ifade ediyorlarmış. Bunun yolunun da; oğluna doğru, dürüst, akıllı ve mantıklı bir evlilik yaptırmaktan geçtiğini söylüyorlar; bu konunun hem kendisi, hem de benim için ne kadar önemli ve ciddi bir iş olduğunu; bir baba olarak sorumluluğunu; elinden gelen her şeyi sonuna kadar yapması gerektiğini vurguluyorlarmış. Onlara göre; kötü, yanlış ve hatalı bir evlilikle bu şansın ve fırsatın kaçırılması; harcanan bunca emeklerin ve beslenen nice umutların da boşa gitmesi anlamına geleceğinden, çok yazık olurmuş. Böyle bir şeye izin ve fırsat vermemesi için babamı şiddetle uymayı, bir dostluk ve arkadaşlık görevi olarak gördüklerini; beni de çok sevdiklerini belirtiyorlar; eğer bu konularda kendilerine düşen bir görev olursa, onu da seve seve yapacaklarını vaat ediyorlarmış.

Bu arada babama hiç ummadığı ve beklemediği yerlerden ilginç gelin adayı teklifleri de gelmeye başlamış. Bazıları hem kendilerinde, hem de çevrelerinde bana uygun, iyi yetişmiş, çok güzel kızlar bulunduğunu belirterek; bu zamanda benim gibi iyi ve güvenilir bir damat bulmanın zorluğundan yakınıyorlarmış. Hele benim ticarete yatkın olmam, amatörce de olsa ticaretle uğraşmam, bazılarının daha da ilgisini çekiyormuş. İçlerinde işi daha da ilerilere götürerek; benim gibi bir damat bulabilse, evlilik öncesi ve sonrasındaki bütün masrafları seve seve üstleneceğini; kızının ve damadının mutluluğu, refah ve saadeti için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını; onları her zaman ve her bakımdan destekleyeceğini; zaten fabrikada ve iş yerlerinde iyi yetişmiş, güvenilir adamlara çok ihtiyaçları olduğunu; gerekiyorsa damadına ayrı iş de kurabileceğini açıkça ifade edenler de çıkıyormuş. En büyük korkularının; mallarının, mülklerinin, servetlerinin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da yanlış ellere geçmesi olduğundan dert yananlar varmış. Bu teklifler ve gelişmeler karşısında babam; artık istese de, istemese de benim evlilik meselemin dışında kalamayacağını, işin içerisine girmek zorunda olduğunu daha iyi anlıyordu.

KARARSIZLIK DÖNEMİM

Evlilik konusunda babamla sürüp giden sonuçsuz tartışmalarımız, ikimizin de hiç hoşuna gitmiyordu. Şartlar bizi, bu konuyu karşılıklı olarak enine boyuna konuşup tartışmaya, birbirimizi ikna etmek için her türlü argümanımızı ortaya koymaya, eteğimizdeki bütün taşları ortaya dökmeye zorluyordu. Babam, zaman zaman bana; eskiden talebe halimle bile evlenmeye kalkmışken, şimdi okulu bitirmemin üzerinden yıllar geçtiği halde bu işi niye bu kadar hafife aldığımı, savsakladığımı, umursamadığımı soruyordu. Arkadaşları-

mın çoğunun evlenip, çoluk çocuğa karıştıklarını, iş gücü sahibi olduklarını hatırlatıyordu. Benim hâlâ doğru dürüst bir iş, güç, eş, meslek sahibi olamayışımı; hatta meslek sınavlarına bile girmeyip orada burada, âvârelik etmemi; hayatımın bu en önemli karar ve eylem noktasında bu kadar yavaş davranmamı garipsediğini; bunun normal olmadığını dile getiriyordu. Doğrusu bu haklı ve yerinde sözlere ve sorulara benim verebileceğim mâkul ve mantıklı cevaplar yoktu. Bu yüzden de ona beklediği ciddi cevapları vermek yerine, basit ve yuvarlak laflarla konuyu geçiştirmeye çalışıyordum:

– Olur baba, olur! İnşâallah onlar da olur! Acelemiz ne? Fazla aceleciliğe gerek yok! Şairin dediği gibi;

Erişir menzîli maksûduna aheste giden!

Tîz reftâr olanın pâyine dâmen dolaşır!

(Hâtemî İbrahim Bey)

Akıllı insanlar, ister dünya işi olsun, ister âhîret işi olsun, çok fazla aceleciliğin ve mübalağanın, aşırı heveskârlığın olumlu sonuç vermediğini; insanın büyük tutkuyla bağlandığı, elde etmek için aşırı derecede kendini parçalarcasına gayret gösterdiği işlerin genelde müyesser olmadığını söylüyorlar. İnsanın doğru bildiği yolda, dosdoğru bir şekilde, fazla aceleciliğe ve telaşa kapılmadan, ne yaptığını, ne ettiğini bilerek, yavaş yavaş ama hiç durmadan ve başka taraflara sapmadan ilerlemesi en iyisi, en sağlıklıdır. Ben de öyle yapmaya çalışıyorum.

– Keşke öyle yapsan oğlum! Ama nerede sende o akıl, o fikir, o düşünce, o anlayış, o davranış? Yaşın otuza yanaşmış; bütün arkadaşların bir yerlere girmişler, meslek sahibi olmuşlar; akıllı, mantıklı, sağlıklı düzgün evlilikler yapmışlar, sen hiç oralı bile değilsin!

– Olsun baba! Allah herkese işini, gücünü, eşini mübarek kılsın! Ama dediğim gibi, benim hiç acelem yok! Ben öyle

okulu bitirir bitirmez hemen resmî bir görev almak; çok çabuk özgürlüğümü kısıtlayacak bir memuriyet boyunduruğu altına girmek istemiyorum. Evet, çoğu arkadaşım kaymakamlık veya müfettişlik sınavlarına girip görev aldılar. Ben de girsem ve kazansam ne olacak? Kimbilir şimdi, ben de onlar gibi taşrada, hangi kervan geçmez, kuş uçmaz bir ilçede olacaktım. Bunun için acele etmeye ne lüzum var? Hele biraz daha zaman geçsin bakalım! Kaymakamlık da, o ilçeler de kaçmıyor. Ben şimdilik biraz dünyayı gezeyim, göreyim, kâinatı dolaşım insanları ve kendimi biraz daha iyi ve yakından tanıyayım; farklı tecrübeler yaşayayım, değişik yerler ve şeyler göreyim, yeni bir şeyler öğreneyim istiyorum. Bakalım daha sonra ne olur? Elbette bu hep böyle sürüp gidecek değil! Bir gün ben de kendime bir yol çizer ve ne yapacağıma karar veririm. Daha kararımı tam olarak verebilmiş değilim. Her şey nasip meselesi baba! Ben elimden geleni yapıyorum; “Görelim Mevla neyeler; neylerse güzel eyler!” Ama şimdilik ben, memuriyeti ve bürokraside görev almayı arzu etmiyorum. O, benim için son seçenek...

– Niçin?

– Ben, bürokrasiyi, memuriyeti pek sevmiyorum. Bu iş, pek bana göre değil! Ben, oldum olası hep akademik kariyer yapmak hevesinde oldum.

– Oğlum, o zaman Ankara’da, Siyasal’da, bürokrat ve memur yetiştiren bir okulda ne işin vardı? Niye oraya gidip de yıllarını harcadın?

– Oldu bir kere baba!

– Oğlum, senin bu maymun iştahlılığının sonu ne olacak, nereye varacak? Sen eskiden ilim yoluna girmek istediğini söylüyordun; o işi başlı bıraktın, devam ettiremedin. Üniversitede Siyasal’a girdin, İktisat ve Maliye okudun; şimdi de memur ve bürokrat olmak istemediğini söylüyorsun.

Ticaretle uğraşmaya kalktın; onu da yarım yamalak, kıyısından köşesinden yapıyorsun! Sen hiçbir baltaya sap olamayacak; oradan oraya savrulup gidecek misin? Ömrünü, gününü böyle boşu boşuna heder mi edeceksin?

– Yok, baba; niye heder edecekmışim!? Evet, benim esas arzum ilim yolunda ilerlemektir ama Siyasal'ı kazanınca onu devam ettiremedim. Siyasal'dan sonra akademik kariyer yapmak istedim; onun için de çok uğraştım ama olmadı. Şimdi ticareti deneme aşamasındayım, bakalım onda ne kadar yol alabileceğim!? Türkiye Almanya arasında ve Almanya'da ufak tefek ticarî faaliyetlerle uğraşıyorum. Almanya'da altımdaki yedi buçuk tonluk bir kamyonla şehir şehir mal pazarlıyorum. Fakat henüz şirketleşme, kurumsallaşma ve sermaye konusu hallolmadı. Az bir sermaye ile ve başkasının şirketi üzerinden bir şeyler yapmak sürdürülebilir bir şey değil. Bu ticarî faaliyetleri geliştirip, bir sene içerisinde arzu ettiğim seviyeye ulaştıramazsam bırakıp, Türkiye'ye döneceğim. Bilmiyorum artık ondan sonra ne yaparım? Belki bürokrasiyi de denerim. Olmazsa, Türkiye'de ticaret hayatına atılırım. Buna daha sonra karar vereceğim. Senin açımdan bakıldığında; ben sürekli daldan dala, işten işe atılıyor gibi görünüyorum ama ben halimden ve yaptıklarımın şikâyetçi değilim. Allah'a çok şükür, ben her yaptığım işten yeni şeyler öğreniyorum; hepsi bana yeni bir şeyler katıyor. Örneğin, bir yıldır uğraştığım ticarî faaliyetlerden pek para kazanamamam da, bol bol bilgi ve tecrübe kazandım. Yani senin zannettiğin gibi ömrümü hiç de boş yere geçirmediğim ve geçirmiyorum. Bu arada Ali Yakup Hocamın da tavsiyesiyle; ben hiçbir zaman ilimden, ilmî faaliyetlerden, bilimsel araştırma ve düşünceden uzak kalmamaya çalışıyorum. Mülkiye tahsili de bana çok şeyler kattı. Hamd olsun, bu arada İslamî faaliyetlerden de geri kalmamaya,

elimden geldiğince Allah'ın dinine ve dâvâsına hizmet etmeye çalışıyorum.

BÜROKRASİDEN UZAK DURMAMIN SEBEBİ

Babam bana neden bürokrasiden uzak durduğumu sordu;

– Memuriyetin, bürokrasinin neyi var; nesini sevmiyorsun?

– Türkiye'deki bürokratik sisteme, memurların, bürokratların hâline, durumuna baktığımda; bir ara bundan uzak durmamın benim için daha iyi olabileceğini düşünmüştüm. Fakat dediğim gibi, hiç belli olmaz; bakarsın Allah önüme bir fırsat çıkarırsa, bürokrasiye girmeyi de deneyebilirim.

Babam, bendeki kararsızlığı ve boş vermişliği gördükçe; Siyasal'daki eğitimimden bir şey öğrenip öğrenemediğim konusunda tereddütler yaşamaya ve beni bu açıdan da sorgulamaya başladı:

– Oğlum, Mülkiye'de ömrünün koskoca dört senesini harcadın! Siyaset, idare, ekonomi, maliye, bürokrasi gibi insan ve toplum hayatını her bakımdan ve her yönden çok yakından ve derinden etkileyen ve ilgilendiren Türkiye'nin en tanınmış okulunu bitirmişsin ama gördüğüm kadarıyla bu da sana fazla bir şey kazandırmamış. Buradan teori ve pratiği ile ne öğrendiğini doğrusu çok merak ediyorum. Bana hiçbir şey öğrenmemişsin gibi geliyor!

– Hiçbir şey öğrenmediğimi de nereden çıkarıyorsun baba?! Eğer bir şey öğrenememiş olsaydım, bana diploma verir, mezun ederler miydi?

– Diplomayı herkes alıyor. Ama maalesef okullar, doğru dürüst adam yetiştirmiyor. Hele bizim okullarımız, kimseye sağlam bir bilgi ve donanım vermediği gibi, iyi bir alt yapı ve formasyon da kazandırmıyor. Biri de sen olmak üzere, ben

bunun pek çok örneklerini gördüm.

– Bu kanaate nereden vardın, baba?

– Nereden olacak oğlum; senin sözlerinden, tutum ve davranışlarından yola çıkarak bu kanaate vardım. Bunlar hiç kimsenin uzak duramayacağı, uzak kalamayacağı herkesi çok yakından ilgilendiren konular. Kur’ân bile baştan sona sosyal, toplumsal, siyasal, ekonomik, hatta bürokratik ilişkilerle dolu... Bunlarla ilgili dikkat çekici, eğitici, öğretici, ibret verici nice olaylar, örnekler anlatılıyor. Sen ise bunlardan hoşlanmadığını, uzak durmak istediğini söylüyorsun. Sokaktaki adam bile bunlardan uzak kalamazken, sen nasıl uzak kalabileceğini düşünebiliyorsun; ben anlayamıyorum!

– Mâşâallah baba! Senin bu konularda bu kadar bilgin, fikrin ve düşüncen olduğundan benim haberim yoktu...

– Niye olmayacakmış? Kur’ân’ı dikkatle okuyan, Kur’ân’ı doğru anlayan, algılayan bir kimsenin bu konularda niye bir fikri ve görüşü olmayacak?

– Çok doğru söylüyorsun. Hepsi tamam da, Kur’ân’da bürokrasiyle ilgili ne var? Şimdi birden bire benim kafamda net bir şey canlanmadı?

– Çok şey var! Bir kere devletin, siyasî ve idari ilişkilerin olduğu her yerde mutlaka bürokrasi de vardır. Devlet her yaptığı işi, memurları ve bürokratları eliyle yapmıyor mu? Bürokrasisi olmayan devlet olur mu? Böyle önemli bir konuya Kur’ân hiç değinmez mi; sessiz ve ilgisiz kalır mı? Örneğin, Kur’ân’da kötü bürokrata örnek olarak, Firavun’un veziri, yani en üst bürokratı olan Hâman’dan, hem de adıyla ve yaptıklarıyla uzun uzadıya bahsedilmiyor mu? Öte yandan Hz. Yusuf’tan da; hem de Firavun düzeninde görev almasına rağmen ailesinin, toplumunun, insanların hayrına ve iyiliğine yaptığı çok özel, güzel işleri, elde ettiği çok üstün başarı-

ları, çok iyi ve örnek bir bürokrat olmasıyla övgüyle söz ediyor. Kur'ân'ın uzunca surelerinden biri onun adını taşıyor.

– Haklısın baba! Sen söyleyince ben de hatırladım...

Babam, beni eleştirmeye devam etti;

– Fakültesini bile okuduğun halde, ben senden bu konularda pek bilimsel ve orijinal görüşler ve fikirler duyamıyorum. Neredeyse hem bürokrasi, hem siyaset ve hem de idare konularında benim senden daha fazla şey bildiğime inanacağım.

– Olabilir baba! Doğrusu ben de senin bu konulardaki bilgilerinden, fikir ve düşüncelerinden yararlanmak isterim. Eğer anlatırsan, üşenmeden dinlerim.

– Oğlum; yeryüzünde sağlam ve iyi işleyen, örnek, âdil, ekonomik, siyasî, sosyal bir nizam ve düzen kurmak da öncelikle Müslümanların boynunun borcudur. Bunu onlardan başkası yapamayacağı gibi, Allah da bu görevi onlara vermiştir. Müslümanların yeryüzündeki birinci ve ilk görevin; her alanda dünyayı cennete çevirecek iyi bir düzen, nizam ve sistem kurmak ve onu en iyi şekilde uygulayıp işletebilmektir. Yoksa şimdi olduğu gibi ortaya çıkacak başıbozukluklardan, problem ve sıkıntılardan hem kendi yakalarını kurtaramazlar, hem de hepsi birden bu olup bitenlerden sorumlu olurlar. Bu öyle iyi, güzel, âdil ve şeffaf bir düzen ve sistem olmalı ki; onda en kötüler bile iyi, doğru ve güzel işler yapmak zorunda kalmalı, onun dışına çıkamamalı, kendi içlerindeki kötülükleri icra edememelidir. Fakat ne yazık ki; Peygamber Efendimizin ardından böyle iyi ve sağlam bir sistem, nizam ve düzen bir türlü kurulamamış; hatta bunun önemi ve gereği bile bir türlü yeterince anlaşılamamış; bu ümmetin başına ne geldiyse de bu sistemsizlik yüzünden gelmiştir. Müslümanlar özellikle iyi ve örnek bir siyasî sistem

kuramadıkları için, daha sahabe döneminde siyasî anlaşmazlıklara düşmüşler; birbirleriyle savaşıp birbirlerinin kanlarını dökmüşler. Bugün de aynı kargaşa ve ihtilaflar devam edip gitmektedir.

İKTİDAR KİMİ BOZAR?

Babam son derece haklıydı. Ben de memnuniyetle bu hakkı teslim ettim;

– Doğru söylüyorsun baba! Gerçekten İslam’da siyasetin, bürokrasinin, yönetimin yeri ve önemi çok büyüktür. Ama iktidar gücünün, karakterleri bozabildiği, insanda güç zehirlenmesine neden olabildiği, insanı yoldan çıkarabileceği çom söyleyiyor. Gücün yozlaşma doğuracağı, mutlak gücün, mutlak yozlaşma anlamına geleceği anlamında; “İktidar bozar; mutlak iktidar mutlaka bozar!” denilmiştir.

– Kim söylemiş bunu?

– Lord Acton (John Dalberg-Acton / 1834-1902) diye biri söylemiş. Niye sordun? Yoksa adamın tespitini ve fikrini beğenmedin mi? Yanlış mı söylemiş?

– Bu söz, bana pek doğru gelmedi! Hatta yanlış tarafı doğru tarafından daha fazla! Bilmiyorum ben bu sözün neresini nasıl düzelteyim? İktidar insanı bozar da, acizlik, düşkünlük, zaaf, güçlülük bozmaz mı? Servet, zenginlik, mal, mülk bozar da fakirlik, yokluk, yoksulluk, mahrumiyet bozmaz mı? Bence daha çok bozar. Ben öbür türlü bozulanları da çok gördüm. Kimin neden, niçin, nasıl bozulacağı adamına göre değişir. Bunlar, doğruluğu çok şüpheli, hatta yanlış olması çok daha muhtemel, ilmi ve ftri gerçeklerle çok da bağdaşmayan genellemelerdir. Kimdi o? Birisi “Bu dâhil, bütün genellemeler yanlıştır; hatta tehlikelidir” demiş ya; bu da öyle bir genellemedir.

- Haa o, genellemeye ilgili genelleme, Friedrich Nietzsche'ye aittir. Adam kendi genellemesinin de doğru olmayabileceğini, bunun da doğru veya yanlış çıkabileceğini belirterek demoloji yapmış. Gerçi sen de haklısın! Tarihçi ve siyasetçi Lord Acton'un gücün insanı yozlaştırdığı iddiası ve genellemesi kendi çağdaşları tarafından bile çok eleştirilmiştir. Ama iktidar gücünün bozucu, yozlaştırıcı etkileri ve özellikleri, insanlarda güç zehirlenmesine neden olabildiği insanlık tarihi boyunca hep tartışılmıştır. Örneğin, Yahudiler; iktidarın Allah'ın peygamberlerini, örneğin Hz. Dâvud'u ve Hz. Süleyman'ı bile bozduğunu; Bâbil'e inen Hârût ve Mârût isimli meleklerle ilgili anlatılanlardan yola çıkılarak da, melekleri bile yoldan çıkardığını iddia etmişlerdir. Öte yandan iktidar ilişkilerinin ve siyasî mücadelelerin sahabeyi bile nasıl bozduğu, ne hâle getirdiği bizim de gözlerimizin önündedir. Siyasî anlaşmazlık ve uyuşmazlık yüzünden yüzbinlerce sahabe arasında kanlı savaşlar meydana gelmedi mi? On binlerce sahabe ve Müslüman, büyük fitne ve fesat içine sürüklenerek, birbirlerinin kanlarını dökmedi mi? Hâlbuki Allah;

“Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın! Biz, haksız yere öldürülenin velisine bir yetki (kıyas isteme yetkisi) tanımışızdır. Artık o da öldürmekte (Allah'ın koyduğu) haddi aşmasın (israf etmesin, aşırı gitmesin!)” (İsra Sûresi, 33);

“Kim bir mü'mini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisâ Sûresi, 93) buyuruyor.

Bütün bunlara rağmen asırlardan beri Müslüman geçenler bile, hem de çok basit sebepler yüzünden, din kardeşinin Allah'ın dokunulmaz kıldığı canına, malına, ırzına

namusuna tasallut edebilmişler, birbirlerinin insafsızca kanlarını dökebilmişlerdir.

Muhammed Hamidullah, Peygamber Efendimiz döneminde yapılan bütün savaşları incelemiş, çok ilginç sonuçlara ulaşmış. Müslümanlara savaş izni ancak hicretten; yani Müslümanlar, Medine’de siyasî bir birlik ve devlet oluşturduktan sonra verilmiştir. Peygamber Efendimizin sağlığında, yani bu son on yıllık dönem içerisinde Medine’den seksen beş askerî birlik çıkarılmıştır. Bu hiç de azımsanmayacak, aksine Peygamber Efendimize “Harp Peygamberi”, “Cihad Peygamberi” unvanını hak ettirecek bir sayıdır. Fakat genelde zannedildiği veya gösterilmeye çalışıldığı gibi, bu savaşlarda sanıldığı kadar çok insan ölmemiştir. Peygamber Efendimizin savaşları, son derece âdil ve insânî savaşlardı. Bunlar öldürmek için değil, diriltmek için; yok etmek için değil var etmek için; yıkmak için değil, yapmak için; ifsat etmek için değil, ıslâh etmek için; bozgunculuk, yıkıcılık, bölücülük yapmak için değil, düzeltmek, birleştirmek, bütünléstirmek, derleyip toparlamak, özgürlüğü, barışı, huzuru ve güveni tesis etmek için yapılan savaşlardı. Gereksiz yere kan dökülmesinden çok çekinilir ve kaçınılırdı. On yıl süren o uzun savaşlar döneminde, savaş meydanlarındaki Müslim veya gayrimüslim toplam can kaybı dört yüzü bile bulmamıştır. Yani İslamiyet ve İslamî barış, huzur ve güven; sadece dört yüz civarında insanın canı pahasına bütün Arap yarımadasına yayılabilmiştir. Kayıpların büyük çoğunluğu da, Müslümanların nispeten zayıf oldukları ilk dönemlerde yaşanmış; Müslümanlar ve İslam orduları sayıca ve savaş gücü olarak büyüyüp güçlendikçe kayıpların sayısı da azalmıştır. Çünkü Müslümanlar güçlendikçe, kayıpları ve ölümleri asgariye indirebilme güçleri, kâbiliyetleri ve yetenekleri daha da artıyordu. Çünkü onlar savaş, cihad; delinin, çılgı-

nın elinden silahı, kılıcı alıp, onun kendine ve başkalarına zarar vermesini engellemek olarak görüyorlardı. Bu da, Müslümanlar ne kadar güçlü ve kuvvetli ise o kadar kolay oluyordu. Özellikle Peygamber Efendimiz, katıldığı bütün savaşlarda insan ve can kayıplarının mümkün olabildiğince asgariye indirilebilmesi için olağanüstü gayret gösteriyordu. Eğer öyle olmasa, Peygamber Efendimiz insan öldürmekten hoşlanan birisi olsaydı, bu sayı olağanüstü boyutlara ulaşabilirdi. Öte yandan miladi 657 yılında, yani Peygamber Efendimizin vefatından sadece 25 yıl sonra vuku bulan ve aralıklarla 110 gün süren bir tek Sıffin Savaşı'nda, aralarında önemli sahabenin de bulunduğu 70 bin Müslümanın kanının akıtıldığı rivayet ediliyor. Üstelik ölenler, kâfir ve müşrik kılıçlarıyla değil yine kendi Müslüman kardeşlerinin kılıçlarıyla can vermişlerdi. İslam dünyasındaki bugünkü ihtilafları, kargaşa ve kaosları, bu fitne ve fesada bağlayanlar az değildir. Yani Müslümanlar, İslam tarihi boyunca, siyasî ilişkileri, iktidar ilişkilerini sağlam ve sağlıklı bir zemine oturtamadıkları, iyi işleyen düzgün ve güzel sistemler kuramadıkları için hiçbir işleri düzgün yürüyememiştir. Osmanlılar bile, iktidarın el değiştirme sürecini âdil ve doğru bir şekilde yürütmeyi başaramayınca Fatih, nizâmı âlem için kardeş katliyle daha büyük felaketlerin önüne geçilebileceğini düşünmüş, Kânunnâme'sine bununla ilgili hüküm koymuştur. Fakat bu da yürümemiş, 1603'te tahta geçen Birinci Ahmed tarafından bu kanun yürürlükten kaldırılarak, kardeşlerden ekber ve erşed (yaşça en büyük ve en olgun) olanın tahta geçirilmesi kuralı benimsenmiştir.

– Evet, söylediklerinde kısmen doğruluk payı var ama epeyce de tashihe muhtaç taraflar da var! Bir kere bana hiç İsrailiy-yattan yani Yahudi hikâyelerinden, masallarından bahsetme! Yahudiler, hiç çekinmeden Allah'ın peygamberle-

rine ve meleklerine iftiralarda, bühtanlarda bulunmuşlardır. Kur'ân ise onların bu gibi iftiralarına cevap vermiş; Allah'ın peygamberlerini ve meleklerini temize çıkarmıştır. Kur'ân'da Hz. Süleyman'ın asla kâfir olmadığı bize açıkça haber veriliyor. Biz, Allah'ın Kitabına mı inanacağız, yoksa Yahudilerin bühtanlarına, iftiralarına ve yalanlarına mı? Lanetlenmiş Yahudilerin daha pek çok iftiraları vardır. Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman, üstün güçlere sahip çok güçlü birer hükümdar-peygamberdiler. Yahudiler, bunları peygamber değil, kral olarak görürler. Kur'an'da anlatılanlardan bizim anladığımız; Dâvûd Aleyhisselâm, Allah tarafından bazı imtihanlara mâruz kalmış, neticede kendisine beşerî zaafı ve muhtemel hatâları bildirilmiş; o da hemen bunlardan tevbe ederek, Allah'a yönelmiştir. Allah da onu bağışlayarak, ebediyete uzanan yoldaki tehlikeleri ona öğretmiş ve onu bize güzel bir kul olarak tanıtmıştır:

“Biz, Dâvûd'a Süleyman'ı bağışladık. O ne güzel, (ne iyi) bir kuldu! Şüphesiz o, Allah'a çok yönelen bir kimse idi.” (Sa'd Sûresi, 30). Allah, özellikle Süleyman Aleyhisselama, Kur'ân'da da belirtildiği üzere başka hiç kimseye nasip olmayacak çok büyük bir siyasî iktidar gücü ve hükümlerlik bahşetmiştir. O, yalnız insanlara değil, cinlere, rüzgârlara ve hayvanlara bile hükmedebiliyordu. İktidar bozsa, hele hele mutlak iktidar mutlaka bozsaydı, önce Hazreti Süleyman'ı bozardı. Peki, başka hiç kimseye verilmemiş olan bu büyük ve mutlak iktidar gücü onu bozdu mu? Hayır, hâşâ bozmadı. Tam tersine o bu gücü dünyanın ıslahı ve imarı için başarıyla kullandı.

İktidarın bozucu etkileri olduğu, güç zehirlemesine, yoldan çıkmalara, zulüm ve haksızlıklara sebep olabileceği iddiaları, olsa olsa ve ancak, kendileri zaten sapık, sapkın, sapıtmaya ve saptırmaya müsait kimseler için doğru olabilir.

Allah'ın has kullarının, gerçek Müslümanların böyle olmadığını Allah bize haber veriyor:

“Onlar (o müminlerdir) ki, eğer kendilerini yeryüzünde iktidar mevkiine getirirsek namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyi, güzel ve meşrû olanı yayarlar, kötülüğü önlerler. Bütün işlerin sonu sırf Allah'a âittir.” (Hac Sûresi, 41). Gördün mü? Demek ki, gerçek mümin, Allah ona güç, kuvvet, iktidar, servet ve zenginlik verdikçe Allah'tan uzaklaşmayan, aksine O'na daha çok yaklaşan kimseymiş.

Bu dünya, bir imtihan dünyasıdır. Allah insanı darlıkla, zorlukla, sıkıntıyla, sefaletle, acizlikle, korkuyla, açlıkla, mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle deneyip sınıdığı gibi, varlıkla, bollukla, zenginlikle, güç ve kuvvetle, iktidarla da dener, sınar, imtihan eder (Bakara Sûresi, 155). Herkes bunlar karşısındaki tutum ve davranışlarıyla ne olduğunu tam olarak ortaya koyar. İktidar, güç, para, pul, mal, mülk, mevki, makam, servet, zenginlik gibi şeyler; kimin ne olduğunu, gerçek durumunu, mahiyetini, hakiki hüviyetini, kimlik ve kişiliğini ortaya koymak için en iyi mihenk taşıdır. Bir adamın ne kadar dindar veya ne kadar sapık olduğu eline mal, mülk, zenginlik ve iktidar geçince daha iyi anlaşılır. Bunlarla ne yapıp ettiğine, bunları nelerde ve nasıl kullandığına, bunlara sahip olduktan sonraki hâlinin, tavrının, durumunun ne olduğuna bakılarak; o kişinin gerçek durumu, iyi ve gerçek bir Müslüman, doğru, dürüst ve iyi bir insan olup olmadığı ortaya çıkar, herkes tarafından da bilinir, tanınır. Onun eskiden çok iyi ve dindar biri görünmesinin iman kuvvetinden, şuurlu bir tercihten mi; yoksa çaresizlikten mi kaynaklandığı ancak o zaman daha net bir biçimde belli olur. Yani kısacası iktidar, güç, para, pul, mal, mülk, servet, zenginlik, mevki ve makam gibi şeyler; kendiliğinden ve mutlaka iyi veya kötü olan şeyler

değildir. Bunlar, iyilerin elinde iyiliğe, kötülerin elinde kötülüğe alet olurlar. Meselâ, iktidar filan kimseyi şu kadar azdırmış, bozmuş, saptırmış denir ama gerçekte onu bozan ve sapıtan şeyler bunlar değildir. Bunlar, olsa olsa ondaki bozukluğu ve sapıklığı ortaya çıkarmıştır. Nitekim sahip oldukları çok büyük imkânlarla, güç, kuvvet ve iktidara rağmen asla bozulmayan, yamulmayan; hatta gönlünde gizli olan iyilikleri de yapabilecek hâle gelip, Allah'ın kendisine verdikleriyle durmadan O'nun rızasını kazanma peşinde koşan Allah'ın has ve güzel kulları da eksik değildir. Evet, iktidar, güç, kudret, kuvvet gibi çoğu insanların zaafı olduğu şeylerle imtihan çok zor olabilir. Mutlak iktidarla imtihan edilmek de elbette daha da zor olacaktır. Hele iktidar, mevki, makam, güç, kuvvet sahibi olanlar, nefislerine, hevâ ve heveslerine zebun, şeytana uymuş; etraflarını da yalaka ve dalkavuk takımı sarmışsa işleri çok daha da zor olacak, sürekli hatalara ve günahlara, zulüm ve haksızlıklara sürüklenmekten yakalarını kurtaramayacaklardır. Ama Allah'ın has kullarının, yine O'nun nusret, yardım ve inayetiyle bu ağır yüklerin ve sınavların altından kalkabileceklerinde şüphe yoktur. Allah'ın kolaylaştırdığı bir iş ne kadar zor olursa olsun, onda hiçbir zorluk kalmaz. Eğer bir adam, eline geçen her imkân ve fırsatı Allah'ın rızasını kazanma yolunda en iyi şekilde değerlendirebiliyor, bunlarla iyilikler yapıyor ve iyilerden olabiliyorsa işte o gerçekten iyidir. Haramlara gitmeye, günah işlemeye imkânı olmayan âciz, zayıf, güçsüz, yoksul, fakir, zavallı bir gariban, hele bir de dindar olmaktan, dindar görünmekten ve kendisini öyle göstermekten başka çaresi yoksa ve o yüzden öyle görünüyorsa; böyle birinin iyiliği ve dindarlığı acaba gerçek bir iyilik ve dindarlık mıdır? Zaten ne kadar istese, arzulasa, içi gitse de başka türlü olamaz ki olsun; başka bir şey yapamaz ki yap-

sın! Kendisine bile hayrı veya zararı olamayacak kadar zavallı birinin kime ne iyiliği ve kötülüğü olabilir? Sevap ve hayır işlemek, iyilik yapmak gibi, günah ve haram işlemek, kötülük yapmak da bir imkân ve fırsat meselesidir. İnsanda istediğini yapabilme gücü, kuvveti, kudreti ve iktidarı olacak ki gerçekte ne olduğu belli olsun. Bir adam, elindeki imkân ve fırsatları, kötü yolda değil de iyi yolda, Allah'ın rızası doğrultusunda kullanıyorsa işte gerçek dindar, hakiki Müslüman odur.

Kur'ân-ı Kerîm'deki, Hârût ve Mârût'un zikredildiği âyetten de; iki melek olan Hârût ve Mârût'un Bâbil'de insanlara çok farklı ilimler ve bilgiler öğrettikleri; öğretirken de bunları asla kötüye kullanmamalarını öğütledikleri; fakat buna rağmen insanların öğrendikleri sihir gibi şeyleri kötüye kullandıkları anlaşılmaktadır. (Bakara Sûresi, 102).

Sahabenin içine yuvarlandığı, ondan sonra da bir daha sonu gelmeyen fitne, fesat ve felaketler gerçekten de içler acıdır. Müslümanlar bu olaylar karşısında şaşkına dönmüşler, ne yapacaklarını, nasıl hareket edeceklerini şaşırılmışlardır. Bazı eski âlimlerimiz, câhil cühelâ tarafından sahabeye dil uzatılmasından endişe ettikleri için; "Bunlar öyle büyük fitnelerdi ki, şükredin eliniz bulaşmadı; bâri diliniz de bulaşmasın!" diyerek bu meseleler üzerinde uluorta konuşulmasını hoş görmemişlerdir. Tabii bu çok acı ve ibret verici olaylardan, Allah'ın yardımıyla benzer tuzaklara bir daha düşmememiz için dersler çıkarmamız da şarttır. Önemli olan; hatalarda ısrarcı olmamak, hata yaptığını idrak eder etmez bundan hemen dönmek, hatasını telafi etmeye çalışmak ve hatalardan ders çıkarabilmektir. Maalesef bizde eksik olan budur. Eskilerin hatalı olup olmadıkları, nerede, nasıl hata yaptıkları doğru dürüst incelenip araştırılmadan; ya tarafgirlikle taraflardan birine sahip çıkılarak aynı gereksiz ve

yersiz kavgalar asırlardan beri daha da büyütülerek sürdürülüyor veya eskilerin hataları görmezden gelinmeye, hatta ma'rifet gibi gösterilmeye çalışılıyor. “Onların hepsi müçte-hitti. Dolayısıyla hatalı da olsalar onlar mazurdurlar” gibi sözlerle bu konuların üstünü örtmeye, bunlar üzerinde düşünülmesinin önünü kesmeye çalışmak bence de bir yarar sağlamaz. Hâlbuki bütün Müslümanlar, sahabiler hata yapabilirler, hatta peygamberlerdede de *zelle* sâdır olabilir. İnsanların hataları; iman zaaflarından, amel noksanlarından, yanlış değerlendirmelerden, yani sayılamayacak kadar çok sebepten kaynaklanabilir. Bizden önceki nesiller, artık geçip gitmişlerdir. Onların yaşadıklarını en başa dönerek yeniden yaşamak da, hatalarını düzeltebilmek de artık mümkün değildir. Ama bu din, onların sayesinde ve onların eliyle bize ulaşmıştır. Dolayısıyla onların bizim üzerimizde çok büyük hakları vardır. Hatalarından dolayı insanları, hele bizden önce gelip geçmiş Müslümanları suçlamak, hakaret etmek, hatta tekfir etmek Müslümana yakışmaz. Bu olayları; şu haklıydı, bu haksızdı diye kaşıyıp bunlardan yeni düşmanlıklar çıkarmanın kimseye bir faydası olmayacağı gibi, bu onların yaptıkları hatalardan daha büyük bir hatadır. Bunun yerine; bu olayların arkasındaki gizli iç ve dış sebepleri, hileleri, hayırsız ve uğursuz fısıltı ve dedikoduları, kulları her türlü kulaktan zehirlenme yol ve yöntemlerini en iyi şekilde keşfetmek; anlayıp, kavrayıp, ortaya koymak esas yapılması gereken şeydir. Ondan sonra da; bu ve benzeri tuzaklardan kurtulup bir daha aynı tuzağa düşmemek için bunlardan ibretler almak; onların yaptıkları hatalardan ve bunların acı sonuçlarından günümüze ve ileriye dönük dersler çıkarmak, ibret almak için de bu olaylar üzerinde akıllıca ve dürüstçe çok derin ve etraflı araştırmalar, incelemeler yapmak şarttır. Bu arada onların da affı için Allah'a dua

etmemiz, aynı hataları tekrarlamamaya, daha doğrusunu ve iyisini yapmaya çalışmamız Müslümana daha çok yakışan bir hareket olduğu gibi, Allah da bize böyle yapmamızı emretmektedir:

“Bunların arkasından gelenler şöyle derler: ‘Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!’” (Haşr Sûresi, 10). Onlar bizden önce yaşadılar; yaptıkları iyi, kötü, doğru, yanlış şeyler ve sonuçları da bize ibret oldu. Onların yerinde biz olsaydık; kim bilir daha ne büyük hatalar, cürümler işlerdik. Çok şükür ki, Allah bizi onlardan sonra getirerek, bizi onlara değil de, onları, yaptıklarını ve sonuçlarını bize ibret nümûneleri kılmış. Bizden sonrakilere yapacağımız hata, kusur, günah ve yanlışlıklarla ve bunların acı sonuçlarıyla ibretlik durumlara düşmemek için bu şansı ve fırsatı iyi kullanmak varken; biz aynı hataların daha da büyüklerini yapmakta ısrar ediyoruz. Onun için de başımız dertten, beladan, musibetten kurtulmuyor. Bugün bile Müslümanlar; dünyanın her tarafında, hem de din adına, cihat ettiklerine inanarak birbirlerinin kanlarını döküyorlar, kellelerini uçuruyorlar. Bütün dünyaya kötü örnek oluyorlar. Müslümanlar; on dört asırdan beri (Peygamberden sonra), yeryüzünde Allah’ın razı olacağı, yerdekileri ve göktekileri memnun, mutlu ve mesut edecek siyasî, ekonomik, toplumsal vb. kâmil sistemler kuramamışlardır. Allah onları; “Onların işleri, aralarında şura (danışma) ile dir.” (Şûrâ Sûresi, 38) diye tanımlıyor, ama gerektiği gibi ne şûra var, ne meşveret var, ne istişare var. Allah onlara adaleti tam anlamıyla sağlamayı, yeryüzünden zulmün, haksızlığın, fitne ve fesadın kökünü kazımayı, emanetleri ehline vermeyi emrediyor; onlar Allah’ın emrinin tamamen tersini yapıyorlar.

– Siyasî güç ve iktidar aslında çok önemli, gerekli, üzerinde de çok durmayı, düşünmeyi gerektiren bir konu... Ama mâşallah baba, sen de bu konularda boş değilsin, sandığımdan daha fazla şeyler biliyorsun. Özellikle İslamî açıdan bunun önemini bu kadar iyi kavrayabilmiş olmana şaşırdığımı söylemeliyim. Ben bu konularda senin bu kadar bilgili olabileceğini ummuyordum!..

– Tabii ki öyle olacak! Bunları bilmek her Müslümanın boynunun borcudur. Eğer Kur’ân’daki ilgili âyetleri, kıssaları sen de biraz daha dikkatle okusaydın, üzerinde düşünseydin; o ayetlerde verilen ve verilmek istenen mesajları doğru dürüst anlayabilmiş olsaydın, benim dediklerime hiç şaşırmazdın. Aslında daha iyisini ve daha doğrusunu senin bana anlatabilmen gerekirdi ama nerede? Sen, kalkmış bu kadar önemli konularda, hâlâ sokaktaki adamların veya kafası karışık câhil cühelânın ağzıyla konuşuyorsun. Bu tür olaylara onların küt bakış açısıyla bakıyorsun; onların karma karışık peşin hükümlerini tekrarlıyorsun. Bu saçmalıklara niye böyle itibar ettiğini anlamıyorum. Sana ne bu galatı meşhur olmuş harcâlem yalan, yanlış görüş ve düşüncelerden? Hem sen ne diye başkalarının gözüyle bakıp, başkalarının kulağıyla dinliyor ve ona göre uzaktan âşık veya düşman oluveriyorsun!

– Bunu da nereden ve nasıl çıkardın baba?

– Nereden ve nasıl olacak; senin anlattıklarından, tutum ve davranışlarından... Gördüğüm kadarıyla sen, başkalarının evliliklerine bakıp evlilikten; servet ve zenginliğin şımarttığı, yolunu, izini şaşırmış kimselere bakıp zenginlikten; kötü bürokratlara ve memurlara bakıp bürokrasiden ve memuriyetten; iktidarın bozduğu siyasilere bakıp siyasetten soğumuşsun. Bu, İslam’ın özüne ve ruhuna son derece aykırı bir şey... Mâkul ve mantıklı düşünebilen normal insanlara

bile yakıştırlamayacak bir iş... Sen, niye kendi gözünle görmüyor, kendi kulağınla dinlemiyor; niye Allah'ın Kitabının ışığında kendi aklınla, fikrinle doğru ve sağlam bir karar verip, uygulamaya çalışmıyorsun? Müslümanlar evlenmesinler de bekâr ve zürriyetsiz mi kalsınlar?! Zengin olmasınlar da başkalarına muhtaç, fakir, yoksul, perişan duruma mı düşsünler? Devlet yönetimine, siyasete, bürokrasiye yaklaşmasınlar, bulaşmasınlar da hep başkaları, kendilerinden olmayanlar, dinsiz imansız, insafsız zalimler tarafından mı, güdülün ve yönetilsinler? Hep başkalarının keyfi, indî, yanlış ve kötü kararlarının, hükümlerinin uygulayıcısı ve mahkûmu mu olsunlar? Daha da önemlisi, Allah bizden bunu mu istiyor; biz bunun için mi bu dünyaya gönderildik? Allah ve Rasûlü bize ne emrediyor, ne tavsiye ediyor, biz ne yapıyoruz? Biz Allah ve Rasûlünün emir ve yasaklarının tersini yapıp duruyoruz. Bir de buna rağmen kurtulabileceğimizi, her şeyin daha iyi olabileceğini zannediyoruz. Bu ne ahmaklık, ne akılsızlıktır Allah aşkına! Hâlbuki Mevlana gibi akli başında büyüklerimiz bile, 'Mührü şeytana verme, mülkü harap edersin!' demiş, konunun önemine dikkatimizi çekmiş ama anlayabilenimiz yok denecek kadar az!

Evet, Kur'ân'da, hadislerde, mu'teber kitaplarda, bunların sebep olduğu fitnelerden, bela ve musibetlerden uzun uzun bahsediliyor ama bunların hangi olaylar bağlamında, hangi sebebe ve hikmete binaen anlatıldığına bakmak lazım! Allah bize Kitabında, bunları en iyi, en yararlı ve verimli şekilde kullanabilen güzel örnekler kadar; bunları kötüye kullanan, hakkını vermeyen kötü örnekleri, onların yaptıklarını ve sonuçta başlarına gelenleri de uzun uzadıya anlatıyor? Niçin? Biz, onların âkîbetlerinden ders alalım, onların yaptıklarını yapmayalım, sonumuz da onlar gibi olmasın diye anlatıyor. Bazıları bunların kötüye kullanılması yüzün-

den meydana gelen zararları, ortaya çıkan fitneleri; bunu yapanların kötülüğüne değil de bunların kötülüğüne ve zararına bağlıyorlar. Bu tür âyetleri, hadisleri, kıssaları bağlamından, maksadından, hikmetinden koparıp, kendi yanlış, hatalı, hatta sapkın fikirlerini desteklemek ve delillendirmek için ciltler dolusu kitaplar yazanlar var. Sapıklık, doğru yoldan çıkmak hep bir türlü, hep bir yönden olmaz. Niceleri doğru yolda olduklarını sandıkları; en iyisini, en doğrusunu, en güzelini, sadece kendilerinin bilip yaptıklarını zan ve iddia ederek yoldan çıkmışlar, azıtlı sapıtılmışlardır. Niceleri sürekli Allah'ın en sağlam ipine, yani Kur'an'a sımsıkı sarıldıklarını söylerler, iki laflarından birinde Kur'an'dan deliller getirirler ama Kur'an'ı doğru dürüst anlayamadıkları veya yanlış anladıkları için, vardıkları sonuçlar, Kur'an'ın özüne ve ruhuna tamamen ters olabilir. Bunlar Allah'ın ipine, yani Kur'an'a yüceliklere çıkmak için değil, kuyunun dibine inmek için sarılmışlardır. Yücelere çıkma amacıyla, arzusunda ve sevdasında olmayanlara, Kur'an'ın âyetlerini maksadına, hikmetine, gayesine uygun olarak değil; kendi heva ve heveslerine, sapıklıklarına, hatalarına, Kur'an'dan delil ve bahane arayıp bulmak için kullananlara Kur'an ne yap-sın? Böyleleri hem kendileri saparlar, hem de başkalarının daha fazla sapıtılmalarına sebep olurlar. Böyle sapıkların, Kur'an'da sözden, laftan başka bir şey görememelerine; okuduklarını da yanlış anlayıp, yorumlamalarına şaşılmaması gerekir. Nurlarla, aydınlıklarla dolu güneşin ışığından, aydınlığından köre ne fayda var? O olsa olsa, güneşin ancak sıcaklığını hissedebilir. Kur'an bir beşer sözü değildir. Onun zâhirî anlamlarını çok açık, net bir biçimde kolayca herkesin hemen anlayabileceği muhkem âyetleri olduğu gibi; ilk bakışta hemen görülüp anlaşılamayan, ancak erbabının, o da ilmi, irfanı ve Allah'ın gönlünü açtığı nispette anlayabileceği

çok derin, güçlü, kuvvetli, kudretli başka manalar yüklü müteşabih âyetleri de vardır. Yani Kur'ân'ın görünen dış yüzünün ardında bir de görünemeyen iç yüzü vardır. İnsan, Kur'ân'ın sadece dış yüzüne bakıp geçmemeli, yüzeysel anlamlarıyla yetinmemeli; esas bu derin anlamlarına ulaşabilmek, bunları daha iyi anlayabilmek ve kavrayabilmek için çaba ve gayret göstermelidir. Kur'ân'ın sûreti nerede, manası nerede? Kur'ân'ın zâhirini, bir anlamda insanın dış yüzüne, sûretine benzetmek mümkündür. İnsanın bile bir dış sûreti, bir de manası vardır. İnsan, sadece ilk bakışta görünen bir kalıptan, cesetten, sûretten, meydana gelen dış yüzünden ibaret değildir. Onun bir de gizli olan, ilk bakışta görünemeyen bir ruhu, canı, hakikati vardır. Şeytan bunu göremediği, Âdem'in sadece topraktan yaratılmış bedenini gördüğü ve onu toprak bir bedenden ibaret maddî bir varlık sandığı için hakikatine erememiştir. Kendi aklınca bir kıyas yaparak; "Ben ondan (Âdem'den) daha hayırlıyım (daha üstünüm). (Çünkü Sen) beni ateşten, onu çamurdan yarat-tın!" (A'râf Sûresi, 12) diyerek onun dininin ve yolunun üstünlüğünü anlayamamıştır. İnsan onun halinden ibret almalı, kendine gelmeli, lanetlenmiş şeytan gibi kör olmalıdır. Neyse biz nereden, nereye geldik. Bunları bırakalım da esas konumuza dönelim!..

EŞTE HANGİ NİTELİKLER ARANMALI?

Ben babamı bu evlilik konusundan ne kadar uzaklaştırmaya çalışsam da, o yine de beni bu konuya dönmeye zorluyordu. Neden, nereden ve nasıl başladığı, nerelere varacağı pek belli olmayan uzun tartışmalarımızı genelde babam başlatıyor, her zaman o benden fazla konuşuyordu. Ben de mümkün merteye onu kırmamaya ve üzmemeye gayret ederek, yine de kendi görüş ve düşüncelerimi açıkça ifade etme-

ye çalışıyordum. Babamın sözleri, gerekçeleri çok sağlam, mâkul ve mantıklı olduğu için ben karşı gerekçe üretmekte epeyce zorlanıyordum. Çoğu konularda anlaşabilsek de, sonuçta aramızdaki anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları, fikir ayrılıklarını tam olarak ortadan kaldıramıyorduk. Fakat ne olursa olsun, yine de daha fazla görüşüp konuşmaktan, kendi dünya görüşümüzün ve hayat felsefemizin temelini oluşturan delillerimizi, gerekçelerimizi açıkça ortaya koyup tartışmaktan başka çaremiz yoktu.

Bir ara, beni evermek için eskiden çok isteksizken, şimdi birden bire neden bu kadar istekli ve arzulu olduğunu sormadan edemedim:

– Baba! Sen, eskiden benim evlenme konum gündeme geldiğinde hiç hoşlanmaz, hatta ortalığı yıkar, birbirine katar dın. Şimdi ne oldu da, ben bu konuyu tehir edip gündemimden çıkarmışken, bu sefer de sen bu kadar aceleci davranıyorsun?

– Ne yani, bu işteki terslik bende mi, yoksa sende mi? O zamanlar sen hâline durumuna bakmadan, daha öğrenci olduğun halde evlenmeye çıkmıştın. Ben müdahale etmesem, neredeyse rast gele biriyle evlenecektin. Fare, deliğe sığamayınca, kuyruğuna bir de teneke bağlayıp girmeye çalışmış. Seninki de o hesaptı. İyi ki de öyle yapmış, ortalığı yıkmış, işi bozmuşum. O zaman evlensen, hem kendi başını, hem benimkini derde sokacaktın. Ama şimdi okulunu bitirmişsin, tam işini, eşini, aşını bulma ve kurma zamanın gelmiş de geçiyor bile... Ama sen, ‘Yok, ben Almanya’da doktora yapacağım? Yok, gezip tozacağım; yok bilmem ne yapacağım!’ gibi saçma sapan, anlamsız, gereksiz hevesler peşinde; orada burada, işsiz, güçsüz, âvâre dolaşıp duruyorsun. Ben de bir baba olarak, duruyorum, duruyorum, duramıyorum. Ne yapayım?

– Vallahi pek de haksız sayılmazsın baba! Belki senin yerinde olsam; ben de aynı şeyi yapardım. Aslında, o zaman evlenmeme engel olduğun için, ben de memnunum; sana ne kadar teşekkür etsem azdır. Ama biliyorsun, o zamanki evlenme konusu benim fikrim değildi. Dedem, illâ evlenmemi istiyordu. Ben de ona karşı fazla direnemedim.

– Gördün mü bak! Haksız mıyımışım? Niye direnemedin? Deden ne kadar ısrar ederse etsin, böyle yanlış ve zamansız bir işe girişmemen gerekirdi. Her işin bir vakti ve zamanı vardır. Ama şimdi durum başka! Senin evlenme zamanın artık geldi de geçiyor bile! O zaman evlenmeye kalkman ne kadar yanlışsa, şimdi bu işi daha fazla geciktirmen de o kadar yanlıştır. Ama sendeki yanlışlıklar silsilesi bitmiyor! Senin durumundaki akıllı bir adamın nasıl bir eş seçmesi, nasıl bir evlilik yapması gerektiğini herkes bilir ama sen bilmiyorsun. Hadi onu bir yana bırakalım; sen iyi bir Müslüman olmaya çalıştığını söylüyorsun ama evlilik konusundaki İslamî anlayıştan da sayısız âyet ve hadislerden de habersiz gibi davranıyorsun. Senin bu konudaki tutum ve davranışlarına bakıyorum; bunların hiç birine uyduramıyorum. Evlenme konusundaki âyet ve hadisleri nasıl böyle ters ve yanlış anlayıp yorumladığımı da anlayamıyorum!

– Öyle şey olur mu, baba! Ben evlenme konusunda da elimden geldiğince Allah'ın emrine ve Rasulünün sünnetine uymaya çalışıyorum.

– Hani nerede? Peygamber Efendimiz, bu konudaki en meşhur hadislerinden birinde ne buyuruyor: “Bir kadınla başlıca dört özelliği için evlenilir. Bunlar zenginlik, güzellik, asalet ve dindarlıktır!” Yani Peygamberimiz, evlenilecek hanımlarda dindarlıktan sonra, zenginlik, asalet ve güzellik gibi niteliklerin ve özelliklerin aranmasının kötü bir şey olmadığını; aslında gayet normal, mâkul ve mantıklı bir şey

olduğunu belirtiyor. Aranabilecek veya aranması gereken vasıfları, sadece bunlarla da sınırlamıyor. Eş adayında aranacak vasıflar, evlenecek kişiye, zamana ve mekâna göre daha da artabilir, değişiklikler gösterebilir. Bu vasıfların, niteliklerin hepsinin teker teker sayılabilmesi mümkün olmayacağından, Peygamber Efendimiz birkaç örnekle yetinmiş. Elbette bu özelliklerden en önemlisi ve en vazgeçilmezi dindarlıktır ki, Peygamberimiz bunu da önemle vurgulamıştır. Ama onun bu vurgulamasından; kadınlarda dindarlığın dışında başka hiçbir özelliğin olamayacağı, aranamayacağı, hatta senin sandığın gibi üstün nitelikli Müslüman kadınlarla katiyyen evlenilmemesi gerektiği gibi bir anlam çıkmaz. Peygamber Efendimiz hiçbir zaman güzel, asil, zengin hanımlarla evlenmeyi yasaklamamıştır. Peygamberimizin, çirkinliği, fakirliği, yoksulluğu, sıradanlığı üstünlük sayıp yücelttiği; sadece sıradan, vasıfsız, özelliksiz, mesleksiz, niteliksiz, meteliksiz hanımlarla evlenmeyi tavsiye ettiği ve emrettiği düşünülebilir mi? Onun güzellik, asalet ve zenginlik gibi nitelikleri; her türlü hüner, erdem, beceri ve ma'rifeti kusur, kabahat, ayıp, günah saydığını iddia etmek de ona çok büyük bir iftira olur.

– Doğru söylüyorsun baba! Ben de seninle aynı fikirdeyim. Ben de evleneceğim kızda, kendimce bazı vasıflar ve nitelikler arıyorum. Ama unutma ki, bunlar da biraz görece li şeylerdir. Örneğin, güzellik ama nasıl bir güzellik? Gerçek güzellik, şekilde, sûrette, yüzde olan güzellik değildir; ahlâkta, sîrette ve özde olan güzelliştir. Her yüzü güzel olanın, mutlaka huyu da güzel olmaz. İnsanlar, güzele ve güzelliğe rağbet ederler ama kötü huyluların; hele dinden imandan uzak ve bunlara düşman kimselerin güzelliğinin, yakışıklılığının, iyi ve mütenasip şekil ve sûret sahibi olmalarının hiçbir önemi ve değeri yoktur. Böyle bir güzellik de, onların

sahipleri de beş para etmezler. Nitekim Rabbimiz de; “(Ey müminler!) İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin! Allah’a ortak koşan bir kadın hoşunuza gitse de, mümin bir cariye Allah’a ortak koşan bir kadından daha hayırlıdır. İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan erkeklerle de evlenmeyin! Allah’a ortak koşan hür bir erkek hoşunuza gitse bile; iman etmiş bir köle, Allah’a ortak koşan bir erkekten daha hayırlıdır. Onlar, sizi, ateşe (cehenneme) çağırırlar; Allah ise sizi, izniyle, cennete ve bağışlanmaya çağırıyor. O, âyetlerini insanlara açıkça anlatıyor ki, öğüt alıp düşünsünler.” (Bakara Sûresi, 221) buyurarak, bize evlenilecek kimsede her şeyden önce sağlam bir iman, itikat ve sâlih amel gibi özellikler aramayı öğütüyor. Güzellik denen şey, bir çıban veya bir diken yarasıyla çirkinleşebilir, sararıp solabilir. Bu dünyada hangi hoş vardır ki nâhoş olmamıştır? Hangi tavan vardır ki, yıkılmamış, yerlere serilmemiştir. İnsanların renkle, şekille, endamla, boy, bosla ölçtükleri dış güzellik ve yüz güzelliği, hiç de peşinde koşulmaya, gönül verilmeye değer bir şey değildir. Yüz güzelliği denen şey, iğreti bir yüz örtüsünden başka bir şey değildir. İnsan, mezarda çürüyüp iskelet hâline geldiğinde, yüzlerin derisi dökülür, altından herkesin kafatası ortaya çıkar. Bütün kafatasları da birbirine benzer, aynı şekli ve rengi alırlar. Artık yüzlerinin o eski beyazlıklarından, siyahlıklarından, kızıl derililiklerinden, sarı derililiklerinden; Hintlilik, Çinlilik, Avrupalılık, Afrikalılık, Türklük ve Araplıklarından eser kalmaz. Önemli ve değerli olan; insanın sûreti, bedeni, cesedi değil, sîreti, ruhu ve manasıdır. Nitekim ruh çıkıp gittiğinde, artık hiç kimse cesede değer ve kıymet vermez. Ruhu bedenini terk etmiş, yani ölmüş insanı, kendi evinde bile bir an olsun tutmak, bekletmek istemezler; bir an önce götürüp mezara, toprağa gömmenin çaresine

bakarlar. Öte yandan insan için, kalıcı renkler, güzellikler veya çirkinlikler de söz konusudur. Akıllı ve imanlı bir Müslümana yakışan en güzel davranış; esas olan, kalıcı, bâkir ve bozulmaz olan güzellikleri ve renkleri aramaktır. O güzellik ve renk ise ilahî güzellik ve ilahî renktir. Allah'a aşkla, ihlâs ve samimiyetle bağlanıp kulluk eden, Allah'ın has kullarındaki iman, ahlâk, ibadet, taat, doğruluk, takvâ ve yakîn gibi renkler; hiçbir zaman silinip gitmeyen, bozulmayan gerçek, ebedî ve bâkî renklere dir. Bunların yüzlerindeki o ebedî nur ve güzellik; bedenler çürüyüp bozulsa, yok olup toprağa karışsa da asla yitip kaybolmayacak, kıyamette bile onları aydınlatacaktır. İnkârın, şüphenin, küfrânî nîmetin, nifakın kötü rengi, çirkinliği, yüz karalığı da âsiler için ebedidir. Bedenleri çürüyüp gitse de o kötü renk, o yüz karalığı onlardan ebediyen silinmeyecek, bâkî kalacak; bunlar kıyamet günü de o karanlığın içinde kalacaklardır. O ebedî güzellikten, nurdan, ışıktan mahrum olan inkârcılar; kıyamet günü diğerlerinin ışığından, nurundan, aydınlığından yararlanmak isteyeceklerdir. Kur'ân bize bunu şöyle haber veriyor:

“Ne olur; bize dönün de, ışığınızdan biz de yararlanalım!”
(Hadîd Sûresi, 13).

İşte güzel ancak o güzeldir, çirkin de o çirkindir. Yüzü güzele kırk günde doyulmuş; ama huyu güzele kırk yılda doyulmazmış. Ben de yüzü güzelden ziyade, özü güzeli, huyu güzeli arıyorum. Bazıları asaleti, soyu, sopu, tanınmış ve büyük bir adamın oğlu veya kızı olmayı önemli bir şey sanarlar. Ama nice büyük adamların oğulları ve kızları yaptıkları kötü işler, işledikleri hatalar ve suçlar yüzünden babalarına, soy soplarına ar olurlar. Bazı insanlar da kalkıp; gelip geçici ve iğreti olan, malla, mülkle, servet ve zenginlikle, iktidar ve güçle gururlanırlar. Hâlbuki dünya malının ve iktidarının da

sebâtı yoktur. İnsan, bu dünyaya çırlıçıplak geldiği gibi, bu dünyadan giderken de hepsini burada bırakıp, yine eli boş çırlıçıplak olarak gidecektir. Ayrıca bu dünyada yaşarken bile bunların devamlılığının bir garantisi yoktur. Bir gecede zengin olanlar da, bir günde servetinin tamamını kaybedenler de çok görülmüştür.

NİTELİKLİ HANIMLARLA KİM EVLENSİN?

– İyi tamam da oğlum; Peygamberimizin kendi hayatı ve sünneti de ortadadır. O, Mekke'nin en asil, en saygın ve en zengin kadınlarından Hz. Hatice ile evlenmedi mi? Dolayısıyla insanın evleneceği hanımda dindarlığının yanında, zenginlik, asalet, güzellik ve daha fazla özellikler ve nitelikler araması ne ayıptır ne de günahdır! Hem çok iyi, çok güzel ve çok üstün özellikleri, vasıfları ve nitelikleri kendinde toplayabilmiş, hem de çok dindar, çok iyi Müslüman kadınlar yok mudur, olamaz mı? Elbette vardır, ben de sana böyle birini ara, bul; sen bulamıyorsan hep beraber arayıp bulalım, diyorum. Böyle üstün nitelikli hanımlarla Müslümanlar evlenmeyecek de kim evlenecek? Bunlar bekâr mı kalacak, yoksa bunlar dinsiz, imansız, kötü adamlarla mı evlenmek zorunda kalacaklar? Aksine esas böyle hanımlar Müslüman erkeklerin de öncelikle evlenmelerine en layık olan hanımlardır. Peygamber Efendimiz asla gereksiz bir şeyi tavsiye de etmez, murat da etmez. Doğru sözlü Peygamberimizin sözünde de hiçbir yanlışlık olmaz. Yanlışlık ve sakatlık; Peygamberimizin ne demek istediğini, gerçek amacının ve muradının ne olduğunu doğru dürüst anlamayanlardadır. İnsanın eşinin zengin olmasında veya kişinin eşi aracılığıyla zengin olmasında hiç bir kötülük ve yanlışlık yoktur. Allah, Kur'ân'da da bunun iyi bir şey olduğuna işaret ediyor:

“Erkek olsun kadın olsun, çaba gösteren hiç kimsenin çabasını boşa çıkarmayacağım. Sizler birbirinizi tamamlayan parçalarsınız.” (Âl-i İmrân, 195);

“İnanan erkekler ve inanan kadınlar birbirlerinin dostu, koruyucusudurlar.” (Tevbe Sûresi, 71).

Daha buna benzer pek çok ayetler de var. Yani evleneceğin kadın; sendeki bir eksiği tamamlasa, senin tamamlayıcı bir parçan olsa; başına bela, dert ve sıkıntı olmak yerine, sende bunları giderse; sana yük olacağı yerde, üzerindeki bazı yükleri alsa, kaldırsa veya hafifletse fena mı olur? İkiniz bir araya geldiğinizde olduğunuzdan daha fazla olabilirsiniz; maddî ve manevî bakımdan birbirinizi eksilten, noksanlaştıran insanlar değil, birbirinizin eksikliklerini tamamlayabilen, birbirinize bir şeyler katabilen, çoğaltan, artıran, katkı ve destek sağlayabilen, birbirinizi güçlendirebilen, geliştirebilen, kalkındırabilen, yüceltip yükseltebilen insanlar olmanız bunda ne kötülük var? İslamî kaynaklarda Müslümanın evi, aile yuvası ‘hısn’ yani ‘kale’ diye isimlendirilmiştir. Yani aile yuvası, Müslüman kadın ve erkeğin elbirliğiyle ve gönül birliğiyle ortaklaşa kurdukları; onların ayaklarını doğru yoldan kaydırabilecek, dünyalarını ve âhiretlerini ziyan çekmelerine sebep olabilecek her türlü iç ve dış tehlike ve saldırılara berberce karşı koyacakları; gerektiğinde her ikisinin birlikte savaş verecekleri bir kaleye benzetilmiştir. Bu kalenin kuruluşunda, korunmasında ve devamında en büyük ve en hayati görevler de kadına düşmektedir. Ecdâdımız da: “Dişi kuş yapar yuvayı; içini, dışını sıvayı sıvayı!” ve “Kale içten fethedilir” gibi atasözleriyle aile yuvasının ve kalesinin gerçek kurucusunun da, koruyucusunun da, bekçisinin de kadın olduğuna dikkat çekmişlerdir. Dolayısıyla ben; senin ruhen ve fikren de anlaşip kaynaşabileceğin nitelikli Müslüman bir kızla Allah’ın hudutlarını beraberce koruyabileceğiniz, kale

gibi sağlam bir aile yuvası kurmanı istiyorum. Tabii mümkünse ruh ikizin olabilecek kadar benzeşebileceğin birisini arayıp bulmana da bir diyeceğim yok. Ama bunca yıllık eğitime rağmen; böylesini illâ fakir, yoksul, niteliksiz, vasıfsız, özelliksiz, çirkinler arasında aramaya kalkmana, bu kadar saf ve aptal olmana şaşıyor, bir mana veremiyorum! Hâlbuki bu dünyada mutlu olabilmenin yolu; eşini, işini, aşını iyi seçmekten geçer. Bunlar sana altın tepside sunuluyor ama sen hiç o taraflı bile olmuyorsun. Allah, zenginliği, servet sahibi, mal, mülk, mevki makam sahibi olmayı; böyle hanımlarla evlenmeyi asla yasaklamıyor. Allah'ın yasakladığı; sadece, bunları amaç edinmek, bunlara kul köle olmaktır. Gerçek Müslüman, bunlara mahkûm değil, hâkim; kul değil efendi; bunları amaç değil, Allah'ın rızasını kazanma aracı olarak görebilen ve kullanabilen kimsedir. Sen de olabiliyorsan böyle ve bunlardan ol!

– İyi de baba, mesela Hz. Süleyman sahip olduğu güce, iktidara, zenginliğe zengin hanımla evlenerek mi ulaştı?

– Hayır, ona büyük ölçüde babasından miras kalmıştı. Ayrıca Allah ona babasına bile vermediği büyük bir güç, kudret, hükümlanlık da vermişti. Nitekim Allah, Kur'ân'da buna işaret ediyor ve bunun şükürünün bilinmesi gereken büyük bir nimet olduğunu vurguluyor:

“Cinler, Süleyman için (kaleler, mescidler, köşkler, saraylar gibi) yüksek binalar, (anıtlar, heykeller gibi) timsaller, havuz gibi çanaklar ve sabit kazanlardan ne dilerse (ne isterse) yaparlardı. Çalışın ey Davud ailesi! Şükredin! Kullarımdan şükredenler pek azdır!” (Sebe Sûresi, 13).

Mirası haram değil, helal kılan Allah; ayrıca kullarına türlü yollarla, sonsuz ve sınırsız şekilde lütuflarda, keremlerde ve ihsanlarda da bulunmaktadır. Evlilik de bunlardan

biridir. Nitekim Allah, âlemlere rahmet olsun diye gönderdiği, en sevgili kulu Peygamber Efendimizi eşi Hatice vasıtasıyla zengin kılmıştır: “Seni fakir bulup, zengin etmedi mi?” (Duhâ Sûresi, 8). Üstelik Allah, bunu Peygamberimize hep hatırlaması, unutmaması, anması ve şükürünü bilmesi gereken nimetlerinden biri olarak hatırlatıyor. Peygamber Efendimiz, kendisinden yaşça da büyük olmasına rağmen, ilk hanımı Hz. Hatice'yi çok sevmiş, ondaki sabır, anlayış, teslimiyet ve fedâkârlıkları ömrü boyunca hep anıp durmuştur. Hatta Hz. Aişe'nin, kendisi evlenmeden vefat etmiş olmasına rağmen, Peygamberimizin eşleri arasında, Hatice kadar kimseyi kıskanmadığı rivayet edilir. Demek ki, bir adamın miras yoluyla veya iyi bir evlilik yaparak zengin olmasının, helal ve meşrû olmak şartıyla türlü yollardan güç, kuvvet, iktidar, servet, zenginlik sahibi olmasının dinimizde de hiçbir sakıncası yoktur. Bu ne ayıp, ne haram, ne de günahdır! Böylesi bence Allah'ın kitabına da, Peygamberin sünnetine de en uygun olanıdır. Kadın dediğin erkeğinin eşi, evinin güneşi olmalıdır. “Kızı alan sadece göz ile bakmasın; kulak ile işitsin!”; “Kalbinde fesat olmayanın, efâli de sâlih olur!” demişlerdir. Göz ile baktığında sadece yüz güzelliğini görebilirsin; ama ahlâkını, huyunu, suyunu, kişilik ve karakterini ancak başkalarından sorup soruşturarak, yani kulağınla duyarak öğrenebilirsin. Bu dünyada yüz güzelliğiyle beraber, nice iffetli ve namuslu; zenginliğiyle beraber de nice cömert Müslüman hanımlar da var! Sen de arayacaksan, böylelerini ara!

– Haklısın, baba! Benim bunlara hiçbir itirazım yok. Ben de bu konularda seninle aynı kanaatteyim. Ben de öyle birisini arıyorum ama bulamıyorum. Keşke Allah, benim karşıma da Hz. Hatice gibi kendi ayakları üzerinde durabilen, olağanüstü bir hanım çıkarsa, onu bana eş olarak yazsa, inan

ben senden daha çok sevinir, mutlu olurum. Her şey, özellikle de evlilik, bir nasip meselesidir! İnsan, ne isterse yalnızca Allah'tan istemeli, O'dan beklemelidir! Ben de öyle yapmaya çalışıyorum. Sen de biliyorsun ki, kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi kararını kendi verebilen bazı hanımlara da tâlip olduk; ama ufak tefek sorunlar ve pürüzler yüzünden bu teşebbüslerimiz hep yarım kaldı. Ne yapalım? "Allah bize kâfidir; o ne güzel vekildir!" (Âl-i İmrân Sûresi, 173) demekten başka elden bir şey gelmiyor! Her namazda "(Ey Allah'ım!) Yalnızca Sana ibadet eder; yalnız Senden yardım dileriz!" (Fatiha Sûresi, 5) demiyor muyuz? Peygamberimiz de; hep Allah'ın ona ne verirse kendi katından, kendi fazl u kereminden ihsan eylesini, rahmetini ve bereketini üzerine bol bol akıtmasını ve indirmesini ve onu Allah'ın kaza ve kaderine rıza gösterenlerden kılmasını niyaz ederdi. Allah bana da yeter! O ne güzel vekildir! Kimse kimseye Allah'ın dilemediği, bir iyilikte de bulunamaz, kötülükte de!.. O'nun verdiği engel olabilecek ve O'nun vermediğini de verebilecek hiç kimse yoktur! "Mülkün sahibi olan Allah'tır. O, mülkü dilediğine verir; dilediğinden de çeker alır. Dilediğini aziz, dilediğini zelil; dilediğini zengin, dilediğini fakir kılar. Bütün hayırlar iyilikler O'nun elindedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Âl-i İmrân Sûresi, 26). Arzu etmediğim birine düşersem, ne yapayım; o da kaderimmiş der çekerim! Öbür türlü daha çok mutsuz ve huzursuz olur, daha çok pişmanlık duyarım. Ben yine de kendi halimize, durumumuza bakıp ona göre bir gelin adayı arasak daha iyi ederiz diye düşünüyorum.

– Oğlum, sen eş seçiminde bence hiç de akıllı, mâkul ve mantıklı davranmıyorsun. Kalkıp zengin bir eş yerine fakir bir eş; eğitilmiş bir eş yerine eğitimsiz bir eş; asil ve soylu bir eş yerine sıradan bir eş; güzel bir eş yerine çirkin bir eş; yani

vasıflı, nitelikli, özellikli bir eş yerine sıradan, niteliksiz, meteliksiz, bayağı bir eş arıyorsun. Ben bunu biraz senin gençliğine, tecrübesizliğine, dünyadan habersizliğine ama daha çok da senin aptallığına, ahmaklığına bağlıyorum. Bu yüzden de bu duruma sinirlenmeden, öfkelenmeden edemiyorum. Atalarımız, “Evinde karın iyi ve güzelse, geçimin de yerindeyse ne işin var düğün evinde, bayram yerinde; gir oyna çık oyna! Evinde karın kötü ve çirkinse, geçimin de bozuksa ne işin var ölü evinde; gir ağla çık ağla!” demişler. Görmüyor musun; zayıf hayvanlar genelde inatçı, aç insanlar da kavgacı olurlar. Sen atalarımızın; “Aç aç ile yatınca arada dilenci doğar”; “Zengin arabasını dağdan aşırır; züğürt düz ovada yolunu şaşırır!”; “Zenginlik adama güzel yürümesini, züğürtlük dövüşmesini öğretir!”; “Para insana akıl, elbise yürüyüş öğretir!”; “Ufak yer, yiğidi alçak gösterir!”; “Varsa pulun herkes kulun; yoksa pulun, dardır yolun!”; “Adamı adam eden para; parasız adamın yüzü kara!” gibi atasözlerini de mi duymadın? Bunlar durup dururken uydurulmuş saf-satalar değil; binbir tecrübeden süzülerek söylenmiş hikmetlerdir. Hele günümüz dünyasında itibar, zenginle güzelerdir. Oğlum; bu dünya artık ar dünyası değil, kâr dünyası olmuştur. Bugün malı, mülkü, mevkii, makamı olmayanın dostu da yoktur. Bunlar varsa, herkes etrafında pervane olur; yoksa yanında, yörende kimse kalmaz. Evlenmek demek, ev kurmak demektir. Ev de, çalı çırpıyla kurulmaz. İyi dirliğe çok harç gerekir. Ne kadar harcın, paran, pulun varsa o kadar iyi ve sağlam bir ev kurarsın. “Evi ev eden avrat; yurdu şen eden devlettir.” Kadın vardır ev yapar, kadın vardır ev yıkar. Sen niye ev yapanları değil de illa ev yıkanları arıyorsun? Hanımın iyisini, asilini almak zordur ama saklaması kolaydır. Bırak şu niteliksiz, meteliksiz, kenarda köşede kalmış kızları! “Kenarın dilberi nâzik olsa da nâzenin olmaz!”;

“Değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan olur”; “Yokluk, taştan katıdır” demişler. Sende yok, onda yok bu işin sonu ne olacak, nereye varacak? Hiçi hiçle çarpsan, toplasan, yine hiç çıkar. Mutlu, mesut, bahtiyar olmak istiyorsan evlenmeden önce iki gözünü dört açacak, evlendikten sonra da iki gözünden birini kapayacaksın. Baştan gözünü açmazsan, sen de niceleri gibi iş işten geçtikten sonra tedbirde kusur ettiğini unutup, takdire bahane bulan aptallar kervanına katılırsın! Allah çam isteyene çam, mum isteyene mum verir. Bilesin ki, yoksulluk kapıdan girince, aşk da sevda da bacadan kaçıp gider.

– Baba sen bana çok iyi, çok güzel öğütlerde, tavsiyelerde bulunuyorsun ama kendin bunları yapabildin mi?

– Tabii ki yapamadım oğlum; yapamazdım da! Çünkü senin sahip olduğun imkânların hiç birisine ben sahip değildim. Senin ayağına gelen bu büyük fırsatların hiçbiri benim önüme çıkmamıştı. Benim yapamadıklarımı, yapamayacaklarımı senin kolaylıkla yapabilmen mümkün olduğu için; kendi yaşadığım tecrübelerle de dayanarak, sana akıl vermeye, yol göstermeye çalışıyorum. Fakat sen, ayağına gelen bütün fırsatları tepiyor, elinin tersiyle itiyorsun. Ben Karadeniz’in bir dağ köyünde doğup, büyüdüm. İlkokulu, ortaokulu bile dışarıdan bitirebildim. Babam da aklımı çeldi, beni illâ köyden evlenmeye zorladı. Çünkü ona orada tarlada, çayırda, bağda, bahçede çalışacak iş gücü lazımdı. İnsan, hele senin durumumda biri, evlenirken çok dikkatli, mâkul ve mantıklı olmalı; her şeyin önünü sonunu çok iyi hesap etmeli; aptallıktan ve hayalcilikten uzak durmalı; aklını başına alıp dinine, dünyasına hayrı ve faydası olacak düzgün bir evlilik yapmalıdır. Görmüyor musun, niceleri bu olayı toplumda nasıl da sınıf atlamak için bir fırsat ve imkân olarak görüyorlar ve en iyi şekilde değerlendiriyorlar. Bilesin ki,

devlet her zaman insana böyle kendi ayağıyla gelmez! Yiğit bin yaşar, fırsat bir düşer! Murat insandan, takdir Allah'tandır. Felek her adama, her zaman, böyle yar olmaz! Bugün sana feleğin yar olduğu gündür. Bu tren bu istasyona hayatta bir defa uğrar, bir daha uğramaz! Bugün bindin bindin; binmezsen, bir daha ömür boyu beklesen, boşa beklersin! Senin önünde hayatının fırsatı var. Bu fırsatı iyi değerlendirebilirsen ne âlâ! Yok, eğer kaçırarak olursan; sonra çok yanar, pişman olursun. "Nasihat tutmayanı musibet tutar; kendi düşen ağlamaz" demişler. Sana o kadar konuşuyorum, yine de meramımı anlatamıyorum. Ben sana kar yağacak, şimdiden tedbirini al diyorum; sen ise yağsın, ben titremeye hazırım, diyorsun. Artık kendin bilirsin!

– Ne yani baba; bana birilerinin önerdiği bir kızı, kim olduğunu, ne olduğunu doğru dürüst anlayıp bilmeden gözü kapalı hemen eş olarak kabul mü edeyim? Tabii ki, onlar beni araştırarak, ben de onları araştıracağım. Benim yapmaya çalıştığım da bu. Yapabildiğim kadarıyla bana hayat arkadaşı olabilecek alternatiflerin, karşıma çıkan seçeneklerin iyi bir şey mi, kötü bir şey mi; hayır mı şer mi; zehir mi, yoksa âbihayat mı olduğunu anlamaya çalışıyorum. Mâlum, zehri de insana genel olarak altın kâsede sunarlar...

– Ah keşke sen, söylediğin kadar akıllı, tedbirli, dikkatli bir adam olsan, ben hiç dert etmezdim! 'Git, kimi istiyorsan onu al!' derdim. Ben sana, 'Hiç araştırmadan, soruşturmadan, bakmadan, etmeden, gözü kapalı git filanın kızını al!' mı diyorum? Sana diyorum ki, evlenmek bir kerelik bir iştir. Onun için, en başından akıllı ve mantıklı ol; seç beğen en iyisini al, diyorum. Ben, kendimce sana; sıra sıra dizilmiş âbi hayatla dolu altın kâseleri gösteriyorum. Sen ise, 'Bunların içinde zehir olabilir!' gibi anlamsız ve boş vehimlere, şüphelere kapılıyorsun. Elini uzatıp bunları almadığın gibi, içinde-

kileri de doğru dürüst test etmiyi bilmiyorsun. Birileri bir gün sana, zehri âbı hayat diye yuttururlarsa o zaman gününü görürsün! Bu kafayla sen, en berbat zehri, hem de öyle mücevherli altın kâselerden değil; dışı yaldızlı, parıltılı en değersiz kaplardan içersin de farkına bile varamazsın. Ben, baban olarak, sana elimden geldiğince nasihat etmeye çalışıyorum. Her gördüğün sahte ışıltıya, parıltıya aldanma, kanma! Her ışıldayan, parıldayan şey altın olmaz. Davulun sesi uzaktan hoş gelir ama her şey, uzaktan görüldüğü gibi değildir. Derilerinin dış rengi çok güzel, çok göz alıcı öyle zehirli yılanlar vardır ki; onları biraz uzaktan kıvrılmış yataarken görenler, çok değerli mücevherlerden yapılmış gerdanlık sanarlar. Ancak ellerini uzatıp alıverdiklerinde gerçek mahiyetlerini anlarlar ama iş işten geçmiş olur. Onun için sen de gözünü önceden iyi bir oğuştur, tekrar tekrar dikkatle bak ki yanılmayasın! Akıllı adam; insanın da, kitabın da dışına aldanmaz, içine bakar. İyi de kötü de zor zamanda, geğit başında belli olur. “Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içindedir.” Karlar eriyip, pislik ayaza çıkınca, neyin ne olduğu ancak o zaman belli olur. “Karaman’ın koyunu, sonra çıkar oyunu” demişler. Aptalca düşüncelerden, sarhoşluklardan, boş ve ham hayallerden, iş işten geçtikten sonra ayılmak hiçbir işe yaramaz. Zarfa değil mazrufa; değirmenin ününe değil, ununa bakmak lazımdır! Nicelerinin içi ile dışı; “Dışarıdan baktım bir yeşil türbe; içine girdim estâğfirullah tövbe!” dedirtecek kadar farklıdır. Ben iyi bir cemiyet adamı sayılıyım. İçinde yaşadığım toplumu da sürekli gözlemleme ve tanımaya çalışsan biriyim. Hiç kimse benim sana öğüt verdiğim gibi öğüt vermez. Bir adam, her kötülüğü yapabilecek, her haramı işleyebilecek imkânlarla ve fırsatlara sahip olduğu halde; sırf Allah’ın rızasını gözeterek bunlardan yüz çevirip, iyilik peşinde koşabiliyorsa, işte gerçek Müslüman

odur. Sen de arayacaksın böylelerini ara. İnan ki daha az yanılırsın!

– Kusura bakma ama baba; senin bana methettiklerinin, tavsiye ettiklerinin hiç biri, bana o büyük sınavlardan başarıyla çıkmış kimseler gibi görünmüyor. Ben kızlarını tanımıyorum. Ama kendilerini, oğullarını, damatlarını az çok tanıyorum. Ben onlarda da, onların mallarında, mülklerinde, servetlerinde de, oğullarında ve damatlarında da bir hayır göremiyorum. Onlarla aynı ortamda bitip büyümüş kızlarda ne hayır olacak?

– Oğlum, sen hangi çağda, hangi asırda yaşıyorsun? Hele bu zamanda mükemmel, dört dörtlük adamı nerede bulacaksın? Herkeste hep ayıp arayıp durmak da; insanlarda ayıptan başka bir şey görememek de ayıptır. Onun için ne kusursuz insan, ne de insanlarda kusur ara! Çünkü kusursuz insan zaten yoktur. Ne kadar ararsan ara, bulamazsın. Kimi araştırırsan araştır; mutlaka yamuk, yumuk, eksik, bozuk, yanlış bir tarafını görürsün. İnsanın yarısı ayıptan, yarısı gayiptandır. İnsanlarda kusur arayıp duranların buldukları her kusur, öğrendikleri her ayıp; o ayıplara kusurlara sahip olanlardan çok, onları arayanı çirkinleştirir. Kusursuz adam arayanlar arayıp da bulamadıkları; ayıp, kusur arayıp bulanlar da buldukları için mutsuz olurlar.

– Yok, baba; ben kimsede ayıp, kusur aramıyorum. Elbette herkeste olduğu gibi bende de bir sürü ayıp ve kusur vardır. Ama ne yapayım!? Sen bana bir sürü sorular soruyorsun, ben de kendimce bunlara cevap ve gerekçe yetiştirmeye çalışıyorum.

– Peki, benim dediklerimde bir sürü ayıp, kusur var da; senin meraklısı olduğun o züğürt takımında hiç mi yok? Onların bunlardan daha iyi, daha mükemmel, daha ayıpsız ve kusursuz olduklarını mı düşünüyorsun? Nerede? Sen,

kötülük yapmaya imkân ve fırsat bulamamış insanların kötülöklere uzak kalmalarını onların iyiliklerinden, üstünlüklerinden mi sanıyorsun? Hiç de öyle değil! Bunların ellerindeki imkânlar ve fırsatlar onların eline geçse de, ne hâle geldiklerini ondan sonra bir görsen! Ben şimdiye kadar fakirken çok dindar, iyi biri görünüp de; zenginleştikten sonra gerçek durumunu tam olarak ortaya koyan, azıtıp sapıtan, şeytanların bile yapamayacakları kötülükleri yapmaya başlayan ne sonradan görmeler tanıdım!..

HISİM OLAYIM DERKEN HASİM OLURSUN!

Babamın önerilerinin çoğu, benim aklıma yatsa da gönlüme sinmiyordu. Genelde babamın başlattığı ve başlar başlamaz da tartışmaya dönüşen sohbetlerimizde babam genelde benim evlilik konusundaki düşüncelerimi, tutumlarımı beğenmiyor, kınıyor ve kıyasıya eleştiriyordu:

– Oğlum; sen ne biçim adamsın? Benim bildiğim; aklı başında herkes evliliği, mal, mülk, servet, zenginlik sahibi olmak, hatta mevki ve makam elde etmek, modern tâbiri ile toplumda sınıf atlamak için bir araç ve fırsat olarak kullanır. Kendi eksiklerini, evlendiği eşinin imkânlarıyla tamamlamaya çalışır. Sen ise anlamsız bir şekilde ayağına gelen fırsatları bile tepiyorsun. Evlenmek için yana yakıla illâ malsız, mülksüz, şansız, şöhretsiz, niteliksiz, meteliksiz, tahsilsiz, mesleksiz, sanatsız, çirkin, fakir, yoksul birini arıyorsun.

– Bunları da nereden çıkarıyorsun, baba?

– Nereden olacak; senin sözlerinden, tutum ve davranışlarından, hareketlerinden, yaptıklarından çıkarıyorum! Senin söylediklerinden ve yaptıklarından başka bir mana çıkmaz ki! Bu konuda bana göre senin; dînî, dünyevî, uhrevî, sosyal, siyasî her açıdan; hatta yalnız kendi geleceğin açısın-

dan değil, daha doğmamış çoluk çocuğunun geleceği açısından bile son derece yanlış, sakıncalı, ahmakça, aptalca bir anlayışın anlayışın var! Sen, akıllı ve mantıklı biri olsan; hiç olmazsa bazı bakımlardan seni tamamlayacak, yükünü hafifletecek biriyle evlenmeyi düşünürsün. Böylesi hem daha akıllıca, hem de Müslümanlığın ruhuna da daha uygun bir davranış olurdu. Sen, evliliğe, insana mutlaka yeni yükler yüklemesi gereken bir kurum gözüyle bakıyorsun. Eşinde bulunmayan bazı özellik ve nitelikler sende bulunsa, sende bulunmayan bazı imkân ve vasıflar da evleneceğin kızda bulunsa daha iyi olmaz mı? Böylece birbirinizin eksik taraflarını tamamlar, hem kendiniz, hem çevreniz, hem toplum, hem millet ve memleket, hem de gelecek nesilleriniz açısından daha faydalı ve daha hayırlı bir iş yapmış olurdu.

– Bence de öylesi çok daha iyi olurdu ama öylesini nerede bulacağım?

– Benim sana bulduğum kızların nesi var, onların neyini beğenmiyorsun oğlum? Hepsi güzel, gül gibi tertemiz, zengin, varlıklı, asil ailelerin kızları! Daha başkaları da bulunabilir. Ama sen hiç o taraflı olmuyur, o tarafa dönüp bakmıyorsun bile! Ben seni hiç anlayamıyorum! Zenginlik, güzellik, asalet ne zamandan beri kusur olmuş? Benim sana bulduğum, önerdiğim kızların hepsi; onca mala, mülke, servete, zenginliğe, asalete ve güzelliğe rağmen yine de istikamet sahibi, içlerinde Allah korkusu, din, iman kaygısı olan kızlar. Sana göre tek kusurları itibarlı, saygın, varlıklı ailelerin kızları olmaları... Ben sana illâ zengin diye, git dinsiz, imansız birinin, şımarık bir kızını al demiyorum! Öyleleri, zaten sen istesen de sana kızlarını vermezler. Benim sana önerdiklerim; senin anlayabileceğin, bizim uyum sağlayabileceğimiz, bir yandan da sana destek olabilecek, senin eksikliğini tamamlayabilecek aile kızları... Onlar da kendilerine uygun, dini

bütün, dindar bir damat arıyorlar. Kalıbına kıyafetine, hâline, durumuna, eğitimine, tahsiline bakıp seni de uzaktan öyle biri sanıyorlar.

Geçenlerde kızını sana vermek isteyenlerden biriyle oturdum uzun uzun sohbet ettik. Adamcağız bana epey dert yandı; “Hocam; çok istediğimiz halde, kızlarımızı senin oğlan gibi dindar, istikamet sahibi gençlere veremiyoruz. Şimdi böyle gençleri bulmak hem çok zor, hem de neden bilmem, onlar bizim kızlara talip olmuyorlar. Biz de kızlarımızı ister istemez hiç istemediğimiz, arzu etmediğimiz, dinden, imandan uzak kimselere vermek zorunda kalıyoruz. Şimdi ben, benim büyük damada bakıyorum da; malım mülküm böyle din, iman, İslam, Müslüman düşmanı birine mi kalacak diye içim içimi yiyor!” dedi. Adamcağızın sadece açıktan açığa; “Hoca, uzun etme de hiç olmazsa şu diğer kızımı senin oğlana aliver!” demediği kaldı. Neredeyse onu da diyecekti ama ben hemen acele bir işim çıktığını söyleyerek müsaade isteyip kaçmak zorunda kaldım. Adamcağız anlatırken ben mahcup oldum, ben utandım, anlamazdan geldim.

– Yok baba, olmaz; ben onlarla yapamam! Ben, onların istedikleri, arzu ettikleri, umdukları, bekledikleri gibi bir damat olamam. O ailelerin kızlarının da bana uygun, benim istediğim gibi bir eş olabileceklerini sanmıyorum! Bir kere benim görebildiğim kadarıyla onlarla bizim, dünya görüşlerimiz, hayat tarzlarımız, dünyaya bakışımız, hayattan beklentilerimiz birbirinden çok farklı... Kolay kolay anlaşılıp, uyuşmaz, sonunda hepimiz mutsuz ve bahtsız oluruz. Sen de, bu dost ve arkadaşlarıyla hısım olacağım derken, benim yüzümden hasım olursun! En iyisi sen de bu konularda fazla ısrarcı olma! Elbet bir gün Allah kimi yazdıysa, iyi veya kötü onunla evlenirim.

– Peki, sen böyleleriyle anlaşamayacaksın da kiminle

anlaşacaksın? Bu sendeki kafa, nasıl bir kafa, bu nasıl bir akıl, nasıl mantık, nasıl düşünce ben çözemiyorum!? Ali Yakup Hocam da senin bu sakat düşüncelerine müdahale etmiyor. Aslında o, çok akli başında, çok mâkul düşünen biridir. Gidip kendisiyle bizzat görüşeceğim. Bakalım bu konularda o ne düşünüyor? Aklımı başına toplaman için sana biraz nasihat etmesini, seni uyarmasını rica edeceğim.

– Sen bilirsin baba! Ama adamcağızın zaten işi başından aşkın, bir sürü meşgalesi var. Bir de benim böyle basit ve şahsi bir meselemlerle onu meşgul etmesen iyi olurdu!

BABAMIN BENİ HOCAMLA İKNAYA ÇALIŞMASI

Babamı ne kadar vaz geçirmeye çalışsam da başarılı olmadım... Babam, hocama gidip, benim için nasıl bir gelin adayı düşündüğünü ve gerekçelerini detaylı bir şekilde kendisine anlatmış. Hocam da ona hak vermiş;

– Haklısın azizim! Doğru söylüyorsun. Ama bu konuda acaba Mustafa'ya ne diyecek? Neticede evlenecek olan o! Eğer o da zengin ve varlıklı bir aile kızıyla evlenmek istiyorsa hep beraber öyle birini araştıralım. Benim de yakinen tanıdığım, iyi bildiğim senin istediğin gibi aileler ve onların kızları var. Hatta bazılarında ders de veriyorum. Hep beraber Mustafa'ya uygun olabilecek, anlaşılabilir, uzlaşabilecek, ahlâklı, edepli, temiz, güzel birilerine bakalım.

– Tamam, hocam! Aklın yolu bir! Bakın ne güzel anlaştık. Ben de yıllardır aynı şeyi söylüyor, anlatmaya çalışıyorum. Ama bizim oğlan, böylelerine bakmıyor da illa olmayacak, dünyasını da ahiretini de ona ziyan çektirecek kızlarla evlenmeye kalkıyor... Ne olur siz de şuna öğüt, nasihat verin de aklını başına alsın! Bu çocuk, varlıklı, eğitilmiş, donanımlı, zengin, asil, temiz, iyi yetişmiş bir aile kızıyla evlense her-

kes için daha iyi olmaz mı?

– Evet, bence de iyi olur ama azizim; ben bu konuyu Mustafa'yla daha önce defalarca konuştum. O, bana da zengin, varlıklı aile kızlarıyla evlenmek istemediğini söylüyor. Ben ne yapabilirim?

– Hocam, siz yine de kendisiyle konuşun; ikna etmeye çalışın! Onun akli bir karış havada! Dünya gerçeklerinden haberi yok. Neyin ne olduğunu tam olarak bilemiyor. Ama siz konuşursanız, ikna edebilirsiniz, diye düşünüyorum.

– Peki azizim; bir konuşayım bakayım, ne diyecek?

Babamın isteği üzerine hocam, bir gün konuyu bana da açtı:

– Mustafa oğlum; baban senin zengin bir aile kızıyla evlenmenin daha iyi olacağını söylüyor. Aslında onun söyledikleri de yabana atılabilecek şeyler değil. Bayağı haklı, doğru, inkâr edilemeyecek gerekçeleri de var. Sen ne dersin? Ne yapsak acaba? Babanın bulduklarından birine mi baksak; ya da onun dediği vasıflarda başka bir kız mı araştırsak?

Ben hiç düşünmeden;

– Yok hocam yok! Ben zengin kızıyla yapamam! O iş bana göre değil! deyip kestirip attım. Hocam;

– Niye be azizim! Bu konuda neden bu kadar kararlısın? diye sordu. Ben de kendimce gerekçelerimi anlatmaya çalıştım.

Babamın dediği gibi evlilikler yapmış, benim için münasip gördüğü çevrelerden kız almış pek çok tanıdığım vardı. Zengin ailelere damat olmuş orta halli kimselerin, yaşadıklarına, hallerine, durumlarına, başlarından geçenlere uzaktan baktığımda bile içim acıyordu. Bunların bir iç güveysi veya sığıntı gibi yaşadıkları yeni çevrelerinde; kendilerinin de anne babalarının da hem o yeni hısımlarının, hem başka

insanların, hem de kendi eş ve çocuklarının gözünde hiçbir değerleri, itibarları, saygınlıkları yoktu. Zaman zaman çok acınacak durumlara düşebiliyorlardı. Bu durumun onları ne zor durumlara düşürdüğü; ruhsal açıdan ne kadar hırpaladığı; kimlik ve kişiliklerini nasıl tahrip ettiği kolayca görülebiliyordu. Onların acınacak durumlarına, ben de acımaktan ve üzülmekten kendimi alamıyordum. Belki bu tür evliliklerin hepsi böyle kötü olmayabilir. Ama benim gördüklerim, gözümü korkutmaya yetmiş ve artmıştı. Çünkü ben, çoğunun katlanabildiği şeylere katlanabilecek huy ve karakterde birisi de değildim.

O zamanlar, içimi sızlatan bu tür olaylara bizzat şahit olduğum gibi bazı dost ve arkadaş meclislerinde, beni çok etkileyen, babamın beni sokmak istediği çevrelerden uzak durmaya yönelten sayısız hikâyeler duyuyordum. Nitekim o aralar zengin ve meşhur bir yere damat olmuş, bununla öğünen bir ağabeyimizin başından geçen bir olayı ben dinlemeye bile tahammül edememiştim. Zamanın çok meşhurlarından birinin kızıyla evlenmiş olan ve bunu büyük bir bahtiyarlık olarak gören ve her fırsatta, herkese duyurmaktan da hoşlanan ağabeylerimizden biri; bir gün arkadaşlarıyla beraber büyük söz, sohbet ve gönül adamlarından Fethi Gemuhluoğlu'nu ziyarete gider. Sohbet sırasında Fethi Gemuhluoğlu, gençleri biraz daha yakından tanımak için hepsinden sırayla kendilerini tanıtmalarını ister. Sıra bu gence gelince, o da büyük bir iftiharla;

– Efendim, bendeniz filan kimsenin damadı falanım, diyerek kendini tanıtmaya kalkar. Fakat bu tanıtmaya, üstadın hiç hoşuna gitmez. Büyük bir öfkeyle ona;

– Evladım; ben sana senin kim olduğunu soruyorum, kayınpederinin değil! Ben sana elimi uzatıyorum, sen de bana elini uzat, başka bir uzvunu değil! deyivermiş... Bu

olayı hocama da anlatarak, böyle durumlara düşebilme endişesinin ve tehlikesinin beni de çok korkuttuğunu, gözümü yıldırıldığını söyledim. Benim hassasiyetlerimi, duygu ve düşüncelerimi dinleyen hocam;

– Sen de haklısın azizim! diyerek bana da hak verdi. Konuşmalarımıza kıyısından köşesinden kulak misafiri olan Hacı Annem yine;

– Efendi! Ben sana, bu çocuğu da kendine benzeteceksin, deyip duruyordum; gördün mü bak ne oldu? diye hocama takıldı. Hocam;

– Ne oldu hanım? Ben ne yapayım? Babası gibi ben de bu çocuğa uygun bir zengin kızı bulalım istiyorum ama bak işte kendisi kabul etmiyor.

– Hocam; ben öğrenim hayatım boyunca bile, hiçbir kimseden, hiçbir yerden burs ve yardım alamadım. Hatta herkes alıyor diye devletten öğrenim kredisi alacaktım ama ağırım gitti, kendime yakıştıramadım onu da almadım. Şimdi bir zengin kızıyla evlenecek olsam, benim kendi imkânlarım evleneceğim kıza, alıştığı hayatı yaşatmaya yetmeyecek. Ne yapmam lazım, ister istemez kayınpederimden yardım ve destek beklemek, belki de istemek zorunda kalacağım. Bu da beni büyük bir minnet yükü ve boyunduruğu altına sokacak. Onların benden istedikleri ve bekledikleri gibi ben başkalarının işinde, gücünde, emri ve boyunduğu altına da çalışmam. Kısacası zenginlik ve refah içinde yetişmiş, büyümüş bir hanım alacak olsam; hem kendi dertsiz başıma dert açmış, hem de bir sürü insanı boş yere sıkıntıya sokmuş, mutsuz etmiş olacağım. Böyle bir evlilikten kime, ne hayır gelebilir? Dolayısıyla benim için ve herkes için en iyisinin, benim kendime göre mütevazı bir aile kızıyla evlenmem olduğuna inanıyorum. Bilmiyorum yanlış mı düşünüyorum; hocam?

– Azizim; sen de haklısın! Hanım görüyor musun? Bir de beni suçlayıp duruyorsun. Benim ne kabahatim var? Bu çocuğa bunları ben mi öğrettim, ben mi bellettim?

– Efendi! Belki bunları sen öğretmedin, sen belletmedin ama bu çocuk, bu huyları hep senden kapmış. Bunlar hep senin huyların. Baksana tıpkı sen! Bu huylar ona başka kimden geçecek; tabii ki senden geçmiş! Huy, ahlâk ve karakterin geçici ve bulaşıcı olduğunu söylerlerdi de pek ihtimal vermezdim. Sizin aranızdaki huy ve karakter benzerliğine bakıyorum da artık bu sözün ne kadar doğru bir söz olduğunu kendim de görüyorum...

MÜSLÜMAN ALLAH'TAN NE İSTEMELİ?

Hocamla görüşüp konuştuğunda onu ikna ettiğini düşünen babam; hocam kanalıyla beni ikna edebileceğini de umuyordu. Fakat hocamla benim görüşmemden sonra, hocamın benden tarafa geçtiğini öğrenince epeyce canı sıkıldı. Sözlü saldırılarını ve sataşmalarını yeniden bana yönelterek, alabildiğine eleştirmeye, verip verişirmeye başladı:

– Allah, Allah! Yahu oğlum; nedir bu sendeki zenginlik, güzellik, asalet, nitelik düşmanlığı; fakirlik, züğürtlük, çirkinlik, niteliksizlik merakı? Fakirliğin, züğürtlüğün zenginlikten; hastalığın sağlıktan; bekârlığın evlilikten daha iyi olduğunu kim söylerse söylesin ben ona asla inanmam; sen de inanma! Kur'ân'da bize öğretilen veya Peygamber Efendimizden bize nakledilen çok sayıda dualar var; onlara bir bak! Hiç bunlar arasında Allah'tan fakirlik, acizlik, yoksulluk, zillet, meskenet, perişanlık istendiğine dair bir rivayet veya bir dua var mı? Elbette yok! Allah'ın Kitabında bize öğretilen, duaların en üstünü, en faziletlisi, hatta özeti sayılan şu duayı sen hiç duymadın mı?

“Ey Rabbimiz bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!” (Bakara Sûresi, 201).

Peygamber Efendimizden nakledilen dualarda, onun Allah’tan neler istediği de bellidir ve önümüzde duruyor. Peygamberimiz, her türlü kötü kaza ve belâlardan, rezilliklerden; düşmanın üstünlük ve galebesinden; insanı helâke götürebilecek talihsizliklerden; düşmanı sevindirecek felaketlerden; fenalıklardan, dayanılmaz dertlerden, zillet, meskenet ve perişanlıklardan Allah’a sığınmıyor mu? Ayrıca başkalarına muhtaç durumlara düşmekten; Allah’ın lütfettiği eldeki nimetlerin yok olup gitmesinden; sıhhat ve âfiyetin bozulmasından; doğru yoldan ayrılmaya sebep olacak fakirlikten, tembellikten, acizlikten, cimrilikten, müsriflikten; ihtiyarlayıp elden ayaktan düşmekten; zulmetmekten, zulme uğramaktan; borç batağına sürüklenmekten de Allah’a sığınmıyor. Şunları da Allah’tan istiyor:

“Ey Rabbim! Halde ve gelecekte bildiğim ve bilmediğim bütün iyilikleri Sen’den ister; bildiğim ve bilmediğim bütün kötülüklerden Sana sığınırım! Ya Rabbi! Bildiğimiz ve bilmediğimiz bütün iyilikleri, güzellikleri bize lutfet! Bildiğimiz ve bilmediğimiz bütün kötülüklerden bizi muhafaza et! Bütün işlerimizi düzelt, düzene sok, yoluna koy! Bütün işlerimizin sonunu güzel getir! Dünya ve âhiret dertlerimizi, sorunlarımızı kolaylaştır! Bize bunların altından kalkabilecek güç, kuvvet ver! Bizi hayırlara anahtar kıl! Bizim elimizle insanlara hayırlar, iyilikler, güzellikler ulaştır! Rızkımızı beklemekle bizi imtihan etme!”

Yani bizim Peygamberimiz, Allah’tan acizlik değil, güç, kuvvet, kudret, iktidar; zillet, meskenet, perişanlık değil, izzet, şeref, onur, üstünlük; fakirlik değil zenginlik istiyor. Sıhhat, âfiyet ve güzel ahlâk istiyor. Kendisi bunlardan hiç de mahrum olmadığı halde, yine de istiyor ve daha da fazla-

sını istiyor. Böylece hem bunları ve bunların gerçek sahibini, verenini hatırlamış ve hatırlatmış oluyor; hem bunlar için Allah'a şükretmiş oluyor; hem de bize de bu yönde de örnek oluyor.

– Doğru söylüyorsun baba! Ama Peygamber Efendimiz, sapıtan fakirliğin şerrinden Allah'a sığındığı gibi azdıran zenginliğin şerrinden de Allah'a sığınıyor. Peygamberimiz, azdıran zenginlikten; doymayan nefisten; Allah'tan korkup ürpermeyen, titremeyen kalpten; şeytanın ve nefsin şerlerinden; faydasız ilimden; kabul olunmayan duadan; kötü huydan, küfre girmekten, sapıklığa, bid'at ve dalalete düşmekten de Allah'a sığınıyor. Halis olmayan amelden; her çeşit günahattan; dinimize ve dünyamıza zarar verecek işlerden; Allah'ın ansızın vereceği cezadan ve O'nun gazabını üzerimize çekecek her şeyden de Allah'a sığınıyor. Fakirlikte de zenginlikte de kendisini istikamet, yani doğru yol ve itidâl üzere kılmasını niyaz ediyor.

– Gördün mü, demek ki iyi veya kötü olan; zenginlik, mal, mülk, iktidar gibi şeylerin bizzat kendisi değil; bunlarla insan arasındaki ilişkilerin nasıl kurulduğudur. Bizim dinimiz, bunları elde ederken ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunurken bize belli kriterler, kurallar, şartlar ve sınırlar koymakta, belli sorumluluklar yüklemektedir. Bir Müslüman, nasıl ve hangi yoldan olursa olsun bunlara sahip olmak için bu sınırları çiğneyemez. Helal ve meşrû yollardan bunlara sahip olduktan sonra da, kendisini bunların gerçek sahibi olarak göremez. Bunlar üzerinde keyfinin istediği, dilediği gibi tasarrufta bulunabilme hakkını da kendinde göremez. Müslüman, kendisini malın, mülkün, iktidarın sahibi olarak değil, emanetçisi olarak görmek zorundadır. Allah ne buyuyor: “Onların mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum kalan yoksullar için de bir hak

vardır” (Zâriyât Sûresi, 19). Dolayısıyla Müslüma-nın iktidar ve zenginlik konusu olan şeylerle ilişkisi de asla bir sahiplik ilişkisi şeklinde değil, bir emanetçi ilişkisi biçiminde olmalı; bu görev ve sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir. Yoksa sorumluluktan kurtulamaz.

KENDİ KANATLARIMLA UÇMAK İSTERİM

Babam, benim için bulduğunu söylediği gelin adaylarını; daha doğrusu zengin ve varlıklı kız babalarının servet ve zenginliklerini; bu kızlardan biriyle evlenirsem ne kadar kârlı çıkacağımı ballandıra ballandıra anlatıyordu. Bunların kendisi, hatta dünyadaki milyonlarca insan için hayal bile edilemeyecek çok büyük teklifler, imkânlar ve fırsatlar olduğuna beni de inandırmaya ve iknaya çalışıyordu. Ben de ona bu tekliflere ve fırsatlara neden fazla ilgili ve hevesli olmadığımı, niçin rağbet etmediğimi anlatmaya çalışıyordum.

– Baba; ben, fitrat ve anlayış olarak, onun bunun yardım ve desteğiyle; ona buna dayanarak bir yerlere çıkmaktan, bir şeylere sahip olmaktan hoşlanan biri değilim. Onun bunun iyiliğiyle, lütfu ve keremiyle; ona buna minnet altına girerek yaşamak bana göre bir şey değildir! Ben, ağaçlara, duvarlara dayanarak yükselme çıkmış; devran değişince de dımızlak ortada kalmış kel kabak durumuna düşmek istemiyorum. Uçacaksam başkasının lütuf ve ödünç kanatlarıyla değil; zamanı gelince ve kendi kanatlarımla uçabilmek isterim. Bu dünyada insanın başına her şey gelebilir. İnsan iyi gün de, kötü gün de, darlık da, genişlik de, ferahlık da görebilir; sıkıntı, meşakkat, yokluk da çekebilir. Bunun hiçbir anlamı ve önemi yoktur. Gerçek üstünlükler insana Allah’tan gelir. Halleri değiştiren de O’dur. Gerçekte Hakk’ın yücelttiği, değer ve kıymet verdiği şeylerin bir değeri ve kıymeti vardır. Allah için, O’nun aşkı ve sevgisiyle ekip dikebi-

lenlere; yetiştirip biçebilenlere; derip toplayabilenlere ne mutlu! Bir şekilde bu fânî dünyanın ikbal nöbetine, gelip geçici nimetlerine erdiği için yaratılış amacını unutan; ömrünü gününü bunlarla oyalanarak, gururlanıp, kibirlenerek, başkalarına caka satıp böbürlenerek geçiren kimse; çok büyük bir yanılğı ve aldanma içindedir. Bu hem çok yanlışdır, hem de insana yakışan bir tutum ve davranış değildir. Bunlar insanın nöbetle, belli bir zaman kaydıyla emanetçi olabildiği; en sonunda da şöyle veya böyle elinden çıkacak olan şeylerdir. Hırsız ve hayırsız nefsin, hevâ ve hevesin peşinde koşanlar; ne mallarının ve mülklerinin, ne evlad üyallerinin, ne de mevki ve makamlarının bir faydasını görebilirler. Allah için olmayan, Allah'ın rızasını kazanma yolunda kullanılmayan hiçbir şeyin ve hiçbir işin; sahibine hasret, pişmanlık, vebal, yükümlülük, sorumluluk ve ceza olmaktan başka bir işe yaramayacağını Kur'ân bize öğretiyor.

Ben, para kazanmak, zengin olmak istesem, bunu bir zengin kızıyla evlenerek yapmak istemem. Çarşı, pazar ne güne duruyor. Hem helalinden, hem de kimseye minnet duymadan kendim kazanabilirim. Fakat ben zenginlik peşinde değilim. Allah bana hangi nimeti verecekse kendi lütfundan vermesini, daha çok da bunun benim kendi elimin emeği ve alınımın teri ile olmasını arzu ederim. Nitekim Peygamber Efendimiz de ümmetine, kendi el emeği ve alın teri ile kazandıklarını yemeyi öğütlemiştir. Hatta ne kadar doğru ve sağlam olduğunu tam olarak bilemiyorum ama geçenlerde bir yerde benim fitratıma da çok uygun düşen bir rivayet okudum. Rivayete göre, Hz. Süleyman'a sık sık cennet yemekleri getirilir, o da bunları afiyetle yer, bundan çok büyük bir tat ve lezzet almış. Bir gün Cebrail Aleyhisselâmın da hazır bulunduğu bir sırada, yine cennetten Hz. Süleyman'ın yemek tayını getirmişler. Süleyman Peygamber, bu yemekleri

tam bir iştihâ ile yerken, iki meleğin kendi aralarında konuştuklarını duymuş. Birisi diğerine;

– Süleyman'ı görüyor musun; cennet yemeklerini nasıl da iştah ve arzu ile yiyor?! Sanırsın ki; bunu, kendi emeği ve çabasıyla, zor, zahmet, eziyet ve sıkıntı çekerek, çalışıp çabalarak kazanmış! Allah'ın Peygamberine de böyle hazırcılık, haraç yer gibi çalışıp kazanmadığını yemek, hiç yakışmıyor doğrusu! demiş. Söylenenleri duyan Hz. Süleyman aleyhisselâm, Cebrail'e;

– Bunlar ne diyorlar? diye sormuş. Cebrail;

– Ne dediklerini sen de duyuyorsun! deyince de, Süleyman;

– Yani, insanın kendi el emeğiyle helalinden kazandığı yemeğin; cennet yemeklerinden daha iyi, daha lezzetli, daha hayırlı ve üstün olduğunu mu söylüyorlar? diye sormuş. Cebrail;

– Evet! diye cevap verince de bundan sonra Hz. Süleyman, tevbe ederek, zembil örüp satmaya başlamış. Ömrünün sonuna kadar, kazancını ve geçimini bu işten sağlamış. Babası gibi o da bir gün yiyip, bir gün oruç tutarak, Dâvût orucuna devam etmiş ve yalnız kendi el emeği ile kazandığı lokmalarla iftar etmiş. Bunlar ona cennet yemeklerinden daha lezzetli geliyormuş. Çünkü cennet nimetlerindeki, cennetteki yiyecek ve içeceklerdeki o eşsiz ve benzersiz tat, lezzet ve güzelliklerin esas sebebi; Yüce Allah'ın cenneti ve içindeki nimetleri; ibadet edenlerin ibadeti, zikredenlerin zikri, şükredenlerin şükürü ve sabredenlerin sabrı ile yaratmış olmasındandır. Baba, o yüzden ben de; kendi çalışmamın, kendi emeğimin, kendi çaba ve gayretim sonucunda olmayan bir nimetten tat ve lezzet alamayacağımı, mutluluk duyamayacağımı düşünüyorum.

– Oğlum; sen şu doğruluğu ve sıhhati şüpheli hikâyeleri,

masalları, rivayetleri bırak da dünya gerçeklerine dön! Allah'ın kesin hükümlerini, Allah'ın Kitabını, âyetlerini iyi ve doğru anlamaya bak!

– Ben de elimden geldiğince öyle yapmaya çalışıyorum baba! Müslüman'ın Allah'tan başkasından; şundan, bundan veya başka bir şeyden hiçbir beklentisi olamaz. Müslüman, rızık, zenginlik, mal, mülk, güç, kuvvet, kudret, iktidar, yardım, destek velhasıl her ne isteyecekse sadece Allah'tan istemelidir. “Allah kuluna yeter!” Bizim Allah'tan başka yar ve yardımcımız yoktur! Allah bize, yalnızca kendisine kulluk edip, yalnızca kendisinden yardım isteyip, medet ummamız gerektiğini (Fâtiha Sûresi, 5); dünyayı isteyen de, âhireti isteyen de yalnızca Allah'tan istemesi gerektiğini (Nisâ Sûresi, 134); güldürenin de ağlatanın da, öldürenin de diriltenin de, zengin edenin de yoksul kılanın da Allah olduğunu (Necm Sûresi, 4344, 48); en kârlı ticaretin, dünya karşılığında âhiretin satın alınması olduğunu (Nisâ Sûresi, 74) haber vermiyor mu?

Mülkün gerçek sahibi Allah'tır. Allah, mülkü dilediğine verir, dilediğinden çekip alır. Dilediğini aziz, dilediğini zelil kılar. Dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltır. Her türlü iyilik, güzellik, nimet Allah'tandır, Allah'ın elindedir. O'nun gücü her şeye yeter. Allah, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır; dilediğine hesapsız, sınırsız ve sayısız rızıklar verir (Âl-i İmrân Sûresi, 26-27). Bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de daha pek çok ayetler vardır. Allah Kitabında açıkça; kendisine tam bir iman ve teslimiyetle bağlanan; görev ve sorumluluklarının bilincinde olan; bunları yerine getirme gayret ve çabası içinde olan takvâ sahibi kullarını darlıklardan genişliklere çıkarmayı; zorluklar karşısında onlara mutlaka bir çıkış kapısı açmayı; çıkış yolları ihsan etmeyi; onlara ummadıkları yerlerden rızıklar vermeyi vaat ediyor. Her işini ve her

emrini yerine getirmeye muktedir olan Allah, her şey için bir ölçü, zaman ve kader tayin etmiştir (Talak Sûresi, 23). Allah, Müminlere yardım etmeyi, bir hak olarak kendi üzerine almıştır (Rûm Sûresi, 47). Her zaman üstün gelecek ordu, yalnızca Allah'ın ordusudur. Allah peygamberlerine, onları kesinlikle başarıya ve zafere ulaştırmaya söz vermiştir (Sâffât Sûresi, 171-173). Kendisine tevekkül edene, güvenip, dayanana Allah yeter (Âl-i İmrân Sûresi, 122, 160; Mâide Sûresi, 11; Tevbe Sûresi, 51; İbrahim Sûresi, 11; Teğabün Sûresi, 13).

Öte yandan; Kur'ân'ın bazı ayetlerinden, Allah'ın özellik le kendi has kullarının kendinden başkasına bel bağlamasını; kendinden başkasından yardım ve destek istemesini sevmediğini de anlıyoruz. Örneğin, Yusuf Aleyhisselamın, rüyasını hayra yorduğu bir zindan arkadaşından çok ufak bir yardım ve destek istemesi ve beklemesi yüzünden, Allah tarafından zindan macerasının yıllarca uzatıldığı bazı yorumcular tarafından dile getirilmektedir. Ama Allah, ona yine de lütfuyla ve keremiyle mahpusluğu kolaylaştırmıştı. Gönlüne o mahpusluktan bir dert, üzüntü ve sıkıntı gelmemesi için onu kendisiyle meşgul etmişti. Ona öyle hoş bir huzur, sekinet, ünsiyet, öyle güzel bir sarhoşluk vermişti ki gözünde ve gönlünde ne zindan, ne de karanlık kalmıştı! Çünkü huzur, mutluluk, saadet, sevinç, lezzet; insana dışarıdan gelmez, kendi içinden gelir. Mutluluk zenginlikte, hazinede, define- de, köşkte, sarayda, malda, mülkte, iktidarda, güç, kuvvet, kudret sahibi olmakta değildir. Böyle sanmak ancak ahmakların işidir. Bakarsın Allah, köhne ve izbe bir yerde, karanlık bir köşede Rabbiyle beraber olan bir yoksula çok büyük bir gönül zenginliği, sarhoşluğu ve hatır hoşluğu verir. O kendinden geçmiş halde, herkesi kıskandıracak, hiçbir şeyin veremeyeceği ve hiç kimsenin sahip olamayacağı büyük

sevinçlere, mutluluklara gark olur, neşelerle dolar. Bir başkası da; herkesin imrendiği köşkünde, sarayında, bağında, bahçesinde kendisini son derece mutsuz, bahtsız, talihsiz hisseder. Hiçbir şeyden zevk ve murat alamaz; gönül darlığı, can sıkıntısı içinde durmadan acı çeker, devamlı surat asar. Öte yandan Allah'tan başkasının, özellikle aşağılık kimsele-
rin iyiliği, lütfu ve ihsanı ne kadar çok ve bol olursa olsun; bunlar insandan, verdiğinden çok daha fazlasını alır götürür. Bunlar insanı diriltmez, yaşatmaz, öldürür; artırmaz, eksil-
tir. Ama Allah'ın ihsanı ve nimetleri böyle değildir, ebedidir. Ölüleri dirilten, gerçek ve ebedî hayat bağışlayan Allah; nimet ihsan ettiklerine ebedilik de ihsan eder.

– Eeee bunlarla ne demek istiyorsun? Sen, bu ayetleri nasıl, bu ayetlerden ne anlıyorsun? Allah bunlarla; Müslümanlar arasında yardımlaşmayı, birbirine destek olmayı yasaklıyor mu? Hâşâ! Tam tersine Allah; iyi, güzel ve hayırlı işlerde bize birbirimizle yardımlaşmayı, birbirimize destek olmayı sıkı sıkıya emrediyor. Eğer bunu yapmazsak, bunun çok acı ve çok kötü sonuçları olacağını da açıkça bize haber veriyor;

“Küfre sapanlar bile birbirinin dostları, yardımcıları, destekçileridir. Eğer siz de gerektiği gibi yardımlaşmazsanız, yeryüzünde büyük bir fitne (İslam'ın ve Müslümanların zaafa düşmesi), müthiş bir fesat (küfür hâkimiyeti, kargaşa, karışıklık, başıbozukluk, bozgun) baş gösterir.” (Enfâl Sûresi, 73).

Önce yoldaş, sonra yol denmiştir. Peygamberler bile insanlar arasından kendilerine Allah yolunda yardımcı ve destek olabilecek insanlar, müminler aramak zorunda kalmışlardır. İsa Aleyhisselam; “Allah'a giden yolda bana kim yardımcı olacak?” (Âl-i İmran Sûresi, 52, Saff Sûresi, 14) diyerek, kendisine yardımcı ve destekçi aramadı mı?

Mûsâ Aleyhisselam; “Ya Rabbi! Bana ailemden birini, kardeşim Hârûn'u yardımcı yap! Onunla gücümü artır, Onu işime ortak et! Böylece Seni daha çok tesbih edelim, daha çok zikrederim!” (Tâhâ Sûresi, 29-34) diye dua etmedi mi?

Peygamber Efendimizin de; “Ya Rabbi! Bu dini iki Ömer'den biriyle (Ebû Cehil veya Hz. Ömer) kuvvetlendir!” diye dua ettiğini biliyoruz. O zaman, Allah'ın bu en sevgili peygamberleri hata mı ettiler?..

İnsanların, Allah yolunda Allah'tan başkasının, birbirlerinin yardımlarına ve desteklerine ihtiyaçları olmasaydı; o zaman, İsrailoğullarının Hz. Mûsâ'ya; “Ey Musa, o (zorbalar) orada durduğu sürece, biz hiçbir zaman asla oraya girmeyeceğiz (böyle bir tehlikeye göğüs germeyeceğiz). Bu nedenle, sen ve Rabbin gidiniz, ikiniz savaşıp (düşmanları bertaraf ediniz!) Biz burada (her türlü tehlike ve tecavüzdən uzak) durup (bekleyeceğiz).” (Mâide Sûresi, 25) demelerinde haklı ve mazur olmaları gerekirdi. Ama Allah onları haklı ve mazur saymıyor; onları bu tutumları yüzünden şiddetle cezalandırıyor.

Hiç kimsenin yardımına ve desteğine ihtiyacı olmayan Allah bile bize; “Ey iman edenler! Allah'ın, (Allah'ın dininin) yardımcıları olun!” (Saff Sûresi, 14) buyuruyor.

İÇ GÜVEYİSİ VE SİĞİNTİ OLAMAM!

Babam beni öğüt ve nasihatle, güzellikle, mâkul ve mantıklı açıklamalarla, somut örneklerle ikna edebilmek için çok uğraşüyor; ancak bir türlü istediği noktaya getiremiyordu. Beni ikna edememek, bana söz geçirememek onu çok sinirlendiriyor, bazen çileden çıkma aşamasına getiriyordu. Böyle devam ederse, bu konuları bir daha kendisiyle konuşmama-çağımı söylediğimde ise; ister istemez yelkenleri indirmek ve

tam olarak tutamayacağını bile bile bundan sonra bana kızmayacağına, sinirlenmeyeceğine söz vermek zorunda kalıyordu. Ben de aradaki yanlış anlamaları düzeltmek için büyük gayret gösteriyordum:

– Baba ben, zenginlik, güzellik, asalet, mal, mülk, servet, mevki, makam düşkününü biri değilim ama senin sandığın gibi bunlara ve bunlara sahip olanlara düşman biri de değilim. Allah herkese malını, mülkünü, servetini, gücünü, iktidarını mübarek etsin! İllâ niteliksiz, meteliksiz, fakir, züğürt, çirkin bir kızla evlenme peşinde de değilim. Ama evliliğe ticarî bir faaliyet gözüyle de bakmıyorum. Ben kendime anlaşılabileceğim, ünsiyet edebileceğim, uyum sağlayabileceğim, dinde yoldaşım olacak bir hayat arkadaşı; birlikte kuracağımız aile yuvasına iyi bekçilik ve muhafızlık yapabilecek uygun bir eş arıyorum. Bence bu özellikler ve nitelikler; dış güzellikten, câzibeden, maldan, mülkten, soydan, soptan, asaletten çok daha önemlidir. Ben evleneceğim kızda çok fazla özellik ve nitelik aramaya gerek görmüyorum. Zengin veya fakir olmasının da benim açımdan hiç önemi yok! Önemli olan; ben eşimin şartlarına uyamayacağıma göre, onun benim şartlarıma uyabilmesidir. Benim hiç rızık endişem de yok, zenginlik takıntım da! Herkesin rızkını veren Allah, elbette çoluk çocuğuyla beraber benim rızkımı da verir. Bir de ben, Allah bana ne verirse, kendi lütfundan vermesini; evleneceğim kızın da, ne görürse bende ve benim yanımda görmesini daha çok arzu ediyorum.

– Lafa bak! Hem zenginlik, fakirlik takıntım yok diyorsun; hem de evleneceğim kız, ne görecekse bende görsün diyorsun. Oğlum; senin neyin var ki, evleneceğin kız sende ne görecektir? Senin maddî durumun ortada! Bir de kendin gibi fakir, üstelik niteliksiz, sana hiçbir şekilde destek ve yardımcı olamayacak; oturup herhangi bir ciddi konuda iki çift

lâf bile edemeyeceğin bir kenar mahalle kızıyla evlenecek olursan, başına neler gelebileceğini düşünebiliyor musun? Allah bir şeyi murat ettiği zaman onun sebeplerini de hazırlar. Allah, senin önüne, dünya ve âhiret saadetini kazanmana, hem kendin hem de çoluk çocuğun için iyi bir gelecek hazırlamana vesile olabilecek sayısız imkânlar ve fırsatlar sermiş. Ama sen, bunları ya görmüyorsun, ya da fütursuzca çiğneyip geçiyorsun. Bence senin fakir, yoksul ve niteliksiz biriyle evlenmekte inat etmenin tabii sonucu; hem kendini hem de gelecek nesillerini ebedî yoksulluğa ve yoksunluğa mahkûm etmekten başka bir şey değildir. Bana bu; çok sakat, saçma ve yanlış bir düşünce gibi geliyor. Senin iyiliğini isteyen bir baba olarak benim sana tavsiyem; bir an önce olmayacak hayaller peşinde koşmayı bırak da; hem kendine, hem de gelecek nesillerine mutlu ve huzurlu bir gelecek hazırlamaya, dünya ve âhiret saadetine vesile olacak akıllı bir evlilik yapmaya çalış! Yoksa başını sonradan çok taşlara vurursun. Ben, senin nasıl olup da bu kadar basiretsiz ve ileri görüşsüz olabileceğini bir türlü anlayamıyorum! Hani eğer elinde hiçbir imkân ve fırsat olmasa; mesela kimsenin yüzüne bakmak istemeyeceği, kız vermek istemeyeceği çirkin, kavruk, eğitimsiz zavallı biri olsan da o dediğin türden, hatta en aşağı tabakadan biriyle evlenmek zorunda kalsan neyse! Yahut insanlık hâli, çok güzel bir kıza gönlünü kaptırsan, âşık olsan, kara sevdalara düşsen de gözün ondan başkasını görmese ona bile bir şey demeyeceğim. ‘Ne yapalım; oğlan âşık olmuş; gönül bu, ota da konar bilmem neye de!’ deyip mâkul karşılayacağım. Fakat öyle biri de değilsin. Peki, nasıl oluyor da, en mâkul ve mantıklı olman gereken yerde; bu kadar zengin, varlıklı, kalburüstü aileler, sana bu kadar güzel ve iyi yetişmiş kızlarını bizzat kendileri teklif ediyorlar da sen onları bırakıp başka taraflarda nasip kısmet

aramaya, hatta bence belanı aramaya koşuyorsun? Herkese nasip olmayan, sana nasip olmuş. Allah seni tâlip, yani isteyen durumundan, matlup, yani istenen durumuna getirmiş. Adamlar belki seni benim tanıdığım gibi tanımadıkları, bilmedikleri için, sana çok başka bir gözle bakıyorlar. Büyük değer ve kıymet veriyorlar; rağbet ediyorlar; seni kendi ailelerine katmak istiyorlar. Ama sen kalkmış, seni isteyenlerin yüzüne bile bakmıyor; onları bırakıp seni isteyip istemeyecekleri bile meçhul meteliksizlerin, niteliksizlerin peşinde koşuyorsun. Yarın öbür gün başında bir sürü çoluk çocukla işsiz, güçsüz, parasız, pulsuz kalır; çaresizlik içinde ne yapacağını kara kara düşünmeye başlarsan; ben sana o zaman sorarım! Aslında ben sana değil, bu dünyaya gelmelerine sebep olacağın o zavallı çocuklara acıyorum. Sen bu kafayla iyi bir eş değil; ancak başına dert, bela ve sıkıntı alırsın. Dünyanı da âhiretini de zarar çekmekten; dert, sıkıntı, yoksulluk ve yoksunluk içinde sürünmekten kurtulamazsın.

– Baba, gerçek durum, benim açımdan bakıldığında pek de senin anlattığın gibi görünmüyor. Bir kere ben, seni hep dikkatle dinledim, dinliyorum; söylediklerini de asla yabana atmıyorum. Her şey keşke senin dediğin gibi basit olsa ve keşke senin istediğin gibi gelişse ve sonuçlansa! Sen de rahat etsen, ben de ama öyle olamıyor işte! Ben de hem dünyama, hem de âhiretime yararlı olabilecek bir evlilik yapabilmek için epeyce çalıştım, bunun için epeyce koşturdum. Farkındaysan sana hiçbir zaman; ‘Sen bana karışma, öğüt, nasihat verme!’ demedim. Babamsın; tabii karışacaksın. Ben, herkesin öğüt ve nasihatinden çok seninkilere kulak veririm. Ama sen de beni dinlemeye ve anlamaya çalış. Ben, senin söylediğin alternatifleri; üzerinde hiç düşünmeden, incelemeden, araştırmadan hemen silip atmıyorum. Aksine onlar üzerinde de uzun uzadıya düşünüyorum; ölçüyorum,

biçiyorum. Sonunda da doğru veya yanlış bir karara varıyorum. Ama benim kararlarım maalesef senin hoşuna gitmiyor. Senin bana önerdiklerine niçin sıcak bakmadığımı; bunların niçin benim aklıma yatmadığını bütün gerekçeleriyle sana anlatmaya çalışıyorum; istersen yine anlatayım...

Ben, bu tür evlilikler yapanların mutlu olamadıklarını; sonuçlarının hiç de umdukları gibi hayırlı, uğurlu ve olumlu olmadığını çok gördüm, görüyorum ve duyuyorum. Böyle bir evliliğin benim için de hayırlı olabileceğine inanmıyorum. Bir kere senin bana bulduğun bu gelin adaylarının kendileri değil, babaları zengin! Ayrıca zengin ve itibarlı oldukları için sen bunlara çok itibar etsen de, kusura bakma ama ben bunların çoğunun kendilerinde de, zenginliklerinde de, mallarında ve mülklerinde de, oğullarında ve kızlarında da pek bir hayır göremiyorum. Onlar iyi, güzel ve nitelikli kızlarını zaten kendileri gibi zengin ve varlıklı kimselere vermeyi tercih ederler. Öyle birine verebilecekleri kızları için biz alternatif bile olamayız. Sadece kendi istedikleri yerlere ve kimselere veremeyecekleri, başlarına kalacağından korktukları kızları için koca, kendilerine de itip kakabilecekleri bir iç güveysi arıyorlar. Müslümanlığı da bunun için alet olarak kullanıyorlar. Ben yine de günahlarını almak istemem bana öyle geliyor. Kızlarını yeteri kadar tanımıyorum ama kendilerini, oğullarını ve damatlarını tanıdığım için, bu bana yeterli kadar bir fikir veriyor. Bunların malı, mülkü, zenginliği senin gözlerini bağlasa da; ben bunların çoğunun, oğullarının ve damatlarının durumuna bakarak; bunların kızlarından bana uygun bir eş, sana da uygun bir gelin olamayacağını değerlendiriyorum. Belki doğru, belki yanlış ama benim ulaşabildiğim kanaat bu... Senin benim için düşündüğün türden evlilik yapmış; yani zengin ve itibarlı ailelere damat olmuş pek çok gariban gencin evlilik ilişkilerine, hallerine, durum-

larına, yaşadıklarına, başlarından geçenerlere çok tanık oldum. Bazı dost ve arkadaş meclislerimizde bu tür hikâyeler çok dillendiriliyor. Bunların bir iç güveyisi veya sığıntı gibi yaşadıkları yeni çevrelerinde; içine düştükleri çok zor ve acınası durumlar yüzünden çoğunun ruhsal yapıları bir daha düzelemeyecek şekilde bozulmuş, hırpalanmış, kimlik ve kişilikleri tahrip olmuş. Ben de mi bunlar gibi olayım?

– Oğlum, bunlar münferit olaylar... Herkes ve herkesin evliliği için geçerli değil. Kimlik ve kişiliği, şahsiyeti oturmuş olan kimse böyle yapmaz; dolayısıyla böyle durumlara da düşmez. Sen de düşme!

BEN DÜNYANIN EN ZENGİNİYİM!

– Neyse baba; bunlar başka konular! Aslında ben evlilik ve gelin adayı konusunda öyle çok zor beğenen, aşırı ince ele-yip sık dokuyan biri de değilim. Ama bir şey nasip olmayacaksa, olmuyor işte! Bu evlilik işi nasip, kısmet, takdiri ilahi meselesi! Sonunda ne senin dediğin, ne benim dediğim, sadece Allah'ın dediği olacak! Senin kadar olmasa bile insanları ve toplumu ben de az çok yakından izliyor, gözlüyor, inceliyorum. Benim kafamdaki bu tereddütler, süpheler ve soru işaretleri durup dururken, kendiliğinden oluşmuyor. Ben, o senin bana kızlarını almamı önerdiğin zenginlerin hâline, tavrına, yaşantısına, isteklerine, beklentilerine bakıyor, ölçüyor, biçiyor, en sonunda benim onlarla uzlaşıp bağdaşamayacağım kanaatine varıyorum. O tarafa yanaşacak olduğumda, aklıma Allah'ın; “Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizleri Allah'ı anmaktan alıkoymasın! Kim bunu yaparsa; onlar, hüsrana uğrayanların tâ kendileridir” (Münafikûn Sûresi, 9) uyarısı geliyor. Bu dünyada her şey, servet, zenginlik, mal, mülk, para, pul değildir. Bence insan bunlarla gerçek anlamda zengin olmaz. Ben senin o zengin,

varlıklı gördüğüm adamlarla karşılaştırıyorum da onların çoğunun gerçek anlamda zengin olmadıklarını, hatta belki yine beni alaya alacaksın ama ben kendimi onların hepsinden daha zengin görüyorum. Hatta onlara bakarak benim, dünyanın en zengin, en mutlu, en şanslı, en talihli, en bahtlı insanı olduğumu bile söyleyebilirim.

– Zengin misin? Hani senin ne zenginliğin var? Ben niye göremiyorum?

– Baba; sonsuz şükürler olsun ki, Allah bana iman nime-tini, hidayeti bahşetmiş. Bu bile başlı başına her şeyden daha değerli değil mi? Sonra ben, olabildiğince kendimle barışık, halimden râzı biriyim. Bizim inancımızda kanaat-kârlık en büyük zenginlik ve bitmez tükenmez bir hazinedir. Bu yüzden de, çok şükür, ben kendimi çok zengin sayıyorum. Kendilerini akıllı sanan nice insanlar, özellikle senin bana kızlarıyla evlenmemi önerdiğin türden ticaret erbabı; zenginliğin mal çokluğuyla olduğunu sanıyorlar, öyle biliyorlar ama yanılıyorlar. Çünkü zenginlik mal çokluğuyla değil, gönül tokluğuyla. Peygamber Efendimiz de; “Zenginlik, gönül zenginliğidir; mal zenginliği değildir” buyurmuşlardır. Bazı insanlar, cahilliklerinden mal, mülk, mevki, makam, zenginlik, yiyecek içecek, giyecek gibi şeyleri kendilerine nihâî amaç ve gaye edinmişlerdir. Bu nimetlere sahip olurlarsa ve bunlardan çok tüketirlerse saadet ve mutluluğa erebileceklerini; bunların kendilerine haz, zevk ve safa vereceğini sanıyorlar. Hâlbuki bunları amaç edinmek, bunları putlaştırmak; yani sırf bu gibi dünya muradı peşinde koşmak, insanı muratsız eder. Böyleleri, dünyalarını da, âhiretlerini de mahvetmiş olurlar. Gerçekte bu dünyada da, o dünyada da insana rahatlık, mutluluk, huzur, bolluk, genişlik, zevk ve sefâ veren şey; bu tür sebepler değil, bizzat Allah’tır. Bütün bu sebepler ancak ve sadece Allah’ın dilediği sonuçları doğu-

rur. Allah istemezse, insan bunların hiç birinden en ufak bir tat, lezzet, haz, mutluluk, zevk ve sefâ alamaz. Hatta bu zevk ve haz veren nimetler, sebepler; bazen insan için üzüntü, sıkıntı, zahmet, keder, mihnet, meşakkat kaynağı olmaktan başka bir işe yaramayabilir. Onun için akıllı bir Müslüman; bütün mutlulukları, hazları, zevkleri, lezzetleri, zarar ve faydaları asla o sebeplerden değil, yalnızca Allah'tan bilir. Sadece kendilerine hizmet edilmesini bekleyen; hevâ ve heveslerinin tatmininden başka bir şey düşünmeyenler, yücelik yolundan geri kalırlar. Ama hak dâvâyâ ve o yolda canla başla gönüllü olarak hizmet etme kuşağını bellerine bağlayanlar; sonunda Allah'ın rızasına ulaşarak cennetin yüce katlarında hizmet edilme makamına erişeceklerdir. Bu dertler, mihnetler, meşakkatler dünyasında; dertsiz, tasasız, sıkıntısız, kaygısız insan olmaz. Ben hocamdan; bu yüzlerce, binlerce dert ve kaygı içinden din kaygısını; Allah'a layıkıyla kul olma ve O'nun rızasını kazanabilme kaygısını esas kaygı edinenlerin; çaba ve gayretlerini bu yöne teksif edenlerin en Müslümanca ve en akıllıca işi yaptıklarını öğrendim. Çünkü Allah, böylelerinin geri kalan diğer bütün kaygılarını giderir. Bütün emellerini ve amaçlarını; hatta ummadıkları sonsuz ve sınırsız nimetleri de onlar çok fazla bir emek ve çaba harcamadan, gayret göstermeden bir şekilde gerçekleştiriverir. Allah'a, O'nun dinine ve dâvâsına inanan; İslam'a hizmet ve Allah'a layıkıyla kul olma amacına ve hedefine tam olarak kilitlenen; hep bunu düşünen, bunun derdini, tasasını, kaygısını, sıkıntısını çeken; iman ve ihlâsla bütün himmet ve gayretini bu noktada yoğunlaştırabilenlere ne mutlu! Bu yolu iyi bilen, iyi öğrenen, iyi tanıyan; sonra da sabırla, azim ve kararlılıkla bu yolda yürüyenler şimdiye kadar hiç zarar etmemişlerdir; bundan sonra da bir an bile zarar etmeyeceklerdir. Peygamber Efendimiz; "Bütün gamlarını tek bir gam

yapan kimsenin diğer bütün gamlarına Allah yeter!” buyurmuşlar. Bu gam işte o gam, bu dert işte o derttir. Bu uğurda çalışanlar, mücadele edenler için kayıp, zarar diye bir şey söz konusu değildir. Kazansalar da kaybetseler de en büyük kazanç onlarındır. Yenseler de yenilseler de zafer onlarındır; başarısız görünseler de en büyük başarı onlarındır; onlardan daha üstünü yoktur. Bu yolda ve bu kapıda olanların rızıkları, gönüllerinde hiç bir geçim kaygısı bulunmasa bile hiç azalmaz. Onlar hiç istemeseler, arzu etmeseler, beklemeseler, peşinden koşmasalar da; Allah onlara hiç akla hayale gelmedik yollardan, hiç beklenmedik ve umulmadık şekillerde, hem dünyanın ve hem de âhiretin çok büyük ve hesapsız nimetlerini, iyiliklerini, güzelliklerini, üstünlüklerini nasip eder. Dünyaperestlerin bütün ömürleri boyunca peşinden koştukları halde yetişemedikleri nimetlerin en hayırlısına, en güzeline, en hasına, en iyisine, en üstününe, en mükemmeline, en olgununa ve en tamına Allah onları hiç ummadıkları yollardan, hem de hesapsız, kitapsız ve ölçüsüz olarak eriştirir. Çünkü peşinde koşanlardan kaçması; kendisinden kaçanların peşinden koşması; kendisine yüz vermeyenlere gelip teslim olması; kendisine hizmet edenleri hizmetinde kullanması; kendisinden yüz çevirip de yalnız Allah’a kul olma ve O’nun dinine layıkıyla hizmet edebilme gayretinde olanlara hizmet edip, kul köle olması bu gariplikler dünyasının en karakteristik özelliklerindedir. Dünya kuruldu kurulalı, bu hep böyle olmuştur. Şimdiye kadar bu yola girip de pişman olan, zararlı çıkan, bu yoldan şikâyet eden hiç kimse çıkmamıştır, bundan sonra da çıkmayacaktır. Bütün insanlık tarihi bunun canlı şahididir.

Allah’a şükür, ben hayatım boyunca hiç geçim sıkıntısı çekmedim. Küçüklüğümden beri geçimime yetecek bir kazancım hep oldu. İstesem belki daha da fazlasını kazana-

bilirdim; hâlâ da kazanabileceğimi umuyorum. Ama ilim gibi gerçekten peşinde koşulmaya değer şeylerin peşinde koşmak; zenginlik, para, pul peşinde koşmaktan bana daha sevimli geliyor. Çünkü para kazanmanın yaşı yoktur ama ilim öğrenmenin belli bir yaşı vardır. İnsan her zaman, her yerde ve her yaşta para kazanabilir; ama ilmi her zaman ve her yerde kazanamaz. Küçük yaşta öğrenilen bilgiyle, büyük yaşta öğrenilen bilgi aynı değildir. Sana belki yine ters gelecek ama; eğer ben, senin o sonradan görme, dünyaya tapınan zengin ve itibarlı ahabplarından birinin kızlarıyla evlenecek olursam; bu zenginliğimden eser kalmayacağını, fakirleşeceğimi, çok büyük zaruretler ve ihtiyaçlar içine düşeceğimi düşünüyorum.

– Nasıl yani?

– Şöyle! Allah'a çok şükür ki, şimdi ben; ne bulsam yiyebileceğim, ne olsa giyebileceğim; en mütevazı imkânlarla geçinebileceğim; her yerde oturabileceğim ve yaşayabileceğim bir durumdayım. Sağlığım, sıhhatim de çok şükür yerinde; rızkımı temin için her işi, her şeyi yapabilecek durumdayım. Kendimi Allah'tan başka hiç kimseye, hiçbir şeye muhtaç ve mecbur hissetmiyorum; maddî ve manevî bakımdan da hiç bir şeyin eksikliğini, derdini, tasasını çekmiyorum. Fakat senin bana önerdiğin o zengin kızları öyle mi, ya? Bana yetip de artan bu mütevazı imkânlarım ve kazancım; bir zengin kızına, babasının evinde alıştığı zengin ve müreffeh hayatı yaşatmaya yetebilecek mi? Elbette hayır! Çok büyük bir genişliğe, refaha, lüks ve müreffeh bir hayata alışmış bir kızıdan, benimki gibi bir hayata katlanmasını beklemek hiç de gerçekçi, doğru ve kolay bir şey olmayacaktır. Herkesin kendine göre bir yetişme tarzı, hayattan belli bir zevk ve tat alma anlayışı var. Hele bir de inanç ve idealizmi zayıf, lüks ve müreffeh bir hayat yaşamaya çok önem ve değer veren

biriyse, o genişlikten sonra bu darlığa nasıl katlanacak? Öyleyse ne olacak? İkimiz de kendimize çok geniş, rahat, müreffeh gelen bir hayatın ardından, gereksiz yere büyük bir ihtiyaç ve sıkıntı işine düşeceğiz. Benim başka bir derdim ve sıkıntım yokken; elin zengin kızına o eski alıştığı lüks ve şâsaalı hayatı yaşatacağım diye, geçim darlığı ve maddî sıkıntı içine gireceğim. Geniş dünyamı, dar edeceğim. İki taraf da mutsuz, huzursuz olacak, kendisini bahtsız ve talih-siz hissedecek. Eşime alışageldiği hayatı yaşatabilmek için kim bilir neler yapmak zorunda kalacağım. Her halde ya bize gönülden coşsun da yardım etsin, destek çıksın diye kayın-pederimin eline bakacağım ya diğer damatlar gibi ona yaslanmak için her türlü dalkavukluğu, riyakârlığı, yalakalığı, şaklabanlığı ben de ele alacağım! Yahut kendi çabamla zengin olabilmek için, öbürleriyle büyük bir zenginlik yarışına girerek; para, pul, mal, mülk kazanma hırsıyla her şeyi, bütün ideallerimi bir kenara atacağım. Nitekim senin zengin dost ve ahbablarının fakir damatlarının yaptıkları da aşağı yukarı böyle şeyler. Zavallıların kimlik ve kişilikleri öyle silinmiş, özgüvenleri öyle kaybolmuş ki, anlatabilmek mümkün değil. Uzaktan bakınca bile, benim içimi acıtan böyle bir hâle ve tavra benim bürünmemi, eminim ki sen de arzu etmezsin. Ben, böyle bir şeye asla tahammül edemem. Eşimin veya kayınpederimin parasının, pulunun, zenginliğinin, servetinin benim başıma kakınç olmasına katlanamam. Bazıları daha şimdiden bana; öbür damatlarının ne kadar edep, terbiyeli, saygılı olduklarını anlatıyorlar; böylece benim de öbürleri gibi olmam gerektiğini hissettirmeye çalışıyorlar. Beni de diğer damatları gibi paralarıyla, pullarıyla, mallarıyla mülkleriyle satın alabileceklerini sanıyorlar. Yine de günahlarını almak istemem, belki esas niyetleri öyle değildir ama nedense bana öyle geliyor. Hâlbuki ben satılık

biri değilim. Hele hürriyetimi, dinimi, âhiretimi, hiçbir bedelle ve hiçbir şey karşılığında satamam. Bu dünya; mevki, makam, servet, zenginlik gibi şeyleri elde edebilmek için katlanamayacağı alçaklık ve aşağılık; yapamayacağı bayağılık, nâm, şan, şöhret, mevki, makam, yücelik umuduyla lezzet alıp hoşlanmayacağı horluk bulunmayan tiplerle doludur. Senin bana, kızlarıyla evlenmemi tavsiye ettiğin adamların damatlarına baktığımda; kendilerine bu evliliklerle sağlanan imkânlar çok matah şeylermiş gibi, durup dururken, gereksiz ve anlamsız yere bir sürü aşağılık ihtiyaçlar, zaruretler içerisine düşürüldüklerini görüyorum. Bu ihtiyaçlar ve zaruretler onların karakterlerini, tabiatlarını, kimlik ve kişiliklerini iyice zayıflatmış, onları büsbütün zavallılaştırmış. Öyle zavallılaştırmışlar ki; kayınpederlerinin hiçbir yanlış sözünü, hatalı davranışını düzeltmeye cesaret edemedikleri gibi; çok kötü, çok yanlış ve bozuk sözlerini, düşüncelerini, davranışlarını bile doğru göstermek, benimser görünmek için birbirleriyle yarışıyorlar. Onların taraflarını tutar görünürken ve gönüllerini hoş etmeye çalışırken; asıl tutulması gereken tarafı, esas hoşnutluğu kazanılması gerekeni ihmal ettiklerinin; dinlerine, diyanetlerine, hatta insanlıklarına yabancılaştıklarının; esas dost olunması gerekenlerle aralarına uzaklıklar ve gariplikler girdiğinin farkına bile varamıyorlar. Bu acınacak bir durumdur. Dinini bu kadar ihmal etmiş, garip bırakmış; dünyaya bu kadar esir, köle ve tutsak olmuş, bel bağlamış; yakın olması gerekenlerden bu kadar uzaklaşmış insanlara elbette dînin de, o dînin sahibinin de kızacağında, küseceğinde, onlardan yüz çevireceğinde en ufak bir şüphe yoktur...

– Sen öyle olma oğlum! Kendini kimseye ezdirme; kimliğini, kişiliğini muhafaza et! Sen karakter sahibi olursan, kimse sana bir şey yapamaz, diyemez. Önceleri belki biraz

tepki görse de sonra rahat edersin; herkes sana saygı duymaya başlar. Hem sen, fakir, yoksul, eğitimsiz bir kenar mahalle kıızıyla evlenirsen; başının daha dinç olacağını, daha rahat edeceğini; bunların öbürleri gibi aşırı istek ve talepleri olmayacağını mı sanıyorsun? Öyleyse çok yanıyorsun! Bir kere, o zavallı, gariban kızcağızın, görünürdeki dindarlığının, özde ve gerçek bir dindarlık olup olmadığını; o görüntünün altında gerçekten şuurlu, bilinçli, güçlü, sarsılmaz bir imanın yatıp yatmadığını nereden, nasıl bilip anlayacaksın? Bunlardan bazılarında tatmin edilmesi imkânsız öyle büyük hırslar, heves ve arzular, istekler, beklentiler olabilir ki; öbürleri bunların yanında çok daha kanaatkâr ve mütevazı kalırlar. Bir de bazıları kendilerinin işe yarar hiçbir değerleri, imkânları, özellik ve nitelikleri olmadığı halde; inanılmaz bir aç gözlülük ve görmemişlikle kendilerini her şeye layık görürler. Senin gücünün yetip yetmediğine bakmadan her şeyi senden istemeye kalkarlar. ‘Ben kimim, benim neyim var!’ diye düşünmeden, ‘Ben her şeye layığım!’ anlayışıyla; bu her şeyi de kendilerine kocalarının bulmak, getirmek, temin etmek zorunda olduğuna inanırlar. Biraz da mesleğim gereği, ben bunlardan çok gördüm. Senin bu saflıkla, böyle bir hayırsıza düşmenden korkuyor ve endişeleniyorum. Yarın öbür gün senden asla altından kalkamayacağın, yerine getiremeyeceğin, imkânsız şeyler istesinler, beklesinler de o zaman Hanya’yı Konya’yı görürsün!..

– Benim niyetim hâlis, baba! Ben kendi huyuma, suyuma, yoluma, gidişatıma göre bir eş arıyorum. Ama “At ile avrat, yiğidin bahtına!” demişler. Buna rağmen hiç de ummadığım birine düşersem, ‘Kaderim!’ der katlanırım. Benim kim olduğumu, ne olduğumu, durumumu ve imkânlarımı en başından bilip de benimle hayatını birleştiren bir hanımın; senin dediğin gibi haksız istekleri, beklentileri, bunları bulamayınca

söyleyeceği sözler, zırlı ve dırıltılar beni hiç etkilemez, umurumda bile olmaz. Ama diğerleri için durum aynı değil. İnsanın alıştığından, gördüğünden geri kalmaya katlanması çok zordur. Alıştığı hayatı kendisine yaşatamadığından yakınacak bir hanımın en ufak serzenişleri, en basit imaları bile beni çok derinden yaralar ve üzer. Hiç istemediğim halde beni minnet altına sokacak işlere yöneltebilir. Bu dünyada, minnet kadar ağır yük yoktur. Altın, altın diyenlerin, daha sonra o altınların altında kaldıkları çok görülmüştür. Nice Kârun gibi zengin insanlar vardır ki, bir akçelerine bile kıyamazlar. Kaşıkla ağzına bir lokma verenler, sapıyla gözünü çıkarmaya kalkarlar. Ben, boynuz ararken kulaktan da olan devenin durumuna düşmek istemiyorum. Benim bu tip adamlarla da; bunların ocağında bitmiş büyümüş, onların şımarık, kendini beğenmiş kızlarıyla da işim olmaz. Ben, kadın malının hamam tokmağı gibi durmadan başıma inip kalkmasını kaldıramam. Zengin kızıyla evlenip de, bir de onunla kendi evimde iktidar mücadelesi vermekle uğraşamam. Benim gönlüm hoş, kafam rahat olsun da varsın fazla param, pulum, malım mülküm olmasın! Bence gönül hoşluğu, mal çokluğundan çok daha önemlidir. Zenginlik, para, pul dediğin nedir ki? Atalarımız; “Güvenme zenginliğine bir kıvılcım yeter; övünme güzelliğinle bir sivilce yeter” demişler. Ben, derdi, tasası, ideali, dâvâsı olan bir adamım. İnsan kendisine faydası olacak şeyleri kendisine dert edinmelidir. Yani öyle bir dert edinmeli ki, o derdi en sonunda ona derman olsun. Onu iyiler kervanına katsın, iyileştirsın, her tarafa miskler saçsın. Bu derdin olduğu yerde ve kimsede başka bir dert, usanç, üzüntü ve sıkıntı olmaz. O dert bütün dertleri bitirir, yok eder, siler süpürür. İnsanın hemderdi olmayan biriyle dost, ahbap, hele hayat arkadaşı olması, anlaşıp uzlaşması mümkün olamaz. Üstelik böyleleriyle bir-

likte olmak, insanın başına akla hayale gelmedik dertler de açar. Bu yüzden ben de, kendim gibi, kendime benzeyen, kendi fikrimde, kendi düşüncemde; yani benim derdimden derdi olan, benimle hemdert, bir ve beraber olabilecek biriyle evlenme derdindeyim. Ben, ebediyen bir ve beraber olabileceğim, bir an bile ayrılmayacağım, hayır ve iyilik yolunda yarışıp ve yardımlaşacağım, uzlaşıp anlaşabileceğim birini arıyorum. Benim anlayışıma göre; iyi bir hayat arkadaşının, insanın dinde yoldaşı da olması gerekir. Gerçek dost, gerçek yardımcı ancak böyleleri arasından çıkar. Bunların sayıları çok az, bunları bulabilmek de çok zordur. Ben de bulabilir miyim bilmem ama aramaya değer olduğu için, sonuna kadar aramaya devam edeceğim.

– Çok güzel, çok doğru! Ama sana benzeyen; senin inanç ve ideallerine sahip olan; senin derdinden derdi olan; senin anlaşıp uzlaşabileceğin birinin; illâ senin gibi fakir, yoksul, hatta senden daha niteliksiz, meteliksiz ve özelliksiz biri olması gerekmez. Tam tersine sende bulunmayanlar onda, onda bulunmayanlar da sende olsa, böylece karşılıklı olarak birbirinizin eksikliğini, gediğini tamamlasanız; birbirinize dayak direk olsanız, birbirinizi olduğunuzdan daha iyi, daha üstün hâle getirseniz daha iyi olmaz mı? Elbette böylesi hem daha güzel, daha doğru, daha yararlı, hem de fitrata daha uygun olur. Allah, her şeyi çift yaratmıştır. Allah, birbirlerini arayıp bulsunlar ve tamamlasınlar diye her parçada diğer parçasına karşı büyük bir meyil, câzibe ve çekicilik yaratmıştır. Her ikisini de birbirlerinin eksiklerini tamamlayabilmeleri, işlerini, güçlerini başarabilmeleri için birbirini canla başla arar, ister ve arzular hâle getirmiştir. Her parça, fitraten, âdetâ kendi çiftine âşıktır; kendi diğer çiftini arar durur; ancak bulunca mutmain olur; huzur ve mutluluk duyar.

– Doğru söylüyorsun baba, ama Allah aynı zamanda

câmiü'lezdâddır; yani zıtları da birleştirendir. Allah, bazen birbirine o kadar zıt ve ters parçaları bile öyle birleştirir, bunlardan öyle farklı bütünler meydana getirir ki, en sağlam akıllar, mantıklar bile şaşar kalır. Hayatın temeli, kaynağı ve vazgeçilmezi olan su bile bunun en basit örneğidir. 1781 yıllarına kadar; suyun tek başına ayrı bir element veya madde olduğu düşünülüyormuş. Bu tarihte suyun, hidrojen ve oksijen elementlerinin bileşiminden oluştuğu keşfedilmiş. Bu keşif, bütün bilim dünyasını altüst etmiş. Akıllar, fikirler, düşünceler şaşmış kalmış; allak bullak olmuş. Buna bilim adamları bile inanmakta zorlanmışlar. Öyle ya, yanıcı hidrojen ile yakıcı oksijen nasıl birleşebilir; bu birleşimden nasıl olur da su gibi ateşleri söndürecek kadar farklı başka bir madde oluşabilir? Hâlâ bile bu keşif, kimya tarihinin en şaşırtıcı buluşlarından biri sayılır. Ayrıca geceyle gündüz, birbirine tamamen zıt ve düşman görünmelerine rağmen, gerçekte birdirler. Çünkü biri olmadan diğeri olamaz. Bu âlemin devamı da, birbirinden çok farklı ve ayrı gibi görünen erkekle kadın arasına Allah'ın koyduğu meyil ve çekiciliğin onları bir araya getirip birleştirmesiyle mümkün olabilmektedir. Her ikisinin de işleri, eksiklikleri tamamlansın diye Allah, erkekle kadın arasında büyük bir meyil, çekicilik ve câzibe yaratmıştır.

– Oğlum; doğrusu sen beni çok yoruyorsun. Ben ne desem, sen hep tersine gidiyorsun? Çok büyük akılsızlık ve mantıksızlıklar yapıyorsun?

HANGİ AKIL?

– Baba, sen beni akılsızlıkla, mantıksızlıkla suçluyorsun ama herkesin aklı, fikri, mantığı her konuda bir ve aynı olmaz. Bu dünyada öyle ortak, tek bir akıl yoktur. Bu yüzden de, neredeyse herkes kendisini dünyanın en akıllısı zanne-

der; hiç kimse bir başkasının aklını beğenmez, sadece kendi aklını beğenir. Akılları mezada çıkarmışlar da herkes yine kendi aklını beğenip satın almış, derler. Demek ki, herkesin akıllı bir başka türlü çalışıyor ya da herkes aklını bir başka türlü kullanıyor. Birinin akıllılık saydığını; diğeri ahmaklık, aptallık, saçmalık olarak görebiliyor. Bu durumda, aklın, akıllılığın, mâkul olanın ne olduğunu; kimin akıllı, kimin ahmak, kimin aptal veya akılsız olduğunu anlayıp ayırmak zorlaşıyor.

– Buradaki fark akıldan değil, aklın nasıl kullanılacağını bilememekten; akletmek için yeterli bilgi ve verileri tam olarak hazırlayıp aklın önüne koyamamaktan kaynaklanıyor. Eksik ve yanlış bilgi ve verilerle akıl tabii ki yanlış sonuçlara ulaşacaktır. Hâlbuki Allah; bu dünyada akıldan daha üstün, daha sevimli, daha değerli bir şey yaratmamıştır. İnsan, Allah'ı akılla tanır, bilir; onunla Allah'a kulluk ve itaat eder. Kul olmanın, insan olmanın görev ve sorumluluklarının bilincine onunla varır. Allah, insanı onunla kendisine muhatap edinir; ona hitap eder, onunla bağışlar, onunla azarlar, onunla itâb eder. Onun yüzünden sevap verir, onun yüzünden azap eder.⁶ Akıl, hakikati bulmada, gerçeğe ulaşmada, dünya ve âhiretin iyiliklerine, güzelliklerine, hayırlarına, mutluluklarına ermede insana en büyük yardımcı, en önemli kılavuzdur, kol, kanattır. Akıl başka bir akılla birleşti mi nur artar; insana her şeyin aslı, astarı hakikati, gerçeği, neyin ne olduğu daha net belirmeye başlar, yol meydana çıkar. Ama insana her zaman kötülüğü emreden nefis, yine kendisi gibi başka bir nefisle bir araya gelir, birleşir, gülüp oynamaya başlarsa karanlık çoğalır, yol gizlenir.

6 Hadisi Kudsî, *el-İthâfâtü's-Seniyye fi Ahâdisi'l-Kudsîyye*, s. 178-179)

– Haklısın baba; elbette akıl ve akıllı olmak çok önemli! Akıl olmadan hiçbir şey olmaz. Ama bu akıl acaba hangi akıldır? Bir de bütün akılların aynı olmadığı; akılların türlü türlü ve aklın akıldan üstün olduğu; akıllar, fikirler, düşünceler arasında yerden göğe kadar; yani akılların alamayacağı kadar büyük farklar, ayrılıklar, aykırılıklar, derece ve kademeler olduğu söylenir.

– Benim burada kastettiğim akıl; selim, sâlim ve sağlıklı akıldır. Böyle akıllar için yol birdir. Elbette bütün akıllar aynı değildir. Akıl vardır, güneş gibi büyük ve parlaktır. Akıl vardır, sarhoş mumu gibi zayıf ve titrek. Akıl vardır, ateş kıvılcımı gibi kısa ömürlüdür; akıl vardır, ileriden geriden, her şeyden habersizdir. Ama akıl vardır; uyanıktır, ileri görüşlüdür. Bazı aklın ileri görüşlülüğü ancak mezara kadardır. Birisinin aklı mezardan, topraktan ileriye geçmezken; öbürünün aklı en şaşılacak şeyler alanına ayak basıp güvenle yürüyebilir. Akıl vardır, ileriye doğru tâ kıyamete kadar olacakları deler görür. Akıl vardır, geriye doğru tâ dünyanın kuruluşundan bu güne kadar olmuş bitmiş şeyleri yırtar görür. Aslında her işin sonunun nereye varacağı, o işin daha ilk başlangıcında gizlidir ama bunu herkes baştan göremez. Ancak gerçek ve keskin akıllılar, işin sonunun nereye varacağını, nasıl olacağını çok önceden görebilirler. Ona göre de en başından gerekli tedbirleri alırlar; sonradan pişman olacakları şeyi yapmazlar. Günahlara, isyanlara dalmış ahmaklar ve cahiller ise baştan doğru dürüst düşünüp taşınmadan bir işe dalarlar. Her şey olup bittikten, iş işten geçtikten sonra da dövünmeye başlarlar. Zaten bir iş olup bittikten, her şey meydana çıktıktan sonra gerçeği görmenin ve son pişmanlığın kimseye bir faydası da anlamı da olmaz. Çünkü o zaman ortaya çıkan sonucu akıllı da görür, ahmak da; âlim de görür, câhil de. Peygamberimiz; “Cahilin sonun-

da göreceği şeyi, akıllılar önceden görürler” diye ne güzel buyurmuştur! Gerçek mümin ve iyi bir Müslüman; iyiyi, kötüyü, güzeli çirkini, doğruyu, yanlış, kârı, zararı, en güzel ve en doğru şekilde ayırt edebilir. Hatta görünenin arkasındaki, yani görünmeyenleri bile sezebilir. Peygamber Efendimiz, mümini; akıllı, ferasetli, fark ve temyiz sahibi olarak tanımlamıştır. Hatta fark ve temyiz sahibi olmayanın imanının da olamayacağına işaret etmiştir. Çünkü iman sahibi olmak; fark ve temyiz sahibi, hakkı, bâtılı, doğruyu yanlış ayırabilmek demektir. Bunun ayırında, ayırımında olamayan; yani iman ile küfrü, gâvur ile Müslümanı ayırt edemeyen, bunlar arasındaki farkı göremeyen kimsenin imanından ne olacak, müminliğinden, Müslümanlığından ne olacak? Gerçek ve tam akıllı ona derler ki, elinde her şeyi aydınlatabilen bir meşalesi olsun. O meşaleyle öne düşün, peşinden gelen yolculara kılavuzluk etsin. Yarım akıllı da; kendisinde çok büyük bir akıl olmasa da, tam akıllı birini kendisine göz edinen; ona uyan, onun ışığıyla aydınlanıp gittiği yolu görebilen kişidir. İşin sonunu göremeyenler; ihtiyatı elden bırakmayıp hiç olmazsa akıllıların aklının ışığından yararlanmayı akledibilseler, onlar sayesinde yarım akıllı olabilirlerdi. Olgun bir akıl olmadığı, hiç yol, yordam bilmediği halde akıllıların da peşini bırakan; özü-sözü diri akıllıların karşısında kendini ölü sayamayan; aklını ve gönlünü onlara bağlayamayan ve akıllı bir kılavuzun ardına düşmekten utanarlarda bir arpa tanesi kadar bile akıl yoktur. Bu yüzden de din işinde de dünya işinde de bilenlere danışmak, onların fikirlerinden yararlanmak çok önemlidir.

Akıl çok önemli, çok gerekli ve vazgeçilmez bir varlıktır ama tek başına bir işe yaramaz. Akıl, tek başına her şeyi gerçek yüzüyle göremez, anlayamaz, her şeyin üstesinden gelemez. Akıl gözünün, gerçeği, eşyanın hakikatini açık ve doğru

olarak görebilmesi; neyin doğru, neyin yanlış, neyin güzel, neyin çirkin olduğunu ayırt edebilmesi için, ona bir nur ve ışık lazımdır. O nur ve ışık da Allah'ın peygamberlerinin eline tutuşturduğu din meşalesidir, vahiydir, ilahî kitaplarıdır. Bu ışık olmadan, aklın gözü hiçbir şeyi tam ve doğru olarak göremez, farklılıkları birbirinden seçip ayıramaz. Karanlıkta kalmış göz gibi şaşar kalır, her şeyi birbirine karıştırır, hiçbir şeyi tam olarak görüp anlayamaz. Firavun, Nemrut, Şeddat gibi eski zamanların küfür, inkâr, sapıklık ve dalalet önderleri hiç de akılsız, ahmak, aptal kimseler değildi. Ama Allah'ın gönderdiği dinin, kitapların ve peygamberlerin ışığından yararlanmayı reddettikleri için; onların sağlığını, sâlimliğini kaybetmiş akılları hiçbir işlerine yaramadı, O şasıpıp kalmış akıllarını doğru dürüst kullanamadılar. Firavun'daki akıl, nice hükümdarların ve nice akıllı geçinenlerin aklından çok daha üstün ve fazlaydı. Fakat Allah'tan ve Allah'ın dininden, buyruğundan ayrı düşmesi, onun aklını kör ve işe yaramaz hâle getirmişti.

Ebû Cehil, İslam'dan önce Araplar arasında en akıllı, en bilge kabul edilen bir kimseydi. Bu yüzden lakabı, bilgelerin, akıllıların en büyüğü, en önde geleni anlamına Ebu'l-Hakem'di. Ama İslam'ın nuru dünyayı aydınlatınca onun aklının, sağlıklı ve gerçek bir akıl olmadığı, onun akıllılığının da gerçek akıllılık olmadığı belli oldu. Bir adamın gönlüne, can gözüne, can kulağına Allah'ın mührü vuruldu mu, Eflatun bile olsa hayvanlardan da aşağı olur gider. Müslümanlar, Allah'ın insanlığa en son bahşettiği Kur'ân'ın nuru ve ışığı sayesinde; hastaliksız ve sâlim akıllarıyla hak ile bâtıllı, doğru ile yanlış, güzelle çirkin, zerre zerre fark edebilme, her şeyi gerçek hâliyle, hakîkî durumuyla görüp anlayabilme imkânına sahip oldular.

– Baba; Allah'a kulluk ve itaat yoluna girmiş insandan

daha uslu ve daha akıllı kimse yoktur. Çünkü Allah her şeyi insan için, insanı da kendisine kulluk etmesi için yaratmıştır. Akıllı insan; esas yaratılış gayesi neyse, onu anlayıp bilen, onu amaç ve gaye edinen, hiç durmadan onun peşinde koşan insandır. Bunları bir kenara bırakıp da mevki, makam, şan, şöhret, mal, mülk, servet, zenginlik gibi şeyler peşinde koşmak, bizim dinimize göre hiç de akıllılık ve akıllı adam işi değildir. Hiçbir devamlılığı olmayan, insana ölümsüzlük ve ebedilik de kazandırmayan bu gibi şeyleri Allah, insan için bir araç olarak, yani geçim aracı olarak yaratmıştır. Öyleyse bunları amaç edinmek, bunlara kul köle olmak, bunlara tapınırcasına bağlanmak akıllı adam işi değildir. Türlü hayaller, gölgeler peşinde koşarak kendisine verilen ömür sermayesini bitirip tüketmiş; temiz yaratılışını bozup kirletmiş, kötü ve yanlış yollarda yorgun, harap, bîtâb düşmüş, kendisinde yüceliklere layık bir temizlik, iyilik, güzellik ve nezafetten de eser kalmamış insandan daha bahtsız, daha talihsizi, daha müflisi kim olabilir? Akıllı insana yakışan irfan semalarına yükselebilmeye çalışmak, esas elde edilmesi gereken şeylerin peşinde koşmaktır. İnsanoğlu, dünyaya çırıl çıplak, ama yumruklarını kerpeten gibi sıkıp, çılgık çılgığa bağırarak gelir. Bununla sanki dünyaya olan hırsını, tamahını ve arzusunu ilan eder. O hırs ve tamah taneleri, tuzağa konmuş yemler gibi onu alır götürür cehenem tuzağına düşürür. Ama insan bunu ne yazık ki vaktinde anlayamaz; ancak son nefesinde, büyük bir hayal kırıklığı, pişmanlık ve üzüntü içinde, elleri bomboş, üstü çıplak bu dünyadan göçüp giderken anlar ama artık iş işten geçmiş olur. Doğarken yaptığının tersine ellerini ve bomboş avuçlarını sonuna kadar açarak; sanki bu dünyaya bağlılığın, hırs ve tamahın ne kadar boş ve anlamsız olduğunu geride kalanlara anlatmaya çalışır. Hayattayken üzerine titredığı, kay-

betme korkusuyla, hırsızlara, arsızlara, başkalarına kaptırma kaygısıyla yüreğini kan doldurduğu, onca üzüldüğü, kaygı ve tasa çektiği, sızlanıp dövündüğü, feryâd ü figan ettiği, ağlayıp sızladığı şeylerin ne kadar boş olduğunu ölürken anlar da eski hâline kendisi de şaşar ve güler. İşte ahmaklar da; gelip geçici, iğreti dünya malını, mevkiini, makamını, servetini, zenginliğini gerçekten kendisinin sanır da onun üstüne öyle titrerler. Dünyaya kapılan hem müflistir; hem de zaten hepsini bırakıp gideceği, dolayısıyla çalınmasından o kadar da korkulmaması, çekinilmemesi gereken şeyleri hırsızlar çalacaklar diye korkup titreyen bir zavallıdır. Bazılarının bu dünyadaki kısmeti bir saman çöpü kadar bile değilken, hırsı dağ kadardır. Dünya âlem nazarında çok büyük kadir, kıymet ve itibar kazanmıştır ama Allah'a varacak yüzü yoktur. Nice zenginler, son nefeslerini verirken, gerçekte hiçbir pullarının olmadığını; nice akıllı, zeki ve hüner sahibi kimseler gerçekte hiçbir hünerlerinin, akıllarının ve zekâlarının bulunmadığını; rızık diye gördüklerinin tuzak olduğunu; ömürlerini abes ve boş şeyler peşinde tükettiklerini anlarlar. Peygamberimiz boş yere; “Ya Rabbi! Bana eşyanın hakikatini, her şeyi olduğu gibi gerçek yüzüyle göster!” diye dua etmemiştir. Akıllı insan; ecel gelip, kendisine emaneten verilmiş her şeyi ondan geri almadan, vermesi gereken her şeyi verilmesi gereken yerlere verebilmiş, yapılması gereken her şeyi yapabilmiş, iyilikte bulunması gereken yerlere de her çeşit iyiliklerde bulunabilmiş kişidir. Bu dünya; çok tez ve çabuk kurulup dağılan bir hayırlar pazarıdır. Dünya pazarında; sonradan pişman olmayacağı bir alışveriş yapabilmek, satması gerekenleri satıp, satın alması gerekenleri alabilmek en büyük maharettir. Hayır mallarını almayanlar almadıklarına, alanlar da daha fazla almadıklarına pişman olacaklardır. Ecel ve ölüm gelip çattığında, hiç

kimse öldüğüne üzülop yanmayacak; sadece öbür taraf için daha fazla azık tedarik etmediğine, hazırlık yapmadığına yanacaktır. Esas yücelik, mevki, makam, mekân bakımından yücelik değil; akıl ve can yücelikleridir. İslamîyet bize gerçek aklın ve akıllılığın ne olduğunu; gerçek ilmin, fennin, hünerin hangisi olduğunu; gerçek kârın, kazancın, gerçek başarının, gerçek iyiliğin, mutluluk ve saadetin, gerçek zenginliğin ne olduğunu hem de iş işten geçmeden öğretiyor. İlmin, irfanın, fennin, sanatın, hikmetin, bilgeliğin yüz binlerce çeşidini bildiği halde; kendini, kendi cevherini, özünü, gerçeğini, kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, ne hâle geleceğini, başına neler geleceğini bilemeyen; üstelik bunları hiç de umursamayan bir zâlimin kendisine bile gerçek manada bir hayrı dokunmayacak olan bu bilgilerinin hünerlerinin başkalarına ne hayrı, faydası ve iyiliği olabilir?

Hakka hakikate hizmete meyletmek; ebedî âleme yönelme azim ve kararlılığı; ağza alınan lokmanın helal olmasıyla çok yakından ilgilidir. İlim de, hikmet de helal lokmadan doğar. İlahî aşk ve muhabbet de, kalp rikkati de helal lokmadan meydana gelir. Eğer insanın yediği lokma onu günaha ve harama sürüklüyor, hasede uğratıyor, tuzağa düşürüyor; onda gaflet, dalalet, cahillik meydana getiriyorsa, o büyük bir ihtimalle haram lokmadır. Lokmayı tohuma, fikir ve düşünceleri, inanç ve idealleri onun ürününe; lokmayı denize, fikir ve inançları ondan çıkan incilere benzetmek mümkündür. Her can, neye ve niçin çalışırsa sonuçta ona ulaşır, onu duyar ve onu görür. “Ahmak odur ki, dünya için gam yiye; ne bilirsin, kim kazana, kim yiye”, demişlerdir. Ölüme ve ölümden sonraki hayata inandığı halde onun için en ufak bir azık hazırlamayan; yaptıklarından sorguya çekileceğine ikrarı olduğu halde, kendisine sorulabilecek sorulara hiçbir cevap hazırlamayan adamdan daha aptal ve ahma-

ğı kim olabilir? Hele arada bir en sevdiklerini toprağa vermenin, en yakın dostlarından ayrılmanın acılarını tattığı; eskiden ölmüşlerin mezarlarını, yeni ölmüş insanların birkaç arşın kefenden başka öbür tarafa bir şey götüremediklerini gördüğü; dünyanın vefasızlığına defalarca şahit olduğu halde; yine de tarifsiz bir hırs, tutku ve düşkünlükle ve çok büyük bir sevgiyle dünya malı toplamaya devam etmekten; mala, mülke, dünyaya gönül vermekten kendini alamayana nasıl akıllı denebilir!?

Gerçek mümin bilir ki, her şey ve herkes dışarıdan görüldüğü gibi değildir. Kur'ân'da en çok üzerinde durulanlardan biri de; gerçekten mümin ve Müslüman olmadığı halde değişik sebeplerle kendisini öyle göstermeye çalışanlardır. Allah bunları münafık olarak niteliyor, özelliklerini de bize uzun uzadıya anlatıyor. Bunun için ayrı özel bir sûre bile vardır (Münâfikûn Sûresi). İnsanların hepsi imanında hâlis ve samimi olmayabilir. Yani herkes, her zaman görüldüğü gibi olmayabilir. Kimisi gerçekten Hakk'a hizmet için çalışır. Kimisi de Hakk'ı, hakikati kendi kişisel çıkar ve menfaatleri uğrunda kullanmaya, istismar etmeye çalışır. Hak yolunda, halk için çalışıp çabalamak, elbette çok güzel ve hayırlı bir iştir. Ama bunu da kişisel çıkar ve menfaat konusu yapmak çok çirkin bir şeydir. Kimisi Allah yolunda canını, malını her şeyini seve seve feda eder; kimisi de mal, mülk, mevki, makam kapmak için her türlü riyakârlığı yapar; kendini göstermek için yapmadığı yobazlık gösterisi kalmaz. Bunların en büyük hünerleri; şuna buna riya, dalkavukluk, yağcılık yapmaktır. Yani insanların kimisi gerçekten Hak aşığıdır ama kimisi de şöhret aşığıdır. Bunları birbirinden iyi ayırbilmek gerekir. Gerçek mümin kimseyi aldatmayacağı gibi, kimseye de kolay kolay aldanmaz! Peygamberimiz; "Müminin ferasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla

bakar!” buyuruyor. Aldatmak alçaklıktır; ama aldanmak da ahmaklıktır. Mümine alçaklık da yakışmaz, ahmaklık ve aptallık da yakışmaz.

– Oğlum; bu dünyada hiçbir şey öyle kendiliğinden ve kolayca olmaz. Altınlara, gümüşlere, eşsiz zenginliklere sahip olmuş; ilimde, irfanda, sanatta, fende üstün derecelere erişmiş birini gördüğünde; bunun kendi kendine olmadığını; bunlara sahip olan kişinin bunları kazanmak için türlü zahmetlere sabrettiğini bilmek gerekir. Üstelik dünyada öyle hüneler, bilgiler, sanatlar vardır ki, insan onlarda üstat ve baş oluncaya kadar, çoğu zaman baş elden gider. Evet, takdiri ilahî haktır ama kulun çalışması da haktır. Talihe, kadere, kısmete çok fazla bel bağlamak insanı şaşır eder. Hâlbuki insanın elde ettiği her şey, eğer zararsa kendi tembelliğinden, ihmalden, tedbirsizliğinden, çalışmamasındandır; kârsa da yolunca yordamınca çalışıp çabalamasındandır. Yoksa Âdem; “Rabbimiz, biz nefsimize zulmettik!” (A’raf Sûresi, 23) der miydi?

Bu yüzden insan, kadere az bahane bulmalı; kendi suçunu, kabahatini, kusurunu başkalarına, özellikle de Allah’a yıkmaya, yüklemeye kalkmamalıdır. Neye ve ne için çalışırsan, zararını da faydasını da sen görürsün. Ekim zamanı ne ektiysen, biçme zamanı gelince yine onu biçersin. İnsan ektiğinden başkasını biçemez. Ekmediğini biçmeyi beklemek, ham tamahtır. Ham tamaha kapılmak da akıllı insanların işi değildir. Ham bir şey yemek insana hastalık ve rahatsızlıktan başka bir şey vermediği gibi, ham tamahtan da insana hiçbir hayır ve fayda gelmez. Birisi define buldu diye, “Ben de define bulmak, havadan zengin olmak istiyorum. Benim ticaretle, sanatla, zanaatla, ziraatla, dükkânla, alışverişle ne işim var?” demek ahmaklıktır. Evet, insan define de bulabilir, ummadığı yerden zengin de olabilir; ama bu çok nadirdir

ve baht, şans, talih işidir. Böyle ham hayallere kapılmak yerine, tende kudret oldukça çalışıp kazanmak daha akıllıca-
dır. Nasıl olsa, çalışıp kazanmanın defne bulmaya da bir
engeli yoktur. Pek âlâ, insan işinden gücünden kalmadan da,
eğer nasibinde varsa defne de defne değerinde kazanç da
arkasından gelebilir. Sağlığa zararlı bir yiyeceği veya içeceği,
kim yiyecek veya içecek olursa, zararını bir başkası görmez.
Gündüz sen çalıştığında, ücretini akşamleyin senden başka-
sı alamaz. Her yaptığın iş; kendi canından teninden doğmuş,
kendi çocuğun gibi gelir senin eteğini tutar. Onun için insan,
başına gelen her kötülüğü; kendi eliyle işlediği, kendi yaptı-
ğı işlerden görmeli; talihinden bilmemeli, şeytanın ve nefsi-
nin afsunlarına aldanmamalıdır.

– Çok doğru söylüyorsun baba! Bak ben senin bu sözleri-
ne hiç itiraz ediyor muyum? Demek ki, bazı konularda çok iyi
anlaşabiliyormuşuz!..

İNSANLARA GÜZEL GÖSTERİLMİŞ ŞEYLER

– Tamam, iyi güzel, hep benzer şeyleri söylüyoruz ama
sonuçta bir türlü aynı noktaya gelemiyoruz. Bu nasıl iş?
Bana sürekli Kur’ân’dan, âyetten, hadîsten söz ediyorsun
ama bunları senin nasıl anlayıp, yorumladığını ben bir türlü
anlayamıyorum! Bunların çoğunu ben hiç de senin anladığın
gibi anlamıyorum. Senin anlayışına göre; Allah bize fakir,
yoksul, miskin, pısrık, âciz, zayıf, güçsüz olmayı mı emredi-
yor? Zenginliği, mal, mülk, izzet, şeref, üstünlük, güç, kuv-
vet, kudret iktidar sahibi olmamızı yasaklıyor mu? Bunları
kötülüyor, uzak durmamızı mı istiyor? Hayır, hiç de öyle
değil! Tam tersi!

– Bunu da nereden çıkarıyorsun baba? Yalnız benim inan-
cıma göre; esas ve en büyük zenginlik gönül zenginliğidir.

Hiç kimse kanaat sahibi olduğu için açlıktan ölmemiş; hiç kimse de hırsla, tamahla hiçbir nimete erememiştir. Allah, rızka kefildir. Rızka muhtaç olan nasıl rızka düşkün ve âşık-sa; o rızık da ona ihtiyacı olana öyle düşkün ve âşıktır. Her neredeyse olurlarsa olsunlar, Allah birbirlerini arayıp bulmalarını sağlar. Ben eşimin zengin olup olmamasını hiç önemsemiyorum, meslek ve kariyer sahibi olmasını da şart koşmuyorum. Hatta eviyle, barkıyla çoluk çocuğuyla, onların en iyi şekilde eğitimi ve yetişmesiyle ilgilenmesi, benim için çok daha fazla tercih sebebidir. Benim kendime göre, bazı ideallerim, fikirlerim, görüş ve düşüncelerim, hesaplarım, planlarım, var. Tüm enerjimi, bütün ömrümü, varımı, yoğunu, her şeyimi bu yolda harcamak istiyorum. Benim aradığım, arzu ettiğim, peşinden koşmak istediğim devlet; gerçekten peşinde koşulmaya değer ve peşinden koşulması gereken esas devlettir. Yoksa bazılarının devlet ve nimet diye gördükleri şeylerin çoğu gerçek anlamda devlet de, nimet de değildir. Allah, dilediğine, bazı gönül erlerinin hiç değer vermedikleri, hatta aşâğılık saydıkları bu cihan devletini, gücünü, kudretini, saadetini de verir. Hatta daha yüz binlerce çeşit başka devletler ve üstünlükler de bağışlar. Örneğin, bilgi devleti, bilgi üstünlüğü, dünyanın başka bütün devletlerinden ve üstünlüklerinden daha değerli, daha üstün, peşinden koşulmaya daha değer bir devlettir. Ben de Allah'tan böyle devletler istiyorum; elimden geldiğince de onların peşinde koşmak, onlar için çalışıp çabalamak istiyorum. Dünya malının, mülkünün, gücünün, zenginliğinin, kudretinin, dünya devletinin, saltanatının, süsünün, ziynetinin kıymeti ve değeri yoktur. Nitekim Allah da bize bunların geçiciliğini ve değersizliğini anlatmaktadır.

- Nerede, nasıl anlatıyormuş?
- Kur'ânda bu konuda çok ayetler var!

– Hangi ayetmiş o? Ben, hafızım; Kur’ân’da bunların değersizliğini, kötülüğünü belirten hiçbir âyet görmedim. Gerçi Kur’ân’da her konuda pek çok âyet var. Ayrıca Allah, Kur’ân’da kendisi konuştuğu, meleklerini, peygamberlerini, müminleri konuşturduğu gibi; İblis’i, şeytanı, kâfirleri, münafıkları, Firavun ve Nemrut gibi küfrün ve inkârın önderlerini de konuşturur. Önemli olan; âyetin metniyle beraber, bunun hangi bağlamda kullanıldığı, ne söylenmek, ne anlatılmak istendiğidir. Her ayet, Kur’ân’ın bütünlüğü içinde değerlendirilmeli, Allah’ın bundan gerçek muradının ne olduğu araştırılarak, ona göre en doğru bir şekilde nasıl anlaşılması gerekiyorsa öyle anlaşılmalıdır. Yoksa insan, Allah muhafaza bazı inkârcıların, sapıkların Kur’ân’da nakledilen, hak olmayan, sapıkça sözlerini alıp bunu kendi sapıklıklarına, azgınlıklarına delil göstermeye kalkanların durumuna düşer. Şimdi söyle bakalım; Allah, hangi âyette, bize verdiği nimetleri değersiz, kötü gösteriyormuş?

– Baba; Âl-i İmran Sûresi’nin 14. âyetinde Allah ne buyuyor: “Nefsânî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, güzel cins atlara, sağmal hayvanlara, ekinlere düşkünlük; insanlara çekici, hırsları gıcıklayıcı kılındı, süslü ve güzel gösterildi. Bütün bunlar, bu dünya hayatının geçici menfaatlerinden, zevkendir. Hâlbuki varılacak en güzel yer, bunlardan çok daha güzel nimetler Allah katındadır.”

– İyi güzel de, sen bu Âyet-i Kerîme’yi sen nasıl anlıyor, nasıl yorumluyorsun?

– Âyet son derece açık, baba! Allah, bu ayette sayılanlar için ‘züyyine; yani insana süslendirildi’, güzel gösterildi’ tâbirini kullanıyor. Böylece bunlarda görülen güzellik ve çekiciliğin, kalıcı ve gerçek bir güzellik ve iyilik olmadığına, bunların başka bir yerden gelmiş, iğreti, gelip geçici bir güzellik

olduğuna; dolayısıyla bunların amaç ve hedef yerine konmaması gerektiğine işaret ediyor. Burada, insanların kıymetli sandığı bu dünya nimetleri ve değerleri, bir anlamda altın kaplanmış kalp paraya, geçmez akçeye benzetilmiş olmuyor mu? Bunların Allah katında hiçbir önemlerinin ve değerlerinin olmadığı anlaşılıyor mu? Dolayısıyla bunları amaç ve gaye edinip bunların peşlerinde koşanların da Allah katında bir değerlerinin olmayacağı; bu dünya nimetlerinden hiç birinin uzaktan görüldüğü gibi olmadığı anlatılmıyor mu? Bunlar uzaktan bakanlara pek hoş görünseler de, bu hoşluklarının ve güzelliklerinin bir sınımadan ve yanılmadan ibaret olduğu, herkesin er veya geç bunu mutlaka anlayacağı ifade edilmiyor mu? Bu dünya nimetlerinin veya bize nimet gibi görünen şeylerin çoğu, gizli bir tuzağa konmuş, yemlerden ve tanelerden farksızdır. İnsanların güç, kuvvet, kudret, iktidar, saltanat, zenginlik, refah, mutluluk saydıkları ne varsa gerçekte bunların hepsi sahtedir, görünüştedir. Çünkü bunlara sahip olmanın sonu ölümdür, mahrumiyettir, derttir, can vermedir, hesaptır.

– Söylediklerin tam bir lâf salatası!.. İçinde doğrular da var, yanlışlar da! Hepsini birbirine katıp karıştırıyorsun. Senin söylediklerinin içindeki doğruları ve yanlışlıkları ayırabilmek için uzun uzadıya uğraşacak halim yok. Ama sana şunu açıkça söyleyim ki, sen bu âyeti de pek de anlaşılması gerektiği gibi anlayamamışsın.

– Baba; bunların çoğu benim kişisel görüşlerim değil. Değişik İslam âlimlerinin bu âyeti nasıl anlayıp yorumladıklarına dair şuradan buradan okuduklarımdan aklımda kalanlarla kendi kanaatlerimi harmanlayıp sana lâf yetiştirmeye çalışıyorum...

YANLIŞ VE EKSİK YORUMLAR

– Oğlum! Boş tartışmalarla bana lâf yetiştirmeye çalışacağına, söylediklerini önce hak terazisine ve Kur’ân’a vur! Dikkatle ölç, biç, tart; doğruluğunu yanlışlığı iyice test et! Kendi ciddi emeğinin ürünü; yanlış da olsa, senin kendi samimi kanaatlerine ben daha fazla önem ve değer veririm. Ali Yakup Hoca, sana bunu böyle öğretmedi mi? Öyle her önüne çıkan kitapta, sağda solda okuduklarını, duyduklarını papağan gibi tekrarlayıp, naklettiğini duysa herhalde Ali Yakup Hoca da hiç memnun olmazdı. Şuurlu, gerçek bir Müslüman, sırf herhangi bir kitapta yazıyor diye öyle her şeye hemen inanmaz! Herkesin kendine göre doğruları, yanlışları olabilir. Ayrıca herkesin bir şeyi anlaması, anlamlandırması doğru da olabilir; yanlış da olabilir. Herkesin yanılabilceğini, yanlış anlayabileceğini, yanlış yorumlayabileceğini unutmamak gerekir. Fakat gerçek bir tanedir. Gerçek, senin, benim, onun, bunun sözüyle asla değişmez! Allah: “Haktan sonra bâtıldan başka ne var?” (Yunus Sûresi, 32) buyuruyor. Onun için Müslüman, en doğrusu hangisiyse onu aramak zorundadır. Hele Kur’ân âyetleri söz konusu olduğunda; insanın çok daha dikkatli, özenli ve hassas olması gerekir. Çünkü Kur’ân, basit bir kitap değildir. Bütün insanların ve cinlerin bir araya gelseler, birbirlerine de yardımcı olsalar asla bir benzerini ortaya koyamayacakları; her soruna çare, her derde derman olabilecek bir kitaptır. Böyle bir kitabın âyetlerini öyle yüzeysel, yarı buçuk, kulaktan dolma bilgilerle bir çırpıda, kolayca üstelik bir de bütün yönleriyle anlayabilmek, anladığını iddia etmek, kesinlikle bu budur veya şu şudur diye kestirilip atmak doğru bir yaklaşım değildir. Dur bakalım, doğru mu okudun, doğru mu anladın, eksikğin, yanlışın var mı? Bir kere Kur’ân bir bütündür. Kur’ân ve

Kur'ân âyetleri böyle parça buçuk okunarak anlaşılamaz. Kur'ân-ı Kerim'deki âyetleri, doğru olarak anlayabilmek için, her âyeti Kur'ân'ın bütünlüğü içerisinde yerli yerine oturtmak; bu âyetlerden Allah'ın muradının, maksadının ne olduğunu, bize ne anlatmak, hangi mesajları vermek istediğini tam ve doğru olarak anlamak, kavramak ve yorumlamak gerekir. Kur'ân'a böyle yaklaşırsan, istesen de Kur'ân'ı yanlış anlayamazsın. Çünkü o, senin yanlış anlamanı da bir şekilde düzelterektir. Nasıl bir tablo, ancak bütününe bakılarak anlaşılabilir, tek tek küçük figürlere, parçalara bakılarak anlaşılamazsa, Kur'ân da bir bütündür; âyetler birbirini tamamlar ve açıklar. Muhteşem ve büyük bir tabloya bakarken, o tablo içindeki bir tek veya bir iki resme takılır kalırsan, birkaç figür üzerinde yoğunlaşırsan; tablonun bütününi gözden kaçırsın, o tabloyu tam olarak kavrayamazsın. Böyle bir bakış açısıyla tek tek o figürleri de, onların o tablo içindeki yerini, önemini ve anlamını da, tabii tabloyu da, onun anlatmak istediği şeyleri, vermek istediği mesajları da tam ve doğru olarak anlayamaz, algılayamazsın.

Kur'ân âyetlerini bütününi içerisinde tek tek çıkarıp, kendi kafalarına, anlayışlarına, hevâ ve heveslerine göre anlamaya, yorumlamaya kalkanlar yanlış düşmekten kurtulamazlar. Hidayet rehberi olan bu Kitab'ı kendi sakat fikir ve düşüncelerine âlet etmeye kalkanlar; Kur'ân'la doğruyu bulamayacakları gibi, yollarını daha da sapıtmış olurlar. Yücelikler merdiveni olan Kur'ân'ı, yukarılara doğru yükselmek ve yücelmek için değil de aşağılara doğru alçalma aracı olarak kullanana Kur'an ne yapsın? Bunda Kur'ân'ın hiçbir kusuru ve kabahati yoktur. Bütün kusur ve kabahat, Kur'ân'ı doğru dürüst anlayamayan, ondan gerektiği gibi yararlanmayı bilemeyenlerindir. Kur'ân'ı doğru ve tam olarak anlayabilmek için insanın sürekli olarak kendisine, çev-

resine ve Kur'ân'a sorması gereken soruları sormayı bilebilmesi gerekir. Ona göre de, anlayışını, kavrayışını, yaptığı yorum ve açıklamaların ne derece doğru ve yeterli olduğunu döne döne test etmeli, kontrol etmeli, değişik açılardan mümkün merteye tekrar tekrar doğrulatmalıdır. Kur'ân'ın farklı yerlerinde; onu doğru okuyup değerlendirebilecekler için; anlayışlarını, kavrayışlarını, yorumlarını test edebilecekleri; insanlık hâli düşebilecekleri hataları, yanılırları düzeltmelerine yardımcı olabilecek pek çok başka âyetler vardır. Mesele, bunları arayıp bulabilmektir. Yoksa şimdi senin yaptığın gibi; sağdan soldan duyduğu, okuduğu ilgili ilgisiz şeyleri çorba yapıp; kimisi doğru, kimisi yanlış bu kabulleri, anlayışları doğrulatmak için Kur'ân âyetlerini de evirip çevirerek kendi hevâ ve heveslerine göre sonuçlar çıkarmaya kalkanlar, hiç de iyi ve doğru bir yere varamazlar. Hem kendileri saparlar, hem de başkalarının sapıtmasına neden olurlar. Çıkış noktaları doğru olsa da, arada doğru şeyler söyleseler de vardıkları sonuçlar, yanlış, eksik, yarım yamalak, hatta murâdı ilâhîye ters bile düşebilir. İlme, yani doğru ve yararlı bilgiye ancak, iyi ve doğru usul ve metotlarla, sistematik bilgiyle ulaşılabilir. Zaten ilim demek, sistemli bilgi üretmek demektir. Bu yüzden eskiler; tefsir, hadis, fıkıh gibi ilimlerden önce bunların usul ilimlerini bilmeyi şart koşmuşlardır. Tefsir usulü, hadis usulü, fıkıh usulü gibi ilim dalları da böyle doğmuştur. İyi bir usul, yol, yöntem, metot bilmeyen bir kimse, dünyadaki bütün kitapları okusa, ezberlese, yutsa bile bu bir işe yaramaz. Belki her konuda ma'lumât sahibi olur ama gerçek anlamda âlim ve ilim adamı olamaz. Sistemli, bilimsel ve faydalı bir bilgi de üretemez. Bunlarıki bilgi hamallığından başka bir şey değildir. Allah, Kur'ân'da bu gibileri kitap yüklü merkeplere benzetiyor (Cuma Sûresi, 5). Bu tür sistemsiz, dağınık, çorba bilgilerin, sahibine de

başkalarına da doğru dürüst bir faydası olmaz. Hatta pek çok zararları bile olur. Çünkü böyleleri doğrularla yanlışları birbirinden ayıramaz, doğru zannederek yanlış sonuçlara, yanlış kanaatlere ulaşır. Peygamber Efendimiz de, faydasız ilimden Allah'a sığınarak; bize böyle systemsiz, metotsuz, yarım yamalak, kırık, dökük ma'lumât kâbilinden bilgilerin gerçek ilim olmadığını, bunların faydadan çok zarar getireceğini anlatmaya çalışmıştır.

Kur'ân'ın verdiği mesajlar son derece açık olduğu halde; bazıları bilerek veya bilmeyerek bunları çok ters anlayabiliyor, yanlış yorumlayabiliyorlar. Öyle ki, en önemli, değerli ve gerekli şeyleri önemsiz, değersiz, gereksiz, hatta sevilmemesi ve uzak durulması gereken şeyler olarak görüp, gösterebiliyorlar. Bu son derece yanlış, sakat görüş ve düşüncelerini de; âyetleri ve hadisleri işlerine geldiği gibi parça buçuk alarak, bağlamından kopararak, bozuk yorumlarla ispatlamaya çalışabiliyorlar. Kur'ân'da mal, mülk, servet, zenginlik, güç, iktidar sahibi olmak gibi konuları ilgilendiren yüzlerce, hatta binlerce âyet vardır. Bunları okurken, anlamaya çalışırken çok dikkatli olmak; insanın bunlarla kendi ilişkisini de tam ve doğru bir biçimde belirleyebilmesi gerekir. Yoksa insan, hem dini, hem dünyası, hem de kendisi için çok büyük felaketler, çok acı sonuçlar doğurabilecek yanlış kanaatlere ve uygulamalara yönelebilir. Mesela bazı din adamları, hocalar; sohbetlerinde, yazdıkları dînî kitaplarda; insanları dünyaya meyletmekten, bunlara kapılmaktan sakındırmak; ömürlerini mal, mülk, mevki, makam peşinde harcamaktan vazgeçirmek; daha mütevazı ve kanaatkâr olmaya teşvik etmek için işin ölçüsünü ve dozunu iyice kaçırıyorlar. Bazı insanların dünyaya tutkuyla bağlanmalarını, âdetâ tapmalarını eleştirmeye çalışırken; işi dünyayla ilgili zenginlik, mal, mülk, servet, sâman, güç, iktidar gibi şeylere hiç itibar ve iltifat etme-

meyi, ilgi göstermemeyi, bunları hiç umursamayıp önemsememeyi, bunların kafirlere yakıştığını, Müslümanın yoksul, perişan, ezik, zillet ve meskenet içinde yaşaması gerektiğini iddia ve teşvik edecek kadar ilerlere götürüyorlar. Bu tutum ve davranış da en az dünyaya tapınmak, onu esas amaç ve gaye edinmek, ona kul, köle ve esir olmak kadar yanlış ve tehlikeli bir şeydir. Hâlbuki yapılması gereken; bunların insanın dünyadaki hayatı için önemli, değerli ve gerekli olduğunu; bunların helal ve meşrû yollardan kazanılmasının, yerli yerinde ve Allah'ın rızasına uygun olacak şekilde harcanmasının, bunlar üzerinde cimrilik yapılmadan tasarruf edilmesinin gereğini ve önemini anlatmak ve vurgulamak olmalıdır. Ama bu konular üzerinde yeterli, doğru dürüst ve sistemli bir bilgiye sahip olmayan bazı adamlar kalkıyorlar, başta âyet ve hadisler olmak üzere bu konudaki sağlam deliller üzerinde iyice düşünüp taşınmadan, kendi yanlış ve sabit fikirlerini, kişisel görüş ve düşüncelerini, boş iddialarını doğru göstermek için âyet ve hadisleri bile ilgili, ilgisiz, yerli, yersiz kullanıyorlar. Doğru delil ve kanıtları bile kendi yanlış kanaatlerine delil gösterip arka arkaya sıralıyorlar. Bu şekilde geniş kapsamlı derlemeler, kitaplar yazıyorlar, yayınlar yapıyorlar. Çoğunun vardıkları sonuçlar gerçeği yansıtmadığı gibi, İslam'ın özüne ve ruhuna da ters düşüyor. Bunlar İslam'a ve Müslümanlara hayırdan çok şer, faydadan çok zarar getiriyor. Bunların içlerinde bazı doğru şeylerin bulunması da bir işe yaramıyor; hiçbir anlam ifade etmiyor. Belki bunların içinde hiç doğru bir şey olmasa, daha az zararlı olabilirlerdi. Çünkü insanlar bunlardaki bazı doğrulara kanarak, aldanarak, kapılarak hepsinin, her yazılanın ve söylenenin doğru olduğunu sanıyorlar; dünyalarını da âhiletlerini de ziyan çekiyorlar. İslam âleminin ve Müslümanların bugünkü perişanlığında, bu tür sakat fikir ve düşünce-

leri yayan böyle zararlı kitapların da çok büyük rolü olmuştur.

Şimdi istersen, senin bu âyetten anladıklarının doğruluğunu veya yanlışlığını test etmeye çalışalım. Bakalım, senin anladıklarını hayatın gerçekleri doğrulayacak mı? Daha da önemlisi Kur'ân doğrulayacak mı? Ya da ne kadarını doğrulayacak? Kur'ân'a doğru dürüst soru sormasını bilersen, o sana her şeyin en doğru cevabını, en güzel şekilde verir. Ama önce soru sormasını bileceksin. Ayrıca âyet denince sadece Kur'ân âyetlerini de anlamamak lazım. Etrafımızdaki her şey Allah'ın âyetidir. Âfakta ve enfüste, yani her yerde Allah'ın sayısız âyetleri vardır. Nitekim Kur'ân'ın pek çok yerinde de; kendi ruh ve beden dünyamızdan başlayarak her yerde, çevremizde, yerlerde ve göklerde Allah'ın sayılamayacak kadar çok âyetlerinin, değişmez kanunlarının ve sünnetlerinin (*sünnetullah*) geçerli olduğuna dair âyetler vardır. Kur'ân âyetleri, ancak Kur'ân'ın da değindiği ve işaret ettiği bu âyetlerle beraber, tam ve doğru olarak okunup anlaşılabilir. Yoksa çok eksik, yanlış ve hatalı anlaşılabilir. Örneğin, insanla, insanın sosyal, psikolojik, biyolojik vb. yapısıyla ilgili Kur'ân âyetlerini, insanı tanımadan; kâinatla ilgili âyetleri de kâinatı tanımadan; fizik, kimya, biyoloji gibi ilimlerin ulaştığı doğru ve bilimsel bilgileri ve kanunları çok iyi bilmeden tam ve doğru olarak anlayabilmek mümkün olamaz.

Nitekim bu ayette de, insanı ve bütün varlıkları yaratan Allah, insanın bazı yaratılış özelliklerine dikkat çekmektedir. Bazı şeylerin insana süslü ve hoş gösterildiğine, güzel, câzip ve çekici kılındığına işaret ediyor. Bunları genel bir ifadeyle iç gıcıklayıcı, hırs ve tamah uyandırıcı şeylerle, kadın, oğullar, altın ve gümüş gibi somut ve özel örneklerle açıklıyor. Bunun doğru olup olmadığını kendimize soracak, insan davranışlarına bakıp test edecek olursak, ne kadar doğru

olduğunu anlamakta hiç zorlanmayız. Nitekim bazı insanların, bunlar için hayatlarını, her şeylerini gözlerini bile kırpmadan feda edebilecek kadar bunlara tutkun ve düşkün olduklarını görürüz. Bütün bu nimetleri ve insanı yaratan Allah, acaba bunları insana niçin süslü ve çekici göstermiştir?

Allah yeryüzündeki maddî ve manevî nimetleri kendisi için değil, kulları, yani insanlar için yaratmıştır. Çünkü bunlar, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan (Samed olan), yüceler yücesi Allah'ın hiçbir işine yaramaz. Hiçbir şeyi, boşu boşuna ve anlamsız yere yaratmayan Allah'ın bunları yaratmasında ve insanlara süslü göstermesinde elbette bizim de anlayabileceğimiz veya anlayamayacağımız pek çok hikmetler vardır. Allah bunları, kulları bunlardan yararlınsınlar; bunları yaratanı hatırlayıp ansınlar ve Ona şükretsinler diye yaratmış; bunları insanlar için çok önemli, çok değerli hatta vazgeçilmez araçlar kılmıştır. İnsan, dünyada ancak bunlarla var olabilir; neslini ve varlığını bunlarla devam ettirebilir; bunlarla rahat, huzurlu ve müreffeh bir hayat sürebilir. Daha da önemlisi; esas yaratılış gayesini, insana yakışır yüce idealleri, büyük amaçları, üstün başarıları da ancak bunlarla gerçekleştirebilir. Peşinde koşulmaya değer ebedî hayatı bunlarla kazanabilir. İnsan karşı cinse ilgi duymasa neslini nasıl devam ettirecek? Para, pul, mal, mülk, mevki, makam, iktidar ilgisi ve sevgisi olmasa bu gelip geçici ve ölümlü dünyada kimse taş taş üstüne koymaz; bu dünyayı imar etmez. Demek ki bu çekicilik, ilgi ve sevgi; dünyanın imarı ve insanlığın genel iyiliği ve mutluluğu için gerekli bir şeydir. Onun için Allah bunlara karşı insanın gönlüne bir sevgi koymuştur. Ama bu sevginin abartılmaması, aşırılığa vurdurılmaması; bunların araç olduğunun unutulmaması gerekir. Yani bunlar asla esas gaye, amaç ve hedef haline getirilmemelidir.

Yalnız Allah'a kulluk yapması için yaratılmış olan insan, bunlara kul, köle ve esir olmamalıdır. Müslüman bunlara değil, bunları verene bel bağlamalı, bunları asla putlaştır-mamalı, bunlara tapmamalıdır. Çünkü insan, bunlar için yaratılmamıştır; bunlar insan için yaratılmıştır.

Bu âyet de bize, burada sayılanların Allah tarafından insanlar için yaratıldığı; insanın gönlüne ve kalbine bunlara karşı bir sevgi, muhabbet, câzibe, çekicilik konduğu; fakat insanların bunlara aşırı şekilde kul köle, düşkün ve tutkun olmasının da; tamamen ilgisiz, alakasız kalmasının da doğru olmayacağı anlatılmaktadır. Yani bu âyetten, asla bunların değersizliği, işe yaramazlığı, geçmez akçe olduğu, bunlara hiç önem ve değer verilmemesi, dönülüp bakılmaması gerektiği anlamı çıkmaz. Aksine Kur'an'ın bütününe bakılacak olursa; bunların ne kadar değerli, önemli; kadir ve kıymetle-rinin bilinmesi, asla israf edilmemesi, çarçur edilmemesi gereken şeyler olduğu da net bir biçimde anlaşılır. Ayrıca Allah da, bunlara çok büyük değer ve önem vermektedir. Allah, bize kendi fazl ü kereminden ihsan ettiği bu nimetle-re yine kendisi müşteri olduğunu; bu şeyleri çok büyük bedel-lerle bizden yine kendisi satın almak istediğini; "Allah, insanlardan cennet karşılığında mallarını ve canlarını satın alır." (Tevbe Sûresi, 111) ayetiyle haber veriyor. Yani; 'Getirin bunları bana satın; bunların en iyi müşterisi benim! Bunlara gerçek değerini ve bedelini de ben veririm!..' buyu-ruyor. Bunlara karşılık gözlerin görmediği, kulakların işit-mediyi sayısız nimetler; yerler ve gökler genişliğinde cennet-ler vermeyi vaad ediyor. Fakat bazı akılsızlar ve ahmaklar, bunları akıl almaz pahalar karşılığında Allah'a satmıyorlar da; tutup bunlarla beraber akıllarını ve imanlarını da çok değersiz karşılıklar, hasıs emeller karşılığında yol yanılan şeytana kaptırıyorlar; bunlarla sonsuz ve dayanılmaz azap-

ları satın alıyorlar. İnsan ve cin şeytanları, sapıklar ve sapkınlar; türlü hileler, desiseler ve göz bağıcılıklarla, Allah'ın peygamberleri vasıtasıyla insanlara öğretmeye çalıştığı en kârlı ticareti, zararlıymış gibi; iyi, güzel ve doğruları da eğri ve çirkinmiş gibi göstermeye çalışıyorlar. Durum bu kadar açıkken, birisinin kalkıp da bir Müslüman için fakirliğin zenginlikten daha iyi olduğunu iddia etmesi; çok yanlış, çok saçma ve bizim dinimizin özüne, ruhuna da son derece aykırıdır. Kur'ân ve Peygamberimizin tatbikatı ortadayken, bunlara kanıp aldanmaktan daha büyük hata ve aptallık olmaz.

İnsan her okuduğu veya duyduğu şeye hemen inanıp kanmamalı; bunları önce hak, hakikat, akıl, mantık, vahiy terasında tartmalı, ona göre kabul veya reddetmelidir. Bu nimetler olmadan yeryüzünde hayat da, geçim de olamaz. Hatta iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olabilmek te mümkün değildir. Nitekim Allah; "Sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyilerden olamazsınız!" (Âl-i İmrân Sûresi, 92) buyuruyor. Burada sevdiğimiz şeylerden kastedilen nedir? Elbette Allah'ın bize sevdirildiğini söylediği mal, mülk, zenginlik, para, pul gibi şeylerdir. Bu ayetler de bize açıkça gösteriyor ki; Allah bizim bunları sevmemizi yasaklamıyor. Bunları sevmenin kötü bir şey olduğunu da bildirmiyor. Sadece bizim bunların maliki değil, emanetçisi olduğumuzu, emanetçi olmanın yükümlülüklerini yerine getirmek zorunda olduğumuzu, yoksa iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olamayacağımızı bize hatırlatıyor.

Aslında Allah'ın bize emrettiği yükümlülüklerle bakacak olursak, bunların neredeyse tamamına yakınının ancak malla, mülkle, zenginlikle, iktidar ve güç sahibi olmakla doğru dürüst yerine getirebileceğini görürüz. Dolayısıyla bunlara sahip olunmadan, ne doğru dürüst Müslüman olu-

nabilir, ne de Allah'ın rızasını kazanacak ameller yapılabilir. Öyle ki, bu açıdan bakınca insan; 'Bu din dirilerin, sağlıklıların, zenginlerin, güç, kuvvet, kudret ve iktidar sahiplerinin dinidir!' demekten kendini alamaz. Nitekim Kur'ân'a baktığımızda, sadece bunlara sahip olabilenlerin tam anlamıyla mükellef ve sorumlu olabileceklerini görürüz. Ölülere hiçbir yükümlülük olmadığı gibi zayıflara, güçsüzlere, âcizlere, sakatlara, engellilere, hastalara, körlere, topallara da güçlerinin üstünde bir sorumluluk yüklenmez. Bunlar cihad gibi yükümlülüklerden bile muaftırlar. Malı, mülkü olmayan, Kur'ân'daki emirlerin çoğunu yerine getiremez. Böyle yükümlülükleri, görev ve sorumlulukları yerine getiremeyenler de elbette bunların büyük karşılıklarına da eremeyeceklerdir.

Allah bize Kur'ân'da; yoksullara, muhtaçlara bakmayı; açları doyurmayı; zekât ve sadaka vermeyi; Allah yolunda mallarımızla, canlarımızla cihad etmeyi; Allah'ın rızası yolunda bol bol infak etmeyi, harcamayı; düşmanlarımıza karşı güç kuvvet hazırlamayı, her bakımdan onlardan üstün olmayı; hacca ve umreye gitmeyi; yeryüzünde ibret nazarıyla gezip dolaşmayı emrediyor. Kur'ân'da bunlara ilaveten; ancak ve ancak zenginlikle, malla, mülkle yerine getirilebilecek daha pek çok emirler ve yükümlülükler vardır. Peki, bunlara sahip olmayan bir kimse, bu emir ve yükümlülükleri nasıl yerine getirecektir? Allah'ın rızasını kazanma yolunda neyi, nasıl harcayacak; yoksullara nasıl verecek, açları nasıl doyuracaktır? Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın en sık tekrarladığı emirlerden birisi, "Namazı dosdoğru kılınız; zekâtı veriniz!" emridir. Peki, zekâtı kimler verir, yani zekât kime farzdır? Elbette zenginler verebilir. Zekât, sadece zengin Müslümanlara has bir yükümlülüktür. Dolayısıyla aklını iyi kullanabilen bir Müslüman, bu emrin altında başka bir

emrin daha yattığını hemen anlamalıdır. Bu da ‘Önce helalinden ve meşrû yollardan bol bol kazanın; zekât verebilecek hâle gelin; zengin olun!’ gizli emridir. Meşrû yollardan, helalinden mal kazanmamış, zengin olmamış bir Müslüman nasıl zekât verecek? Demek ki Müslüman, bu “Zekât verin!” emriyle birlikte aynı zamanda; ‘Zekâta, sadakaya muhtaç, âciz, zayıf, fakir, düşkün, zavallı kimseler olmayın!’ emrine muhatap olduğunu da anlamak zorundadır. Allah’ın müminlere emrettiği, yerine getirmelerini istediği şeylerin, yani Müslümanlığın büyük bir bölümü; fakir, âciz, zayıf Müslümanlar tarafından yerine getirilemeyecek, sonuçta böylelerinin Müslümanlığı da çok eksik kalacaktır.

Allah, peygamberlerini ve dinini; insanları ticaretten, alışverişten, kazançtan men etsinler diye göndermemiştir. Tam tersine; insanlara en kârlı ticareti ve alışverişi öğretsinler diye göndermiştir. Kur’ân’da buna işaret eden pek çok âyetler vardır. İşte Allah’ın insanlara en kârlı ticaretin hangisi olduğunu anlattığı ayetlerden biri:

“Ey iman edenler! Size, sizi acıklı bir azaptan kurtaracak çok kârlı bir ticaret göstereyim mi? Allah’a ve Resulüne iman edin! Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad edin! Eğer bilseniz bu sizin için çok hayırlı ve kazançlı bir iştir.” (Saf Sûresi, 10-11).

Yani Allah bizden sadece bedenimizle, aklımızla değil, mallarımızla da cihad etmemizi istiyor. Allah’ın Müslümanlara mallarıyla cihad etmeyi emretmesi, aslında onlara önce helalinden bol bol mal kazanmayı, sonra da bunları Allah yolunda kullanmayı, harcamayı emretmesi anlamına gelir. Müslümanın malı olmazsa, önce mal kazanmazsa, neyi harcayacak; olmayan malıyla nasıl cihad edecek? Demek ki malla cihadı emreden Allah, aynı zamanda Müslümanlara mal, mülk, servet sahibi olmalarını da emretmiş oluyor.

Bu dünya pazarı için de, o dünya pazarı ve alışverişi için de insana sermaye lazımdır. Her iki pazara da sermayesiz, eli boş gidenler; ömürlerini, günlerini boşa geçirmiş olurlar; elleri boş olarak da geri dönerler. Yalnız bu âlemde değil, öbür âlemde de geçerli olacak bitmez tükenmez bir servet biriktirmeye, ölümsüz bir zenginlik sahibi olmaya çalışmak; yani bu dünyanın zenginliğini o dünyanın zenginliğine çevirmeyi bilmek, akıllı kişilerin işidir. İnsan hem kendisinin, hem de malının, mülkünün değerini, kıymetini iyi bilse, asla bu kadar ucuza satmazdı.

Müslüman, bu dünyada yaşadığı müddetçe varlığını onurlu, izzetli, şerefli bir şekilde koruyup geliştirmek için bunlara muhtaç olduğundan dolayı bunların kadir ve kıymetlerini bilmek; ne kadar gerekli, önemli ve değerli olduklarının farkına varmak zorundadır. Tabii bunun da Müslümanca; Müslümana layık, yakışır, yaraşır olanı vardır. Allah'ın bütün peygamberleri fakir, yoksul, zayıf, âciz kimseler değildi. Allah'ın peygamberleri içinde Hz. Davut, Hz. Süleyman, Zülkarneyn, Hz. İbrahim, Hz. Eyyub gibi çok büyük zenginliğe, mala, mülke, iktidara, güce, kuvvete, kudrete, maddî imkânlara sahip olan nice peygamberler vardı. Onlar, Allah'ın kendilerine verdiği bu imkânları asla önemsiz ve değersiz görmediler. Allah'ın rızasını kazanma aracı olarak bunların önemini, değerini, kadrini, kıymetini ve gereğini çok iyi bildiklerini, bunun için de bunları sevdiklerini yine Kur'an'dan öğreniyoruz. Örneğin, Hz. Süleyman'dan Kur'an-ı Kerim'de övgüyle söz edilirken, ondaki Müslümanca mal sevgisi de bize örnek gösterilmektedir:

“Biz Dâvud’a Süleyman’ı verdik. Doğrusu o, hep Allah’a yönelen ne güzel bir kuldu! Ona bir akşamüstü, çalımlı, cins koşu atları sunulmuştu. Süleyman; ‘Doğrusu, ben bu iyi malları, Rabbimi anmayı sağladıkları için severim!’ demişti.

Koşup toz perdesi arkasında kayboldukları zaman; ‘Onları tekrar bana getirin!’ dedi. Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlayarak sevmeye başladı.” (Sa’d Sûresi, 30-33).

Ne yapıyor Hz. Süleyman? Önce güzel koşu atlarını seyrediyor, sonra bunları yanına getirtip, bacaklarını, boyunlarını okşuyor, sıvazlıyor, yani bunlara karşı olan sevgisini gösteriyor. Eğer bunlar sevilmemesi, istenmemesi gereken şeyler olsaydı; Allah’ın böyle büyük bir peygamberi bunları ister, sever, bunlarla böylesine meşgul olur muydu? Daha da önemlisi; Allah onun bu sözlerini, tutum ve davranışlarını, ondaki bu tür bir mal ve iktidar sevgisini bize anlatırken, ne kınıyor, ne kötülüyor, ne de yanlış olduğunu belirtiyor. Tam tersine, bir yerde onu bize örnek ve rol model olarak gösteriyor. Tabii bunların hepsinin belli sebepleri ve hikmetleri var. Allah, böylece hem bunların önemine, bunların ihmal edilmemesi, boşlanmaması gerektiğine dikkatimizi çekiyor, hem de bunları nasıl bir sevgi ile sevmemiz gerektiğini bize öğretiyor. Hazreti Süleyman; Allah’ın kendisine verdiği o çok büyük ve üstün iktidarı, o erişilmez zenginlik ve nimetleri, sırf Allah’ın rızasına ulaşmak için yararlanılması gereken araçlar olarak görür; bu geçici dünya nimetlerine asla gönül bağlamaz, bunları hiçbir zaman esas amaç ve gaye yerine koymazdı. Allah, Hz. Süleyman’daki mal sevgisini, at sevgisiyle örneklendirerek bize çok güzel misal vermektedir! Yani aynı zamanda at sana binmeyecek, sen ata bineceksin; atı amaç değil, araç olarak göreceksin de demek istemektedir. Aynı şey, Allah’ın diğer nimetleri için de geçerlidir. Mümin, bunlara sahip olmayı asla ihmal etmemeli; bunların önemini, değerinin farkında olmalıdır. Ama bunları asla amaç değil, araç edinmeli; esas amacına, yani Allah’ın rızasına ulaşabilmek ve Allah’a kulluğunu tam olarak yerine getirebilmek için bunları çok işe yarayacak araçlar olarak görmeli ve

kullanmalıdır. Bunları Allah rızasını kazanmaya araç oldukları için sevmeli, bunlara kul değil efendi, mahkûm değil, hâkim olmalıdır. Bunların emrine girmeli, bunları Allah'ın rızası doğrultusunda emri altına alıp kullanmalıdır.

Şimdi söyle bakalım; bu âyetleri acaba senin anladığın gibi mi, yoksa benim anladığım gibi mi anlamak lazım? Bunların çoğu da, benim kendi orijinal düşüncelerim, benim bulduğum şeyler değil. Ama bunlar sadece nakil ve taklit değil; benim de üzerinde derinlemesine düşünerek kendime mal ettiğim düşünceler. Pek çok İslam âlimi ve düşünürü de bunu böyle anladığı gibi, Ali Yakup Hocanın da böyle anladığını çok iyi biliyorum. Bu görüş ve düşüncelerin önemli bir kısmında da, ondan yararlandığımı ve etkilendiğimi söyleyebilirim. Git, istersen ona da sor bakalım; beni yanlışlayacak mı?

– Biliyorum baba; Ali Yakup Hocam da bu konularda aşağı yukarı böyle düşünüyor.

HOCAMIN DÜNÜRCÜLÜĞÜ

Benim için uygun bir gelin adayı arama çabamız ve benim evlenme işim bir hayli uzun sürdü. Hiç arzu etmediğim halde; hocamı da bu konuyla gereğinden fazla meşgul etmek zorunda kalmıştım. Sonunda bazı tanıdık ve dostların da aracılığıyla adaylardan biri üzerinde yoğunlaşıldı ve bu işin hayırlı bir sonuca ulaştırılması için kız tarafı ile aramızda gidip gelmeler, tanışıp görüşmeler başladı. İki tarafın da birbirini önceden tanımaması nedeniyle, etraflı araştırmalar, soruşturmalar epeyce sürdü. Kızın ailesi;

– Bu genci en iyi kim tanır; kimden sorup soruşturalım? diye sorunca, kendilerine Ali Yakup Hocanın adı, adresi ve telefonu verildi. Kızın babası telefonla randevu aldıktan sonra, hocamla görüşmeye gitmiş. Konudan daha önceden

haberdar olan hocam; sağ olsun beni uzun uzadıya anlatıp tanıtmış ve tezkiye etmiş. Kısaca demiş ki:

– Azizim; ben Mustafa'yı daha çocukluğundan beri tanır ve severim. Elimde büyümüştür, diyebilirim. Şimdiye kadar ben onun hiçbir yanlışını, yamuğunu, ayıbını, kusurunu görmedim. Ben, gördüğüm, tanıdığım kadarıyla kendisi hakkında tam bir kanaatle hüsnî şahadette bulunurum. Ama insanlar hakkında değerlendirmelerde bulunurken, yine de ölçülü ve dikkatli olmak, mülâhaza hanesini de boş bırakmak lazımdır. Mesela, hiç sanmam ama eğer çok art niyetli, uyanık biri olup da benden bazı olumsuz taraflarını saklamışsa orasını bilemem!.. Bence bu zamanda böyle gençler aramakla bulunmaz. Eğer benim kendi kızım olsaydı da isteseydi hiç düşünmez hemen verirdim.

– Hocam, iyi söylüyorsunuz ama daha bu gencin doğru dürüst bir işi, gücü, evi, barkı yokmuş. Nerede duracağı, nerede oturacağı bile belli değilmiş. Bunlar evlenirlerse nerede duracaklar, nerede oturacaklar, geçimlerini nasıl sağlayacaklar? Kız tarafı olarak ister istemez bunlar bizi düşündürüyor.

– Haklısınız! Bunlar, bir kız babası olarak düşünmeniz gereken şeyler. Şu anda bu gencin belli bir işi, gücü yok ama mütevazı bir evlilik için yeterli hazırlığı olduğunu biliyorum. Ben, Yüce Allah'ın rahmetiyle, fazl u keremiyle evlenecek iyi Müslümanları zengin etme vaaadinin Mustafa için de en kısa zamanda gerçekleşeceğine (Nûr Sûresi, 32); kimseye muhtaç olmadan ailesinin geçimini rahatça sağlayabileceğine inanıyorum. Çünkü o, daha küçüklüğünden beri hep kendi ayakları üzerinde durabilmiş; kendi geçimini kendi emeği ve alın teriyle sağlayabilmiş birisidir. Azizim! Her şey para pul, mal mülk değildir. Ben şimdiye kadar bunun çok örneklerini gördüm. Servet ve zenginlik mutluluk getirmez. Gerçek mutlu-

luğun sebeplerini aramak lazımdır! O da İslam'la, dinle, imanla, ahlâk ve faziletle olur. Mustafa, benim öz oğlum gibidir. İnanın bana, eğer kendi öz oğlum olsaydı, daha fazla sevmeydim. Bu yüzden bu çocuğun iyi bir evlilik yapmasını çok arzu ediyorum. Bilmiyorum kaç sene oldu ama yıllardan beri ona uygun bir eş arıyoruz. Aslında benim zengin ve kalburüstü ailelerden de çok geniş bir çevrem ve onların da çok iyi kızları var. Bu genci onlarla tanıştırsam, damat olarak önersem, ömürleri boyunca bana minnettar kalacaklarından eminim. Onun gibi birini herkes ailesine katmak ister. Ama bu genç, onuruna, izzeti nefesine çok düşkün biridir. Yarın öbür gün bir şey olur, karşı tarafın servet ve zenginliği başına kakınç olursa bunu katiyen kaldıramaz. Ben de onun mutsuzluğuna ve huzursuzluğuna sebep olurum diye korkuyorum. O, evlilik olayına başka gözle, yani Müslüman gözüyle bakıyor. Evleneceği kız ve ailesi konusunda da aşırı istekleri ve büyük beklentileri yok. Bildiğim kadarıyla eş olarak sadece dindar, ahlâklı, faziletli, evcimen bir kız arıyor. Allah kendisine kimi kader arkadaşı, eş ve yoldaş kılar, yolunu kiminle birleştirirse; her türlü fedakârlığı da göze alarak onunla geçim yollarını arayıp bulabilecek, Allah'ın hudutlarını en iyi şekilde korumaya çalışacak birisidir.

Ali Yakup Hocanın benim hakkımdaki sitayişkâr sözlerinin de etkisiyle kız tarafı olaya olumlu yaklaşarak; kızlarını gelip usulüyle, yoluyla, yordamıyla istememiz için haberdardiler. Babam, bu gelin adayına da fazla sıcak bakmamıştı. Bu yüzden de kız istemede, yani dünürçülükte en büyük görev yine Ali Yakup Hocama düşmüştü. Hocam, bu görevi de üstlendi. Oğlan tarafı olarak, babamı ve hocamı da alıp hep beraber kız istemeye gittik. Kız evindeki ön sohbet ve muhabbetten sonra, sıra kız isteme faslına geldi. Herkes susmuş, söz hocaya bırakılmıştı. Onun ne söyleyeceğini dinle-

mek için herkes merakla kulak kesilmişti. Hocam söze başladı:

– Azizim; ben bu işlerde pek tecrübeli biri değilim. Bu işlerin yolunu yordamını da pek bilmem. Ama ne yapalım ki iş başa düştü! İnşallah bir pot kırmam! Her memleketin, her yörenin kendine has bir kız isteme âdeti, geleneği, göreneği vardır. Ama maalesef benim bunların hiç birinden de doğru dürüst bilgim ve haberim yoktur. Bu yüzden bir eksiğimiz, yanlışımız ve patavatsızlığımız olursa, ne olur kusurumuza bakmayınız!

– Estağfirullah, hocam! Ne kusuru, siz bizim kusurumuza bakmayın!

– Âdetlere, geleneklere, göreneklere, usule, âdâba uyulması elbette çok önemlidir ama her halde kurulan ailenin temellerinin sağlam atılması hepsinden çok daha önemlidir, öyle değil mi?

– Elbette hocam, çok haklısınız.

– Evlilikte eşlerin birbirlerine uygun ve uyumlu olmaları; böyle çiftlerin aile bütünlüğü içinde bir araya getirilebilmeye çalışılması çok daha önemli ve gereklidir. Bu uyumun başı da dinde, inançta, ahlâkta uyumdur. Yani esas gaye, Müslümanın Müslümanla sağlam bir aile yuvası kurması olmalıdır. Bence gerisi teferruattır. Aslında bu benim kendi bulduğum, kendi uydurduğum, icat ettiğim kişisel bir görüş ve kanaatim de değildir. Ben de bu fikirlere, görüş ve kanaatlere; İslamî kaynaklardan ve İslam âlimlerinin yaşantılarından öğrendiklerimle ulaşabildim. Eğer sıkıcı olmazsam, size geçenlerde bir kitapta rastladığım Said ibni Müseyyeb'in kızını evlendirme olayını, bana çok ilginç ve ibret alınması gereken bir olay gibi geldiği için nakletmek isterim.

– Buyurun hocam, sizi dinliyoruz.

SAİD İBNİ MÜSEYYEB'İN KIZINI EVLENDİRMESİ

– Said ibni Müseyyeb, Hz. Peygamberin ashabından sonra gelen neslin, yani tâbiin neslinin önde gelen âlimlerinden, en büyüklerindedir. Fakihlerin fakîhi, âlimlerin âlimi gibi unvanlarla anılan Said ibni Müseyyeb, Medine’de yaşar, geçimini ticaretten sağlar, vaktinin çoğunu da ilim öğrenmek ve öğretmekle geçirirdi. Değişik fırka ve grupların dünya ve iktidar hırsıyla giriştikleri hilafet ve saltanat kavgalarına asla alet olmaz, hiçbir hükümdar ve yöneticiden hediye ve ihsan kabul etmezdi. İşte bu büyük zâtın; güzelliği, akı, zekâsı, bilgisiyle bütün İslam âleminde meşhur, âdetâ dille-re destan olmuş bir kızı vardı. Kızın şöhreti, tâ Şam’a, zamanın Emevi Halifesi Abdülmelik’in kulağına kadar ulaşmıştı. Abdülmelik, bu kızın oğlu ve veliahdı Velîd’e nikâhlamak istedi. Böylece hem iyi bir gelin almış olacağını, hem de İslam dünyasında çok iyi tanınan ve hanedanına muhalif olarak bilinen bu büyük âlime hısımlıkla İslam âleminde itibar ve sempati toplayacağını; hükümdarlığına ve hanedanına daha fazla meşrûiyet kazandıracağını düşünüyordu. Kızı istemek için de Haccâcı Zâlim’i dünürü olarak gönderdi. Medine’ye gelen Haccâc, sabah namazında doğruca Mescidi Nebevi’ye gitti. Said ibni Müseyyeb, bütün namazlarını cami-de cemaatle kılar, ondan sonra da öğrencilerine ders okuturdu. Onun bu âdetini bilen Haccac, kendisini yine Mescidi Nebevi’de buldu. İşe önce güler yüzle ve tatlı sözlerle başladı. Saîd b. Müseyyeb’e;

– Ey İbni Müseyyeb! Sen ne şanslı, ne talihli bir adamsın! Sana Müminlerin Halifesinin selamlarını getirdim. Koskoca İslam Halifesi tutmuş, şu koca dünyada tahtının varisi oğluna eş olarak senin kızını layık görmüş. Biliyor musun, şimdi senin yerinde olmayı isteyen ne kadar çok insan vardır?

Böyle bir devlet kuşu herkesin başına konmaz! Bu ne saadet, ne büyük talih! Ne mutlu sana! Gözlerin aydın olsun! Beni de bu kutlu işe aracılık etmem için tâ Irak'tan buralara kadar dünürcü olarak gönderdi, dedi. Ama Said ibni Müseyyeb bu işe pek sevinmişe benzemiyordu;

– Ve Aleyküm selam! Sen de Halife'ye bizden selam söyle! Ama biz mütevazı insanlarız. Bizim öyle saraylara gelin olabilecek kızımız yoktur! Halife Hazretleri, kendi şanlarına, şereflerine layık başka gelin adayı araştırırlarsa daha iyi olur, diyerek bu izdivaca olumlu bakmadığını belirtti. Haccac, bu cevaba ve tavra hem şaşırmış, hem de çok sinirlenmişti. Yine de öfkesini belli etmeme, İbni Müseyyeb'i ikna edecek başka yollar deneme yolunu seçti. Zaman zaman sesinin tonunu yükseltiyor, bir yandan da tehditkâr sözlerle aba altından sopa göstermeyi ihmal etmiyordu;

– Bak, İbni Müseyyeb! Bu anlamsız ve boş inadı bırak! Senin için çok büyük bir şeref olan, Halife'nin bu büyük teklifini iyi değerlendir! Sonra sen, beni de iyi tanır, bilirsin. Ben öyle eli boş çevrilebilecek insanlardan değilim. Hele Halife'nin görevlendirdiği bir işi başarmadan, onun huzuruna çıkamam. Aslında sen istemesen de, biz ne yapar eder, almak istediğimizi alırız. Ama gel, bu iş tatlılıkla, gönül rızasıyla olsun! Tekrar düşünmen için, sana bugünden itibaren üç gün müsaade veriyorum! Aklını başına al, iyi düşün ve hepimiz için en iyi ve en doğru kararı ver! diyerek yanından ayrıldı.

İbni Müseyyeb, üzüntülü ve sıkıntılı bir halde ders halkasının yanına gitti. Öğrencilerine o günün derslerini okutmaya başladı. O gün oldukça dalgındı. Dersin sonuna doğru, öğrencilerinden birinin eksik olduğunu fark etti. Diğer öğrencilere;

– Ebû Vedâ'a'yı göremiyorum. Ne oldu da o bugün derse gelmedi! diye sordu. İçlerinden biri;

– Hocam, dün Ebu Vedâ'a'nın eşi vefat etti. Onun cenaze ve defin işleriyle uğraşıyordu. O yüzden gelemedi, cevabını verdi.

– Öyle mi! Bizim niye haberimiz olmadı? Bize düşen bir görev yok muydu?

– Hocam, her halde telaş yüzünden unutulmuştur. Ama siz müsterih olun, yapılması gereken her şey yapıldı. Yalnız çocukları daha çok küçük... O da; 'Ben bu küçük çocuklara nasıl bakacağım? Bunlarla ilgilensem derslerim kalacak; derslerime baksam bu sabîler sefil ve perişan olacak!' diye üzülüyordu.

– Yaa demek öyle! Allah yardımcısı olsun! Üzülmesin, inşallah Allah bir kolaylık verir, bir çıkış yolu gösterir! sözleri ağzından döküldü. Dersine devam etti. Zaman ilerledikçe suratına yansıyan tasalı ve karamsar halinin gittikçe düzeldiği; zihnindeki problemi çözenin verdiği rahatlığın gittikçe aydınlanan yüzünde belirmeye başladığı gözleniyordu.

İbni Müseyyeb, yatsı namazını da Mescit'te kıldıktan sonra evine geldi. Her zaman oturduğu köşesine geçip oturdu. Düşünceli bir sessizlik fasılasından sonra, kızını yanına çağırdu. Olan biteni bütün teferruatıyla ona da anlattı. Halife'nin, kendisini oğlu ve tahtının varisi Velid'e istediğini; eğer onunla evlenirse dünyasının ma'mur olacağını ama âhîretinden endişe ettiğini; bu yüzden kendisinin bu evliliğe sıcak bakmadığını söyledi. Onu dikkatle dinleyen kızı da babasına hak verdi.

– İyi yapmışsın, babacığım! dedi. Bir müddet hiç konuşmadan öyle beklediler. Sonra İbni Müseyyeb tekrar kızına döndü;

– Kızım, çok fakir ama dinine çok bağlı, ilim, ahlâk, fazilet yolunda sürekli ilerlediğini gördüğüm bir talebem var. Adı Ebû Vedâ'a! Dün eşini kaybetmiş. Küçücük çocukları da yetim kalmışlar.

– Evet, babacığım! Kadıncağız, çok yakından tanıdığım ve sevdiğim, iyi bir arkadaşımdı. Vefatına ben de çok üzüldüm. Kendisiyle çok sık görüşür, konuşurduk. Öyle ağır bir hastalığı da yoktu. Nasıl oldu da böyle birden bire vefat etti, anlamadım. Ama ecel bu, kime, ne zaman, nerede geleceği belli olmuyor.

İbni Müseyyeb, kızının sözünü keserek, damdan düşercesine kafasındaki düşünceyi bir çırpıda dile getiriverdi:

– Kızım ben, eğer sen de râzı olursan, seni bu öğrencimle evlendirmek isterim. Dindar, sâlih bir insan olduğunu, sana da iyi bir eş olabileceğini sanıyorum. Sonra ana şefkatine çok muhtaç olan o küçük çocuklara iyi bir anne olur, onların perişanlıktan kurtarılmasına vesile olursan, bununla da Allah katında çok büyük ecir ve mükâfatlar kazanmayı umabilirsin. Sen ne dersin, yavrum?

Kız, babasının damdan düşercesine söylediği, hiç beklemediği, hazırlıklı olmadığı bu teklif karşısında önce ne diyeceğini şaşırıldı. Utanıp sıkılarak, başını önüne eğdi. Bir müddet durup düşündükten sonra, İbni Müseyyeb kızının fikrini tekrar sordu:

– Evet yavrum ne düşünüyorsun! Ebû Vedâ'a ile evlenmeyi kabul eder misin? Kız, kısık bir ses tonu ve mahcup bir ifade ile;

– Siz nasıl uygun görürseniz, öyle olsun babacığım! diyebildi. Peki, ama bu iş nasıl olacaktı? Baba kız bir müddet öyle sessiz, sâkin kalakaldılar. Neden sonra, İbni Müseyyeb başını kaldırıp kızına baktı;

– Peki, kızım, madem öyle, sen git şimdi hazırlan; beraberce Ebû Vedâ'a'nın evine gidelim! dedi.

Kız, biraz şaşkın ve anlamamış gözlerle babasına baktı. Doğru anladığına, babasının kararlılığına, onun kafa sallamasıyla iyice kanaat getirdikten sonra, babasının dediğini yapmak için onun huzurundan ayrıldı. Gidip hazırlandı. Üstünü başını giyindi ve koltuğunun altında bir bohça ile babasının yanına geldi. Beraberce evden çıktılar. Alaca karanlıkta gelip Ebû Vedâ'a'nın son derece mütevazı evinin kapısını çaldılar. İçeriden gelen;

– Kim o? sesine, İbni Müseyyeb;

– Benim, Said! diyerek karşılık verdi. Öğrencisi hocasının bu saatte kapısına gelebileceğine ihtimal vermediği için;

– Hangi Said? Falan Said mi? Filan Said mi? diye tanıdığı bütün Saidleri saydı. Ancak her defasında dışarıdan;

– Hayır! cevabını alıyordu. Nihayet dışarıdan;

– İbni Müseyyeb! cevabı gelince;

– Aman hocam! Siz miydiniz? Kusura bakmayın, tanıyamadım! Hoş geldiniz! Lütfen içeri buyurun! diye alalacele kapıyı açıp hocasını içeriye davet etti. Elindeki kandil lambası hocasının yüzünü aydınlatırken, arkada da bir karaltı olduğunu fark etmişti. Hoca, içeriye doğru adım atarken;

– Evladım, başın sağ olsun! Eşin vefat etmiş. Haberimiz olmadı. Bizim yapabileceğimiz bir şey var mıydı? diyerek söze başladı. Öğrencisi;

– Siz sağ olun hocam! Çok ânî oldu. Bu yüzden size haber verme fırsatı da bulamadık. Yapılması gereken her şey yapıldı. Bugün defin işlerini de tamamladık, dedi.

İbni Müseyyeb, kimisi kundakta kimisi kucaktaki küçük çocukları göstererek;

– Allah eşine rahmet ve mağfiret buyursun! Fakat evla-

dım, bu sabîlerin hâli ne olacak? Sen bunlara nasıl bakacaksın? Baksana, bunların hepsi daha ana kuzusu! Her şeyden önce, âcilen bunlara bir ana bulunması lazım! Sen bir çaresini düşündün mü? diye sordu.

– Vallahi, hocam; ben de şimdi oturmuş, kara kara bunları düşünüyordum. Bu kadar küçük çocukların üstüne hangi kadın gelir de benimle evlenir? Çok şaşkın ve üzgün bir durumdayım. Ne yapacağımı bilemiyorum. İşim gerçekten çok zor! İnşallah Allah yardım eder, bir hayır kapısı açar diye umuyorum.

– İnşallah evladım!.. Biraz durup düşündükten sonra;

– Eğer sen de uygun görürsen, ben kızımı sana nikâhlamak isterim. Hem böylece, bu günahsız sabîler de sefil ve perişan olmaktan kurtulurlar. Ne dersin?

Ebu Vedâ'a duyduklarına inanamamış, şaşkınlıktan âdetâ dili tutulmuştu. Neden sonra kekeleyerek;

– Aman hocam! Ne diyebilirim? Ben ve sizin kızınız! Bu benim için asla hayal bile edilemeyecek çok büyük bir saadet olur! Ama bilmiyorum ki nasıl olur? Siz bu hâlimle beni damatlığa kabul ettikten, kızınız da eşim olmaya râzı olduktan sonra...

– Peki, madem sen de bu işe razısın, o zaman bu işi fazla uzatmanın bir anlamı yok! Eşine mihr olarak ne verebilirsin?

– Hocam; durumumu siz benden daha iyi bilirsiniz. Ben çok yoksul biriyim. Elimde olanları da cenaze masrafları için harcadım. Şimdi sanıyorum, iki üç dirhem kadar bir param kaldı?

– Ne dersin, kızım; iki üç dirhem mihre razı mısın? Kapının dışında bekleyen karaltının başını olumlu işaret verir bir tarzda sallaması üzerine İbni Müseyyeb;

– Eee, mihr konusunda da anlaşıldığına göre, haydi

oğlum, artık durma! Şimdi sen git, dost ve arkadaşlarından birkaç kişiyi çağır! Nikâhınızı kıyalım da, gelini yeni evinde bırakıp biz ayrılalım! dedi.

Said ibni Müseyyeb o sabah, tahtın vârisi şehzadeye vermediği kızını, aynı günün akşamı götürüp kendi eliyle yoksul, dul ve küçük çocukları olan talebesine nikâhladı. Yeni evli çifte, Allah'tan iki cihan saadeti dileyerek, gönül huzuruyla evine döndü. Tabii bu yaptığı yüzünden, Halife ve adamları ona sonradan çok büyük sıkıntılar, eza ve cefalar ettiler. Ama o bunların hiç birine aldırmadı, yaptığından da asla pişman olmadı.

İşte azizim; İslam'a göre evlilik böyle bir şeydir. Önemli olan, temizlerin temizlerle, iyilerin iyilerle, güzellerin güzel-lerle yani kısaca Müslümanın Müslümanla bir araya gelmesi, hayatlarını birleştirilmeleridir. Cenab-ı Hak;

“Kötü/pis kadınlar, kötü/pis erkeklere; kötü/pis erkekler kötü/pis kadınlara; iyi/temiz kadınlar iyi/temiz erkeklere; iyi/temiz erkekler, iyi/temiz kadınlara layıktır.” (Nûr Sûresi, 26) buyuruyor.

Bunun gerçekleşmesi için her Müslümanın üzerine düşeni yapmasında çok büyük hayırlar, faydalar, ecirler ve mükâfatlar vardır. Biz de şimdi bu niyetle buradayız. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'inde; “Mümin bir cariye'nin bile albenili müşrik bir kadından; mümin bir kölenin bile beğenilen müşrik bir erkekten daha iyi ve hayırlı” olduğunu açıkladıktan sonra; “iman etmedikçe müşriklerle evlenmeyi hem Müslüman erkeklere hem de Müslüman kadınlara açıkça yasaklıyor.” (Bakara Sûresi, 221). Bu işin tarzı, yolu, yöntemi, geleceği, âdeti, töresi de hepsi teferruattır. Bunlar olsa da olur, olmasa da olur. İki taraf da Müslümansa, iki taraf da birbirine uygunsa şunu bunu mesele etmemeli; sağlam bir yuvanın bir an önce kurulması için gereken her şey yapılmalıdır.

Kızınızı istediğimiz bu genç, benim oğlum yerindedir. Bu zamanda böyle gençler kolay bulunmaz. Kızınızın da öyle olduğunu, her bakımdan birbirlerine uygun olduklarını öğrendik. Biz de, Allah'ın emri ve peygamberin kavli ile kızınızı oğlumuzla istemeye geldik. Ne dersiniz? diye sordu.

Dünürçülük konusunda fazla bir deneyimi olmadığını söyleyen hocanın anlattıkları, orada bulunanlar ve özellikle kız tarafı üzerinde çok etkili olmuştu. Bu düşündürücü konuşmanın neden olduğu kısa sessizliği, evin büyüğünün;

– Hocam; bizim kızımız, sizin kızınızdır! sözleri bozdu.

Hoca da gayet memnun;

– Peki madem öyle, bu iş böylece karara bağlanmıştır, dedi. Sonra damat adayına dönüp;

– Oğlum, Mustafa! Haydi sen de, Kur'ân-ı Kerîm'den bir şeyler oku da hep beraber dinleyelim! Bu kararımızı ve meclisimizi Kur'ân'la bereketlendirelim! Cenabı Hak, her iki taraf hakkında da hayırlı, uğurlu, mübarek kılsın! diyerek sözlerini bağladı.

Hocamın da katılımıyla, bir hafta on gün içerisinde nişanımız, yaklaşık bir yıl sonra da bir camide evlilik merasimimiz gerçekleşti.

HOCAMIN DÜĞÜN HEDİYESİ

Düğün ve nikâh hazırlıkları sırasında da hocama gidip geliyordum. Hocam, bana düğün hediyesi olarak, kendisinin en çok başvurduğu müracaat kitaplarından biri olan, üzerine kendi el yazısıyla pek çok notlar düştüğü, İbni Kesir'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* adlı eserini hediye etti. Bu kitabın ilk sayfasına da şu sözleri yazarak altını imzaladı:

“Çok sevdiğim ferzendi azizim, biricik oğlum Mustafa İmâdüddîn'e hâtıra-i muhabbetimdir. 16 Şevval 1402 (6 Ağustos 1982), Hocası Ali Yakup”

İbni Kesir'in *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*'i; Hicri 774'de vefat eden İmamü'l-Celil, el-Hâfız, İmâdüddîn Ebü'l-Fidâ İsmail b. Şihâbüddîn Ömer b. Kesîr el-Kuraşî, el-Busrâvî, ed-Dimeskî tarafından yazılmış ve birçok defalar basılmış olan, en önemli rivayet tefsirlerinden biridir. Bizim sülâle lakabımızdan da esinlenerek hocam bana 'İmadüddin' lakabını verme lütfunda bulunmuş; hiç layık olamasam da, böylece beni yine çok sevindirmiş ve mutlu etmişti. Bana bu çok güzel düğün hediyesini verirken; tefsirin yazarının adı ile bağ kurarak bana 'İmadüddin' lakabını lütfetmesi Hocama has lütuf ve keremlerdendi.

BÜROKRASIYE GEÇİŞİM

Almanya maceramın, benim arzu ettiğim şekilde yürüme-yeceği anlaşılınca evlilik tarihinden bir ay kadar önce Türkiye'ye temelli dönüş yaptım. Evlenip aile reisi olduktan sonra, belli bir işim gücüm olmadığı ve oturduğum ev de kira olduğu için elimde avucumdakiler de yavaş yavaş erimeye tükenmeye yüz tutmuştu. Önce üniversitelerde araştırma görevlisi olabilmek için bazı teşebbüslerim oldu. Fakat o zamanlar, YÖK Kanunu yeni çıktığı ve kadrolar belli olmadığı için bana belirsiz bir süre beklemem gerektiği söylendi. Fakat benim böyle bir bekleme lüksüm yoktu. Daha fazla gecikmeden kendime uygun bir iş bulmaya çalışıyordum.

Hocama daha yakın olabilmek ve ondan olabildiğince daha fazla yararlanabilmek arzusuyla İstanbul'da bir iş arama veya kurma çabasındaydım. Bürokrasiye girmek de seçeneklerimden biriydi. İstanbul'da grubu bulunan bakanlıkların ve kamu kuruluşlarının müfettiş yardımcılığı, uzman yardımcılığı gibi meslek sınavlarını araştırıp soruştuyordum. Bir yandan sınav ilanlarını takip ediyor; bir yan-

dan da okulu bitirmemin üzerinden üç yıl geçtiği için taze bilgiyle sınava girecek adaylara oranla daha dezavantajlı durumda olduğumu görüyordum. Aradaki farkı kapatabilmek için de, okul döneminde olduğundan daha yoğun bir ders çalışma temposu içerisine girmek zorundaydım. İstanbul'da grubu bulunan birkaç kurumun sınavlarına başvururdum. Bunlardan biri de Kültür ve Turizm Bakanlığının müfettiş yardımcılığı sınavıydı. Sınava başvurduğumda bana; İstanbul'da henüz gruplarının bulunmadığını ama kurulma çalışmalarının tamamlanma aşamasına geldiğini, hatta eğer sınavı kazanabilecek olursam, İstanbul grubunda göreve başlayabileceğimi söylediler.

Tarihi en yakın, dolayısıyla girebileceğim ilk sınav, bu Bakanlığın sınavıydı. Sınava daha iyi hazırlanabilmek için çok fazla bir zamanım yoktu ama yabancı dil avantajım nedeniyle, başka adaylara göre daha şanslıydım. Çünkü ilk defa bu sınavda uygulanacak bir yönetmelik değişikliğiyle yabancı dil sınavı baraj haline getirilmişti. Yani yabancı dil puanı 70'in altında kalan adayların diğer kâğıtları değerlendirilmeyecekti. Almanya'dan yeni döndüğüm için yabancı dilin baraj olması benim için gerçekten de önemli bir avantaj oldu. On iki adet boş kadro olduğu halde, yazılı sınavlarda adayların büyük çoğunluğu yabancı dil barajını geçemeyerek elenmiş, sözlü sınava ben dâhil sadece dört aday gelebilmiştik. 1982 yılının soğuk bir Kasım günü girdiğimiz sözlü sınavların ardından, hepimize sınavları kazandığımız, en kısa zamanda göreve başlatılacağımız söylendi.

Aralık ayı içinde atamalarımız yapıldığı halde İstanbul grubu hala kurulamamıştı. Hocamdan yine uzak düşeceğim için göreve başlayıp başlamama konusunda epey tereddüt geçirdim. Bana, şimdilik beni İstanbul'a geçici görevle gönderebileceklerini, ardından da kısa dönem askerlik görevimi

yapıp gelmemi, bu arada da İstanbul grubunun kurulmuş olacağını belirttiler. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı müfettişliğinin benim için her bakımdan en uygun meslek olabileceğini; yabancı dilimin iyi olması nedeniyle en kısa zamanda yurt dışı görevlere atanabilme şansımın yüksekliğini; bunun da devlet memurları için çok arzu edilen prestijli bir görev olduğunu; dil bilen personel bulunmadığı için yurt dışı kadroların çoğunun boş kaldığını da anlattılar. Geçim sıkıntısı, yavaş yavaş kendisini hissettirmeye ve boyunu bükmeye başladığından, kaderime boyun eğmekten başka çarem kalmamıştı. Göreve başladım. İki aya yakın bir süre İstanbul'da geçici görevden sonra, 1983 yılı Mart ayında kısa dönem askerlik için Erzincan'a gittim.

HOCAMIN FELÇ GEÇİRMESİ

Ali Yakup Hocamın dayanılmaz tempolu, yorucu ve yıpratıcı çalışmalarına daha sonra bir de şeker hastalığı eklenmişti. 1983 yılında, ben askerdeyken, girdiği şeker komasının ardından hocama felç vurdu. Mayıs ayında bir haftalık bir izinle İstanbul'a geldiğimde kendisini ziyaret ettim. Durumu oldukça ağırdı. Sağ kolu ve ayağı neredeyse hiç tutmuyordu. Uzun süren tedaviler sonucunda birazcık düzelme oldu. Yardımla da olsa yürümeye başladı ama sağ kolunun tutukluğu fazla düzelmedi. Bir daha eski sağlığına kavuşamadı. Hayatının son beş yılını (1983-1988), kendi tabiriyle 'esiri firâş', yani yatağa mahkûm olarak geçirmek zorunda kaldı. Allah'tan gelen her şey gibi, o, bu derdini de tam bir tevekkül, teslimiyet ve rıza ile karşılamış; kişisel acılarını, ıstıraplarını ve hastalığını asla şikâyet konusu yapmamıştı. Onu üzen, hastalığı ve yatağa bağımlılığı değil, eskisi gibi yoğun bir biçimde ilmî çalışmalarla uğraşamaması ve talebe yetiştirmekten uzak kalmasıydı.

Bütün bunlara rağmen o, son nefesine kadar, hatta hasta yatağında, ağır hastalık dönemlerinde bile talebeyle meşgul olmaktan geri kalmadı. Kendi başına yürüyemiyor, gözleri de iyi görmüyordu ama evine gelen öğrencilerin derslerini yattığı yerden dinliyor, hatalarını düzeltiyor, onlara yol gösteriyor, tavsiyelerde bulunuyordu.

HOCAMDAN ÖĞRENEBİLDİĞİM ARAPÇA

Asker dönüşü tekrar Ankara'da görevime başladım. Hocamın sağlık durumu artık bir daha eskisi gibi yoğun tempolu ders okutmasına imkân vermedi. Ben yine de ona yakın olabilmek arzusuyla Bakanlık Teftiş Kurulunun İstanbul'a grup kurmasını ve orada görev yapabilmeyi dört gözle bekledim. Bu arzum da hiçbir zaman gerçekleşmedi. Aradan yıllar geçti. Bir ara devlet memurlarının yabancı dil bilgilerini ölçmek ve dil puanına göre belli bir dil tazminatı ödemek için Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı diye yeni bir sınav ihdas olundu. Senede iki defa yapılan bu sınava ben, biraz da yurt dışı sürekli göreve atanma ümidiyle Almanca'dan girmiş ve kazanmıştım. Bu ümit ve beklentim aradan yıllar geçmesine rağmen, bu dille bir türlü gerçekleşmedi. Ben de şansımı bir kere de Arapça'dan denemek istedim. Esas amacım Ali Yakup Hocamdan öğrendiğim, yıllarca doğru dürüst kullanma ve üzerinde çalışma imkânı bulamadığım Arapçamın ne durumda olduğunu, öğrendiklerimin ne kadarını unuttuğumu, aklımda ne kadarının kaldığını test etmektir.

Hocamdan sadece 1975 yılına kadar dört beş yıllık bir süre Arapça öğrenebilme bahtiyarlığına sahip olabilmişim. Dünyanın en zor dillerinden biri sayılan Arapça için bu uzun bir süre olmadığı gibi, o zamanlar benim tek işim de bu değildi. Okulumun dışında uğraştığım daha bir sürü başka işlerim ve meşgalelerim vardı. Yazları da en az üç ayımı köyde

geçiriyor, bu yüzden derslerden tamamen uzak kalıyordum. Dolayısıyla benim Arapça öğrenmeye ayırabildiğim zaman çok sınırlı ve kısıtlı kalmıştı. İşte bu kadar az bir zaman içerisinde, üstelik çok da sıkı ve yoğun sayılamayacak bir programla hocamdan başka derslerin yanında Arapça da öğrenmeye çalışmıştım.

Aslında bu bizimkine tam olarak Arapça öğrenmek de denemezdi. Daha tam anlamıyla bu işin içine girememiştik. Bunu o zaman için bir başlangıç ve ısınma turu gibi kabul ediyorduk. Başka faaliyetlerimiz gibi bu işe de esas ağırlığımızı ve yoğunluğumuzu, ben liseyi bitirdikten ve üniversiteye başladıktan sonra vermeyi planlıyorduk. Liseyi bitirip üniversite eğitimi için Ankara'ya gitmek zorunda kaldığımda, en çok üzüldüğüm şeylerden birisi de, hocamdan onun hâkim olduğu gibi iyi bir Arapça öğrenebilme imkân ve fırsatını da kaçırmış olmağı.

1991 yılı Mayıs ayında Arapçadan girdiğim KPDS sınavından, Hocamdan öğrenip unuttuğum Arapça bilgimle 83 puan alabilmişim. Bu oldukça yüksek bir puandı. Aynı sınavı giren ve hepsi beni birkaç defa ceplerinden çıkarabilecek kadar ilim irfan sahibi nice üniversite profesörleri ve Doğu'nun tanınmış medrese hocaları bile bu puanı alamamışlar, bazıları 20-25 puanlarda kalmışlardı. Gerçekte bu benim değil, hocamın başarısıydı. Onun o, olağanüstü eğitime ve öğretme kâbiliyetinden kaynaklanan bir sonuçtu. Sınavdan çıktığımızda herkes soruların zorluğundan yakınıyordu fakat bana hiç de öyle gelmemişti. Ben soruların büyük çoğunluğunu, kolayca yapabilişim. Eğer yeteri kadar zamanım olsa, cevaplayamayacağım soru sayısı daha da azalabilirdi. Bu sınavdan iki yıl sonra, 1993 yılında Kuveyt Tanıtma Müşavirliğine, müşavir yardımcısı olarak atandım. Almanca dil bilgisiyle atanamadığım yurtdışı göre-

ve Arapçamla, yani Hocamdan öğrendiklerimle atanabilmiştim. Hocamdan öğrendiğim ve çoğunu unuttuğum bu Arapçayla görevimi de rahatlıkla ve başarıyla yerine getirebildim. Haliç şivesiyle kırık dökük Arapça konuşan Kuveytliler, bana böyle düzgün Arapça konuşmayı nereden öğrendiğimi sormadan edemiyorlardı. Aynı sınava 1998 yılında, yani yurt dışı görevimden döndükten, üstelik onca pratik yaptıktan sonra taze bilgiyle girdiğimde sadece 84 puan alabilmişim. Yani dört yıllık yurt dışı sürekli görev deneyimi, benim Arapça'dan aldığım puana ancak bir puanlık bir katkı sağlayabilmişti...

HOCAMIN ÖLÜM HAZIRLIKLARI

Ali Yakup Cenkciler Hocanın hayatı, uzaktan ve dışarıdan bakanlara çok sade, monoton ve basit gibi görünen bir hayattı. Hele hayatı; şan, şöhret, mevki, makam, itibar, mal, mülk, zenginlik, iktidar, güç, kuvvet, kudret vb. şeylerden ibaret görenler için onun hayatının bilinmeye, öğrenilmeye, yaşanmaya, gıpta edilmeye değer bir yanı yoktur. Öte yandan, hayatın çok daha başka anlamları olduğunu, olması gerektiğini düşünenlerin gözünde ise onun hayatı, hayat mücadelesi, hayat tarzı son derece ilginç; hareketli, hararetli, ibret verici, eğitici, öğretici, merdane, yiğitçe, erce, gıpta edilmeye değer, herkese nasip olamayacak kadar üstün erdemlerle, hünerlerle dolu, Müslümanca ve örnek bir hayattı. Fakat onun, belki de bu erdemlerinden daha önemli ve değerli bir hayat anlayışı ve hayata bakışı vardı. O, ölüme ve ebedî hayata en büyük hazırlığı da bu örnek yaşayışıyla yapmıştı.

O, "Allah, ölümü ve hayatı, hanginizin daha iyi çalışacağını, daha güzel, daha değerli, daha yararlı işler yapacağını

ortaya koymak ve bunlarla sizi denemek, sınamak için yarattı. O kudretlidir, hükümrandır, salih amel işleyenleri koruma kalkanına alır, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk Sûresi, 2) âyeti kerimesini kendisine düstur edinmişti. Allah’ın hayatı ve ölümü; insanları yaptıklarıyla denemek, sınamak, en güzel iş yapanları, işlerin en güzelini yapanları, işlerini en güzel şekilde yapanları ortaya çıkarmak için yarattığına tam ve kesin bir imanla inananlardan ve bunun gereğini yerine getirmeye çabalayanlardandı. Bu yüzden hayatı; gerçek bir imanla Allah’a inanma, bağlanma, teslim olma, kul olma; yani iyi insan, iyi Müslüman olma mücadelesi olarak görüyordu. Allah tarafından kendisine verilen hayat nimetini, elindeki imkânlar çerçevesinde ve gerçek bir Müslümana yakışır şekilde değerlendirmeyi ömrü boyunca kendisine en büyük gaye edinmiş; bu yolda var gücüyle yapabileceklerinin en iyisini, en güzelini yapmaya çalışmıştı. O, ne pahasına olursa olsun, hiç kimsenin kişisel çıkarları doğrultusunda yazılmış senaryolarında, oyunlarında figüranlığa asla râzı olmadı. Böyle bir anlayışı, tutum ve davranışı hem kendisine hem de hiçbir Müslümana yakıştıramazdı. Böyle hayatları da boşa yaşamış, heder edilmiş hayatlardan sayardı.

Her mensubiyet iddiası, beraberinde mesuliyetler, görev ve sorumluluklar doğurur. Onun İslam anlayışına göre; Müslüman olmak, inançlı insan olmak demek; her şeyden önce takvâ sahibi olmak, görev ve sorumluluklarının bilincinde olmak, bunları kabul etmek ve yerine getirmeye çalışmak demektir. İnsan olmakla yüklenilen yerin, göklerin ve dağların bile üstlenmekten korkup çekindikleri zor, ağır ve büyük emaneti üstlenmiş olmanın, bunun gerektirdiği görev ve sorumlulukların şuurunda ve ayırındaydı.

O, İslam’ın en garip olduğu dönemlerden birinde dünya

sahasına sürülmüş olmakla beraber; Allah'a kul olmanın, insan olmanın, Müslüman olmanın, Türk olmanın çok üstün, çok şerefli ama insana bir o kadar da ağır mesuliyetler, görev ve sorumluluklar yükleyen çok büyük birer değer ve mensubiyet olduğuna inananlardandı. Bunların üstesinden gelebilmek ve inancının gereğini yerine getirebilmek için; mevcut şartlara, sıkıntı ve mahrumiyetlere aldırmadan, gece gündüz, canla başla üstün bir gayretle bir ömür boyu bıkmadan usanmadan, yılmadan, yorulmadan çalışmış, örnek bir inanç, ideal, dâvâ ve mücadele adamıydı.

O, Rabbini hoşnut ve razı etme yolunda merhaleler kat etmenin mücadelesini vermiş, yolun sonunda Allah'ın hoşnutluğunu ve rızasını kazanabilmek için çok zorlu hayat sınavlarından geçmişti. Allah'ın bahtiyar kulları, nebileri, sıddıkları, velileri, salih kulları kervanının peşine takılmış; onlarla bir ve beraber olma sevdasına kapılmıştı. Hep bu sevda ile yanmış, yakılmış; giydiği ateşten gömleğin, avuçladığı kor alevlerin aydınlığıyla da nicelerinin yollarını aydınlatmış büyük bir münevver, bir Allah dostu ve Hak aşığıydı. O, pek çok kimsenin en büyük emel ve gaye edindikleri şeylerin, aslında hiç de peşinde koşulmaya değer şeyler olmadığını; bunlarla veya bunlara sahip olunmadan da çok şeyler olunabileceğini, yapılabileceğini ve başarılabilceğini ispat edebilmiştir. O, Allah'ın has kulu, halis ve hanif, bir Müslüman, iyi bir insan, iyi bir Türk olabilmenin gereklerinin neler olduğunu; nerede, hangi halde, ne durumda ve nasıl en iyi şekilde yerine getirilebileceğini kendi hayatıyla ve hayat tarzıyla ortaya koymaya çalışmış ender bahtiyarlardan biriydi.

EMİN SARAÇ HOCAYLA HELALLEŞMESİ

Ali Yakup Cenkeiler Hoca, ölmeden önce bütün hazırlıklarını yapmış, geride kalan dostlarıyla helalleşip vedalaşmayı da ihmal etmemişti. Hoca, vefatına yakın günlerde, Emin Saraç Hocanın kendisine mutat günlük ziyaretlerinden birinde bu eski, yakın ve samimi dostuna şöyle bir soru sordu:

– Hafız Emin! Durup dururken kafama takıldı. Söyler misin bana; biz seninle ne zamandan beri tanışıyoruz, ne zamandan beri dostuz, ahbabız?

– Hiç unuttur muyum, Ali Yakup Ağabey?! İlk tanıştığımız gün, bugün gibi benim hatırımda! Şimdi yine gözümün önüne geldi. Ben, okumak için Mısır’a gittiğimde 1950 yılı ortalarıydı. Mısır’da hiç kimseyi tanımıyor, bilmiyordum. Burası bana öyle yabancı bir yerdi ki, çok canım sıkılıyor, daralıyor, bunalıyordum. Mısır’a giderken elimde bir tek Zâhid Kevserî’nin adresi vardı. Doğruca ona gittim. Elini öptüm, ziyaret ettim, biraz görüştük, sohbet ettik. Ama baktım ki, kendisi çok yaşlı bir zât... Öyle sık sık, zırt pırt gidip gelmek, rahatsız etmek doğru olmayacak. Kendisine;

– Efendim; ben burada yalnızım, canım da çok sıkılıyor. Başka kimlerle tanışıp görüşmemi, konuşmamı tavsiye eder-siniz? diye sordum. O da bana;

– Oğlum; sen buradan doğruca Sultan Mahmud Medresesine git! Orada Ali Yakup Efendi’yi bul! O sana ağabey de olur, arkadaş da olur, hoca da olur, dost da olur, ahbap da olur, velhasıl her şey olur! Var sen, onunla tanış, görüş, o sana yeter de artar bile! dedi. Ben de oradan çıkar çıkmaz, doğruca senin kaldığın yere geldim. Vakit akşama doğruydı. Seni sordum; kaldığın yeri gösterdiler. Kapın açık, uzanmış

elinde bir kitaba dalmıştın. Her zaman yaptığın gibi, yan tarafına da bir sürü kitap yığmıştın. Hani sana bu kadar kitabı niye böyle yanına yığıyorsun diye soranlara; “Azizim; gözüm doysun, diye öyle yapıyorum!” derdin ya! Karşıdan bakınca işte öyle bir manzara görünüyordu. Neyse, ben kapıya iyice yaklaşıp sana selam verdim. Senin elindeki kitabı kapatıp, bir ayağa kalkışın, bana bir;

– Ve aleyküm selam! Ehlen ve sehlen! Hoş gelmişsin be azizim! deyişin vardı ki, hiç gözümün önünden gitmez. Sanki elli yıllık dost ve ahabpılmışız gibi beni karşılamıştın. Kendimi sana;

– Ben Hafız Emin Saraç! Beni size Zâhid Efendi gönderdi! diye tanıttım. Seninle tanıştıktan sonra Mısır’da benim ne yalnızlığım kaldı, ne garipliğim. Bütün sıkıntılarım senin sayende kaybolup gitti. Allah, senden de Zâhid Efendi Hocamızdan razı olsun! İyi ki beni size yollamış! Siz olmasaydınız ben oralarda ne yapardım, ne olurum, bilemiyorum!

– Yahu Hafız Emin! Desene, biz seninle tanışalı hiç de az bir zaman olmamış! Baksana dostluğumuz, ahabplığımız neredeyse kırk yılı bulmuş! Dile kolay, kırk yıl! Bu süre içerisinde ben seni Allah için gerçekten çok sevdim. Dostluğundan, arkadaşlığından hep memnun kaldım. İyi ki Allah bana, senin gibi iyi, sadık ve vefakâr bir dost nasip etmiş! Bunun için ben de Allah’a hep şükrediyorum. Fakat azizim; biliyor musun, dünden beri benim aklıma bir şey takıldı? Onu sana sormak için de sabırsızlıkla yolunu gözleyordum.

– Hayrola Ali Yakup Ağabey; nedir benden sormak istediğin?

– Hafız Emin! Ne olur, bana doğrusunu söyle! Bu süre içe-

risinde benden hiç incindiğin, bana hiç gücendiğin oldu mu? Öyle ya insanlık hali bu! Bakarsın bilmeden veya farkında olmadan seni incitecek, gücendirecek, kıracak, üzecek bir hareketim, sözüm, davranışım olmuştur da benim haberim olmamıştır? Allah aşkına doğru söyle! Hiç böyle bir şey oldu mu?

Emin Saraç Hoca, bu soru üzerine ne diyeceğini şaşırды. Hemen oturduğu yerden hızla kalkarak, arkası kalkık yatağında yaslanan Ali Yakup Ağabeyisine sarıldı. Onu muhabbetle kucaklarken bir yandan da ağzından;

– A benim Ali Yakup Ağabeyim! Hiç öyle şey olur mu? Sen, hiç kimseyi kırar, üzer, incitir misin? Sen, şimdiye kadar kimi kırdın, incittin ki beni inciteceksin? Yahu sen ipek misin, pamuk musun, melek misin, nesin Allah aşkına? Sen ne güzel, ne hoş, ne mübarek insansın! O kadar uzun yıllar geçti, ben seni hâlâ bir türlü çözemedim, anlayamadım. Sen benim bir tanecik Ali Yakup Ağabeyimsin! Ben senden yerden göğe kadar razıyım, memnunum! Senin de benden razı olmanı dilerim! Rabbim inşallah ikimizi de razı olduğu kulları arasına katsın! gibi sözler dökülürken; her ikisinin gözlerinden inci gibi yaşlar da damlıyordu...

TEKMELERİM HA!

Ali Yakup Hoca, ölmeden önce mezar yerini de satın alarak hazırlamıştı. Onun ne kadar mütevazı, ne kadar mahvi-yetkâr, ne kadar gösterişten uzak biri olduğu, mezarından bile daha ilk bakışta anlaşılır. Mezarı da kendisi gibi tek başına ve garip bir görüntü sergiler. Mezar taşını ölmeden önce kendisi yazdırmış; hiçbir unvan, nâm, şan ifadesine yer verdirmemiş, sadece ‘Ali Yakup Cenkciler / Ruhuna Fatiha’ ifadesi yazdırmakla yetinmişti.

Sonradan kabrini ziyarete gelenlerden biri; herhalde onun gibi sayılamayacak kadar meziyetleri, hizmetleri, özellikleri, nitelikleri ve vasıfları olan birinin mezar taşında sadece isminin yazılı olmasına, onu tanıtacak başka hiçbir ifadeye yer verilmemesine üzülmüş ve içerlemiş olmalı ki, isminin önüne tükenmez kalemle 'HOCA' ibaresini de eklemiştir. Gariptir ki, çoktan silinip gitmesi gereken o yazı, yıllarca hiç silinmeden öyle ilk yazıldığı günkü gibi kalmıştır...

Kaderin cilvesi olsa gerek; o, bu koca mezarlıkta, yol üstünde, yine tek başına ve yalnız yatmaktadır... İstanbul'da, eşinin ve kendisinin yan yana yatabilecekleri iki mezara uygun bir aile kabristanı bulabilmek için epey uğraşmış ama bulamamıştı. Çaresiz, yol kenarında, biri baş, diğeri ayak tarafında olmak üzere iki mezar yerini kabul etmek zorunda kalmıştı. Hoca, o eşsiz nüktedanlığıyla bunu bile şaka konusu yapar, saygıdeğer eşine takılmadan edemezdi. Derdi ki:

– Hanım! Bu dünyada dırdırınla, vırvırınla başımın etini çok yedin! Rabbimin işini görüyor musun? Rabbim, herhalde öte tarafta da kulağımın dibinde çok konuşup huzurumu bozmayasın, orada olsun rahat edeyim diye seni benim yanıma değil de, ayakucuma nasip etti! Sakın ha, öte tarafta da burada yaptığının aynısını yapmaya, aşağıdan yukarı da dırdır, vırvır etmeye kalkma! Zaten ayağımın ucundasın, bak tek-melerim ha!..

Ali Yakup Hocanın büyük çileler, sıkıntılar, mahrumiyetler, muhaceretler içinde geçen ama çok yiğitçe, mertçe, hep başı dik yaşadığı, mütevâzı fakat izzetli, onurlu, şerefli hayatı 21 Mayıs 1988 Cumartesi günü seher vaktinde sona erdi. O, her şeyini rızası uğruna terk etmeyi canına minnet bildiği; O'nun aşkının, sevgisinin, muhabbetinin üstünde aşk, sevgi ve muhabbet tanımadığı Rabbine, en çok sevdiği dostuna yürüdü. Atikali'deki evinde vefat ettiğinde 75 yaşındaydı.

Hocanın cenazesi, Fatih Camii'nde ikindi namazını müteakiben ma'şerî bir kalabalığın katıldığı cenaze namazının ardından kaldırıldı. Edirnekapı'daki Sakızağacı Mezarlığı'n-da toprağa verildi.

Ölümünün üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen Ali Yakup Hoca, hiç unutulmamış; unutulmazlar ve ölümsüzler arasındaki yerini almıştır. Zaman zaman adına çeşitli sempozyum ve seminerler düzenlenen, özellikle ölüm yıldönümlerinde öğrencileri ve yakın dostları tarafından hakkında yazılan yazılarla anılan Hocanın adı, ülke içinde ve dışında değişik eğitim kurumlarına da verilmiştir.⁶ 1992 yılında Prof. Dr. M. Esad Coşan Hocaefendinin yönlendirmesiyle, Dr. Necdet Yılmaz tarafından da, Ali Yakup Hocaefendi ile ilgili çeşitli bilgilerin ve hâtıraların derlendiği bir *Hâtıra Kitabı* hazırlanmış; bu kitabın şimdiye kadar yeni baskıları da yapılmıştır.⁷

Mezar taşında adından başka bir şey yazılı olmayan Ali Yakup Hocanın kabri, bana Hz. Mevlânâ'nın şu mısralarını hatırlatır:

*Biz gittik, kalanlar sağ olsun!
Sonunda ölür, bütün doğanlar!
Damdan atılan her taş, düşmez mi yere?
Hırsı bırak, kendini harcama boş yere!*

*Kötü idiysek, işte geçtik gittik kötülüğümüzle!
İyi idiysek eğer, sizler de hayırla anın bizi!
Zamanın parmakla gösterilen tek eri olsan bile,
Tek tek gidenler gibi, bir gün gideceksin sen de!*

6 Meselâ bakınız: İstanbul'un Pendik ilçesinde Ali Yakup Cenkçiler Anadolu İmam Hatip Lisesi.

7 *Ali Yakub Cenkçiler Hâtıra Kitabı*, Haz. Dr. Necdet Yılmaz, Darülhadis yay., 2005; Bilge Yayın Habercilik 2009; 2013.

*Eğer yok olup gitmek istemiyorsan;
 Senin de iyi şeylerden evladın olsun!
 Yalnız iyiliklerin bükülmüş ipliğidir kalan!
 Odur dünyaya direk olanlara can.*

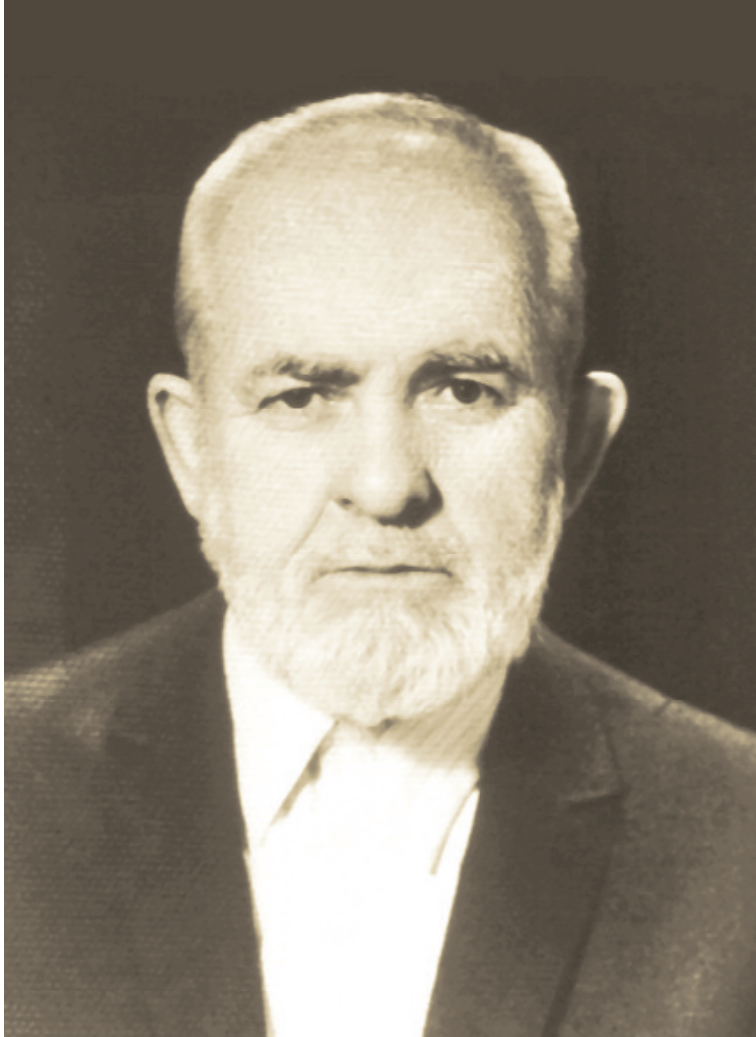
*Şu akıp giden kum seline bak,
 Ne durması var, ne dinlenmesi,
 Bak, birdenbire bir dünya nasıl bozulur?
 Nasıl atar, bir başka dünyanın temelini!*

*Bu kupkuru yerde ben Nuh'un gemisi.
 Ömrümün sona ermesi de Tufan.
 Girdik susanlar arasına, yattık uyuduk!
 Nasıl olsa çılgığımız sınırları aşmıştı!*

Nur içinde yatsın! Ruhu şâd olsun! Cenâbı Hak, onu en sevdikleriyle, nebilerle, sıddıklarla, şehidlerle, has ve sâlih kullarıyla beraber cennetinin en yüce mertebelerine eriştirsin! Âmin diyenleri de onlara katsın!

FOTOĞRAFLAR

Ali Yakup Cenkiler, Türkiye'ye geldiği
Temmuz 1957-Kasım 1959 tarihlerinde Mısır'ın Ankara
Büyükelçiliğinde mütercim olarak vazife yapmıştı.

Reisülkurra
Abdurrahman Gürses
Hocaefendi
(1909-1999).
Ali Yakup Hoca 1959'da
İstanbul'a geldiğinde,
Bayezid Camii İmamı
Abdurrahman Gürses
Hoca ona sahip çıkmıştı;
kendisine hem gönlünü,
hem kollarını, hem
kucağını hem de kendi
evini açmış; bir yıl misafir
ettikten sonra
evlenmesinde de
öncülük etmişti.

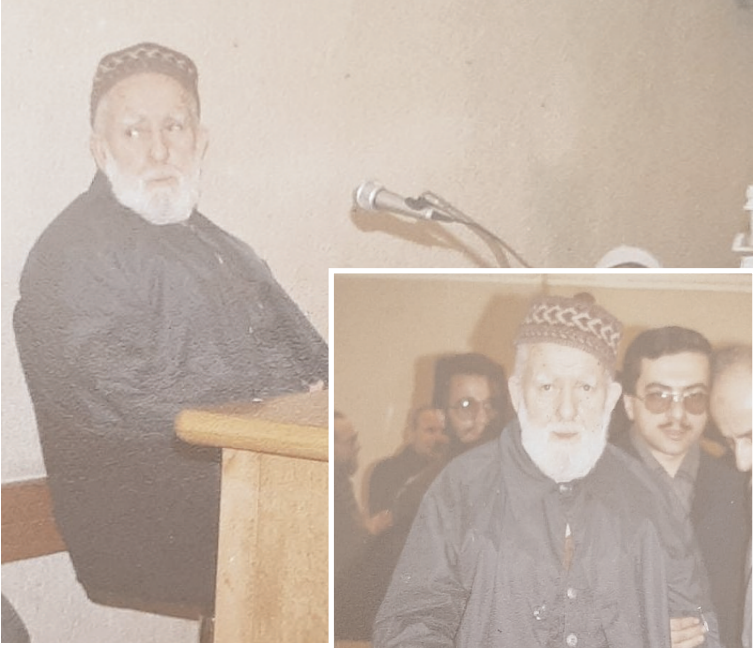
Ali Yakup Cenkçiler Hocamla
tanışmama ve ondan istifade
etmeme vesile olarak bana
iyiliklerin en büyüğünü
yapan babam, Beyazıt Dibekli
Camii İmam-Hatibi, Hâfız ve
Kurrâ merhum Mehmet Naci
Atalar (1928-1987).

Ali Yakup Cenkçiler Hoca'nın ve merhum Musa Topbaş Efendi'nin de içinde bulunduğu bir grup ile İstanbul İmam-Hatip Okulunu ziyaretleri.

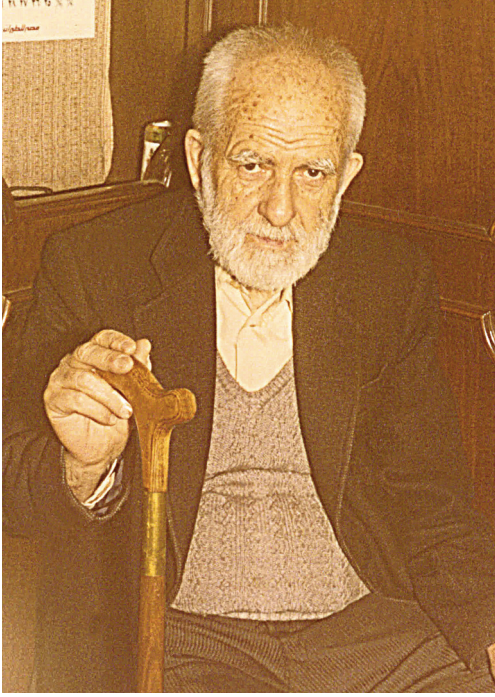

Soldan sağa: Hadi Uzun, Ekmeleddin İhsanoğlu (IRCICA-İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi başkanı), IRCICA Yönetim Kurulu üyesi Ahmet İsa, Ali Yakup Hoca ve Emin Saraç Hoca (1982)

Hastalık dönemi olmasına rağmen, Hak Yol Vakfı'nın kuruluşu ile ilgili davet edildiği istişare toplantılarından birinde..

Tevazuun,
mahviyetkârlığın
mücessem timsâli
Ali Yakup Cenkiler
Hoca; yaz-kış üzerinden
çıkarmadığı o yoksul
yağmurluğu, âdeta
alâmet-i fârikası hâline
gelmiş imperteks
pardösüsü ile
sevdiklerinin arasında...

Ali Yakup Hoca,
1976-1980 yılları
arasında
Diyanet İşleri
Başkanlığı Haseki
Eğitim Merkezi'nde
tefsir, kelâm ve
belâgat dersleri
vermişti.

(Fotoğraf, oturduğu
evin girişindeki
Enver Sözer'in
işyerinde çekilmiş/
10 Mayıs 1982).

Vakıf Gureba Hastanesi'nde
tedavi gördüğü dönemde
hastane odasında... (1986)

Çok mütevazı ve mahvi-yetkâr bir insan olan Ali Yakup Cenkçiler Hoca, mezar taşını kendisi yazdırmış; mezar taşında isminden başka hiçbir unvana ve onu tanıtacak sığata yer vermemiştir. Onun bu tevazuunu çok aşırı bulan talebelerinden biri mezar taşına tüketmez kalemle 'HOCA' ibaresini eklemiştir, bu ibare yıllarca orada silinmeden kalmıştı...

Hoca ve hanımı Muammer Cenkçiler'in Edirnekapı Sakızağacı Kabristanındaki (3. Ada, 5. Cadde) mezarları

